

Анатолій Коломієць

ПЕРШІ КРОКИ ФУТБОЛУ УКРАЇНИ



Том
I

ФУТБОЛЗ



АНАТОЛІЙ КОЛОМІЄЦЬ

**ПЕРШІ КРОКИ
ФУТБОЛУ УКРАЇНИ**

Том I

до 125-річчя народження футболу України

Київ - 2019





ПЕРШІ КРОКИ ФУТБОЛУ УКРАЇНИ. I том. Автор-упорядник А.Ф.Коломієць.
- Київ: 2019 р., 304 с., іл.

Підбір ілюстрацій та оформлення - А.КОЛОМІЄЦЬ, технічне редагування - А.АНДРЕЙКО, видавничі справи - В.ЗАРВАНСЬКИЙ.

В роботі брали участь: В.СТРИХА (Черкаси) і Б.ЛЮПА (Львів), використані матеріали М.РУЩАКА (Ужгород) і О.ЛЯХА-ПОРОДЬКО (Київ) та серед консультантів потрібно виділити Ю.ЛУКОСЯКА (Санкт-Петербург, Російська Федерація), О.ЧУЙКО (Київ) та Б.САЛАМАХУ (сmt Окни, Одеської обл.)

Це добре ілюстроване історико-довідкове видання досить докладно знайомить з передумовами появи футболу та історією його зародження на землях сучасної України наприкінці ХІХ століття. В цьому виданні представлена численна інформація щодо первістків, які сприяли народженню цієї найулюбленішої в усьому світі спортивної гри саме в Україні; широко представлений довідковий узагальнений матеріал щодо визначних дат подій тих часів та перших побачивши світло друкованих видань на тему футболу. До того ж приділена значна увага участі футбольних команд та визначних осіб з українських земель у футбольних структурах Австро-Угорської і Російської імперії та змаганнях державного рівня тих часів.



"Інтерес до історії - це в людини щось феноменальне. Він супроводжує нас упродовж усього життя. Буває стабільним, а може піднятися і цілком підпорядкувати собі. Може спадати, притуплюватися, повністю згаснути (хоча в останнє важко повірити). Лише ніколи не буває він задоволеним абсолютно. І тут нічим не зарадиш - є вічним змагання між труднощами пізнання, неможливістю сягнути його меж і неухильним поривом освоєння просторів світу людської духовності".

*Василь Федак,
найактивніший діяч спортивного руху Закарпаття*

ФУТБОЛУ УКРАЇНИ - **125 РОКІВ !**

(від автора-упорядника)

Цього року 14 липня футболу України виповнилося 125 років. За віком це досить солідно, якщо врахувати що взагалі всі шанувальники футболу в світі офіційно відмітили минулого року 155-річчя цієї чудової гри. Тобто футбол в Україні лише на 30 років молодший ніж на його батьківщині в Англії.

Повірте мені - людині, яка прожила все своє життя в Україні, в її столиці Києві - історія футболу України заслуговує того, щоб до неї відносилися з великою пошаною. Якщо раніше, у радянські часи історії футболу на теренах України приділялося у засобах масової інформації зовсім мало уваги, бо його коріння проростало ще за часи Російської та Австро-Угорської імперій, то вже у незалежній Україні, особливо в останні роки, з'явилося досить багато видань щодо витоків футболу саме на українських землях. Без цих досліджень так і не зміг би ніхто гідно донести нашим дітям, онукам, героям наступних поколінь гравців у футбол та багатотисячній армії шанувальників футболу історичну, документально підтверджену правду цієї історії, вже без легенд та вигадок радянських знавців історії. І без них вона тільки виграла, набула більш точного та правдивого змісту, стала нарешті шануватися у цивілізованому світовому товаристві. Те, що за останній час створено дійсно щирими і відданими футболу людьми, навечно залишиться у серцях українських шанувальників нами усіма любимої гри - нашої, рідної. Їх безкорисливі зусилля сприяли саме й тому, що це видання, в більшій мірі довідкового характеру, побачило світло та, напевно, залишить свій слід у самій цій історії. Надзвичайно велика їм за це подяка і від мене, як упорядника цієї книги, так і від усіх українських вболівальників.

Чогось складного при створенні цієї книги в мене не було, тим паче, що до цього я закінчив роботу над чотирма томами історії футболу в Києві. Книжок історичного плану про перші кроки футболу в інших містах до цього часу вже вистачало. До того ж ще й Інтернет. Але основна проблема була тільки в одному - відслідкувати те, що аж ніяк не підтверджене хоча б якимись документами, чи-то архівними, чи друкованими - з газет та журналів тих часів. На жаль, брехні поназбирано в усіх шанованих мною виданнях величезна кількість, тому що їх упорядникам через недостатню кількість інформації, яку вони мали, залишалося використовувати спогади пристарілих вболівальників, легенди (в повному значенні цього слова) радянських часів, а також неправдиву інформацію та відверті вигадки авторів усіляких видань та сайтів. Звичайно, я теж не застрахований від помилок в деяких визначеннях справедливості інформації. Але якщо комусь все ж не будуть давати спокою помилки, знайдені в цій книжці, а також якщо будуть знайдені нові архівні документи, то я



Анатолій Федорович Коломієць





буду тільки дуже задоволений тим, що викладене мною буде виправлено, перевидано, то може все ж буде створене щось більш тямуще. Я зовсім не ображатимусь, коли мене хтось виправить. Буду тільки вдячний.

До того ж я притримуюсь принципів, які висловив мій товариш ще з дитинства, а нині відомий "київознавець", автор декількох десятків книжок з історії Києва **Віктор Геннадійович Киркевич**, і які я просто повинен тут навести, бо краще просто не скажу сам. Ось що він каже:

"Я - автор і в цьому творі продовжу руйнувати стереотипи української історії, що вже склалася, і пожевавлювати, надавати інтригу подіям давно минулих століть. Слід пам'ятати, що історія завжди суб'єктивна і давно стоїть на службі політики; що свідоме громадянське суспільство, відірвавшись від наскрізь просоченої брехливою тенденційністю радянських шкільних підручників, так і не знає "куди причалити", де зачерпнути хоч більш-менш достовірні відомості про наше минуле. У цьому дуже складно розібратися... І який "пил віків", коли наші сучасники заблукали в "трьох соснах" сучасної політики... Історія, безумовно, є наукою суб'єктивною, адже історик не має безпосереднього доступу до реальності, яку описує. Колись видатний французький дослідник Марк Блок дотепно помітив, що жоден історик не почує гуркіт гармат під Аустерліцем і ніколи не побачить Рамзеса, тому все, про що він пише, є продукт його особистої уяви, яка підживлюється різними способами і методами. А у мене, дорогий читач, не лише багата фантазія, але і вироблена пів віком активного колекціонування, відмінно розвинена зорова пам'ять, що спирається на тисячі історичних артефактів. Історія тим і відрізняється від белетристики, що розповідає і припускає, як і що могло статися. Треба лише підстебнути уяву, поглиблюючись в описувану епоху!

Ми часто чуємо, що в історії багато "білих плям", але насправді такі "плями" - це просто ще не досліджені сторінки минулого. А якщо розібратися, то час і оточення підказують історикові їх важливість, необхідність сприйняти, відчувати епоху, розібратися, чому виникла ця "біла пляма" - і дати відповідь, очистити від неправдивих ідеологічних нашарувань і "нових хронологій". Але відповідей буде велика кількість, і легко переконатися що в кожній проблемі може поміститися стільки істориків, "скільки ангелів на кінчику голки", - саме це питання цікавило в досліджуваному тимчасовому періоді богословів і навіть філософів. Все, що я описую, має немало ракурсів, і кожен містить відповідь, яка часто з кон'юнктурних і політичних причин не часто озвучували... А якщо розгадати причину цієї "історичної завуальованості", то неважко докопатися до істини. Інструментів багато: пошук джерел, читання між рядків, домислення прочитаного, майстерність логічно все разом до купи зв'язати, застосувати... метод аналогій, уміння вписати усе це в ширший контекст - одним словом, відшліфована до досконалості майстерність, яка формувалася десятиліттями".

Та продовжу й одразу ж зауважу, що визначити до якого саме часу вважати, що футбол у Україні робив свої перші кроки, а коли вже стверджувався, міцнів і переходив у визнання громадськістю, досить важко. Десь цей період закінчувався раніше, а в інших місцях ще тільки розпочинався. Тому вирішено було етап його перших кроків завершити на межі політичних змін на теренах України 1917 року, тобто на порозі завершення епохи панування двох імперій на цій землі й переходу до змін, що сталися з початком революційних подій й створенням незалежної Української Народної Республіки, що призвело після громадянської війни до підкорення більшої частини цих земель новій владі - так званій "імперії комунізму" з центром знову ж у тій же Росії, тобто Радянському Союзу (СРСР).

А тепер одразу, на мій розсуд, все ж потрібно нарешті якось більш прагматично підійти до основної термінології при висвітленні історії футболу нашої країни. Справа в тому, що словосполучення "український футбол" сприймається з деякою іронією в певних колах його шанувальників. Якщо брати по великому рахунку, то в світі ту гру, в яку ми усі так закохані, інакше як "англійський футбол" іменувати неможливо. Іншої, саме такої за правилами й змістом, гри в світі немає. Щоправда є ще, наприклад, "американський футбол", але це зовсім інакша гра, яка якось більше схожа на регбі. Тобто такої гри, як "український футбол" в світі не існує. Тому ми й закликаємо намагатися не так часто і тільки з розумінням до справи використовувати термін "український футбол". Особливо це потрібно робити при викладенні його історії, тобто ні в якому разі не вказувати, що це історія українського футболу, бо саме це історія **футболу України**.

Щодо дат, наведених в цій книжці. Нагадаю, що григоріанський календар на теренах колишньої Російської імперії був офіційно введений в лютому 1918 року (хоча подвійна вказівка дат застосовувалась ще з 1914 року, особливо в засобах масової інформації), тому всі календарні дати, які вказані в цій книжці щодо періоду до 1918 року саме в Російській імперії наведені за старим стилем. І тільки у випадках, коли це потрібно, додатково вказана ще й дата за новим стилем. Але, звісно, кожному не зовсім важко буде встановити будь-яку дату за новим стилем, додавши до вказаної дати ще 13 днів за календарем. Це немає ніякого відношення до календарних дат українських земель, що в ті часи входили до складу Австро-Угорської імперії, бо там на григоріанській календар перейшли ще в XVI столітті.





ФУТБОЛУ УКРАЇНИ – 125 РОКІВ !

* * *

Тепер треба було б зупинитись на самій даті нашого ювілею, тобто відповісти на питання чому ми святкуємо саме 14 липня і чому вважаємо, що роком народження футболу на теренах нашої країни є саме 1894 рік. Не буду передчасно щось щодо цього повідомляти, бо саме про це дуже докладно приділена увага в першій главі книги в розділі "Зародження футболу на українських землях". Там чітко вказано саме чому були визначені саме ця дата та місце народження футболу України.

Але, щоб усім було більш зрозуміло що до чого, треба спочатку зупинитися на визначенні про що саме ми будемо далі вести мову. Звісно, мається однозначно на увазі спортивна гра під назвою саме "футбол". Тобто не якась гра у м'яча ногами на свіжому повітрі за будь якими правилами, а саме конкретна гра, що носить назву "футбол" і ніяка інша. То ж спочатку встановимо з існуючих достовірних джерел, що ж це за гра?

Майже в усіх друкованих енциклопедіях, а зараз і в Вікіпедії в Інтернеті ми можемо чітко прочитати наступне наукове формулювання цієї гри:



Футбольний м'яч. 1906 р.

"ФУТБОЛ (від *англ.* *foot* - нога, *ball* - м'яч) - командна спортивна гра, у якій беруть участь **дві команди по одинадцять гравців у кожній**. Метою гри є забити якомога більше голів; тобто, завести м'яч у ворота супротивника якомога більше разів. У футбол грають **м'ячем на прямокутному трав'яному полі** (іноді нині траву замінюють штучним покриттям) **з воротами на двох протилежних сторонах поля**. Головною особливістю футболу є те, що гравці (за винятком воротарів) не можуть в межах ігрового поля торкатися м'яча руками. Переможцем гри є команда, що забила **за час матчу (два тайми по 45 хвилин) більше голів, ніж супротивник**. Батьківщиною гри "футбол" є Англія, де й **були започатковані перші офіційні правила цієї гри 26 жовтня 1863 року Англійською футбольною асоціацією**".



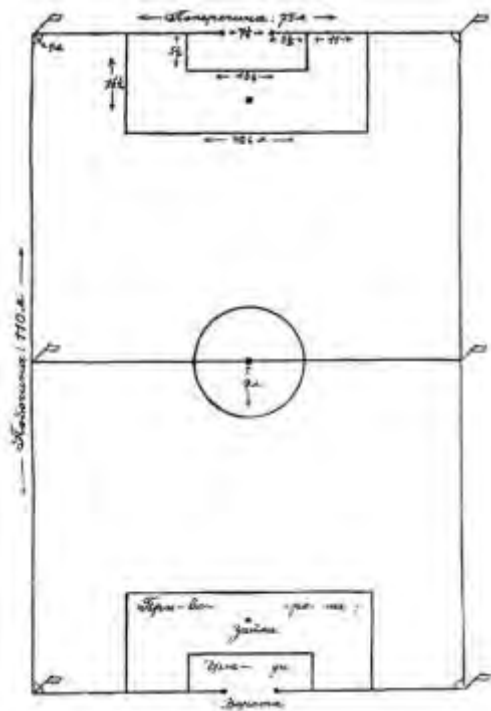
Бутс футболіста. 1906 р.

Таким чином, скрізь в усьому світі визнано, що "футбол" - це саме англійська гра й перші та основні правила її були розроблені ще 1863 року. Дійсно, спочатку їх було не багато - усього 13 параграфів, три з яких чітко вказували на заборону гри руками в різних ситуаціях. Інші параграфи визначали максимальну **довжину та ширину поля - не більше 200x100 ярдів (це 180x90 м), ширину воріт - 8**

ярдів (це 7 м 32 см), процедуру початку гри з центра поля, тлумачили різні терміни, включаючи взяття воріт і вкидання м'яча в гру. Незважаючи на уточнення характеристик взуття (заборонялося взуття з металевими шипами, залізні вставки та гутаперча), в цих правилах не було конкретних вказівок щодо кількості гравців, виконання пенальті, штрафних ударів, порушень гри та розмірів футбольного м'яча. Капітанам обох команд необхідно було узгоджувати ці моменти перед початком кожного матчу.

Та вже через два роки команди визначилися з кількістю футболістів - **по 11 у кожній команді**. 1871 року була введена взагалі заборона на гру рукою в м'яч, за винятком одного гравця в кожній команді, а саме воротаря, та був визначений **розмір м'яча**. 1878 року став пробиватися 11-метровий штрафний удар (пенальті), а з 1891 року **на воротах з'явилася сітка**. Щодо судді, то він став користуватися свистком з 1878 року, а 1880 року **суддя вперше з'явився на полі** та з 1891 року вже **мав двох помічників**.

Ось таким чином команди почали таки грати за цими правилами, просто вимушені були мати в своєму складі 11 гравців, спорудити саме окремі майданчики для гри за вказаними розмірами й зробити примітивну розмітку поля. Потрібно чітко розуміти, що без цього це вже не була б гра під назвою "футбол" і взагалі вона не мала права так іменуватися.



Футбольне поле з розміткою та вказаними розмірами (з надрукованих правил гри 1906 р.)





Звісно усі основні зміни в правилах цієї гри вводилися поступово, але на протязі трьох десятиліть вони скрізь були таки введені. Про це свідчать усі друковані видання з правилами цієї гри, які повсюди з'являлися та їх скрізь, в тому числі й на теренах сучасної України, використовували й на них посилалися. Ці основні положення, до речі, застосовуються в усьому світі й зараз.

До того ж ніякого розрізнення в правилах гри під назвою "футбол" за національними, місцевими або територіальними відмінностями ніколи не було. Інша справа, що назву цієї гри в багатьох країнах перекладали на інші мови й тому вона мала досить багато назв (наприклад, *"кальчіо"* в Італії, *"копана"* в Чехії, *"лабдаругаи"* в Угорщині, *"нілка ножна"* польською мовою, а на західних землях сучасної України українською (русинською) мовою її іменували *"кóпанім м'ячем"*). Але ні в кого й в думці не було назвати її "італійським футболом" чи знову ж, якщо про нас - "українським футболом".

* * *

А тепер ще обов'язково треба розібратися з критеріями визначення дати народження цієї англійської гри "футбол" в різних країнах, регіонах та населених пунктах (містах та селищах). На батьківщині футболу в Англії з датою народження самої гри чітко визначилися - це 26 жовтня 1863 року, тобто день затвердження (з наступним розповсюдженням доступних для вивчення усіма бажаючими) правил цієї гри, тобто саме народження організованого футболу в рамках відповідних, прийнятих усіма за основу правил. До того ж в цей день більшість футбольних клубів Англії, які погодилися грати за цими єдиними для усіх правилами, об'єдналися у своєрідну організацію - Асоціацію футболу (The Football Association). І практично ніхто у справедливості цього рішення не сумнівається, тому що мова, насамперед, йде про правила гри "футбол".

Єдиного підходу в ФІФА щодо початку відліку футболу в окремо взятій державі на сьогодні немає, хоча ФІФА всі заходи щодо святкування народження футболу в будь якій країні завжди підтримує схвально. Та це й зрозуміло, бо в таких заходах вона бачить в першу чергу популяризацію футболу, що, до речі, є її основним статутним завданням. В одних випадках за відправну точку береться час появи організованого футболу, тобто створення федерації футболу в країні, яка в свій час узяла на себе відповідальність за організацію змагань з цієї гри (наприклад, Італія вважає датою народження футболу в своїй країні грудень 1898 року, коли була заснована Федерація футболу Італії). В інших країнах за відлік беруть час проведення першого документально підтвердженого футбольного матчу на теренах держави, і лише в деяких країнах час створення першої футбольної команди або навіть спортивного осередку, статусом якого підтверджується застосування футболу серед його членів. Та все ж в більшості країн світу датою народження футболу вважається дата проведення першого зареєстрованого пресою або іншими офіційними документами матчу місцевої команди, у складі якої була достатня кількість гравців - громадян цієї країни. Наприклад, в Росії датою народження вітчизняного футболу є дата проведення публічного матчу 24 жовтня 1897 року в Санкт-Петербурзі за участю команд "Санкт-Петербурзького кружка любителів спорту" ("Спорт") та "Василеостровського общества футболистов" (0:6). До цього проходили матчі за участю лише британських футболістів. І це незважаючи на те, що перший британський спортивний осередок "Нева" там було засновано ще 1860 року, тобто навіть раніше ніж з'явилися правила гри у футбол в Англії, а перший саме футбольний клуб британці тут заснували 1879 року - "Санкт-Петербурзький футбол-клуб". А от перший спортивний осередок виключно мешканців Санкт-Петербургу було засновано 1888 року - "Санкт-Петербурзького кружка любителів спорту", та перша місцева футбольна команда з'явилася лише 1885 року при "Царскосельском кружке велосипедистов". Але зверніть увагу, жодна з цих дат не визнана датою народження російського футболу. До того ж, росіян, безумовно, втішало те, що у них футбол народився на рік раніше, ніж навіть у Італії, й Росія увійшла в чільну верхівку патріархів світового футболу, випередивши Італію в цьому аспекті.

Та тепер взагалі, поклавши руку на серце, спробуємо таки встановити істину в цьому питанні. За приклад візьмемо ні що інше, як день народження людини. Одного дня познайомилися чоловік і жінка, через деякий час у них обох постало бажання створити родину, головною метою якої є продовження роду й народження дитини. В один з днів вони одружилися (за тих часів це вінчання у церкві з записом дати цієї події у церковній книзі). Та не завжди все було гаразд, щось траплялося, а інколи навіть через матеріальні умови доводилося й позбавлятися вже зародженої дитини. Та ось в один з днів дитина народилася і, звісно, саме цей день, а не якийсь інший, визнаний днем її народження (в ті часи про це свідчив запис у церковній книзі про хрещення дитини) і цей день має чітке документальне підтвердження.

То порівняємо це з нашою ситуацією у футболі. Зібралися бажаючі проводити дозвілля з метою покращення здоров'я та ведення здорового способу життя, вирішили створити громадський спортивний





ФУТБОЛУ УКРАЇНИ – 125 РОКІВ !

осередок (товариство, клуб, тощо...) з метою проведення футбольних матчів для доведення усім, що марно час вони не витрачають (створили статут осередку з зазначенням мети (футбольних матчів) й офіційно його в якийсь день зареєстрували в державних структурах), вивчили правила гри, але спочатку не мали достатньої кількості членів, щоб проводити матчі, тому лише тренувалися. Потім довгий час не змогли з багатьох причин створити майданчик з футбольним полем потрібних розмірів, тому грали десь на галявинах та ринкових майданах. І, нарешті, гравців достатньо й майданчик більш-менш схожий за правилами збудований, розмічений й випробуваний. Залишається "народити дитину" - провести перший в історії міста чи селища матч в присутності свідків (глядачів) та з його реєстрацією чи в журналі клубу або публікацією анонсу матчу та його результату в місцевій газеті (документальне підтвердження того, що така подія сталася). Ось і народилася "дитина" й чітко задекларована дата цієї події "народження". Чи це не так?

Звісно, багато хто зазначить, що безжалісний час, скоріш за все, все ж назавжди знищив багато фотографій, газетних публікацій та інших документів минулих часів (навіть архівних), які б прямо або хоча б побічно підтверджували самий факт наявності футболу в ті далекі часи в багатьох містах і селищах на території сучасної України. Війни й революції, пожежі та повені, реконструкції та суботники-недільники зробили свою чорну справу по знищенню того "непотрібного мотлоху", багато з якого зараз могло б стати безцінними реліквіями. Збереглися, на жаль, лише розрізнені спогади про футбол, які були записані вже в теперішні часи й які суперечать один одному. Записані вони були або ж місцевими "літописцями", або журналістами епохи розвинутого соціалізму - перекручені й непомірно перетворені на "легенди" в поганому значенні цього слова. Майже всі ці спогади виправлені з єдиною метою - виглядати не гірше за сусідів, або навіть стати першими не тільки в Україні, а й взагалі "родоначальниками" у колишньому СРСР та й в усій Східній Європі. Інколи навіть дивно стає, як таке могло спливати на думку таких поважних ветеранів, на жаль, вже занадто похилого віку. А наші місцеві "історики" навіть не замислюючись і без усякого посилення на джерело отримання інформації, усюди святкують фальшиві ювілеї і їм усе, як кажуть, "по барабану". Стидно за дуже багатьох з них, які дійсно так багато зробили для відтворення історії футболу на місцевому рівні, але ось таким відношенням до істини просто переключили усе ними напрацьоване.

Ясно одне - ніхто не може гарантувати абсолютну точність людської пам'яті й повної упередженості людських замислів, що висвітлені словом. Залишається лише скрізь усе підтверджувати наведенням документів, а коли їх не знайдено, то тільки обережно й з висловленою долею припущенності посилатися на задокументовані конкретні цитати зі спогадів (або краще їх фотокопії) та обов'язково вказувати де вони взяті, щоб потім ніхто не міг поскаржитися на те, що вони сфальсифіковані. А головне, ніколи не втрачати надію на те, що майбутні дослідники футбольної старовини будуть більш успішними в своїх пошуках і підтвердять або спростують ці вимушені припущення й точно визначать усі головні дати та в повному обсязі наведуть усі гідні того імена.

Безумовно, брати за обов'язок документального підтвердження саме проведення конкретного матчу необов'язково, достатньо було б, наприклад, і доведення того, що в створеному спортивному осередку саме переймалися проблемами футболу. Але, звісно, не на словах, а на ділі - з конкретними доказами проведених дій і будь-яким підтвердженням цього. Але, на жаль, інколи й це ніхто не спроможний довести, тому знаходять пристарілих "свідків" тих подій, чи навіть використовуються свідчення молоді, які колись чули розповіді батьків чи дідів, про те що у нас ще за царя-гороха грали у м'яча ногами, влучаючи у ворота сусіднього будинку...

Таким чином, зараз є можливість зробити єдиний вірний висновок - ще дуже-дуже багато роботи з наведення порядку щодо історії футболу в більшості регіонів України. Можливо видання цієї книги якось буде сприяти приведенню історії футболу на теренах України в належний вигляд, щоб не було соромно перед колегами з інших країн.

* * *





ФУТБОЛУ УКРАЇНИ – 125 РОКІВ !

І на останнє, зверну увагу читача на те, що я визначений у цьому виданні як автор-упорядник і не маю ніякого права приписувати собі напрацювання, які я використав при створенні цієї книги. До того ж я мав досить багато помічників-співавторів, з якими висновки з багатьох питань зроблені сумісно. Саме тому, я в першу чергу хочу дуже щиро подякувати їм за надану мені безкорисну допомогу. А щодо матеріалів цього першого тому - це перш за все дякую за участь **Віктору Федоровичу Стріхі** (з Черкас), **Богдану Мар'яновичу Люпі** (зі Львова) та за матеріали, надані **Михайлом Михайловичем Рушаком** (з Ужгорода), **Олексієм Олексійовичем Ляхом-Породько** (з Києва) та **Богданом Степановичем Саламахою** (з смт Окни Одеської обл.).

До того ж я щиро вдячний за безкорисну допомогу щодо технічного редагування моїх матеріалів з боку **Андрія В'ячеславовича Андрейко** (мешкає зараз в Ізраїлі, але родом з Полтавщини), а крім цього я з глибокою вдячністю зобов'язаний за суттєві консультації моїм давнім приятелям - **Юрію Павловичу Лукосяку** (з Санкт-Петербурга, Російська Федерація) та киянину **Олександрю Івановичу Чуйку** й ще за безкорисну допомогу львів'янці, онучці відомого футболіста й тренера Михайла Печеного, **Ірині Євгенівні Силіній** та провідному бібліотекарю Національної бібліотеки України ім.В.І.Вернадського **Наталії Євгенівні Тарасенко**. Особлива моя подяка **Віктору Ігоровичу Зарванському** (з Хмельницького) за величезну й безкорисну допомогу у виданні цієї книги.

* * *

Тепер залишається лише навести імена тих письменників та шанувальників історії футболу України, праці яких майже в повній мірі були використані мною при створенні книги, яку читач тримає зараз у руках (щоб нікого серед них особливо не виділяти, вони наведені за алфавітом):

Вацеба Оксана Михайлівна - м.Львів (книги "Спортивно-гімнастичний рух в Західній Україні", 1994 р. вид., 360 стор. та "Нариси з історії спортивного руху в Західній Україні", 1997 р. вид., 232 стор.).

Лукосяк Юрій Павлович - м.Санкт-Петербург, Російська Федерація (книга "Футбол. Первые шаги. 1860-1923", 1998 р. вид., 240 стор.).

Люпа Богдан Мар'янович - м.Львів (книга "Хроніки львівського футболу", автори Люпа Б.М., Грисьо Я.А., Яремко І.Я., 2015 р. вид., 596 стор.).

Лях-Породько Олексій Олексійович - м.Київ (книги "Сокільський гімнастичний рух в Україні на межі XIX-XX століть". 2011 р. вид., 167 стор. та цілий ряд нарисів у збірнику наукових праць "Молода спортивна наука України" у 4-х томах та виданнях НУФВСУ).

Паук Олександр Павлович - м.Львів (у книзі А.Говаржевського та ін.. "Lwów i Wilno w ekstraklasie". Kolekcja klubów - tom 4, 1997 р. вид., 192 стор. - підрозділ "1911. Ukraina Lwów" на с. 114-116).

Стріха Віктор Федорович - м.Черкаси (книги: "Украинский футбол: Западная Украина, диаспора, легионеры", 2004 р. вид., 260 стор. та "Летопись футбола и других командных видов спорта в Украине. 1887-1944", Черкаси, 2017 р. вид., 388 стор.).

Травкін Микола Іванович - м.Москва, Російська Федерація (книга "Антология футбола Российской империи. Часть I. 1878-1912 гг.", 2014 р. вид., 500 стор.).

Усатюк Юрій Іванович - м.Одеса. (книга "Сто лет в Одессе", 2013 р. вид., 432 стор.).

Федак Василь Васильович - м.Ужгород (книга "Закарпаття у спортивному вимірі" -Ужгород, 1994 р. вид., 150 стор.).

Хай пробачать автори деяких книжок, в яких про розвиток спорту в їх місті до 1900 року вказано зовсім небагато, а також автори нарисів у засобах масової інформації, які тут не наведені. Але будьте певні, що при розгляді вашого регіону ваші напрацювання обов'язково будуть відмічені й оцінені.





ПЕРЕДМОВА

"Історична совість" - не лише повнота відомостей, але й впевненість у своєму підході, своїй версії, не довідник і не словник, а зображення".

Ковальов М.М. - історик футболу, публіцист, м.Кропивницький
(газета "Україна-центр" 20.07.2007 р.)

ПЕРЕДМОВА

Перед тим, як починати розповідь щодо перших кроків футболу в минулі часи на території, яку зараз займає сучасна Україна, напевно все ж потрібно хоча б коротенько ознайомитися з цією країною і, особливо, з її не простою історією. Це необхідно, щоб чітко уявляти - чому ж саме в подальшому мова буде йти про появу футболу в тих чи інших регіонах країни, чому ці території мають безпосереднє відношення до України в цілому та як історично сталося, що саме вони небезпідставно зараз вважаються невід'ємними частинами незалежної України?

Відповідь на ці питання читач знайде, коли прочитає те, про що буде вестися мова нижче у короткій історичній довідці. Ця довідка закінчується саме в ті часи, коли футбол на цих територіях вже досяг достатньої популярності і став організованим, про що свідчить створення в найбільших містах футбольних осередків і проведення змагань з футболу.

Щодо ствердження деяких українських прихильників футболу та здебільшого росіян, що історію зародження й розвитку футболу на теренах сучасної України потрібно розглядати лише на тій території, яка належала Російській імперії, і ні в якому разі в Західній Україні, бо там у футбол грали тільки поляки, треба однозначно констатувати:

- по-перше, вони абсолютно не знають історії цих українських земель, які належали в часи, які нами розглядаються, до Російської та Австро-Угорської імперій;

- по-друге, стверджувати, що в футбол, на Галичині грали лише поляки, а українці взагалі спортом не цікавилися, бо були під гнітом, це просто безглуздо. В такому разі потрібно було б визнати, що в футбол на східній частині України грали лише росіяни, бо українців тоді взагалі не було (були лише великороси й малороси).

Виходячи з цього, прихильникам вищенаведеного тлумачення історії футболу України, які ніяк і по цей час не можуть позбутися радянських поглядів на історичне минуло нашої держави, і, до того ж, підтримуються всебічно істориками "старшого брата – великороса" сучасної Росії, дуже важко сприймаються зміни в акцентах щодо батьківщини футболу на теренах України. Вони до хрипоти стверджують, що футбол України народився в Одесі, бо саме там англійці створили свій атлетичний клуб, хоча чудово знають, що в той клуб аж до початку ХХ століття мешканцям Одеси двері були зачинені. Вони до самозабуття ігнорують все, що було в ті часи в Західній Україні – будь-які матчі, навіть ті, про які свідчать документи, посилаючись то на поляків (а хіба ті не були мешканцями Львова та й зараз у Львові поляків сила силена), то на "куций" матч, який поставив Україну поперед такої улюбленої ними Росії щодо першості в зародженні цієї гри серед мешканців цих двох країн. Цих "добродіїв", які насправді не люблять не тільки Україну, але й зневажають будь-що українське та лише мріють про повернення "великого і неділимого" Радянського Союзу, зрозуміти важко, але й відкидати їх точку зору не слід. Добре, що з кожним роком їх стає все менше й менше. А якщо хоча б деякі з них вдумливо прочитають коротеньку, стислу історію нашої країни не лише за тих часів, що нами розглядаються, і яка викладена нижче, то їх стане одразу значно менше. Дуже хочеться в це вірити.

УКРАЇНА

Україна - держава в Східній Європі, в південно-західній частині Східно-європейської рівнини. Площа України становить 603 628 кв. км. Це друга країна за величиною на європейському континенті після Росії або найбільша країна, яка повністю знаходиться в Європі. Вона межує з Білоруссю на півночі, Польщею, Словаччиною та Угорщиною на заході, Румунією та Молдовою на південному заході, Росією на півночі й сході та з Чорним і Азовським морями на півдні та південному сході.



Прапор України

Україна - унітарна демократична держава. Вона складається з 24 областей, однієї Автономної республіки Крим і двох міст з особливим статусом - Києвом і Севастополем. Столицею України є місто Київ.

Україна - парламентсько-президентська республіка з окремою законодавчою, виконавчою та судовою гілками влади. Виконавча влада представлена Президентом і Кабінетом Міністрів, законодавчий орган - Верховна Рада України.



Герб України



ПЕРШІ КРОКИ ФУТБОЛУ УКРАЇНИ



За останнім переписом населення 2001 року в Україні проживає понад 48 млн. осіб. З них **77,8% становлять українці**, 17,3% - росіяни та 4,9% - представники інших національностей. Офіційною мовою в Україні є українська мова.

В Україні 459 міст, з яких 180 - міста обласного, районного та загально-державного значення, 885 селищ міського типу та 28 457 сіл.

У спортивному плані Україна - типова європейська країна. Найпопулярнішим видом спорту є футбол. Відомі в світі дві найуспішніші команди; "Динамо" Київ (володар Кубка володарів кубків УЄФА 1975 і 1986 років і Суперкубку Європи 1975 року) та "Шахтар" Донецьк (володар Кубка УЄФА 2009 року). Україна приймала Чемпіонат Європи 2012 року разом з Польщею. Нападаючий Андрій Шевченко став справжнім символом України на

футбольних полях світу - володар "Золотого м'яча" кращого футболіста Європи 2004 року. До нього кращими в Європі були Олег Блохін (1975 рік) та Ігор Беланов (1986 рік) - обидва гравці київського "Динамо". Найвищим досягненням збірної команди України з футболу є вихід до чвертьфіналу Чемпіонату світу 2006 року (головний тренер збірної - Олег Володимирович Блохін).



Україна на картах Європи та світу



Карта України





ПЕРЕДМОВА

КОРОТКА ІСТОРИЧНА ДОВІДКА

Близько 1500 років до нової ери на значній території України між річками Сяном і Доном існували кочові племена. Але інші племена - скіфів з Центральної Азії у VII століття до нової ери витіснили їх і створили одну з могутніших держав того часу. На Кримському півострові мешкали таври, які мали досить тісний зв'язок з грецькими колоніями в Північному Причорномор'ї (Тір, Ольвія, Херсонес, Пантікапей, Кафа), що створили Боспорську державу (V-IV століття до н. е.). У середині III століття вже нової ери на цю територію вдерлися племена готів, які підкорили населення Криму і заснували Готське королівство (Гетику) зі столицею Дніпровське городище (нині у Запорізькій області). Цю державу знищило 375 року кочове азійське плем'я гунів, але й вони після кількох поразок від римлян втратили силу.

Та все ж перші ознаки саме осідлого життя людини на землях нинішньої України та її побуту пов'язані здебільшого з Середнім Наддніпров'ям, а якщо точніше, то саме з Київщиною. Перші згадки про слов'ян, численні племена яких склалися на початку нової ери на території півдня Східної Європи, з'являються на землях Наддніпров'я в I-II століттях нової ери - тут існували анти (одна з слов'янських гілок). Саме у їх розселенні більшість вчених бачить початок формування окремих слов'янських народів, зокрема українського.

Перші осілі тут слов'яни зараз іменуються "трипільцями", а вже до VI століття серед східних слов'ян існувало декілька племінних союзів, з яких найбільш значними були поляни, волиняни та угличі. Саме етнічна близькість цих східно-слов'янських союзів сприяла згодом утворенню єдиної держави, що згуртувала ці та сусідні слов'янські племена в єдиний масив, який вже тоді іменувався Руссю (вважається, що від назви племені росів, які мешкали біля в той час могутньої річки Рось, хоча це не усіма фахівцями підтримується - **Примітка автора**). До речі, перша нині відома достовірна згадка про русів датується 839 роком.

Велике князівство Руське - Київська Русь



У IX столітті скандинавські мореплавці почали освоювати новий торговий шлях на південь, який дістав назву "шлях з варяг у греки". Київ тоді відіграв велику роль завдяки своєму географічному положенню - на місці злиття двох найбільших артерій Русі - Дніпра та Прип'яті. Тому саме коло цього поселення й починає формуватися певний союз племен.

Перша слов'янська держава - Київська Русь - склалася саме в IX столітті й проіснувала до середини XIII століття, як одна з найбільших у Європі. Основою цієї держави було плем'я полян, що мешкали в Середньому Наддніпров'ї. Живучи на кордоні зі степом (полям), постійно захищаючись від набігів кочівників, поляни раніше інших східнослов'янських племен створили в себе систему централізованого управління і постійну, фактично професійну армію у вигляді великої боярської і малої князівської дружин. Київську державу очолював великий князь. Окремі регіони країни (князівства й землі, які були обкладені даниною) віддавалися ним під управління синам - княжичам і довіреним особам - посадникам.

Візантія вперше дізналася про це нове об'єднання після походу 860 року двох київських правителів Аскольда та Діра на Константинополь. А в цей час далеко на півночі мешканці Новгороду запросили нормана Рюрика до себе князем, а вже після його смерті, згідно легенді, його родич Олег подався на південь до Києва та заволодів тут престолом. Князь Олег в той час провів кілька вдалих походів до Візантії і навіть змусив її платити данину. Київ тоді став столицею потужної держави Київської Русі, яка об'єднувала придніпровські землі та землі північних слов'янських племен. Після Олега його син Ігор 944 року уклав нову вигідну угоду з Візантією, а вже після його вбивства княгиня Ольга (дружина Ігоря) серед кількох важливих дипломатичних місій, ще й з'їздила до Константинополя, де прийняла християнство. Київське князівство Ольга передала 964 року сину Святославу, який розгромив хозар і розширив кордони впливу князівства аж до Кавказьких гір.

А вже за роки правління Володимира Великого (сина Святослава) ця держава значно збільшується за рахунок приєднання багатьох земель і навіть Закарпаття. Тобто Київська Русь стає найбільшою державою Європи з населенням понад 5 млн. людей та територією 800 тис. кв. км. До того ж 988 року Володимир оголосив про прийняття християнства з Візантії та охрестив населення Русі. Після смерті Володимира Ярослав Мудрий остаточно розгромив печенігів, завершив, розпочате ще при Володимирі, будівництво у Києві Собору святої Софії, заснував Києво-Печерську лавру, спорядив першу на Русі збірку законів - "Руська правда",



ПЕРШІ КРОКИ ФУТБОЛУ УКРАЇНИ



зміцнив зв'язки з Європою (одружив своїх дочок з європейськими монархами). Протягом IX-X століть київські князі зуміли не тільки об'єднати більшість слов'янських племен, але й підкорити на півночі ще й угро-фінські племена та обкласти їх даниною.

"**Головною прикрасою Русі**" та навіть "**другим Константинополем**" називали Київ в ті часи іноземні очевидці у своїх свідченнях. У IX-XII століттях у Київській Русі сформувалася давньоруська народність, яка в подальшому отримала назву - українська.

З 1113 року київський князь Володимир Мономах контролював дві третини держави Ярослава Мудрого, та за його смертю Русь все ж остаточно втратила свою єдність і розпалася на кілька окремих, самостійних князівств.

Саме починаючи з кінця XII століття разом з назвою "Русь" для позначення південних земель Київської держави вживається вже й її нова назва "Україна". Вперше ця назва з'являється в Київському літописі 1187 року (див. Іпатієвський список древньоруських літописів - Примітка автора). Для тих, хто має сумніви в цьому, наведемо оригінал тексту та його переклад з російських видань:

"...бѣ бо князь добръ и крѣпокъ на рати и моужьствомъ крѣпкомъ показажься, и всакими добродѣтелми наполненъ. ѿ нем же Оукраина много постона" ("...он был князь доблестный и сильный в бою, и мужеством крепким отмечался, и всякими добродетелями полон. За ним же Украина много потужилась").

Пізніше ця назва придбала значення назви території, на якій проживав український народ. До речі, населення Володимиро-Суздальського князівства, що в ці часи з'явилося на півночі ніякого відношення до українців не має, бо там здебільшого мешкали угро-фіни та тюрки. Ніякого поєднання їх з українцями не існувало, а їх князь Андрій Боголюбський, до речі син Юрія Довгорукого, вже 1169 року з суздальським військом напав на Київ і знищив більшу частину населення, пограбував і спалив храми, жінок забрав у рабство. Та все ж галицький, чернігівський і київський князі звільнили місто.

На початку XIII століття в Східну Європу увірвалися войовничі племена татаро-монголів (тюрків). Ослаблені постійними міжусобними війнами давньоруські князівства не змогли організувати належну відсіч. 1223 року на річці Калці руські князі, які не мали єдиного командування, були вщент розбиті. 1238 року завойовники під керівництвом хана Батия знову напали на Русь, де спустошили багато князівств, а 1240 року після тритижневої облоги татаро-монгольські війська захопили та розграбували Київ. Потім вони рушили на Волинь і Галичину, де зруйнували теж багато міст. Але розбиті 1241 року під Легніцем польськими й німецькими лицарями, вони повернулися на береги Волги, де заснували свою державу - Золоту Орду. Все населення було змушено платити татаро-монголам данину.



Карта Київської Русі XIII ст.





ПЕРЕДМОВА

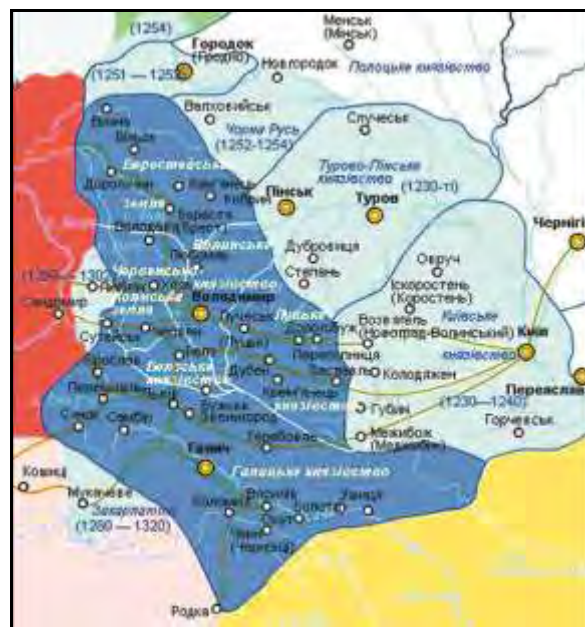
Галицько-Волинське князівство



Але українські землі після татаро-монгольської навали не втратили свою незалежність. В ці часи в західних землях України ще понад 100 років існувало незалежне та могутнє Галицько-Волинське князівство. Спочатку тут існувало Галицьке князівство, яке здебільшого входило до складу Київської Русі, але 1097 року воно відокремилось від Києва та за часів Ярослава Осмомисла (1153-87 рр.) доходило до Дунаю та Чорного моря. Цікаво, що 1199 року князю Роману Мстиславовичу запрягли на вірність навіть київські князі. Тоді він і створив дуже могутню державу, яка перебувала поміж Дніпром і Карпатами - Галицько-Волинське князівство. А вже 1229 року Данило Галицький панував над Волинню, Галичиною, потім 1239 року знову підкорив і Київ. Таким чином, він зумів відновити єдність слов'ян на українських землях. Та він був залежний від татаро-монголів, тому мріяв створити коаліцію для боротьби з ними. До цієї коаліції він намагався навіть залучити папу римського Інокентія IV, угорського короля, польських і литовських князів. Для цього Данило погодився навіть на унію (релігійний союз) і 1253 року прийняв від папи римського королівську корону, ставши першим королем на українських землях. Однак ідея хрестового походу проти татаро-монголів так і не знайшла підтримки. Данило Галицький побудував місто Львів, яке отримало назву на честь його сина Лева, за часи княжіння якого було повернуто Закарпаття. Він намагався захопити Литву. У 1270-х роках Лев переніс столицю держави до Львова.

Вже при сині Лева Юрії I держава набула престижності в світі, а його самого величали "королем Русі" (*Georgi Regis Rusiae*). Та за його смертю закінчився період розквіту Галицько-Волинського князівства. 1323 року на престол зійшов Болеслав (Юрій II), який був одружений на дочці великого литовського князя Гедиміна і знаходився у союзі з Литвою та Німеччиною. А вже після нього почалася боротьба між сусідніми державами за Галичину й Волинь. Литовці зайняли Волинь, а польський король Казимир III 1340 року увійшов до Галичини, захопив Львів і забрав скарбницю галицьких князів. Остаточно вже 1387 року польська королева Ядвіга приєднала Галичину до Польщі, намагаючись перетворити її на польську провінцію. Зі зміцненням польської влади в Галичину почала прибувати польська шляхта (дворяни), яка одержала у володіння багато галицьких земель. У складі Польщі Галичина перебувала до 1772 року. Закарпаття ж виявилось під владою Угорщини й залишалося там аж до 1918 року. Буковина після розпаду Галицько-Волинського князівства була приєднана до Молдавського воєводства, у складі якого вона перебувала до 1774 року.

Подальші ж події на теренах сучасної України усі радянські джерела історії та й нинішні російські дослідники просто замовчують. Звичайно, росіянам зовсім не хочеться навіть піднімати якісь питання, щодо занепаду первістків їхньої державності (на півночі від Київської Русі) з угро-фінськими поселеннями під владою дітей та онуків київських князів. Це було як під час міжусобної їх боротьби поміж собою, так і при підкоренні цих земель та, звісно, аж ніяк не слов'янського населення саме владі татаро-монгольської Золотої Орди, яке продовжувалося майже 250 років (1240-1480 рр.). З тієї ж причини вони усіма засобами замовчують і черговий розквіт Київської Русі в співдружності з Галицько-Волинським князівством у XIII столітті. Звісно, торкатися питань, які свідчать про майже повну відсутність зв'язку їх новгородських і ростово-суздальських земель з такою заможною державою як Київська Русь, їм зовсім не хочеться. Тим паче, що московське князівство виникло вже в ті часи, коли усі землі Київської Русі увійшли на правах майже повної автономії спочатку до Великого Литовського князівства, а потім і до Речі Посполитої. В цей час землі на півночі продовжували платити данину й залишалися улусами Золотої Орди. Ніякими слов'янами там, як кажуть, і не пахло. І це зараз вже багатьма істориками на прикладі оприлюднення прихованих раніше документів всебічно доведено.



Карта Галицько-Волинського князівства





Україна у складі Великого князівства Литовського

З ослабленням українських князівств після нападу татаро-монголів в XIII-XIV століттях, на півночі під Балтикою була сформована нова держава - Литва, яка не тільки об'єднала литовські племена, але й почала потроху підкоряти спочатку білоруські, а потім і українські землі. Ще литовський князь Мендовг у 1230-ті роки зайняв частину руських земель, але князь Данилом Галицький не дав йому тут панувати. Та вже з XIII століття у боротьбі з Німецьким орденом та Галицько-Волинським князівством знову була сформована Литовська держава завдяки князю Гедиміну (1316-41 рр.), який все ж приєднав до неї й частину українських земель - Волинь і навіть північну Київщину. Обравши 1323 року столицю Великого князівства Литовського місто Вільно (нині Вільнюс), Гедимін почав називати себе князем литовським і руським. Для зміцнення своєї держави встановив родинні відносини і з українськими князями. 1362 року за князя Ольгерда до Великого князівства Литовського приєдналося й Київське князівство, а потім поступово Чернігівське та Сіверське, Поділля та Переяславщина. Завдяки литовській династії Гедиміновичів утворилася Литовсько-Руська держава. Це було дуже дивне об'єднання, у якому українське та білоруське населення та його землі склали абсолютну більшість цієї держави (80 %), тому влада Литви не була репресивною, і по суті це була Руська держава з давньоруською мовою в якості державної і православ'ям в якості пануючої релігії. Українські князі входили до складу велико-князівської ради, займали високі пости у війську й адміністрації.

Вже після смерті Ольгерда 1377 року його син Ягайло через зовнішню погрозу від Німецького ордену та Золотої орди почав зближення з Польщею, одружившись з польською королевою Ядвігою й ставши польським королем, залишаючись при цьому великим литовським князем. Та його племінник Вітовт вже 1392 року змінив адміністрацію країни, розширив межі князівства між Дністром і Дніпром до самого Чорного моря. А з 1398 року держава мала назву - **Велике князівство Литовське, Руське і Жемайтійське**. Але наступні литовські князі все ж були за зближення з Польщею. І вже в середині XVI століття Велике князівство Литовське перетворилося із своєї федерації українських, білоруських та й литовських князівств на централізовану державу - Річ Посполиту.



Карта Великого князівства Литовського до 1462 р.

Україна у складі Речі Посполитої

Ще 1370 року після смерті польського короля Казимира III Великого престол успадкувала його незаміжня онука Ядвіга. Чоловіком для королеви було прийняте рішення запросити партнера по боротьбі з Німецьким Орденем - тодішнього великого князя литовського Ягайла Ольгердовича. І згідно підписаної 1385 року Кревської угоди Ягайло став польським королем, а за це він підпорядкував землі Литви та Русі польському трону. Також об'єднувалися збройні сили та казна. У подальшому 1456 року було ліквідовано Волинське князівство, а 1470 року - Київське.

Наприкінці XV століття на півдні України з'являється нова держава - Кримське ханство, що відділилося від Золотої Орди й 1475 року стало васалом Османської імперії. 1485 року кримський хан Менглі-Гірей, підкуплений великим московським князем Іваном III, нападає на Київ і вбиває та забирає в рабство багатьох українців. З цього часу кримські татари вже постійно





ПЕРЕДМОВА

нападають на Україну й Литву. Литва починає шукати допомоги в Польщі. 1569 року боротьба проти татарської загрози та Німеччини змусили Литву укласти нову унію - на сеймі у Любліні було обговорене створення реального союзу Польщі та Литви. Відповідно до цієї унії Польща й Литва створили об'єднану державу - **Річ Посполиту**, з одним монархом, королем польським і великим князем литовським, спільної зовнішньої політикою, монетою й правом. Велике князівство Литовське зберігало автономію з окремим урядом і адміністрацією, судом, фінансами, військом і законами. При цьому однак були проведені також і територіальні зміни - до Польщі була приєднана більша частина українських земель, а саме Волинь, Поділля та Київщина. Після цього польська шляхта, якій польські королі давали грамоти на так звані порожні землі, почала займати центральні українські землі, де з'явилися великі латифундії польських шляхтичів. Та й не тільки тут, але й на Чернігівщині, а з кінця XVI століття навіть на Лівобережжі. Все це викликало опір українського народу. Як протидія почало організовуватися українське козацтво.



Карта Речі Посполитої 1635 р.

Козацько-Гетьманська держава



В другій половині XV століття за порогами, що перетинали Дніпро в його нижній течії (поміж теперішніми Дніпром і Запоріжжям) почали формуватися групи втікачів від поневолення, особливо після утворення Речі Посполитої - від гніту польських панів. Вони і стали називати себе козаками (з тюркської мови - "степові мисливці", а точніше - вільні, незалежні люди, шукачі пригод, бродяги). Час від часу вони супроводжували східні каравани та охороняли південні кордони від нападу татар. Отож, взагалі козацтво, в усякому разі в перші часи свого існування - це заняття і спосіб життя, а не соціальний статус.

Одним з перших лідерів, який об'єднав розрізнені ватаги воїнів-християн українських степів, був Дмитро Вишневецький (Байда), а його помешкання на острові Хортиця (нині в межах міста Запоріжжя - **Примітка автора**) стало одним з перших місць розміщення загальновідомої Запорозької Січі. В 1552-54 роках він зумів організувати це строкате товариство у потужну й грізну силу, яка стала на противагу татарському домінуванню у дикому полі. Вже після утворення Речі Посполитої, ця держава для контролю за діями козаків почала наймати їх на роботу, саме потрібну полякам для збереження недоторканими земель своїх нових володінь. 1572 року було створено перший козацький реєстр з 300 козаків. Внесені до реєстру козаки вважалися на службі короля, одержували платню та мали самоврядування під керівництвом коронного гетьмана. Хоча, звісно, число нереєстрових козаків було значно більшим.

А у зв'язку з початком австро-турецької війни 1593-1606 років певна ставка робилася і на українських козаків. Під проводом Северина Наливайка їх загопи воювали в Молдові й Угорщині. Але, повернувшись з цих боїв, військо майже не мало ресурсів для існування, до того ж і соціальний стан їх не задовольняв, тому козаки виступили проти польської влади в Україні. 1596 року вперше була проти козаків задіяна польська регулярна армія, але й вона одразу понесла важкі втрати. Та все ж перша справжня війна Корони Польської з козаками завершилася поразкою козаків. Вони були оголошені військовими злочинцями і ворогами Речі Посполитої. Але без боєздатного й дешевого козацького війська полякам обійтися було важко, тому легальне становище Запорозької Січі було поновлено. В цей час на чолі козаків з'явився досвідчений політичний і військовий діяч Петро Конашевич Сагайдачний, який провів реформу козацтва, перетворивши його з тимчасових формувань у наймане військо. Чисельність війська при потребі досягала 40 тисяч чоловік. Сагайдачний переніс столицю козацтва в Київ. Відносно Польщі Сагайдачний проводив помірну політику. Він допомагав їй 1618 року в облозі Москви, а 1621 року разом з польським військом зупинив під Хотиним навалу армії турецького султана на Центральну Європу.





А вже 1648 року на території України під час селянського повстання проти польських магнатів лідером національно-визвольної боротьби стає заможний і освічений українець Богдан Хмельницький - сотник реєстрових козаків, обраний гетьманом Війська Запорізького. Козацько-польська війна швидко розповсюдилась на усю територію України. Вже в першій битві під Жовтими Водами військо Б.Хмельницького одержало перемогу над коронним польським військом. Потім була перемога й біля Корсуня, після чого козаки рушили до Львова і взяли з нього контрибуцію, а основні сили рушили на Варшаву. Та все ж зупинилися і почали переговори з поляками, на яких Б.Хмельницький вимагав визволення народу руського з лядської неволі та розповсюдження влади Війська Запорізького на усю Русь аж по Львів і Галич. Польський король прийняв Б.Хмельницького з його "Козацькими пунктами" і був підписаний Зборовський мирний договір, по якому значна частина України отримала права автономії.

Та вже 1651 року дві велетенські армії зішлись знов вже біля міста Берестечка. На цей раз сили були майже рівні, але через недостатнє погодження з діями татар козацьке військо зазнало поразки. Та вже 1652 року Б.Хмельницький все ж здобув реванш. Розуміючи, що для перемоги над Польщею потрібні союзники, Б.Хмельницький розпочав вести активні переговори із сусідніми державами. Він намагався організувати велику антипольську коаліцію, де крім України були б Туреччина, Крим, Молдавія, Валахія та Трансильванія. Богдан Хмельницький хотів побудувати нову Річ Посполиту, у яку б на однакових правах увійшли Польща, Литва й Україна. Однак через бунт молдавських бояр та чергову зраду татар



Землі Української козацької держави у 1657-59 рр.

Б.Хмельницький почав вже думати й про союз з московським царем Олексієм Михайловичем. Той, не довго думаючи, скликав Земський собор Московської держави 1653 року й ухвалив прийняти Військо Запорозьке "с городами их і землями под государя высокую руку". Цар погодився допомогти Б.Хмельницькому, сподіваючись повернути загублені Москвою землі, які в той час входили до складу Речі Посполитої.

Саме тут треба відмітити, що в другій половині XVI століття в офіційних актах Речі Посполитої південна частина Чернігово-Сіверської землі, все Середнє Наддніпров'я (Полтавщина та Київщина) до Кременчука, що увійшли до її складу, вже іменувалися саме як **Україна**, і ця назва зберігалася до самого падіння Польщі 1795 року. З цього часу дуже часто зустрічається вживання терміна "Україна" ("Оукраша", "Кратна", "Вкратна"), що незаперечно свідчить про його географічно орієнтоване місце розташування. На багатьох картах того часу, зокрема і серед карт видатного французького картографа Боплана, вже є карти "Ukraina" (1681 р.) і "Vkrania" (1720 р.). Складно зрозуміти доводи деяких російських істориків, які пов'язують всі назви української території з словом "окраїна", адже застосовувати це слово до території за розмірами не меншої, а найчастіше значно більшої тих, які послужили назвам створених держав, просто нерозумно. Та ж Польща була не крупніше, а Литва так зовсім менша, та й Московське царство в ті роки не перевищувало розміри України, так про яку й чия околицю могла бути мова?

У складі Московської держави



Вже на початку 1654 року в Переяславі була проведена військова рада, на якій 16 січня була підписана угода про українсько-московський альянс (військовий союз), в результаті якого Запорозьке військо (разом зі значною частиною України) офіційно прийняло протекторат Московського царства, яке тоді існувало вже на півночі від України. За цією угодою Україна на правах дуже широкої автономії залишалась фактично окремою державою, зберігаючи власну адміністрацію, армію, місцеве само-врядування і навіть можливість проводити власну зовнішню політику. Ні про яке об'єднання й мови не було, і це офіційно було затверджено так званими "Березневими статтями".





ПЕРЕДМОВА

Більш того, московським царем були не тільки підтвержені всі привілеї, даровані реєстровому козацтву польським королем, а й висунуто цілий ряд нових. Цар зобов'язувався виплачувати платню козацькій старшині та не втручатися у внутрішні справи козацтва, зберігав місцеву козацьку адміністрацію й обіцяв захищати Військо Запорізьке від претензій Польщі. У той же час реєстрове козацтво повинно було направляти податки в царську скарбницю і воювати разом з царем проти його ворогів. Чисельність реєстру козаків тоді була затверджена вже в кількості... 60 тисяч чоловік.

В часи так званого легендарного "воз'єднання України з Росією" 1654 року ніхто в світі й гадки не мав про існування на півночі від України якогось Російського або Руського царства. Усім було відомо лише про Московське царство, яке утворилося 1547 року при знаходженні на престолі Великого князівства Московського Івана IV Грозного, який змінив назву своїх володінь після приєднання до них Новгородського князівства та підкорення Казанського ханства й коронував себе царем, та й ще до двох десятків своїх титулів начебто додав і титул "великого князя всея Руси", звісно не маючи до Русі ніякого відношення.

Але підемо далі. В цей час уся Польща була охоплена війною - з Московією, Швецією та Трансільванією. От яку ціну довелося заплатити полякам за небажання йти на рівноправний союз з Україною. Та московський цар все більше почав втручатися у внутрішні справи України та й до того ж ще й вів мирні переговори з Польщею, що відбувалися за спиною українців. Це ще більше ускладнило відносини й гетьман готувався до розриву з Москвою, але 1657 року помер. Після його смерті козаки контролювали територію з півтора мільйонним населенням. Майже половина земель, що донедавна належала Польщі, стала власністю Запорозького Війська. Його територія була поділена на 16 округів (полків). Нова політична формація називалася Запорозьким військом. Московіти називали її Малоросією, а поляки продовжували називати Україною.

Вже при гетьмані Івані Виговському було підписано з поляками Гадячський договір про створення Великого князівства Руського в складі Речі Посполитої на умовах самої широкої автономії. Але Московія, вже вважаючи Україну своєю вотчиною, послала величезне військо, щоб змістити Виговського. Той об'єднався з поляками й татарами і під Конотопом вщент розбив московське військо. Тоді у Москві почалася паніка, бо всі чекали там українське військо, а царський двір уже готувався до втечі. Однак, серед козаків почався розброд і похід на Москву відмінили. Старшина обрала 1659 року новим гетьманом Юрія Хмельницького. Москва ж направила на Україну нове військо й змусила молодого гетьмана переглянути статті Переяславського договору щодо збільшення числа московських гарнізонів на українських землях і заборони гетьманові вступати в дипломатичні стосунки з іншими країнами. Та все ж 1660 року Юрій Хмельницький виступив проти Москви і разом з поляками розбив під Чудновим московське військо. Але частина полків виступила проти нього й, не маючи сил встановити порядок, він відрікся від гетьманства.

Розпочався період громадянських воєн і зовнішніх інтервенцій, які призвели до поділу України по Дніпру між Річчю Посполитою та Московською державою без погодження з українською владою. Починаючи ще з середини XVII століття, покидаючи охоплені війною землі Правобережної України, досить значна частина українського населення Речі Посполитої та навіть деякі запорізькі козацькі загони переселилися на прикордонні південні околиці Московського царства, які в той час були майже незаселеними (на території сучасної північно-східної України, а також суміжних з нею прикордонних регіонів Росії). В результаті цього виникло так зване слобідське козацтво, а землі заселені ним отримали загальну назву "Слобідська Україна" (нині частіше вживається як "Слобожанщина").

Козацька держава (Гетьманщина) тимчасово збереглася лише в частині Лівобережної України під владою Москви. Та саме до цих часів можна віднести значне посилення формування української нації, бо ще до об'єднання з Московією мешканці Південної Русі вважали себе "руськими", але після об'єднання виявилось, що населення на півночі України має дуже великі відмінності, й мови про якийсь єдиний народ не може бути. Відтоді мешканці берегів Дніпра почали усвідомлювати себе спільнотою, хоча й близькою до північного сусіда (мова, релігія), але ж ні в якій мірі щодо історичного коріння. У москалів воно було зовсім іншим і значно відрізнялося від української історії, культури та традицій.

1666 року гетьман Правобережжя Петро Дорошенко спробував відродити незалежність України і виступив проти поляків, а коли пішов на Лівобережжя, то був обраний 1668 року вже гетьманом усієї України. 1672 року армія Дорошенка приєдналася до турецько-татарського війська й відібрала в Польщі Поділля. Та через чвари старшини незабаром Лівобережжя було зайнято московськими військами й Україна була знову поділена.





Тут виникає необхідність ще раз зосередитися саме на Московському царстві, яке, до речі, існувало аж до 1721 року. Спочатку 1682 року на його престол зійшов у десятирічному віці Петро I, який після довгого перебування в декількох провідних країнах Європи, піднабравшись розуму, спочатку 1703 року переніс столицю свого царства до моря у збудований ним Санкт-Петербург, а потім раптом після гучних перемог у Північній війні з шведами отак собі узяв і, проголосивши себе не багато й не мало - імператором, до того ж ще й вирішив іменувати свою державу одразу саме Російською імперією, а свій народ - "росіянами" (на їх мові - "русскими").

Чого саме? Вчені зараз вказують на багато причин, але основними з них є наступні:

- по-перше, виникла потреба остаточно й повністю порвати з тим минулим, що нагадувало про багатовічну залежність первістків цієї держави від ординського іга;

- по-друге, для підвищення значності держави, тим паче вже у ранзі імперії, виникла гостра необхідність зазначення наявності сталих предків свого народу ще в стародавні часи й ні в якому разі це не повинні бути угро-фінські племена, які мешкали в дрімучих лісах та непрохідних болотах, а якісь більш визначені й відомі усьому світові народи, а краще ніж слов'ян Наддніпров'я з багатовіковою історією їх державності у вигляді Київської Русі назвати своїми предками й бажати не можна було;

- по-третє, титул імператора була можливість засвідчити в Європі лише маючи у володінні (добровільному або примусовому) землі цих самих слов'ян, а кращого випадку ніж перемога над шведами й українським козацтвом гетьмана Мазепи під Полтавою й придумувати не треба було, до того ж і попередніх царів Московії ніхто не забороняв вважати саме володарями усїєї Русі, бо й перевірити чи так це насправді чи придумано ніхто не був спроможний.

Та повернемося до України, бо ми вже торкнулися часів гетьманства Івана Мазепи. Ще 1687 року при цьому гетьмані, який був одним з видатних політичних діячів козацької України, людиною високоосвіченою, знав кілька мов, спочатку відносини з Москвою були гарними. Він активно підтримував московського царя Петра I в Азовській війні проти турок у 1695-96 роках, а за це Москва 1704 року підтримала визволення значної частини Правобережної України. При Мазепі майже вся територія України знову була об'єднана під владою гетьмана. Та в ході Північної



Карта України 1712 р.



Землі Московського царства на поприщі XVII–XVIII ст. за часів Петра I





ПЕРЕДМОВА

війни 1700-21 років, де супротивником Петра I був шведський король Карл XII, 1708 року Мазепа одержав від царя повідомлення про те, що той не збирається захищати Україну від наступу шведів і поляків. До того ж наприкінці 1708 року по Указу першого російського імператора Петра I без будь якого погодження з українською стороною була створена Київська губернія в складі Російської імперії, а на схід ще й Азовська губернія, до якої підпадали також деякі землі нинішньої України.

Ось через що саме тоді Мазепа одразу ж розпочав таємні переговори з супротивниками Петра I та приєднався до шведської армії Карла XII. До речі, в переговорах з Карлом XII саме порушувалося питання про створення незалежної української держави. Влітку 1709 року шведська й російська армія зустрілися під Полтавою. До Мазепи приєдналися запорізькі козаки. Однак шведська армія потерпіла поразку. Карл XII і Мазепа, а з ним майже 5 тисяч козаків відступили до Туреччини. Цар жорстоко покарав тих, хто підтримував гетьмана, а гетьманська столиця Батурин була знищена разом з усіма мешканцями. Від таких важких випробувань гетьман на чужині занедужав і помер.

У вигнанні 1710 року частина козацького війська обрала своїм гетьманом Пилипа Орлика, який відзначився тим, що створив конституція Української держави - так звану "Бендерську конституцію". А вже 1722 року гетьманом Петро I погодив Павла Полуботка, який почав створювати нові форми гетьманської адміністрації. Це розлютило Петра I й Полуботка було посаджено до в'язниці в Санкт-Петербурзі. А 1734 року імператриця Анна Іоановна заборонила обирати нового гетьмана й створила так зване Правління Гетьманського Уряду.

Та вже під час царювання імператриці Єлизавети I її фаворит Олексій Розумовський (козак, що став графом) переконав її відновити гетьманську владу, поставивши гетьманом його брата Кирила Розумовського. Але новий гетьман, хоча й зміг домогтися деякого розширення автономії, але проводив більшість часу в Петербурзі, був навіть президентом Академії Наук. До того ж Розумовський допоміг зійти на престол Катерині II, але коли 1763 року він зібрав старшин на з'їзд і насмілився прийняти петицію до імператриці з проханням повернути минулі права Гетьманщини та й ще дозволити скликання українського дворянського сейму, то Катерина II сповна "віддячила" йому, змусивши відректися від гетьманської влади. Таким чином, остаточно усі козацькі автономії (Гетьманщину, Слобідську Україну та Запорозьку Січ) ліквідувала в 1760-80-х роках саме імператриця Катерина II.

Ще до царювання Катерини II від Київської губернії 1728 року була відокремлена Білгородська губернія, а залишок Київської губернії вже 1764 року влилася в так звану саме Малоросійську губернію, створену з 10 полків Гетьманщини: Стародубського, Київського, Переяславського, Глухівського, Ніжинського, Чернігівського, Прилуцького, Лубенського, Миргородського та Гадячського. З 1765 по 1773 роки адміністративним центром цієї губернії був Глухів, з 1773 року - Козелець, а з 1775 року - Київ.

А що ж ті декілька тисяч козаків, які осіли в гирлі Південного Бугу, тобто в Османській провінції. Звісно турки одразу вирішили запросити їх до свого війська й навіть виділили їм для поселення містечко Кучургани (нині Одеська область). І ось в гирлі Дунаю була створена Задунайська Січ, козаки якої стали на службу султану Османської імперії. Вже пізніше, з приходом сюди армії Російської імперії, дехто з них зрадив султана, за що більша частина козаків була вирізнана яничарами. А інші, що спаслися, переселилися на Приазов'є між Бердянськом і Маріуполем й створили там Азовське флотське козаке військо.



Київська губернія в Російській імперії 1708 р.



Українські землі у складі Російської та Австро-Угорської імперій

Вже при Катерині II 1765 року з слободських полків Білгородської губернії була сформована нова Слободсько-Українська губернія з центром в Харкові (зверніть увагу на існування вже й в самій Російській імперії терміна "українська", та й ще в той час, коли ця територія вже не була окраїною імперії - **Примітка автора**). Адже ще роком раніше 1764 року на її півдні на землях усім відомого "Дикого Поля" - буферної зони поміж землями Російської імперії





та Кримського ханства, була створена Новоросійська губернія, що замінила Запорізьку Січ, яку згодом 1775 року Катерина II повністю ліквідувала. Ця губернія була створена на землях більшості полків Війська Запорізького, але вже з адміністративним центром у Кременчузі. Також до неї приєднали й Бахмутську округу колишньої Азовської губернії, а після першого розподілу Речі Посполитої 1772 року згодом ще й Херсонську провінцію.

Катерина II (уроджена Софія Августа Фредеріка фон Ангальт-Цербська) - німкеня, дружина царя Петра III, якого 1762 року скинули з престолу під час перевороту. Будучи високоосвіченою, вона добре розуміла що велика імперія, яка дісталася їй у володіння, на жаль не мала свого коріння й назва, яку вона мала (Росія) потребувала наукового достовірного підтвердження на усі майбутні століття. Маючи в своїх церковних архівах лише один документ, який міг свідчити про її спадкоємність від Київської Русі - "Повість времінних літ" Нестора-літописця, але який саме зовсім про це й не свідчив, вона однозначно вирішила його знищити. Але спочатку з цього літопису було зроблено декілька копій (списків), які за її наглядом в деяких потрібних для возвеличування саме її держави місцях були свідомо підроблені. Найбільш відомими з цих списків є Іпатієвський та Лаврентієвський літописи. Мало того, саме за наказом Катерини II була створена спеціальна комісія для створення "Истории государства Российскаго", яку очолив М.М.Карамзін. Створена ним історія у 12 томах дозволила імператриці вже величати свою державу навіть Великоросією, а її мешканців - великоросами. До того ж, щоб принизити значимість земель і народу на півдні її імперії, розпочалося всебічне застосування слів "Малоросія" та "малороси". Тобто виходить - предки малороси, а їх онуки - великороси. "Розумніше" й придумати важко, бо якось і в голову така маячня не вкладається.

Вже внаслідок російсько-турецьких війн 1768-91 років Російська імперія 1774 року заволоділа важливими центрами в гирлі Дніпра, Дона та Керченської протоки. Потім 1783 року приєднала до себе Бессарабію, Крим та Кубань, а 1791 року підкорила ще й Буджак. Завдяки усім цим "придбанням" Російська імперія твердою ногою стала на Чорному морі.

А в результаті розподілів Польщі (1772-95 рр.) й значна частина Правобережної Україна перейшла до Росії. Таким чином, Російська імперія вже контролювала 80% усієї території України.

В той же час Галичина, Закарпаття й Буковина перейшли під владу імперії австрійських Габсбургів. 1772 року в результаті анексії Галичини австрійцями ще після першого розподілу Речі Посполитої було утворене Королівство Галичини та Володимирії (Лодомерії) як нова адміністративна одиниця Австрійської імперії (з 1867 р. - Австро-Угорщини). 1815 року королівство поповнилося Тернопільським краєм, яким поступилася Російська імперія. Та згодом королівство позбулося Буковини, яка до цього протягом 1786-1849 років була в його складі. Її було перетворено на окремий коронний край імперії, на чолі якого стояв президент, що управляв за допомогою сейму. Тут вже урядовою мовою була встановлена німецька. Українці теж увійшли до складу крайового сейму Буковини, але лише з 1890 року.

У 1780-81 роках в Російській імперії було створено Чернігівське намісництво, Слобідсько-Українська губернія була перетворена в Харківське, Київська губернія у Київське, а Новоросійська губернія (1783 р.) в Катеринославське намісництва. А землі останнього були остаточно закріплені за Російською імперією внаслідок другого розподілу Речі Посполитої 1793 року, як і завойований Крим.

З 1783 року указом Катерини II було введено кріпосне право на всій території України і влада Росії в цей час стає необмеженою. Під час царювання Олександра I російську присутність в Україні забезпечували і армія, і адміністрація. В 1830-ті роки під час царювання Миколи I російська централізована адміністративна система охопила вже всю Україну. Навіть сам термін "Україна" практично припинили використовувати. Лівобережну Україну назвали Малоросією, Правобережну Україну - Південно-Західним краєм, а Південну Україну - Новоросією.



Карта намісництв Російської імперії та воєводств Польщі 1788 р.





ПЕРЕДМОВА

А вже через два роки після третього розподілу Речі Посполитої 1795 року до Російської імперії відійшли й землі Волині й тут спочатку була створена Ізяславська губернія, а 1795 року її перейменували у Волинську з новим центром у Новоград-Волинському. 1796 року була створена нова Київська губернія виключно на Правобережжі, а її землі на лівобережжі Дніпра відійшли до Малоросійської губернії, до того ж з Харківського намісництва знову зробили Слобідсько-Українську губернію. А на землях Поділля 1796 року була створена ще й Подільська губернія з центром у Кам'янець-Подільському. Катеринославське намісництво знову перетворилося у Новоросійську губернію з центром у Новоросійську (тоді міста Катеринослава ще не існувало - **Примітка автора**) з приєднанням земель Таврійської області та Вознесенського намісництва.

І, нарешті, найбільш цікаве питання - після розформування Запоріжської Січі, вже 1787 року було створене так зване Військо Вірних Запорожців, яке у подальшому перетворилося в Чорноморське козацьке військо, а 1792 року Катерина II подарувала цьому війську замість Запоріжської Січі усю Кубань на довічне використання. Саме туди козаки й переселилися, висадившись у Тамані, а потім і заснувавши на честь своєї "улюблениці" місто Катеринодар (нині - Краснодар). Щоб ніхто в цьому щедрому дарунку не сумнівався, наведемо слова з відомої пісні А.Головатого - судді Війська Вірних Козаків Чорноморських, що висічені на задній стороні пам'ятника першим запорожцям на Кубані під командою полковника Сави Білого у Тамані:

*Ой годі нам журитися
Пора перестати,
Діждалися від Цариці
За службу заплати...*

*...В Тамані жить, вірно служить,
Грядицю держати,
Рибу ловить, горілку пить,
Ще й будем багаті...*

*... Слава Богу і Цариці,
І покій Гетьману.
Злічили нам в серцях наших
Великую рану...*



Пам'ятник першим запорожцям, що висадилися в Тамані 1792 р.

В цих словах усе - і подяка, і... біль.

Щодо поселень родин українських козаків на Кубані наведемо декілька слів з "Советской военной энциклопедии", де саме вказано: **"...Каждый курень насчитывал несколько сот человек и имел своё название по местности, откуда происходили входившие в него казаки (например, Каневской, Корсунский, Полтавский,... Переяславский и другие)"**. Офіційно встановлено, що наприкінці XVIII століття в Чорноморському козацькому війську більшість була з етнічних українців.

Та навіть, коли виявилось, що числа переселених козаків недостатньо, щоб **"грядицю держати"** та населення на Кубані примножити, то їх підселення було проведено в першу чергу саме з Київської, Полтавської та Чернігівської губерній. Та й ще обов'язково щоб з родинами й щоб в них побільше було дівчат і жінок, які були здатні вступати у шлюб і народжувати дітей. Ось так і вирішувалися тут демографічна проблема. То ж погляди деяких істориків на належність Кубані до України в деякому сенсі все ж, як бачите, не безпідставні.

Вже на початку XIX століття після завоювання Криму на півдні Російської імперії були проведені досить суттєві адміністративно-територіальні зміни, а саме: 1802 року створили нову Таврічеську губернію з центром у Сімферополі, Малоросійську губернію поділили на Чернігівську та Полтавську; від Новоросійської губернії відділили окрему Миколаївську губернію, яку наступного року вже перейменували у Херсонську, а коли Новоросійськ охрестили Катеринославом, то й залишок цієї губернії 1803 року назвали Катеринославською губернією. 1804 року змінили центр Волинської губернії на Житомир, з 1914 року центр Подільської губернії на Вінницю, а з 1835 року Слобідсько-Українську губернію перейменували у Харківську. На цьому й все закінчилося.

1830 році на Правобережній Україні спалахнуло антиросійське повстання, очолюване польською шляхтою, тому після його придушення царат підсилив русифікацію Правобережжя. Майно 3 тисяч дворянських родин було конфісковано, а 340 тисяч чоловік були позбавлені дворянства й заслані до східних земель.





ПЕРШІ КРОКИ ФУТБОЛУ УКРАЇНИ

Російська імперія на рубежі 50-60-х років XIX століття переживала кризу, що охопила соціально-економічну, політичну та військову сфери. Вади феодально-кріпосницької системи оголила Кримська війна (1853-1856 рр.), а поразка в цій війні від провідних європейських країн призвела до зростання опозиційного руху й посилення реформістських настроїв. За цих обставин уряд імперії прийняв рішення про скасування кріпостного права й 1861 року новий російський імператор Олександр II підписав про це "Маніфест" і "Положення про селян, що виходять з кріпосної залежності". По всій Російській імперії було звільнене 22,5 мільйони поміщицьких селян. Ця та багато інших реформ, в тому числі й адміністративна (були введені земства), були кроком на шляху перетворення Росії з феодальної в буржуазну монархію.

На рубежі XIX-XX століть на цій території України почали створюватися цілі галузі промисловості. У період з 1870 по 1900 рік активно розвивається Донецький вугільний басейн і Криворізький басейн по видобутку залізної руди. Тут добувалося 70% усього вугілля імперії й більше половини залізної руди. В цей час виробництво вугілля завдяки іноземним субсидіям виросло на 1000%, а розвиток металургії був ще більш стрімким. Однак крім цього та ще й сільського господарства більше нічого не розвивалося, та, як бачите лівова частина усього цього була саме в Україні. Саме тому тут високими темпами почали рости міста. До речі, з 1860 по 1897 рік населення Одеси виросло з 113 тисяч чоловік до 404 тисяч, а Києва - з 55 тисяч чоловік до 248 тисяч.

Таким чином, на порозі XX століття українські землі були поділені між двома імперіями - Російською та Австро-Угорською. Значно більша територія сучасної України належала Російській імперії і була поділена на 9 губерній: Волинську, Подільську, Київську, Херсонську, Чернігівську, Полтавську, Харківську, Катеринославську та Таврійську. Частина земель входила до Бессарабської губернії, частина до Мінської, Курської та Воронежської губерній, а також до Земель Війська Донського. Австро-Угорській імперії належала Галичина (Львівський, Тернопільський і Станіславський краї), Закарпаття та Буковина.

Під час першої світової війни війська Російської імперії окупували частину Галичини - тут було створене Галицьке губернаторство з осідком у Львові (під окупацією був з 3 вересня 1914 року по 22 червня 1915 року).

Декого з читачів може здивувати приділення досить значної уваги не появі та становленню футболу чи хоча б фізичної культури та спорту на теренах сучасної України, а історичним подіям та адміністративно-територіальному устрою земель. Але, пробачте, без цього аж ніяк не можна сприймати те, про що буде викладено в подальшому.



Карта адміністративно-територіального устрою півдня Російської імперії в другій половині XIX ст. (червоним кольором визначені кордони сучасної України, чорним – кордон з Австро-Угорською імперією та Румунією)





НАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ УКРАЇНИ



Карта Європи на межі XIX – XX століть
(червоною смугою виділені сучасні кордони України в Російській та Австро-Угорській імперіях)

Австро-Угорська імперія



Цісар Франц Йозеф I
(1867-1916)



Російська імперія



Цар Микола II
(1894-1917)





ПЕРЕДУМОВИ ПОЯВИ ФУТБОЛУ

"Футбол уособлює в собі цілий ряд прекрасних видів спорту, основними серед яких є: біг, стрибки, боротьба, метання... як не позначитися цьому благодатно на організмі? Футбол вчить залежно від обставин вміти діяти самому або, навпаки, підкорити свої дії колективу, виправляти помилки товариша. Як не визначити гру, яка виховує такі якості?"

П'єр де Кубертен - французький громадський діяч, ініціатор відродження античних Олімпійських ігор

ПЕРЕДУМОВИ ПОЯВИ ФУТБОЛУ НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ

КОРОТКА ДОВІДКА ПРО ПЕРШІ КРОКИ ТА РОЗВИТОК ФІЗКУЛЬТУРИ І СПОРТУ В СВІТІ

Фізичне виховання та спорт як органічні частини загальнолюдської культури є найважливішими засобами формування гармонійно розвиненої особистості. Поєднуючи в собі основні оздоровчі та виховні функції, фізична культура і спорт завжди сприяли підготовці людини до різнобічної, повноцінної діяльності і насамперед до праці.

Цікаво, безумовно, коли ж саме на нашій планеті Земля зародилися як фізкультура так і спорт? Звісно, відповідь буде одна - дуже давно. Як показують дослідження, глибокі ідеї, що лягли в основу спеціальних систем фізичного виховання, були відомі ще в ранішніх цивілізаціях - країнах Стародавнього Сходу, особливо в стародавніх Індії та Китаї (йога, ушу тощо).

Якщо ж мову вести про змагальний характер, тобто саме про спорт, то кращого прикладу, як 293 Олімпіади Стародавньої Греції, що проходили один раз на 4 роки з 776 року до нової ери по 394 рік нової ери, важко й навести. Будучи унікальним суспільним явищем, вони виконували чимало соціальних функцій і тим привертати пильну увагу істориків, педагогів, діячів фізичного виховання багатьох поколінь у різних країнах.

Саме ці Олімпіади й заклали фундамент фізичного виховання в державах Європи. Їх ідеї можна звести до наступного:

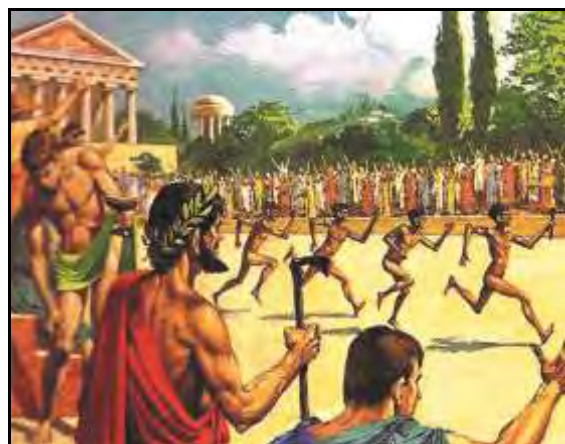
- всебічний, гармонійний розвиток людини (юний афінянин відвідував три школи - палестра, грамати́ста, кифариста);

- різнобічне фізичне виховання (в основі античної гімнастики лежало п'ятиборство - пентатлон);

- створення спеціальних атлетичних (гімнастичних) установ та відповідних споруд - палестра, гімнасій, стадіон;

- самі Олімпійські ігри з їх строгою періодичністю, величезною соціальною значимістю, включаючи глобальну ідею згуртування, дружби людей, зміцнення миру.

А вже в період епохи Відродження, який характеризувався бурхливим розвитком мистецтва, філософії, літератури тощо, посилювався антифеодальний світогляд. Починалося зародження буржуазії. З'являлися теоретичні трактати, ідеї багатьох гуманістів, соціалістів-утопістів, лікарів і педагогів (Т.Мор, Т.Компанелла, Я.Коменський, У.Гарвей...), суть яких полягала в тому, щоб засоби фізичного виховання використовувалися не лише в військових цілях, а здебільшого для зміцнення здоров'я людини. Однак написані гуманістами твори були латинською мовою, а це означало, що їхнє вчення не мало відношення до простого народу, так як простий народ у той час був абсолютно безграмотним. А взагалі, щодо фізичного виховання, то вже тоді зверталася увага на вікові особливості при розвитку людини, а також дотримувалася думка, що серед дітей провідна роль повинна відводитися іграм. До того ж було запропоновано в цьому питанні відродження досвіду



Змагання на одній з перших Олімпіад Стародавньої Греції





античності. Було створено перший посібник з фізичного виховання (Меркуріаліс "Про мистецтво гімнастики"). А вже до середини XVII століття з'являються перші спроби введення фізичного виховання в режим шкільного дня.

Фізична культура в Європі, особливо у Великій Британії характеризується певним прогресом щодо розвитку системи сучасної охорони здоров'я та шкільного фізичного виховання. У XIX ст. тут поняття "джентльменського" і "аматорського" спорту практично були синонімами. Любителі називали себе джентльменами. Однак 1640 року в Англії відбулася буржуазна революція й до влади прийшли пуритани, які були проти всякого роду святкувань і розваг. Обмежуючи в найбільш розвинених промислових районах країни проведення традиційних народних ігор і звичаїв, вони скоротили число спортивних свят до мінімуму. Таким чином, пуритани зруйнували основи фізичної культури, закладені при феодализмі, проте були схильні до компромісу. Саме в цей період під час кінних скачок, змагань з бігу і боксу закладалися парі на величезні, за мірками тих часів, суми грошей. У професійному спорті існувала найпростіша формула: боксер (продавець) - менеджер (посередник) - глядач (покупець). Також аристократія знайшла застосування фізичної культури в мисливських закритих клубах, в клубах верхової їзди, катанні на ковзанах, в яхт-клубах. Вже в 60-ті роки XVIII ст. атлети вимушені були вимагали офіційно відокремити професіоналів від любителів спорту. І от саме 1867 року в Лондоні було засновано перший аматорський атлетичний клуб, в статуті якого було зафіксовано, що платний тренер, а також особи, що прийняли гроші в якості винагороди за перемогу в змаганнях у минулому, не можуть брати участь у змаганнях аматорів. Слід зазначити, що вже 1824 року в Нью-Йорку проводилися змагання веслярів, на яких були присутні близько 50 тис. глядачів, і розігрувався грошовий приз у розмірі 1000 доларів США. Важливе значення у розвитку фізичної культури належить саме грі в м'яча за допомогою ніг, яка була попередником тієї гри "футбол", яку ми добре знаємо. Однак в ті часи під час матчів у такі ігри частенько як гравці, так і вболівальники свої негативні емоції супроводжували кривавими жорстокими бійками. Деякі дослідники вважають, що саме звідси бере свій початок кулачний бій, який згодом переріс у такий вид спорту як бокс. Під час проведення поєдинків з боксу, були введені правила: не дозволялося хапати супротивника за волосся, душити його і бити ногами. Бокс вважався престижним видом спорту і одночасно вирішував питання засобів індивідуального захисту людини. Це ж саме завдяки боксу було скасовано носіння гостро ріжучих предметів.

Надалі у період ствердження капіталізму йде подальший розвиток ідей вказаних вище гуманістів. Д.Локк на перше місце поставив фізичне виховання дитини безпосередньо з народження. Ж-Ж.Руссо вважав, що все зло у людини лише від її слабкості. Також і Й.Г.Песталоцці підготував свою систему виховання мас, в якій освітня сторона (арифметика, історія тощо) доповнювалася фізичним вихованням (елементарні й деякі складні рухи суглобової гімнастики). 1806 року побачила світ книжка "Атлетичні вправи", у якій детально описувалася підготовка спортсменів до змагань. Це вже саме про спорт.

А якщо знову повернутися до фізичної культури, то ще в епоху Французького просвітництва в умовах норм етикету при королівському дворі мали місце лише два засоби фізичної культури - це танці та фехтування. Переломним моментом виявилися наполеонівські війни на початку XIX ст., після яких та ще й після поразки Наполеона в Російській імперії, майже у всіх капіталістичних країнах Європи набули широкого поширення різні системи фізичного виховання - німецька, шведська та французька. Досвід Песталоцці перейняли філантропи - творці шведської та німецької гімнастики.

Усі вказані системи були гімнастичними й їх головними напрямками були:

- німецька - розвинення здатності швидко опанувати будь-якими складними рухами (Фрідріх Ян в основу поклав вправи здебільшого на перекладині та військові ігри);
- шведська - надати людині загальний фізичний розвиток не турбуючись про придбання будь-яких навичок (Пер Лінг рекомендував застосовувати лише ті вправи й на тих снарядах, де розвивається й зміцнюється тіло людини, без педагогічного значення гімнастики);
- французька - навчити солдат долати час, простір і перешкоди, які можуть зустрітися на полі бою (Франциск Аморос склав систему гімнастичних вправ військово-прикладного характеру, до того ж за супроводом співу чи музики та з обов'язковим письмовим обліком занять).

Усі ці системи мали своїх прихильників і в Російській імперії. Адже поняття "спорт" прийшло до цієї частини України саме з-за кордону й серед перших організаторів спорту тут було чимало іноземців. Завдяки зусиллям Руссо та Песталоцці фізичне виховання в Західній Європі таки увійшло в програму шкільного





ПЕРЕДУМОВИ ПОЯВИ ФУТБОЛУ

навчання. Також вони перші почали використовувати досягнення медичної науки при викладанні фізичного виховання.

Після цього і в Англії були закладені основи шкільного фізичного виховання (1789-1871 рр.). Та все ж не дивлячись на те, що перші змагання між навчальними закладами почали проводитися ще з 1837 року, досягнення англійських шкіл не були всенародними, оскільки в школу ходили лише діти заможних батьків. Тому спорт в позаурочний час залишався прерогативою середньої та вищої верств суспільства. З тієї причини, що інтенсивні фізичні вправи викликають виділення поту, фізичне виховання дівчаток усіляко ігнорувалося. Вважалося, що для аристократії запах поту був непристойним, та й ще для дівчат з аристократичних сімей.



Перші гімнастичні вправи



Заняття фізичною культурою в школі

В ці часи відбулося ще й розмежування в деяких поняттях у галузі фізичного виховання. Якщо раніше поняття "гімнастика" було рівнозначним поняттю фізичного виховання, то тепер фізичне виховання означало спеціально підібрані вправи, для окремих частин тіла (тобто вправи як на снарядах (тренажерах), так і з снарядами). Фізичне виховання стало сукупністю всіх засобів і методів фізичної культури, а саме як засобу загартовування, так і рухливих ігор і гімнастики тощо.

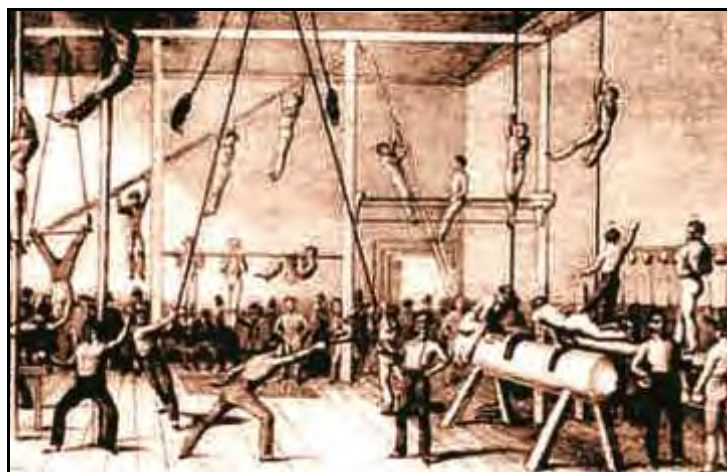


Група важкоатлетів в другій половині XIX ст.

Вже надалі під час загострення протиріч капіталізму й поступового переростання його в стадію імперіалізму фізична культура широко використовувалася в політичних цілях (відволікання від революційної боротьби). А вже при поширенні націоналізму в фізкультурних організаціях виникли такі системи як слов'янська (сокольська) в Чехії, система Лесгафта в Російській імперії, гімнастика Ж.Домені тощо.



Заняття гімнастикою за допомогою тренажерів



Заняття в спортивному залі зі снарядами





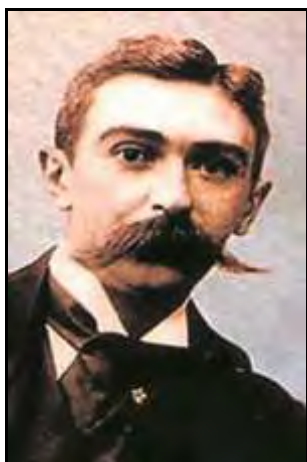
Сокольський рух у Чехії та інших слов'янських землях виник як організація поширення культури взагалі. Це й створення бібліотек, гуртків самодіяльності, добровільних пожежних команд, але основою тут все ж таки були гімнастичні організації. Прагнучи зробити свою організацію привабливою, "соколи" на чолі з **Мирославом Тиршем** (*Miroslav Tyrš*, 1832-84 гг. - чеський громадський і спортивний діяч, педагог, професор, історик мистецтва, доктор філософії) розробили систему гімнастичних вправ на снарядах, з предметами та без них, ввели комбінації різних вправ, звертаючи увагу на чіткість і чистоту рухів. Вони запровадили однаковий для усіх гімнастичний костюм і музичний супровід для так званих вільних рухів (вправи на снарядах, зі снарядами, групові та бойові).



Засновник "сокольської системи" Мирослав Тирш



Улюблені гімнастичні вправи "соколів" з вишколом



Засновник Олімпійських ігор сучасності барон П'єр де Кубертен

Поступово розвиток професійного спорту в капіталістичних країнах приймає масовий характер. Починають проводитися великі змагання, в тому числі й першості світу та континентів. У Франції в сфері фізичної культури розвивається прикладний напрямок, в основі якого містилося заняття на місцевостях без спортивних споруд та інвентарю (засновник цієї гімнастичної системи - Ж.Домені). Французи вважали, що "дерева існують для того, щоб по ним лазили, канави й паркани - для стрибків через них".

Ні в якому разі не можна обминути відродження в кінці XIX ст. еллінських Олімпіад у вигляді Олімпійських ігор сучасності. Величезна заслуга в цьому належить французу **П'єру де Кубертену** (*Pierre de Frédy, baron de Coubertin*, 1863-1937 рр., - французький спортивний і громадський діяч, історик, педагог, літератор; барон, президент Міжнародного олімпійського комітету (1896-1916, 1919-25 рр.). На конгресі, проведеному 16-23 червня 1894 р. в Сорбонні (Паризький університет), він представив свою ідею міжнародній публіці й одразу ж було прийнято рішення про те, що перші Олімпійські ігри будуть проведені 1896 року в Афінах, в країні-родоначальниці Ігор - Греції. Для цього було сформовано Міжнародний олімпійський комітет (МОК), генеральним секретарем якого було обрано барона П'єра де Кубертена. До речі, перші Олімпійські ігри пройшли з великим успіхом, навіть незважаючи на те, що участь в них узяв лише 241 атлет з 14 країн світу.



Гімнастичні вправи жінок на відкритті I Олімпійських ігор 1896 р.



Плакат I Олімпійських ігор 1896 р.





ІСТОРИЧНІ ПОДІЇ ТА РОЗВИТОК ФІЗКУЛЬТУРИ І СПОРТУ НА ТЕРЕНАХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ З ДАВНІХ ЧАСІВ

Перші паростки фізичної культури в Стародавній Русі

Ми ж надалі почнемо розповідь з відомої на цей час людству інформації щодо перших кроків фізичної культури та спорту на теренах сучасної України.

Ще за часів перших слов'янських поселень у Середньому Наддніпров'ї за відомостями очевидців, візантійських письменників Прокопія і Маврикія (VI ст. н.е.), племена антів відрізнялися волелюбністю, гостинністю, були високорослими, сильними і хоробрими воїнами. Так, Маврикій в своїй праці "Тактика і стратегія" зазначав, що **"анти не схильні ні до рабства, ні до покори, хоробрі, особливо на своїй землі, витривалі, легко переносять холод і спеку, недолік в одязі та в їжі... Вони особливо вміють переправлятися через річки, бо вони більше і краще, ніж інші люди, вміють триматися на воді..."**

Основною господарською діяльністю існуючих тут слов'янських племен полян, волинян та угличів, що згуртувалися в єдиний масив, який іменувався Руссю, було орне землеробство, а також помітну роль тут відігравало скотарство, полювання та рибальство. Вони відрізнялися високим зростом, силою, загартуванням. Нелегкі умови існування, постійне подолання небезпек, пов'язаних з раптовими нападами кочових племен скіфів, сарматів, печенігів, половців та інших, вимагало від слов'ян хорошою військового вишколу, розвитку фізичних і морально-вольових якостей, а саме - володіння зброєю, володіння силою, спритністю, витривалістю, необхідними в рукопашній сутичці, стійкістю, мужністю, а також навиками в швидкому бігу, різного роду стрибках, метаннях, переміщення вантажів, лазінні по деревах, плаванні, умінні долати водні перешкоди.



Билинний богатир з України-Русі

Сучасники саме й відзначали витривалість слов'ян у ходьбі, плаванні та веслуванні. У відповідь на набіги варягів з півночі й кочівників-татарів зі сходу та півня, вони на легких вітрильних і гребних річкових судах та на конях здійснювали далекі походи, що, звісно, вимагало відповідної фізичної підготовки.

Все це підтверджують і археологічні розкопки та дослідження етнографів, які містять відомості про те, що вже в давнину на території України існували племена, що використовували різні види фізичних вправ та ігор. У слов'янських племен мали широке поширення змагання вершників, призова стрільба з лука, боротьба та ін. Проводилися змагання в різноманітних військових уміннях: лазінні по оголених деревах, умінні безшумно пересуватися, а також культивувалися різні види єдиноборств, біг, верхова їзда тощо.

Військова справа і фізична підготовка в часи, коли ще не винайшли порох, як відомо, були пов'язані найтіснішим чином, являючи собою, по суті, єдине ціле. На озброєнні слов'ян були лук і стріли, дротики, а також важкі, міцні щити. Дослідники відзначають добре володіння ними зброєю. Так, А.Ф.Медведев в своїй книжці "Ручное метательное оружие" пише про те, що давньоруські стрільці-лучники мали гарну виучку, займаючись навчанням стрільби з дитячих років одночасно з навчанням верховій їзді. **"В результате постоянной тренировки в стрельбе из лука с коня восточные конные стрелки добивались удивительной меткости. Они поражали цель на полном скаку..."**

На цих землях ще з незапам'ятних часів особливою формою визначення найсильнішого була тризна - змагання на похоронах воїнів. Як пишуть історики, слов'яни, які творили над померлими тризну, цим самим показували свою силу в різних військових іграх, палили труп на великому багатті і, уклавши попіл в урну, ставили її на стовпі на околиці доріг. Тобто святкували смерть, щоб не боятися її в битвах. Після цього





розпочиналися змагання борців, акробатів, вершників, стрільців, які пускали в небо стріли, підпалюючи їх від похоронного багаття. Про ці та інші види змагань є повідомлення у працях видатного російського славіста, філолога і етнографа **Ізмаїла Івановича Срезневського** (1812-80 рр.), який майже усе своє життя мешкав у Харкові, а також відомого чеського археолога та етнографа Любора Нідерле (1865-1944 рр.). Про ігрища між селами саме на "релігійних святкуваннях" слов'янських племен згадує й відомий російський історик В.О.Ключевський, підкреслюючи їх важливу соціальну роль в міжплемінних відносинах.

Слово "тризна" на давньослов'янській мові означало "змагання". Саме на змагальний характер тризни й вказує Любор Нідерле в своїй книзі "Побут і культура давніх слов'ян": **"З усіх свідчень, - пише він, - видно, що при похованні, а в деяких місцях і при поминках, які згодом повторювалися періодично, виконувалася якась гра, що складається з символічних рухів, причому головним моментом її була військова сцена - власне тризна - змагання, супроводжуване брязканням зброї, криками і військовими піснями"**.

З часом такі тризни стали проводитися і без реальних похорон, саме як чисто змагання, де похоронне багаття з небіжчиком замінювався спалюванням опудала. Спалювання опудал проходило в будь-які часи року, але серед цих святкувань особливе місце займало свято Івана Купала, що проходило в найдовший літній день. Запалювання багаття або опудала, кругові танці навколо полум'я супроводжувалися найрізноманітнішими формами боротьби, вправами на конях тощо. Стрибки через багаття, біг з вивертами, лазіння по жердинам і деревам, біг на гору й з гори, стрибки з обриву в воду, плавання на перегонки, боротьба, кулачні бої, стрільба з лука, скачки на конях, **ігри в м'яча**, фехтування, де дубини змінювалися на мечі, а пізніше на палиці - усе різноманіття форм фізичних вправ на цих ігрищах важко навіть уявити. Перемога була дуже почесною. А про тих, хто програв, говорить давнє прислів'я: **"На Івана Купала кого побьют, тому пропало! Лучших невест проигравшему не видать, да и свадьбе его долго не бывать"**.

Змагання проводилися за багатьох важливих подій людського життя: зміна пори року, народження дитини, посвята їх у доросле життя, весілля, вдалі полювання, гарні врожаї. Згадуваннями саме про такі змагання наповнені багато билин тих часів, де найчастіше відзначалися кінні змагання - скачки на великі відстані, змагання у стрільбі з лука в ціль і на дальність, фехтування на мечех і палицях.

Багато ігрищ слов'ян носили магічний, культовий характер, пов'язаний з язичницькими уявленнями. Наприклад, стрибки через багаття були очищенням. Святкування проводив зими, що беруть початок у весняних святах древніх слов'ян, своєю обрядовою символікою пов'язані з давньо-слов'янськими традиціями спалення ляльки зими й зустрічі весни, а також і культом предків.



Легендарний Нестор-літописець

Великою популярністю у слов'ян користувалися ігрища, що проводилися на честь язичних богів Сварога, Перуна, Волоса тощо. Тут учасники змагалися у силі, спритності, сміливості. І дуже великий інтерес викликали кулачні бої, ігри з тваринами, боротьба, скачки, змагання у стрільбі з лука. Безсумнівно, слов'яни знали чимало й рухливих ігор. До теперішнього часу в побуті українського народу зустрічаються ігри з мисливськими і сільськогосподарськими сюжетами, що походять ще з часів первіснообщинного ладу ("просо", "льон", "цур", "гуси-лебеді" тощо). Ще й зараз збереглися сліди древніх ігор, наприклад, у вигляді вигуків **"цур, не я!"**. Безсумнівно, для таких ігрищ існувало й окреме місце їх проведення, яке мало назву "чисте поле".

Ігри й фізичні вправи, звичайно, в першу чергу служили підготовці до трудової діяльності при важких природних умовах. Однак не менш важлива їх роль була й у військовій справі. Постійні набіги кочівників, міжособні конфлікти вимагали розвитку у слов'ян сили, спритності, витривалості. З цієї причини на фізичних вправах слов'янських племен, а потім і взагалі в усій Русі, лежав відбиток військової спрямованості. Саме ці ігрища й заклали основи народних традицій фізичного виховання.



Видатний харківський славіст та етнограф І.І.Срезневський





ПЕРЕДУМОВИ ПОЯВИ ФУТБОЛУ

Для розуміння їх місця і ролі в житті древніх слов'ян звернемося до найважливішого з літературних пам'яток - "Повісті временних літ" (XI ст.), точніше, до її сторінок, які присвячені народній фізичній культурі. І хоча в ньому вже знайшла відображення церковна (християнська) ідеологія, але саме з цього безцінного джерела історії України-Русі, автором якого був літописець-письменник, чернець Києво-Печерського монастиря **Нестор**, ми й дізнаємося про широке поширення серед слов'янських племен народних ігор і фізичних вправ та їх величезної популярності. Цей літописець свідчить про те, що проводилися ігри між селами: **"сходились на игрища, на плясаніе и все бесовские песни и умыкали себе жен по взаимному согласию, имели же по две или три жены"**. Ігрища слов'ян, як і давньогрецькі Олімпійські ігри, присвячувалися язичницьким богам і носили релігійний характер.

Розвиток фізичної культури в державі Київська Русь

Племена слов'ян, а саме полян, що мешкали в Середньому Наддніпров'ї на кордоні зі степом (полем), постійно захищаючись від набігів кочівників й створивши систему централізованого управління, мали постійну, фактично професійну армію у вигляді князівської дружин. Наближеними до князя були не тільки воїни його "великої боярської" дружини, але й командири окремих загонів - "старші войї", до обов'язків яких входило в же в той час проведення навчання молодих воїнів - "гриднів".

Протягом IX-X століть київські князі, особливо після введення 988 року християнства як державної релігії, сприяли розвитку літературі, живопису, архітектури, музики. У Києві тих часів були школи, зводилися церкви, створювалися бібліотеки, отримав розвиток церковний живопис, розширилися економічні та культурні зв'язки між містами, проводився обмін духовними цінностями, у тому числі й обмін досвідом у галузі фізичного виховання.

Незаперечними свідченнями поширення форм фізичного виховання в Стародавній Русі є фрески Софійського собору в Києві (головного храму держави, який був зведений на початку XI ст. та зберігся до наших часів). Тут в прикрасі храму поряд з шедеврами світового мистецтва живопису значна частина фресок присвячена відображенню окремих моментів, які можна розглядати як елементи фізичної культури. Наведемо декілька прикладів:

- центральне місце в південній вежі храму належить 14-метровій композиції під умовною назвою "Іподром", де в декількох сценах показані як верхова їзда, так і різного роду змагання й розваги на конях;
- в тій же південній вежі існує фрескова композиція під умовною назвою "Скоморохи", в групу яких входять і два акробати, один з яких атлетичної статури, що тримає на плечі жердину, по якій підіймається хлопчик з намаганням дістати встановлену на жердині тарілочку;
- в нижній частині сходів північної вежі розміщений епізод під умовною назвою "Боротьба ряджених" зі сценою борців, готових до сутички;
- деякі фрески присвячені епізодам полювання: в південній вежі зображений напад хижого звіра на вершника, на її зводі сюжет полювання з гепардами на диких коней і деякі фрагменти композиції, що зображує полювання на вепра (дикого кабана), а також сцена полювання вершників на тарпана (дикого коня); в північній вежі - полювання на ведмедя (вершник б'є списом звіра, схопивши його лівою рукою за нижню щелепу).



Фрески Софійського собору





Таким чином, фресковий розпис веж Київської Софії свідчить про важливу роль фізичної культури в життєдіяльності наших предків і про рівень її розвитку. Фрески підтверджують і доповнюють інші історичні дані про широке поширення та велику популярність різних ігор та фізичних вправ ще в Стародавній Русі. Саме про це красномовно говорить і сам факт художнього втілення на стінах головного собору країни сцен, певною мірою пов'язаних з фізичним вихованням. Ще й до того, можна зробити висновок, що християнська церква не забороняла народні ігри й фізичні вправи.

Хоча в першій відомій згадці про поширення фізичних вправ на території сучасної України, датованої XI століттям, в "Повісті временних літ" - першому українському літопису часів Київської Русі, автор (вже згадуваний нами Нестор-літописець) щиро обурюється захопленням народу змагальними іграми: **"Таких людей дьявол обольщает и другими способами, отвлекая нас от Бога всевозможными соблазнами: трубами и скоморохами, гуслиями и русальями. Ведь мы видим места для игрищ утоптанними и здесь толпится многое множество людей, так что происходит давка, когда начинается внушенное дьяволом зрелище"**. І щодо цього ще з церковного указу тих часів: **"А ще кто в праздники, или в недели, или в святые вечера на игрища ходит, или на конские ристания, или личину оденет на себя, 7 лет да запретится, поклонов 100 на день и 200 молитв"**.

А з Лаврентіївського літопису ми дізнаємося, що 1274 року на духовному соборі ще й митрополит Кирило казав: **"Узнал, что еще держатся бесовского обычая треклятых эллин: в божественные праздники со свистом, кличем и воплем скаредные пьяницы бьются на дреколях"**. Тобто деякі представники церкви все ж виступали проти народних форм фізичного виховання як пережитку язичництва. Але критика була направлена головним чином проти грубих, небезпечних не тільки для здоров'я, але й для життя людей занять.

Однак, саме це висловлювання ще й дозволяє зробити висновок про те, що в Київській Русі добре знали навіть про давньогрецькі Олімпійські ігри, хоча й минуло після останніх з них понад 800 років. Хоча це й не дивно, бо олімпійські змагання в Древній Греції були заборонені саме християнами, що прийшли до влади.

Та значення християнізації Київської Русі полягає насамперед у тому, що лише завдяки цьому держава перейшла в якісно новий стан у сфері духовності, моральності, естетики та культури. Відбувся перехід від родоплемінного суспільства з його язичницькими уявленнями до цивілізації, до більш високого рівня розвитку суспільства. Це відбулося в усіх сферах суспільного життя, в тому числі й у фізичній культурі.

З часом у Київській Русі поступово розширювалися і поглиблювалися економічні та культурні зв'язки між містами, посилювався обмін духовними цінностями, у тому числі досвідом фізичного виховання і засобами фізичної культури. З міста в місто ходили мандрівні актори-скоморохи, танцюристи, лялькарі, акробати, жонглери, гусярі та інші музиканти.

Повсюдно були поширені змагання з боротьби, що подобалось як дітям, так і дорослим з усіх верств населення. Про це свідчать багато літописів та билин. Так, у "Повісті временних літ" розповідається про те, які сильні і спритні борці були на Русі за тих неспокійних часів постійних нападів на Київську землю печенігів. Одного разу військо великого князя Володимира зустрілося з ордою печенігів на березі річки Трубеж. Ось що розповідає про це літописець:



Воїн часів Київської Русі

"Войско печенегов стояло за рекою: князь их вызвал Владимира на берег и предложил ему решить дело поединком между двумя с обеих сторон избранными богатырями. "Ежели русский убьет печенега, - сказал он, - то обязывается три года не воевать с вами, а ежели наш победит, то мы вольны три года опустошать твою землю". Владимир согласился и велел бирючам, или герольдам, в стане своем кликнуть охотников для поединка. Не сыскалось ни одного, и князь российский был в горести. Тогда приходит к нему старец и говорит: "Я вышел в поле с четырьмя сынами, а меньшей остался дома. С самого детства никто не мог одолеть его. Однажды, в сердцах на меня, он разорвал надвое толстую воловью кожу. Государь! Вели ему бороться с печенегом". Владимир немедленно послал за юношею, который для опыта в силе своей требовал быка дикого; и когда зверь, раздраженный прикосновением горячего железа, бежал мимо юноши, сей богатырь одной рукою вырвал у него из боку кусок мяса. На другой день явился печенег, великан страшный, и, видя своего малорослого противника, засмеялся. Выбрали место, единоборцы схватились. Русич крепкими мышцами своими давнул печенега и, мертвого, ударил об землю. Тогда дружина княжеская, воскликнув победу, бросилась на уstraшенное войско





ПЕРЕДУМОВИ ПОЯВИ ФУТБОЛУ

печенегов, которое едва могло спастись бегством". Отакі були богатирі в Україні-Русі.

В ці часи виникла нова тактика бою: до нього йшли вже не безладними натовпами, як стародавні слов'яни, а ладом, в зімкнутих рядах, навколо своїх знамен, під звуки воїнських труб. Кіннота та сторожові загони забезпечували охорону війська. Ця тактика вимагала спеціального навчання воїнів.

З воїнством Київської Русі і захистом Вітчизни пов'язана поява богатирського епосу, билин, що розповідали про богатирів, які стоять на сторожі рідної землі, готових прийти на допомогу слабким і немічним. Нас же особливо цікавлять так звані "потіхи" богатирів, описані в билинах, оскільки вони дають уявлення про характер і засоби військово-фізичної підготовки воїна того часу. Одним із прикладів може служити уривок з билини про Добриню Микитича:

*Стал-то Добрынюшка в возрасте,
Как ясный сокол на взлете.
Изучил Добрынюшка бороться,
Прошла про него слава великая...
...Высоко он мечет палицу по поднебесью,
На беленьки ручки подхватывает...*



Билинний герой Кирило Кожум'яка
в битві з київським змієм

*...И вздумал он, добрый молодец, потешиться.
И стал он, серый селезень, поплавать,
И стал он, ярой гоголь, поныривать.
Через первую струичку он переплыл
И через вторую струичку он переплыл.
У Добрыни сердце возъярилося,
И могучи плечи расходилися.*

У цьому уривку представлена тільки частина "вправ" богатирів, але далі в билині ще йде мова й про фехтування на шаблях і списах, обміні ударами палицею, мисливстві тощо.

Давньослов'янські міста виникали і розцвітали на берегах річок, які здавна служили шляхами-дорогами для русичів: річки об'єднували, як зазначає літопис, *"словенеск язык на Руси"*. Достаток рік і озер, у тому числі й придатних для судноплавства, сприяло створенню такої великої, особливо на ті часи, водної артерії, як відомий "шлях з варяг у греки". Водні шляхи сполучення набагато перевершували в ту пору в кількісному відношенні сухопутні, бо прокладання останніх в ті часи було справою дуже складною. Але й судноплавство вимагало уваги до підготовки веслярів, які, звісно, повинні були вміти плавати. Руські воїни були хорошими веслярами, вміло справлялися з вітрилами. Річка, а потім і море були освоєні слов'янами вже в ті, такі давні часи. Анти просто не могли не скористатися морськими подорожами як засобом пересування і нападу. Тому Чорне море ставало поступово саме Руським морем. Мореплавання відбувалося, як правило, уздовж берегів, щоб зберегти орієнтири просування. Багато мужності і фізичних сил вимагали такі походи.

Особливу сторінку в історії Стародавньої Русі займають саме морські походи до Візантії, до Цареграду, як називали слов'яни Константинополь (нині - Стамбул). Торгівельні, посольські та військові подорожі в столицю Візантії стають досить поширеними вже з початку VII століття. Достовірно встановлено, що 626 року слов'яни брали участь в облозі Константинополя, а також історичні документи зберегли відомості ще й про військовий похід русичів 860 року в складі 200 (або навіть 360) кораблів, у кожному з яких було по 40 чоловік. Облога столиці Візантії тривала тиждень, і русичі, хоча й не ввійшли в місто, обмежившись лише нападом на його околиці, повернулися додому як переможці. Грецький патріарх Фотій, свідок цієї події, тоді зазначав: *"...Чи пам'ятаєте ту годину, нестерпно-сумну, коли припливли до нас варварські кораблі... коли вони проходили перед містом, несучи і виставляючи плавців, які підняли мечі і як би загрожуючи місту смертю від меча..."*.

Важливе значення для Русі мав морський похід на Візантію 907 року. В похід вирушила двохтисячна громада військових суден. Крім того, Олег вів з собою сухопутне кінне військо, що йшло поблизу морського берега. В результаті цього походу греки змушені були підписати мир, достовірний текст якого зберігся й донині. Договір мав важливе політичне й економічне значення для молодого київської держави, бо проголошував початок нових, дружніх відносин з Візантією.





Викладене дає можливість зробити висновок про те, що в Київській Русі були розвинуті основи народної системи фізичного виховання, яка включала в себе різноманітні, переважно військово-прикладні, фізичні вправи, ігри, засоби загартовування. При цьому, як свідчить літопис, досить широке поширення мали змагання, які проводяться в якості багатолюдних видовищ і це грало досить помітну роль у суспільному житті в той час.

Надалі усі радянські джерела історії фізичної культури просто замовчують подальші історичні події на теренах сучасної України. Звісно росіянам аж ніяк не хочеться вести розмову щодо занепаду первістків їхньої державності, тобто на півночі від Київської Русі з угро-фінськими поселеннями. Їм неприємна згадка про майже 250-річне підкорення владі Золотої Орди та й ще в той час коли усі землі Київської Русі входили на повних правах автономії спочатку до Великого Литовського князівства, а потім і до Речі Посполитої. Адже їх Московське князівство виникло саме в ці часи й ніякого зв'язку з Руссю та слов'янами ніколи не мало, а назва цього царства, а потім і імперії - Росія, була просто вкрадена у більш історично значимих та відомих сусідів на півдні.

Розвиток фізичної культури під час первістків української державності в Україні-Русі

Щодо підтримання доброго фізичного стану мешканців земель, які зараз входять до складу незалежної України, то в ці часи мова може йти виключно про справність і фізичну міць воїнів, які захищали мирне населення від посягань польської шляхти та з боку північного сусіда - Московського царства, яке, не дивлячись на те, що тільки-но оправилося після залежності від Золотої орди, а вже зазіхало на статки й землі слов'янських народів, які були значно заможнішими за них.



Українське козацьке військо

Ще за часів формування козацтва в другій половині XV століття під керівництвом Дмитра Вишневецького (Байди) ними було проведено ряд походів на Крим, турецьку фортецю Азов і Молдову, в тому числі й морські походи на чайках (великих човнах).





ПЕРЕДУМОВИ ПОЯВИ ФУТБОЛУ



Ритуал посвячення хлопчика у козаки

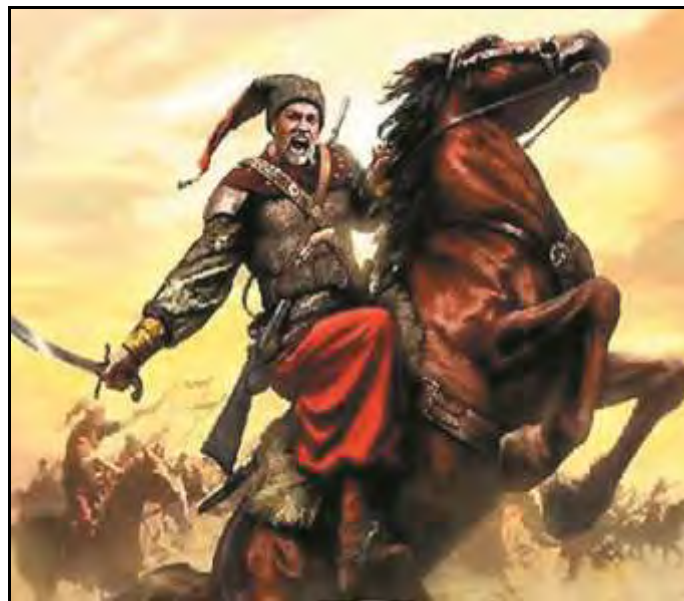
шляхтичі, які не встигли втекти, просто безжалісно знищувалися. Вже під час першої битви з коронним польським військом під Жовтими Водами козаки, за допомогою татар, здобули перемогу й рушили на ставку польського війська під Корсунем, де теж перемогли. Далі вони взяли Львів і, отримавши контрибуцію, рвонули до Варшави. Тільки підписання Зборівського мирного договору на отримання Україною автономії, зупинило їх.

В ці часи й система військового та фізичного навчання козаків у Запорізькій Січі ґрунтувалася саме на національних іграх і фізичних вправах, і про це можна навести дуже багато прикладів.

Українські козаки виділялися високим рівнем фізичних якостей та військової підготовки. У цьому їм допомагали різноманітні засоби фізичного виховання, що застосовувалися з раннього дитинства: ігри, біг, верхова їзда, плавання, вправи зі зброєю. Козаки війська Богдана Хмельницького, сам він і його полковники відрізнялися сміливістю, мужністю, вмінням володіти зброєю, правити конем, плавати. Пісні, танці, хороводи, біг "навви-передки", боротьба, кулачні бої, стрибки були складовими елементами так званих "Купальських ігрищ", під час колядувань та змагань на інші свята.

Прогресивні погляди в області виховання дітей в ті часи висловлював чернець Києво-Могилянської академії **Єпіфаній Славинецький**, який жив у XVII столітті (помер 1676 р.). У своїй книзі "Гражданства обычаев детских", що містить збір правил поведінки, він викладає ідеї нової гуманістичної педагогіки, яка розходила з "домостроем". Є.Славинецький, роблячи спробу педагогічного аналізу ігор, відзначав, що їх слід застосовувати не заради вигоди матеріальної, а заради розвитку людини. **"Что украшает игранье?"** - запитує він. І відповідає: **"Постоянство, честное веселие, борзость, крепость, крепость смысла..."**, тобто розвиток розуму. Він рекомендував цілий ряд рухливих ігор, проте виступав проти ігор азартних.

А вже в першій чверті XVIII століття на теренах України, яка частково увійшла до створеної Петром I й поіменованої ним Російської імперії, почали проводитися глибокі зміни на шляху до капіталістичних відносин. Хоча все ж збереглося основне протиріччя Петровської епохи: прогресивні перетворення наштовхувалися на кріпосницькі порядки. Реформи, розпочаті в області адміністративного управління, військової справи, церкви й освіти, викликали значні зміни в усіх сферах суспільного життя і культури, в тому числі фізичної. Створювалися нові можливості для її розвитку, щоправда насамперед у середовищі панівного класу - дворянства. Розмірений патріархальний побут змінювався більш динамічним життєвим укладом.



Запорізький козак в бою





Задунайський козак

Надалі, щоб закінчити вже оповідати читачу про українське козацтво, треба не забути відмітити, що після розформування Запорізької Січі й створення так званого Війська Вірних Запорожців (в подальшому - Чорноморського козачого війська) воно було переміщене на Кубань, на землі подаровані 1792 року Катериною II українським козакам на довічне використання замість Запорізької Січі де й оселилася тоді величезна кількість козацьких родин з України.

Вже при царюванні в Російській імперії Катерини II остаточно усі козацькі автономії (Гетьманщину, Слобідську Україну та Запорізьку Січ) було поступово ліквідовано в 1760-80-х роках.

Після цього ті декілька тисяч козаків, які осіли в гирлі Південного Бугу, тобто в Османській провінції, вимушені були йти на службу до турецького війська й заснували тут Задунайську Січ. Та коли й сюди прийшли російські війська, то більшість з них одразу зрадили султану, але за це були жорстоко покарані яничарами. Ті, що врятувалися, перемістилися на Приазов'є, де створили вже Азовське флотське козаچه військо.

Не треба забувати, що в ті часи всі успішні війни Російської імперії з Османською імперією, що дозволили їй твердою ногою стати на Чорному морі, були проведені за безпосередньої участі саме залишків українського козацтва, які виділялися хоробрістю й гарною підготовленістю до проведення бойових дій. Отже саме боєздатність козацьких формувань і свідчить здебільшого про стан розвитку фізичної підготовки мешканців цих земель, про їх здатність до далеких переходів та перемог супротивників.



Перші кубанські козаки

Розвиток фізичної культури під час перебування українських земель у складі Російської та Австро-Угорської імперій

Добре відомо, що в подальшому населення східних українських земель підлягало мобілізації до армії Російської імперії за рекрутськими наборами. З 1831 року за новим Рекрутським Статутом усі без виключення категорії населення, які мали зобов'язання платити податки, були переписані та розбиті на тисячні дільниці. Рекрутів тепер брали впорядковано саме з цих дільниць. Зверніть увагу, що саме з цих часів були особливо оговорені вимоги до їх зросту (2 аршини 3 вершки), віку (від 20 до 35 років) та... стану їх здоров'я. З 1863 року вік рекрутів було зменшено до 30 років.

А вже 1874 року було скасовано й рекрутський обов'язок і замість нього введено загальний військовий обов'язок. Призиву до армії підлягали всі молоді чоловіки з 20 років, а через те, що число таких майже в 5 разів перевершувало потреби, то ввели систему відбору за жеребом. Термін солдатської служби був вже 6 років плюс 9 років у запасі. А вже 1881 року термін дійсної служби було знижено до 5 років.

Перш ніж перейти до розповіді про перші спортивні осередки на українських землях, мабуть доцільно приділити увагу розвитку культури взагалі та освіти, особливо на рідній українській мові.





ПЕРЕДУМОВИ ПОЯВИ ФУТБОЛУ

На теренах України в Російській імперії до початку XIX століття вчити українську мову в школах було просто заборонено, як і вживання її прилюдно. Селянські діти в ті часи зовсім не ходили до школи. Та однак деяким письменникам все ж вдалося народжувати свої твори рідною мовою й вона не загинула остаточно. Потроху вони друкувалися і ще 1818 року з'явилася навіть граматика української мови. А вже 1846 року в Києві була заснована перша українська громадська організація "Кирило-Мефодіївське братство", яка своєю метою ставила утворення вільної української держави у союзі з іншими слов'янськими народами. Та вже через рік членів братства було заарештовано. 1863 року було заборонено хоча б щось друкувати українською мовою, а 1876 року було видано навіть "указ" про заборону будь-якого українського слова. І лише після розбудження нації Т.Шевченком на цей "указ" в Україні мало хто вже звертав увагу.

Перша російська революція 1905 року послужила хоча й тимчасовому, але ж дозволу використання української мови та створенню національних об'єднань. Якщо в листопаді 1905 року існувала одна українська газета, то на початку 1906 року їх вже було 17. Майже в усіх містах з'являлися українські клуби - так звані "громади". Та усе це лише тимчасово, бо після придушення цієї революції все це знову було заборонено.

В ці часи основу системи освіти складали усілякі гімназії. Високодуховним закладом освіти була київська Колегія ім. П.Галагана - єдиний навчальний заклад, де в курсі світової літератури вивчали... український фольклор. Працювало три університети - Київський, Харківський та Одеський, але в жодного з них, як і в гімназіях, освіти з українською мовою не існувало. Та ось 1904 року був надрукований твір усього життя М.С.Грушевського - багатотомне видання "Історія України-Русі". Великою популярністю в ці роки користувалися: книга М.Аркаса під тією ж назвою українською мовою, чотири томи "Словар української мови" Б.Гринченка та три томи "Української граматики" А.Кримського. Ось такий був короткочасний прорив на тлі постійних заборон.

Що ж до населення Західної України, здебільшого Східної Галичини, то воно було вільним лише в складі Великого Галицького князівства до середини XIV століття, а потім більш ніж чотириста років було під гнітом польських магнатів у кріпацтві. Лише з 1772 року ці землі відійшли до влади Австро-Угорської імперії. Саме тоді тут було скасоване кріпацтво, тобто селяни стали вільними майже на сто років раніш ніж на Східній Україні, але залишалася панщина. Також тут ще в ті часи були відкриті українські школи, семінарія у Львові. Але перші книжки українською мовою почали друкуватися лише в середині XIX століття. Саме в цей час була скасована панщина і селяни стали повністю вільними.

Вже 1848 року на Галичині друкувалося три газети українською мовою, а з 1861 року їх було вже 33. Українським населенням тут була навіть створена Головна Руська Рада, яка ставила питання поділу Галичини на Західну (польську) та Східну (українську). В цей час тут було понад 900 українських шкіл. З 1861 року до Сейму Галичини увійшли й українські представники, були вони навіть у парламенті Австро-Угорської імперії.

1868 року з'явилося перше українське громадське об'єднання - товариство "Просвіта". Цього ж року в галицьких гімназіях в нижчих класах ввели українську мову, а з 1874 року була запроваджена вже чисто українська Академічна гімназія у Львові. Кількість українських газет на початку XX століття досягла 48 видань, і серед них була вже й щоденна газета "Діло" (з 1880 року). А 1914 року на Галичині крім трьох тисяч українських шкіл (майже в кожному селі) було вже 7 українських гімназій (у великих містах) та 12 українських кафедр у Львівському університеті.

Для гарту і фізичного зміцнення виникають Руханково-пожежні товариства, з 1894 року чисто українське гімнастичне товариство "Сокіл", а з 1900 року - "Січ". 1914 року до складу цих товариств входило біля 100 тисяч хлопців і дівчат. Ці товариства значну увагу приділяли військовій підготовці, дисципліні, спільній праці та патріотизму. Багато членів цих груп стали потім активними бійцями загонів УСС (Українських січових стрільців), які залишили в історії України незгладимий слід.

Коли 1914 року розпочалася перша світова війна, то українські політичні партії західної України стали на сторону Австро-Угорської імперії, бо саме з допомогою країн Троїстого Союзу мали хоч якісь надії вирішити національне питання.



Солдат Російської імперії
(середина XIX ст.)





СТВОРЕННЯ ПЕРШИХ ФІЗКУЛЬТУРНИХ ОСЕРЕДКІВ НА ТЕРЕНАХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

В середині XIX століття значна частина теперішніх українських земель входила до складу Російської імперії. Ця територія, як про це вже йшлося вище й карта якої була вже наведена, поділялася на 9 губерній: Волинську, Подільську, Київську, Херсонську, Чернігівську, Полтавську, Харківську, Катеринославську і Таврійську. Ще частина земель входила до Бессарабської округи, частина до Мінської, Курської та Воронежської губерній, а також і до Земель Війська Донського. У той же час Австро-Угорській імперії належали Східна Галичина (Львівський, Тернопільський і Станіславський краї), Закарпаття та Буковина.



Карта Австро-Угорської імперії та її сусідів

Перші атлетичні та гімнастичні паростки в західній частині України в складі Австро-Угорської імперії

Якщо вже починати мову про перші паростки фізкультурних осередків на теренах сучасної незалежної України, то звісно це потрібно зробити саме з західних земель, що в той час входили до Австро-Угорської імперії, бо ці паростки з'явилися вперше саме там. І що це саме так в подальшому тут і буде доведено.

Ще з XVIII століття західні українські землі входили до складу Австрійської імперії, в межах якої існували Королівство Угорщина (*Magyar Királyság*), а з 1772 року і Королівство Галичини та Володимирії (*Königreich Galizien und Lodomerien*).

Землі нинішнього Закарпаття входили в ті часи до Угорщини й іменувалися Північно-Східною Угорщиною. Саме в цих землях ще **1856 року в Ужгороді** (в ті часи - *Ungvár*, Унгвар) **було створено перший на теренах сучасної України відомий на цей час спортивний гурток** - учнівський, при міській королівській католицькій гімназії, де навчалися переважно діти міської знаті,

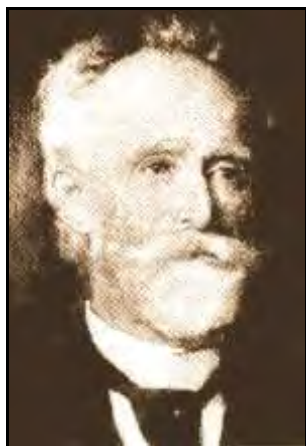


Перший будинок гімназії Унгвара





ПЕРЕДУМОВИ ПОЯВИ ФУТБОЛУ



Антал Абт

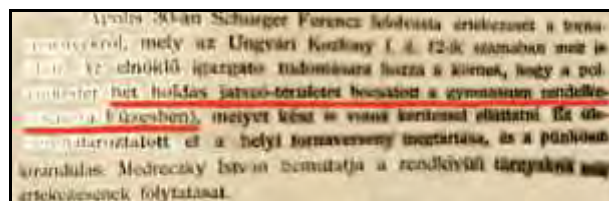
землевласників та інших привілейованих прошарків із семи комітатів цього краю. Засновником цього гуртка (до речі, першого і в усій Угорщині) був молодий викладач гімназії **Антал Абт** (1828-1860 рр.). За його ініціативи міська влада виділила гімназії на правобережній частині міста (неподалік від нинішнього стадіону "Спартак") велику земельну ділянку для обладнання тут комфортабельного гімнастичного майданчика, де було навіть зведено дерев'яний будиночок, який водночас служив і роздягальнею, і сховищем для інвентаря. Гімнастика стала обов'язковим предметом у гімназії лише з 1867 року, але саме цього року повинь на річці Уж змила спортивний майданчик з лиця землі з будиночком. Тому вже другий спортмайданчик було зведено поряд з гімназією та недалеко від вчительської семінарії. Не викликає сумнівів, що на цьому майданчику відбувалися й різноманітні групові, відомі в той час ігри, зокрема, і з м'ячем. А вже 1868 року було організоване напіввійськове товариство майбутніх солдатів - "гонведів" із середовища унгарської молоді, де юнаки набували вправності як з кульової стрільби та фехтування, так і з загального фізичного розвитку.

Дедалі більше розуміння ролі фізичного виховання і спорту призводило в Австро-Угорській імперії до нових кроків влади, які сприяли їх розвитку. Впровадження уроків гімнастики в усіх середніх школах сприяло поширенню спорту в маси. Організація спортивного дозвілля молоді з часом вийшла за межі цих навчальних закладів - почали створюватися перші офіційно зареєстровані спортивні товариства. Поширенню зазначених ідей серед населення і, особливо, молоді, сприяло ще й заснування періодичних спортивних видань, першим з яких була заснована в Будапешті в квітні 1884 року газета "Herkules" ("Геркулес"), яка виходила спочатку щотижня, потім двічі на місяць і позиціонувала себе як офіційний вісник існуючих на той час в Угорщині спортивних товариств. Цю досить популярну в ті часи газету отримували й навчальні заклади до своїх бібліотек, і, таким чином, і вчителі, і учні мали можливість знайомитися з матеріалами про розвиток фізичного виховання та спорту в Угорщині, зокрема й дізнаватися про кроки й плани влади щодо ролі і розвитку уроків гімнастики в школах, а також про діяльність різних спортивних товариств та про види спорту, які вони культивували, в тому числі й нові.

Але насправді донести важливість занять ігровими видами спорту в навчальних процесах в середніх школах під час уроків гімнастики було непросто. Здебільшого на цих уроках основним заняттям були фізичні та гімнастичні вправи й навіть солдатська муштра. Заняття іграми відбувалися далеко не всюди, до того ж вчителі на Закарпатті все-таки ще не були достатньо обізнані з новими видами спорту. Переважав консервативний підхід і якщо вже ігри й вводилися в програму навчальних процесів, то лише досить елементарні й традиційні на той час.

Першим вдалим кроком міністерства освіти Угорщини була організація з 1891 року в Будапешті спортивних ігор шкільної молоді (перші такі ігри відбулися на Зелених святах 17-18 травня цього року). Ці ігри потім проводилися регулярно, наприклад, другі - 1893 р., треті - 1896 р. і т.д.. Окрім власне змагань на цих іграх школи також влаштовували показові демонстрації різних видів спорту та своїх досягнень в них. І найцікавіше, що серед учасників вже перших ігор 1891 року була й команда унгарської гімназії.

До того ж, згідно указу міністерства від 30 травня 1892 року, шкільний навчальний рік в середній школі обов'язково повинен був завершуватися спортивними змаганнями. Зазвичай цей день перетворювався на справжнє свято із задалегідь спланованим сценарієм та розкладом змагань. Але це вимагало належно облаштованого місця для занять і змагань, яке повинно вже було відповідати новим вимогам, зокрема й по площі майданчика, яка б дозволяла займатися крім інших видів спорту ще й ігровими. Саме тому в Унгарії 1893 року рішенням міської влади місцевій гімназії було безкоштовно виділено сім гектарів землі (біля 4-х гектарів) під "справжню спортивну площу". Про це чітко зазначено в "Віснику унгарської королівської католицької гімназії за 1892-93 навчальний рік" на сторінках 153-154. Ця територія отримала назву "Фюзеш" ("Вербова", з угорської - *Fűzes*), бо на той час була надзвичайно зарослою верболозами. Цей наділ знаходився на лівому березі Ужа неподалік залізничного мосту (тепер шосейний), де нині розташовані середні школи №№10 і 11. Майже чотири десятиліття Вербова була улюбленим місцем спортивної громадськості, зокрема, шкільної молоді (майданчик проіснував до 1929 р. - **Примітка автора**).

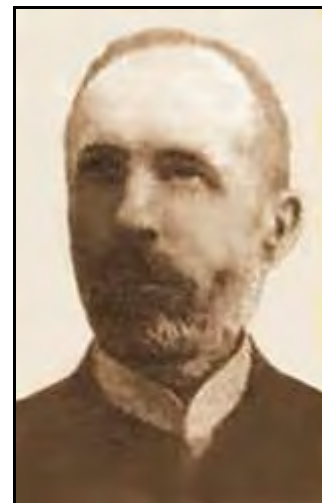


Текст з вісника унгарської гімназії за навчальний 1892-93 рік про спортмайданчик





В цей час в ужгородській гімназії серед трьох вчителів гімнастики найбільш відомим та досвідченим був **Іштван Медрецький** (*Medreczky István*, 1850-1933 рр.). Уроки фізичного виховання в цій гімназії він вів ще з 1875 року. Саме він 1893 року прийняв участь у першому всеугорському семінарі в Будапешті (за сучасною міркою це курси підвищення кваліфікації - **Примітка автора**), який був проведений 8-14 жовтня. Цей семінар був широко розрекламований в угорських періодичних виданнях, з яких ві-



І.Медрецький



Представники закарпатських навчальних закладів на семінарі в Будапешті 1893 р.

домо, що його учасники були ознайомлені з декількома іграми з м'ячем, у тому числі й з футболем, і їм рекомендували ввести вправи з цих ігор до програми занять на уроках гімнастики. А вже 15 жовтня, після завершення семінару, центральна преса опублікувала розширені звіти про його перебіг, де зокрема в газеті "Budapesti Hirlap" був зазначений і повний перелік вчителів, які взяли участь в цьому заході. Серед учасників знаходимо і прізвища закарпатських вчителів: унгарської гімназії - Іштвана Медрецького, мункачівської гімназії - **Михайла Кабація** (*Mihály Kabácsy*) та берегсаської реальної школи - **Густава Бенеча** (*Guzstáv Benoos*).

У продовження цього одразу зазначимо що в Берегсасі (з угорської - *Bereg-zasz*, нині м.Берегове) у міській, так званій "горожанській" школі для хлопців уроки гімнастики почали проводитися з 1868 року, а з 1888 року ця школа вже була державною реальною. І от саме з цієї школи на вищезазначеному семінарі 1893 року в Будапешті був присутній вчитель гімнастики цієї школи Густав Бенеч. До того ж вже міська газета "Берег" за 16 червня 1889 року писала про спортивне свято, яке було організоване у розташованому неподалік від міста лісі Чізай. А от гімназію в Береговому відкрили лише 1895 року, і в перші роки уроки гімнастики тут проводилися у пристосованому для цього невеликому приміщенні. Та ж газета вже в номері за 27 червня 1897 року надрукувала досить детальну статтю про спортивні змагання цієї гімназії під керівництвом викладача фізкультури Густава Бенеча.

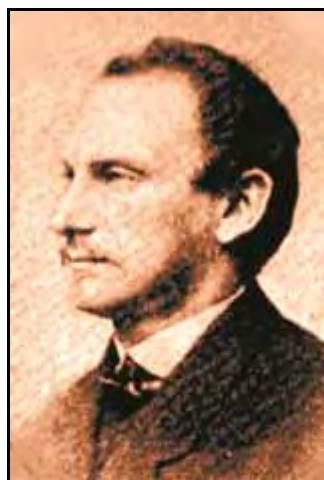
До того ж, щось подібне можна розповісти й про перші спортивні кроки мешканців Мункача (з угорської - *Munkacsz*, нині Мукачево), але це вже більш докладно у наступній главі "Перші кроки футболу в регіонах України".

* * *

А в Коронному краї Галичини та Володимирії, який в ті часи входив до імперії Габсбургів і мав досить широкі права самоврядування, у середині XIX століття почав набирати оберти особливий фізкультурно-спортивний рух, який мав назву "сокольський". Тут запровадження роботи чеського "Сокола", про який вже вище йшла мова, належить львівському правнику, адвокату **Клементу Жукотинському** (*Klemens Żukotyński*). Перший такий гурток "Сокола" у Львові було створено восени 1866 року. А вже наступного 1867 року він



К.Жукотинський



Л.Голтенталь

разом з **Людвіком Голтенталем** і **Яном Жальплахти** розробив, відповідно до чеського, статут "Гімнастичного товариства "Сокул" у Львові" (*Towarzystwo Gimnastyczne "Sokol" we Lwowie*) та зареєстрував його 7 лютого 1867 року (підтверджено документами Державного архіву Львівської області щодо справ Львівського міського староства - фонд 110, опис 5, справа 78, запис 26, сторінка 6 - **Примітка автора**). Емблемою цього товариства однозначно вважалася загальна емблема усіх тоді сокольських товариств - зображення сокола в польоті з двома кульовими штангами в кігтях.

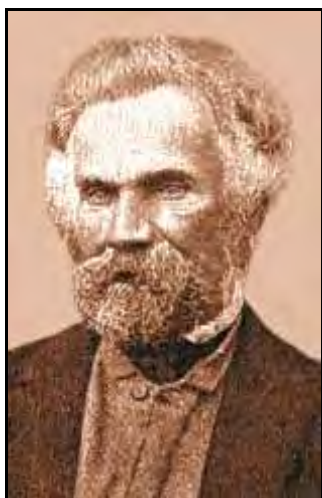


Загальна емблема гімнастичних товариств "Сокол"





ПЕРЕДУМОВИ ПОЯВИ ФУТБОЛУ



Ю.Міллерет

25 березня були проведені загальні збори цього міського осередку, членами якого була переважно молодь польського, українського та чеського походження, на яких було обрано першого голову новоствореної гімнастичної організації - радника міської управи, лікаря **Юзефа Міллерета** (*Józef Milleret*). Він очолював це товариство до 1871 року, а потім його наступниками були **Ян Добжанський** (*Jan Dobrzański*) - 1871-86 рр. та **Жегота Кривчинський** (*Żegota Krówczyński*) - 1886-93 рр. Ствердження, що це товариство було виключно польською організацією, помилкове. До нього залучалися всі бажаючі, незалежно від національності. У звітах товариства за 1888-89 роки чітко вказано, що заняття гімнастикою проводилися для **"учнів польської, русинської та німецької гімназій Львова"**. Вирішення фінансових питань в більшій мірі проводилося за рахунок внесків членів товариства та пожертвувань спонсорів, в тому числі й місцевої влади у формі **"матеріальних допомог для здійснення діяльності Товариства"**. Таким чином, львівська міська управа фактично взяла під свій контроль діяльність "соколів" здебільшого з метою унеможливлення національно-визвольних ідей серед мешканців Львівщини. Розміщалося товариство в будинку, де зараз знаходиться навчально-спортивний корпус Львівського Державного університету фізичної культури (ЛДУФК).

Будинок СТ "Сокул" у Львові (нині навчально-спортивний корпус ЛДУФК, вул. Д.Дудаєва, 8), відкритий 2 грудня 1884 р.



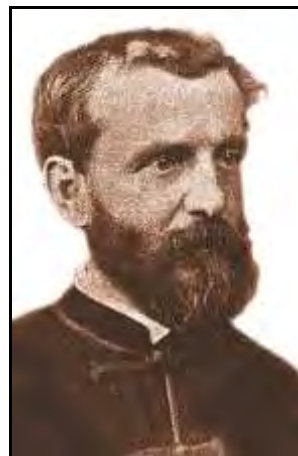
Будинок СТ "Сокул" у Львові (нині навчально-спортивний корпус ЛДУФК, вул. Д.Дудаєва, 8), відкритий 2 грудня 1884 р.

Першим друкованим виданням, в якому було вперше не тільки в Львові чи на Галичині, а й взагалі **на теренах сучасної України** піднято спортивну тематику, стала книга одного з перших наставників та пропагандистів "сокольської гімнастики" львів'янина, доктора медицини **Венанти П'ясецького** (*Wenanty Piasecki*) - **"Гімнастична лексика"** (*"Słownictwo gimnastyczne"*), яка була **видана 1867 року**. В.П'ясецький закінчив Ягеллонський університет і саме його по праву потрібно вважати "батьком сокольського руху на Галичині", хоча інформація щодо існування в ці часи вже якогось крайового товариства "Сокул" відсутня. Створення товариств "Сокул" в інших містах Галичини, схожих на львівське, відбулося значно пізніше. Допомагав В.П'ясецькому в ті роки **Францішек Гохман** (*Franciszek Hoch-*

man), а ось динамічний розвиток товариства, як організаційний, так і програмно-методичний узяв на себе **Антоні Дурський** (*Antoni Durski*).

Вже в травні 1868 року "Сокул" провів перші публічні виступи учнів, що включали показ гімнастичних (вільних) вправ, акробатичних, групових виступів, показ вправ на брусах, на "коні", з предметами (палиці, булави), а також і змагання з фехтування та боротьби. Таким чином, саме осередки гімнастичного товариства "Сокул", які діяли майже в кожному куточку Галичини, та медики, які вбачали у фізкультурі засіб зміцнення здоров'я, сприяли тут фізичному вихованню.

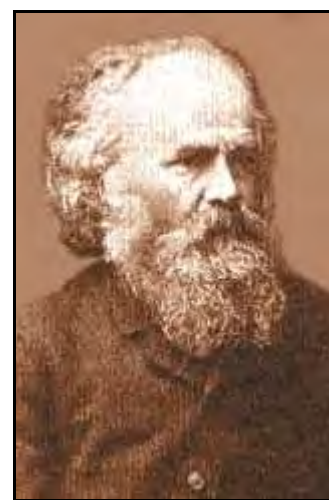
До того ж, в ті роки на галицьких землях набув широкого розмаху



Я.Добжанський



Ж.Кривчинський



В.П'ясецький



Ф.Гохман



А.Дурський





національно-культурний рух у середовищі поляків та українців. Спортивно-гімнастичний напрямок цього руху був однією з важливих складових, особливо серед учнівської молоді. Створені на Галичині національні школи керувалися в своїй роботі циркулярами запровадженої 1867 року "Краєвої Шкільної Ради", в яких важлива увага приділялася включенню до курсу навчання саме фізичного виховання. Вже з 1868 року в галицьких школах було введено курс гімнастики, хоча лише з 1879 року він стає обов'язковим. У вчительських семінаріях починають готувати викладачів фізичної культури.

Велику роль у пропаганді масового фізичного руху відіграла й тодішня преса Львова, зокрема "Гімнастичний путівник" ("Przewodnik gimnastyczny") - щомісячний орган гімнастичного товариства "Сокул". Перший номер цієї газети, редактором якої був лікар **Тадеуш Жулінський (Tadeusz Żuliński)**, вийшов у світ **1 квітня 1881 року**. Це був перший періодичний друкований орган, присвячений фізкультурі та спорту, на теренах сучасної України. Цікавим є те, що ця газета видавалася у Львові на протязі 42-х (!) років - аж до 1923 року, а потім вже у Варшаві. А також, до речі, саме в цій газеті в травневому випуску 1881 року вперше на українських землях було використане слово "спорт".



Т.Жулінський

З 1885 року педагогічним товариством "Школа" були влітку під час канікул запроваджені так звані "канікулярні корпуси" для учнів, яким пропонувалося проводити дозвілля на свіжому повітрі за межами міста (прообраз піонерських таборів, які були запроваджені в радянські часи - Примітка автора). Перша така відпочинкова колонія була створена 1883 року при товаристві "Чорногора" доктором **Теофілом Герстманом (Teofil Gerstman)** у селищі Жаб'єму, що над Черемошем. Честь стати першими "колоністами" випала 31 хлопцю. Надалі вже створювалися такі колонії у Коростовській Гуті біля Сколе, у Лісовичах коло Моршина, у Гребеніві, в Любенці біля Стрия тощо. Тут під час відпочинку діти та молодь займалися під наглядом фахівців гімнастикою, іншими вправами на снарядах, а також забавами та іграми. Більш дешеві заклади такого плану через деякий час з'явилися поблизу Львова - у



Один з "канікулярних корпусів" на Галичині під Львовом



Перший номер львівського "Гімнастичного путівника" 1881 р.

Кривчицькому лісі, Залізній воді, Снопкові, на Пасіках, Погулянці і навіть у міському Стрийському парку. Школярі збиралися вранці біля Ратуші і на чолі з духовними оркестрами розходилися околицями Львова виключно за призначеними кожній групі місцями відпочинку. У Львові цим питанням від магістрату займався доктор **Здзіслав Мархвіцький**. А вже з 1890 року безпосередньо в Львові, а пізніше й в інших містах, були відведені спеціальні майданчики для проведення ігор і змагань (щось на зразок пришкольніх стадіонів за радянських часів - Примітка автора). На початку ХХ століття у місті цю роботу очолював **Ян Гамота** - вчитель школи ім. Шашкевича.





ПЕРЕДУМОВИ ПОЯВИ ФУТБОЛУ

Звісно, розвиток фізичної культури та спорту не був зосереджений лише в столиці Коронного краю Галичини та Володимирії. Перші паростки сокольських гімнастичних товариств з'явилися в багатьох інших містах цього краю, але лише через аж 17 років. Першим таке товариство виникло у Станиславі (нині Івано-Франківськ) 1884 року, а вже наступного 1885 року воно з'явилося у Тарнополі (нині Тернопіль) та Коломиї, 1888 року - у Стрию, 1890 року - у Дрогобичі та Яворові, 1891 року - у Бродах, 1892 року - у Золочеві..

Але треба все ж таки визнати, що фізична культура поширювалася в Галичині не лише серед осередків "Сокула". По-перше, достеменно відомо про існування у Львові в ті часи ще й організації такого ж плану, як і "Сокул", під назвою "Бяли Ожел" ("Biały Orzeł" - білий орел). До того ж, ще 3 жовтня 1890 року в Львові було створене й Єврейське Гімнастичне Товариство, польською - *Żydowskie Towarzystwo Gimnastyczne* (за документами Центрального українського історичного архіву Львову - фонд 146, опис 58, справа 2906 - акт 293012 - **Примітка автора**), а вже 1895 року воно мало назву - "Маккабі" (на честь історичного героя єврейського народу Іегуди Макавея - **Примітка автора**).

Особливої уваги заслуговує спортивний осередок, який в ті часи був добре відомий під назвою "*Kolo Gimnastyczno-spiwackie nauczycieli szkół ludowych miasta Lwowa*" ("Гімнастично-співоче коло вчителів народних шкіл міста Львова"), напрямком розвитку якого був той же що й "Сокола", але воно діяло автономно, не пов'язуючи себе з діями "соколів", хоча від співпраці з ними ніколи не відмовлялося. Створено воно було з ініціативи **Едмунда Ценара** (*Edmund Cenar*) - тоді вже добре відомого і шанованого в місті вчителя та інспектора фізкультури у гімназіях та школах міста. "Гімнастично-співоче коло вчителів" (ГСКВ) розпочало свою діяльність з об'єднання прихильників та всіх бажаючих включитися у процес навчання засад фізичного виховання, практичного застосування фізичних вправ, пропаганди спорту та спільного проведення вчителями їх вільного часу. Був розроблений статут цього гуртка, який було подано на реєстрацію. А 15 липня 1891 року були проведені й перші загальні збори, на яких обрали правління цього осередка. Головою його став вчитель природознавства **Мечислав Барановський** (*Mieczysław Baranowski*). Сам же Едмунд Ценар став керівником підрозділу гімнастики в цьому товаристві, а допомагали йому **Корнелі Яворський** та **Францішек Домішевський**.



Е.Ценар



Група вчителів і комітет розваг львівського гімнастичного товариства "Сокул" 1881 р. (сидить за столиком другий справа Ю.Ланг, у третьому ряду стоять зліва третій Е.Ценар і четвертий А.Дурський)

Цікаво, що одразу вже в липні члени цього осередку під час педагогічного з'їзду в Дрогобичі проводять свої показові виступи з гімнастичних вправ та підключаються безпосередньо до роботи вказаних вище "канікулярних корпусів". Але головне, що одразу було зроблено - це проведення спеціальних курсів гімнастичних ігор для вчителів, а також, завдяки оренді гімнастичного залу в львівській школі ім. Міцкевича, проведення безкоштовних тренувань своїх членів та хворобливої учнівської молоді. До того ж, завдяки такій активній роботі вже наприкінці 1891 року до лав цього осередку вступило 80 осіб.



ПЕРШІ КРОКИ ФУТБОЛУ УКРАЇНИ

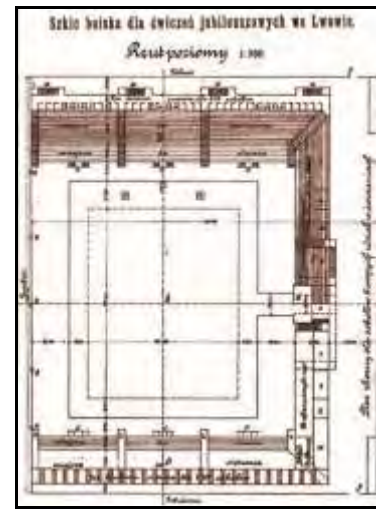


Побудова першого львівського стадіону. 1892 р.

різноманітні ігри дітей і молоді. Все це відбувалося на **першому в Львові міському дерев'яному стадіоні, спеціально збудованому до цього свята у парку Кілінського** (пізніше й нині - Стрийський парк) за проектом архітектора Ф.Беньковського. А тепер не здригніться від здивування - цей стадіон збудували... за 50 днів (!) з 12 квітня по 2 червня. Вміщував він 3 тисячі сидячих та 1 тисячу стоячих (саме так, а не навпаки) місць для глядачів. Хоча треба відмітити, що поле було майже квадратним - 50x63 м, адже в більших розмірах для гімнастичних вправ і потреби не було.



Стадіон в Стрийському парку на карті Львова



План-схема стадіону в Стрийському парку 1892 р.



Гімнастичні вправи "соколів" на першому львівському стадіоні. 1892 р.

Урочистості на цьому стадіоні під час I зльоту "Гімнастичного товариства "Сокул" у Львові" відбулися **6 червня** ближче до вечора, коли вже спала спека. Спочатку був сокольський хід до стадіону під прапором товариства. В святі прийняли участь і 30 членів відомого вже нам "Гімнастично-співочого кола вчителів", які, до речі, в сокольській ході до стадіону йшли під своїм прапором. Кількість глядачів (близько 5 тисяч) значно перевищувала вмістимість стадіону. Те, що відбувалося на полі стадіону можна змалювати цитатою з "Гімнастичного путівника", де вказано про учасників (це стосувалося саме представників "Гімнастично-співочого кола вчителів") наступне:

"...Знову для пожевлення на боїску його середину зайняли члени "Кола" і представили образи гімнастичних ігор та забав, складаючи докази жвавості, вправності і притомності духу, а також викликаючи у глядачів окрім здивування та захвату вибухи веселощів..."

До того ж ювіляри підготували до цього свята чудовий подарунок для членів товариства - дуже гарну книжку під назвою *"Księga pamiątkowa ku uczczeniu dwudziestej piątej rocznicy założenia towarzystwa gimnastycznego "Sokol" we Lwowie"* аж на 262 сторінки з ілюстраціями (здебільшого портретів своїх керівників, багато з яких запозичено й для нашого видання).

Саме на цьому зльоті було одностайно прийняте рішення реорганізувати це товариство з метою створення об'єднання всіх сокольських "гнізд", які існували в той час в межах Коронного краю Галичини та Володимирії, й створити новий його статут.



Значки Товариства Гімнастичного "Сокул"



Типова скульптурна емблема ГТ "Сокул" (музей спортивної слави у Києві)



Книга до 25-річчя товариства "Сокул"





ПЕРЕДУМОВИ ПОЯВИ ФУТБОЛУ



Членський квиток гімнастичного товариства "Сокул"

тренуючись поряд с поляками, німцями, чехами.

Ще 1886 року в львівському двотижневику "Батьківщина" з'явився нарис **"Працуймо, а Бог нам поможе!"** редактора цієї газети, відомого в Галичині громадського діяча, архітектора **Василя Степановича Нагірного**, в якому той закликав до створення гімнастичного (пожежно-руханкового) товариства, подібного чеському "Соколу" серед українців. Та насправді українська (правильніше все ж - русинська) громада Львова вперше зацікавилась сокольством лише на початку липня 1892 року під час зльоту соколів, який відбувся у місті. Краса показових гімнастичних виступів соколів, яскраві однострої, злагодженість дій і чіткий вишкіл демонстрували національну єдність і приваблювали серця глядачів.

Пізнавальна інформація:

Нагірний Василь Степанович - український [галицький архітектор](#) та [громадський діяч](#) кінця XIX - початку XX ст., засновник багатьох товариств, серед яких і всекрайове спортивне - "Сокол".

Народився 11 січня 1848 р. в с.Гірному (нині [Стрийського р-ну Львівської обл.](#)) в сім'ї середньо-заможних господарів Гриньовських - помер 25 лютого 1921 р. в м.Львові (на той час Польща).

В дитинстві рано залишився без батьків, виховувався бабусею. Після закінчення 4-х років сільської школи, [1859](#) р. поїхав до м.Стрий, де продовжив навчання в народній реальній школі, з 1866 р. вчився вже в Львові в бурсі при "Народному домі", але кинув заняття і поступив на педагогічні курси. Та все ж 1870 р. закінчив реальну школу і вступив як слухач до "Технічної академії", де став членом товариств "Академічний кружок" і "Дружний Лихвар" та рік підробляв лекціями в приватній гімназії проф. Тшашковського (викладав арифметику та руську мову). 1871 р. поїхав до [Цюріха](#), де записався на підготовчий курс до політехніки, а наступного року вже вчився на відділенні [будівництва](#).

Після закінчення навчання 1875 р. працював досить довго в Цюріху у бюро з укладання різних конкурсних проектів, пізніше в будівельному уряді у м.Вінтертурі з технічних питань, потім у м.Арав, а останні 4 роки перебування в Швейцарії у будівельному уряді в Цюріху.

1882 р. повернувся до Львова й взявся до проектування церков. До [1902](#) р. він створив проекти для сотні церков, 83 з яких мурованих, а усього за його проектами було побудовано більш як 200 церков, а також і громадські та приватні будівлі.

З [1883](#) р. приймав участь у заснуванні багатьох громадських товариств, був директором товариства "[Народна Торгівля](#)", де усіляко підтримував економічний статус українців. 1886 р. видав "Порадник для крамниць" й з того часу його всі величали "батьком галицької кооперації". У [1884-1900](#) рр. з його ініціативи та при активній участі були засновані ремісничі товариства "[Зоря](#)", "Дністер", "Народна Гостиниця". Але найвищим його досягненням була **участь у заснуванні 1892-94 рр. всекрайового гімнастичного товариства "Сокол"**, першим головою якого став саме він. У 1885-90 рр. обіймав посаду головного редактора газети "Батьківщина", а 1898 р. був серед засновників "[Товариства для розвою руської штуки](#)" й очолював його. А вже [1907](#) р. з його ініціативи і під його головуванням у Львові постало товариство українських робітників "[Сила](#)".

Він був одружений, мав четверо дітей. Похований на [Личаківському цвинтарі](#) у Львові.



В.С.Нагірний





Меморіальна дошка
В.Нагірному в Львові

В цей час і з'явилась ідея створення саме українського "Сокола", який би став першою українською спортивно-суспільною інституцією не лише у Львові, а й до того ж одразу крайовою. Ця ініціатива була запроваджена в життя саме завдяки В.Нагірному, який вже 17 липня 1892 року у приміщенні Народного дому скликав представників зі всієї Галичини на установчі збори з метою створення всекрайового гімнастичного товариства, яке б поширило свою діяльність на всі західно-українські землі. Довго велася дискусія щодо назви товариства. Пропонувалося його назвати "Січ", "Львівська Січ", "Галицький Лев", "Руський Лев"..., але все ж спинилися на давно вже існуючій слов'янській назві "Сокіл".

Допомагав В.Нагірному в розробці статуту цієї організації за чеським зразком адвокат, комісар староства Львова **Володимир Юліанович Лаврівський** (1850-1934 рр.), відомий в подальшому не тільки як один з засновників і перших діячів українського "сокольства" та автор усіх установчих документів товариства, але й як автор підручника з пожежної справи та розробник календарів проведення спортивних змагань. Довгий час влада відмовляла у прийнятті Статуту ("Уставу") на реєстрацію через те, що не в її інтересах було існування двох однойменних організацій у Львові. Погодившись з усіма змінами, все таки В.Лаврівський змусив владу прийняти статут до розгляду. Та тільки 26 липня 1893 року Міністерство внутрішніх справ Австро-Угорщини у Відні погодилося затвердити ухвалою №18026 Статут після внесення доповнення,



В.Ю.Лаврівський

згідно з яким діяльність товариства поширювалася також і на Буковину. І тільки після цього Галицьке намісництво 3 серпня 1893 року ухвалою №62583 зареєструвало статут товариства (усі ці матеріали нині зберігається в Центральному державному історичному архіві у Львові - фонд 146, опис 25, справа 222, стор. 1-3 та фонд 201, опис 1, справа 307, стор. 1,24 - **Примітка автора**).

Але офіційною **датою створення українського "Сокола" вважається 11 лютого 1894 року**, коли незадовго до II зльоту існуючого в Львові товариства "Сокул" "комітет засновників" українського (русинського) "тіловиховного" товариства "Сокіл" скликав в приміщенні "Руської Бесіди" у Львові установчі збори, на які прибули 90 представників зі Львова та можливо й ще з деяких населених пунктів Галичини, які й обрали **першого голову (старшину) товариства Василя Нагірного**, а також затвердили програму розвитку цієї організації. Заступником старшини було обрано В.Лаврівського. До речі, ця організація іменувалася як **"Руханкове і стрілецьке товариство "Сокіл"**, а гаслом-окликом усіх членів товариства став заклик - **"Бодрімся!"** (матеріали зборів нині зберігаються в Центральному державному історичному архіві у Львові - фонд 312, опис 1, справа 12, стор. 2 - **Примітка автора**). Особливої емблеми для цього товариства не створювали. Загальна "сокольська" емблема з зображенням сокола з кулевидною штангою в кігтях залишалася, тільки поряд вже обігрувалася назва саме українською мовою - "Сокіл".



Емблема крайового товариства "Сокіл"



Нагородний жетон українського товариства "Сокіл"

У привітальному слові до учасників зборів старшина товариства В.Нагірний відзначив:

„Ми зійшлися тут, щоб оснувати "Сокіл" і тим зробити один крок наперед на полі культурного розвою нашого... Наші товариства мають стати осередком, в котрих концентруватись мають всі верстви суспільності нашої”.

Як стверджував в одному з своїх нарисів відомий український історик, перший президент Української Народної Республіки Михайло Грушевський

"...і в українській минувшині знайшлося багато такого, що духом своїм, своєю ідеєю дуже близьке було чеському сокольництву".

Статут всекрайового гімнастичного товариства "Сокіл", який є першим з тих, що дійшли до наших часів, до того ж саме він є, напевно теж першим і на українській мові, тут наводиться в дещо скороченому вигляді:





ПЕРЕДУМОВИ ПОЯВИ ФУТБОЛУ

Пізнавальна інформація:

УСТАВ гімнастичного товариства "Сокил"

1. Цілею т-ва є виображувати членів в гімнастиці через спільні вправи, спільні прогульки і відчити.

В т-ві уряджуються також вправи сторожі пожежної, стріляння до цілі, їзда на коні, їзда на скороходах (велосипедах - **Примітка автора**), плавання, веслування, фехтування, співи й музика.

Для оживлення духа т-ва служать відчити і розправи о річах гімнастичних, як також товариські забави, гімнастичні продукції на боєвищах і аматорські представлення.

Т-во засновує філії в Галичині і на Буковині.

2. До осягнення цілі служить майно т-ва, вкладки членів і добровільні додатки.

3. Т-во приймає членів: а) основателів; б) дійсних; в) спомагаючи.

4. Членом основателем стає, хто зложить готівкою найменше 40 корон, або кого загальний збір за заслуги, положені около т-ва, членом таким за іменує.

Дійсним членом є, хто заплатить вписове і платить установлені місячні вкладки. Дійсний член має право: а) брати участь у змагальних зборах, голосувати, вибирати і бути вибраним; б) брати участь у вправах і прогульках.

Спомагаючі члени платять річно 6 корон...

7. В т-ві образуються також ученики, котрі однак, аби були прийняті, мають виказатися позволенням родичів або законних своїх заступників.

Вписове і оплату за науку встановлює старшина.

8. Справами т-ва орудує загальний збір членів і старшина...

10. Загальні збори відбуваються у присутності членів т-ва і гостей, запрошених через старшину. Право голосувати, вибирати і бути вибраним мають лише члени. і збори мають право рішати о всіх справах т-ва, крім приймавання членів і учеників.

11. Загальним збором застережено: вибір голови, першого і другого заступника, членів старшини, 3-х заступників виділових, 3-х настоятелів вправ і 3-х контролорів, приймати або відкидати вислови голови і старшини, коли потреба, оцінювати чинність старшини і справи настоятелів наук, грошовий стан, як також майновий стан т-ва, вносити ухвали о зміні статуту, рішати о купні і продажі нерухомості, о розв'язанні т-ва і звиванні філії.

12. Настоятелі наук ведуть вправи і науку після осібною порядку, який ухвалюють старшини...

14. Вибори в Загальному Зборі відбуваються картками і кожний член мусить ті картки особисто віддати.

15. старшина складається з голови, 2-х його заступників і 9 членів - разом 12 членів. До комплексу засідань старшини вистачить присутність 7 членів, разом з головою і заступником.

16. Вибір відбувається в марті на Загальних Зборах на один рік - календарний...

19. Старшина вибирає з-поміж себе справника і скарбника, господаря як також їх заступників...

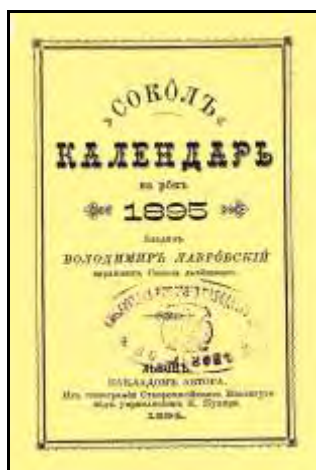
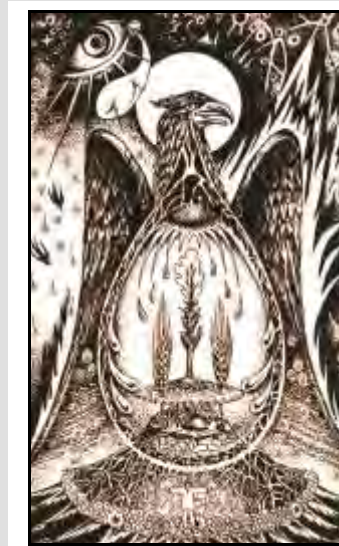
21. Старшина приймає членів і учеників...

25. Ухвали і вибори становляться в старшині і в Загальних Зборах більшістю голосів...

33-35. Місце перебування т-ва - ЛЬВІВ. Мова - українська, знам'я - лев у синьому полі, поклик "БОДРІМОСЬ". Т-во має власний прапор зі знаменем...

37. Т-во розв'язується, коли $\frac{3}{4}$ віх членів на Загальних Зборах з тим згодяться...

Склав у Львові 8 грудня 1892 р. Володимир Лаврівський



Календар-довідник
ТГ "Сокил". 1894 р.

Першим в Львові спортивним друкованим виданням на українській (точніше руській) мові була брошура "Сокбль". Календарь на рік 1895". Зладивь Володимирь Лаврбвскій. Справникъ Сокола львбвского. Львбвъ. Накладомъ автора. 1894 р. Вдруге цей календар побачив світ як брошура "Сокбл". Календарь на рік 1897". Зладивь Володимирь Лаврбвскій. Справникъ Сокола львбвского. Львбвъ. Накладомъ автора. 1896 р.



Значки українського ТГ "Сокил"



ПЕРШІ КРОКИ ФУТБОЛУ УКРАЇНИ



Наприкінці XIX століття в Австро-Угорській імперії було запроваджено показ досягнень у різних галузях життя та різноманітних наукових і технічних здобутків на крайових виставках (щось на зразок виставок досягнень народного господарства - ВДНГ у радянські часи - **Примітка автора**). Саме на 1892 рік така виставка була запланована у Львові. І саме до цієї події було підготовлено в цьому місті ще й проведення II зльоту "Гімнастичного товариства "Сокул", але вже крайового. Газета "Голос народу" ("*Glos narodu*") так писала 16 червня 1894 року: **"...Ця Виставка є справою поляків та русинів..."**. А на стрічках одного з урочистих вінків, які були вивішені на виставці від української спільноти, навіть був напис:

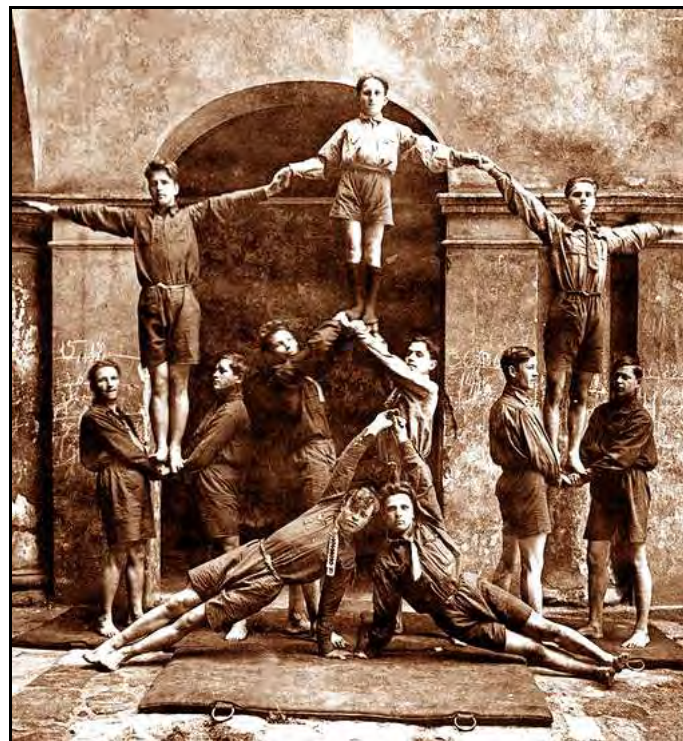
"Над Дніпром, як і над Віслою, спільно серця б'ються та про гідність мріють. Для неї тільки живуть. Гей Соколе! Лети на луки України, ми поляки та русини!".



Афіша Крайової виставки у Львові 1894 р.

Програма виставки була насиченою, зокрема були проведені конференції літературознавців (кілька своїх рефератів виголосив український поет Іван Франко), медиків, інженерів та ін. Відомо, що в перший день роботи виставки свідками усіх заходів, що проводилися за програмою виставки, стало понад 30 тисяч львів'ян та гостей столиці Східної Галичини.

7-12 вересня виставку відвідав сам цісар-імператор Франц Йозеф I. Про значення виставки можна судити хоча б по тому, що до її відкриття у Львові був запущений перший електричний трамвай, який курсував по вул. Стрийській аж до самої Виставки. Але головним об'єктом для тих, хто цікавився спортом, був збудований для проведення II зльоту Гімнастичного товариства "Сокул" у Стрийському парку **справжній стадіон на 10 тисяч місць**. Його розміри вражали - з обох боків дванадцятирядні трибуни, розділені посередині, тяглися в довжину на 140 метрів. На протилежному боці від центрального входу знаходилися головні трибуни та ложі для почесних гостей.



Вправи перших львівських українських "соколів"



План парку для проведення виставки з місцем стадіону



Загальний вигляд Крайової виставки у Львові 1894 р.



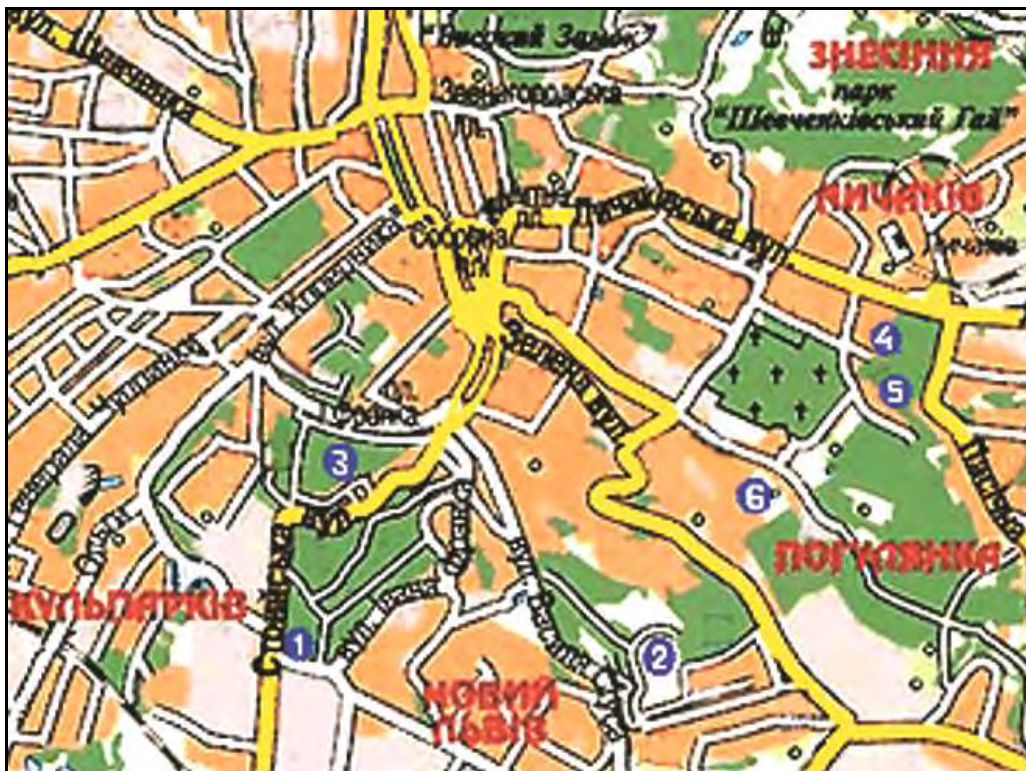


ПЕРЕДУМОВИ ПОЯВИ ФУТБОЛУ



Гімнастичні вправи на Виставковому стадіоні. Львів
14.07.1894 р. перед матчем футболістів Львова та Кракова

Посеред стадіону вшир та в довжину розмістився майдан для показових виступів учасників зльоту "соколів". Його розміри 56x92 м повністю вписувалися у вимоги тих часів та й ще до розмірів його поля для проведення саме футбольних матчів. **14 липня 1894 року** на цьому стадіоні, до речі, **першому футбольному на теренах України** за програмою проведення сокольського зльоту були продемонстровані грандіозні за тих часів виступи фізкультурників - членів товариства з гімнастичними вправами, а також глядачі побачили й **перший на теренах України футбольний матч**, про який окремо мова піде в наступному розділі.



Місця, які пов'язані з футболем, на сучасній карті Львова
(1 – місце Виставкового стадіону в Стрийському парку (з часом стадіону "Площа "Сокола-Батька" та деякі сучасні: 2 – стадіон "Україна" (до 1990 р. "Дружба"), 3 – стадіон "Юність", 4 – стадіон ЛДІФК, 5 - стадіон ЛНДУ, 6 – стадіон СК "Гарт" (до війни ViS)

А напередодні 13 липня у перший день зльоту "Сокола" на загальних зборах представників усіх існуючих тоді в Галичині осередків цього товариства з різних міст краю остаточно було прийняте рішення про

створення на їх базі **"Союзу польських гімнастичних сокольських товариств"** ("*Związek polskich gimnastycznych towarzystw sokolich*"). Головою союзу обрали депутата Крайового сейму **Тадеуша Романовича** (*Tadeusz Romanowicz*, 1843-1904 рр., м.Львів). І вже цього ж року цей союз розділювався на сім округ. І на новій емблемі цього союзу були зображені герби цих округ. Серед міст, які нині в межах Львівської області, до союзу входили: до V Львівської округи – підокруги з центрами у Львові, Ходорові, Дрогобичі, Городку, Стрию, Сокалі та Жовкві; до IV Перемишльської округи - підокруги з центрами у Яворові та Самборі, а до VI Тернопільської - підокруги з центрами в Бродах та Золочеві.



Емблема Союзу польських гімнастичних сокольських товариств



Т.Романович



ПЕРШІ КРОКИ ФУТБОЛУ УКРАЇНИ



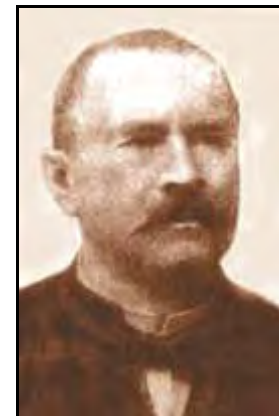
К.Фішер

Слід зазначити, що розвитку паростків сокольських гімнастичних товариств сприяла самовіддана праця голови "Союзу польських сокольських товариств" у 1899-1918 роках, колишнього редактора "Гімнастичного путівника" **Ксавери Фішера** (*Ksawery Fiszer*).

На жаль, про інші спортивні товариства інформації замало. Наприклад, відомо, що у Тарнополі 9 липня 1898 року було створено Клуб Подольських Циклістів (велосипедистів), польською - *Klub Cyklistow Podolskich*. Також відомо про гурток у Станіславові, створений 1908 року студентами II-ої міської гімназії – польською він мав назву *"Kółko Sportowe II Gimnazjum Stanislawowskiego"*. Відомі навіть прізвища ініціаторів створення цього гуртка - Тадеуш Ясельський, Сильвестер Барткевич, Норберт Околович і Аполлінари Ляховец.

Ще 1895 року магістрат Львова для потреб Львівського гімнастичного товариства "Сокул" безкоштовно виділив площу - 4 морги землі (1 морг = 0,56 га - **Примітка автора**) на Личакові по вул. Цетнерівка під забудову ще одного стадіону європейського зразка.

Цим стадіоном здебільшого опікувався один з членів товариства, депутат міської ради **Юстин Ланг** (*Justyn Lang*). Три роки пішло на пошук коштів, а потім ще будівництво тривало три роки, зате цей стадіон, який почав функціонувати з 1902 року, вражав своєю красою: чудове, потрібних розмірів футбольне поле, бігові доріжки, дерев'яні трибуни для глядачів (цей стадіон на вул. Личаківській - див. на вищенаведеній мапі сучасного Львова - в радянські часи іменувався стадіоном СКІФ (спортивний клуб інституту фізкультури, який нині ЛДУФК - Львівський Державний університет фізичної культури - **Примітка автора**).



Ю.Ланг



Будування трибун на стадіоні "Сокула"



Виступи на зльоті "соколів" у Львові 1903 р.



Зовнішній вигляд приміщення з спортзалами



Зал для занять з гімнастики на стадіоні "Сокула"





ПЕРЕДУМОВИ ПОЯВИ ФУТБОЛУ

Поруч були збудовані спортивні зали для занять гімнастикою, фехтуванням та іншими видами спорту, кінний манеж. Погляньте на фото одного з залів для тренувань на цьому стадіоні. Дійсно, у східній радянській Україні такі зали почали з'являтися лише через 50 років. Та й взагалі все те, що читач бачить тут на ілюстраціях, на українських землях Російської імперії почало споруджуватися щонайменше через 20 років. Саме таке відставання в розвитку фізкультури й спорту мало місце в ті часи.

Власний стадіон львівського товариства "Сокул" було відкрито 25 травня 1902 року. Спочатку відбулося його урочисте освячення, потім з промовою виступив президент товариства доктор **Казімеж Чарнік** (*Kazimierz Czarnik*) - зверніть увагу й на те, що посада "голови товариства" вже перетворилася на європейський лад на посаду "президента товариства". Далі святкове відкриття з виступами гімнастів, показом ігор і гонки велосипедистів.



К. Чарнік

На нижче наведених фото видно який вигляд цей стадіон мав у подальші часи та нині:



Львівський стадіон СКІФ (80-ті рр.)



Львівський стадіон ЛДУФК (нині)

На території Галичини в Австро-Угорській імперії одним з перших спортивних друкованих видань у Львові був двотижневий журнал **"Kolo"** - орган клубу циклістів (тоді так називали велосипедистів - **Примітка автора**), яка виходила двічі на місяць з 1 березня 1895 року й приділяла увагу багатьом видам спорту. Засновником і редактором її був **Казімеж Хемерлінг** (*Kazimierz Hemerling*). А у 1900-1901 роках під його керівництвом виходила щотижнева **"Gazeta sportowa"**.



"Gazeta sportowa".
Львів, 1900-1901 рр.

Вже 1909 року у Львові з'явилася щотижнева газета **"Sport"**, редактором якої був відомий спортсмен **Адам Кавецький** (*Adam Kawecki*). В ці часи багато уваги спорту й зокрема футболу приділялося в рубриці "Хроніка спортова" в газеті **"Słowo Polskie"** ("Польське слово"), редактором якої був **Зигмунт Клоєнь-Янушовський** (*Zygmunt Kłośnik-Januszowski*). А у 1911-12 роках він був ще й одним з редакторів двотижневого ілюстрованого туристично-спортивного журналу **"Wędrowiec"** ("Мандрівник") - вийшло лише 27 номерів.



К. Хемерлінг

З 1910 року почали з'являтися дуже гарні нариси Т.Дренгевича в **"Gazecie Wieczornej"** ("Вечірня газета") та К.Хемерлінга в газеті **"Wiek Nowy"** ("Новий вік"). 1913 року виходив ілюстрований тижневик **"Goniec sportowy"** ("Спортивний гонець"), а перший щомісячний журнал **"Strzelec"** ("Стрілець") у Львові виходив у 1914-17 роках. Це все видавалося польською мовою, а українською мовою перші замітки з'явилися в



З. Клоєнь-Янушовський



ПЕРШІ КРОКИ ФУТБОЛУ УКРАЇНИ



Розділ "Сокільські вісті" в газеті "Свобода" (Львів, 1908 р.)

зованого щомісячника, часопису руханкових і пожежних товариств "Сокіл-Батько" та "Січ" - "Вісти з Запорожа", який дуже нагадував за змістом перший польськомовний "Гімнастичний путівник". В перший рік видання це був додаток на двох сторінках до львівської газети "Нове слово", що друкувався накладом 1500 примірників. А вже з 1911 року це була самостійна щомісячна газета й до 1914 року включно побачили світло 97 номерів цієї газети.

Щодо сувенірних друкованих видань, то заслуговують на увагу спеціальні лотерейні картки українського гімнастичного товариства "Сокіл", які застосовувалися для відправки поштою й до того були навіть і кольорові.

окремому розділі під назвою "Сокільські вісті" 1909 року (49 номерів) у львівській газеті "Свобода" з ініціативи українського ТГ "Сокіл" у форматі з півсторінки, а наступного року цей розділ вже почала вмщати газета "Народне слово" на 1-2-х своїх сторінках. Приємним подарунком україномовним читачам була поява 1910 року спеціалі-



Щомісячник "Вісти з Запорожа" (Львів, 1914 р.)



Лотерейні картки українського Руханково-пожежного товариства "Сокіл" у Львові





ПЕРЕДУМОВИ ПОЯВИ ФУТБОЛУ

Але взагалі робота цього товариства була дуже скромною й нерішучою на протязі майже десятиріччя. Й до того ж вона здійснювалася виключно в Львові, а в інших містах Галичини перші осередки були створені значно пізніше. Справа в тому, що в "сокільських" товариствах існувало досить негативне ставлення до активних видів спорту й це стримувало їх розвиток. Це продовжувалося до тих пір поки на початку ХХ століття проблемами українського спорту в Галичині не став перейматися професор німецької мови та фізичного виховання 1-ої української державної гімназії Львова **Іван Миколайович Боберський**, який 1900 року повернувся до міста після навчання у Відні та Граці. І саме йому доля відвела роль творця новітнього періоду українського спорту.

Пізнавальна інформація:

Боберський Іван Миколайович - український педагог, організатор, фундатор, теоретик і практик української національної фізичної культури, організатор сокільсько-січового руху, автор підручників з фізичного виховання молоді, на Галичині відомий як "батько українського спорту", як автор назви "Пласт" й сприяв становленню Пласту, член Бойової управи і четар **Українських Січових Стрільців (УСС)**.

Народився 14 серпня 1873 р. в селі Доброгостів (нині **Дрогобицького р-ну Львівської обл.**) в сім'ї священника - помер 17 серпня 1947 р. в м.Тржичі (Словенія, тоді у Югославії).

Освіту здобував у класичній та I-й українській академічній гімназії м.Самбора, в університетах Львова, Відня та Граца. Захоплювався ідеєю фізичної культури в українському товаристві "Русь", тут склав іспит на звання вчителя гімнастики в середніх школах. Згодом подорожував країнами Західної Європи (Франція, Швеція, Чехія, Німеччина), де познайомився з роботою осередків фізкультури та вивчив нові форми й методи фізичного виховання.

1900 р. повернувся до Львова та став працювати професором фізкультури, німецької мови та класичної філології у I-й академічній гімназії, викладав гімнастику в гімназії сестер Василянок. 1901 р. вступив до спортивного товариства "Сокіл" і був обраний заступником голови товариства та керував вчительським гуртком з підготовки вчителів гімнастики. сприяв створенню гуртка для підготовки учнів гімназій до публічних гімнастичних виступів, а в навчальні програми I-ої академічної гімназії були введені забави та ігри з м'ячем для учнів молодших класів. В 1906 р. ним був заснований "Український спортивний кружок" з футбольною командою.

Для упорядкування відповідної спортивної термінології він запровадив такі українські назви, як "відбиванка" (волейбол), "копаний м'яч" (футбол), "кошиківка" (баскетбол) тощо, які широко використовувалися на західноукраїнських землях до 1939 р. Для підготовки фахівців фізичного виховання за власні кошти надрукував перші підручники з гімнастичних вправ і спортивних ігор: "Забави й гри рухові" (1904-05 рр.), "Копаний м'яч" (1906 р.) та "Значення руханкових товариств" (1909 р.). 1913 р. за його ініціативою було видано перший посібник для українського Пласту О.Тисовського, видавалися також перші українські спортивні журнали. За його редакцією побачили світло такі видання, як "Вісти з Запорожжя" (1910-14 рр.) та щомісячний часопис "Січові вісти" (1912-14 рр.).

1910 р. бере участь у конгресі працівників фізичної культури у Відні, а 1912 р. вивозить своїх вихованців на змагання до Праги. Підготовлених ним перших українських вчителів фізичного виховання запрошували працювати до Києва та Катеринослава. За час очолення ним сокільського руху (у 1908-14 рр. він був головою товариства "**Сокіл-Батько**") з його ініціативи створюються нові спортивні структури, у гімназіях Тернополя та Перемишля створюються спортивні товариства "Поділля" та "Сянова Чайка". Завдяки йому було засновано 974 сокільських гнізд й близько 800 січових товариств.

З його особистою ініціативи 1911 р. "Сокіл-Батько" у Львові розпочав акцію викупу земельної площі для спорудження спортивного майдану. Гасло Боберського: "добудьмо для себе самі українську площу у Львові!", проголошене після сокільського здвигу, в значній мірі таки було втілене у життя, а сама подія мала позитивний вплив на сокільський та спортивний рух.

Духовними дітьми Івана Боберського є **Українські січові стрільці**, (УСС) — перші паростки новітніх українських збройних сил. Він входив до складу Бойової управи стрілецтва, видав книжки "УСС в Карпатах", "Збірник пісень УСС", а також зібрав і зберіг документальні матеріали про українське військо.

З 1915 р. він вже член **Головної Української Ради**, згодом **Загальної Української Ради**, а у 1918-19 рр. референт пропаганди у Державному секретаріаті військових справ **Західно-Української Народної Республіки** (ЗУНР)...

1920 р. за дорученням Державного Секретаріату ЗУНР він виїхав повноважним представником до США та Канади для організації допомоги стрілецькому війську. З 1925 р. він був представником Львівського товариства опіки над українськими емігрантами в Канаді з уповноваженням співпрацювати з Товариством опіки ім. св. Рафаїла. Перебуваючи в Америці, за його редакцією виходили альманахи "Нове поле" (1927 р.), "Прерія" (1928 р.) і "Кленовий лист" (1929 р.), його статті виходили як в українських періодичних виданнях США і Канади, так і у львівських часописах ("Діло" та "Нова зоря").

1932 р. перебрався з Канади до тодішньої Югославії, де мешкав у маленькому містечку **Тржичі (Словенія)** аж до самої смерті.



І.М.Боберський



ПЕРШІ КРОКИ ФУТБОЛУ УКРАЇНИ



1901 року І.Боберського обирають членом старшини українського гімнастичного товариства "Сокіл", а в червні того ж року при його підтримці створюється вчительський гурток з метою підготовки української академічної та гімназійної молоді до публічних гімнастичних виступів. І вже коли він став головою товариства "Сокіл", щоб мати більше відрізнення від польського гімнастичного товариства "Сокул", воно після 1908 року почало іменуватися "Соколом-Батьком".



Будинок у Львові, де мешкав І.М.Боберський (фото нині)



Меморіальна дошка

Дуже скоро серед мешканців цього краю - шанувальників фізкультури й спорту поширилася й нова назва польського товариства "Сокул" як "Сокул-Мацеж" ("Sokol-Macierz"). Ці назви настільки

впевнено прижилися, що застосовувалися повсюдно, в тому числі в засобах масової інформації, а пізніше й в усіх друкованих виданнях.



Лист на бланку та з печаткою РПТ "Сокіл-Батько" у Львові



Будинок першого осередку УСТ "Сокіл-Батько" у Львові (фото нині)

Саме з цього часу з'являються відділення товариства "Сокіл-Батько" в інших містах на сході Галичини: у Станіславові та Коломиї - 1902 року, наступного 1903 року - у Самборі, Чорткові та Тернополі, 1904 року - у Бучачі, Яворові, Комарному та Бережанах, 1905 року - у



Меморіальна дошка на будинку, де розміщува-лася управа "Сокола-Батька"





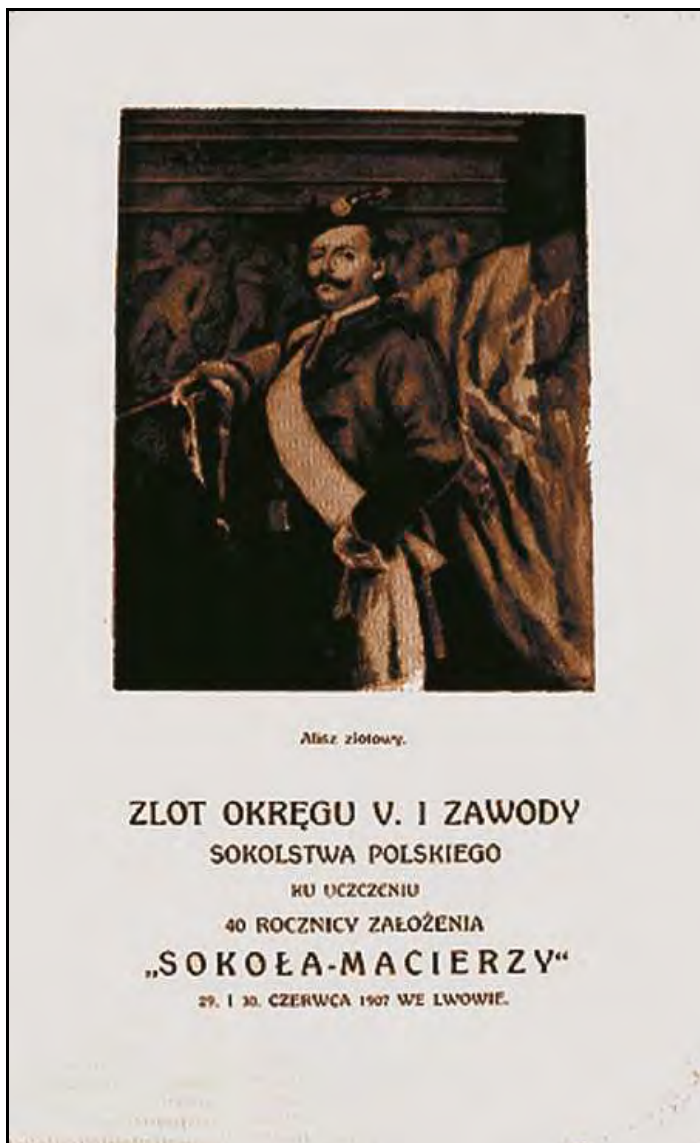
ПЕРЕДУМОВИ ПОЯВИ ФУТБОЛУ

Золочеві, 1906 року - у Стрию, Калуші та Ходорові, 1910 року - у Долині. Кількість створених сокольських товариств у Галичині упродовж 1894-1914 років зростає від 1 до 65.

В ці часи починають виникати спортивні осередки. Одними з перших були: 1906 року в Львові при українській академічній гімназії "Український Спортивний Кружок" (УСК) за сприянням саме І.М.Боберського, 1909 року в Тарнополі українське спортивне товариство "Поділля" за ініціативи професора Сидора, 1910 року в Станіславові спортивно-туристичне товариство "Чорногора".

1908 року І.М.Боберського обирають головою товариства "Сокіл-Батько" і саме він створює 1911 року в Львові в основному з українських студентів Університету (випускників української академічної гімназії) спортивне товариство студентів вищих шкіл "Україна".

Саме СТ "Україна" в подальшому доля надала можливість одну з найважливіших ролей в західно-українському спорті. Тому це товариство потребує особливої уваги. Створено воно було 22 вересня 1911 року, а вже 27 вересня М.Яворським було запропоновано статут цього товариства. Серед засновників товариства були В.Косаревич, А.Зелений, В.Костецький, С.Гайдучок, І.Гасман, Г.Лучаківський, Р.Носковський, Д.Вахнянин. Першим головою товариства на перших загальних зборах товариства 12 листопада 1911 року було обрано **Матвія Яворського**. В наступні довоєнні роки двічі головою був Антін Зелений (1912 і 1914 рр.) та Г.Дорожинський (1913 р.), а однією з найвищих досягнень цього товариства в ті часи було проведення перших загальноукраїнських змагань - "Запорізьких Ігрищ".



Плакат зльоту "соколів" у Львові до 40-річчя їх існування



Ф.Черник



Г.Лучаківський

Ініціатором проведення змагань серед спортсменів-українців Галичини, тобто своєрідних українських олімпіад, було саме львівське спортивне товариство "Україна". Перші змагання відбулися в Львові 15 жовтня 1911 року й до їх програми увійшли лише легкоатлетичні дисципліни. На жаль про ці змагання відомостей дуже мало. Серед їх учасників були відомі в подальшому спортивні та військові діячі - Федь Черник, Гриць Лучаківський, Петро Франко. Переможцем в бігу на 100 та 400 метрів був В.Щупаківський, на довгі дистанції (5 та 10 тисяч метрів) - Карпинський, а у ходьбі на 3 км - А.Зелений. Точно відомо, що ці змагання проводилися ще й в два наступних роки, тобто до початку першої світової війни.

Ще треба відмітити, що 1907 року в Львові 40-річчя існування гімнастичного товариства "Сокул" було відмічено черговим зльотом "соколів" з усіх галицьких міст. Вже в ті часи однозначно польські





"соколи" іменували своє товариство як "Сокул-Мацеж" ("Sokół-Macierz"), про що свідчить навіть напис на офіційному плакаті зльоту. До цього ювілею 1907 року саме "Гімнастичним товариством "Сокул-Мацеж" була видана чудова книжка Х.Цепника "Сорокаріччя Львівського Сокола 1867-1907" ("Czterdziestolecie Sokola Lwowskiego 1867-1907") на 98 сторінках польською мовою.

* * *

Щодо інших осередків фізичної культури та споруд для занять спортом, то в так званий "дофутбольний період" в західних українських землях потребує уваги ще й регіон Буковини, який до залучення до Коронного краю Галичини й Володимирії був самостійним Коронним краєм Австро-Угорщини з офіційною німецькою мовою. Але Буковина завжди перебувала під постійним значним впливом Румунії, хоча українців, особливо на її півночі, була переважна більшість. Прикладом може служити кількість українських учбових закладів - в ті часи найбільше в процентному відношенні ніж на будь-якій іншій території сучасної України.



Поштова листівка початку ХХ ст. з зображенням члена товариства "Сокол" (скоріш з східних українських земель)



Книга до 40-річчя заснування "Сокула"

Тут також коріння місцевого фізичного виховання та перших спортивних заходів сягають ще ХІХ століття. Історик Микола Гонжа стверджує, що з 1874 по 1900 роки в Чернівцях вже були створені декілька спортивних товариств. Цікаво, що **першим спортивним посібником українською мовою на західно-українських землях та на теренах сучасної України взагалі був "Учебник гімнастики", який було видано в Чернівцях 1889 року (автор О.Попович).** Одним з перших на Буковині в спогадах фігурує вище гімнастичне товариство "Сокул", яке було тут створене вже 1892 року. До того ж в ці часи в місті розпочалося будівництво й спортивних споруд. Навіть в письмових згадках вже тоді фігурує "стадіон біля річки Прут". Є ще інформація про створення на початку ХХ століття тіловиховних товариств "Січ" в шести населених пунктах, які 1904 року об'єдналися в так званий "Союз Січей". До того ж 1907 року в Чернівцях був створений й осередок українського гімнастичного товариства "Сокіл", тобто аж через 15 років після польського "Сокула". Відомо, що організації типу "Січ" були здебільшого все ж політичними та ідеологічними інституціями, а не спортивними. Та все ж те, що на Буковині було вже 1914 року понад сто таких "січових" осередків, справляє враження. На жаль іншою, більш документально обґрунтованою інформацією щодо Буковини автор цього видання не володіє.





ПЕРЕДУМОВИ ПОЯВИ ФУТБОЛУ

Перші атлетичні та гімнастичні паростки на українських землях в складі Російської імперії

А тепер, звісно, мова піде й про перші паростки фізкультурних осередків на теренах значно більшої частини сучасної незалежної України, яка в той час входила до Російської імперії. Там вони з'явилися трохи пізніше й, до того ж, не скрізь саме завдяки слов'янському "сокільському" руху з Чехії.

Напевно все ж таки краще ще раз навести тут карту з губерніями Російської імперії за тих часів, щоб читач точніше міг сприймати ті події, про які мова піде нижче.



Карта українських земель на початку ХХ століття
(червоним позначений кордон між Російською імперією та Австро-Угорською і Румунією, а синім – кордон сучасної України)

Вже в другій половині ХІХ століття, в Російській імперії разом з реформами, що дозволили їй стати на шлях розвитку капіталізму, відбулися значні зрушення й у сфері фізичної культури та спорту: розпочався процес створення різних спортивних об'єднань, виник спортивно-гімнастичний рух, з'явилися перші спортивні видання, отримала розвиток наука про фізичне виховання. До цього періоду відноситься й зародження системи фізичного виховання, як складової частини загальної освіти та всебічного розвитку особистості. Проте всі ці клуби служили в основному засобом оздоровлення і розваги, не ставлячи перед собою завдань досягнення високих спортивних результатів.

Усі системи фізичного виховання, які знайшли своїх прихильників у світі, мали їх і в Російській імперії. Адже поняття "спорт" прийшло до України саме з-за кордону, серед перших організаторів спорту тут було чимало іноземців. Завдяки діяльності зарубіжних фахівців, які працювали на півдні Російської імперії, саме й на теренах України громадськість отримала можливість познайомитися з деякими маловідомими тоді у нас видами спорту.

У ХІХ столітті англійці були в числі світових лідерів у промисловості, у розвитку техніки, у комерції тощо. Звісно британські спеціалісти були бажаними в усьому світі. Британські промисловці приймали участь в організації виробництва в багатьох країнах, у тому числі і в Російській імперії. Разом з ними приїжджали й британські спеціалісти й робітники, які працювали на підприємствах.





Ці працівники й члени їх родин ділилися досвідом з місцевим населенням не тільки у виробничій сфері (одразу звертаємо увагу читача на розподіл на іноземців і місцевих мешканців - Примітка автора). Британські службовці та їх діти дотримувалися принципів здорового образу життя, займалися фізкультурою та спортом, у тому числі й таким популярним у цій країні футболом.

В другій половині XIX століття на півдні Російської імперії у період з 1870 по 1900 роки став активно розвиватися Донецький вугільний басейн і Криворізький басейн з видобутку залізної руди. Тут видобувалося 70% всього вугілля імперії і понад половини залізної руди. Саме з цієї причини в цих регіонах і почали дуже швидко зростати українські міста. А в інших регіонах збільшення чисельності міського населення йшло дещо повільніше, ніж зростання населення в цілому. З 1860 по 1897 рік, наприклад, населення Одеси виросло з 100 до 400 тисяч мешканців, а Києва - з 50 до 250 тисяч, та й взагалі за 50 років (до 1913 року) населення Російської імперії збільшилася майже в 2,5 рази.

Та повернемося до британців, які здебільшого прямували до Донецького кам'яновугільного басейну, де економічно вигідним був розвиток металургії. Ще 1869 року промисловцю з Уельсу Джону Юзу князь Кочубей продав концесію та землі на березі річки Кальміус, а той там 1871 року побудував металургійний завод, навкруг якого з'явилося селище Юзівка (зараз - Донецьк). Звичайно, діти службовців британської адміністрації та й самі службовці на Донбасі традиційно, як і у себе на батьківщині, займалися фізичною культурою й особливо саме спортом.

На жаль на Донбасі в ці часи газет майже не видавалося (свої газети були лише в Бахмуті та Маріуполі - Примітка автора), тому інформація щодо "розваг" іноземців, які прибули на ці землі, практично відсутня. Але дещо можна знайти в споминах самих британців, які друкувалися за кордоном вже пізніше. Там є інформація про те, що для іноземних спеціалістів будувалися окремі поселення (так звані "колонії"), в яких ті мешкали в затишних тимчасових будиночках з впорядкованими галявинами для відпочинку на свіжому повітрі та ще й з тенісними кортами. Крім тенісу тут полюблялося мисливство, шанувальники якого об'єднувалися навіть у відповідні товариства. Цікаво, що брати в руки зброю не цуралися навіть жінки, хоча їм заборонялося приймати участь в полюванні... на вовків.

До того ж англійці для розваг влаштовували різні спортивні втіхи для робітників, які працювали на їх заводах, а на свята навіть проводили спортивні змагання для усіх бажаючих прийняти в них участь. Це й біг по доріжці в мішках або з ложкою у роті, в якій лежало яйце, а ще, наприклад, на верхівку зовсім гладкого, змазаного милом стовпа клали часи, а за перемогу в забігах на 400 чи 800 метрів переможці отримували приз - 3 рублі. Хоча дорослі не дуже підключалися до таких розваг, але молодь навпаки - залюбки приймала в них участь.

Також, ще після закінчення Кримської війни одним з досягнень англійців стало отримання ними права на будівництво телеграфної лінії Лондон-Калькутта (11 тисяч кілометрів) через територію Російської імперії. Лінія пройшла за маршрутом Лондон - Берлін - Варшава - Одеса - Керч - Батумі - Тифліс - Тегеран - Карачі - Калькутта. У Криму лінія проходила через Перекоп - Сімферополь - Білогірськ - Керч. Земля під лінією (шириною в три метри) була власністю Великобританії. Так само власністю британської корони була земля і будівлі, в яких для обслуговування телеграфного зв'язку розміщувалися контори телеграфу в містах Сімферополі (центральна) та Керчі.



Змагання з бігу в мішках
в одному з міст Російської імперії наприкінці XIX ст.





ПЕРЕДУМОВИ ПОЯВИ ФУТБОЛУ



Схема Індо-Європейського телеграфу

Будівництво почалося 1868 року, а 12 квітня 1870 року лінія вже запрацювала. Першим посланням, текст якого став відомий всьому світу, був перший рядок державного гімну Великої Британії - "Боже, бережи королеву!" і часу на його доставку пішло всього 28 хвилин. На той час така швидкість була справжнім дивом. Цікаво, що по проводах Індо-Європейського телеграфу, крім цілого ряду найважливіших повідомлень, була 1872 року передана навіть інформація щодо результату офіційного матчу англійських і шотландських футболістів.

Генеральним підрядником будівництва була німецька фірма Siemens & Halske. Лінія Індо-Європейського телеграфу була повітряна - чавунні та дерев'яні стовпи з порцеляновими ізоляторами. У Криму лінія проходила вздовж річки Салгир. На двох ділянках кабель проклали по морському дну - Ла-Манш і Керченська протока - узбережжя Кавказу. У перші місяці роботи телеграфу керченська ділянка кабелю через підземні поштовхи порвалася в декількох місцях. І тоді лінію провели вже по повітрю. Після революції телеграфна лінія, що проходила по території Радянської Росії була націоналізована. У Криму ще й досі збереглися чавунні опори лінії (на даний момент відомо 9 стовпів, два з них в Сімферополі біля автостанції "Східна" та Центрального суду). Висота опори 5,5 м. Діаметр опори - від 15 см біля основи і звужується до 5 см у вершини. У нижній частині напис "Siemens Brothers №8" і "Siemens Bros London №8". Збереглася в Сімферополі і будівля контори по вулиці К.Маркса, поруч з будівлею гімназії. Вона була побудована 1858 року, а нині це напівзруйнований будинок з пошкодженим каркасом стін.

Як бачимо, вже з кінця 60-х років XIX століття на півдні західної частини Російської імперії, тобто і в Одесі, і в Криму (Сімферополь і Керч) з'явилися групи британських службовців, які забезпечували спочатку будівництво, а потім і обслуговували лінії Індо-Європейського телеграфу. Скрізь в цих містах, при появі істотної кількості британських громадян, за



Телеграфні стовпи в Криму, що збереглися й нині



Будинок контори Індо-Європейського телеграфу в Сімферополі (фото нині)

властивим цій нації звичаєм, вони об'єднувалися в клуби для організації проведення свого культурного дозвілля, невід'ємною частиною якого була і улюблена їхня гра в футбол. Однак ця гра вимагала наявності в клубах як мінімум 22-х осіб, які бажали грати в неї, що хоча і було перешкодою в проведенні матчів, але в частині просто вправ з м'ячем, іменованих тут зазвичай "грою англійців на свіжому повітрі", безумовно, обмежень не було. І знайомити місцеве населення з цієї дивної для нашої місцевості "грою" ніщо їм не заважало як в Криму, так і в Одесі.

Та особливо привертає увагу Керч, де будівля телеграфної контори розташовувалася між нинішніми магазином "Світлофор"



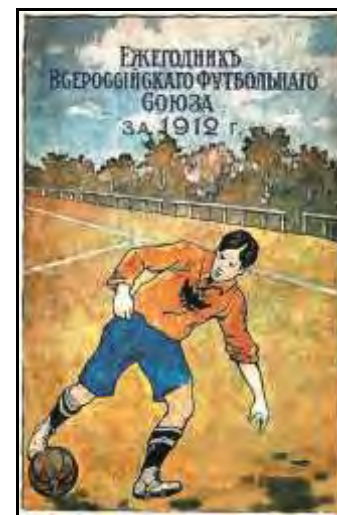


і адмінбудинком по вул. Кірова, 5. Тут компанія займала затишний двоповерховий особняк. Усім відомо, що Керч - портове місто, і в ті роки й туди заходили пароплави Великої Британії, тобто контингент британських підданих тут був досить великий. Саме це має під собою підстави вважати, що саме в Керчі й міг бути створений якийсь перший британський спортивний осередок. Хоча документальні підтвердження цього відсутні.

Однак британцям не вигідно було мати поруч дві контори, і вже десь 1877 року (точна дата документально не підтверджена - **Примітка автора**) контора з Керчі була переведена в Одесу, що, звичайно, одразу значно збільшило одеську місцеву колонію англійців. Безумовно, англійці працювали в Одесі ще й до 1877 року - в усякому разі з обслуговування морських суден, які прибували до місцевого порту.

Одеса у ті часи була за чисельністю мешканців великим містом південно-західної Росії (майже 400 тисяч чоловік) - четвертим в імперії (після Санкт-Петербурга, Москви та Варшави). Уже десь після 1878 року (саме так визначено в офіційному документальному підтвердженні цього факту - у довіднику Російського Футбольного Союзу 1912 року - **Примітка автора**) в Одесі колонія англійців заснувала **Одеський британський атлетичний клуб (ОБАК)**, де серед спортивних змагань культивувався, звичайно, й гра у футбол. Але ми не можемо відкинути й припущення, що можливо цей клуб існував і в Керчі та просто переїхав разом із співробітниками контори, хоча документального підтвердження цьому не існує.

Як бачите, згідно тексту у довіднику "Ежегодникъ Всероссійскаго Футбольнаго Союза за 1912 г." на сторінці 122 точна дата створення цього клубу не вказана, а лише визначено що це могло відбутися лише після збільшення чисельності англійської колонії після перенесення в Одесу британської телеграфної контори, тобто після 1878 року. А вже на сторінці 124 вказано, що цей клуб існує **приблизно** з 1878 року. Логічним є ствердження, що якщо навіть столичний офіцій-



Щорічник ВФС 1912 р.

ний довідник Російської імперії 1912 року не був спроможний назвати точну дату появи в Одесі цього британського клубу, то знайти ще якісь документи вже через понад 100 років, звісно, ніхто й не уявляв. Але все ж таки в минулому році було таки знайдено й ще одне підтвердження цієї дати - про це свідчить наведений далі текст з нотатки в газеті "Одесский листок" за 18 квітня 1909 року:

"в Одессе уже 30 лет существует Велико-британское атлетическое общество, изящный уголок которого на Малофонтанской дороге хорошо известен одесситам. Общество находится под председательством великобританского консула и является пока единственным спортивным кружком, деятельно культивирующим полезнейшие из легких игр: футбол, лаун-теннис, крикет и пр..."

Таким чином, вже немає ніяких сумнівів, що цей британський спортивний осередок було таки створено **не пізніше 1879 року**.

Але ж історія створення закордонного клубу на теренах України нас мало цікавить, а

Около 40 лѣтъ тому назадъ Керченская Индо-Европейская Контора Телеграфа была перенесена въ Одессу; благодаря этому мѣстная англійская колонія значительно увеличилась и могла организовать спортивный клубъ.

Таковой былъ учрежденъ подъ названіемъ „Одесскій Британскій Атлетическій Клубъ“ (О. Б. А. К.).

„О. Б. А. К.“ существуетъ приблизительно съ 1878 года. Число членовъ около 40 человекъ. Предсѣдатель — англійскій генеральный консулъ Д. Смитъ.

„О. Б. А. К.“—Одесскій Британскій Атлетическій Клубъ.

Французскій бульваръ, 2-я остановка послѣ дачи Вальтуха, въ переулкѣ направо, дача Фальцъ-Фейнъ, (трамв. № 16).

Въ городѣ—Сабанѣвъ мостъ, № 5. Телеф. 17-03

Фрагменти тексту з довідника "Ежегодникъ Всероссійскаго Футбольнаго Союза за 1912 г." на стор. 122, 124 і 126

певну увагу ми цьому факту приділяємо виключно з тієї причини, що нас цікавить, коли й де вперше мешканці України (в той час громадяни Російської імперії) могли ознайомитися з грою, яка була виключно англійського походження й іменувалася як "футбол".

Звісно, наведена на деяких сайтах Інтернету та літературних виданнях інформація, що саме 1878 року спортсмени цього британського клубу провели своє перше футбольне тренування є просто перебільшенням, бо коректніше було б припустити, що вже в ці часи британці в Одесі проводили якісь вправи з м'ячем з використанням елементів улюбленої ними гри у футбол. Адже для самої гри потрібно було мати як мінімум 22



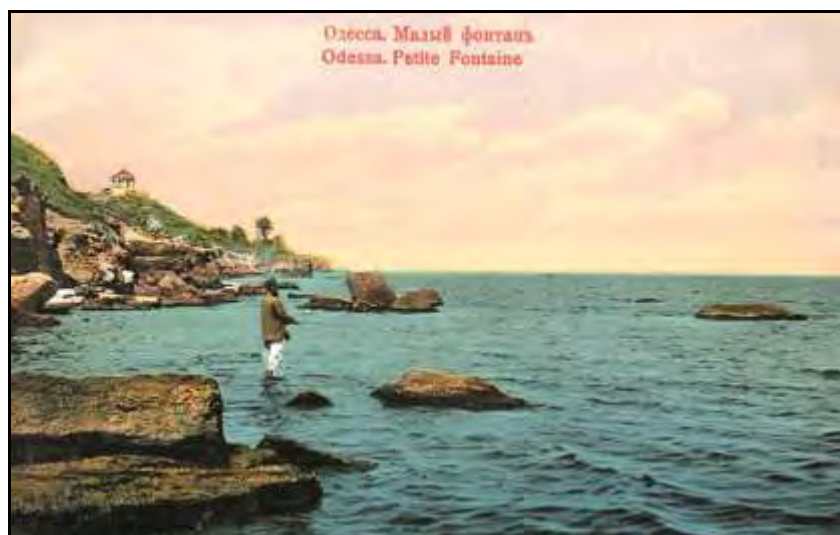


ПЕРЕДУМОВИ ПОЯВИ ФУТБОЛУ

гравця та й майданчик, який хоча б приблизно дорівнював 50x100 метрів. З наведеного вище довідника (сторінка 124) відомо, що навіть 1912 року в клубі було лише 40 членів, то що вже казати про перші роки становлення цього спортивного осередку. До речі, безумовно, ОБАК існував при британському консульстві в Одесі, бо там же чітко зазначено, що 1912 року головою клубу був англійський генеральний консул Д.Сміт. Тобто до ОБАКу входили **виключно піддані Великої Британії**. І цим усе сказано: це був іноземний клуб, до того ж добре відомо, що він був досить довгий час закритим клубом, бо **тут займалися спортом виключно британці**.

Якщо ж звернутися до документів і, насамперед, до місцевих газет, що в ті часи вже друкувалися в Одесі, то вперше про спортсменів "англійської колонії" було сповіщено одеського читача в серпні 1881 року в газеті "Новоросийский телеграф", де було повідомлено про проведений 11 серпня матч у крикет з командою такої ж, як і в Одесі, англійської колонії сусідньої контори телеграфу в місті Галаці (Румунія). Через те, що деякі видання в подальшому вказували, що подібні матчі були й у футбол і, до того ж, "охрестили" їх ще й першими "міжнародними" без жодного знайденого до цього часу документального підтвердження, окрема увага про ці так звані "міжнародні зв'язки" буде приділена в главі "Участь у міжнародних товариських матчах та офіційних турнірах".

Достеменно відомо, що ще в ХІХ столітті члени ОБАКу свої заняття фізкультурою та спортом проводили на майданчику, облаштованому ними в районі Мало-Фонтанної дороги, недалеко від берега моря в районі добре відомому як "Малий Фонтан". В подальшому тут вздовж узбережжя була від Ланжерону до Аркадії прокладена вулиця, яка отримала 1902 року назву "Французький бульвар" з нагоди візиту царя Миколи II у Францію. По цій вулиці курсував трамвай №16 (зараз №5 - **Примітка автора**) з коліями по обидві сторони дороги.



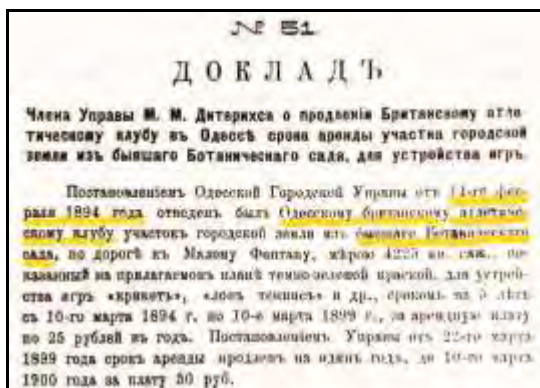
Трамвайні колії вздовж Французького бульвару



Трамвай на Французькому бульварі нині

Скрізь в багатьох друкованих виданнях вже давно було вказано, що саме 1884 року ОБАКом тут було облаштоване перше в Одесі футбольне поле, яке знаходилося біля колишнього Ботанічного саду (Ботанічна вулиця - це зараз проспект Гагаріна) та нинішньої Одеської кіностудії, але тільки минулого року місце першого футбольного майданчика й цей рік його створення були документально підтверджені. В постанові Одеської Міської Управи №51 від 20 березня 1900 року, в якій мова йшла про розгляд доповіді члена управи М.М.Дітерікса про продовження терміну оренди Британським атлетичним клубом ділянки з колишнього Ботанічного саду для запровадження ігор, чітко в перших рядках вказано:





Документ про дату існування першого спортивного майданчика в Одесі

"Постановлениемъ Одесской Городской Управы отъ 14-го февраля 1894 года отведенъ былъ Одесскому британскому атлетическому клубу участокъ городской земли изъ бывшаго Ботаническаго сада, по дороге къ Малому Фонтану, мерою 4225 кв. саж... для устройства игръ "крикетъ", "лонъ теннисъ" и др., срокомъ на 5 летъ с 10-го марта 1894 г. по 10-е марта 1899 г., за арендную плату по 25 рублей въ годъ...."

Щоб було зрозуміло, чого саме міська влада пішла на такий крок назустріч англійцям, наведемо декілька рядків з доповіді товарища (заступника) міського голови Ф.В.Адаменко, зробленої ним у Міській Управі вже 23 серпня 1895 року:

"Под Ботаническим садом и старым питомником есть около 36 десятин земли, по положению, весьма ценной. Состояние Ботанического сада известно, он не огражден, растительность хотя

во многих местах сохранилась, но она в беспорядке и идет на убыль, так как не поддерживается и не охраняется от расхищения. Для ограждения, приведения в порядок и засаждения такой большой площади нужны значительные затраты, что ляжет большим бременем на бюджет. Я полагаю, что следовало бы привести в порядок такое большое, дорогое и удобное для публики место и начать это делать исподволь. Средствами для этого могут служить отдачи в аренду для эксплуатации участков земли, лишенных растительности такой, какую было бы полезно сохранить для сада, отдачи в аренду разных предприятий... но с тем, чтобы ни один предприниматель не имел права устанавливать входную плату за гуляние в саду или в арендуемом им участке земли, для развлечения. Если удастся найти желающих на эксплуатацию, то сообразуясь с доходом, можно было бы затрачивать соответствующие деньги и употреблять на приведение в порядок и улучшение сада..."

А вже через 10 років в "Историческом вестнике" (том ХСІХ) за 1905 рік С.С.Крейц писав: **"Ботанический сад практически вовсе не существует. На конце Канатной улицы увидел я тощий, захиревший питомник пожженных солнцем акаций, и только"**. Ось такі були справи.

Таким чином, перший іноземний (британський) спортивний осередок, який з'явився на півдні Російської імперії, в місті Одеса 1878 року вже аж через 16 років свого безтурботного існування нарешті отримав можливість проводити футбольні матчі (адже саме для цього він орендував ділянку в Ботанічному саду) на справжньому за правилами цієї гри полі. Саме **з 10 березня 1894 року в межах міського ботанічного саду** члени цього клубу **розбудували потрібних розмірів поле для гри в футбол, зробили потрібну його розмітку й встановили ворота** (про перші футбольні матчі на цьому майданчику буде наведено в наступному розділі - Примітка автора). Безумовно, британці, для того щоб там пограти у справжній футбол, вимушені були запрошувати команди моряків з англійських суден, що частенько прибували до Одеси.



Місце розміщення першого спортивного майданчика в Одесі на плані Ботанічного саду тих часів



Приміщення гімназії А.В.Юнгмейстера

Влада міста декілька разів офіційно продовжувала терміни оренди цієї ділянки для ОБАКу. До того ж у травні 1909 року на цьому майданчику досить успішно була проведена міська Олімпіада, організована приватною гімназією А.В.Юнгмейстера серед студентів цього закладу. До речі, саме в цій гімназії вперше були створені гімнастичні й спортивні гуртки завдяки ініціативі викладача англійської мови Д.Г.Пітерса (і в першу чергу - футбольні команди, але про це в наступному розділі - Примітка автора).





ПЕРЕДУМОВИ ПОЯВИ ФУТБОЛУ



Окрім цього, враховуючи те, що в цей час в місті з'явилися майже в кожному учбовому закладі футбольні команди, й було вирішено не створювати для них окремі майданчики, а передати вже обладнаний англійцями майданчик вихованцям взагалі усіх середніх учбових закладів Одеси. Звісно, британцям було запропоноване на вигідних для них умовах нове місце для розбудови вже справжнього стадіону. Про все це свідчить документ "Известия Одесской городской думы", год 14, №19-20 за жовтень 1909 року, де на сторінці 2346 вказано:

"6 октября (23 сентября) 1909 года. Дума постановила:

I. Отвести в бесплатное пользование Одесскому Учебному Округу участок городской земли из Ботанического сада, мерою 4225 кв. сажней, бывший в аренде у Британского Атлетического Клуба, для физических упражнений и игр учащихся средних учебных заведений в г. Одессе на следующих условиях:

- 1) участок отводится сроком на 2 года со дня фактического отвода,
- 2) если участок, отведенный Од. Уч. Окр., понадобится городу для каких-либо... надобностей, то Округ

обязан по первому требованию Управы и по истечению месяца со дня извещения об этом Округу, сдать городу участок в полном порядке, без всяких претензий к городу, а также обязан снести все сооружения и постройки ... за свой счет,

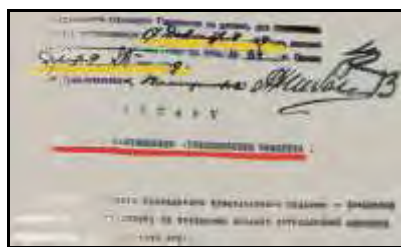
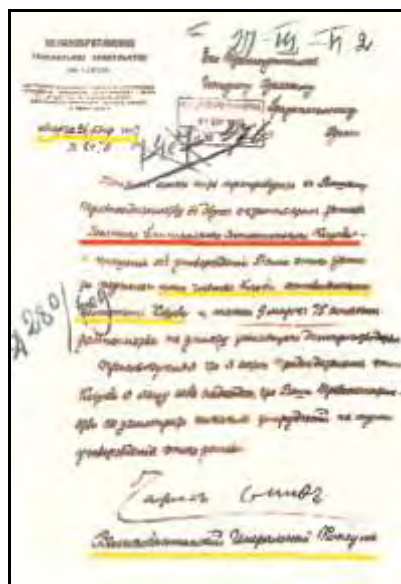
3) отведенный участок должен служить только для физических упражнений и игр.

II. Уполномочить Городскую Управу отвести в пользование Бр. Атл. Клубу другой участок земли, по усмотрению Управы...

Саме в ці роки й відбулася офіційна реєстрація Одеського Британського Атлетичного Клубу (ОБАК) в державних органах влади Російської імперії (в канцелярії Одеського міського голови (градоначальника). Подання на розгляд і затвердження статуту цього громадського осередку було направлено Великобританським Генеральним Консулом Ч.Смітом ще 26 березня 1907 року. Справу почали розглядати з квітня 1909 року, очевидно через те, що повинно було змінити назву осередку з "клубу" на "товариство" (общество) за діючими в імперії правилами. А затвердили остаточно статут вже "Одес-



Документи щодо реєстрації ОБАК (справа, подання і затвердження)





ского Британского Атлетического Общества" (ОБАО) 29 грудня 1909 року (справу було остаточно закрито лише 22 березня 1910 року).

Документально підтверджено, що перший майданчик ОБАКу вже з 1910 року облюбували учні Одеського реального училища Св.Павла (здебільшого німці за національністю). Так газета "Одесский листок" за 5 травня 1910 року писала, що **"Завтра на плацу английского атлетического общества, по Малофонтанной дороге, состоится первая гимнастическая прогулка учеников реального училища Св. Павла, состоящая из 4-х отделений: ... 3 отд. - игры: мяч, тамбурин, футбол, капит. Е.Тайхман; 4 отд. - раздача наград"**. Й тільки вже після цього місцева влада офіційно передала майданчик вихованцям усіх середніх учбових закладів Одеси, про що свідчить інформація з того ж "Одесского листка" за 15 травня: **"При необыкновенно торжественной обстановке происходило вчера официальное открытие "площадки" для подвижных игр воспитанников местных казенных средних учебных заведений. "Площадка", отведенная городом в распоряжение учебного ведомства за Ботаническим садом, на принадлежащем ранее английскому гимнастическому о-ву поле, представляла великолепное зрелище...** (далі детально викладено про дійсно незвично урочисте за ти-ми часами відкриття цього майданчика - Примітка автора). **...Гимнастические упражнения заменила игра в "футбол", в которой участвовало 22 ученика 3-й и 5-й гимназий и обоих реальных училищ..."**.



Будинок Реального училища св.Павла в Одесі

На жаль зараз в Одесі ніяких слідів від цього майданчика не залишилося, хоча проіснував він аж до 1938 року, коли тут почали забудову (в деяких виданнях місцем цього майданчика визначені нині розташовані корпуси відомого усім Інституту очних хвороб ім. Філатова, хоча це місце на дві трамвайних зупинки далі вздовж Французького бульвару - Примітка автора).

А от другим майданчиком ОБАКу стала ділянка, як вказано в довіднику ВФС за 1912 рік, на другій зупинці трамваю після дачі Вальтуха, в провулку направо (тоді 8-й провулок, а пізніше - Шампанський) на території дачі Фальц-Фейна. На цій ділянці англійці 1909 року збудували справжній стадіон - перший не тільки в Одесі, а й взагалі на півдні Російської імперії.

Вести розмову про те, що цим стадіоном був нині існуючий стадіон Одеського національного інституту ім. Мечникова (на Шампанському провулку), зовсім недоречно, бо той з великим припущенням можна вважати тим самим другим майданчиком ОБАКу, хоча б з того розсуду, що вони розміщалися все ж таки далеченько один від одного (на відстані майже три сотні метрів).



Вид на стадіон ОНУ ім. Мечникова нині (він найближче розташований до місця колишнього справжнього стадіону ОБАКу)

Найбільшого поширення дата створення ОБАКу (1878 рік), отримала у літературному творі - книжці першого (другий з'явився аж 2013 року - Примітка автора) історика одеського футболу Б.Галинського "Черноморцы", який до усього назвав ОБАК ще й першим клубом на території Царської Росії, в якому грали в





ПЕРЕДУМОВИ ПОЯВИ ФУТБОЛУ

футбол. Бо він у той час вже знав, що перший англійський клуб "Санкт-Петербурзький футбол-клуб" було засновано 1879 року, а також напевно він читав і довідник Російського Футбольного Союзу за 1912 рік, де приблизно була визначена дата створення ОБАКу. Очевидно Б.Галинському дуже вже кортіло випередити усіх в СРСР, тобто випередити навіть Санкт-Петербург, хоча в тому ж довіднику 1912 року чітко визначено, що там перший британський спортивний осередок "Нева" було створено ще аж 1860 року, то ж бо першість Одеси ніяк не могла бути проголошена.

А вже 1892 року в Одесі було засновано другий спортивний клуб, теж іноземний, але вже німецький - "Турн-Ферейн" (інколи на сайтах він іменується як "Турн-Ферайн" - **Примітка автора**). Ця дата офіційна, бо під-

„Турнь-ферейнь“—основанъ въ 1892 году. Пред-
ставитель Ф. Стефень

„Т. Ф.“—Турнь-Ферейнь.

Французскій бульваръ, 1-я остановка послѣ дачи
Вальтуха, въ переулкѣ направо, дача генеральши
Онопrienко, (трамвай № 16).
Въ городѣ—Лютеранскій переулокъ, 3, кв. 10.

Фрагменти тексту з довідника "Ежегодникъ Всероссійскаго
Футбольнаго Союза за 1912 г." на стор. 124 і 126

тверджена інформацією в тому ж довіднику ВФС за 1912 рік. Але достеменно відомо, бо так скрізь про це написано, що футбольна секція в цьому клубі була відкрита лише 1911 року (але й про це в наступному розділі).

Що до першого місцевого спортивного гуртка, то, безумовно, ним був гурток у гімназії А.В.Юнгмейстера (та про нього й інші спортивні осередки Одеси більш докладно наведено в наступному розділі - **Примітка автора**).

Взагалі, якщо вести мову про офіційні дати створення перших спортивних осередків в Одесі, то треба чітко собі уявляти, що ця інформація в ті часи ніде не фіксувалася, бо міська влада не вимагала ні їх реєстрації, ні затвердження статутів. Це вже після першої революції в Російській імперії 1905 року усі одразу "заворушилися", й поліцейське управління почало вимагати від місцевої влади обов'язкового надання дозволів на функціонування усіх без винятку громадських об'єднань, в тому числі й спортивних також. Був прийнятий навіть закон від 4 березня 1906 року про реєстрацію всіх товариств та спілок Російської імперії.

Як свідчать документи Жандармського управління міста Одеси, а саме **"список существующих в гор. Одессе профессиональных обществ и союзов с указанием где помещается правление таковых, равно состав членов правления этих обществ и союзов и... уставы обществ"** в справі **"№35 Южнаго (Одесскаго) районнаго Охраннаго Отделения"** (Центральний Державний історичний архів України, фонд 268, опис 1, справа 669 за 1911 р. - **Примітка автора**) в Одесі з 120 таких товариств, крім **Яхт-клубу**, існували:

- **"Одесский кружокъ спорта"** (Сабанєєв міст, 3), статут якого був затверджений Одеським Градоначальником у жовтні 1906 року, президентом якого був В.Ф.Кусинь, а серед членів правління Г.Карре, І.Бродський та ін., які обиралися 1906, 1907, 1908 і 1909 рр.

- **"Немецкий клуб в Одессе"** (Ланжеронівська вул., 28), статут якого був затверджений Одеським Градоначальником 8 лютого 1908 р., президентом якого був Гольц, а членами правління Гертлер, Вільс, Зелтєк, Нітше, Бафке, Пфамцер і Вагмон, які були обрані 21 травня цього року.

Ніякого англійського ОБАКу чомусь в списку немає, що свідчить лише про те, що в цьому товаристві громадяни Російської імперії були відсутні, тому й ніякої інформації про них саме у жандармській управі не було. А от у німецькому товаристві очевидно були громадяни Російської імперії німецького походження навіть серед членів правління.

Таким чином, можна констатувати, що **першим місцевим спортивним осередком в Одесі був "Одесский кружокъ спорта"**, який під цією назвою **офіційно був зареєстрований у жовтні 1906 року** в міських органах влади. Надалі з місцевих газет відомо, що цей гурток після деякої перерви вже 1910 року отримав назву **"Южное спортивное общество"**, команди якого здебільшого в засобах масової інформації іменувалися як **"Спортинг-клуб"**, а в побуті та серед вболівальників на французький манер як **"Стадь де Одесса"**, а частіше як **"Одесский Стадь"** (інколи "Станд"). Підтвердженням викладеного може бути цитата з газети "Одесский листок" №44 за 23 лютого 1911 року:

"...Второй матч, вызвавший особый интерес публики, состоялся между одес. британским Атлетическим клубом (капитан Мартин) и вновь возникшим "Южным спортивным обществом" (одесский "Стадь")... "





Відмітимо, що цей осередок (гурток, товариство чи клуб) проводив свої гімнастичні й спортивні заняття на свіжому повітрі теж на майданчику на Малому Фонтані поблизу моря біля Французького бульвару, але на одну зупинку трамваю пізніше після першого майданчику ОБАКу в Ботанічному саду (тоді 5-й провулок, нині вул. Довженко) - на дачах Гаєвського, Левінсона та Шварца (в усякому разі так свідчить офіційний щорічник РФС 1912 року - **Примітка автора**). А вже у травні 1914 року він перебрався трохи далі й ближче до моря - на дачу №49.



План розміщення майданчиків спортивних осередків Одеси в районі Французького бульвару (червоним кольором виділені) :
1 – перший ОБАКу, 2 – перший "Спортинг-клубу", 3 – ОКФ і "Турн-Ферейн", 4 – ШК і "Вега", 5 – другий ОБАКу, 6 – другий "Спортинг-клубу"

1907 року в Одесі з'явився й перший відомчий спортивний осередок, створений залізничниками, який іменувався як **"Одесский кружок "Футбол"**. Ініціаторами його заснування були декілька місцевих шанувальників футболу, які деякий час грали за кордоном. Відмітимо, що цей клуб проводив свої заняття теж на майданчику на Малому Фонтані трохи далі від "Спортинг-клубу" на дачі генеральші Онопрієнко. Треба відмітити, що коли в німецькому спортивному осередку "Турн-Ферейн" в 1911 році з'явилася футбольна команда, то вона свої матчі й тренування проводила за домовленістю теж на цьому майданчику.



Будинок третьої чоловічої гімназії Одеси

А вже восени 1908 року підполковником 11-го саперного батальйону В.Шереметьєвим - викладачем гімнастики у 3-ій чоловічій гімназії був створений приватний осередок, з якого утворився **"Шереметьєвський кружок спорта"**. Цей гурток оселився теж на Малому Фонтані поряд з майданчиками "Спортинга" та ОКФ на дачі Тарнопольського (інколи це прізвище вказують скорочено як Тарнополь). Він теж ділився своїм полем з спортивним гуртком "Вега".

Щоб читач краще орієнтувався в місцях дислокації перших спортивних осередків Одеси, наведемо фрагмент карти сучасного Приморського району Одеси з усіма позначками як майданчиків тогочасних спортивних осередків, так і сучасних стадіонів міста.





ПЕРЕДУМОВИ ПОЯВИ ФУТБОЛУ

В ці часи в Російській імперії ще 1890 року починає видаватися журнал "Вестник воспитания" (головний редактор дитячий лікар Є.А.Покровський), де вже було визначено, що справа виховання підростаючого покоління - це справа як лікаря, так і вчителя. Такі статті журналу, як "В защиту детских игр", "Детские игры и гимнастика в отношении воспитания и здоровья молодежи" значно сприяли зміні підходів до фізичного виховання молоді. Багато щодо цього було зроблено й росіянином Є.Д.Дементьевим у таких його працях, як "Гимнастика или игры?" (1892 р.) й особливо "Английские игры на открытом воздухе. Руководство для воспитателей и юношества" (1897 р.). З'являється багато й інших вже лише спортивних журналів, серед яких особливий інтерес викликав журнал "Спорт" (1900 р.). А взагалі до 1915 року в Російській імперії виходило аж 34 періодичних видання саме зі спорту.

Однією з основних організаційних форм фізкультурного руху була і є система спортивних об'єднань - спілок, ліг, а також, безумовно і в першу чергу, товариств і клубів, що складають основи цього руху. В Україні ця форма отримала розвиток вже після реформ, проведених у Російській імперії в період розвитку капіталістичних відносин, бо саме тоді й тут виник сучасний фізкультурно-спортивний рух. Структура спортивних об'єднань дозволяла залучити до занять спортом представників широких верств суспільства, людей різного віку, статі, рівня фізичної підготовленості. Діяльність спортивних товариств і клубів, як і спортивно-гімнастичний рух на півдні Російської імперії



Карта розміщення перших майданчиків і сучасних стадіонів Одеси в Приморському районі міста (синім кольором виділені – Французький бульвар і легендарна "Чумка") – червоні: 1 – біля Чумки, 2 – перший ОБАКу, 3 – перший СК, 4 – ОКФ, 5 – ШК, 6 – другий ОБАКу, 7 – другий СК; зеленим: 1 – "Чорноморець", 2 – "Спартак", 3 – СКА, 4 – "Динамо", 5 – ОНУ, 6 – ОНПУ, 7 – іподром

другої половини XIX і початку XX століть в цілому, стала джерелом і фундаментом сучасного українського спорту.

Але найперші спортивні клуби об'єднували представників лише аристократії, дворянства та буржуазії. Вони були місцем розваг і ділових зустрічей верхівки російської громади. Спочатку такі спортивні клуби замкнутого типу створювалися з парусного, веслувального та кінного спорту, та ще й тенісу. Найстарішим спортивним клубом в Російській імперії вважається петербурзький "Річний яхт-клуб", який було відкрито ще 1860 року. На півдні імперії аристократичні яхт-клуби і тенісні клуби з'явилися пізніше. Перші з яхт-клубів відкрилися - в Києві 1869 року (**перший на теренах України місцевий спортивний осередок**) та в Одесі 1895 року (тобто аж через чверть століття). Але треба зазначити, що веслувальні й вітрильні змагання в Києві були запроваджені лише з 1887 року на Дніпрі в районі Труханова острова, де в той час вже офіційно існував так званий "Киевский речной яхт-клуб".



Статут Київського яхт-клубу



Срібний значок члена Київського яхт-клубу





Київський річковий яхт-клуб на Трухановому острові

Розповідаючи про виникнення вітчизняних спортивних товариств, не можна не відзначити роль зарубіжного досвіду. Як приклад, можна навести відкриття 1887 року французом Ф.Лоде в Києві гімнастично-фехтувальної школи, а наступного року тут же в будинку купця Багреєва на Хрещатику штабс-капітан Броунс обладнав перший в місті фехтувально-гімнастичний зал, який функціонував три десятиріччя. Таким чином, як ми вже знаємо, в Російській імперії існувало досить багато іноземних товариств і клубів, хоча довгий час вони діяли, так би мовити, нелегально, бо від них до 1905 року ніхто не вимагав створення й затвердження їх статутів. Про це ніколи мови не велося.

На межі XIX-XX століть у Російській імперії з'являються різновиди спорту, які були характерними для інших країн. Превалював спочатку аристократичний, а потім буржуазний спорт, в основному любительський. Але деякі види спорту, такі як кінний (саме скачки), велосипедний, боротьба - вже розвивалися за традиціями професійного спорту з усіма його атрибутами (висока майстерність, видовищність, ажіотаж, комерціалізація тощо).

В ці часи спортивний рух в Російській імперії значно активізується. Зароджуються нові види спорту: важка та легка атлетика, бокс та зимові види. З'являється багато гуртків з членами вже з середніх верств населення та різночинної молоді. Так, 1900 року їх налічувалося 50 (дані без урахування численних безстатутних спортивних організацій і команд), 1904 року - 100, 1913 року - 406, а вже 1914 року їх стало 1266. Саме на початку XX століття з'явилися й гімнастичні клуби. Вже 1900 року на півдні Російської імперії існувало 196 клубів, в які входило близько 8000 чоловік.



М.С. фон Ріттер

Одним з перших відомих організаторів і пропагандистів олімпійських ідей в Російській імперії був в ті часи й **київський спортсмен Микола Сергійович фон Ріттер**, який виявився першим і єдиним представником спортсменів Російської імперії на I Олімпійських іграх у Афінах (Греція). І хоча він прийняв участь лише в попередніх змаганнях ігор, але атмосфера цих змагань справила на нього величезне враження й змінила докорінно його подальшу долю. Він став активним ентузіастом і пропагандистом фізичного виховання та спорту, публікував багато своїх напрацювань про олімпійський рух у пресі, виступав з лекціями на цю тему. Ось про таких перших українських подвижників фізичної культури й потрібно надати всебічну інформацію:





ПЕРЕДУМОВИ ПОЯВИ ФУТБОЛУ

Пізнавальна інформація:

Ріттер Микола Сергійович – київський спортсмен (борець і стрілець), відомий діяч спортивного та олімпійського руху в Російській імперії..

Народився 27 серпня 1865 р. в Полтавській губ. в німецькій дворянській родині (батько поручик у відставці Сергій Олександрович фон Ріттер) – помер де й коли невідомо.

З січня 1888 р. служив у Казенній палаті м. Києва, дослужився до посади колезького секретаря. Захоплювався спортом (класичною боротьбою, стрільбою по мішенях та фехтуванням). 1896 р. за кошти газети "Кієвлянин", як її кореспондент, приймав участь в I Олімпійських іграх у Афінах (Греція), подав заявку на участь у змаганнях з греко-римської боротьби, стрільби з карабіну та фехтуванні на рапірах. Пройшов пробні змагання зі стрільби по рухомій мішені та з боротьби. Але в подальших змаганнях від участі відмовився (начебто загубив свій медальйон-талісман чи через те, що лікувався сухим вином від морської хвороби й погано себе відчував, як він писав, через зміну клімату). Серед учасників він був єдиним представником від Російської імперії.

Після Олімпійських ігор він займався пропагандою ідей олімпійського руху, писав нариси в газетах (за псевдонімом "Микола") та журналах, виступав з лекціями з П.Лесгафтом у Москві та Санкт-Петербурзі. 1897 р. подав до Міністерства народної освіти запит на створення Російського атлетичного комітету "для телесного образования и народного оздоровления" з відділенням "Олимпийских игр и всех sports", однак через нестачу коштів цей запит було відхилено. За запрошенням П.де Кубертена приймав участь в роботі II Олімпійського конгресу в Гаврі 1897 р., де був обраний до складу декількох комісій, виступав з доповіддю щодо допуску професіоналів до цих змагань.

З 1897 р. мешкав у Санкт-Петербурзі, де входив до атлетичного товариства графа Г.Рібопєра.

Саме у **Харкові** вже 1893 року за ініціативою власника чавунно-ливарно-механічного заводу німця К.Трепке було створено **перше на півдні Російської імперії гімнастичне товариство**. Тренування проходило на літніх майданчиках I-го реального училища. Членами цього товариства були чоловіки, переважно з заможних верств, а керував ними німець Н.Вільгальм. Заняття також відвідували переважно робітники й службовці заводу сільгоспмашин товариства М.Гельферіх-Саде (потім за часів радянської влади з-д "Серп і Молот") та паровозобудівного заводу (з-д ім. Малишева).

Зверніть увагу, що поки тут мова велась про спортивні товариства, які мали в своїй основі британські чи німецькі запозичення щодо запровадження на теренах України методів фізичного виховання, де спортивні ігри на свіжому повітрі мали першочергове значення. А як же гімнастичний напрямок, запроваджений таким поширеним серед слов'ян товариством "Сокол", про яке так багато розповідалося в попередньому підрозділі?

Звичайно, й сокольський рух незабаром проник до Російської імперії. Тут переводилася навчально-методична література, з Праги запрошувалися викладачі та тренери сокольської гімнастики. Все це відіграло велику роль у поширенні спортивної гімнастики. Мала місце боротьба між прихильниками сокольської і шведської гімнастики, в якій перемогу здобуло сокольство.

Якщо ж все ж таки усе розглядати достеменно, то й сокольський рух проник на територію Російської імперії у другій половині XIX століття. Відомо, що вже 1870 року на Волині в містечку Мирогощі були утворені два сокольських товариства чеськими громадянами, а також у місті Острог був навіть освячений сокольський прапор. Але пов'язане це, як свідчать "Волинские епархиальные ведомости" №№14-18 за 1889 рік в нарисі "Чешские школы в поселках чешских в деревне Крошне и в селе Высоком, Житомирского уезда", що **"...с той же поры как чехи поселились на Волини, Волинь представляет из себя пункт, куда заносится резец исторического анализа с целью изучения чешского вопроса и уразумения заветных идей чешского народа"**. Бо саме на початку 70-х років XIX століття чехи активно переселялися саме на Волинь з-за підтримки влади й при бажанні за покращення побутових умов прийняти православ'я, а для цього тут навіть відкривалися чеські школи й не переслідувалися католики.

Та й взагалі під впливом всеслов'янської ідеї об'єднання споріднених народів змінюється й ставлення до ідеологічної та організаційно-методичної роботи також і в перших гімнастичних товариствах Російської імперії. Саме з таким баченням 19 лютого 1881 року в Москві було створено "Русское гимнастическое общество", серед засновників якого були поети, письменники, політичні діячі та підприємці-меценати (князь П.Волконський, підприємець М.Шустов, письменник А.Чехов, барон М.Кістер). Невдовзі, після відкриття цього товариства тут починається викладатись гімнастика саме за сокольською системою під керівництвом чехів-соколів. А вже наступним кроком було й перейменування цього товариства в "Первое Русское гимнастическое общество "Сокол".



ПЕРШІ КРОКИ ФУТБОЛУ УКРАЇНИ



А коли вже 1895 року М.Горький створив своє оповідання "Песня о соколе", яке у №1 за 1900 рік опублікував журнал "Славянский век", й світ почув безсмертні слова: *"...Безумство храбрых - вот мудрость жизни. О смелый Сокол! В бою с врагами истек ты кровью... Но будет время - и капли крови твоей горячей, как искры, вспыхнут во мраке жизни и много смелых сердец зажгут, безумной жадой свободы, света!"*, то багато хто закохався в сокольську гімнастику.

В центральних регіонах України перша така гімнастична організація офіційно з'явилася в Києві в лютому 1896 року під назвою "Киевский атлетический кружок", а вже з травня 1899 року, після затвердження статуту, вона існувала як "Киевское атлетическое общество", що задалося метою сприяти *"...развитию стремления ко всякого рода физическим упражнениям"*, як писала газета "Кієвлянинъ" №56 за 25 лютого 1903 року.



Група київського гуртка атлетів-любителів 1885 р.

Тренувальні заняття члени цього гуртка проводили в обладнаному для цього приміщенні по вул. Новоєлизаветинській, 21 (з 1899 р. це вул. Пушкінська). А восени 1895 року заняття вже проходили в спеціальному гімнастичному залі по вул. Маложигомйрській, потім у цирку П.Крутікова, а надалі - у Будинку мінеральних вод.

Саме в цьому товаристві й було прийняте рішення: *"Для достижения своих целей общество имеет право устраивать постоянные занятия по разным специальным отделамъ: ат-летики, гимнастики, вольтижировки, борьбы, бокса и бега, затемъ фехтованія, стрельбы въ цель (изъ ружья, пистолета, лука и т. д.), разные игры, требующія ловкости и силы и прочіе..."*. До речі, Статут цього товариства було затверджено тільки у травні 1899 року, а офіційне його створення відбулося восени цього року. Штаб-квартира цього товариства розміщувалася на вул. Олександрівській, 18 (нині вул. Грушевського).



С.Ф.Гарнич-Гарницький

Створив це товариство син ординарного професора Харківського університету Ф.Гарнич-Гарницького, що перевівся до Київського університету ще 1870 року - лікар **Євген Федорович Гарнич-Гарницький**, який і став головою правління товариства та за яким одразу ж закріпилося ім'я "батька київської атлетики". Він сам у різні часи займався важкою атлетикою, боротьбою, греблею, гімнастикою, стрільбою та велоспортом. Також він був активним пропагандистом і популяризатором спорту в Україні, виховав багато добрих спортсменів. Чеські шанувальники спорту, які працювали на заводах Києва, і члени їх сімей ще 1900 року дружно почали вступати в це єдине тоді в місті товариство, відразу створивши в ньому своє відділення.





ПЕРЕДУМОВИ ПОЯВИ ФУТБОЛУ

Пізнавальна інформація:

Гарнич-Гарницький Євген Федорович - київський лікар та громадський діяч, пропагандист спорту (сокольського методу фізичного виховання)..

Народився 28 січня (9 лютого) 1862 р. в Харкові (Російська імперія) - помер 13 квітня 1936 р. в Белграді (Югославія).

Родом з дворян Полтавської губернії, його батько Федір Мінич був заслуженим професором Київського університету св.Володимира.

Закінчив київську гімназію №1 (1883 р.), медичний факультет Київського університету св.Володимира (1889 р.), був ординатором на кафедрі сифілідології та дерматології, прослужив 12 років, вийшов у відставку й присвятив себе лікарській практиці, був досить відомим на півдні Російської імперії.

До того ж завжди захоплювався спортом й сприяв його розвитку. Вважаючи важливим фізичне виховання, присв'ятив себе створенню спортивних товариств, був віце-командиром київського Яхт-клубу, створив атлетичне та гімнастичне товариство в Києві, перейменоване у "Русский сокол", головою якого був 18 років. Був серед засновників та першим начальником київського пожежного товариства, створив у Києві клуб автомобілістів, був активним членом київських товариств: велосипедного, плідівництва, рибальства, мисливства тощо. Багато сил віддав благоустрою дачного селища Святошино, де в ранзі голови сприяв створенню парку, театру, ставка, пожежної команди тощо.

Після революційних подій 1917 р. був засновником у Києві партії октябристів і редактором її газети "Новый век", з 1909 р. був дійсним членом Київського клубу російських націоналістів, 1918 року керував дружиною бойскаутів внутрішньої караульної служби, що діяла супротив Центральної Ради УНР.

Емігрував до Югославії, похований на Новому цвинтарі в Белграді.

Серед відвідувачів занять цього товариства були відомий російський письменник О.Купрін, ушлявлений український борець І.Піддубний. А вже 1902 року це товариство було офіційно зареєстроване, й на кошти відомого промисловця й мецената А.Терещенка наступного року для нього було орендоване приміщення на вул. Малій Васильківській, 7 (нині - вул. Шота Руставелі), придбані обладнання й спортивний інвентар, спортивний одяг і взуття для атлетів. А вже після цього в Києві цим товариством було запроваджене проведення перших змагань з боротьби та важкої атлетики на першість Російської імперії, де переможці отримували перший приз на українських землях - срібний кубок імені Є.Гарнич-Гарницького.



Кубок Є.Гарнич-Гарницького



Будинок, де розміщувався гімнастичний зал Київського атлетичного і гімнастичного товариства по вул. Шота Руставелі

Ще 1900 року при цьому товаристві з'являється гімнастичний відділ "Сокол", а вже 6 жовтня 1901 року на загальному зібранні вирішувалось питання *"...о переименовании Общества с целью расширить отдел гимнастики и оказать помощь братьям-чехам на поприще физического воспитания..."*. В результаті "Киевское атлетическое общество" було перейменовано в "Киевское атлетическое и гимнастическое общество", при цьому було зазначено, що *"...многие лица, главным образом бывшие члены заграничного общества "Сокол", живущие на Шулявке, за дальностью расстояния лишены возможности посещать уроки гимнастики в нашем Обществе, поэтому желательно"*





устроить Гимнастическое отделение вблизи их места жительства?...", тому й було вирішено "...открыть Гимнастическое отделение в усадьбе Бендикс по Бибииковскому бульвару...". 1903 року гімнастичний відділ отримав змогу проводити заняття окремо, вже в центральному приміщенні.

До речі, мало кому відомо, що саме в Києві на початку ХХ століття була відкрита перша в Російській імперії фабрика гімнастичного приладдя по вул. Прорізній, 12, яка й сприяла розвитку гімнастики та її популяризації здебільшого в цьому місті.

Що ж до "Сокола", то вже 1904 року чеськими інженерами, які працювали на заводі Гретера та Криванека, з ініціативи більшості представників чеської колонії міста - прихильників "сокольського руху", було засноване самостійне чеське гімнастичне товариство "Юг". Це товариство почало функціонувати вже 1905 року, коли гімнастичний відділ "Киевского атлетического и гимнастического общества" відділився від цього товариства. Свій статут товариство "Юг" зареєструвало лише 1907 року, після появи закону про реєстрацію всіх товариств та спілок в імперії. Першим головою Ради цього товариства за статутним документам був В.О.Вондрак, начальником - Ф.Ф.Брабец, секретарем - Ф.Ф.Горалек. Проте вже через півроку головою був зареєстрований Ф.І.Котек (працював викладачем гімнастики у Київській 5-ій гімназії - **Примітка автора**), начальником - І.І.Адамец, а серед кандидатів у члени Ради товариства з'явився Віктор Кашпар.



Значок ГТ "Сокол" у Російській імперії

1908 року це товариство було перейменовано в гімнастичне товариство "Сокол". Головою цього товариства був обраний **Віктор Володимирович Кашпар**, а начальником - **Алоїзій Францевич Коваржик** (саме цього року він був запрошений з Чехії викладачем гімнастики до Київської 1-ої чоловічої гімназії, а потім за сумісництвом викладав гімнастику і в Київській 4-й гімназії, і в міському училищі ім. Бунге - **Примітка автора**). З 1911 року В.В.Кашпар зайнявся комерційною діяльністю і на чільній посаді його змінив Олександр Костянтинович Бурдье. Активними членами цього товариства були відомі у місті викладачі гімнастики Б.Гонзатко (Кадетський корпус), І.Мали (гімназія Науменка) та І.Орт (5-та гімназія).

У дуже багатьох публікаціях українською мовою товариство "Юг" іменують товариством "Південь", а товариство "Сокол" - "Сокіл". Це абсолютно необгрунтовано, оскільки в Києві в ті роки домінувала російська мова, у всякому разі, всі друковані видання, вся ділова переписка і навіть вивіски на магазинах були російською мовою. Так що для киян, а тим більше для чехів було б дуже дивним, якби в ті роки це товариство раптом хтось назвав в українському перекладі. Будемо ж дотримуватися справедливості. Правильніше було б у виданнях українською мовою такі назви не перекладати.

З 1904 року гімнастичне товариство сокольського напрямку з'являється і в Харкові. Організаторами його були чехи брати Мали, до того ж потім чехи К.Вік та Бенеш викладали гімнастику відповідно у 2-ій і 3-ій чоловічих гімназіях міста. Якщо 1906 року до харківського товариства "Сокол" було залучено лише 74 постійних членів та 459 відвідувачів (288 хлопчиків, 43 дівчинки та 459 літнього віку), то вже 1909 року це товариство вже було одним з найбільших на півдні Російської імперії й налічувало 8357 чоловіків, 2280 жінок та 2588 дітей. До того ж через деякий час з'являється сокольський осередок і в Богодухові (викладач чоловічої гімназії Ф.Волек).

◆ „Соколъ“. Харьковское гимнастическое Общество вступило въ третій годъ своего существованія. Въ прошломъ году Общество имѣло 74 члена и 887 посѣтителей, въ томъ числѣ 288 мальчиковъ, 43 дѣвочки, 97 женщинъ и 459 пожилыхъ. Общее число посѣщеній гимнастическихъ упражненій за годъ достигло 19,802. Изъ этого числа на дѣтей приходится 5,550, женщинъ 3,354, мужчинъ 10,898.

Нотатка в газеті про харківське товариство "Сокол"

Наступного 1905 року виникає сокольський гурток при Ялтинській Олександрівській чоловічій гімназії (викладач К.Конар), який характеризувався в друкованих виданнях таким чином: "...Пребывание в рядах "сокольского" кружка оказывало огромное влияние на старших учеников, не только в гигиеническом, но и в воспитательном отношениях...".

І російські товариства "соколів", здебільшого під назвою "Русский сокол" на українських землях також знайшли значне розповсюдження. Перше таке товариство виникло 24 жовтня 1908 року на Поділлі у Кам'янець-Подільському. У статуті цього товариства зазначалось, що його діяльність спрямована на теоретичний та





ПЕРЕДУМОВИ ПОЯВИ ФУТБОЛУ

практичний розвиток гімнастики як засіб збереження здоров'я. Для досягнення своєї мети товариство організувало заняття з гімнастики, змагання з плавання, бігу та фехтування. А вже 1909 року, тобто через рік існування, воно отримало позитивний відгук щодо своєї діяльності від губернатора Подільської губернії: **"...большую работу в смысле объединения на национальной почве, дисциплины и отвлечения молодежи от вредных увлечений проявляет общество "Сокол" в своей деятельности все более и более расширяющейся. Число действительных членов вместе с членами посетителями к 1 октября было 940 человек и число записывающихся ежемесячно растет. Из состава членов общества образуются кадры преподавателей сокольской гимнастики для школ губернии и вновь возникающих филиальных отделений общества в уездах... Благодаря содействию полкового командира Украинского полка полковника Кольшмита, командировавшего офицеров-инструкторов, при соколах организована потешная рота из учеников городских школ в которую вошло до 500 мальчиков в возрасте от 12 до 16 лет, получивших обмундировку цветов Украинского полка и все снаряжение, приуроченное нижним чинам"**. Таким чином, цим засвідчується роль сокольства у суспільно-громадській діяльності та національно-патріотичному вихованні українського населення. Відомо що вчителем гімнастики в цьому товаристві був Генріх В'ячеславович Вондра.

Також саме 1908 року в Києві Є.Гарнич-Гарницький - голова "Киевского атлетического и гимнастического общества" вирішив змінити напрямки діяльності цього товариства. Визнавши всі недоліки існуючої в товаристві спортивної роботи та шкідливість одностороннього приділення уваги боротьбі та важкій атлетиці, він вирішив на основі існуючого товариства відкрити ще й щось нове за зразком сокольських гімнастичних товариств з їх гармонійною системою фізичного розвитку. 17 грудня було зареєстровано статут так званого "Киевского Спортивного Клуба", а на установчих зборах цього клубу його головою обрали, звісно, Євгена Федоровича. Однак вже після проведення перемовин з досвідченим знавцем цієї справи київським спортсменом Б.Гонзатко невдовзі на загальних зборах "Киевского атлетического и гимнастического общества", які відбулись 15 жовтня 1909 року, було прийнято рішення: **"...Возбудить ходатайство об изменении устава Киевского Атлетического и Гимнастического О-ва согласно предложенному президентом Гарнич-Гарницким проекту нового устава, по сокольской системе - под названием Киевское Гимнастическое Общество Русский Сокол..."**, який був затверджений 10 грудня 1909 року.

18 грудня 1909 року о 21.00 вечора відбулось перше зібрання "Гимнастического общества "Русский Сокол" (Київ), на якому голова товариства Є.Ф.Гарнич-Гарницький, **"...сознавая недостатки бывшего Атлетического и Гимнастического Общества...объявил об открытии деятельности "Русского Сокола", выяснил его цели и сообщил краткую историю образования знаменитых чешских сокольских обществ. Указав на то, что подобно древним грекам, у которых воспитание юношества давало полную гармонию духа и тела, "Русский Сокол" обратит серьезное внимание на нравственную сторону его деятельности в смысле облагораживания характера, развития ума и воли и стремления ко всему прекрасному и изящному"**. Для цього при товаристві були організовані музичний та драматичний гуртки, курси для вчителів гімнастики, лекції з фізичного виховання, відкрилася бібліотека.

Наприклад, на черговому музично-вокальному вечорі Б.Гонзатко прочитав вітальний лист від "Пражской Общины Соколов", у якому в особі І.Шейнера - старости Празького сокольського товариства, міжнародна сокольська громадськість вітала утворення нового, на українських землях Російської імперії, гімнастичного товариства "Русский Сокол". Гімнастичним товариством "Русский Сокол" була надіслана відповідь, у якій зазначалось: **"...воодушевленные, мы, гордо неся сокольское знамя, бодро пойдем вперед к самым высоким вершинам совершенства. И пусть оздоравливающая волна сокольства, широким, могучим валом разольется по всем славянским землям"**.

Вже в січні 1910 року, завдяки активній діяльності цього київського товариства, в ньому були розроблені **"...парадный выходной костюм, печать общества, пряжка для пояса, розетка для шапки, стяг и значок общества, изображающий обнаженного бегуна с липовой веткою в правой, с надписью "на пути к совершенству"** і до його складу увійшов ще й "Киевский спортивный клуб". А 16 лютого усе це було затверджено губернатором. В цей час це товариство в Києві мало 90 дійсних членів.

1909 року географія поширення сокольства на українських землях, які входили до складу Російської імперії, розширилась та поповнилась новими товариствами в містах Чернігові (засновник Я.Іннеман) та Катеринославі (потім Дніпропетровськ, нині Дніпро) - викладачі гімнастики Я.Гикль - комерційне училище, Я.Кашак -



Типовий значок
ГТ "Русский сокол"





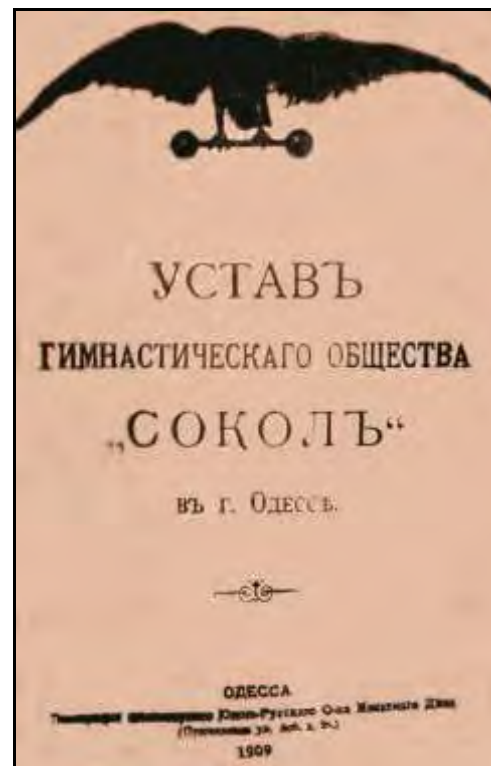
Антоні Чила (Одеса)

І-ше реальне училище та А.Кланова - Маріїнська жіноча гімназія. До того ж воно було засноване й у Одесі (викладач гімнастики **Антоні Чила** у 2-ій чоловічій гімназії). Зокрема, саме в Одесі одним з перших було затверджено статут гімнастичного товариства "Сокол" - 21 вересня 1909 року (виданий у типографії акціонерного "Южно-Русского о-ва печатного дела" того ж 1909 року на 16 сторінках).

Також цього року в Полтаві був створений осередок "Сокола" викладачем гімнастики у дворянській гімназії Ф.Штайнером, а пізніше навіть у жіночих гімназіях (викладачі А.Сикорова та А.Пеликанова). Як свідчать джерела: *"Сокол - единственное спортивное общество города Полтавы, - объединяет под своим флагом все виды спорта в этом городе, как летнего, так и зимнего..."*.

Наступного року біля Одеси в Аккермані (нині Білгород-Дністровський) викладачем чоловічої гімназії В.Черенським було засноване товариство "Сокол". Того ж року 2 вересня в Житомирі з'явилося Волинське гімнастичне товариство "Сокол" (викладач гімнастики у чоловічій гімназії М.Фреліх), а восени і в Криму було організоване друге (після Ялти) Сімферопольське гімнастичне товариство, до якого було запрошено викладати гімнастику по сокольській системі Я.Вльна з Чехії. До речі, відомо й про спроби заснувати товариство "Сокол" ще й у Євпаторії, де працював викладачем гімнастики у чоловічій гімназії І.Браунер.

На першому з'їзді делегатів "Союза Русского Сокольства" 14-15 квітня 1911 року в Москві були присутні 33 представники від 15 товариств із 11 міст Російської імперії. Сокольські товариства українських



Перший відомий статут товариства "Сокол" (Одеса, 1909 р.)

земель були презентовані такими делегатами: Катеринослав - К.Макаренко та К.Попель, Київ - В.Вагнер і Воронін, Одеса - А.Чила, Полтава - В.Павлов, Чернігів - Я.Іннеман. А вже на черговому з'їзді керівників "Союза Русского Сокольства" 26-27 грудня 1911 року в тій же Москві в обговоренні важливих питань (виступ "соколів" на VI Всесокольському злоті, встановлення єдиної гімнастичної термінології та гімнастичного костюму) серед представників 15 із 21 товариства шість представляли українські міста, а саме: киянин **А.Коваржик**, харків'яни **К.Мали** і **К.Бенеш**, полтавчанин **Ф.Штейнер**, катеринославці **К.Кнот** і **К.Блюмберг**, одесити **А.Чила** та **А.Бистрицький** і чернігівець **Я.Іннеман**.



Листівка аккерманського товариства "Сокол"





ПЕРЕДУМОВИ ПОЯВИ ФУТБОЛУ

За даними журналу "Сокол" 1911 року вже існувало 26 сокольських товариств, що входили до складу "Союза Русского Сокольства", дев'ять з яких були у таких українських містах, як Олександрівськ, Катеринослав, Житомир, Київ, Кам'янець-Подільський, Одеса, Полтава, Чернігів та Харків. До того ж були утворені товариства "Сокол" на Рівненщині - у селі Квасиліві, а згодом у містах Здолбунові та Рівному.



Представники "Сокола" Катеринослав 1912 р.

- Київ, гімнастичне товариство "Сокол" (Мала Васильківська, 7),
- Одеса, гімнастичне товариство "Сокол" (вул. Садова, 3),
- Харків, гімнастичне товариство "Сокол" (Шляпний пров., магазин братів Мали),
- Катеринослав, гімнастичне товариство "Сокол" (вул. Скакова, 37, кв. 6, Ярослав Гикла),
- Полтава, гімнастичне товариство "Сокол" (Полтавський земельний банк),
- Кам'янець-Подільський, гімнастичне товариство "Сокол",
- Житомир, гімнастичне товариство "Волинський сокол",
- Чернігів, гімнастичне товариство "Сокол",
- Богодухів, гімнастичне товариство "Сокол".

Щодо змагань і показових виступів членів сокольських товариств, то відомо, що серед учасників IV Всесокольського зльоту 1901 року в Празі було декілька представників Російської імперії, але без українців, тобто без представництва півдня цієї імперії. А от на V Всесокольському зльоті 1907 року серед представницької делегації від Російської імперії вже були "соколи" з Києва та Ялти.

Кияни, які представляли гімнастичне товариство "Юг", до складу якого увійшли: Брабець, Галаневич, Турчанинов, Моудрий, якого згодом змінив Вльна, Адамець і Булашев, досить вдало виступили на зльоті. Виступаючи в нижчому розряді вони навіть здобули I-й приз із 145 учасників, набравши 439 балів з 500 можливих та отримали *"...Липового венка с лентами и серебр. монограм. и большего диплома для дружества..."*. Також були здобуті 10 великих дипломів в окремих змаганнях та бігу. Щодо ялтинських гімнастів, то про їх вдалий виступ (59 місце й приз), свідчить стаття, в якій говориться, що: *"...Группа ялтинских гимназистов заняла на этом состязании хорошее место, оставив за собой свыше 150 групп; ей был присужден диплом и венок; кроме того, четверем гимназистам были присуждены личные награды. Необходимо заметить, что ялтинцы были всё таки учениками, юношами в возрасте от 16 до 19 лет, а прочие группы на состязаниях состояли из взрослых людей, членов гимнастических обществ..."*.

Найвизначнішим гімнастом півдня Російської імперії в ті часи був киянин Б.Гонзатко, який досяг значного успіху на Всеросійському чемпіонаті з гімнастики. Відряджений "Киевским атлетическим и гимнастическим обществом" Б.Гонзатко став переможцем, отримавши *"...диплом по гимнастике на звание Всероссийского чемпиона на 1909 год и для Общества переходящий кубок в честь Его Императорского Высочества Великого Князя Владимира Александровича..."*. Він був присутнім і на сокольському спортивному святі 13 червня 1910 року в Харкові, де на прохання харківського "Соколу" спеціально готував групу харків'ян-соколів до Всеслов'янського соколино-юнацького зльоту, що проходив у Софії з 27 по 30 червня.





1912 рік мав важливе значення у подальшому розвитку сокольства, що відзначало своє 50-річчя утворення. Звісно, в такій справі Російська імперія завжди мала намір відігравати першочергову роль, бо вважала себе однією з найвпливовіших держав у Європі. Цього року в Празі відбувся VI Всесокольський зліт, в якому взяли участь соколи з США, Хорватії, Чехії, Болгарії, Сербії, Словенії, гімнасти з Парижу, Лондону, а також, звісно, й представники сокольства з Російської імперії (619 делегатів). Сокольські товариства з українських земель імперії теж були презентовані на цьому зльоті і мали досить значний кількісний склад - 237 делегатів з 9 міст: Київ - 33, Харків - 11, Катеринослав - 72, Одеса - 45, Чернігів - 30, Полтава - 8, Житомир - 26, Кам'янець-Подільськ - 6 і Богодухів - 6. Відомо, що у складі харків'ян на зльоті були брати Мали, К.Вік, К.Бенеш, Ф.Валек, В.Вацик, брати та сестри Пилипейченко, І.Платонов, В.Татаринів, Р.Бородаєвський, Б.Поздняков. Кияни були представлені А.Коваржиком, братами Галаневичами, Г.Мазуркевичем, М.Веренеєвим (або Єремєєвим-?), В.Левітоном, Е.Турчаниновим та Е.Сошкою.



Делегати від Російської імперії на VI Всесокольському зльоті в Празі 1912 р. (більшість з них з Катеринослава)

Приведемо лише окремі результати змагань, у яких взяли участь представники сокольських товариств українських земель Російської імперії:

- у змаганнях одиночок нижчого розряду великі дипломи отримали: за третє місце - Карл Вік (Харків) та Індрих Вондра (Кам'янець-Подільський); за шосте місце - Алоїз Коваржик (Київ) і Карл Бенеш (Харків) та за дев'яте місце Антоні Чила (Одеса);

- у п'ятиборстві липовий вінок зі срібною монограмою та великий диплом: за 12 місце - Борис Галаневич (Київ), за 49 місце - Євген Галаневич (Київ), за 71 місце - Олександр Комаров (Чернігів), за 75 місце - Бистрицький (Одеса);

- в інших змаганнях призові місця у таких дисциплінах: кияни - стрибки у висоту з місця без містка - 3 чоловіки, стрибки у довжину з місця без містка - 3, метання диска - 1, фехтування на еспадронах - 1; катеринославці - біг на 100 ярдів - 4, біг на 300 м - 1, стрибки у висоту з розбігу з містком - 2, стрибки з розбігу з містком у довжину - 3, стрибки у довжину з місця без містка - 4, стрибки з жердиною - 2, трискок - 1, штовхання ядра - 6, метання диска - 1; харків'яни - з плавання.

- у групових змаганнях нижчого розряду українські представники отримали липові вінки зі срібною монограмою та великі дипломи за те, що посіли такі місця: Харків - 4 місце (456,5 балів із 500 можливих); Київ - 11 місце (443 бали); Катеринослав - 15 місце (440,85 балів); Одеса - 55 місце (409,12 балів).

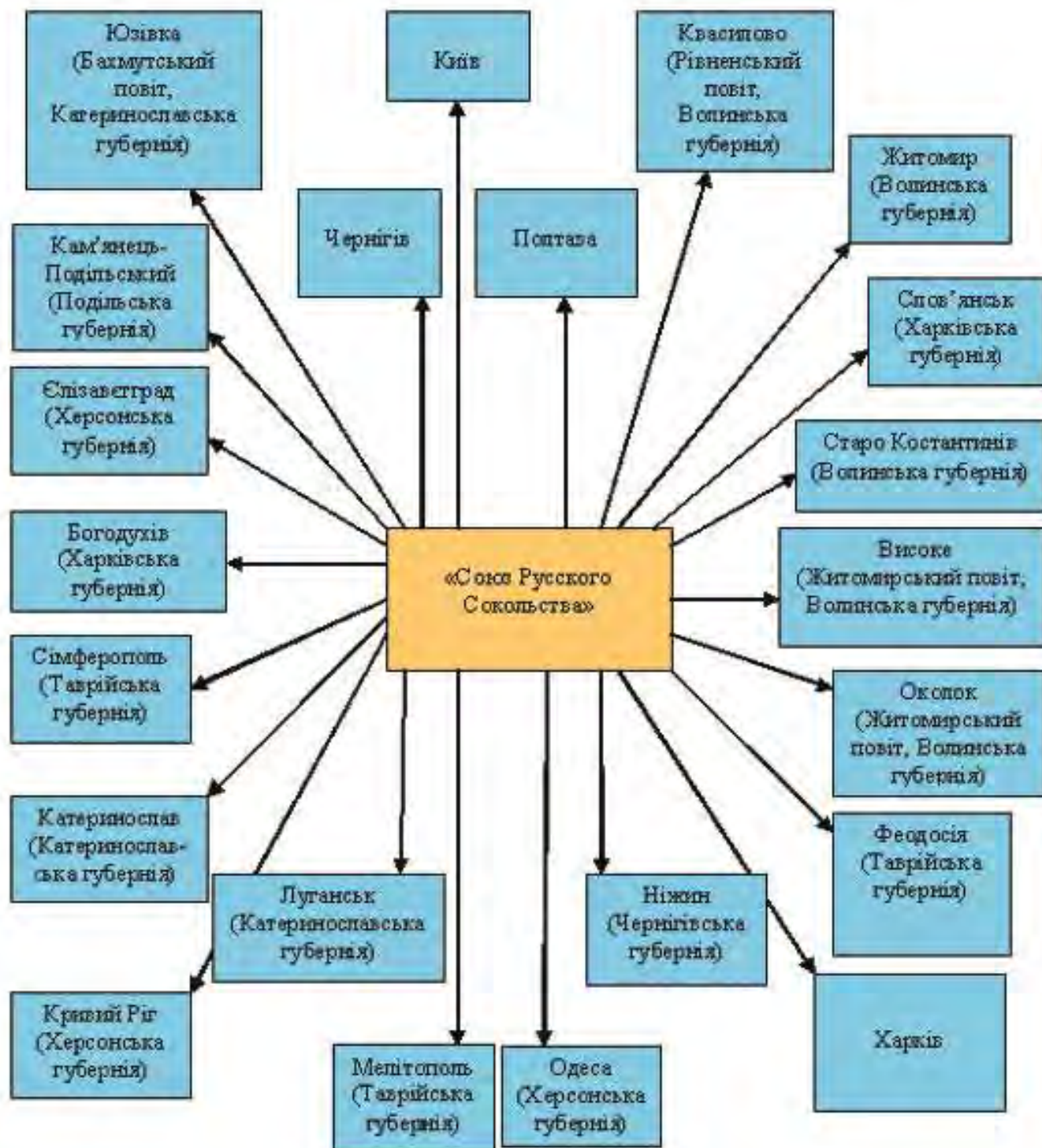




ПЕРЕДУМОВИ ПОЯВИ ФУТБОЛУ

А от до сходу півдня Російської імперії сокольські товариства перебралися лише через 3-5 років - на Харківщині у Охтирці (засновник О.Бем) та Лебедині (викладач гімназії Я.Валда), на Донбасі у Слов'янську (викладач реального училища К.Бенеш), у Луганську (1913-14 рр. - засновник Држеви́ковський) та Юзівці (нині Донецьк), де 31 березня 1914 року відкрилося відділення Катеринославського гімнастичного товариства "Сокол", серед активістів якого був Г.Ніколадзе.

За часів Російської імперії відомо про сокольські осередки на півдні в Буджаку у місті Ізмаїлі (викладач жіночої гімназії О.Войтишек), на Київщині у містечках Біла Церква (викладач чоловічої гімназії Ф.Пахль) та Черкаси (є інформація про гімнастичне свято соколів 7 травня 1913 року), на півночі України у Сумах (викладач чоловічої гімназії І.Карасек), на Катеринославщині у Олександрівську (нині Запоріжжя), де викладачем технічного училища був Р.Кейль, та ще й у Кривому Розі.





Власне на початку ХХ століття одним із центрів розвитку сокольського гімнастичного руху був саме Київ, оскільки у квітні 1913 року саме в цьому місті відбулись другі Всеросійські з'їзди "Союза Русского Сокольства" - 17-18 квітня (з'їзд керівників понад 20 товариств у приміщенні київського гімнастичного товариства "Сокол") та 18-19 квітня (загальний). Взагалі ж до 1914 року в Російській імперії були зареєстровані 42 сокольські організації, в яких займалося 4000 чоловіків, 600 жінок і тисячі підлітків.

Однак 1914 року розпочалась перша світова війна, яка мала всупереч своєму характеру безпосередній вплив на подальший розвиток сокольства. Знову ж за офіційними даними "Вестника Русского сокольства" вже 1917 року товариства існували лише в Києві та Юзівці (Катеринославської губернії). Це було, звичайно, значно менше у порівнянні, наприклад, з 1915 роком, коли сокольські товариства діяли в таких українських містах на півдні Російської імперії як Київ, Одеса, Харків, Катеринослав, Полтава, Кам'янець-Подільськ, Житомир, Чернігів, Богодухів, Рівне, село Квасилово (Волинської губернії), Луганськ, Кривий Ріг, Слов'янськ, Околок (Волинська губернія), Сімферополь, Юзівка (Катеринославська губернія). Характерно, що з представлених у загальному переліку усіх осередків "Сокола" в Російській імперії 60 міст та селищ, на території українських земель існувало 17, тобто 30% від їх загальної кількості.

На попередній сторінці наведена таблиця, запозичена з книжки О.О.Ляха-Породько "Сокольський гімнастичний рух в Україні на межі ХІХ-ХХ століть", де наглядно можна побачити загальну кількість сокольських осередків на теренах України до 1917 року в Російській імперії, на якій чітко вказані осередки вже й у Єлизаветграді (Кіровоград, нині Кропивницький), на Волині у Старокостянтинові та Високому, у Ніжині на Чернігівщині, в Мелітополі та Феодосії у Таврійській губернії.

Однак у післяреволюційний період сокольство одразу попало під підозру в буржуазній спрямованості та діяльності, тому відбувались арешти та репресії активістів товариств, а згодом, на початку 20-х років ХХ століття, й заборона сокольства в СРСР взагалі.

Тепер треба відмітити, що в Києві з 15 серпня 1906 року почало функціонувати і "Польское Гимнастическое общество", статут якого був затверджений Київською губернатором 19 квітня 1906 року, а серед ініціаторів і засновників його був відомий в місті гімнаст **Вітольд Болеславович Камінський**. Штаб-квартира цього товариства розміщувалася на вул. Анненковській, 32 (вул. Енгельса, нині вул. Лютеранська), а вже потім при голові товариства **Ернесті Вільгельмовичі Герсе** 1911 року передислокувалася на вул.Хрещатик, 28.

А наприкінці 1907 року 19 грудня було зареєстровано і статут Київського громадського зібрання "Унионь". Усі так звані "спортивні" товариства в ті роки створювалися в основному з метою надати своїм членам можливість легально пограти в карти і рулетку. Та вже 1908 року це суворо було заборонено, а цілий ряд "гральних клубів" при таких товариствах і навіть деякі товариства просто закрили.

1909 року був офіційно створений "Спортивно-Гимнастический Кружок при Политехническом Институте", головним завданням якого було створення культурного відпочинку після інтенсивної розумової роботи. Серед засновників цього гуртка при КПІ були професори **Микола Борисович Делоне** та **Володимир Олександрович Плотніков**, викладач М.О.Тананаєв, лаборант О.М.Кованько та інші.

Існувало в ці часи в Києві й "Немецкое гимнастическое общество" для мешканців міста з німецьким корінням та тимчасово працюючих у місті громадян Німеччини.

Тепер треба приділити увагу розвитку фізичного виховання саме у навчальних закладах. Взагалі на початку минулого століття в Києві громадськістю міста приділялася досить серйозна увага фізичному розвитку дітей. На цьому тлі особливо благородною, подвижницькою була діяльність передових педагогів і лікарів - ентузіастів руху за фізичний розвиток молоді.

Завдяки їхнім зусилля вже в 90-ті роки ХІХ століття почали створюватися товариства сприяння фізичному розвитку учнівської молоді (ОСФРУМ). На півдні Російської імперії спроби створити такі осередки були в Одесі (1891 р.) та Києві (1893 р.). Однак, офіційно у Києві таке "Общество содействия физическому развитию и защиты детей" було створено лише 1902 року, бо саме з цього року розпочало регулярно проводити збори своїх членів. Такі перші збори відбулися 12 грудня й під час них *"...продолжительное время обсуждали вопрос обь организации при обществе детских игр и физических упражнений, причем было решено ввести игры не только для детей младшего, но и более старшего возраста, по образу таких игр, привившихся уже въ Петербурге"*. Це були найперші кроки по впровадженню занять з фізичного виховання дітей мешканців Києва



Нагородні жетони змагань, що проводилися у Києві





ПЕРЕДУМОВИ ПОЯВИ ФУТБОЛУ

В ті часи в Російській імперії частка навчальних закладів, де викладалася сокольська гімнастика, становила більше половини (855) від загальної кількості цих закладів, водночас як у 711 закладах освіти заняття з гімнастики проводилися за різними системами (шведська, німецька, військова), що в цілому становило - 64,7 %.



Слухачі курсів підготовки викладачів гімнастики
(в центрі сидять О.Анохін, В.Крамаренко та А.Коваржик)

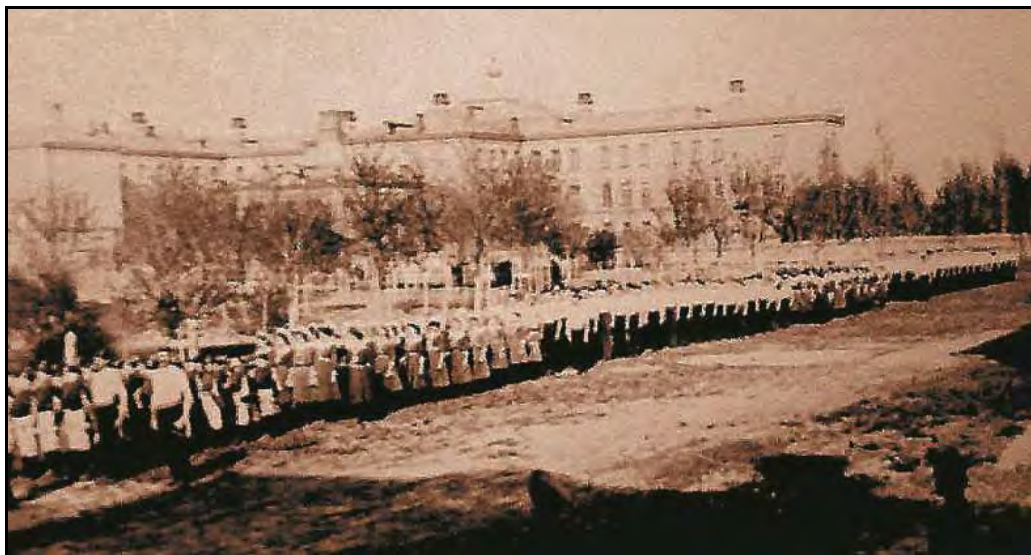
варжик і Ф.Котек), легка атлетика та ігри (викладав О.Анохін з допомогою А.Вешке та Б.Гонзатко). Поява в ці часи в Києві перших фахівців фізкультури - таких необхідних кадрів викладачів, тренерів та організаторів фізкультурно-спортивного руху пов'язана з підключенням великої кількості меценатів, які безкорисливо виділяли власні кошти на потреби розвитку фізкультури та спорту в Російській імперії.

Для підвищення кваліфікації викладачів гімнастики та кадрового забезпечення Міністерством народної освіти Російської імперії та при інших навчальних округах були організовані короткострокові гімнастичні курси, до програми яких входили теоретичні та практичні дисципліни: по-перше, анатомія, фізіологія, гігієна, педагогіка, методика та історія фізичного виховання, по-друге, сокольська та шведська гімнастика, легка атлетика, ігри. До цієї ініціативи з 1912 року долучилися такі навчальні округи, як Київський і Харківський, а з 1913 року вже й Одеський. Слід зазначити, що у розробці програми таких короткострокових курсів гімнастики Київського навчального округу взяли участь знову ж таки представники київського міського гімнастичного товариства "Русский Сокол".

Традиційним у виховній діяльності навчальних закладів та округів стає практика організації сокольських гімнастичних виступів. Зокрема, упродовж 1909-15 років такі заходи відбувалися у нарізноманітніших куточках Російської імперії, зокрема на півдні у Києві, Аккермані (нині Білгород-Дністровський), Катеринославі (нині Дніпро), Луганську, Одесі, Вінниці, Харкові тощо.

Таким чином, сокольська гімнастика була визнана владою та офіційно почала вводитися Міністерством народної освіти і Міністерством промисловості до

Треба відмітити також, що в Києві 1908 року професором Університету Св.Володимира **Валентином Крамаренко** була відкрита школа лікувальної гімнастики та масажу, а вже 1910 року завдяки ініціативі товариства "Русский сокол" при Київському навчальному окрузі під керівництвом того ж В.К.Крамаренко почали діяти й двохмісячні курси з підготовки викладачів гімнастики для навчальних закладів Києва. У розпорядження цих курсів було надано гімнастичну залу імператорської Олександрівської академії, три класи й відкритий гімнастичний майданчик у дворі, а навчалися на цих курсах понад 60 осіб. До програми курсів входили: шведська гімнастика (викладав О.Анохін, а допомагали йому А.Ірак і В.Масловський), сокольська гімнастика (викладали А.Коваржик і Ф.Котек), легка атлетика та ігри (викладав О.Анохін з допомогою А.Вешке та Б.Гонзатко). Поява в ці часи в Києві перших фахівців фізкультури - таких необхідних кадрів викладачів, тренерів та організаторів фізкультурно-спортивного руху пов'язана з підключенням великої кількості меценатів, які безкорисливо виділяли власні кошти на потреби розвитку фізкультури та спорту в Російській імперії.



Осередки ГТ "Сокол" на майданчику київського
2-го реального училища 2 травня 1912 р.





О.Д.Бутовський

навчальних закладів. Окрім того сокольська гімнастична система стає основою відкритих при навчальних округах Російської імперії педагогічних курсів, тобто й на українських землях.

Щодо військової галузі, то ще 1863 року в Російській імперії було створено Головне управління військово-навчальних закладів (ГУВУЗ). З 1864 року ГУВУЗ почав видавати щомісячний журнал "Педагогический сборник", на сторінках якого публікувалися матеріали з питань фізичної підготовки в армії та у військово-навчальних закладах. А у 70-80-х роках XIX століття, після докорінної перебудови системи військової освіти шляхом створення юнкерських і військових училищ та перетворення кадетських корпусів у військові гімназії, питаннями військово-фізичної підготовки учнів займалися видатні представники науки з фізичного виховання - професор П.Ф.Лесгафт й уродженець Полтавщини генерал **Олексій Дмитрович Бутовський** - видатний діяч російського спортивного руху і військово-фізичної підготовки армії, який у своїх працях дає не тільки аналіз низки зарубіжних систем фізичного виховання, але ще й досліджує деякі аспекти історії та теорії фізичної культури.

Пізнавальна інформація:

Бутовський Олексій Дмитрович - перший член міжнародного олімпійського комітету від Російської імперії (1894-1900 рр.), активний учасник Першої олімпіади сучасності, генерал-лейтенант.

Народився 9 (21) червня 1838 р. в м. П'ятигорці Кременчуцького повіту Полтавської губ. в небагатій дворянській сім'ї - помер 25 лютого (10 березня) 1917 р. в м. Петрограді (раніше і нині Санкт-Петербург).

У серпня 1849 р. був прийнятий до Петровсько-Павлівського кадетського корпусу, курс якого в Дворянському полку закінчив 1856 р. у званні унтер-офіцера й отримав звання прапорщика Павлівського полку. Цього ж року він навчався на теоретичному відділенні Миколаївської інженерної академії. У 1858-61 рр. служив репетитором військових наук Петровсько-Павлівського кадетського корпусу. У 1864-65 рр. у званні вже штабс-капітана командував ротою. Але знову повернувся до педагогічної діяльності - з 1871 р. був вихователем у Санкт-Петербурзькій військовій гімназії. З 70-х років XIX ст. його діяльність постійно пов'язана з Головним управлінням вищих навчальних закладів (ГУВУЗ), де й закінчив він кар'єру на посаді інспектора з особливих доручень.

З кінця 80-х років XIX ст. він захопився проблеми фізичного виховання та спорту в Російській імперії. 1888 р. був призначений членом комісії при Міністерстві освіти для розробки питання про викладання військової гімнастики в цивільних навчальних закладах. Ще до початку XX ст. він опублікував кілька десятків робіт з цього питання, його праці друкувалися на сторінках "Педагогического сборника", "Военного сборника" та в інших періодичних виданнях.

О.Д.Бутовский займає одне з найпочесніших місць у плеяді піонерів олімпійського руху. Він стояв біля витоків сучасних Олімпійських ігор, був першим членом МОК від Російської імперії (1894-1900 рр.), активним організатором I Олімпійських ігор 1896 р. в Афінах, учасником III Олімпійського конгресу. Написав книгу "Афины весной 1896 года". 1915 р. в світ вийшли ще три його книжки - дві спогадів і його праця "Воспитание и телесные упражнения в английских школах".

4 липня 2008 р. на честь 170-річчя з дня народження на його батьківщині (в м.Полтаві) було відкрито пам'ятний знак біля стадіону "Ворскла", а потім і сам стадіон став носити його ім'я.

Й тут специфікою поширення сокольства є введення сокольської системи гімнастики саме у процес фізичної підготовки військовослужбовців Російської імперії. Особливо гостро ця проблема постала після невдалої військової кампанії проти Японії 1905 року. Однією із причин програшу війни було визнано незадовільну фізичну підготовку солдат. Тому сокольська гімнастика, порівняно з іншими гімнастичними системами (шведською, німецькою), визнана найкращою та офіційно була впроваджена до військової галузі держави, завданням якої було: *"Во-первых - основательно усвоить наставление для обучения гимнастики в войске... Вторая задача - познакомить офицеров с сокольской системой и подготовить их по возможности к должности преподавателей в средних учебных заведениях..."*. 1910 року у Санкт-Петербурзі за дорученням полковника В.Воейкова було розроблене "Наставление для обучения войск гимнастике", проект якого було затверджено 4 листопада 1910 року. У розробці теоретичних і методичних основ фізичної підготовки в армії, організації підготовки вчителів гімнастики для військових частин і військово-навчальних закладів плідну роботу проводив саме О.Д.Бутовський,

Станом розвитку фізичного виховання військовослужбовців в різних регіонах імперії цікавився особисто цар Микола II. Наприклад, у Криму Севастопольська військова фехтувально-гімнастична школа була заснована з його відома. Історія виникнення школи бере свій початок з 1 вересня 1907 року, коли командуючий





ПЕРЕДУМОВИ ПОЯВИ ФУТБОЛУ

Одеським військовим округом надав дозвіл на її створення. Невдовзі, 10 листопада 1908 року, було отримано телеграму з міністерства, в якій наводились слова імператора Миколи II: *"...радуюсь открытию Севастопольского военного фехтовально-гимнастического и стрелкового Общества, которому желаю полного успеха"*. З 1910-11 навчального року фехтування та гімнастику тут викладав штабс-капітан 50-го піхотного Білостоцького полку Гоман, і в основу фізичної підготовки офіцерів Одеського військового округу була впроваджена саме сокольська гімнастика.

А вже після розпорядження імператора Миколи II щодо введення у військах Російської імперії викладання сокольської гімнастики, а також завдяки діяльності О.Д.Бутовського в питанні створення Міжнародного Олімпійського комітету та проведення перших Олімпійських ігор, зараз можна робити висновки про вклад Російської імперії у відродження олімпійського руху. Саме Бутовський сприяв виникненню цього руху в імперії, створенню Російського олімпійського комітету й участі російських спортсменів в Іграх IV та V Олімпіад та проведенні в 1913 і 1914 роках російських Олімпіад у Києві та Ризі.

Крім напрацювань О.Д.Бутовського в цей період з'являються й роботи ще одного видатного діяча фізичного виховання в Україні, який вже за часів СРСР став класиком фізичного виховання - **Олександра Костянтиновича Анохіна** - організатора спортивного руху на півдні Росії, який велику увагу у своїх працях приділяв питанням теорії і методики спорту, а також проблемам організаційного зміцнення спортивно-гімнастичного руху, завдяки яким можна зробити висновок про глибину розробок в цій галузі в Російській імперії, а саме щодо наукових проблем фізичного виховання з урахуванням історичних народних традицій.



О.К.Анохин

До того ж, саме О.К.Анохін створив 22 серпня 1912 року в Києві гурток "Спорт", статут якого був зареєстрований 12 серпня. В цьому статуті було зазначено, що метою цього осередку є *"...поощрение спорта во всех его видах, необходимых и полезных для телесного развития и укрепления здоровья... Для достижения означенной цели Кружок распространяет свои идеи путем лекций, бесед, изданий печатных органов и произведений и организует обучение физическим упражнениям, испытания и состязания платные и бесплатные, закрытые и открытые (публичные), устраивает места и помещения для занятий такого рода..."*. Як бачите, в цьому статуті вперше з'являється інформація про можливість видавати гуртком свого друкованого органу та необхідних книг.

Пізнавальна інформація:

Анохін Олександр Костянтинович - лікар, пропагандист спорту (здебільшого важкої атлетики), теоретик і тренер.

Народився 14 (27) серпня 1882 р. в с. Дружівка Бахмутського повіту Катеринославської губ. Російської імперії (нині Дніпровська обл. України) - помер в січні 1920 р. в м. Києві.

Перший в Російській імперії володар офіційного диплома "Тренер з важкої атлетики" (1908 р.). Був головою Київського спортивного товариства. 1913 р. голова оргкомітету I Російської Олімпіади 1913 р. у Києві та організатор турніру важкоатлетів на цій олімпіаді.

З 1913 р. був редактором київського спортивного журналу "Красота и сила" - передового спеціалізованого науково-педагогічного видання щодо фізичного виховання. Під псевдонімом "Борис Росс" виступав в російській дореволюційній періодиці - журналах "Геркулес", "Сила и здоровье", "Спорт", "Спортсмен", "Российский спорт" зі статтями про фізичну культуру, спорт та олімпійський рух.

Закінчив Київський медичний інститут і займався лікарською практикою в Києві.

Також захоплювався популярним на півдні Російської імперії молодіжним рухом "Сокол" та ще був засновником і активним керівником скаутської організації в Києві. 1915 р. доктором Анохіним було створено перший в Російській імперії загін гёрлскаутів - дівчаток-розвідниць, а до кінця року в цьому загоні було вже близько 700 розвідників і 150 розвідниць.

Після встановлення в Києві влади більшовиків став чекістом і був їхнім секретним агентом, використовуючи свій загін скаутів в боротьбі як проти УНР, так і "білого руху". У січні 1920 р. офіційно зарахований до штату особливого відділу ЧК. Однак був викритий нібито в розтраті народних грошей і шантажі співробітників Київського ГубЧК. Помер в застінках ЧК.

Автор книжки "Первая Российская Олимпиада 1913 года в Киеве" (додаток до "Всероссийского календаря спортсмена" за 1914 р.). Також 1930 р. у видавництві "Пролетарій" була надрукована його книжка "Волевая гимнастика. Психологическое движение" на 50 стор.





Основною ж передумовою виникнення в Російській імперії спортивно-гімнастичного руху виявилася саме наявність глибоких історичних традицій щодо розвитку змагальних форм фізичного виховання ще з часів Стародавньої Русі. 1911 року було створено Російський олімпійський комітет, а 1913 року з ініціативи саме царя Миколи II - "Канцелярия Главнаблюдающего за физическим развитием народонаселения Российской империи", тобто вперше було створено державний орган з великими повноваженнями, головним завданням якого було керівництво розвитком фізичного виховання й спорту. 1914 року при цьому органі був запроваджений ще й "Временный совет по делам физического развития населения" - громадська організація, до якої увійшли представники міністерств і відомств, великих спортивних товариств, відомі педагоги та громадські діячі.

Якщо "сокольський рух" у Російській імперії набув досить широкого розповсюдження серед міського населення, то зовсім по іншому був тут сприйнятий "рух скаутів" (слово "скаут" англійського походження й означає в перекладі "розвідник"). Ідея та ініціатива створення скаутизму належить англійському полковнику Роберту Баден-Пауеллу, який виклав свої погляди на це питання в книзі "Про скаутів хлопчикам". З цією книжкою свого часу був ознайомлений і цар Микола II. Він проявив інтерес до змісту книжки й розпорядився про її переклад російською мовою. Скаутизм представляє собою систему всебічного фізичного і морального виховання дітей та підлітків, засновану на залучення дітей до ігор, природи, слідопитства, мандрів, занять різними фізичними вправами. Рекомендовано заняття проводити здебільшого у вигляді воєнізованої гри на свіжому повітрі, при цьому з неодмінним використанням ретельно розроблених та всебічно застосованих ритуалів і заповідей. Прикладом цьому є девіз *"Будь готовий!"* (добре відомий своїм використанням за радянських часів в піонерських організаціях - **Примітка автора**), а також такі заповіді як *"розвідник вірний Богові, відданий Батьківщині, батькам і начальникам"*. Взагалі, юні "розвідники" не тільки вдосконалювалися фізично та морально, але ще й брали участь у практичних діях. Наприклад, під час першої світової війни скаути допомагали пораненим, писали листи на фронт. На той час у Російській імперії було зареєстровано біля мільйона скаутів. У Києві значну увагу приділяв скаутам вищезгаданий О.К.Анохін, якому вдалося залучити до цього руху близько тисячі "розвідників". Це саме ним 1914 року було створено перший в Російській імперії загін гёрлскауток - дівчаток-розвідниць, в якому було 150 "розвідниць". Наприкінці 1912 року 12 грудня у Києві було створено "Секцию физического воспитания, спорта и охоты", головою якої було обрано саме цього вже відомого в Росії спортивного діяча - лікаря О.К.Анохіна. Секція була розділена на три підсекції. Головою підсекції фізичного виховання був обраний лікар В.К.Крамаренко, підсекції спорту - К.О.Клечинський, а головою підсекції полювання, після відмови очолити її дворянина О.С.Гродецького, був призначений генерал К.Б.Мельницький. На наступних засіданнях цієї секції вирішувалися питання проведення Всеросійського з'їзду фізичного виховання, **розіграшів першостей Російської імперії та Південно-Західного краю з різних видів спорту** і навіть проведення міжнародних Олімпійських ігор.

Вище вже велась мова про перші спортивні майданчики в Одесі. А от у Києві побудувати першу стаціонарну спортивну споруду було вирішено ще на початку 1912 року за ініціативою щирого шанувальника спорту С.В.Островського. З цією метою акціонерне товариство з восьми пайовиків - розумних підприємців узяло в оренду на 10 років у землевласника Ф.Н.Ясногужського з його великої садиби близько чотирьох десятин землі на околиці міста - на Лук'янівці біля Покровського монастиря - в районі вулиць Глибочицької, Львівської (потім мала назву - вул. Артема, нині - вул. Січових стрільців), Дикої (нині вул. Студентська) і Монастирської (нині вул. Миколи Пимоненка) - не так давно на краю середини цього місця стояв пам'ятник С.В.Косіору навпроти кінотеатру "Київська Русь". Одразу цей стадіон було вирішено назвати скромно - "Спортивное поле". Стадіон призначався виключно для спортивних виступів товариств і гуртків, які повинні були брати його поле в оренду. Будували "Спортивное поле" за зразком паризького "Парк-де-Пренс" і передбачалося, що воно буде вмещувати майже 15 тисяч глядачів. Майданчик для проведення футбольних матчів і легко-атлетичних змагань планувалося зробити з розміщенням на її трибунах з лавками 6 тисяч глядачів, де 1750 місць повинні були бути під дерев'яним навісом. Уже до серпня головну футбольну арену було збудовано, але її трибуни готові були прийняти лише близько 5 тисяч глядачів (крита трибуна - на тисячу нумерованих місць, відкрита - з лавками на 1750 місць і по обидві сторони від них вільні майданчики на 2000 осіб).



"Спортивное поле" на карті м. Києва





ПЕРЕДУМОВИ ПОЯВИ ФУТБОЛУ

Підтвердження викладеного:

Спортивное поле

“Группа местных предпринимателей приступила к устройству на Лукьяновке специальных площадок и трибун, соединенных в одно “Спортивное поле”. Поле предполагается устроить по типу парижского “Parc des Princes”, сосредоточив на нем одновременно много разнообразных видов спорта, как-то – футбол, лаунь-теннис, катанье на велосипедах и на мотоциклетах, полеты на аэропланах, а зимою - состезания конькобежцев и проч.

Спортивное поле займет около 4 десятины земли; оно рассчитано на 15000 тысяч зрителей, причем для 6000 тысяч устроены будут сидячия”.

(Газета “Кіевская мысль”, 1912 р., №142, 24 травня)

Спортивное поле в Кіеве

“...первая площадка спортивного поля совершенно готова. На ней поставлены крытые трибуны на 1000 нумерованных мест, открыты трибуны со скамейками на 1750 мест и за ними свободная площадка на 2000 человек. Первая площадка подготовлена для игры в футбол и легкой атлетики. Зимой здесь будут происходить все виды зимних sports, а с весны велосипедные и мотоциклетные гонки”.

(Газета “Кіевлянин”, 1912 р., №222, 12 серпня)

Об'ява:

СПОРТИВНОЕ ПОЛЕ

товарищества

по Львовской-Монастирская-Дикая.

Прямое сообщение трамваем №№ 4, 13, 20.

12 августа торжественное открытие

1-е отделение. Двумя оркестрами военной музыки и большим хором певчих будет исполнено ряд интересных музыкальных номеров, под управл. П. Г. Гончарова.

2-е отделение. **Олимпийскія игры.** Руководители: М. Ратье, А. Вешке, Е. Крамковъ.

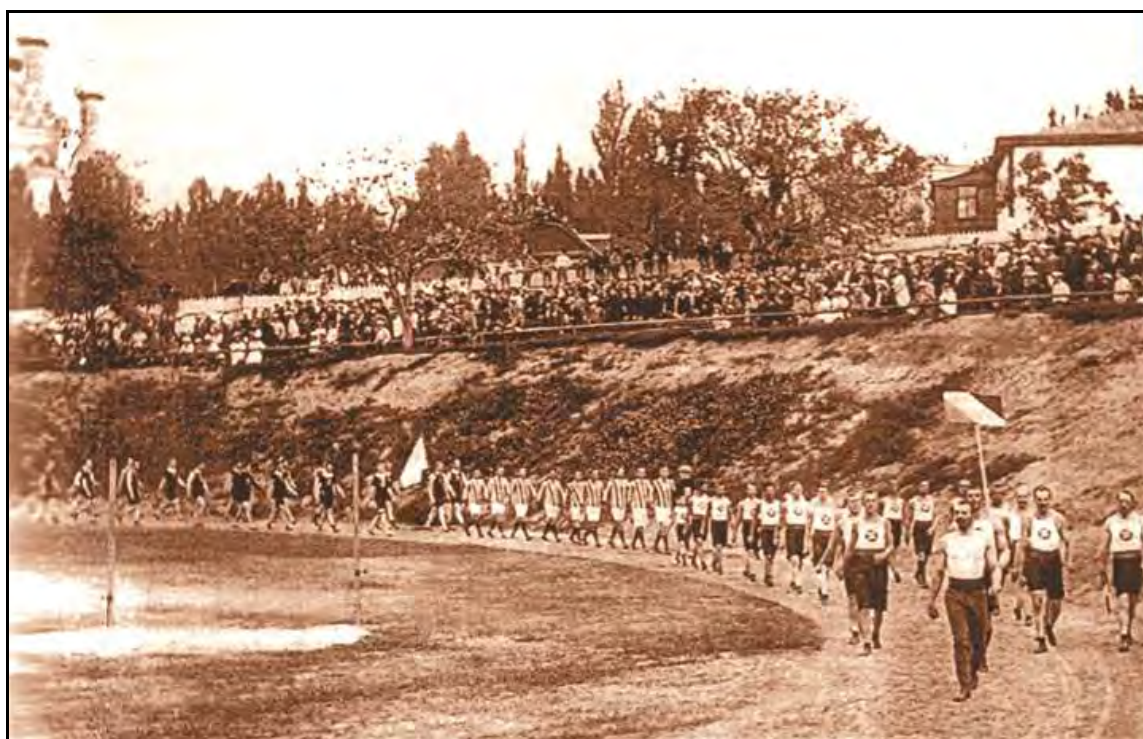
3-е отделение. **ФУТЬ – БОЛЬ.**

4-е отделение. **Фейерверкъ,** небывалый в Кіеве, готовившийся к постановке известным пиротехником Ф. И. Смирновымъ.

Начало музыки в 3 часа, а программы – в 4 час. дня.

Для удобства публики в городе открыта касса – уг. Крещатика и Думской площ. в газетном киоске. Касса открыта с 9 августа. Подробности в афишах.

Уполномоченный Товарищества С.В.Островскій (Газета “Кіевлянин”, 1912 р., №219, 9 серпня)



Парад спортсменів м. Києва під час відкриття "Спортивного поля" – зліва видно куполи Миколаївського собору Покровського монастиря (ілюстрація з журналу "Красота и сила" №1 за 1913 р.)



ПЕРШІ КРОКИ ФУТБОЛУ УКРАЇНИ



1 серпня 1912 року "Спортивное поле" було освячено духовними особами Вознесенської церкви, і на ньому відбувся молебень. **12 серпня** о 4-й годині дня **перший у місті стадіон був урочисто відкритий**. Програма відкриття "Спортивного поля" була насичена різними заходами.

А вже 1913 року в Києві було створено нове "Общество содействия физическому развитию и спорту", статут якого був зареєстрований 14 серпня цього року. 10 вересня відбулося організаційне зібрання, на якому було обрано Правління цього товариства. Головою товариства було обрано голову Київської Думи І.М.Дьякова, а віце-головою вже знайомого нам Є.Ф.Гарнич-Гарницького. До складу Правління увійшов і О.К.Анохін. Це товариство було засновано в Києві з метою об'єднання осіб, співчуваючих ідеї фізичного розвитку, і для надання своїм членам можливості користуватися різними фізичними вправами і всілякими видами спорту. **Район дії суспільства поширювався на весь Південно-Західний край.**

Товариству надавалося право відкривати на власних або орендованих ділянках земель іподроми, циклодроми, аеродроми та інші спортивні майданчики; відкривати школи фізичного розвитку, зали для різних видів спорту, влаштовувати різні змагання і т.п. Таким чином, влада намагалася спортивну діяльність у місті, а також і взагалі на всій території України підпорядкувати **єдиному керівництву** (щось подібне Рад фізичної культури та спорту вже в радянські часи - Примітка автора).

Саме в ці часи на півдні Російської імперії на теренах сучасної України виникла досить широка мережа друку спортивних періодичних видань. З листопада 1912 року в Києві почав виходити чудовий щотижневий багато ілюстрований журнал "Спортъ и игры" під редакцією Я.В.Вагнера (проіснував до травня наступного року - усього вийшло 27 номерів). 1913 року з'явилися й перші спортивні журнали - "Спорт", "Красота и сила", "Сила и Здоровье" тощо.



Київський журнал "Спорт и игры" 1912 р.



Київський журнал "Красота и сила" 1913 р. та його анонс у газеті



Київський журнал "Сила и здоровье"





ПЕРЕДУМОВИ ПОЯВИ ФУТБОЛУ



Павільйони Всеросійської промислової виставки у Києві 1911 р.

А тепер зупинимося на найвизначнішій події тих часів - на проведенні Першої Олімпіади Російської імперії - комплексу спортивних змагань за зразком міжнародних Олімпійських ігор. Перше спортивне свято такого високого рівня на теренах цієї імперії відбулося з 20 по 24 серпня (а фактично по 1 вересня) 1913 року в Києві й було запроваджене до проведення в цьому місті в цей час Всеросійської промислової виставки. До програми Олімпіади було включено 17 видів спорту, які в той час були поширені в імперії, певний прообраз спартакіад радянської пори (10 видів склали залікову пори (10 видів склали залікову групу змагань, а 7 видів - незалікову). До речі, спочатку

Олімпіаду в Києві планували відкрити 15 серпня і провести протягом 10 днів.

Був обраний олімпійський комітет, головою якого став О.К.Анохін, а "товаришами голови" (заступниками) - лікар Є.Ф.Гарнич-Гарницький і полковник Г.О.Хорджевський, серед членів комітету були вже відомі нам К.О.Клечинський і А.Ф.Коваржик. На загальних зборах цього комітету було затверджено зразок пам'ятної олімпійської медалі та жетонів для нагородження переможців та призерів першої Російської олімпіади, і було спрямоване в установленому порядку клопотання про дозвіл на їх використання. Було прийнято рішення запросити до участі в Олімпіаді членів усіх спортивних товариств, сокільських організацій, а також представників військових частин та установ, до того ж і спортивні організації Фінляндії. З метою полегшення проїзду спортсменів до Києва було вирішено порушити клопотання про безкоштовний проїзд до Києва всіх учасників Олімпіади. Також було вирішено звернутися до навчальних відомств з клопотанням про звільнення від занять в час олімпіади всіх учнів.



Пам'ятна медаль – лицьова і зворотна сторони

Підтвердження викладеного:

Всеросійская выставка в Кіеве

“Программа 1-й Російской олимпиады въ Кіеве уже составлено. Все русскіе спортсмены получают возможность участвовать на первых большихъ спортивныхъ состязаніяхъ по образцу международныхъ олимпийскихъ игръ. Олимпиада откроется 15-го августа и продлится 10 дней...

...Спортивной секціей избранъ олимпийскій комитетъ....

...Общее собраніе олимпийскаго комитета утвердило образецъ російской олимпийской медали. Ко времени устройства олимпиады приурочень розыгрышъ футбольныхъ перенствъ Россіи. Розыгрышъ этотъ производимый до сихъ поръ частично въ разныхъ городахъ имперіи, произойдетъ теперь целикомъ въ Кіеве при участіи представителей 15 городовъ, входящихъ въ составъ Союза.

Въ настоящее время правленіе выставки озабочено подписаніемъ места для устройства олимпийскихъ игръ. Ведутся переговоры съ владельцами “Спортивнаго поля”. Скаковое Общество предоставляет Сырецкій ипподромъ для олимпиады.”

(Газета “Кіевлянинъ”, 1913 р., №152, 4 червня)





Та треба відзначити, що урядом Російської імперії на проведення Олімпіади не було виділено ні копійки. Зверталися ще й до голови Київської Думи І.М.Дьякова, але й той відповів, що *"олимпиада - частное дело и нас не касается"*. Чомусь не зацікавилися можливістю прославитися і керівники Всеросійської промислової виставки. Так що довелося бити чолом меценатам - купцям і промисловцям.



Значки 1-ої Олімпіади Російської імперії

9 липня на засіданні олімпійського комітету вже були затверджені типи медалі та жетона Олімпіади, а також було оголошено конкурс на розробку диплома. І на цьому засіданні було остаточно вирішено питання про перенесення дня відкриття Олімпіади на 20 серпня, оскільки, як виявилося, на 18 серпня в Києві давно був запланований зліт спортивних організацій "Сокола". Закриття Олімпіади запланували на 30 серпня.

Як бачите, у організаторів Олімпіади сумнівів щодо місця її проведення не було. Київ мав придатний для проведення таких комплексних змагань стадіон, а саме "Спортивное поле". Але до кінця червня правління виставки не підписувало контракт з власниками цього стадіону. Під загрозою було закінчення робіт з приготування поля і перевлаштування трибун. До того ж, ще в лютому на "Спортивном поле" позаду трибун вже готувався ще один майданчик, розмірами 60x80 м.

Але все скінчилося добре, за підписаним контрактом до 5 серпня мали бути розширені трибуни, а до 26 липня - приведене у належний вигляд поле. І стадіон до дня відкриття був готовий. Саме на ньому і відбулися основні турніри Олімпіади. Але деякі змагання проходили і в павільйонах промислової виставки та на її території.

Урочисте відкриття першої Російської олімпіади 1913 року в Києві відбулося 20 серпня. За день до цього була проведена генеральна репетиція цієї церемонії о 3-ій годині дня на "Спортивном поле", а також проведено засідання суддівських комісій у приміщенні гімнастичного товариства "Сокол". Всім учасникам змагань та суддям були роздані значки учасників змагань, які давали їм право безкоштовного відвідання арени змагань без квитків в будь-який час з забезпеченням місць на трибуні.

Слід зазначити, що організатори виставки, щоб покрити свої витрати, вимушені були "заламати" за вхідні квитки на "Спортивное поле" не ймовірно за тих часів ціну: 2 рублі з дорослих та 1 рубль з учнів гімназій. Хотіли спочатку запросити по 100 рублів і за ліцензії з фотокореспондентів, але потім зажадали з них лише оплату "натурою" - по одній фотографії з кожного кадру - "для історії".



Квиток на перегляд змагань Першої Російської Олімпіади

Об'ява:

СЕГОДНЯ ВЪ 11 1/2 Ч. ДНЯ
**ТОРЖЕСТВЕННОЕ ОТКРЫТИЕ
ПЕРВОЙ РОССИЙСКОЙ ОЛИМПАДЫ**

на "Спортивномъ поле"

(Львовская ул – по Дикой ул.)

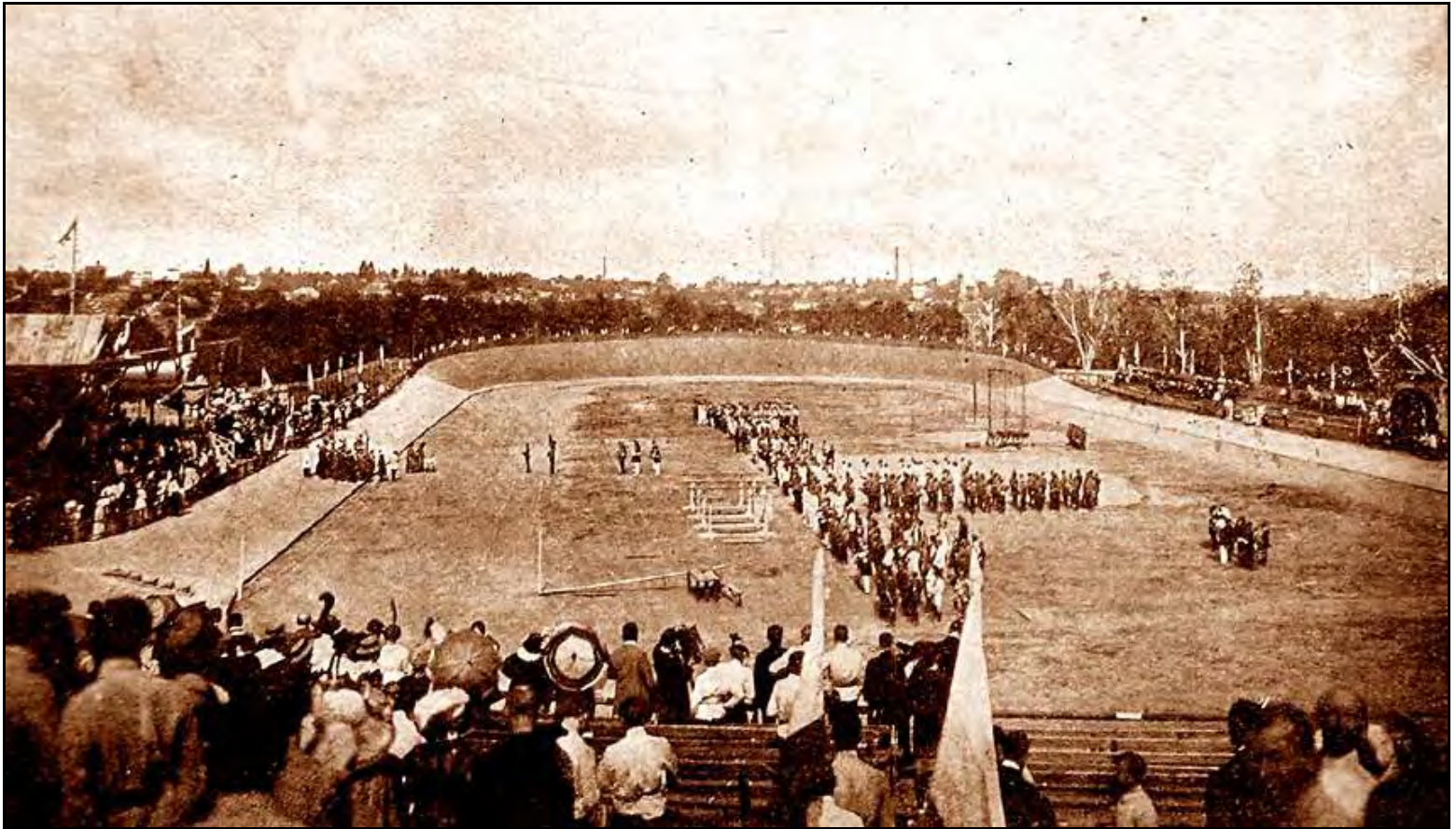
ПОРЯДОКЪ ДНЯ: 1) Парадный выходъ участниковъ. 2) Молебствіе.
3) Открытіе стадіона. 4) Состязанія по разнымъ видамъ спорта одновременно.

(Газета "Кіевлянинъ", 1913 р., №228, 20 серпня)





ПЕРЕДУМОВИ ПОЯВИ ФУТБОЛУ



"Спортивне поле" в день відкриття Олімпіади 1913 р.

Досить широко події Першої Російської Олімпіади висвітлювалися у періодичних друкованих виданнях тих часів. Особливо цій події була привернута увага на сторінках таких видань, як "Красота и сила", "Вестник Русского сокольства" та "Кієвлянинъ". Про значення, якого надавало населення цій події, свідчать слова з цих видань: *"...уже в два часа (начало было назначено на 3 часа) публика начала стекаться на стадион, переполняя все шедшие сюда трамваи. У касс образовались длинные очереди и к трем часам билетов не осталось. Не получившая билетов публика заполнила проходы и другие свободные площадки земли и, хоть стоя, хотела посмотреть соколов"*. А в день відкриття свята були присутні Великий князь Дмитро Павлович, князь Гаврило Костянтинович, генерал-майор Воейков та Султан Крим-Гірей.



Вхідна арка на стадіон (з боку вул. Дикої)



Молебен на відкритті Олімпіади в Києві



Високі гості в центральній ложі





Парад спортсменів на "Спортивному полі"



Гімнастичні вправи в день відкриття

Важливу роль в організації, підготовці та проведенні змагань відіграло саме гімнастичне товариство "Русский сокол", гімнастичний виступ учнів навчальних закладів проходив за сокільською системою, а також після завершення офіційної програми Першої Російської Олімпіади відбувся об'єднаний виступ "соколів" Південно-Західної частини Російської імперії. Активну участь в цьому взяли зокрема Б.Гонзатко, А.Коваржик, Е.Саля, які були запрошені як члени секції фізичного виховання, спорту та полювання при Всеросійській виставці. А.Коваржик та Б.Гонзатко невдовзі увійшли до складу Олімпійського комітету Всеросійської виставки та Київського Олімпійського комітету. Також ряд представників цього київського товариства входили до спортивної комісії при Київському Олімпійському комітетові, які відповідали за організацію змагань різних видів спорту.

Ще на початку року, 3 січня в Києві відбулась нарада з підготовки та організації об'єднаного виступу "соколів" Південно-Західної частини Росії, в якій взяли участь делегати з Одеси, Чернігова та інших міст, а вже на 1 та 2 лютого була запланована розширена зустріч, на яку прибули представники сокольських товариств з Одеси, Катеринослава, Чернігова, Воронежу, Полтави, Кам'янка-Подільського, Харкова, Житомира, Богодухова, Таганрогу, Тифліса, Курська та Орла.

До того ж ще задовго до проведення Олімпіади 25 червня на "Спортивному полі" відбулося гімнастичне свято учнів навчальних закладів Києва та Чернігова, підготовка до якого здійснювалася на високому рівні. І тільки після цього була проведена дуже відповідальна робота з підготовки гімнастичного свята навчальних закладів на Олімпіаді. 8 серпня у приміщенні Київського І-го реального училища відбулося засідання, на якому обговорювалась програма участі жіночих гімназій у Олімпіаді та у гімнастичному виступі навчальних закладів. 9 серпня в Київській приватній чоловічій гімназії М.Стельмашенка пройшла нарада, стосовно вироблення програми участі чоловічих середніх навчальних закладів Київського округу на Олімпіаді та в гімнастичному святі. Потім 14 серпня в приміщенні Київського І-го реального училища відбулося засідання вчителів з гімнастики Київських середніх навчальних закладів з цього ж питання. І, нарешті, участь навчальних закладів схвалив попечитель Київського навчального округу, зазначаючи: "...имею честь уведомить Вас, Милостивые Государы, что изложенные в протоколе заседания начальников средних учебных заведений гор. Киева от 9-го сего августа предложения относительно участия учащихся Киевских средних учебных заведений в I-й Всероссийской Олимпиаде я одобряю". Програма гімнастичного свята навчальних закладів була розроблена та прийнята 14 серпня на засіданні викладачів гімнастики Київських середніх учбових закладів, у якій, зокрема, визначається порядок дисциплін та учасників у них молоді з Києва та Чернігова. Ця програма була навіть надрукована у типографії й є, скоріш за все, першою відомою програмкою спортивних заходів якщо не взагалі в межах Російської імперії, то на її українських землях - це точно.

Таким чином, до Олімпіади у Києві був приурочений ще й "сокольський зліт". Саме тому 25 та 26 серпня на "Спортивному полі" відбувся об'єднаний виступ "соколів" Південно-Західної частини Російської імперії, який мав презентувати здобутки та досягнення членів цього товариства на півдні імперії, тобто переважно на українських землях, що входили до її складу. До програми виступу увійшли: гімнастичні вправи та легко-





ПЕРЕДУМОВИ ПОЯВИ ФУТБОЛУ

атлетичні змагання. Планувалися виступи гімнастів з 8 міст, але, на жаль, приїхали не всі бажаючі за браком коштів та дальності поїздки. У змаганнях із гімнастики як у груповому, так і в індивідуальному відділах перемогу святкували команда Головної гімнастично-фехтувальної школи та її представники. Вагомий внесок у перемогу школи у гімнастичних змаганнях зробив керівник Головної гімнастично-фехтувальної школи Ф.Ербен, який готував своїх підопічних за сокольською гімнастичною системою. В групових змаганнях перше місце посіли "соколи" з Харкова (370 балів), друге місце - Київ (354 бали). Ця подія висвітлювалась на шпальтах багатьох періодичних видань. Тут наведені цікаві фото з виступів з оригінальними вправами харків'ян з граблями та косами ("Вестник русского сокольства" №7, 1913 р., стор. 183).



Диплом за перемогу у сокольських змаганнях



Українки-гімнастки в національних костюмах.



Упражнение українських соколовъ съ косами.

Мабуть цим можна було б і завершити цей розділ, але все ж таки, звичайно, потрібно надати інформацію хоча б про визначних українських спортсменів тих часів.



С.І.Уточкін

Зупинемось лише на найвизначніших з них, а саме на, напевно, одному з найрізносторонніших з них: **Сергій Ісайович Уточкін** - відомий не тільки як одному з перших авіаторів Російської імперії, але й як велосипедист, плавець, яхтсмен і автомобіліст, рекордсмен, переможець багатьох всеросійських та міжнародних змагань, журналісту та авіаконструктору. А також, звісно, й **Іван Максимович Піддубний** - один з найвидатніших атлетів і борців в світі тих часів, неодноразовий чемпіону світу з класичної (греко-римської) боротьби, який не програв жодного змагання, чемпіонату та турніру. Їх імена золотими літерами вписані в історію українського спорту.



І.М.Піддубний





Пізнавальна інформація:

Уточкін Сергій Ісайович – різносторонній талановитий спортсмен, один з перших авіаторів Російської імперії, журналіст і авіаконструктор.

Народився 30 червня (12 липня) 1876 р. в м.Одесі Херсонської губ. (Російська імперія) - помер 31 грудня 1915 р. (13 січні 1916 р.) в м.Санкт-Петербурзі (Російська імперія).

Родом з купців, рано залишився без батьків, виховувався родичами, в дитинстві через шок залишився заїкою. Вчився в Одеському комерційному училищі Св.Павла, але вже в 15 років покинув навчання заради занять спортом.

Досить успішно займався 15 видами спорту, був чемпіоном Одеси в змаганнях з конькобіжного спорту, тенісу, фехтування, греблі, плавання, боксу та боротьби. Він самотужки збудував яхту і перемагав у парусних регатах, спускався на дно моря у водозлазному костюмі, першим освоїв роликові коньки, займався джю-джитсу, стрибав з парашутом, показував видатні результати як мото- та автогонщик. Одним з перших мешканців Одеси спробував себе і як футболіст (йому дозволили англійці тренуватися в команді Одеського британського атлетичного клубу), він приклав достатньо багато зусиль, щоб в Одесі були створені перші місцеві футбольні клуби. Але найбільших успіхів він добився як велогонщик. З 1890 р. він на протязі 20 років був багаторазовим чемпіоном і рекордсменом Російської імперії та переможцем змагань за кордоном.

1907 р. в Одесі він здійснив самостійний політ на повітряній кулі на висоті 1200 м, а наступного року – у Єгипті. Надалі він самостійно в короткі строки освоїв управління декількома видами аеропланів, 1910 р. вперше піднявся в небо на біплані й стрімко висунувся в число кращих авіаторів Російської імперії, став дипломованим пілотом, здійснив близько 150 демонстраційних польотів в багатьох містах та за кордоном, створив в Одесі першу школу авіації.

1911 р. потрапив у аварію, опинився в лікарні з переломами та струсом мозку, а наступного року після сімейної драми та з причини застосування знеболюючих ліків і наркотиків опинився в психічній лікарні з діагнозом манії переслідування. Лікувався в Санкт-Петербурзі, постійних доходів не мав, підробляв грою на більярді. Після одного з психічних приступів помер в лікарні. Похований на Нікольському цвинтарі Олександрівської Лаври.

1962 р. на Київській кіностудії ім. О.Довженко створено художній фільм про нього - "В мертвій петлі", з 1977 р. працює Одеський клуб "Авто-ретро" ім. С.Уточкіна, 2001 р. в Одесі біля входу до кінотеатру "Кіно-Уточкіно" йому встановлено пам'ятник, а на будинку, де він народився - меморіальна дошка, з 2002 р. в Одесі в березні проводиться щорічна велогонка "Меморіал Уточкіна", його потомками створено мюзик-холл "Уточкін" та його ім'ям названі вулиці в Санкт-Петербурзі, Воронежі та Кривому Розі

Пізнавальна інформація:

Піддубний Іван Максимович – український атлет і борець, артист цирку, популяризатор спорту, в Російській імперії мав прізвисько – Іван Залізний.

Один з найвидатніших професійних борців світу, 6 разів вигравав "чемпіонати світу" з класичної (греко-римської боротьби) серед професіоналів, серед яких і найавторитетніші в Парижі (1905-08 рр.), за що був нагороджений французьким орденом Почесного легіону (1911 р.). За 40 років виступів не програв жодного із змагань, чемпіонатів чи турнірів. Заслужений майстер спорту СРСР (1945 р.).

Народився 26 вересня (8 жовтня) 1871 р. в с.Богодучівці Золотоношського повіту Полтавської губ. (Російська імперія), нині це с.Красенівка Чорнобаївського р-ну Черкаської обл. - помер 8 серпня 1949 р. в м.Ейську Краснодарського краю (Кубань) - РРФСР (СРСР).

Родом з запорізьких козаків, дістав у спадщину від предків високий зріст (184 см) і величезну силу, до того ж мав вагу біля 120 кг. З дитинства батрачив, у 1893-96 рр. працював вантажником у портах Севастополя та Феодосії, у 1896-97 рр. прикажчиком у фірмі "Лівас".

З 1896 р. розпочалась його кар'єра борця в цирку. З 1897 р. виступав як атлет-гирьовик і борець, з 1907 р. займався класичною боротьбою, неодноразово виступав з гастрольями у містах Російської імперії та за кордоном (побував у 14 країнах 4-х континентів). 1915 р. в Катеринославі переміг чемпіонів Гаркавенко ("чорна маска") і Заїкіна. Під час громадянської війни працював у цирку Житомира та Керчі. З 1922 р. виступав у Московському цирку, 1924 р. перебував на тривалих гастрольях у Німеччині та США. 1926 р. у Нью-Йорку став "чемпіоном Америки".

Під час другої світової війни залишився в окупованому німцями м.Єйську на Кубані (щоб вижити за дозволом німців відкрив біліардний зал при військовому госпіталі) й через те після війни жив у страшних злиднях, навіть продав усі свої медалі, щоб не голодувати. Помер від інфаркту й похований в міському парку Єйська, де лише аж 2011 р. йому було встановлено пам'ятник (погруддя), поряд знаходяться музей і спортивна школа його імені.

1939 р. був нагороджений в СРСР орденом Трудового Червоного Прапора й отримав звання "Заслуженого артиста СРСР". З 1953 р. в СРСР проводився меморіал І.М.Піддубного, а з 1962 р. міжнародні турніри його імені, також його ім'я носить з 1972 р. прогулянковий криголамний теплохід порту в Феодосії, про нього зняті три художніх фільми – "Борець і клоун" (1957 р.), "Знай наших" ("Казахфільм", 1985 р.), "Піддубний" (2014 р.) та документальний "Іван Піддубний. Трагедія силача" (2005 р.)





ЗАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ

*Настане день, візьмемося за руки
З'єднаємо болільницькі серця
Для нас футбол є найсолодша мука
В якій нема початку і кінця*

А.Кондратюк (пісня "Футбол" на музику О.Коляди)

ЗАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ

НАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ В СВІТІ

Перед тим, як розпочати розповідь про те, де й коли вперше мешканці України побачили й познайомилися з грою з м'ячем під незвичною тоді для них назвою "футбол" і про перші кроки цієї гри на теренах України, потрібно обов'язково хоча б коротко доторкнутися до зародження футболу в світі.

Корені найулюбленішої людством гри - "футболу", сягають в далекі стародавні часи. Гра з м'ячем була розповсюджена практично на усіх континентах. В багатьох куточках земної кулі знаходять свідчення про гру в ножний м'яч. Перше зображення м'яча та й самі м'ячі були знайдені навіть в пірамідах Древнього Єгипту. В різні види гри з м'ячем грали й китайці, й японці, й греки, й римляни, й індійці племені майя... Таким чином, з м'ячем грали завжди й усюди.

А на території сучасної України? Відомо, що у VII-V столітті до нашої ери на південних землях України греки - мешканці причорноморських міст Ольвія (нині Миколаїв), Херсонес (нині Севастополь) та Пантікапей (нині Керч) вже залюбки використовували в своєму дозвіллі м'ячі. В деяких друкованих виданнях можна знайти інформацію про те, що гралися м'ячами й у Київській Русі, бо давньоруські билини впевнено говорять про існування подібної гри. Ось як про це стверджує київський історик й фахівець футболу **Валерій Андрійович Старков**, досить відомий за його історичними нарисами у журналі "Динамо" Київ та як людина, яка багато років життя намагалась створити музей цього найвідомішого в Україні клубу. Ще в перші роки незалежності нашої держави він писав:



Вправи древніх греків з м'ячем

"Ніхто не відбере пальму першості в англійців, що запровадили сучасний футбол. Але корені цієї, улюбленої людством гри, сягають в набагато глибші часи. В багатьох куточках земної кулі знаходять свідчення про гру в ножний м'яч. Стародавні Китай, Рим, Греція, центральна Америка, середньовічна Західна Європа вносили щось своє у її розвиток.

А Україна? Давньоруські билини впевнено говорять про існування подібної гри. В билинах київського циклу герої "грають" головою переможеного ворога. Слово "м'яч" відоме в літописах з XI століття. Етнографічні записи вказують на давню традицію ігор з м'ячем, а археологи знайшли сотні м'ячів шкіряних, починаючи з X століття..."

(Саме В.А.Старков одним з перших вказав, що м'яча з тих древніх часів ганяли й на теренах України. В своїй книзі "Традиційна ігрова культура населення України", виданої 2009 року Інститутом української археографії та джерелознавства ім. М.С.Грушевського, він у розділі "Давньоруська гра у ножний м'яч" на сторінках 55-61 наводить цитати з відомих билин "Ілля Муромець та син", "Олексій Попович і Тугарин", "Василь Буслаєвич"... де досить чітко вказане вищенаведене. До того ж є ще свідчення літопису за Іпатієвським списком під 1097 рік щодо гри саме у м'яч. А ще, я впевнений, якісь вправи з м'ячем робили й козаки на Запорізькій Січі та, на жаль, про це ніхто чомусь не згадує, крім відомого усім мультика "Як козаки у футбол грали". Та цей мультфільм до справи не причепиш - **Примітка автора**).

Однак правила усіх цих ігор були різноманітні, та дуже все ж відрізнялися від правил гри в "футбол". До того ж, на жаль, і чіткої історичної згадки, коли саме почали грати у забави з м'ячем, поки не знайдено.

А ось на теренах України про декілька таких ігор саме з м'ячем є повна інформація в щомісячному історичному журналі "Кієвская старина" за червень-липень 1887 року в розділі VI у великому нарисі **С.М.Ісаєвича "Малорусские народные игры окрестностей Переяслава"**. Тут серед розповіді про майже 70 різних ігор, популярних серед мешканців цього регіону, детально описані лише п'ять, що проводилися саме з м'ячем, при цьому надані ще й різновиди деяких з них. Але серед них тільки одна гра виявилася груповою між двома командами гравців і ця гра мала назву "гілка" (або "матковка"). Ось як автор представляє її:





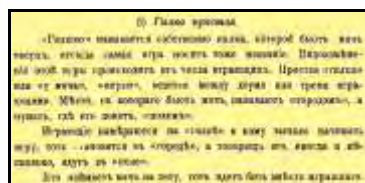
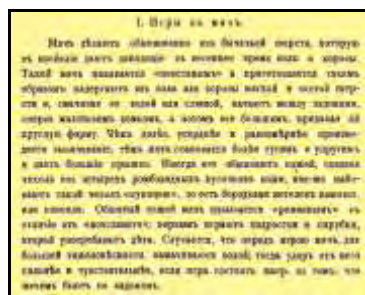
"...Мне приходилось жить в разных местах...: на левом и правом берегу Днепра, на Волыни и в Подолии, но нигде я не встречал такого изобилия игр и такого любовного к ним отношения. Чем можно объяснить, что окрестности Переяслава служат местом их сосредоточения? Мне кажется, что причиной этому то, что Переяслав издавна имел учебные заведения и между ними славившуюся в конце прошлого и первой половине нынешнего века семинарию, привлекающую массу учащейся молодежи. Семинаристы и сами выдумывали игры и приносили их из мест своей родины. Они учили своих товарищей, от них перенимали игры и переяславские мещане, у которых жили на квартирах семинаристы. Из города игры распространялись по окрестностям...

...На майдане играют в маткову. Вот ударил парубок палкой по мячу, мяч взвился черной точкой в воздухе. Парубок бросает "гилку" и мчится к ступке. Сивая шапка сбита на затылок, пышными складками ложатся сзади широчайшие штаны, китыци червоного пояса развеваются по ветру, он мощно разбрасывает ногами.

Но предательские штаны губят хлопца; пущенный в него мяч запутывается в них, и звучащая дотоле отдельными криками равнина оглашается криками радости и победы. Партия поля мчится в город, злполучный парубок сбит с ног ловко подставленной подножкой; на него наваливается вся партия, бегущая в поле, ему загибают сухою вовка и валят на него, при криках и смехе, малу кучу"...



Обкладинка журналу "Кієвська старина"



Нарис С.М.Исаевича

Надалі вже в розділі "Игры в мяч" викладено детально про те, що ж саме в ті часи в Україні уявляв собою цей м'яч:

"Мяч делают обыкновенно из бычьей шерсти, которую в изобилии дают линяющие в весеннее время вола и коровы. Такой мяч называется "повстяным" и изготавливается таким образом: надергают из вола или коровы мягкой и чистой шерсти и, смачивая ее водой или слюной, катают между ладонями, сперва маленьким комком, а потом всё большим, придавая ей круглую форму. Чем долее, усерднее и равномернее производится выкачивание, тем мяч становится более тугим и упругим и дает большие прыжки. Иногда его обшивают кожей, сшивая чехол из четырех ромбовидных кусочков кожи, или же набивают такой чехол "куницею", то есть бородками метелок камыша или конопля. Обшитый кожей мяч называется "реминным" в отличие от "повстяного", первым играют подростки и парубки, второй употребляют дети. Случается, что перед игрою мяч, для большей тягловести намачивают водой; тогда удар от него сильнее и чувствительнее, если игра состоит напр. в том, что мячом бьют по ладоням".

Вказана вище гра "гілка" викладена у декількох видах, але саме про командну гру написано наступне:

...Гилка маткова или матка

"Маткова" или "матка" есть дальнейшее развитие игры "в мяча" и "гилки". Тут происходит уже полное разделение играющих. Являются игроки, могущие бить с расчетом, вводятся сложные правила, определяющие надлежащий ход выигрыша и проигрыша. Такая игра на две партии развивает соревнование. Беготня к так называемой "ступке", иногда целой гурьбой, со смехом и толкотней, придает особенный увлекающий интерес этой сложной и занимательной игре. Ее любят не только дети, но и взрослые; нередко можно видеть "сувоусого дядька", мчащегося среди веселой толпы молодежи к "ступке" и обратно... Общая картина игры не лишена комизма и напоминает стаю юрких чирят, среди которой, торопливо маша крыльями, летит "довгошей крижняк".

Играющие в "маткову" выбирают двух "маток", самых лучших и искусных игроков.

"Матки" отходят в сторону и становятся обнявшись. Остальные играющие разделяются попарно. Пары составляют из равносильных игроков. В каждой паре условливаются о названии каждого. Потом играющие подходят к маткам и спрашивают: "солемы чи зерна?", "дерева чи зализа?" и т.п. Матки выбирают по очереди, говоря "солемы!", "зализа!". И "солома" и "зализо" становятся около выбравших их маток и т.д., пока не составятся две совершенно равносильные партии.

Когда партии составились, матки подходят "миряться". Одна из маток берет гилку и бросает ее другой матке, та ловит гилку одной рукой; бросившая матка обхватывает рукой гилку выше ловившей, та в свою очередь переносит руку выше и так до конца гилки. Чьей матки рука окажется на конце гилки, та с своей партией остается в "городе", а противная уходит в "поле", оставляя в городе одного из самых





ЗАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ

проворных "подгильных". На него возлагается обязанность "подгильювать", т.е. подбрасывать мяч для удобного удара по нем гилкой. Шагах в 20-40 от города назначают место ("ступку"), до которого и обратно каждый из стоящих в городе должен добежать в промежутке произведения им самим или кем либо другим удара и передачей мяча из поля в город, если только мяч не пойман на лету и не решает перехода партий целым составом одной на место другой.

Каждый из стоящих в городе имеет право один раз ударить гилкой по мячу, матка же три. Промах считается за удар. Когда все уже установлено, городяне подходят по очереди к "пидгильному", тот подбрасывает мяч вверх, подошедший же бьет с такой силой гилкой по мячу, чтобы тот полетел в поле.

Израсходовавший то количество ударов, какое он имел право сделать, может возобновить его, сбегавши к ступке. Сбегать к ступке не подвергаясь удару мяча, можно только тогда, когда мяч или летит в воздухе, или же далеко упал в поле; когда же мяч находится в руках "пидгильного" или близко в поле, к ступке проскользнуть трудно, так как противная партия постарается попасть в перебегающих; а если это случится, то партия города проигрывает и уходит в поле, а партия поля в город. Партия города также проигрывает, если кто-нибудь из партии поля поймает мяч на лету (в этой игре мне часто приходилось слышать возгласы: "не шатырь", "шатырник". По смыслу "шатырить" значит отчаянно рисковать). Обе партии обращают все свое искусство - партия города, чтобы удержать, как можно долее, свою активную позицию, партия поля, чтобы выйти из своей пассивной роли. Матка первой к своим подкомандным внушает "не продавать", т.е. бить так, чтобы поляне не могли поймать, а равно перебежать к ступке и обратно, как можно проворнее и современнее, и сама поступает также. Малыши, начинающие большей частью дают промахи, подростки, умеющие, не посягают на "горяка" или удар вверх, но бьют "скачка", по прямой и в бок, на что претендуют противники, а матка или перебивает за черту поля, или так подбрасывает вверх, чтобы мяч падал вертикально, причем ловящему достается по пальцам, по носу и лицу, иногда даже он и поймавши опрокидывается назад и роняет мяч. Только пресытившись игрой, или же увлекаясь желанием показать свою ловкость, матка дает чистый, мягкий и ровный удар по параболе; тогда поймать уже не трудно. Матка противной стороны в свою очередь расставляет своих подкомандных в том или ином направлении, на большем или меньшем расстоянии по степени их умения ловить мяч, а также бросать мячом в бегущих или просто перебрасывать мяч, и пользуется всякою оплошностью противника, как в ударе, так и в пробегании установленной дистанции. Тут с той и другой стороны всеобщее напряжение, всеобщее рвение, строгая подчиненность, распределение ролей, товарищество, соперничество, чувство общей чести, общей неудачи. Трудно придумать что либо, более удачно и более неприметно подготавливающее мальчика и юношу к общежитию".

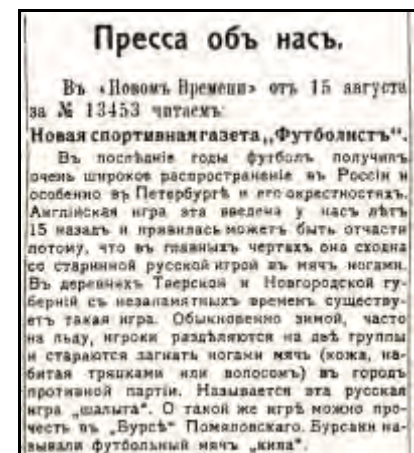
Ось така цікава командна спортивна гра, яка дуже нагадує американську гру "бейсбол" з елементами російської гри "лапта". До речі, тут же автор сповіщає читача, що опис цієї гри він знайшов у збірнику видатного українського етнографіста та історика тих часів П.П.Чубинського (до речі, автора слів гімну України - Примітка автора) - "Труды этнографической счетной экспедиции в северо-западный край", у томі IV, виданому ще 1877 року, на сторінці 44, де ця гра теж має назву "гілка".

Звісно, мало хто знайде в цій українській грі у м'яча схожість з англійською грою "футбол", бо в її описі навіть немає жодного слова про гру ногами, до того ж і м'яч значно менших розмірів, більш твердий і важкий. Однак усіх, звісно, зацікавить те, що й на теренах України вже в ті часи була своя цікава національна командна гра з м'ячем. Важко визначитися, чому ж вона була забута? Напевно все ж через те, що залучені з-за кордону ігри виявилися більш цікавими й до того ж стали більш популярними саме у мешканців міст, а селяни, можливо, ще довгий час "гіляли" м'яча, та це вже в радянські часи мало кого цікавило. Хоча треба зізнатися, що вираз "загілити м'яч" навіть серед граючих у футбол ми частенько чули. Ось і виходить, що це увійшло в наш побут ще з часів от такої цікавої народної гри "гілка".

В Росії досить схожою до цієї гри була народна гра під назвою "шалига". Уяву про цю гру дає Санкт-Петербурзька газета "Футболист" №2 за 29 серпня 1913 року:

"...В деревнях Тверской и Новгородской губерний съ незапамятных временъ существуетъ такая игра. Обыкновенно зимой, часто на льду, игроки разделяются на две группы и стараются загнать ногами м'яч (кожа, набитая тряпками или волосом) въ городъ противной партіи. Называется эта русская игра "шалыга". О такой же игре можно прочесть въ "Бурсе" Помяловскаго. Бурсаки называли футбольный м'яч "кила".

Як бачите, напевно саме українську гру "гілку", як первинну й схожу саме на гру "футбол", розглядають і росіяни, але вже під назвою "кила", а не "гіла", і в яку, начебто, грали бурсаки саме в Санкт-Петербурзі, бо вона була описана відомим російським письменником М.Г.Помяловським (1835-63 рр.)



Про гру "шалига" з газети "Футболист" за 29.08.1913 р.



ПЕРШІ КРОКИ ФУТБОЛУ УКРАЇНИ



Російська народна гра з м'ячем – "шалига" або "кила"

у його книжці "Очерки бурсы", яка вперше надрукована аж на чверть століття раніше ніж наведений вище нарис С.М.Ісаєвича - у 1862-63 рр. в журналах "Время" та "Современник". Ось цитата з неї, де автор знайомить читача саме з цією грою й, до речі, тут мова вже йде про ведення м'яча саме ногами:

"...Между тем все училище высыпало на двор...

...На левой стороне двора около осьмидесяти человек играют в килу - кожаный, набитый волосом мяч величиной в человеческую голову. Две партии сходились стена на стену; один из учеников вел килу, медленно подвигая ее ногами, в чем состоял верх искусства в игре, потому что от сильного удара мяч мог перейти в противоположную сторону, в лагерь неприятеля, где и завладели бы им. Запрещалось бить с носка - при этом можно было нанести удар в ногу противника. Запрещалось бить с закилька, то есть, забежав в лагерь неприятеля и выждав, когда перейдет на его сторону

мяч, прогонять его до города - назначенной черты. Нарушающему правила игры мылили шею.

- Кила! - закричали ученики; это означало, что город взят.

Победители в восторге и с гордостью возвращались на свое место..."

Та все ж гра "футбол" зародилася саме на Британських островах ще з XIII століття. Грали кому заманеться та з будь-якої чисельністю гравців. Першого, найстарішого, саме футбольного м'яча знайшли там не так давно в замку Стерлінг (є припущення, що ним грали шотландські солдати й челядь королеви Марії Стюарт і тому йому близько 450 років). Поступово відпрацьовувалося щось у вигляді правил гри, однак їх ніхто довго не узаконював. В англійських містах уже XIX століття грали прямо на вулицях, усе руйнували, трошили, били один одного, суперечили до посиніння. Грати в футбол декілька разів заборонялося королівськими наказами.



Еволюція правил гри "футбол" на британських островах





ЗАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ

Перша спроба уніфікації й створення єдиних правил гри в футбол була здійснена в Англії 1846 року в Кембриджському університеті Генрі де Уінтоном і Джоном Чарльзом Трингом, і ці правила були навіть опубліковані під назвою "Кембриджські правила". На жаль, це видання не збереглося, й найстарішим з існуючих документів, до яких ведуть походження сучасні правила, є звід правил того ж Джона Тринга, упорядкований 1862 року, коли той займав пост директора Аппінгемської школи. Тоді Тринг назвав футбол "найпростішою грою", а його правила зіграли в розвитку футболу настільки важливу роль, що їх необхідно навести читачу:



Перший футбольний м'яч

Найпростіша гра *

1. Гол вважається забитим, коли м'яч пройшов між стійками у ворота та під перекладиною – за виключенням випадків, коли його закинули у ворота рукою.
2. М'яч дозволяється зупиняти руками тільки для того, щоб встановити його перед собою для удару.
3. **Бити дозволяється тільки по м'ячу.**
4. Гравець не має права бити по м'ячу, який знаходиться в повітрі.
5. Забороняється ставити підніжки, робити підсічки та бити противника по ногах.
6. Якщо м'яч було вибито за бокову лінію, гравець, що вибив м'яч, повертає його в гру з того місця, де він пересік бокову лінію, в напрямку по прямій лінії до середини поля.
7. Якщо м'яч вибито за лінію воріт, його повертає на поле гравець тієї команди, через лінію воріт якої пройшов м'яч.
8. Гравці команди суперників повинні знаходитися на відстані не ближче 6 кроків від футболіста, що вибиває м'яч в поле з бокової лінії або з лінії воріт.
9. Гравець вважається таким, що знаходиться в положенні "поза грою", як тільки він опинився попереду м'яча й повинен негайно зайняти положення позаду м'яча. Якщо м'ячем володіє його команда, гравець в положенні "поза грою" не має права торкатися м'яча або пересуватися вперед, поки хтось з другої команди не доторкнеться до м'яча або хтось з його команди не виб'є м'яч на одну лінію з ним або вперед.
10. У випадку, якщо гравець знаходиться в положенні "поза грою", йому забороняється атакувати суперника. Він може почати гру тільки тоді, коли вийде з положення "поза грою".

* У цих правилах зустрічаються ще елементи гри в регбі, які з часом були анульовані.

Коли ж вже витримувати постійне порушення правил усім набридло, тоді керівники команд декількох англійських коледжів зібралися разом **26 жовтня 1863 року** в Кембріджі в таверні каменярів (Freemasons' Tavern) на Лонг-Ейкр у Ковент Гарден, де й вирішили створити єдині правила гри. Звісно, це усіма тільки віталосся. Противників гри руками та ногами було дуже багато, тому створили спочатку правила гри в м'яч ногами (тобто саме футбол), а потім і руками - регбі. Мало того створили Футбольну Асоціацію (*Football Association*) - перший офіційний футбольний орган. Правила ж футболу були прийняті за основу вже під час п'ятого засідання - **1 грудня 1863 року**. Правила забороняли футболістам пересуватися по полю з м'ячем у руках, а також не дозволяли блокування, поштовхи, підніжки і підсічки, завдавати удари по **ногах**. А вже 8 грудня Футбольна Асоціація надрукувала в типографії книжечку - "Опис гри в футбол" (13 основних правил) - перший детальний набір правил гри, яка з цього часу стала відома усім під назвою "Футбол" (*Football*). Заперечувати це, як **народження футболу на планеті Земля**, не має сенсу та й цього ніхто ніколи до цього часу не робив.



Найперше з відомих фото футбольної команди



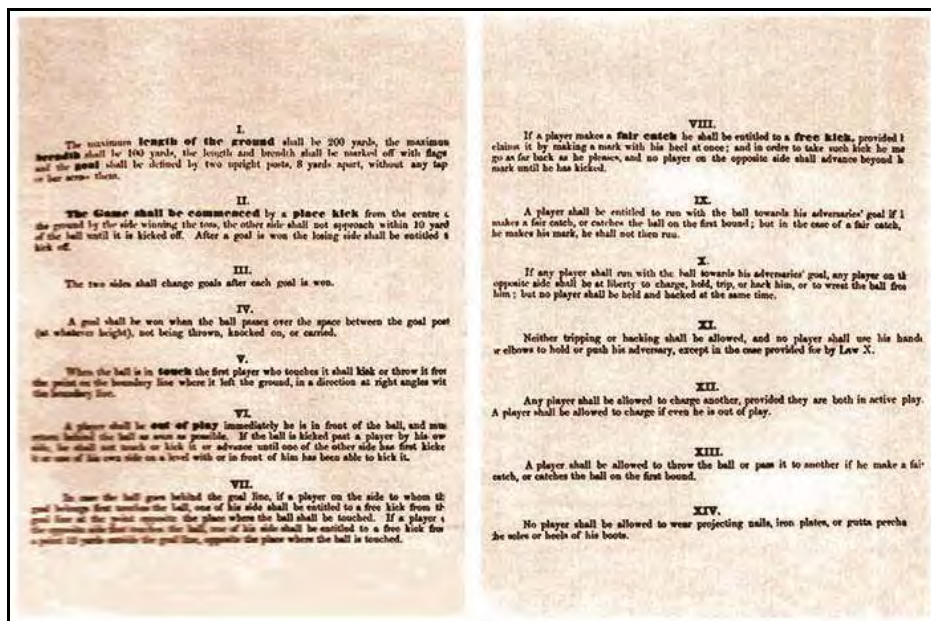
Найстаріший футбольний клуб "Шеффілд" з Англії





Три з тринадцяти параграфів прийнятих правил вказували на заборону гри руками в різних ситуаціях (наприклад, торкання та передача м'яча руками дозволялась за умови, що його спіймали після першого відскоку). Інші параграфи визначали максимальну довжину та ширину поля - не більше 200x100 ярдів (це 180x90 м), ширину воріт - 8 ярдів (це 7 м. 32 см), процедуру початку гри з центра поля, тлумачили різні терміни, включаючи [взяття воріт](#) і [вкидання м'яча в гру](#). Незважаючи на уточнення характеристик взуття (заборонялося взуття з металевими шипами, залізні вставки та гутаперча), не було конкретних правил щодо кількості гравців, виконання пенальті, штрафних ударів, порушень гри чи розмірів футбольного м'яча. Капітанам обох команд необхідно було узгоджувати ці моменти перед початком кожного матчу.

Створення 1863 року в Англії на основі правил Джона Тринга єдиних правил гри в футбол і видання їх в типографії у вигляді буклетика, що мав назву - "Опис гри в футбол" (13 основних правил), зіграло величезну роль в становленні цієї гри не тільки на берегах "туманного Альбїону", але й в усюму світі. Деякі деталі цих правил можуть шокувати сьогодні обивателя: не було ні пенальті, ні замінів, ні карток, ні центральної лінії, ні сіток на воротах, суддя робив свою роботу, знаходячись за межами поля, тощо... На жаль, і цей буклет не зберігся, а найстаріше типографське видання правил (вже з 14 пунктів) наведено тут на ілюстрації.



Перше відоме друковане видання правил футболу

Через два роки команди вже визначилися з кількістю футболістів - по 11

у кожній команді, гра велася вже лише круглим м'ячем (на відміну від регбі), червона стрічка протягалась між стійками воріт для позначки верхньої частини воріт, а також зазначалось, що всі гравці перед м'ячем перебувають у положенні поза грою. В ці роки ще основним способом переміщення м'яча по полю був дриблінг (ведення м'яча одним гравцем), поки футбольний клуб "Куїнз Парк Рейнджерс" ще на початку 70-х років не запропонував гру "на передачах" м'яча, зрозумівши, що м'яч завжди рухається вперед швидше, ніж гравець.

1871 року час гри було обмежено півтори годинами, була введена взагалі заборона на гру рукою в м'яч, за винятком одного гравця в кожній команді, а саме воротаря, який отримав право ловити м'яча руками, але лише в межах свого воротарського майданчика, та був визначений розмір м'яча. 1872 року був введений кутовий удар (корнер), 1873 року було введено вкидання м'яча з-за бокової лінії та з'являється більш чітке визначення офсайду (положення "поза грою"), а в наступному році були визначені порушення, за які призначався вільний удар, а 1875 року мотузок між стійками воріт замінила перекладина на висоті 2,44 м від землі.

Найперша брошура, що збереглася до наших днів, з правилами гри на німецькій мові, була надрукована в Німеччині 1875 року на замовлення К.Коха (K.Koch) в Брауншвейзі на 12 сторінках і містила 62 пункти правил в 11 розділах (також наведена на ілюстраціях).

В цей час назріла гостра необхідність в певному органі, який би встановлював єдиний порядок і вносив в правила зміни. І ось 1886 року британці такий орган створили й назвали Міжнародною радою Футбольних Асоціацій - ІФАБ (International Football Association Board - IFAB). Саме британці, а не англійці, бо з виникненням ідеї про проведення чемпіонату Великої Британії перед футбольними чиновниками встала



Перша надрукована брошура з правилами футболу (Німеччина, 1875 р.) – обкладинка та титульний лист





ЗАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ

проблема, за якими правилами грати поміж собою англійцям, шотландцям, валлійцям та ірландцям (тоді Ірландія була ще єдиною - **Примітка автора**). Щодо судді, то він став користуватися свистком з 1878 року, а 1880 року вперше з'явився на полі та з 1891 року вже мав двох помічників.

Однак навіть члени Футбольної Асоціації не поспішали виконувати запропоновані ними правила, таким чином вже з 1880 року почалося десятиріччя радикальних реформ у футболі, завершення яких послужило створенню Футбольної Ліги Англії. Тоді, до речі, кількість основних правил збільшилась... до 15. Час гри 1883 року поділили на дві половини й ввели правило зміни воріт після перерви, також було введено правило кидання м'яча лише обома руками, а 1886 року воротарю дозволили грати руками вже на всій своїй половині поля. Наступного року серйозно уточнили правило "положення поза грою" - його вже не враховували при кутовому ударі, ударі від воріт і коли останнім м'яча доторкнувся супротивник.

1891 року футбольні правила були суттєво переглянуті, й цю ревізію здійснила саме ІФАБ. Зокрема, цього року з'являється найсуворіше покарання - правило пенальті (12-ярдовий удар - 10 м 97 см), а на воротах з'явилася сітка. 1893 року було заборонено нападати на воротаря, якщо той не йшов на м'яч, або не контролював вже м'яч, або не перекривав доступ супернику до м'яча. Всі ці зміни увійшли до нової редакції правил гри, яка була опублікована 1894 року й збереглася в значній мірі до наших днів.

До 1899 року вже було чітко визначено, що в кожній команді на полі повинно було бути по 11 гравців, а вже з 1901 року дозволялася силова боротьба з воротарем, що вийшов за межі штрафного майданчика. Наступного року нарешті визначилися з правом воротаря грати руками - його чітко обмежили штрафним майданчиком. До речі, тільки з 1903 року були остаточно затверджені розміри футбольного поля й, до того, штрафний удар дозволялося призначати лише судді, а до цього й самі гравці могли це вирішити.

Ось таким чином команди почали таки грати за правилами, вимушені були мати в своєму складі 11 гравців, спорудили окремі майданчики для гри й зробили примітивну розмітку поля та й пішло-поїхало. А 1871 року вже почали розіграш першого в світі футбольного призу - Кубка Футбольної Асоціації. Мало того 1885 року футбол в Англії отримав статус професійного й завдяки йому почали заробляти гроші, як ті що в нього грали, так і їх наймачі.

Це все детально розписано, щоб читач краще розумів, про яку саме гру ведеться мова й в подальшому історію якої ми й будемо розглядати. А тепер зробимо деякі висновки. Звісно, зараз ніхто не заперечує документальне підтвердження першості англійців, бо дійсно саме вони запровадили сучасний футбол. Футбол - це саме англійська гра, й за відомими усім правилами грають скрізь саме у англійський футбол. Тобто не існує ані бразильського футболу, ані німецького футболу, ані українського футболу - це все англійський футбол. Є звичайно, наприклад, американський футбол, є міні-футбол, є навіть пляжний футбол, але усе це зовсім інші ігри, за іншими правилами. І це треба чітко усвідомлювати.

Що до питання, яку дату вважати датою народження футболу в світі, то вона давно в усьому світі визнана. І усілякі посилення на народження футболу у Стародавньому Римі, Єгипті, Китаї або Мексиці просто абсурдні, бо це пошук схожих на футбол ігор, у яких назви "футбол" ніколи не було й не могло бути. Маю надію, що читачі усе це добре розуміють, й усі з цим згодні. Таким чином, в інших місцях земної кулі футбол міг з'явитися лише після 1863 року і аж ніяк не раніше. Тому зверніть, будь ласка, увагу на те, що якщо десь в якійсь газетці в будь якій країні ви прочитали, наприклад, що декілька гімназистів вийшли з гумовим м'ячиком пограти на галявинку до 1863 року, то вони ні в якому разі не грали у футбол, а просто для розваги перекидали м'яча один одному на свіжому повітрі, й аж ніяк не більше того.

З цього робимо другий висновок - футбол це гра за певними правилами, основою яких, по-перше, повинно бути поле для гри розмірами як мінімум 45x90 та максимум 90x120 метрів з визначеною розміткою; по-друге, мають бути двоє воріт розмірами хоча б наближеними до 2,5 метра висотою та 7 метрів шириною. А головне, це те, що в цю гру повинні грати дві команди по 11 гравців в кожній (чітко визначено про недопустимість проведення гри коли в команді менше 7 чоловік - **Примітка автора**), одному з яких надане право стояти у воротах і грати руками. Якщо ж ці правила не виконані, то, пробачте, це вже усе що завгодно, але не "футбол". І це теж, я впевнений, усі добре розуміють. Бо якщо якось інакше, то тоді взагалі можна вважати, що у "футбол" грали в



Футболка гравця збірної Англії в першому міжнародному матчі Англія – Шотландія 1872 р. (музей футболу в Престоні)





багатьох місцях ще раніше, ніж цю гру створили англійці. Але ж світова практика чітко вказує, що в більшості випадків дати народження цієї гри в інших країнах прив'язані до задокументованого будь-якого матчу, проведеного громадянами цієї країни (або мешканцями її регіону чи міста), у гру під назвою саме "футбол".

А далі вже можна й потрібно наводити інформацію про появу на теренах сучасної України саме англійської гри під назвою "футбол" за правилами, які були затверджені ще 1863 року. Нас майже не повинні цікавити якісь там вправи когось з м'ячем або ігри декількох чоловік з використанням м'яча, якого вони на свіжому повітрі на галявинці ногами забивають поміж дерев чи покладених на землю камінців. Бо це, звісно, не гра "футбол" і це, маємо надію, тепер вже всі добре розуміють.

ПОЯВА ФУТБОЛУ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ

З'явлення футболу на півдні Російської імперії

Перед тим, як почати висвітлювати конкретні факти щодо появи футболу на теренах сучасної України, ще раз нагадаємо читачу, що тут мається на увазі саме англійська гра під назвою "футбол", правила якої були



Футбольний м'яч другої половини XIX ст.

прийняті 1863 року. Тому почнемо з того, що мешканців України познайомити з цією новою й незвичною в ті часи грою могли або ж самі британці, де ця гра зародилася й була дуже популярною, або інші іноземці, які були добре ознайомлені з правилами цієї гри раніше в своїх країнах, де ця гра вже теж була поширена. До того ж ці іноземці повинні були захоплюватися не лише фізичною культурою, але й спортом, бо футбол - то гра змагального і командного характеру, з визна-



Бутси футболіста другої половини XIX ст.

ченням переможця й результату спортивного поєдинку.

В попередньому розділі ми приділили значну увагу поширенню й розвитку фізичної культури та спорту на західних та східних землях теперішньої незалежної України, які в ті часи були розподілені поміж двох імперій - Російської та Австро-Угорської. А тепер саме переходимо до появи на цих землях англійської гри під назвою "футбол" та зацікавлення нею місцевого населення, тобто громадян цих двох імперій. Схема дуже чітка - у футбол починають грати на цих землях іноземці, а мешканці міст і населених пунктів придивляються до цієї гри, самі пробують зіграти так як іноземці, а коли їм це вдається, то створюють свої, місцеві команди і проводять змагання як поміж собою, так і з тими ж іноземцями, які до цього були їх вчителями. Усе напрочуд просто й саме за цією схемою ми й будемо вести подальшу розповідь.

Щоб ще більше всі усвідомлювали те, про що піде мова далі, потрібно нагадати читачам, що "британ-



Форма футболіста (фотографія 1891 р.)

цями" іменуються мешканці Британських островів на заході Європи, серед яких з давніх часів склалися чотири основні нації - англійці, шотландці, валлійці та ірландці. На початку XVIII століття англійці і шотландці створили Королівство Великої Британії, а у XIX столітті з приєднанням ірландців з'явилося єдине Сполучене Королівство Великої Британії та Ірландії (нині Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії - **Примітка автора**), про історичне значення якого на світовій арені мабуть усі добре знають. Ставши однією з провідних країн в світі майже в усіх галузях, британці настільки пишалися своєю належністю до цієї супердержави, що прикладів зміни свого громадянства серед цих чотирьох народів в ті часи важко знайти та й шукати якісь поодинокі приклади недоречно. Але розселення британців по усім континентам було досить значним. По-перше, цього вимагала величезна кількість територій, які були, завдяки розвитку мореплавства, підкорені британцями й приєднані до їх королівства як колонії. По-друге, британські спеціалісти дуже цінувалися в усьому світі, їх запрошували до майже усіх країн, де вони оселялися в теж так званих "колоніях", держачись згуртовано один біля другого. Це не означає, що вони були лише тимчасовими мешканцями цих країн, бо деякі з них проживали тут досить багато років і, навіть, одружувалися й обзаводилися родинами. Але змінювати громадянство у них і в думках ніколи не





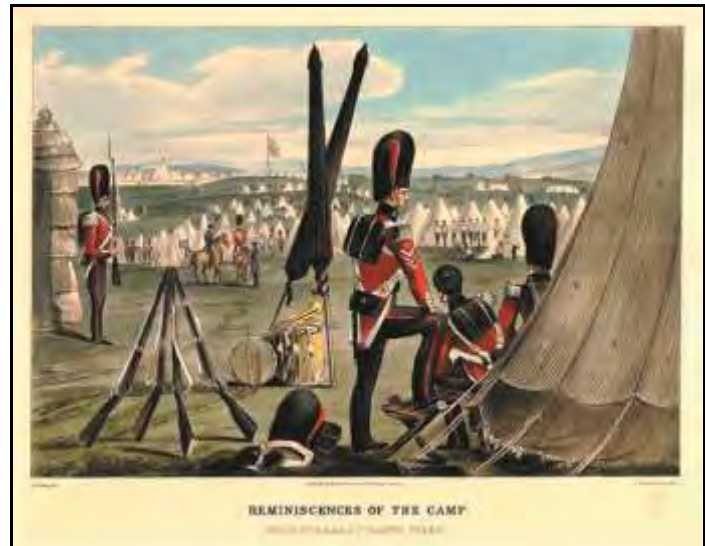
ЗАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ

було. Про це свідчить і наявність в місцях скупчення британських поселенців, як правило, їхнього консульства, яке стояло на захисті інтересів британців. Якщо німці, поляки й інші народи Європи змінювали своє громадянство постійно й без особливого клопоту, бо так історично склалося, то серед британців це лише поодинокі випадки.

Усім добре відомо, що у XIX столітті британці були в числі світових лідерів не тільки у гімнастиці та футболі, але й у мореплаванні, у промисловості, у розвитку техніки, у комерції тощо. Звісно, британські торгові кораблі та британські спеціалісти були бажаними в усьому світі. Британські моряки прибували в порти усіх країн світу й з незапам'ятних часів заходили і в порти країн Чорноморського басейну. І ми вже добре усвідомили, що британці на українських землях осіли перш за все в містах, де існували порти, в які заходили їх морські пароплави, в тому числі бували й в Одесі, Миколаєві, портових містах Криму, в Бердянську та Маріуполі. А британські промисловці приймали участь в організації виробництва теж в багатьох країнах, у тому числі і в Російській імперії. Разом з ними приїжджали з Великої Британії спеціалісти й робітники, які працювали на підприємствах саме на землях Донецького вугільного басейну та й, в деякій мірі, Криворізького басейну з видобутку залізної руди, де розвивалася металургія, та й ще завдяки своїм конторам Індо-Європейського телеграфу, мережа якого проходила через ці землі.

В великих містах на українських землях в ті часи вже традиційно існували громади німців, поляків, євреїв, чехів та й інших народів. Завдяки створенню в Чехії так званого "сокольського руху", про який багато велось мови в попередньому розділі, і через запровадження в цій системі фізичного виховання ще й англійської гри "футбол", вона теж почала розповсюджуватися на українських землях, особливо в західних, які входили до Австро-Угорської імперії й, до того ж, чехи були їх найближчими сусідами. Але почнемо ми все ж таки з британців, як батьків гри під назвою "футбол".

На жаль інформації про проведення футбольних матчів в місцях скупчення британців в Донецькому або Криворізькому басейнах не знайдено. Та й щодо Криму, навіть в містах розташування контор Індо-Європейського телеграфу в Керчі та Сімферополі, ніде жодного слова. Хоча, наприклад, відомий львівський історик футболу Б.Люпа стверджує, що десь зустрічав згадки про те, що перші ігри у футбол велися саме ще під час Кримської війни англійськими вояками під Севастополем за часів облоги цього міста в 1854-55 роках. На жаль, документального підтвердження цьому поки не знайдено й, до того ж, тоді офіційно ще як-ніяк, але й не існувало такої гри як "футбол". Але, звісно, це не означає, що мешканці "британських колоній" в українських регіонах не сприяли ознайомленню місцевих мешканців якщо не з самою грою в повному її розумінні, то з її елементами. І від цього відмовлятися ніяк не потрібно.



Британські гвардійці в Криму. 1854 р. (поштова картка)

А от щодо Одеси, то якимось вже так в радянські часи повелося, що начебто саме тут зародився футбол

майже усієї Російської імперії. Це сталося завдяки невеличкій книжечці відомого в 60-ті роки минулого століття спортсмена та журналіста **Бориса Веніаміновича Галинського "Чорноморці (записки футболіста)"**, яка була видана в Одесі у видавництві "Маяк" 1969 р. на 176 сторінках з ілюстраціями накладом у 10 000 примірників російською мовою. Саме з цього "твору" громадяни Країни Рад і дізналися, що:

"История футбола в Одессе началась в 1878 году, когда был создан Одесский британский атлетический клуб (ОБАК). В этом же году его спортсмены провели свою первую футбольную тренировку. Игры проводились в районе Малофонтан-ной дороги, недалеко от берега моря.

Новая игра сразу же нашла своих ревностных почитателей среди одесситов. Прошло немного времени и на Михайловской площади, на улицах и площадях Молдаванки, Слободки, Сахалинчика, Голопузовки и Пересыпи мальчишки стали гонять мяч. Правда, будущее знаменитости пока играли босиком, тряпичным или резиновым мячом, но ведь это было начало...".



Книга Б.В.Галинського "Чорноморці" (вид.1969 р.)





Ось так лише декілька абсолютно нічим не підтверджених стверджень цієї книжечки на багато років створили у шанувальників футболу в Радянському Союзі уяву про зародження футболу на теренах не тільки України, але й навіть Російської імперії в цілому у цьому південному місті. В попередньому розділі вже дещо визначалося про створення ОБАКу 1878 року. Але про те, що ця гра "одразу" знайшла прибічників серед мешканців Одеси, які через небагато часу самі почали "ганяти м'яча", взагалі протирічать усі відомі нині документи.

Та надруковані у книжці вигадки одразу ж лягли на благодатний ґрунт радянського обивателя, особливо, звісно, закоханих у своє місто одеситів. Скрізь про це вже стверджувалось як непіддатне сумніву. А вже за часів розпаду СРСР наповнило не тільки друковані видання, але й довідкові й наукові праці. Ось, наприклад, той же шановний усіма історик В.А.Старков писав в перші роки незалежності України таке:

"З остаточним поглинанням України Російською імперією у кінці XVIII століття, перша перетворюється на провінцію. Але розвиток гри у ножний м'яч у світі за нової доби, успіхи англійців по її удосконаленню дали можливість Україні, яка вже мала певні футбольні традиції, приєднатися до цього процесу. І не в Петербурзі, як це твердить офіційна історіографія, а в Одесі на початку 70-х років XIX століття були зіграні перші матчі в імперії. Та й протягом останнього сторіччя, незважаючи на потуги центру по придушенню футбольних провінцій, саме Україна грала визначну роль в імперському футболі..."

І якщо літераторам і журналістам ствердження без жодного документального підтвердження можна ще пробачити, то для вченого, кандидата історичних наук, пробачте, - це на мій погляд неприпустимо.

Це лише щодо з'явлення футболу в славному місті Одеса - "південній столиці" Російської імперії, а надалі там історія вже становлення футболу "розкручується" ще більш барвисто й з висновками, які просто приголомшують відвідувачів цих сайтів. Але про це пізніше. Я завіряю вас, що ми ще обов'язково і не раз будемо цитувати "перлини" цих сайтів.

А надалі дозвольте й мені, використовуючи дуже "цікаву" й насамперед гарну цитату з сайту "Odessa.net", продовжити викладення справжніх фактів:

А Вы знаете, с чего начинался Одесский футбол? ...

Правильно - с синего моря, белопарусных кораблей и удалых моряков!

Безумовно, вперше мешканці України в тій чи іншій мірі мали можливість познайомитись з грою у футбол в портових містах на півдні України, і не тільки саме в Одесі, але з тою ж самою вірогідністю і в інших таких містах. Там були засновані іноземні представництва, працівники яких теж полюбили поганяти м'яча, а якщо була можливість створити щось на зразок команди, то, коли підпливали судна, запрошували зіграти з ними моряків, що сходили на берег. Та й самі моряки з британських кораблів по-довгу залишалися в місті. І, звичайно, вони не могли не грати у футбол. Ось як це смачно і по-одеськи викладено на одному з інтернет-сайтів щодо появи футболу в Одесі:

"...к английским морякам одесситы присматривались особо. Здоровенные эти парни, кривоногие, плечистые, крушившие французские, голландские и немецкие скулы в одесских припортовых кабаках, часто шли по городу, обмениваясь пасами. В ногах у них путался дикий кожаный мяч, шитый суровой нитью из лоскутков желтой сыромятной кожи и зашнурованный, как ботинок. Первыми подражателями тут стали припортовые, на ходу распасовывая то ржавую банку из-под консервов, то обрезанный сапожным ножом кусок каучука, то отрезок старого чулка, набитый зерном".



Перші кроки футболу в одному з портових міст





ЗАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ

Особливо з появою Інтернету словоблуддя й відверта брехня про первістки футболу в Одесі просто захлиснула безліч одеських сайтів, до того ж, навіть, деяких офіційних. Далі наведені уривки з цих "творинь" так званої футбольної історії цього міста й народження футболу саме в Одесі:

Інформація до роздумів:

Офіційні сайти Федерації футболу Одеси (www.hist-ffodessa.at.ua) та **ФК "Чорноморець" Одеса** (www.chernomorets.com) вміщують однаковий текст: "В Одесу футбол прийшов завдяки англичанам. В 1878 році англичани, проживаючи в Одесі, організували "Одеський Британський Атлетический Клуб" (ОБАК). По свідельству першого історика одеського футболу Б.Галинського, на території тоді ще царської Росії, це був перший спортивний клуб культивує футбол... ..Следовательно, с этого момента и ведёт, свою историю одесский, как и бывший российский, а ныне и украинский футбол".

Сайт "Одесса.net" (www.odecca.net) - "В 1878 році англичани, проживаючи в Одесі, створили "Одеський Британський Атлетический Клуб" (ОБАК). Этот футбольный клуб был ПЕРВЫМ на территории царской России!".

Сайт "UkrSoccerHistory.com" (www.ukrsoccerhistory.com) - "В 1877 році в Одесі переїхала Керченська індоєвропейська контора телеграфів, в якій працювало багато британців. В 1878 році вони створили Одеський британський атлетический клуб (ОБАК), де серед інших спортивних заходів культивувалася і гра в футбол... ..

...Одесу можна вважати і піонером футболу во всій Російській Імперії. В її столиці Санкт-Петербурзі гра в м'яч ногами прийшла на рік пізніше - в 1879-м".

Сайт "Одесса от А до Я" (www.odesskiy.com/futbolnaya-odessa/) - "Футбольная Одессия. Одесса у истоков футбола в Российской империи и на Украине. В семидесятые годы XIX века (в 1877 году) в Одесу переехала Керченская индо-европейская контора телеграфов, благодаря чему местная колония англичан значительно увеличилась. Эти "колонисты" и привезли из Англии футбол в Россию. Играли они на поле образованного в 1878 году Одесского британского атлетического клуба (ОБАК)...

...Для сравнения можно сказать, что в столицу Российской империи - Петербург - футбол пришел на год позже, чем в Одессу, - в 1879 ... Только в 90-е годы XIX века футбол появился в Москве".

Сайт газети "Порто-Франко" (www.porto-fr.odessa.ua) - "газета №49 от 23.12.2011. Ещё в XIX веке одеситы стали зрителями любительской игры англичан, ловко катавших мяч ногами на поле Куликовом. 1878 годом датирован рост популярности в городе одесского "Британского Атлетического Клуба" и его футбольной команды (ОБАК)".

Сайт "Обозреватель. Hibloger.net" (www.football.hibloger.net) - "Одесса - родина футбола в Восточной Европе. Ни для кого не секрет, что впервые футбол появился в Англии. Ну, вот я задумалась, а когда где впервые появился футбол на территории нашей Украины? Какой первый клуб был? И как дальше развивался футбол в нашей стране? Конечно же благодаря такому чуду, как интернет я без проблем выяснила этот факт. Сначала меня удивило, что родиной футбола в Восточной Европе является та сама жемчужина у моря, в которой я живу. Хотя это вполне логично, ведь Одесса - это город-порт, и имеет множество международных связей. Здесь жили французы итальянцы, англичане, греки, турки, болгары и др. В наш город приезжает много туристов. Так вот эти самые англичане и подарили нам футбол.

Произошло это в семидесятые годы XIX века, когда в Одесу приехала Керченская индо-европейская контора телеграфов. Благодаря этому увеличилась английская колония в городе. Именно эта британская колония, проживающая в Одессе, организовала в 1878 году первый в Восточной Европе футбольный клуб. Он имел название «Одеський Британський Атлетический Клуб» (ОБАК)... ..И так, «Одеський Британський Атлетический Клуб» - первый клуб на территории тоді ще царської Росії. Кстати в столиці Російської Імперії - Петербург футбол прийшов в 1879 році, то єсть на рік пізніше, ніж в Южну столицю... ..Затем в 90-ые годы XIX века футбол дошёл и до Москвы.

Сайт "Сегодня. ua" (www.segoday.ua) - "Одеський футбол в шлепанцях - Колыбель футбола. Через одесское "окошко" болезнь под названием футбол заразила Россию. Помимо периодического завоза традиционной напасти - холеры и чумы, южная столица империи послужила "окошком" и для другой "болезни", которой до сих пор болеет большинство населения бывшего СССР. Это была невиданная доселе в России игра, которую славянофилы попытались было назвать "ногоча". Но несмотря на неуклюжие попытки переименования, футбол таки остался футболом.

В Одессе первой жертвой на пути футбольной "заразы" оказался Рижский лицей. В конце XIX века здесь уже вовсю играли в футбол, а в начале XX была создана первая футбольная команда из старших лицеистов. Первые официальные матчи были проведены между командой лицеистов и командой ОБАК — одесским британским атлетическим клубом. История создания футбольного клуба ОБАК вообще уходит в седую древность — он был основан при британском консульстве в 1878 году, а уже в 1884 в Одессе ОБАК построил собственный стадион...

Вскоре после этого в Одессе насчитывалось уже 5 официальных футбольных команд. Но еще больше насчитывалось "диких" команд. В Одессе играли улица на улице, двор на двор, Молдаванка на Пересыпь. Многие "дикие" игроки играли лучше "официалов"...

Сайт "Одеський футбол. Історія" (www.football.odessa.ua/history/) - "1878 - Учрежден "Одеський британський атлетический клуб" (ОБАК) - первая в Украине спортивная организация, имевшая футбольную секцию. 1884 - ОБАК построил первое в Одессе футбольное поле, которое располагалось на Французском бульваре напротив нынешней кинотеатра".





Але усе це сучасні літературні витвори й вони, звісно, ніякого документального підтвердження конкретних подій, коли саме і де мешканці півдня Російської імперії побачили гру "футбол", не містять. Наприклад, в Одесі цю гру в повному її розумінні й за усіма діючими першими її правилами після 1863 року продемонструвати навряд чи могли саме моряки з британських пароплавів, бо для цього їм потрібно було мати дві команди по 11 гравців, а домовитися з екіпажем інших суден ще до прибуття в порт було неможливо через відсутність тоді радіо чи телефонного зв'язку між кораблями. До того ж потрібно було мати на прикметі якийсь майданчик на березі відповідних розмірів (хоча б наближений до вимог правил - тобто десь 50x100 метрів). Таким чином, як вказано у вищенаведеному уривку, британські здоровані могли лише демонструвати елементи цієї гри та показувати найголовніший її атрибут - шкіряний зашнурований м'яч.

Інша справа, коли в Одесі ці команди пароплавів, що прибували до порту, вже чекала команда місцевої британської колонії, яка знала місця, де можна було пограти у футбол, та забезпечувала такі майданчики воротами й розміткою поля, а також і арбітром з свого боку й його помічниками на лініях поля. Як було детально наведено в попередньому розділі, така команда могла бути створена не раніше 1878 року, бо саме тоді в Одесі й з'явилася так звана "англійська колонія" після переведення туди з Керчі контори Індо-Британського телеграфу й навіть з'явилася посада консула Великої Британії в цьому місті. Документальні підтвердження, що саме 1878 року був створений якийсь конкретний атлетичний клуб мешканців цієї колонії, відсутні. Звісно, офіційний клуб створити одразу не так вже й просто та й нащо його було створювати, коли в Російській імперії тоді ще взагалі не існувало не тільки жодного спортивного клубу, але й навіть ніякого осередку. А створити при клубі дві футбольні команди по 11 гравців, щоб проводити матчі й змагання, це теж проблематично. Хіба що такий клуб при цій конторі існував ще в Керчі і разом з працівниками переїхав до Одеси. Але, в усякому разі, робити припущення, що мешканці "британської колонії" в Одесі вже могли грати в футбол на межі 70-80-х років XIX століття небезпідставно (одне тільки бентежить - є документальне підтвердження, що на початку XX століття вже в офіційно зареєстрованому "Одеському Британському атлетичному клубі" (ОБАК) чисельність складала усього 40 членів, то в такому разі 30 років раніше, коли цей клуб лише зароджувався, їх напевно ж було значно менше - Примітка автора).

В попередньому розділі вже було вказано, що в місцевих газетах, які в ті часи вже друкувалися в Одесі, лише 1881 року вперше було дещо наведено про спортсменів "англійської колонії" в Одесі, але виключно щодо гри в крикет з представниками такої ж колонії з румунського міста Галац.

Про футбол там не було жодного слова. Тому можна зробити висновок, що в "англійській колонії" він ще не набув достатнього розвитку або у румунському Галаці не змогли зібрати команду футболістів. До речі, більше про приїзд до Одеси гостей з-за кордону, а саме з Румунії, в жодній одеській газеті тих часів зовсім нічого ніколи не сповіщалося. Таким чином, інформація, яка 1913 року була наведена в російському щорічнику "Ежегодникъ Всероссійскаго Футбольнаго Союза за 1912 г." на сторінці 122 про те що **"Ежегодно клуб играл матч с Галацом (Румыния)"** не відповідає дійсності не тільки щодо періодичності таких матчів, але й взагалі про те, що вони грали саме у футбол.

А тепер, вже не посилаючись ні на які припущення, одразу звернемося до єдиного відомого на цей час документу, в якому **вперше на теренах України була знайдена інформація щодо саме гри у футбол на наших землях**. Це газета під назвою **"Одесский вестник"** за **п'ятницю 23 січня (4 лютого) 1887 року під №21**, що виходила в той час в Одесі майже щоденно. Саме в цій газеті на сторінці 2 у розділі "Хроника" була надрукована коротенька обява ось якого змісту:

"В следующее воскресенье, в 4 часа пополудня, члены местной английской колонии устраивают на площади за Чумной горой игру "foot-boll", в которой примут участие несколько десятков человек".

Це взагалі перший документ, який, по-перше, підтверджує, що в футбол саме в Одесі вже грали у 80-ті роки XIX століття, хоча й англійці, а по-друге - це взагалі перше згадування про цю гру не тільки на теренах України, а й взагалі в Російській імперії, до якої тоді входила значна частина території сучасної незалежної України. Знайшов цей документ маріуполець **Олександр Олексійович Бояренко** і, як писав він про це сам, зовсім несподівано, переглядаючи старі газети в Інтернеті, звернув увагу на декілька рядків тексту серед рекламних оголошень. Інформація про цей документ наведена також і на сторінці 9 в чудовій книжці відомого і шановного усіма **Миколи Івановича Травкіна "Антология футбола Российской империи. Часть I. 1878-1912 гг."**, виданої в Москві (Росія) 2014 року на 500 сторінках накладом 200 примірників (!?). До речі, в своєму інтерв'ю на сайті "bobsoccer.ru" ця людина, яка практично все своє життя віддала футбольній історії та





ЗАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ

статистиці, сказала наступне: "...Стал смотреть в Ленинской и исторической библиотеках одесские газеты того времени, чтобы как-то уточнить даты этих встреч. "Одесский вестник", "Одесские новости"... К сожалению, в тех изданиях никаких сообщений о футбольных играх я не нашел. Их просто не было. А то, о чем сообщал ежегодник (це про щорічник ВФС 1912 року - Примітка автора)? Думаю, что там играли, скорее всего, моряки торгового флота..."



Перша нотатка про футбол на теренах України
(газета "Одесский вестник" №21 за 23.01 (3.02) 1887 р.)

Щодо Чумної гори, то місце її розташування читач може побачити на фрагменті сучасної карти Одеси, яка наведена в попередньому розділі цієї книги. А для любителів відвідування таких історичних місць надамо сучасну фотографію цієї місцевості в місті Одеса. Ще й для більш допитливих пояснимо, що Чумна гора в Одесі знаходиться навпроти Канатного заводу, біля Водопровідної вулиці. Це єдина в Одесі штучна гора висотою біля 8 метрів. Свою назву отримала через неодноразові спалення в цьому місці загиблих під час епідемії чуми в місті 1797, 1812 і 1829 років. Після цього це місце було спочатку засипане ракушняком, а потім сюди звозили сміття з усього міста й знову інколи засипали землею та гравієм. Зараз тут вже виросли кущі та дерева. Ще за царських часів тут було встановлено камінь з написом: **"Граф Воронцов пропонує воздвигнуть здесь памятник для усопших от чумы в 1829 году"**. Чумка це вже практично Молдаванка, ну а поряд той самий відомий усім "бандитський" Сахалінчик. До того ж, поряд і Тюремний замок.



Чумна гора ("Чумка") в Одесі (зліва від вул. Водопровідної, сучасне фото)

Ось саме за цією горою й дозволила місцева влада тих часів панам спортсменам з "англійської колонії" пограти в футбол. Цікава ще одна цитата з нарису знову ж з "Одесского вестника", який вийшов цього ж 1887 року трохи пізніше:





"Осмотр чумной горы. Наднях, по распоряжению гор.управы произведен новый технический осмотр местности, прилегающей к чумной горе, с целью определения причин появления подпочвенных вод. Комиссия единогласно пришла к тому заключению, что появление вод и избыток их обуславливаются с одной стороны неправильным спуском конденсируемой воды паровиков и машин водопроводной станции, а с другой - непосредственным спуском в грунт нечистотных вод из окружающих домов и дворов. С целью уменьшения подпочвенных вод комиссия признала необходимым предложить агентству водопроводов спускать воду... в открытую сточную канаву, которая должна быть построена и оцементирована. Такая-же мера в непродолжительном времени будет применена и к домовладельцам этой местности".

Таким чином, дозвіл на проведення матчів англійцям дали, як вже зрозуміло, в не зовсім, м'яко кажучи, екологічному місці. Й до того ж, стічну канаву для нечистот з поряд розташованих дворів зовсім не квапилися тут будувати. Напевно ж орендувати інше, більш пристосоване для атлетичних вправ і розваг на свіжому повітрі, місце іноземцям не вистачало коштів, що ставить під сумнів навіть 1887 року наявність якогось солідного британського атлетичного клубу в місті з достатньо значною чисельністю його членів. До того ж, отримання ними придатної для проведення матчів території вже на Малофонтанній дорозі біля моря сталося значно пізніше. Але про це розповідь була вже в попередньому розділі.

Так ось, саме за Чумною горою й збиралися британці продемонструвати свою національну гру під назвою "футбол" мешканцям міста Одеси, про що й сповістили в своєму оголошенні в щоденній місцевій газеті за два дні до цієї події. Вищенаведеним зовсім не виключається факт того, що спортсмени з "англійської колонії", як чинні громадяни Великої Британії, могли ж, напевно, вже тоді поміж собою вважати себе членами такого собі поки ще нікому не відомого "Британського атлетичного клубу". А от як вони тоді грали в цей "футбол", вже добре відомо хоча б з поширеного в багатьох друкованих виданнях малюнку-жарту, який тут наведений:



Гра англійців у футбол у другій половині XIX ст. (малюнок-жарт)

Та, на жаль, як бачите, у наведеній об'яві 1887 року, так і у нарисі ще 1881 року про гру в крикет, немає жодного слова ні про якийсь ОБАК, ні про його футбольний майданчик в районі Малофонтанної вулиці недалеко від берега моря, на якому начебто у ці часи грали команди цього клубу. Бо як ви вже знаєте, скрізь на сучасних сайтах в Інтернеті вказано, що ОБАК свій перший спортивний майданчик з футбольним полем, що відповідало правилам цієї гри, збудував вже 1894 року й воно розміщалося на Французькому бульварі навпроти нинішньої Одеської кіностудії, а точніше, як про це свідчать наведені в попередньому розділі документи, на території Одеського ботанічного саду тих часів.





ЗАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ



Центральний вхід до першого міського ботанічного саду Одеси (на розі XIX та XX століть)



Сквер в місці розміщення першого майданчика ОБАК нині (вид з боку Французького бул. між будинком №12 і пр. Гагаріна)

Дуже дивним є те, що нині в Одесі в зовсім іншому місці, біля стадіону Одеського національного університету ім. Мечникова встановлена меморіальна дошка з написом **"На цьому місці у 1878 році було збудоване перше футбольне поле на півдні Росії - "ОБАК" (Одесько-британський атлетичний клуб)..."**, не

тільки запозиченим з вигадок Б.Галинського щодо 1878 року, наведених у його вищезгаданій книзі, але й ще з спотвореною назвою клубу - не "Одеський Британський", а саме "Одесько-Британський", хоча усім добре відомо, що це був чисто англійський клуб, членами якого спочатку були тільки піддані Великої Британії та у якому довгий час (аж до 1899 року) не було жодного мешканця Одеси - в той час громадянина Російської імперії. Й до того ж, багатьма документами підтверджено, що "Одеський Британський Атлетичний Клуб" (Odessa British Athletic Club) було створено саме при британському консульстві в Одесі, бо навіть 1912 року головою клубу був англійський генеральний консул Чарльз Сміт. І саме про це свідчить офіційне видання - російський щорічник "Ежегодник Всероссийского Футбольного Союза за 1912 г.", де на сторінці 122 чітко вказано:

"Долгое время О.Б.А.К. был единственным футбольным, чисто-английским клубом, который устраивал матчи с командами английских судов".



Пам'ятна дошка на огорожі стадіону Одеського національного університету

З усього викладеного зрозуміло, що мешканці Одеси звали до гри у футбол поступово - за міркою того, наскільки ця гра їм була до душі. І досить вірогідним є те, що вже через деякий час, саме як пише в своїй книзі Б.Галинський, у різних куточках Одеси - на Михайлівській площі, на вулицях і майданчиках Молдаванки, Слободки, Сахалінчика, Голопузівки та Пересипі хлопчачки теж почали ганяти м'яча. Щоправда, частіш за все він був з ганчірок, і юні ентузіасти грали босоніж, але це нікого не бентежило.



Місце встановлення історичної пам'ятної дошки в Одесі на якомусь сараї на території стадіону ОНУ ім.Мечникова





До того ж, ганяли вони цього м'яча не на спеціальному майданчику з визначеними розмірами та встановленими воротами за правилами англійської гри "футбол", тобто вчилися й засвоювали ази цієї гри як і де могли. А відсутність будь якого документального підтвердження таких "матчів" навіть у досить значній кількості місцевих газет, які в той час вже майже щоденно видавалися в Одесі, свідчить саме про те, що не тільки до початку XX століття футбол зовсім не хвилював одеситів - мешканців цього міста, а й навіть в першому десятиріччі вже XX століття про цю гру жодного слова не було надруковано хоча б в якійсь газеті. Та й взагалі, в ці часи в Російській імперії ставлення до футболу було однозначне - чиновники всіляко ставили перепони, коли навіть тільки з'являлися бажані пограти в цю гру серед мешканців міст. А деякі видання навіть друкували статті, які показували футбол з негативної сторони, як, наприклад, петербурзький журнал "Мозаика" (додаток до журналу "Новое время") за 1895 рік писав:

"Последствия увлечения игрою "football".

В Англии, как известно, игра в "ножной мяч", или "football", достигла такого распространения, что по мнению некоторых английских газет, третья часть населения Великобритании развлекается ею. Основываясь на официальных данных, одна из лондонских газет подводит итоги последствиям от игры "football" за последние зимние шесть месяцев. Оказывается, что с 20-го ноября по 20-е апреля убито во время этой опасной игры 20 человек и получило увечья несколько сот человек".



Малюнки англійської гри у футбол (кінець XIX ст.)

Та що вже казати, якщо навіть 1912 року кращий в імперії журнал "Русский спорт" в номері за 1 січня надрукував ось таку нотатку:

"Футъ-болъ. Въ Берлине, во время игры въ футболъ, мячъ угодилъ одному изъ игроковъ въ грудь. Черезъ нѣсколько дней послѣдній скончался".

Футъ-болъ. Въ Берлине, во время игры въ футболъ мячъ угодилъ одному изъ игроковъ въ грудь. Черезъ нѣсколько дней послѣдній скончался.

Нотатка з журналу "Русский спорт" 1912 р.

А на останнє залишається лише чітко визначитися з розумінням слів "іноземець" та "мешканець", бо дехто вмiло дозволяє собі маніпулювати цими поняттями й створює неприпустимий безлад в справі визначення історичного процесу щодо будь-якого предмету, про який йде мова. У нашому випадку - щодо футболу будь-якої країни, а саме англійської гри на теренах тієї чи іншої країни у виконанні громадян цієї країни. Саме громадян - постійних мешканців міст чи регіонів країни, а не приїжджих чи тимчасово проживаючих підданих інших держав.

Будь-якій грамотній людині ця різниця очевидна й пояснень не потребує, але в деяких випадках з чіткою метою привласнення собі того, що їм не належить, деякі особи вправно маніпулюють і підмінюють ці поняття. Тому звернемося до тлумачних словників:

Мешканець - людина, яка проживає, здебільшого постійно, у певному приміщенні, якійсь місцевості, населеному пункті тощо.

Іноземець - громадянин, підданий іншої держави.

Громадянин - особа, яка належить до постійного населення держави, забезпечена її захистом й наділена сукупністю політичних та інших прав та обов'язків.





ЗАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ

Як бачите, усе досить просто. Тому напевно ж усім зрозуміло, що коли мова йде про історію футболу сучасної незалежної держави Україна, то ми повинні мати справу виключно з виконавцями цієї гри, які або нині є громадянами України, або в минулому, як мешканці тих населених пунктів на теренах сучасної України, що входили до складу інших країн, були повноправними громадянами цих країн в ті часи. Звертаю ще також увагу й на те, що усі розвинуті країни світу - багатонаціональні, тому поділення громадян країни - її мешканців за національними або расовими ознаками не тільки недоцільно в сьогоднішні, але й згубно та недопустимо.

Але зараз, все ігноруючи й ні до чого не прислухаючись, більшість одеських сайтів, керуючись лише скромною легендою, створеною Б.Галинським і викладеної в його першій й донедавна єдиній книжці щодо розвитку футболу в Одесі, "по-приятельські" й подібно лавині створили міцний міф без жодного документального підтвердження фактів, викладених у ньому, та й ще зробили висновки з цієї брехні. Хоча б коротенько, але все ж таки читача треба ознайомити зі змістом цього творіння, щоб усі зрозуміли в що можна в наш час перетворити деякі незначні припущення й вигадки минулих років:

Обережно! Дуже багато вигаданого

Інформація до роздумів:

Міф про перші кроки футболу в Одесі

В Одесу футбол прийшов завдяки англійцям. 1877 року в Одесу переїхала Керченська індо-європейська контора телеграфу, в якій працювало багато британців. Ці "колоністи" й привезли з Англії футбол в Росію. 1878 року англійці, які мешкали в Одесі, організували "Одеський Британський Атлетичний клуб" (ОБАК) і цим роком датується зростання популярності в місті цього клубу і його футбольної команди. За свідченням першого історика одеського футболу Б.Галинського, на території тоді ще царської Росії, це був перший спортивний клуб, який культивував гру в футбол. ОБАК проводив матчі виключно з командами англійських суден, що приходили до Одеси, а пізніше щорічні зустрічі з футболістами румунського міста Галац. Довгий час в футбол грали лише англійці, адже ОБАК був закритим клубом, в нього допускалися тільки англійські, або колишні англійські піддані. Грали англійці на полі, яке розташовувалося в районі Малофонтанської дороги, недалеко від берега моря. Ще в XIX столітті одесити стали глядачами аматорської гри англійців, які спритно катати м'яча ногами на Куликовому полі. А вже 1884 року ОБАК побудував власний стадіон, який знаходився навпроти кіностудії.

ОБАК довгий час складався виключно з одних англійців. 1899 року в ньому з'явилися перші місцеві гравці - Піотровський і Крижанівський (згодом засновник "Спортинг-Клубу"). Трохи пізніше до них приєднався ще й Сергій Уточкін - майбутній знаменитий авіатор, ковзаняр і велогонщик.

Таким чином, крім періодичного завозу традиційної напасти - холери й чуми, південна столиця імперії послужила "віконцем" і для іншої "хвороби", якою до цього часу хворіє більшість населення колишнього СРСР. Це була небачена досі в Росії гра, яку слов'янофіли спробували було назвати "ногом'яч", але, незважаючи на ці недолугі спроби перейменування, футбол таки залишився футболом.

В Одесі першою жертвою на шляху футбольної "зарази" виявився Рішельєвський ліцей. Наприкінці XIX століття тут вже щосили грали в футбол, а на початку XX була створена перша футбольна команда з старших ліцеїстів. Перші офіційні матчі були проведені між командою ліцеїстів і командою ОБАК.

Незабаром після цього в Одесі налічувалося вже 5 офіційних футбольних команд. Але ще більше налічувалося "диких" команд. В Одесі грали вулиця на вулицю, двір на двір, Молдаванка на Пересип. Багато "диких" гравців грали краще "офіціалів", а з їх числа згодом вийшли знамениті гравці і тренери радянської пори.

Далі, як правило, до цього міфу робляться висновки. Ось основні з них:

1. Важливо зрозуміти, що англійці, які жили на території Одеси (так само як і французи, італійці, німці, греки, болгары, поляки і т.д.), **були одеситами**. А те, що вони спочатку грали в футбол між собою, пояснюється просто - інших суперників в місті просто ще не існувало. Згодом гра стала популярною і серед жителів-небританців. В останній чверті 19-го століття в Одесі громадян, які прибули з європейських країн, було 15 відсотків від всього іншого населення. Британців - тисячі. Отже чи можна вважати іноземцями людей, які проживають в такій кількості в одному місті? Звісно, ні! **Отже, з цього моменту і веде, свою історію одеський, як і колишній російський, а нині і український футбол** .

2. **Одесу можна вважати і піонером футболу в усій Російській імперії**. В її північну столицю Санкт-Петербург гра в м'яч ногами прийшла на рік пізніше, ніж в південну столицю - 1879-го. До речі, її привезли туди також британці - службовці Сампсонівської і Невської ниткових фабрик. На пустирях, розташованих поблизу них, грали футбольні команди, складені з англійців і шотландців. Тільки в 90-і роки XIX століття футбол з'явився в Москві.

Саме так вважають майже усі одесити й іншої думки категорично не сприймають



ПЕРШІ КРОКИ ФУТБОЛУ УКРАЇНИ



Ось так от, дорогі мої читачі, - "вот как это делалось в Одессе" і не інакше. Повторююсь - ні на один з наведених фактів, що виділені червоним кольором, немає жодного документального підтвердження, навіть хоча б рядочка в якійсь газетці. Все "висмоктано з пальця". А висновки просто вражають своєю нахабністю і незнанням елементарних, таки доведених документально речей. Чого варте тільки свідство про тисячі британців, які проживають в Одесі, в той час як 1907 року в клубі ОБАК офіційно було зареєстровано аж... 40 британських підданих!!! Слід лише поглянути на поштову листівку 1894 року з висвітленням національного



складу мешканців міста Одеси, тобто громадян Російської імперії, де британці (чотири національності) взагалі не вказані. Та й звісно цього й не могло бути, бо своє величне громадянство вони міняли лише у виключних випадках. До речі, на листівці слово "русские" потрібно розуміти як українці та росіяни. І як свідчать усі документи, українців було серед них майже 80%. Також, як кажуть - "для чистоти експерименту", наведемо ще й малюнок національного складу Російської імперії тих часів, де, пояснимо, росіяни вказані не інакше як "великороси", а українці, звісно, як "малороси". Так тоді було

заведено, щоб усі розуміли хто є хто, і знали це.

А про незнання авторами сайтів, про які йде мова, того, що в Санкт-Петербурзі перший британський клуб почав працювати аж 1860 року, я взагалі мовчу. Ну хоча б прочитали історію футболу росіян - "братів їхніх старших". До того ж вважати іноземців, які приїхали попрацювати або перебували у відрядженні, місцевими мешканцями - це вже просто марення божевільних.

Однак ось так одеситам захотілося, так їм подобається. І все... Звісно, всі інші шанувальники історії футболу України, які не згодні покірливо погодитися з думкою одеситів, цього ніколи серйозно не сприймуть. Наведу тут лише одне найпростіше й найрозумніше твердження відомого львівського історика футболу **Богдана Мар'яновича Люпи**:



Національний склад мешканців Російської імперії (початок XX ст.)

"Простий приклад. Ми з Вами, вмємо грати у футбол. І приїжджаємо до іншої країни на роботу. Не з ціллю продемонструвати цей вид і навчити місцевих у цей вид спорту грати, а розважитися у вільний час і покопати в м'яча... Для себе. Чи це означатиме, що, припустимо ми у Індії, Папуа-Новій Гвінеї... започаткували футбол? Місцеві мешканці вестимуть відлік з того моменту, коли саме вони зіграли в футбол, чи гості з іншої держави?..."

Тому право ведення хронології слід вести з того часу, коли в гру (будь-яку)... зіграли, або виступили з показом - саме ті, хто живе у себе вдома, для своїх глядачів. Цирк, який показує свою програму; театр, який показує виставу... - ніколи не визнають, що таке дійство належить тим мешканцям, що живуть там, де це відбулося. Так само й зі спортом. Футбол, у який грали англійці в Одесі (Керчі, Маріуполі, Севастополі, тощо) - був футболом англійським, і аж ніяк не українським (російським, як раніше вважалося), на етнічних українських землях... А от коли у футбол зіграли вже місцеві городяни - ось саме і той момент, коли ця гра починає свій розвиток на відповідній території (у державі, землі, тощо)".

Хіба цього хтось не розуміє, чи ще комусь потрібні якісь пояснення?

Але, звичайно, неприємно, що таке нерозуміння притаманне й справжнім шанувальникам історії футболу України, які багато часу приділили вивченню цієї історії й пошукам справжніх документів. В Одесі, на жаль, таким пошуковцем була лише одна людина - це прес-аташе ФК "Чорноморець", засновник сайту "Одесский футбол" - www.football.odessa.ua (до речі, найбільш поміркованого) **Сергій Віолетович Мартинов**, який довгий час працював над книжкою з історії одеського футболу й за його особистим свідченням,





ЗАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ



С.В.Мартинов

передивившись уважно всі одеські газети за 1878-95 роки й не знайшовши жодного спомину про славнозвісний ОБАК та взагалі про те, що хтось в ці часи грав у Одесі в футбол, припинив подальші пошуки, бо добре зрозумів, що не зможе ніяк нічим і нікому довести, що в Одесі футбол з'явився раніше ніж у Львові. З цієї причини він припинив роботу над своєю книгою.

Та, як виявилось, не все так погано в цьому питанні, бо нарешті 2013 року, тобто через 44 роки після з'явлення першої книжки з історії футболу Одеси Б.Галинського, все-таки побачила світ нова книга, автором якої став до того зовсім маловідомий одесит **Юрій Іванович Усатюк - "Сто лет в Одессе"** (видана в Одесі у ВМВ, на 368 стор. + 64 стор. іл., російською мовою). І саме він, нарешті, все ж спробував таки розвінчати цю нав'язану усім нам легенду про Одесу - батьківщину футболу України та й ще й Росії до купи. Наведу лише декілька цитат з цієї книжки й читачі добре зрозуміють її автора:

"...к пониманию того, что одесский футбол нуждается в истории, изданной в книжном формате, пришел собственным путем, изрядно глотнув пыли в библиотеке и убедившись в том, что моему и последующему поколению одесситов здесь, по сути, оставлена выжженная земля, а сама по себе история одесского футбола - миф, ставший реальностью, самым ярким примером чего является 1878 год - судя по всему, одна из главных фальсификаций в истории Одессы.



Ю.І.Усатюк

Впервые эта дата была озвучена в справочном издании "Ежегодник Всероссийского футбольного союза" за 1912 год.

Далее - из собственно справочника - дословно: "ОБАК - существует приблизительно с 1878 г." обращает на себя внимание словом "ПРИБЛИЗИТЕЛЬНО", сразу же ставящим под сомнение опубликованную рядом цифру, попытка отыскать подтверждение которой в газетных архивах Санкт-Петербурга (самых полных в бывшем СССР) завершилась прогнозированным провалом. Можно, конечно, списать это на якобы недоразвитых в силу почти полувековой давности газетчиков, отсутствие интернета и множества других технических достижений человечества, без которых практически немислимо сегодняшнее информационное пространство. Однако же и нельзя оставаться слепым при совершенно очевидной глупости, согласно которой футбол в Одессе появился на десять лет раньше самой старейшей футбольной лиги в мире".

"Эта книга - не сенсация и не приговор дате "1878", за сто с лишним лет обросшей легендами..."

"как тогда объяснить тот факт, что к крикету, который в Одессе культивировали те же англичане, русские одесситы относились с повышенным интересом, а о футболе вплоть до начала прошлого столетия не поминали даже все?"

"Вообще, за последние десять лет на тему истории одесского футбола было опубликовано множество псевдоисторических статей, некоторые авторы которых умудрились насочинять небылиц на три сборника сказок. В одной из одесских газет, например, рассказывается о знакомстве в 1878 году Джона Герда и Эрнеста Джекобса, якобы предшествовавшем появлению Одесского Британского атлетического клуба, хотя Герду в 1878-м было лишь несколько лет от роду, а Эрнест Вильямович Джекобс еще не родился".

Звертаю увагу, що одесит Ю.І.Усатюк пише, що переглянув найбільш повні в СРСР газетні архіви Санкт-Петербургу, а раніше ми вже знайомилися з тим, що москвич М.І.Травкін переглянув усі одеські газети в Центральній бібліотеці ім. Леніна в Москві. Й обидва - безрезультатно щодо періоду ХІХ століття.

Вважаю, що достатньо. І так усім усе вже зрозуміло. Та на прощання про "шутников из Адесы" підкину інформацію з ще одного надзвичайного й улюбленого усіма одеситами сайту - "Моя Одесса" (history-of-odessa.narod.ru):

"Нет, не было в Одессе Английской улицы, но был Английский клуб, гостиница Лондонская, улица Коблевская, посуда для нашего города с видами памятников выпускалась в Лондоне - и это все приметы жизни англичан в Одессе, их связей - чаще дружественных... - с нашим городом..."

...Но не назвать еще одно имя - значит, не понять суть Одессы. Как Биг Бен, таким же символом Англии стал гениальный разведчик, любимец Черчилля Сидней Рейли.



Книга Ю.Усатюка "Сто лет в Одессе" (2013 р.вид.)





"Ну и что? ", - спросит удивленный читатель.

Вроде бы ничего, если бы не то, что родился Сидней в 1874 году в Одессе, и настоящая его фамилия и имя Зигмунд Георгиевич Розенблюм...".

Дослідження фактів створення легенди про Одесу за радянських часів

Впевнений, що читача все ж дуже цікавить, як же так сталося, що понад 100 років (72 роки радянської влади, а потім і 28 років вже за часів незалежності) ніхто навіть і не поцікавився справжнім станом справ щодо появи та зародження футболу в Одесі наприкінці XIX - початку XX століть. Спробуємо провести невеличке розслідування з тих матеріалів, з якими за цей час мали можливість ознайомитися ті шанувальники футболу, які цим питанням цікавилися. Особливо за часів Радянського Союзу чи було чітко визначення де саме футбол народився - як в українських землях, так і в Російській імперії взагалі?

Щодо друкованих видань за часів до другої світової війни, то в них про перші кроки футболу на теренах СРСР було так мало інформації, що її просто гріх не подати усю, яка відома. Вперше про це "набралася сміливості" сповістити шанувальників футболу газета "Комсомольська правда" аж... 1935 року в нарисі Л.Смірнова "Первый футбол в Москве":

"...У нас, к сожалению, не сохранилось точных данных о появлении футбола в России.

Однако, "футбольные сторожилы" помнят, что он был занесен в Одессу иностранными матросами в начале 90 годов прошлого века.

Вскоре футбольный мяч появился и в Петербурге. Это было в 1893 г. Этот год по праву можно назвать началом русского футбола...".

(ось така, як кажуть - "ахінея", все переплутано і навіть висновок зроблено про день народження у... 1893 році.. До речі, чітко вказано, що "у них" немає точних даних").

Як не дивно, але комсомольців старші їх товариші по партії - комуністи, чомусь не спішили виправити, бо навіть через два роки в газеті "Красный спорт" за 5 листопада 1937 року відомий російський і радянський футболіст і тренер, спортивний журналіст, теоретик футболу та письменник М.Д.Ромм оприлюднив таку наступну інформацію:

"...Футбол зародился в России в 90 годах прошлого столетия. Его пионерами были иностранцы, главным образом англичане, служившие на иностранных и некоторых русских предприятиях".

Більш сміливим було висловлювання наступного року в книжці "Спортивные игры", що вийшла в Москві 1938 року під редакцією П.Т.Кашуро у центральному видавництві "Физкультура и спорт":

"... В дореволюционной России футбол появился вместе с англичанами, приехавшими работать на промышленных предприятиях в крупные города (Петербург, Харьков, Москву и Одессу). Англичане еще в 60-х годах XIX столетия начали организовывать свои спортивные клубы, которые долгое время были школой для русских футболистов...

...В 1897 г. начинает свою деятельность Петербургский кружок любителей спорта ("Спорт") и создает первую русскую футбольную команду...".

Трохи іншої думки були автори брошури "Футбольный кубок СССР", яка з'явилася 1939 року:

"... В России футбол появился в 90-х годах прошлого века. Пионерами футбола были иностранные инженеры и служащие работавшие в России. Футбол появился в портовых городах, куда приходили английские корабли. Первый открытый футбольный матч был разыгран в сентябре 1893 г. в Петербурге, в перерыве между велогонок...".

Трохи дивно, але перше видання тих часів на теренах України - книжка "Очерки по истории спортивных игр", видане в Харкові 1940 року, наслідилося більш суттєво висловитися про перші кроки футболу в Російській імперії. Ось як про це пише автор одного з нарисів Ю.А.Черкасов:

" ...Россия начала культивировать футбол значительно позже всех остальных стран Европы. Игра эта чрезвычайно быстро привилась и первой из других видов спорта начала проникать в рабочие окраины.

Футбол был завезен в Россию англичанами в 70-х годах прошлого столетия, через портовые города: С.Петербург, Одессу, Николаев, Ригу, Ревель и др...

...Громадную роль в деле распространения футбола в России сыграли английские концессионеры, которые устраивали футбольные поля, втягивая в игру и русских любителей (преимущественно рабочих и учащихся). Таким образом, футбол развивался в тех. городах, где были английские концессии (Москва, С.Петербург, Киев, Харьков, Одесса и др.)...".





ЗАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ

А ось вже восени 1940 року новий тренер київського "Динамо" М.П.Бутусов в одній з своїх лекцій в Києві, текст якої був опублікований в брошурці "Народная игра" на початку 1941 року, чітко й конкретно вказує викривлену саме ним інформацію, надруковану ще в "Ежегоднике Всероссийского футбольного союза 1912 года". Ось про що він повідав шанувальникам футболу в своїй "лекції":

"...В России футбол появился сравнительно поздно, завезли его англичане. Одна из первых команд возникла в 1878 году на Украине, в Одессе. Тут существовал Одесский британский атлетический клуб (ОБАК). Как видим, неслучайно за Одессой укоренилась слава футбольного города! Первые же русские футболисты появились в 1899 г. и среди них был замечательный спортсмен-аматор Сергей Уточкин..."

(Ось ми й встановили звідки пішли перші конкретні вигадки щодо футболу в Одесі. Дивно, але цей видатний футбольний діяч вперше чітко вказує не тільки рік створення ОБАКу як 1878, але й ще концентрує увагу на спортсмені С.Уточкін, хоча той, насправді, якщо й пробував знайти себе в футболі, то як виявилось, до футболу був досить далеким - Примітка автора).

Виникає питання, звідки саме в цей час почалися розмови, як бачите, вже в певних вищих колах і це вже тоді "відпрацьовувалось". Одряду ж єдине, що спадає на думку - це те, що 1939 року за пактом Молотова-Рібентропа західні українські землі Галичини та Волині, що входили до складу Польщі, а також і північ Закарпаття, що входило до Словаччини, вже були приєднані до СРСР. І якщо до цього майже ніяких питань щодо зародження футбольного життя на цих землях в футбольних структурах СРСР не виникало, то зараз, добре знаючи, що там футбол раніше з'явився ніж у Російській імперії, і спортивне керівництво було дещо стурбоване щодо можливих втрат першості Санкт-Петербургу та Одеси в цьому сенсі. Напевно, саме з цих об'єктивних позицій і було вирішено перенести акценти на Одесу й навкруг неї почати створювати "байки" та "легенди". А ми далі спробуємо пошукати щось більш суттєве у виданнях вже післявоєнних часів.

Продовження висвітлення історії футболу на теренах СРСР було відновлене й оприлюднені вже в офіційному першому післявоєнному календарі-довіднику "Первенство по футболу 1946 г.", надрукованому в Москві Всесоюзним комітетом у справах фізичної культури та спорту при Раді Міністрів СРСР у видавництві "Физкультура и спорт" накладом 20 000 примірників на 48 сторінках. Його упорядником був Олександр Семенович Перель - один з перших футбольних статистиків радянського футболу, який в першому ж розділі "Из истории футбола" просто повторив опубліковане раніше:

"...В России современный футбол начал впервые культивироваться во второй половине XIX в. на юге страны в Одессе.

Вслед за Одессой в 90-х годах прошлого столетия создаются футбольные клубы "Нева", "Невка" и другие в Петербурге.

Первая русская футбольная команда была организована в 1897 г. в Петербурге "Кружком любителей спорта". В 1947 г. спортивная общественность СССР будет отмечать полувековой юбилей отечественного футбола.

Футбол в царской России не получил массового развития. К началу первой мировой войны футбольные клубы, помимо Петербурга, Москвы, Одессы и Риги, имелись также и в Константиновке, Юзовке (Донбасс), Харькове, Киеве, Николаеве, Орехово-Зуеве и других городах России..."

(по-перше, вражає поділення в середині XIX століття футболу на якийсь стародавній (безліч різноманітних ігор з м'ячем) і сучасний, тобто саме "футбол" створений за цією назвою в Англії... вже 1863 року;

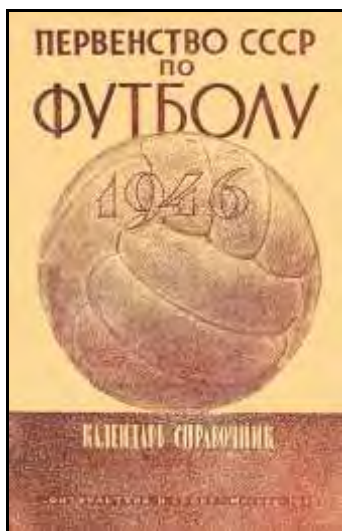
по-друге, чітко визначений пріоритет Одеси над Петербургом, хоча лише щодо появи футболу, але не створення першої місцевої команди, бо саме це виявляється було тоді визначним для дати народження "отечественного" футболу.

До речі, напевно все ж саме Олександр Перелю, уродженцю Сімферополя, належить створення цієї дуже популярної в СРСР назви - "отечественный футбол" (тобто "вітчизняний футбол") для гри, яку до цього інакше як "англійський футбол" ніхто ніколи не іменував. І саме після нього пішла в радянські маси лавина футболов - і російський, і український, і саратовський, і жмеринський... хоча усі добре розуміли, що це все одна й та ж спортивна гра, яка виникла в Англії й інакше як англійською її просто неможливо іменувати - Примітка автора).

Через рік в серії невеличких брошурок "Участники первенства СССР по футболу" (9x12см) видавництва "Московский большевик" побачила світло й книжечка "Динамо" Киев" на 32 сторінках, де її автори К.Яковлев та В.Шевцов наважилися декілька слів подати й щодо перших кроків футболу України, а саме:

"... Богата и славна история украинского футбола. Именно на Украине, в Одессе, раньше чем в других городах нашей страны, в 90-х годах прошлого столетия были созданы первые команды. Перед первой мировой войной в футбол играли в Харькове, Киеве и др. городах Украины..."

(складалося враження, що вже всім дозволялося писати усіякі несенітницькі щодо перших кроків футболу або через відсутність інформації в футбольних структурах, або через небажання висвітлення правдивої інформації - Примітка автора)



Календар-довідник 1946 р.



ПЕРШІ КРОКИ ФУТБОЛУ УКРАЇНИ



В ті часи значною популярністю користувалися товстенні (за міркою тих часів) видання О.С.Переля. Він був автором чудових довідників "Футбол. Первенство, кубок, международные встречи" 1949, 1950, 1951 і 1952 років. Прослідимо, як за їх текстом коректувався й змінювався погляд влади щодо первістків:

- 1949 р.вид., на 186 сторінках: **"Современный футбол в России начал развиваться в конце XIX столетия. Первоначальными очагами развития футбола были портовые города Петербург, Одесса, Николаев и другие.**

Первостепенная роль в развитии футбола в России принадлежит Петербургу... Период с 1900 по 1910 г. ...Увеличивается количество команд клубов на юге России: в Харькове, Одессе, Киеве, Николаеве и других городах. По примеру Петербурга, футбольные клубы стали объединяться в футбольные лиги... в Одессе и Киеве - в 1912 г. ...В 1912 г. в состав Всероссийского футбольного союза входили футбольные лиги... Киева, Одессы, Севастополя, Харькова... и Николаева..."

- 1950 р.вид., на 228 сторінках: **"...Первоначальными очагами развития футбола были города Петербург, Москва, Одесса и некоторые другие города..."**

...На юге России пионерами современного футбола были спортсмены Одессы, Николаева, Киева, Харькова, Донбасса. В отличие от Москвы, Петербурга, Орехова-Зуева и других северных городов южане проводили соревнования на первенство и "Кубок" двумя этапами: осенью (первая половина сезона) и весной (вторая половина).

Спортивные кружки, в которых культивировался футбол, по примеру Петербурга и Москвы объединялись в лиги (в Одессе и Киеве футбольные лиги организовались в 1911 г., в Харькове и Донбассе - в 1913 г.)...

...Футболисты Таганрога, Мариуполя, Бердянска, Керчи и Феодосии разыгрывали кубок пяти городов..."

- 1951 і 1952 р.вид., на 160 і 168 сторінках відповідно (вже під редакцією заслуженого майстра спорту В.А.Гранаткіна) були без жодних текстових змін щодо півдня Російської імперії. Це вже свідчило, що все викладене було детально перевірено і перегляду не підлягало.



Один з довідників О.Переля

Перше видання в Україні щодо зародження футболу на її теренах, до того ж теж офіційне, бо видане Академією наук Української РСР за замовленням Комітету в справах культурно-освітніх установ УРСР 1950 року - невеличка за розмірами брошура на 20 сторінок одного з найбільш відомих в ті часи науковців в справах футболу, відомого в минулому харківського футболіста, арбітра і викладача інституту фізичної культури, заслуженого майстра спорту **С.Д.Романенка** під назвою **"Футбол - народний вид спорту СРСР"** накладом у 15000 примірників українською мовою. Саме тут вперше висвітлений офіційний погляд радянської влади на питання, що нас цікавить. На сторінках 7-9 чітко вказано:

"...Сучасний футбол в дореволюційній Росії почав розвиватися ще в середині XIX століття. Перші футбольні команди були створені в Петербурзі, Москві, Одесі та в інших великих промислових і портових містах.

Уже в 1880 р. проводилися змагання з футболу. Так наприклад, в Одесі місцеві футболісти грали проти моряків іноземних пароплавів, що приходили до Одеського порту...

(Дивно, чому саме вказаний 1880 рік та й ще якісь навіть змагання? Очевидно заглянули таки до щорічника Всеросійського футбольного союзу 1912 року й побачили там запис, про те що Британський Атлетичний Клуб в Одесі було створено приблизно 1878 року, тому додали ще два роки для вірності і видали шанувальникам футболу вже "точну" дату - Примітка автора).

...В 1901 р. утворилася Петербургська футбольна ліга... Футбольні ліги були організовані... пізніше - в Одесі, Києві та Харкові... Починаються регулярні зустрічі команд... Одеси, Харкова, Києва, Миколаєва, Катеринослава (нині м. Дніпропетровська), Юзівки (нині м. Сталіно) та інших міст...

...В 1913-1914 рр. колеги суддів створюються на Україні - в Одесі, Харкові, Києві, Миколаєві та Катеринославі.

Не можна не згадати, що англійські футбольні клуби в... Одесі та Харкові, учасники яких чванливо називали себе "учителями футболу", намагалися внести розкол між російськими клубами. Але організація в 1911 р. Всеросійського футбольного союзу, що об'єднав російські клуби, примусила англійські клуби змінити своє ставлення до розвитку футболу в Росії...



Брошура С.Романенко





ЗАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ

(Про який розкол ведеться мова навіть важко здогадуватися. Як саме й чим англійські клуби примушували змінювати ставлення і що то було за ставлення - невідомо - Примітка автора).

...Тільки після перемоги Великої Жовтневої соціалістичної революції в нашій країні створено всі умови для справжнього розвитку спорту і, зокрема, футболу".

(Традиційний лозунг, без якого неможливо було щось надрукувати в радянські часи - Примітка автора).

Як бачите, текст цієї брошури практично повторював вказаний в московських виданнях погляд партії комуністів-більшовиків на питання історії "вітчизняного" футболу й відхилятися від цього накресленого шляху вже навряд чи хто зміг би, та й ніхто б і не наважився на таке.

А 1951 року ще в одному довіднику **"Футбол в ССРСР"**, виданому у Москві у видавництві "Фізкультура и спорт" на 160 сторінках, автор-упорядник В.В.Фролов повністю закріпив погляди владних структур на перші кроки "вітчизняного футболу":

"...Футбол в России появился в конце прошлого столетия. Местами его первоначального развития были города Петербург, Москва, Одесса..."

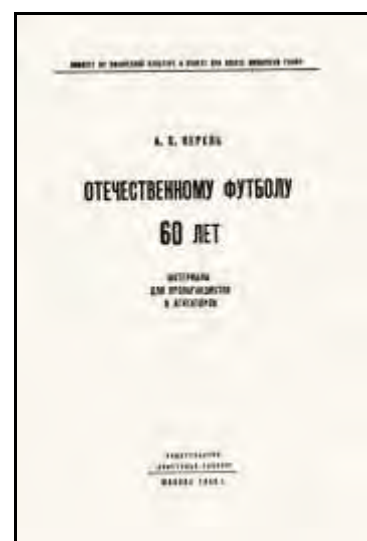
Для периода до 1909 года характерно малое количество клубов, культивирующих футбол, отсутствие больших объединений и систематических соревнований... В 1911 году организуются футбольные лиги в Одессе и Киеве, в 1913 году - в Харькове и Донбассе..."

Дивно, що 1953 року в книзі ще одного авторитету радянського футболу - судді міжнародної категорії М.Г.Латишева **"Судейство соревнований по футболу"** вже чомусь про Москву забули:

"...Современный футбол в том виде, в котором он дошел до нас, в России начал развиваться в конце прошлого столетия. Зачинателями его были города Петербург, Одесса, Николаев".



Довідник 1951 р.



Книга О.Переля

А 1958 року популярні видання О.С.Переля поповнилися ще й гарною (за мірками тих часів) книгою **"Отечественному футболу 60 лет** (матеріали для пропагандистов и агитаторов)", виданої, як бачите, до святкування 60-ої річниці вітчизняного футболу. Зроблена вона була у видавництві "Советская Россия" на замовлення Комітету з фізичної культури і спорту при Раді Міністрів РРФСР під редакцією того ж В.А.Гранаткіна на 80 сторінках накладом усього 10 000 примірників, очевидно виключно для роботи працівників цієї галузі, бо на книзі відсутня її ціна (вказано - **"Бесплатно"**). Ось що тут було викладено щодо перших кроків футболу на півдні Російської імперії, окрім затвердженого вище владою тексту, в розділі "Футбол в России":

"...На юге России пионерами современного футбола были спортсмены Одессы, Николаева, Киева, Харькова, Донбасса... Ведущая роль среди футбольных команд юга принадлежала футболистам Одессы..."

(практично нічого не доповнено й не змінено - Примітка автора).

Потім вже під час "хрущовської відлиги" в центральному дуже популярному в СРСР щотижневику "Футбол" №35 за 2 вересня 1962 року з'явився досить суттєвий невеликий нарис **"Старая футбольная Одесса"** кандидата історичних наук К.Цимбала, в якому були й така інформація:

"Если не считать закрытых игр футболистов "Одесского Британского атлетического клуба" (ОБАК), организованного в 1878 году, то одесский футбол начал развиваться с 1909 года, когда в городе появились первые русские игроки. Первое время матчи проводились только глубокой осенью и зимой. Местом состязаний была примитивно оборудованная площадка на одном из участков по Малофонтанной дороге. Здесь 18 и 23 ноября 1908 года состоялись первые товарищеские встречи между командами английской колонии в Одессе и одной из местных гимназий. С 1908 года один за другим организуются кружки футбола..."

(Ось виходить, хто не тільки поширив вигадки щодо футболу в Одесі, зроблені ще перед війною М.П.Бутусовим, але й ще до того ж вже як вчений-історик прикрасив і своїми новими вигадками, оперуючи ще деякими конкретними датами та фактами, які не мають документального підтвердження навіть нині - Примітка автора).



З газети "Футбол" 1962 р.





1963 року була надрукована накладом аж у 100 000 примірників в Москві малесенька книжечка (10x14 см, 96 сторінок), зроблена в серії "Прочти, товарищ!" видавництвом "Знание" (за назвою начебто найсоліднішим на той час) добре відомого радянського футбольного публіциста О.М.Соскіна "Наш друг футбол", фактично повністю присвячена 100-річчю англійської гри під назвою "футбол". Але в ній знайшлося місце й інформації про перші кроки футболу і в Російській імперії, а саме на сторінках 53-55 можна знайти саме таке:

"В конце XIX века футбол появился и в России. Как и в других странах, познакомили нас с ним англичане - служащие фабрик и заводов (в Петербурге и Москве), моряки (в Одессе)..."

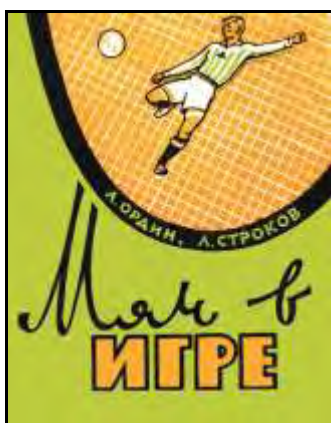
...Два шеста с веревкой (взамен перекладины), изображавшие ворота, украсили и спортивные площадки Одессы. Особым рвением в популяризации футбола среди одесситов отличался Сергей Уточкин, впоследствии известный русский летчик.

Почин в развитии киевского футбола принадлежит гимназистам и студентам. Они облюбовали себе поляну на Сырце, и в 1900 году превратили ее в арену яростных футбольных сражений... В 1908 году возник первый кружок в Харькове..."

(Тут вже Одесі, звісно після книжок О.С.Переля, приписувався лише кінець XIX століття, та й було зовсім незрозуміле приділення надзвичайної уваги авіатору Уточкіну (!?). Тепер ми знаємо, хто перший підняв до висот його надто помірні футбольні досягнення. Що ж до київського та харківського футболу, то тут взагалі просто якась нісенітниця, з чого видно, що автор історією футболу півдня Російської імперії взагалі ніколи не цікавився й ввів шанувальників футболу просто в оману - **Примітка автора**)



Книжечка О.Соскіна



Книжка Л.Ордіна та Л.Строкова

Через рік автори Л.Ордин та Л.Строков ще в одній книжечці, яка була видана 1964 року в Харкові під назвою "Мяч в игре" вже на 116 сторінках російською мовою про харківський футбол, за основу узяли саме вказівку партії, висвітлену ще С.Романенко. Ось як вони виклали ці перші кроки на півдні Російської імперії в своїй книжці:

"В самом конце прошлого века в Петербурге был создан "Кружок любителей спорта", затем организовалась Петербургская футбольная лига. Несколько позже начали создаваться команды в Москве, Одессе, Харькове, Николаеве, Киеве, Юзовке и некоторых других городах.

На юге России пионерами футбола были одесситы. Еще в 1899 году они во главе с известным авиатором, страстным спортсменом С.Уточкинским "гоняли мяч". А в Харькове эту игру завезли земляки-студенты из Петербурга и Москвы...

...Особенно запомнился харьковчанам 1908 год, когда футбольный мяч начал завоевывать все большую популярность. На пригородные лужайки и полянки он привлекал уже немало молодежи... Понятия о правилах игры были тогда, конечно очень смутные... играли без бутс, не в спортивной форме..."

(Перша цитата "чотко" переписана з брошури Романенка, а от у другій можна було вже й "розслабитися" та подати й вигадки. Чомусь одеситам тут приписали вже 1899 рік, мабуть з того ж щорічника Всеросійського футбольного союзу 1912 року, де було вказано що вперше до ОБАКу запросили грати місцевих мешканців наприкінці XX століття, в тому числі там грав і Уточкін. Та й ще "завезення" футболу до Харкова з Росії (!?). А з останньої цитати так взагалі невідомо в яку гру вже аж 1908 року грали у Харкові - на галявинці та й ще... босоніж - **Примітка автора**).



Гра у м'ячика на галявинці босоніж



Книжка М.М.Балакіна

Як бачите, писали вже усі як кому заманеться, бо відчули безкарність своїх вигадок. Але коли 1968 року з'явилася книжка відомого усім першого українського арбітра міжнародної категорії М.М.Балакіна (у співавторстві з журналістом М.І.Михайловим) на 176 сторінках українською мовою під назвою "Футбол України" (київське видавництво "Здоров'я", наклад 33 000 примірників), то усі чекали він цього видання більш точної і конкретної, а головне офіційної інформації. Але, на жаль, вже з перших рядків книги усі зрозуміли, що футбольна влада республіки не володіє достовірною інформацією й великого бажання визначитися в цьому питанні не має. Про це свідчить текст другого абзацу наведеної книги:





ЗАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ

"Щодо часу і місця зародження футболу на Україні досі немає одностайної думки. Але з певністю можна сказати, що ця спортивна гра розвивалася одночасно у Києві, Харкові, Одесі, Миколаєві, Катеринославі, Юзівці."

(зверніть увагу, що тут Одеса вже стоїть на третій сходинці й до того чомусь в кінці відсутні традиційні слова "та в інших містах", а проставлена крапка після переліку лише шести міст - **Примітка автора**)

Але ще цікаво, як же в столиці України наприкінці 60-х років думали про Одесу. Після опису перших кроків футболу у Києві та Харкові ось що вказано про Одесу:

"В Одесу футбол прийшов через англійців - службовців іноземних підприємств. Саме вони ще 1878 р. організували в місті "Одеський британській атлетичний клуб" (ОБАК). Отже на території нашої республіки ОБАК став першим футбольним гуртком

Тривалий час цей клуб проводив матчі майже виключно з командами англійських суден, що приходили в Одесу... Лише через 12 літ (тобто 1890 року !?) в Одесі з'явилися перші місцеві гравці - Г.Піотровський, В.Крижанівський, С.Уточкін. Протягом наступних 6-7 років (тобто 1890-1896 рр. !?) вони виступали в складі команди ОБАК і були єдиними представниками місцевого населення, яких англійці допустили... "

(зверніть увагу, як чітко проставлена межа між англійцями - службовцями іноземних підприємств та представниками місцевого населення, але, використовуючи все той же єдиний відомий офіційний щорічник Всеросійського футбольного союзу 1912 року, тут же знову декілька відвертих вигадок щодо років залучення до ОБАКу одеситів - **Примітка автора**)

Після такого "свавілля" з боку киян, особливо на рівні високої посадової особи, нерви у одеситів, звісно, не витримали, а ще й маючи "інформацію" з самого "Футболу" від кандидата історичних наук, наведену вище, вже наступного 1969 року й з'явилася вже відома нам книжечка Б.В.Галинського **"Чорноморці"**, Ось так безліч абсолютно нічим не підтверджених стверджень цієї книжечки на багато років створили у шанувальників футболу в Радянському Союзі уяву про зародження футболу на теренах не тільки України, але й навіть Російської імперії в цілому - у цьому південному місті. Та надруковані у книжці вигадки одразу ж лягли на благодатний ґрунт радянського обивателя, особливо, звісно, закоханих у своє місто одеситів. Скрізь про це вже стверджувалось як непіддатне сумніву. Як і слід було очікувати, на протязі майже 20 років в досить значній кількості друкованих видань, навіть якщо не торкатися сотень щорічних футбольних довідників-календарів різних міст Радянського Союзу, питання першості з'явлення футболу на півдні Російської імперії завжди однозначно викладалося з уяви Одеси як батьківщини якщо не усього вітчизняного футболу, то футболу України майже на 100% впевненості. І головне те, що у нікого абсолютно не виникало з цього жодних сумнівів.

Хоча не всі знавці футболу так безсоромно вип'ячували Одесу в місто народження вітчизняного футболу. Для прикладу візьмемо зовсім, як кажуть, помірковану книжечку шановного усіма українського футбольного арбітра К.Л.Віхрова **"Знакомство с футболом"**, що з'явилася в Києві у видавництві "Реклама" 1983 року на 80 сторінках накладом 75 000 примірників. Ось погляд столиці України й республіканської федерації футболу на це питання:



Книжка К.Л.Віхрова

"Современный футбол в дореволюционной России появился в 70-х годах прошлого столетия. Английские рабочие концессионных предприятий, по существу, были организаторами первых футбольных матчей в России... футбольные клубы появились в Харькове - на заводе сельско-хозяйственных машин "Гальферах-Саде", в Одессе - Британский атлетический клуб и в других городах.

...На юге России самыми сильными футболистами были одеситы".

(вражає той самий "сучасний" футбол та прив'язка до тих же якихось міфічних 70-х років XIX століття - **Примітка автора**)

Щоб не було якихось звинувачень щодо національного підходу до цього питання, наведемо декілька цитат вже з книжок 80-х років минулого століття, виданих поза межами України. Найбільш цікавою в історичному плані в ці роки була книга О.Л.Барсука та О.І.Кудрейко **"Страницы футбольной летописи"**, видана у Мінську 1987 року на 160 сторінках накладом 47 000 примірників, де лише першим кроком "вітчизняного" футболу був присвячений розділ "У истоков русского футбола" на 40 сторінках. Не будемо торкатися усіх українських міст, а лише зосередимося на найбільш цікавому моменті - питанні першості Одеси:



Книга О.Л.Барсука та О.І.Кудрейка





"...Начиная с 1878 г. в городе проводились игры на поле Одесского британского атлетического клуба (ОБАК), в котором была сильная по тем временам команда... Прошло немного времени (тобто лише якихось 30 років), и в разных уголках Одессы стали гонять мяч. Правда, чаще всего он был тряпичный, а юные энтузиасты играли босиком, но это никого не смущало..."

(чесно кажучи, далі вже й цитувати немає ніякого сенсу, бо, як бачите, і так все ясно - Примітка автора), але все ж одне з стверджень просто вражає своєю зухвалістю: **"...Сергей Уточкин... - долгие годы был кумиром одесских болельщиков. Уточкин стал организатором одной из первых русских команд города в 1899 г."**

До того ж, в цій книжці на сторінці 27 було вказано: **"К 90-м годам XIX века относится проведение первых встреч в Польше. Знакомство польских спортсменов с футболом произошло во Львове в 1889 г... Среди тех, кто первым привез футбольный мяч из Англии называют преподавателей гимназий Эдмунда Ценара (Львов)..."** Первое публичное выступление польских футболистов состоялось 14 июля 1894 г. Играли команды "Соколов" из Львова и Кракова. Матч длился ... 6 минут, то есть до первого забитого гола. Его забил львовянин Хомицкий. Игра была прекращена по указанию начальника слета "Соколов".

(дивно, з чого б це автори місто Львів визнали польським, а футболістів цього міста поіменували - поляками? Адже в ті часи це була столиця Коронного краю Галичини та Володимирії Австро-Угорської імперії, а Польщі аж до 1919 року не існувало, бо інша більша її частина входила до Російської імперії. Можливо просто помилилися, а можливо не забажали загострювати увагу на цій події щоб уникнути ускладнень з радянською владою - Примітка автора).

Однак, не всі в радянському футболі так однозначно сприймали першість Одеси, як може здатися на перший погляд. Наведемо тлумачення перших кроків "отечественного футбола" в напевно останній книзі за часів Радянського Союзу, а саме книзі **для учнів середніх і старших класів**, що побачила світло вже 1989 року в Москві у видавництві "Просвещение" в серії "Спорт в твоей жизни" на 144 сторінках накладом (важко навіть повірити) у 200 000 примірників - С.М.Андреев **"Футбол - твоя игра"**, рецензентами якої були: заступник начальника Управління футболу Держкомспорту СРСР В.А.Іванов та... вчитель фізкультури школи №819 Москви А.Г.Смірнов (ось так тоді вимагала партія та уряд). І ось що школярам вони рекомендували "повісити на вуха":

"Распространяясь по странам Европы, футбол, естественно, не мог обойти такую великую державу, как Россия. Сюда он пришел в 70-х гг. прошлого века. Организаторами первых футбольных встреч в России стали английские рабочие концессионных предприятий. Они создали в столице России - Петербурге - первые футбольные клубы... Затем стали организовываться футбольные клубы в Харькове, Одессе и других городах страны..."

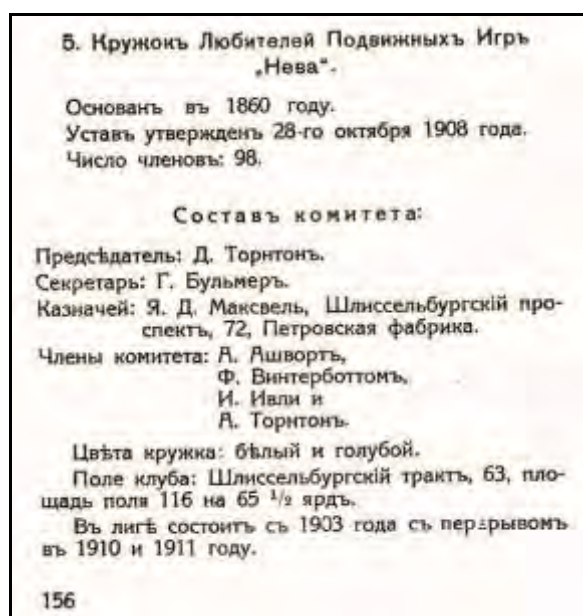
...Первая команда, в которую наряду с англичанами входили и русские, была создана в 1897 г. при "Петербургском кружке любителей спорта"... Однако игра становилась все более и более популярной. Постепенно она стала распространяться и в других русских городах. В 1899 г. состоялись первые футбольные матчи в Одессе, в 1900 г. - в Киеве, в 1901 г. - в Москве..."



Книга С.М.Андреева

(ось так, і ніяк не інакше! По-перше, щоб ніякі там одесити і не мріяли про першість над Петербургом, а щоб не дуже ображалися і не "виплигували з штанів" - поставили їх аж на два роки раніше за Москву, хоча й не мали на це аж ніякого документального підтвердження. Просто так тоді потрібно було зробити, адже політична ситуація вимагала, щоб хоч якось сприяти припиненню розхитування неминучого вже краху СРСР - Примітка автора).

І ось так все це довгі роки втлумачувалося в голови "радянських" вболівальників. Викликає великий подив те, що усі зацікавлені вже були ознайомлені з текстом **"Ежегодника Всероссийского Футбольного Союза 1912 года"**, де ще з тих часів чорним по білому чітко (на сторінці 152) було зазначено, що перший англійський спортивний осередок, в якому, звісно, обов'язково культивувався футбол, як спорт №1 у Великій Британії, було засновано саме в Петербурзі ще 1860 року під назвою "Кружок любителей подвижных игр "Нева" і до чого тоді була уся ця друкована скрізь, де тільки можна було, нісенітниця щодо створеного вперше в Росії 1878 року першого англійського футбольного осередку "Одесский Британский



Текст про осередок "Нева" з щорічника ВФС 1912 р.



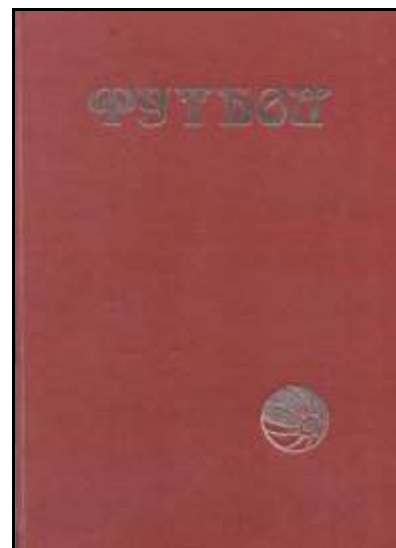


ЗАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ

Атлетический Клуб" (ОБАК)? Просто вражає безглуздість публіцистів та літераторів тих часів, які історії зовсім не приділяли уваги, а переписували один у одного відверті дурниці й поширювали їх серед мільйонів шанувальників футболу.

Та й після краху країни Рад, ще довгий час нічого не змінювалося, а лише обростало ще більшими дурницями, особливо після появи Інтернету. Уявіть собі, навіть про те, що петербурзький клуб "Нева" з'явився на 17 років раніше "легендарного" ОБАКу вперше усі отримали змогу впевнитися аж... 1998 року, коли з'явилася в Санкт-Петербурзі чудова книжка **Юрія Павловича Лукосяка "Футбол. Первые шаги. 1860-1923"** великого формату на 240 сторінках. Але навіть у цьому солідному виданні було про це лише засвідчено в одному реченні:

"...В 1860 году петербургскими англичанами был основан спортивный кружок "Нева" (позднее - Кружок любителей подвижных игр...)...".



Книга Ю.Лукосяка

Трохи цікавого щодо дат народження футболу в деяких регіонах України

А щоб завершити тему фальсифікації й підробок в історії футболу України наведу ще один цікавий факт щодо саме футболу в Одесі, який фігурує в чудовій книзі О.Двойнисюка і Б.Кутового "Футбольный Николаев" (2008 р. вид.). Там йде мова про те, що футбольний історик з Тирасполя Валерій Феліксович Лісовий знайшов у польській футбольній енциклопедії "Piłka nożna" (1982 р. вид.), спомини львівського інженера Недзельського, який 1892 року перебував деякий час у Одесі, де **спостерігав за грою місцевих команд з англійськими моряками**, а при поверненні до Львова поділився враженнями від побаченого з земляками. Недзельський розповідав, що в Одесі навіть тренування місцевих футболістів проходили **набагато інтенсивніше й більш професійно**.

Однак саме про це було надруковано й у значно меншого розміру книжці львів'янина Євгена Попова "Львів 1894-1939 рр." (1997 р. вид.), де в розділі "Сторінки історії" чітко вказано: **"1892 - Інженер Недзельський, перебуваючи в Одесі, ознайомився з футбольними новинками у виконанні англійських моряків. Чим, по поверті додому, поділився з колегами"**. Це було схоже на цитату з якогось видання, але, на жаль, не було вказано з якого. Як бачите, у першій інформації мова йде про мешканців Одеси, які грали у футбол, не кажучи вже про те, що ще й тренувалися, а у другій - про місцевих футболістів вже немає жодного слова.

Звичайно, було дуже цікаво побачити сам текст публікації, тільки саме тої, звідки у цих двох книжках з'явилося таке дещо суперечливе твердження. Хотілося остаточно перевірити - де ж правдива інформація. На жаль ніде так і не була знайдена польська енциклопедія 1982 року, бо в цьому році вона зовсім не видавалася. Та все ж були переглянуті інші дуже значні за розмірами польські видання. І в одному з них, а саме книзі Юзефа Халиса (Józef Hałys) "Piłka nożna w Polsce". Том 1 (1981 р. вид.) дійсно було знайдено те, про що йде мова. Наведемо ці рядки саме польською мовою: **"...członek Sokola inż. Niedzielski, który w roku 1892 przebywał w Odessie, gdzie zetknął się z piłką nożną, obserwował sposób gry przebywających tam marynarzy angielskich, a po powrocie do Lwowa przekazał chłopcom najnowsze zasady tej gry"**. Навіть з першого погляду на цей текст оригінала стане будь кому ясно, що більш точно перевів його з польської саме львів'янин Є.Попов. Тобто мова йде виключно про англійських моряків. Виходить миколаївські історики, яких усі поважають, просто підробили факти з першоджерела, або переписали це вже в іншого спритного фальсифікатора. Таке, на жаль, частенько трапляється.

Як бачите, з маленького речення на іншій мові при нагоді можна зробити й мешканців Одеси граючими у футбол вже 1892 року і, що найголовніше, начебто мимоволі підкреслити, що самі ж львів'яни це бачили, а ще хочуть бути першими за одеситів.

Та ми щось дуже прискіпливо віднесли до появи гри у футбол саме в Одесі. А як же в інших портах Чорного та Азовського морів, до яких, звичайно, теж заходили пароплави з Великої Британії? Адже мешканці цих портових міст також, напевно ж, мали можливість тим чи іншим чином, але все ж хоч якось познайомитися з цією грою або хоча б з її елементами або атрибутикою.





Ось, наприклад, у **Миколаєві**, за свідченнями авторів вищезгаданої книги “**Футбольный Николаев**” О.Двойнисюка та Б.Кутового, презентували футбол також британські моряки. По-перше, це могло статися лише після 1862 року, тому що саме в цьому році було відкрито в місті на Південному Бузі морський порт. Є інформація, що вперше футбольні ворота на майданчиках, де грали іноземці, з'явилися у районі хлібного елеватора, але точно відомо, що цей елеватор було збудовано **1893 року**. А от чи підключалась у ці часи до матчів британських моряків місцева молодь - інформація відсутня, хоча робити такі припущення, звісно, не забороняється.

До **Маріуполя** - в ті часи повітового приморського міста, як свідчить відомий історик і статистик футболу цього міста Олександр Олексійович Бояренко в першій частині своєї трилогії “**Мариупольский футбол**” (2008 р.вид.), футбол теж завезли моряки з іноземних суден. Вже у 90-ті роки XIX ст. моряки англійських, грецьких та італійських кораблів налагодили поміж собою зв'язки і в період завантаження або розвантаження їх суден з насолодою ганяли м'яча на пустирях міста. А в подальшому службовці англійського морського представництва добилися від міської управи дозволу на виділення території для спорудження “ілюзіону” та “стадіону” для гри в футбол (в теперішні часи тут розміщені кінотеатр “Буревісник” та стадіон “Портовик”). Майданчик був огорожений старими канатами, були й збудовані примітивні роздягальні для спортсменів. Біля міського саду було пустирище (використовувалося як циклодром, який належав товариству велосипедистів (нині тут стадіон “Азовець”). Його частенько в оренду й брали іноземні моряки, встановлювали переносні ворота та грали на ньому у футбол також. Про це згадував один з сторожилів міста - Ф.В.Афанасьєв, який проживав поряд з циклодромом і ще хлопчиком бігав дивитися на цю нову для нього гру. Добре, що він хоча б не наводив рік, коли бачив це дійство, бо інколи люди досить похилого віку можуть наплести будь зна що.



Тренування англійців в “колоніях” на землях Російської імперії

Цікавий факт:

Зі споминів Михайла Кротова, які наведені в книжках О.Бояренка “Мариупольский футбол”. Часть 1 (2008 р. вид.) та “На заре футбола Приазовья” (2008 р. вид.), в ті часи капітана одного з суден, приписаних до Маріуполя, той вже 1895 року по радіо отримував запрошення на проведення футбольного матчу між командою його пароплава, який прибував до порту, та судна, яке вже стояло під загрузкою вугілля. Він каже, що капітани пароплавів тоді навіть заключали парі на результати гри по радіо. Ось бачите, яку нісенітницю несли частенько свідки подій у похилому віці - принципи радіозв'язку О.Поповим було винайдені лише 1895 року, а деякі горе-капітани в цьому ж році на суднах вже перемовлялися один з одним на радіохвилях. Та й взагалі, перша в межах сучасної України цивільна бездротова радіотелеграфна станція була збудована лише 1902 року в Херсоні в будинку поштово-телеграфної контори за проектом та під керівництвом одеського інженера-електрика Е.О.Бухгейма. Вона зв'язала Херсон з Голою Пристанню. На станції був використаний радіоприймач системи Попова-Дюкрете зразка 1901 року. Та й той був демонтований на початку 1907 року із-за несумісності апаратів різних систем.

Бачите до чого брехня може привести. І ніхто досі навіть і не задумався суперечити чи спростувати такі свідчення. Навпаки, кочують вони з одного видання до другого. І сміх, і гріх. Навіть інколи, пробачте плакати хочеться від безпорадності в наведенні порядку в історії футболу України та в некомпетентності тих “літописців”, які друкують такі “спогади” з повною впевненістю в їх правоті, посилаючись що вимушені вірити таким спогадам, бо інформації за ті часи в періодичних виданнях і навіть в архівах повністю відсутня. Але ніде вони не наводять архіви, до яких вони зверталися. Вони добре розуміють, що покарані вони за наведення брехливого, не підтвердженої нічим інформації ніколи не будуть. Ось як у нас по спогадам ветеранів ще й досі пишеться історія та місцевою владою урочисто відмічаються спотворені ювілеї.

І тут треба обережно оцінювати ту інформацію, яка набула поширення у радянські часи у вигляді штучно створених усіляких легенд щодо зародження футболу на території сучасної України. Такими прикладами





ЗАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ

насичена не тільки історія футболу в Одесі та Маріуполі, але це не обминуло легендою й портове місто **Бердянськ**.

Ще в середині XIX століття одне за одним виникали в Бердянську торгові представництва Греції, Англії, Італії, Іспанії, Австро-Угорщини, Франції, Данії та інших держав. Звісно торгові пароплави цих країн частенько навідувалися до цього міста, а поки кораблі розвантажували та навантажували, моряки з них у місті розважалися й інколи, особливо британці, грали у футбол. Але мешканцям міста ця гра запала в душу навряд чи раніше початку XX століття, враховуючи аналогічну ситуацію в інших портових містах півдня Російської імперії.

Ось що писали упорядники бердянського календаря-довідника на футбольний сезон 1992/93 років ФК "Дружба" - Едуард Бондаренко, Олександр Бушин і Володимир Золотарьов в розділі "Футбол в городе у моря": **"Бердянському футболу больше ста лет (!!!)... Как свидетельствовал в свое время** (це наприкінці 60-х років в місцевій газеті "Южная Заря" - Примітка автора) **председатель Совета ветеранов нашего города Михаил Васильевич Юхно, в Бердянске первый официальный матч состоялся в сентябре 1890 года. Участниками этой первой встречи были футболисты гимназии и реального училища..."**.

Тобто громадянин похилого віку М.В.Юхно (йому було вже десь 80 років) пам'ятав, що у Бердянську наприкінці XIX ст. начебто грали в футбол вже місцеві команди (ось тільки, на жаль, він точно число не зміг згадати - шутку! - Примітка автора). І одразу це ніякими абсолютно документами не підтвержене повідомлення було підхоплене "істориками" радянського футболу з повною довірою й повагою до сивин старого футболіста. Навіть деякий час бердянські історики й статистики місцевого футболу скрізь заявляли, що саме Бердянськ є колискою українського та й російського у цілому футболу. Ось вам і ще один приклад створення легенд з нічого. Добре, що щирі знавці історії футболу лише посміялися, але, пробачте, ще й зараз в деяких зовсім непоганих книжках з історії українського футболу є посилання на спогади цього М.В.Юхна.

А те, що в футбол почали грати саме іноземні службовці (конторські службовці та інженери) бердянського заводу сільськогосподарського обладнання підприємця Джона Грієвза (нині Першотравневий завод) - це очевидно, але ніхто не приписує їм слави першопрохідців. Сини власника цього заводу зіграли ведучу роль в організації футболу й футбольних команд у місті. Коли ж саме заграли в футбол службовці ще одного бердянського заводу Горохова (нині завод "Дормаш") - невідомо, так як і невідомо коли футбольні команди цих двох заводів - "Грієвзи" та "Горохівці" почали грати поміж собою. А до припущень потрібно відноситися однозначно - не вірити жодному з них.

Як повідомив все той же М.В.Юхно, перший футбольний майданчик у Бердянську знаходився на горі біля міського саду (нині район Петровського спуску). Потім з'явилося поле для гри неподалеку від торгового порту, поряд з старою митницею. Тут вже місцеві команди грали з іноземними моряками. Саме моряки інколи навіть дарували їм екіпіровку, взуття та м'ячі.

На жаль, хоча б якась інформація про футбол в портових містах Криму (Керч, Феодосія, Севастополь, Євпаторія) зовсім відсутня, а от щодо інших регіонів півдня Російської імперії, то тут наприкінці XIX століття про футбол теж напевно ніхто ще нічого не чув, в усякому разі широкі верстви населення навіть великих міст з цією грою не були обізнані, але, як ми вже знаємо, розвиток фізкультури та спорту вже розпочинав свій рух до сердець шанувальників здорового образу життя.

Ось і в **Юзівці** (нині - Донецьк), куди британські промисловці навідалися в першу чергу й де ще з початку 70-х років XIX ст. осіли службовці металургійного заводу Д.Юза з Великої Британії з сім'ями, в футбол заграли теж майже першими на території України. Чомусь про це ніхто мову не веде. А донецькі дослідники історії місцевого футболу чесно визначають, що ними знайдено тільки те, що 1899 року на вказаному заводі вже існувало декілька команд, а саме англійська, валлійсько-англійська та російська. А через те, що це підтверджено лише листуванням англійців та валлійською пресою, вважати ці команди офіційно створеними було б хибно. Та й цитати з цих листів ніде не наводяться.

Ще одним фактором появи футболу у багатьох містах сучасної України став розвиток промисловості й товарообороту в цілому. В Харкові, Києві та інших містах будувалися заводи й фабрики, володарями яких часто-густо були іноземці, а працювало на них багато іноземних службовців і робітників, які захоплювалися футболом ще в своїх країнах. Нам вже відомо з попереднього розділу про те, що в **Харкові** вже 1893 року за ініціативою власника чавунно-ливарно-механічного заводу німця К.Трепке було створено перше гімнастичне товариство й члени товариства тренувалися на літніх майданчиках I-го реального училища, але інформація про те, що в ті часи в товаристві займалися хоча б якоюсь грою в м'яча, відсутня. Також і в **Києві** при





повідомленнях про першу спортивну організацію, створену 1896 року Є.Ф.Гарнич-Гарницьким під назвою "Київське атлетичне та гімнастичне товариство", теж немає жодного натяку на якісь ігри з м'ячем.

Щоб закінчити перегляд інформації щодо українських населених пунктів за часів входження їх до складу Російської імперії, напевно все ж таки потрібно виключно з метою порівняння хоча б декілька слів сказати про те, де ж і коли футбол з'явився на інших землях цієї імперії, що зараз входять до складу сучасної Російської Федерації?

Використовуючи можливості Інтернету зазначимо, що на офіційному сайті теперішнього Російського Футбольного Союзу - www.rfs.ru на сторінці "История" вказано:

"Датой рождения футбола в России считается 12 (24 по новому стилю) октября 1897 года, когда состоялся первый зафиксированный и проанонсированный отечественной спортивной печатью матч футбольных команд "Санкт-Петербургского кружка любителей спорта" ("Спорт") и "Василеостровского общества футболистов". Последние победили со счетом 6:0.

Всероссийский Футбольный Союз был основан 6 (19) января 1912 года и в том же году был принят в ФИФА".

Ось така скупа інформація й, дивна річ, майже на всіх інших сайтах з цього питання крім цих рядків більше нічого не знайти. Лише на одному зубожілому сайтику значиться ще й таке:

"Футбол впервые появился в России в конце XIX века. А в 1893 году 12 сентября в Санкт-Петербурге был официально сыгран первый футбольный матч России.

Журналист газеты "Петербургский листок" описал то, что он видел:

"Суть игры состоит в том, что одна партия играющих старается загнать шар, подбрасывая ногой, головой - всем, чем угодно, только не руками, в ворота противной партии. Площадь для игры была покрыта сплошь грязью. Спортсмены в белых костюмах бегая по грязи, то и дело шлепались со всего размаха в грязь и вскоре превратились в трубочистов. Все время в публике стоял несмолкаемый смех. Игра кончилась победой одной партии над другой".

Да, наверное, это было незабываемое развлечение для присутствующих на матче. Тогда мы называли футбол английской игрой на воздухе или ножным мячом".

Але, звісно, така "подія" не могла бути визнана датою народження російського футболу. До того ж точно відомо, що і 1893 року й раніше в столиці Російської імперії в футбол грали лише англійці.

Одним словом, не будемо прискіпливо відноситися до офіційних документів, а звернемося безпосередньо до напрацьовань до згаданого вже нами найкращого дослідника історії футболу Росії Ю.П.Лукосяка та до його надзвичайної інформаційно-довідкової книги "Футбол. Первые шаги. 1860-1923", з якої наведемо лише декілька цитат:

"...в середине прошлого столетия... в крупнейших городах России (С.-Петербурге, Москве, Одессе и др.) функционировало большое количество концессионных предприятий, владельцами которых были иностранцы. Активно привлекалась квалифицированная рабочая сила из Англии, Германии и других стран. Более всего иностранцев привлекала столица - С.-Петербург ("ворота России") - крупнейший торговый, промышленный (более 500 заводов и фабрик) и культурный центр... Каждое второе судно, приходящее в Петербургский порт, было английским... В течение 1891 года в Петербурге получили билеты на жительство и переезды в империю 13029 иностранцев.

В 1860 году петербургскими англичанами был основан спортивный кружок "Нева"... В 1879 году появился английский "Санкт-Петербургский футбол-клуб", устав которого сразу же был опубликован в печати..."

Тут треба звернути увагу читача на те, що росіяни дату 1860 року, звісно, ніяк не могли визнати датою народження футболу в Росії, бо такої гри як "футбол" ще в принципі не існувало, й до того ж підтвержуючі документи по створенню "Неви" були відсутні. Але ж була ще й дата 1879 року, адже статут одного з



Малюнок першого матчу англійських команд 12.09.1893 р. в Санкт-Петербурзі з глядачами





ЗАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ



Гра англійських команд у футбол.
(ілюстрація з англійського журналу 1894 р.)

англійських клубів, що тоді існували в Санкт-Петербурзі, вже був опублікований. Але ж росіяни добре розуміли, що одразу стануть посміховиськом на світовій арені, адже в цьому англійському клубі грали лише англійці, тобто піддані Великої Британії й мешканцями столиці й громадянами Російської імперії у цьому клубі навіть і "не пахло". Зверніть увагу, історія абсолютно ідентична з Одесою та її "командою англійської колонії", яку, як і пітерську "Неву", при реєстрації 1907 року вимусили назватися "одеським британським атлетичним клубом".

Все один до одного! Та продовжимо цитувати Ю.П.Лукосяка:

"...В девяностых годах появилась целая группа футбольных кружков: василеостровский кружок футболистов, футбольный кружок "Виктория" - самая интернациональная команда, состоящая из англичан, немцев и русских (основан в 1894 г.), озерковский кружок футболистов, "Невский крикет, футбол, хоккей энд теннис клуб", организованный англичанами с Невской ниточной мануфактуры, "Невка" - шотландский кружок любителей игры в футбол, организованный служащими Сампсониевской мануфактуры, а также "Германия" - немецкий клуб любителей игры в футбол.

Англичане проводили матчи, как правило, против команд английских судов. Регулярно проводились матчи между командами "Невский" и "Невка" (англичане против шотландцев). Следует отметить, что многие клубы были закрытого типа, редкому русскому удавалось стать их членом.

Большинство англичан и немцев проживали на Васильевском острове, где имелась хорошая спортивная площадка на плацу первого кадетского корпуса... За игрой наблюдали кадеты, знакомясь с азбукой новой для них игры...

...Игра была незнакома большинству. Пресса молчала. Иностранцы продолжали играть в футбол. В 1888 году известный спортивный журнал "Охотник" (Москва, н.45, стр.714) в разделе "Игральный спорт" опубликовал впервые в России заметку под названием "Футбол" (автор П.П.Бобров...). Он попытался изложить основные правила игры, но при этом всё смешал в одну кучу и футбол, и регби, и немного фантазии..."

Надалі, звичайно, неможна забувати про наведену вище подію 12 вересня 1893 року під час змагань, що проводилися на новому Семенівському іппо-циклодромі, викладену в газеті "Петербургский листок". Звісно, що цю дату в якості дня народження футболу Росії ніхто й не збирався розглядати. А вже потім:

"...В 1884 году вышел в свет первый номер журнала "Самокат", который впервые в России начал публиковать очерки по истории различных видов спорта (автор Г.А.Дюперрон) и отчеты о первых матчах..."

С.-ПЕТЕРБУРГСКИЙ КРУЖОК ЛЮБИТЕЛЕЙ СПОРТА - "СПОРТ". Был организован в 1888 году в маленькой деревеньке Тярлево (около Павловска) детьми дачников. Маленький кружок первоначально назывался "Обществом тярлевских любителей бега"... По окончании дачного сезона, возвращаясь в С.-Петербург, проводили занятия в парке на Петровском острове (окраина города). Поэтому некоторое время кружок именовался "Петровским обществом любителей бега"...

...В 1890 году... общаясь с англичанами, кружковцы и познакомились с футболом... Лишь 15.6.1896 г. состоялась официальная его регистрация... Кружок в обиходе стали называть "Спорт"... В течение зимы 1897 г. созданная при кружке футбольная команда проводила тренировки в манеже под руководством П.П.Москвина и Г.А.Дюперрона. Футбол официально вошел в программу деятельности кружка. Первая русская команда в России создана!...

...Традиционная форма кружка: белая фуфайка с черной буквой "С" на груди или черной полосой и черные трусы - дополнялась специальными ботинками из кожи и щитками (шингардами)...

...Первый товарищеский матч с участием "Спорта" состоялся в первой половине октября 1897 г... Первым соперником "Спорта" стал "Василеостровский кружок футболистов" - английский клуб со стажем игры около шести лет, как уверяли газетчики...





12 (24).10.1897 г. С.-Петербург. Плац первого кадетского корпуса. Судьи: Э.Райт, В.В.Вебб, В.С.Мартин.
"В.К.Ф.": Н.В.Никитин - А.А.Браун, В.К.Хартеиг - В.К.Витман, Д.Вебб, А.В.Вардроппер - Э.Бирс, Э.Э.Джеллибрандт, Г.К.Гусиков, В.Г.Браун, Ф.Граббе.

"Спорт": Л.Е.Росс - Ф.Ф.Рейт, А.Р.Шван - А.Ф.Целибеев, Г.К.Цигра, Э.Г.Фолленвейдер - А.К.Блюм, М.М.Репинский, А.В.Евстафьев, "П.П.Морин" П.П.Москвин, "В.В.Волин" В.А.Васильев.

Англичане победили с результатом - 6:0, забив все мячи в первом тайме. Игра отличалась чрезмерной грубостью: синяки, кровоподтеки украшали лица игроков. Пинки, удары ногой в тело были обычным явлением в этом матче...

...Заканчивая небольшой отчет об этом матче "Петербургский листок" (от 14 октября) с надеждой писал:

- Но еще немного тренировки и русаки подтянутся и, наверное, будут бить англичан". Только полное описание представленного выше матча с участием первой российской футбольной команды и дало все основания считать этот матч первым официальным и задокументированным, а дату **12 октября 1897 г. определить датой рождения футбола России**".



Перший офіційний матч в Російській імперії в Санкт-Петербурзі 12 (24).10.1897 р.

З'явлення футболу на українських землях Австро-Угорської імперії

При визначенні дати народження футболу України точно таким же шляхом пішло в свій час і керівництво футболом незалежної України. Але про це мова піде нижче.

Нам же залишається ще визначитися що ж відбувалося в ці часи на західних українських землях, які входили до Австро-Угорської імперії? Коли вперше тут місцеві мешканці побачили гру під назвою "футбол"?

В попередньому розділі ми вже ознайомилися з тим, що ще 1881 року у Львові гімнастичне товариство "Сокул" почало видавати свій друкований періодичний орган щомісячну газету "Przewodnik gimnastyczny" ("Гімнастичний путівник"). Але переглядаючи цю газету за перші 10 років її видання треба визнати, що про таку спортивну гру як "футбол" не було надруковано жодного слова. І лише тоді, коли місцеві "соколи" окрім гімнастичних вправ з розвитку свого тіла ще почали приділяти увагу руховим іграм на свіжому повітрі, то тоді **вперше в №3 за березень 1891 року** в розділі "Хроніка" цієї газети була вміщена стаття "Виховання англійської молоді", в якій вперше **було згадано про таку гру як "футбол"**:



Едмунд Ценар

"Незмірно характеристичною грою навіть серед дорослої, університетської молоді є так званий "футбол", тобто підкиданий ногою бальон (так тоді в Галичині називали м'яч і ще тоді мешканці його тут не "копали", а "підкидували ногою" - Примітка автора).

На віддалі біля 100 ярдів стоять навпроти себе двоє воріт, складені зі стовпчиків, що вбиті у землю, і за якими знаходяться з обидвох боків близько 20 учасників забави. На початку, напіддорозі між ворітьми, кладеться еластичний бальон і одразу ж з-поза воріт біжать всі, щоб якнайскоріше цей бальон підбити ногою догори і якнайдалі в сторону супротивників його відкинути. Те ж робить і протилежна сторона, і таким способом, з великим пожвавленням усіх, відбувається та забавка, яка і жвавість виробляє і дає здатність до руху, потрібного для здоров'я. Особливо у пору осінню, навіть і зимову, має то бути різновид гри дуже відповідний..."

До речі, авторство цієї замітки приписують дописувачу цієї газети професору Едмунду Ценару (*Edmund Cenar*) - викладачу вчительської семінарії у Львові





ЗАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ

(в попередньому розділі вже про нього згадувалося - Примітка автора). Саме він зробив уперше й опис умов футбольної гри і її основних правил, що було викладено у його монографії **"Gry gimnastyczne młodzieży szkolnej"** (**"Гімнастичні ігри шкільної молоді"**), виданої польською мовою 1891 року. До речі, це перша книжка на теренах України, в якій були надруковані правила гри під назвою "футбол".

Наведена нижче інформація запозичена з матеріалів, зібраних львівським футбольним істориком Б.М.Люпою і викладених у його чудовій книжці "Хроніки львівського футболу", про яку вже велась мова.

Почнемо з того, що надамо читачу майже в повному вигляді в перекладі з польської мови (зроблений Б.М.Люпою - Примітка автора) опису правил гри в футбол, що були наведені Е.Ценаром у його книжці на сторінках 23 і 24:

"

Football.

Ця гра англійського походження і є дуже цікавою, вельми рухлива і надається до кожного віку, вимагає однак обширної, що найменш 100 м довгої та 50 м. широкої луки.

На обох вужчих сторонах боїща, на віддалі 1 1/4 м від межі, ставиться посередині брама з двох жердин, віддалених від себе на вісім метрів і з'єднаних на висоті двох метрів шнуром. Ціле боїще обмежується за допомогою прапорців і шнура від решти поля.

М'яч, якого використовують до гри, є надутим (бальон), обшитим шкірою і має коло 30 см у діаметрі.

Правила гри є наступними:

Дві партії (команди - Пояснено перекладачем), найкраще по 11 учасників, хоча у двічі більшій кількості грається не гірше, розставляються на боїщі, в спосіб поданий на схемі. Двоє найспритніших з кожної партії стають найближче до середини поля, де лежить м'яч, інші залежно від сили стоять то ближче, подалі від середини, найслабший же (брамкар) стає при брамі.

Перед початком гри м'яч лежить в самій середині боїща. Для відрізнення між собою скидує одна партія сюртуки; котра партія розпочинає гру, то це визначає льос (жереб - Пояснено перекладачем). Гра починається тим, що один з учасників вильосованої партії виступає вперед і пробиває м'яча ногою до противників.

Противники партія, котра від середини боїща знаходиться на віддалі щонайменше 10 м, зупиняє м'яч ногою і ногою його відбиває назад. Цілем цієї гри є загнати м'яч у браму суперників. Коли м'яч вдаряється в жердину або перетинає границю іншому місті, повертає її один з граючих партії суперників, причім противники мусять триматися від м'яча на відстані принаймні 6 м. Під час цілої гри не можна жодному з учасників дотикати м'яча руками, тільки брамкар, котрий завжди сам один стоїть у брамі, може її хапати руками.

При тій гри остерігатися треба перешкоджати тому, хто пробиває, а вчитель або суддя вибраний обома партіями, повинен звертати особливу увагу на ретельність у гри".



Перша книжка на теренах України з правилами гри "футбол"



Наведені в книжці Е.Ценара правила гри "Футбол"

Як бачите, переклад зроблено як можна більше наближений до оригіналу й до того ж на мові русинів (так іменували на Галичині українців в ті часи - Примітка автора), але навіть з такого перекладу вже стає зрозумілим, як виглядала ця гра в уявленні мешканців в ті часи. Досить дивно й незрозуміло. Однак, звісно, треба зважати на те, що це було саме перше сприймання цієї гри на теренах України. Саме тому воно нам цікаве.

Є інформація в деяких виданнях, що саме Е.Ценар привіз до Львова й першого футбольного м'яча, якого захопив, повертаючись з подорожі по Великій Британії (дехто зауважує, що м'яча не потрібно було везти здалеку, бо його 1892 року можна було купити вже й у Львові, про що вказано в одній з газетних реклам. Але ніде не вказано, якого року він привіз першого м'яча, та нічого дивного немає, коли він придбав і привіз його безпосередньо з батьківщини футболу - Примітка автора).





Пізнавальна інформація:

Ценар Едмунд (Cenar Edmund) – викладач, інспектор та пропагандист фізкультури, активний учасник "Сокола", засновник цілого ряду спортивних організацій Львова, який першим на землях України започаткував гру в футбол та опублікував правила цієї гри, запровадив в міських школах обов'язковий курс гімнастики з використанням гри у футбол.

Народився 31 серпня 1856 р. в м. Львові Коронного краю Галичини та Володимирії Австро-Угорської імперії (за іншими джерелами – у м. Сібіу, що в Трансильванії (Румунія), тоді Германштадт або Нагішебен) - помер 6 жовтня 1913 р. в м. Львові (похований на Личаківському цвинтарі).

Вчився в реальній школі м. Львова, а вже в V класі 1872 р. (у 16 років) був помічником вчителя фізвиховання. З 1873 р. він відходить від німецької системи гімнастики й стає членом Гімнастичного товариства "Сокул" у Львові. З 1875 року він працює викладачем в гімнастичній школі доктора Мадейського, а з 1877 р. вже вчитель гімнастики у товаристві "Сокул", член і керівник різних секцій і комітетів цього товариства. Вже як член гуртка вчителів товариства у 1882-91 рр. він стає заступником керівника фізвиховного напрямку товариства, працює над побудовою першого власного приміщення товариства (вул. Зіморевича, 26). За його активного втручання 1879 р. в міських школах впроваджується обов'язковий курс гімнастики. Цього ж року його призначають інспектором гімнастики шкіл Львова.

1980 р. Е.Ценар після закінчення навчання успішно здає іспит на атестат у вчительській семінарії й отримує посаду вчителя в народній школі ім. А.Міцкевича, а також пізніше ще викладає і в школах ім. Пірамовича та у IV гімназії. 1891 року він засновує "Гімнастично-співоче коло вчителів народних шкіл м. Львова", яке на початку XX ст. перетворюється у підрозділ "Сокул II".

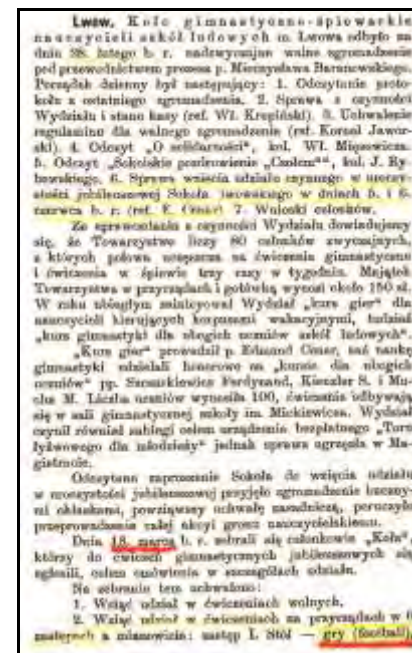
В останні два десятиліття XIX ст. він вивчає фізичного виховання молоді за кордоном, подорожуючи під час відпустки (учнівських канікул) по Англії, Франції, Швейцарії, Німеччині, Бельгії, Італії та Швеції. Він першим виводить учасників гімнастичних тренувань на свіже повітря, впроваджує до курсу гімнастики ігри та забави. З 1889 р. він приймає активну участь у роботі "канікулярних корпусів".

В цей час він пише багато наукових нарисів до газети "Гімнастичний путівник", 1891 р. видає книгу "Гімнастичні ігри шкільної молоді", де вперше друкує правила гри "футбол", у 1905-11 рр. редагує та видає спеціалізований щомісячник "Додаток до журналу "Гімнастичний путівник "Сокул". Загалом він написав сотні статей та видав 13 книжок.

1904 р. він приймає участь у створенні "Товариства рухливих розваг", має за мету створення в Львові Йорданського парку розваг та ігор й 1907 р. розробляє проект цього парку, який, на жаль, через смерть Е.Ценара так і не було втілено в життя

В одній із своїх наступних робіт Е.Ценар розповів, як 1892 року група вчителів продемонструвала "футбол" згідно з цими правилами. Він навіть вказав, що гравці цього матчу входили до клубу львівських вчителів ("Kolo Nauczycielskie"), вірніше відомого вже нам Гімнастично-співочого кола вчителів м. Львова - ГСКВ. Звичайно, це ще не були матчі в їхньому сьогоdnішньому розумінні, а лише епізоди вправ з м'ячем. В книзі, виданій у Львові 1939 року до 35-річчя львівської "Погоні" про цей матч було вказано, що його було проведено на майданчику довжиною в 80-90 кроків без якихось позначок, а ворота були у вигляді двох жердин вбитих у землю на відстані в 12 кроків, але суддя матчу вже був. Щодо гуртка вчителів, то про нього в попередньому розділі вже була досить детальна розповідь, як і про перший у Львові міський "дерев'яний" стадіон, збудований до свята 25-річчя "Гімнастичного товариства "Сокул" у парку Кілінського (таку назву мав в той час Стрийський парк - **Примітка автора**).

Так як наведена вище інформація про перший показ елементів гри в футбол в деякій мірі є знаковою, то потрібно, напевно, про цей показ дещо більше розповісти. По-перше, з щомісячної газети "Przewodnik gimnastyczny" за червень 1892 року відомо, що 28 лютого цього року зборах членів вищезначеного "Гімнастично-співочого кола вчителів" розглядалося питання участі в усіх видах ювілейних заходів львівського "Сокола" 5 і 6 червня (доповідь Е.Ценара), а 13 березня ще на одних зборах (згідно протоколу цих зборів) було вирішено прийняти участь в цих заходах і в другій частині програми після вільних вправ - в серії з 6-ти коротких виступів з показом різних ігор, першою з яких, як конкретно записано у протоколі, була гра "**football**" (див. наведену тут ілюстрацію фрагменту з цього видання. Назва гри записана саме в англійському варіанті, бо тоді ще ні "**piłka nożna**" (польською), ні "**корайа**" (чеською), ні "**копаний м'яч**" (русинською) не застосовувалися.



Цитата з видання "Przewodnik gimnastyczny" за червень 1892 р.





ЗАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ

По-друге, як наведено Б.М.Люпою в його книзі "Хроніки львівського футболу", урочистості на стадіоні відбулися 6 червня після 5-ї години дня, коли спала спека. Близько 5 тисяч глядачів розмістилися на трибунах й ще стільки ж на прилеглій до центрального входу площі. Ось як другу частину програми описував відомий вже нам Ксавери Фішер у відомому вже нам щомісячному виданні "Przewodnik gimnastyczny":

"...Знову для пожвавлення на боїську його середину зайняли члени "Кола" і представили образи гімнастичних ігор та забав, складаючи докази жвавості, вправності й притаманності духу, а також викликаючи у глядачів окрім здивування та захвату вибухи веселощів..." (переклад з польської - Примітка автора).

Отже показ елементів футбольної гри був проведений, тривалість його була коротенькою й результат, якщо він був, на жаль невідомий. Але, що там не кажіть, але для історії футболу України та безпосередньо Львова, це подія була знаменною. Адже саме **6 червня 1892 року гру в футбол у виконанні місцевих гравців у місті Львові Коронного краю Галичини та Володимерії Австро-Угорської імперії вперше побачила численна публіка**. Добре відомо, що показували цю гру місцеві виконавці з "Гімнастично-співочого кола вчителів народних шкіл міста Львова" ("Koło Gimnastyczno-śpiewackie nauczycieli szkół ludowych miasta Lwowa"), що розбилися на дві команди під керівництвом Е.Ценара, який виконував роль і арбітра в цьому "матчі". До того ж відомі й прізвища деяких вірогідних учасників цього показу, а саме (за алфавітом): Вінницький Кароль, Галецький Хенрик, Завадзький Август, Кінзлер Едмунд, Кропінський Влодзімеж, Левицький Еміль, Муха Міхал, Станіславський Кароль, Фонфара Юліан, Худецький Ян, Чернік Влодзімеж, Щуркевич Фердинанд, Яворський Корнелі...

І тут, звісно, вважати цю подію народженням футболу Львова ніхто ніколи не збирався. Бо, по-перше, хоча б те, що грали на полі, яке за розмірами не відповідало правилам цієї гри, а, по-друге, не був не тільки не встановлений результат поєдинку, але й взагалі невідомо чи грали команди для визначення переможця. За знайденими документами, що свідчать про цю подію, аж ніяк не можна встановити, чи це був матч, чи лише показ елементів цієї невідомої мешканцям міста гри. Додати ще щось до цього чи суперечити просто не має ніякого сенсу.



1900 р. Тренування львівських гравців у футбол на полі стадіону "Тор" Львівського клубу циклістів" (колишнього Виставкового стадіону у Стрийському парку), на якому відбувся перший матч між командами Львова і Кракова

Очевидно одне - ця гра припала до вподоби молоді так, що в подальшому довкола футбольного м'яча почало збиратися щораз більше прихильників. Як вже 1899 року писав Е.Ценар у тому ж виданні "Przewodnik gimnastyczny", за станом фізичного виховання в усіх 29 середніх школах Галичини в 1897/98 роках у 10 з них вже були запроваджені саме заняття з футболу, а в інших лише ігри з м'ячем. Чи десь крім Галичини таке ще було запроваджене на теренах України? На жаль в інших регіонах, окрім Закарпаття, в ці роки в школах футбол більш ніде ще не вивчали. Суперечити тому, що футбол в Україні пішов саме з її західних земель, напевно просто безглуздо.



ПЕРШІ КРОКИ ФУТБОЛУ УКРАЇНИ



Як відомо, усе пізнається в порівнянні, тому досить справедливо саме тут навести фото тих часів з батьківщини футболу Англії, щоб читач одразу зміг побачити різницю між станом справ у футболі в столиці Галичини та провідними містами Великої Британії:



Команда найкращого футбольного клубу кінця XIX ст. – "Астон Вілла" Бірмінгем з призами



Команда одного з найкращих футбольних клубів Великої Британії – ФК "Ліверпуль"



Малюнок матчу між командами ФК Сандерленд та "Астон Вілла" Бірмінгем

Та до того ще є інформація й про першу згадку про футбол і **на Закарпатті**. В містах **Закарпаття**, землі якого в ті часи входили до складу Угорщини в Австро-Угорській імперії, одночасно з створенням спортивних товариств зростав попит до інформації й про нові види спорту, особливо ігрові. Саме тому великою популярністю користувалася видана 1879 року в Будапешті чудова книжка, досить об'ємна за мірками тих часів (на 312 сторінках) Л.Молнара та М.Ештергазі "Athletikai gyakorlatok" ("Атлетичні вправи") і це було перше друковане видання в Угорщині, де, до речі, були описані й правила англійської гри "футбол". Звісно цю книжку знали й перечитували і шанувальники здорового способу життя на Закарпатті.

Вже зараз можна впевнено вибудувати абсолютно логічний ланцюжок передумов появи майбутнього спорту мільйонів в цьому краї. Футбол в Закарпатті з'явився в ці часи зовсім не випадково. Цьому передував





ЗАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ

цілий ряд подій, що стосувалися реформи освіти в Угорщині, зміни в ставленні влади до значення уроків гімнастики в школах, ролі й кваліфікації вчителів, зацікавленості самих учнів до уроків фізичного виховання та тренувань. Численні публікації в пресі, поява нових книг, в тому числі й до нових ігрових видів спорту, зрештою проведення загальнодержавних семінарів-курсів для вчителів стали рушійною силою виходу занять гімнастикою в середніх навчальних закладах на якісно новий рівень і сприяли поширенню новітніх ідей та нових видів спорту, в тому числі ігрових і в першу чергу футболу. Щодо цього дещо було вже викладено в попередньому розділі "Передумови появи футболу на теренах України" цієї глави. Додамо лише документальне підтвердження з будапештської газети "Fővárosi Lapok" №277 за 7 жовтня 1893 року про те, що на першому семінарі в Будапешті 1893 року вже йшла мова саме про футбол, який був включений окремим пунктом до програми семінару, де іменувався "*angol rugó-labda*" (в дослівному перекладі з угорської - "англійський підкидуваний ногою м'яч" - Примітка автора).

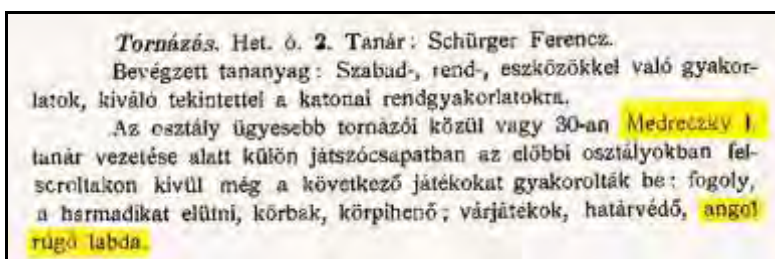
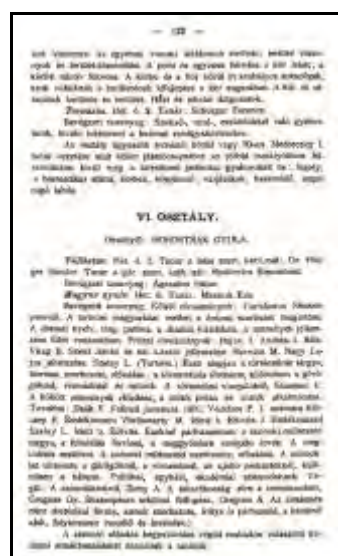


Угорська книжка, видана в Будапешті 1879 р.



Про футбол в розкладі семінару 1893 р.

Та до того ж зараз вже є не тільки інформація про першу згадку за футбол на Закарпатті, але й документальне підтвердження того, що з футболем вперше познайомилися в Унгарії (нині - м.Ужгород) саме 1893 року. "Вісник унгарської королівської католицької гімназії за 1893-94 навчальний рік" містить першу згадку про знайомство з футболем молоді в Закарпатті. Тут на 122 сторінці була надрукована шкільна програма занять гімнастикою для учнів 5-го класу (нагадаємо, що мова про 5-й клас гімназії, тобто про 8-й клас в сучасному розумінні школи - Примітка автора), де чітко вказана та ж гра "*angol rugó-labda*", тобто англійський футбол, бо саме так називали цю гру тоді в Угорщині.



Обкладинка, текст на сторінці 122 та конкретна цитата про футбол Вісника гімназії м.Унгар за 1893-94 рр.

Ось дослівний переклад цього історичного тексту з угорської мови:

"Гімнастика. 2 год. на тиждень. Вчитель: Ференц Шюргер.

Освітній навчальний матеріал: вільні, стройові вправи, практичні вправи із зняттям, з визначним відношенням до солдатських стройових вправ.

Найкращі гімнасти класу або 30 учнів під керівництвом вчителя І.Медрецького поділені на окремі ігрові команди в попередніх класах крім того ще вправлялися в наступні ігри: в'язень, збий третього, в колі, відпочинок в колі, замкові ігри, прикордонник, англійський футбол".





Також в цьому документі ще й чітко вказано, що основним вчителем гімнастики для цього класу в ці часи був **Ференц Шюргер** (*Schurger Ferencz*, 1850-1940 рр.), однак зазначено, що **Іштван Медрецький** (про нього вже розповідалося в попередньому розділі цієї глави) займався з гімназистами саме ігровими видами спорту, в тому числі й футболу. Враховуючи, що саме Медрецький був учасником курсів в Будапешті від унгарської гімназії, а також той факт, що він був класним керівником 5 класу, такий перебіг подій був цілком логічним. До того ж у цьому документі на сторінці 146 серед переліку зробленого цього року вчителями гімназії наведена коротенька інформація ще про одного вчителя гімнастики в цій гімназії - **Іштвана Лаудона** (*Laudon István*, 1862-1924 рр.)

Щодо Медрецького, то з тексту документа видно, що за цей навчальний рік він зробив **"наукова доповідь в гуртку вчителів: Про реформу фізичного виховання та Про суть класного керівництва. Окрім того написав декілька освітніх та виховних статей в місцевих газетах, "Nemzet" та "Herkules"**. До речі, саме ним тоді ж був привезений з Будапешту й перший футбольний м'яч, з яким узяв старт майбутній марафон усього цього краю. Цей спортивний "сувенір" був дуже дорогим - коштував 7 корун (це вартість центнера пшениці в ті часи).



Ф.Шюргер



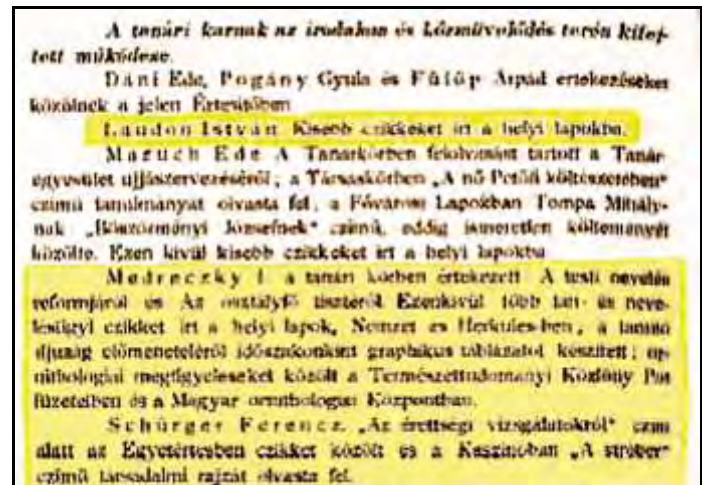
І.Лаудон

Заохотив він до цієї справи ще й викладачів - доктора Іштвана Лаудона та Матяша Ролейзека. Вони разом і розробили програму навчання нової гри і з 1 вересня наступного року навчали студентів 5-8-х класів її правилам.

Рівень уваги влади Угорщини до уроків гімнастики в гімназіях та училищах, збільшення вимог до якості цих уроків, внесення до навчальної програми нових вправ та видів спорту, в першу чергу ігрових і командних, вимагало не лише зацікавленості учнів та кваліфікації вчителів, а й належно облаштованого місця для проведення таких занять, яке повинно вже було відповідати новим вимогам, зокрема й по площі майданчика, яка б дозволяла займатися крім інших видів спорту, ще й ігровими. Тому дирекції Унгарської гімназії необхідно було шукати належне місце для проведення занять спортом, а владі міста, враховуючи її зацікавленість у вирішенні цього питання, треба було йти назустріч прагненню навчального закладу.

Про виділення владою Унгару землі під спортивний майданчик гімназії мова вже велась в попередньому розділі "Передумови появи футболу на теренах України" цієї глави.

Але все це робилося не одразу, тому, звісно, заради справедливості слід додати, що гра у футбол згадується тут та й у вісниках наступних навчальних років виключно поряд з іншими ігровими видами спорту і жодним чином не відокремлюється. Також в ці часи немає ніяких свідчень про проведення повноцінних матчів, а не лише тренувань на уроках чи після них. Та сам факт знайомства з грою, якій судилося стати найпопулярнішою в світі є беззаперечним. Проте від власне знайомства до проведення першого футбольного матчу в Унгарії та й взагалі на Закарпатті мине ще довгих 8 років. Але з цим читач вже познайомиться в наступній главі "Перші кроки футболу в регіонах України" в розділі "Футбол у Закарпатті".



Текст про вчителів гімнастики з вісника унгарської гімназії за навчальний 1893-94 рік





ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ

"Істина не має національності".

Анатолій Собчак, російський політичний діяч

ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ

ПЕРША ОФІЦІЙНО ПІДТВЕРДЖЕНА ДАТА

Так сталося, що розвиток сучасного організованого футболу на теренах сучасної України, а саме в Галичині та Закарпатті, розпочався з створення 1894 року Австрійського футбольного Союзу зі штаб-квартирою у Відні - столиці Австро-Угорської імперії Габсбургів. І як було вже згадано в одному з попередніх



Побудований в Львові "Виставковий стадіон" - перший стадіон з полем, де можна було грати у футбол (фото після буревію 25 червня 1894 р.)

розділів, цього ж року влітку в Львові в Стрийському парку було заплановане впровадження чергової другої загальнокраєвої виставки досягнень, одним з заходів якої було проведення й другого зльоту гімнастичного товариства "Сокол", для чого у Стрийському парку спеціально було збудовано перший у Львові та й на теренах України в цілому стадіон на 10 тисяч місць з полем, яке давало змогу проводити футбольні матчі.

так що у Львові в ніч з 24 на 25 червня пройшли непередбачені грозові дощі з сильними поривами вітру й цей буревій наніс досить великої шкоди новому стадіону, тому свято "соколів" було перенесене на два тижні.

Гімнастичне свято на цьому стадіоні, який мав оприлюднену скрізь назву - "Виставковий", було заплановане на початок липня, але сталося

Взагалі, приведений в порядок стадіон на день відкриття 14 липня справляв значне враження. Його вхід визначали два павільйони з високими вежами, увінчаними державними прапорами Австро-Угорщини та Коронного краю Галичини і Володимирії. Третю, головну вежу, котра була в центрі, прикрашав переплетений квітками портрет Тадеуша Костюшка. В самих павільйонах були виставлені досягнення з гімнастичної та пожежної тематики. Ось як цей стадіон був описаний у газеті "Kurjer lwowski" ("Львівський кур'єр") за 14 липня 1894 року:

"...Той, ... хто увійде туди сьогодні, відчує приємні почуття, побачивши цю величезну, рівну як стіл, посипану піском арену, охоплену зеленим дереном та широким овальним треком сірого кольору, легко нахиленим внутрішнім краєм до осі боїща, це тор близької вже гонки "соколів"-велосипедистів...".

Цікаво, що довгий час не було достеменно відомо, чи буде представлений футбол у програмі гімнастичних виступів. Відомо, що ще в травні у програмі заходів жодного натяку не було на проведення якогось футбольного матчу. І лише за пропозицією й наполяганням відомого вже нам "Кола вчителів" ("Koło Nauczycielskie") зміни у програму все ж таки були вне-сені. І вже 15 червня в газеті "Przewodnik gimnastyczny" ("Гімнастичний путівник") №7 була надана така інформація:

"Порядок проведення II зльоту сокілства... Неділя, 1 липня...

Програма:...

5. Ігру (foot-ball)..."



План-схема першого в Україні спортивного стадіону для гімнастів та спортивних ігор у Львові. 1984 р.





З цього можна зробити висновок - футбол мав увінчати це спортивно-гімнастичне свято. До того ж, в цьому ж номері газети у правилах до вправ та розпорядку урочистостей вказаний ще й короткий опис суті цієї гри, а саме вказано: "...**Гра в ножний м'яч (foot-ball). Ціль: пробити м'яча ногою через ворота супротивної партії**", бо ж зрозуміло, що багато з тих, хто прийде на стадіон, зовсім не знайомі з цією грою.

Та вже в наступному липневому випуску "Przewodnik gimnastyczny" №8 чітко видно, що футбольний матч перенесли в програмі з п'ятого на друге місце - одразу після вправ з гімнастичними палицями та перед іншими гімнастичними, легко- та важкоатлетичними змаганнями. А вінчали свято вже гонки велосипедистів на треку стадіону, бо в ті часи вважалось, що це був найбільш видовищний вид спорту, та й ще простий і усім добре зрозумілий.

Треба також відмітити, що було заздалегідь вирішено й питання щодо одягу учасників виступів з боку львівських "соколів". Ще весною на засіданні вчительського відділу львівського гімнастичного товариства "Сокул" була встановлена форма учасників: **"білі сорочки з рукавами довжиною 10 см, з вузьким амарантовим (темно-червоним) обшиттям коло шиї та рукавів, ... сірі обтягуючі трикотажні штани, малиновий пояс, чорні черевики..."**. Таким чином, одяг перших львівських атлетів, в тому числі, звісно, й футболістів, був вже тоді суто спортивний і відповідав вимогам тих часів.

Щодо футболістів, то ще є суттєве повідомлення в анонсі до зльоту, надрукованому в газеті "Kurjer lwowski", за 12 липня: **"...Едмунд Ценар, керівник львівського гімнастично-співочого Кола, ... також буде керувати грою в фюот-балль. До цієї гри стануть у боротьбу соколи львівські та краківські, поділені на дві партії, котрі відрізнятимуться різницею в строях..."**. І далі вказана головна мета гри: **"пробити м'яч ногою через триметрової висоти браму протилежної партії"**. Точно така ж інформація була надрукована навіть у чернівецькій "Gazeta polska" ("Польській газеті") за 19 липня, бо один з львівських кореспондентів цього року працював ще й в цій газеті й регулярно до неї подавав новини зі Львова.

У суботу 14 липня 1894 року після обіду тисячі львів'ян потягнулися на площу Крайової Виставки, до стадіону, щоб заздалегідь придбати квитки вартістю 50 центів - для дорослих і 15 центів - для дітей. Біля 5-ї



Урочистості в день відкриття Виставкового стадіону

години за майже вщерть заповнених людьми трибун, поміж яких було також чимало почесних і впливових місцевих мешканців та гостей з інших міст, почались саме показові виступи на стадіоні. Серед присутніх в спеціальній ложі були маршалок Крайового сейму (спікер) князь Евстахи Сангушко, депутат Австрійського парламенту та Крайового сейму князь Адам Сапєга, намісник Краю граф Казімеж Бадені.

За програмою показові виступи розпочалися з групових вправ з булавами "соколів", яких на поле стадіону вийшло понад 200 чоловік. Серед гімнастів були не лише львів'яни, але й

представники з інших "сокольських гнізд", в тому числі й запрошені чехи, словаки, морави та хорвати. Вправи виконувалися під акомпанемент збірного духового оркестру "Гармонія" з краківських і львівських музикантів, що розмістився на одній з трибун.

І ось, коли гімнасти залишили поле, на ньому розпочався якийсь нікому незрозумілий рух, що одразу привернув увагу глядачів - кілька чоловік узяли по парі дерев'яних рейок і ввіткнули їх в землю на протилежних боках майданчика та й ще зверху між ними натягнули на висоті десь 2,5 - 3 метри товстого шнура. Інші чоловіки ввіткнули у чотирьох кутках та посередині поля прапорці, які теж поміж собою зв'язали шнурком, що лежав на землі й визначав межі поля. Після цього на поле вийшли дві групи молодиків, а з ними якийсь чоловік з м'ячем. Саме за його командою й розпочався матч. Стверджується, що десь саме це й було і в наступні дні про це надрукували (так усім розповідалося в засобах масової інформації та у виданих пізніше книжках - Примітка автора) в майже всіх щоденних газетах Львова, Кракова та й інших міст Галичини.





ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ

Документальне підтвердження події першого футбольного матчу

Відомо з десятків газет того часу, в яких хоч щось було надруковано про матч 14 липня 1894 року у Львові або подій навколо цього матчу - це газети польською мовою: львівські "Gazeta lwowska" ("Львівська газета"), "Kurjer lwowski" ("Львівський кур'єр"), "Przegląd" ("Огляд"), краківські "Głos narodu" ("Голос народу") та "Kurjer polski" ("Польський кур'єр"), чернівецька "Gazeta polska" ("Польська газета") та навіть провінційна "Gazeta kolomyjska" ("Газета колонійська"), а також русинською (українською) мовою - львівська газета "Дьло". Але що ж саме насправді було надруковано в цих газетах і які саме факти підсприяють не тільки дійсно його проведення, але ще й надають подробиці цієї гри?

Щоб не бути голослівним, маючи на увазі таку визначну дату в історії футболу України, наведемо витяги з відомих нам на цей час газет тих часів з інформацією щодо проведеного матчу. Ось що, приміром, подав репортер у щоденній газеті "Gazeta lwowska" №161 яка вийшла 17 липня (вівторок), на сторінці 4 в розділі "Piłki Sokołów" (Пілі зльот соколів):

"Po pierwszym zgromadzeniu delegatów związku Towarzystw "Sokoła", w sobotę... zgromadziły się liczne drużyny Sokole na boisku gimnastycznym na placu Wystawy, gdzie się odbyły wścigi cyclistów i ćwiczenia próbne do wielkich ćwiczeń, które miały miejsce wczoraj..."

...Trybuna zajęła liczna publiczność. Obecni też byli: JE. Marszałek krajowy ks. Sanguszko...

...Ćwiczenia próbne a to: ćwiczenia z maczugami, gry gimnastyczne (foot-ball czyli gra w piłkę odbijaną nogami) i budowanie piramid, odbywały się przy dźwiękach dwu kapeli: lwowskiej i krakowskiej "Harmonii", które grały naprzemiennie..." (Після першого зібрання делегатів союзу товариств "Сокула", у суботу... зібралися численні команди "Сокула" на гімнастичному стадіоні на площі Виставки, де відбулися заїзди велосипедистів і пробні вправи перед великим їх показом, який був вчора...)

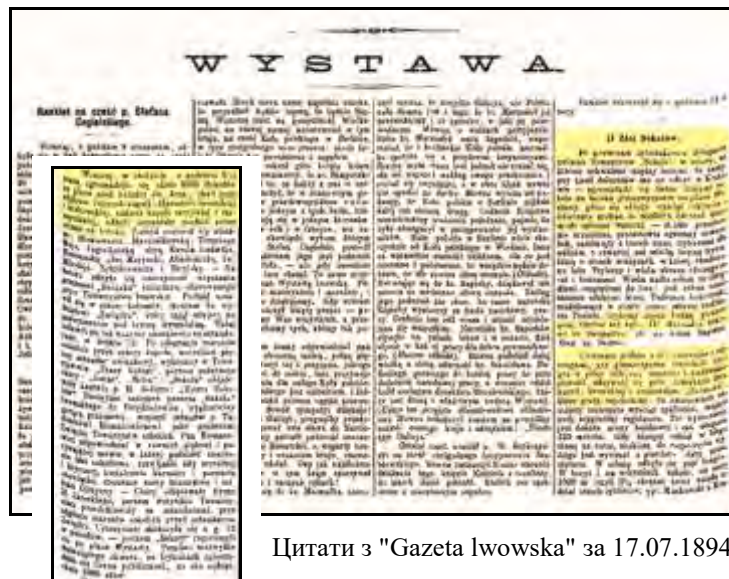
...Трибуни зайняла чисельна публіка. Також були присутні: маршалок краю п. Сангушко...

...Пробні вправи, а це: вправи з палицями, ігри гімнастичні (foot-ball, тобто гра в м'яч, відбиваний ногами) і будівництво пірамід, відбувалися при звуках двох капел: львівської та краківської "Гармоній", які грали наперемінь...)

а на сторінці 5 відокремлено цікавий факт спортивного свята:

"Wczoraj, w niedzielę, o godzinie 8 ej zrana, zgromadziło się około 3000 Sokołów na placu obok katedry św. Jura, z kąd przy odgłosie czterech kapeli: Harmonii lwowskiej i krakowskiej, tudzież kapeli stryjskiej i tarnopolskiej, odbyli wspaniały pochód przez miasto na boisko..." (Вчора, у неділю, о 8-ї годині ранку зібралось біля 3 тисяч соколів на площі біля собору Св.Юра, звідки під мелодії чотирьох духових оркестрів: львівської та краківської "Гармонії", а також стрийського та тернопільського оркестрів, в чудовому настрої вирушили через місто до стадіону...)

У газеті "Kurjer lwowski" №196, яка вийшла теж 17 липня (вівторок) на сторінці 4 в розділі "Porisy Sokołów" (Покази соколів) вказано:



Цитати з "Gazeta lwowska" за 17.07.1894 р

"W sobotę o g. 5 popołudniu rozpoczęły się na boisku wystawowym ćwiczenia Sokolów. Olbrzymie, na 10.000 widzów obliczone trybuny zajęła publiczność ledwo przez połowę głównie z powodu niewyraźnie podanej na biletach godziny."

W łozach jawili się marszałek Sanguszko, książę Adam Sapieha, namiestnik Badeni i wielu innych dygnitarzy. Prsygrywały dwie kapele: "Harmonia" lwowska i krakowska na przemian. Pierwszy numer stanowiły ćwiczenia z maczugami pod dyrekcją Edmunda Cenara i



ПЕРШІ КРОКИ ФУТБОЛУ УКРАЇНИ



z wyjątkiem początkowo mylnego rozszoku szeregów wypadł doskonale. Ćwiczących było 200. Nastąpiły gry gimnastyczne: mianowicie w piłkę, stawianie piramid przy użyciu wolno stojących drabin, wyścigi piesze na torze cyclistów...". (У суботу, о 5 год. пополудні, на виставковому стадіоні розпочалися вправи соколів. Величезні, розраховані на 10.000 глядачів трибуни, зайняла публіка заледве наполовину з причини невиразно поданої на квитках години.

У ложах показалися маршалок Сангушко, князь Адам Сапєга, намісник Бадені та чимало інших сановників. Награвали дві капели: львівська "Гармонія" і краківська на зміну. Першим номером були вправи з палицями під керівництвом Едмунда Ценара і лиш за винятком початкового розходження шеренг вийшло вдало. Вправляючих було 200. Потім надійшла черга гімнастичних ігор: а саме у м'яч, будування "пірамід" із застосуванням вертикально поставлених драбин, піші перегони на треку cyclistів...).

Наведена в деяких виданнях інформація про те, що щось про цей матч було і в газеті "Kurjer lwowski" №194 ще за 15 липня (неділя) неправдива, бо серед матеріалів про "Союз соколів" (на сторінці 1) та про "Крайову виставку", а саме "Зльот соколів" (на сторінці 5) жодного слова про проведений матч немає.



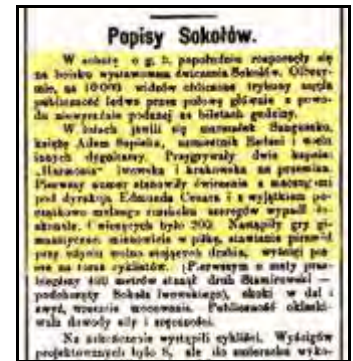
przebiecie piłki nogą przez bramę przeciwnika. Rozpoczynają się gonitwy po boisku; za olbrzymią piłką, uganiają się zapasnicy, wszyscy zapaleni żądzą zwycięstwa. Obie partje trzymają się jednak dzielnie. Walka pozostaje nierozstrzygniętą. Dumne z tego wyniku obie strony ustępują z boiska" (...Тепер починається захоплююча гра в **ножний м'яч (foot ball)**). Навпроти одна одної стають дві партії - львівська й краківська. Ціллю боротьби є пробиття м'яча ногою через ворота противника. Починається гонитва по полю; за велетенським м'ячем, ганяють борці, усі запалені жагою перемоги. Обидві партії однак тримаються гідно. Боротьба залишається невирішеною. Горді з цього результату обидві сторони сходять з поля...).



ką piłkę skórzaną, którą się podbija nogami. Stoczyły ze sobą walkę Lwów i Kraków. Po kilku podskokach piłki Lwowianie wygrali, przerzuciwszy ją przez bramę przeciwników. Druga partya pozostała nierozegraną". (...Дуже цікавою була **гра у football, тобто великим шкіряним м'ячем, який б'ють ногами**. Звели бій між собою Львів та Краків. Після кількох підскоків м'яча львів'яни виграла, прокинувши його через браму противників. Друга партія залишилась нерозіграною (як бачите, в цій газеті нарешті вказано результат матчу - Примітка автора).



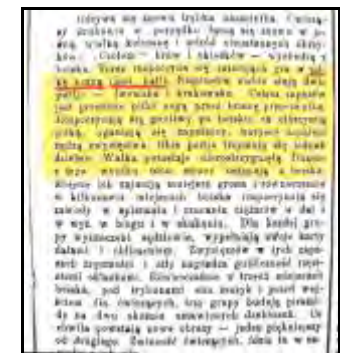
"...poczet nastąpiła gra t.z. **foot ball** polegająca na przerzuceniu przez bramę ogromnej piłki, czemu usiłuje przeszkodzić oddział przeciwników..."



Нарис в газеті "Kurjer lwowski" за 17.07.1894 р.

Саме про гру "фут-бол" 14 липня свідчить і краківська газета "Głos narodu" №159 теж за 17 липня:

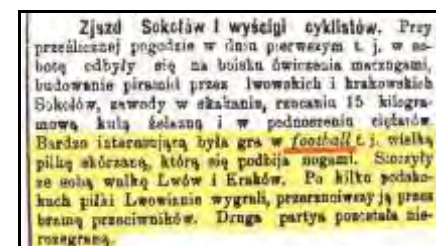
"...Teraz rozpoczyna się zajmująca gra w **piłkę nożną (foot ball)**. Naprzecim siebie stają dwie partje - lwowska i krakowska. Celem zapasów jest



Нарис в газеті "Głos narodu" за 17.07.1894 р.

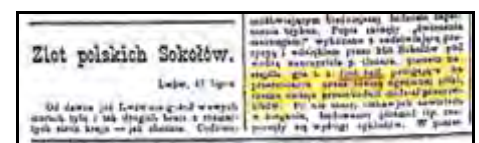
Більш інформаційно насиченою щодо саме матчу була нотатка в львівській газеті "Przegląd" за те ж 17 липня в рубриці "Хроніка":

"...Bardzo interesującą była gra w **football t.j. wielką**



Цитата з газети "Przegląd" за 17 липня 1894 р.

Якщо хтось вважає, що про цей матч писали лише львівські та краківська газети, то він помиляється. Вже 19 липня в чернівецькій газеті "Gazeta polska" №57 на другій сторінці було теж вказано наступне:



Нарис в "Gazeta polska" за 19.07.1894 р.





ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ

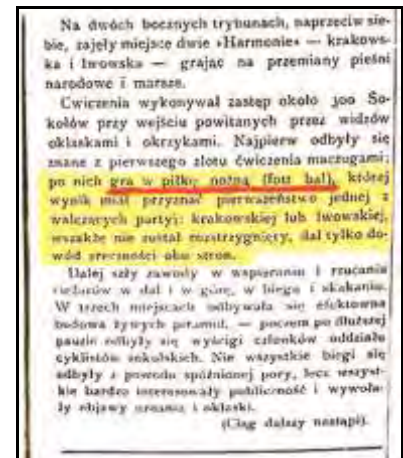
(...після чого настала гра так звана **foot ball**, яка полягає на прокиданні через ворота величезного м'яча, і цьому намагається перешкодити загін противників...)

Та й "Gazeta kołomyjska" з прикарпатської Коломиї за 18 липня теж сповістила про цей матч:



них гра в **ножний м'яч (fott bal)**, результат якої мав визнати першість однієї з партій, що змагалися: **краківської чи львівської, однак він не дав результату, дав лиш привід спритності обох сторін**

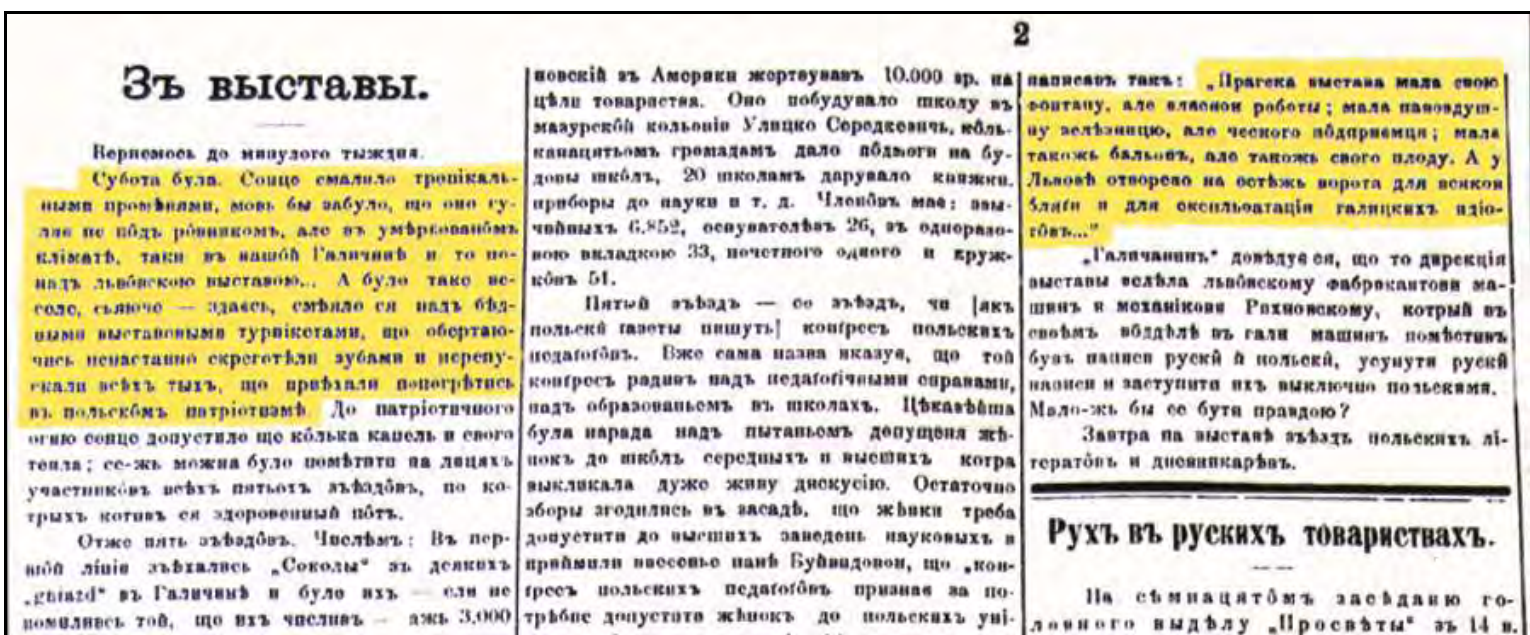
"...po nich gra w piłkę nożną (fott bal), której wynik miał przynieść pierwszeństwo jednej z walczących partyj: krakowskiej lub lwowskiej, wszakże nie został rozstrzygnięty, dał tylko dowód zręczności obu stron..." (опісля



Напис в "Gazeta kołomyjska"



У щоденній газеті "Дяло" №149 за 6(18) липня (вказані дати випуску цієї газети за православним і григоріанським календарем - **Примітка автора**), яка видавалася русинською (українською) мовою, на сторінці 2 подано розгорнутий звіт про роботу загальнокрайової Виставки, а саме:



Напис в газеті "Дяло" за 18 липня 1894 р.

"...Субота була. Сонце смалило тропікальними променями, мовъ бы забуло, що оно гуляє не пѣдь рѣвникомъ, але въ умъркованѣмъ кліматѣ, таки въ нашѣй Галичинѣ и то понадъ львѣвскою выставою... (отже, можемо зробити висновок, що 14 липня у день, коли відбувався футбольний матч між командами Львова та Кракова, було дуже спекотно - Примітка автора). **А було таке веселе, сьяюче - здаєсь, смѣяло ся надъ бѣдними виставовыми турнікетами, що обертаючись ненастанно скреготѣли зубами и перепускали всѣхъ тыхъ, що приѣхали попогрѣтись въ польскѣмъ патріотизмѣ...**

...На другій день, в недѣлю, всѣ "gniazda" зѣбрались на площі св. Юра... Поуоставлялись рядами и "hutce" на даный знакъ пустились въ похѣдъ головнѣйшими улицями на выставу..."





Тут про футбольний матч жодного слова не було, як не було нічого й про якісь гімнастичні вправи. На жаль, в деяких вже сучасних виданнях багато чого авторами було додано й просто вигадано, але про це ми ще будемо вести мову нижче.

Посилання ще на одну цитату з цього номера газети, а саме на: "...Ще цѣкаво перечитати, що написавъ разъ Kurjer Lwowski про львѡвську выставу. Коротко написавъ такъ: "Прагска выставка мала свою фонтану, але власної роботи; мала навоздушну залѣзницю, але чеського пѡдприємця; мала такожъ **бальонъ**, але такожъ свого плоду. А у Львовѣ отворено на остѣжь ворота для всякої бляги и для експльоатації галицкихъ идиѡтѡвъ...", просто недоречно, бо в наступному номері цієї газети за 7 (19) липня цьому "бальону" приділено багато уваги й чітко видно, що він до футбольного м'яча не має зовсім ніякого відношення. Щодо самого футбольного матчу, то і в цьому номері немає жодного навіть натяку про цей матч.



До речі, вказані тексти з газети "Дѣло", наведені тут виключно у тій же транскрипції, як і в газеті. Це зроблено для того, щоб читач добре розумів на якій мові розмовляла й писала в ті часи більшість населення цього краю, яка іменувала себе виключно "руськими", а на державному рівні їх іменували "русинами". А цю мову інакше ніж "русинською" і вважати неможливо, і не тільки за більшість слів саме мови росіян з Російської імперії, але й навіть запровадженням в алфавіті цієї мови трьох літер з виключно російської мови - "Ы", "Ь" та "Ъ", а також застосуванням невідомої літери "Ѡ" і відсутністю апострофу (якщо вже наблизитися до сучасного правопису). Тоді ще назва "українці" лише починала серед мешканців цього краю застосовуватися, бо навіть і перша українська політична партія мала подвійну назву - "Русько-українська радикальна партія" (створена 1890 року в Австро-Угорській імперії серед мешканців Коронного краю Галичина та Володимирія - Примітка автора).

Таким чином, що ми маємо з місцевих газет, які вийшли найближчими після цієї події днями? Лише те, що під час зльоту соколів 14 липня 1894 року у Львові на виставковому стадіоні відбувся показ глядачам гри під назвою "футбол", у якій прийняли участь команди Львова та Кракова і в якій перемогу отримали львів'яни. І все...



Та вже через три місяці в газеті "**Przewodnik gimnastyczny**" №11 за жовтень 1894 року на сторінці 110 було надруковано "найдетальніший" репортаж (так про це в сучасних друкованих виданнях необгрунтовано повідомляється - **Примітка автора**) про гру між футбольними командами



ми львівського "Гімнастично-співочого кола вчителів народних шкіл" та краківського "Сокола". Підготував цей репортаж вже відомий нам головний редактор цього видання Ксавери Фішер. До речі, це був **перший футбольний репортаж у засобах масової інформації** на теренах сучасної України. Наведемо його повний зміст:

"...Z kolei nastąpiła gra w piłkę nożną, (foot-ball). Stanęły do niej dwa oddziały przeciwników różniących się odmienną barwą spodni ćwiczebnych, oddział krakowski i lwowski. Celem tej gry bardzo zajmującej jest przebicie piłki nogą przez bramę przeciwnika. Jeden i drugi oddział uważał za obowiązek starać się usilnie o przebicie piłki. I rozpoczęła się gonitwa po ogromnem boisku świadcząca o tem, że jedni i drudzy pałali żądzą zwycięstwa. "Ale równe obu siły"; walka pozostała nierozstrzygniętą, a dumne z tego wyniku obie strony ustąpiły z boiska godnie i zgodnie, jak przystało szlachetnym zapaśnikom, druhom. Wielkie zajęcie widzów przeplatane od czasu do czasu wybuchami wesołości nie było bezprzedmiotowe; gra w piłkę nożną nadaje się znakomicie dla młodzieży jako jeden z doskonałych środków pobudzających do ruchu i wyrabiających zwinność, przytomność

Цитата з газети "Przewodnik gimnastyczny" №11 за жовтень 1894 р.





ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ

umyslu, energią" (...За чергою наступила гра в ножний м'яч (foot-ball). Приступили до неї два загони суперників, які відрізнялися кольором тренувальних штанів, загони краківський і львівський. Ціллю цієї дуже цікавої гри є пробити ногою м'яча через ворота противника. Один та другий загони вважали за обов'язок наполегливо старатися вдарити по м'ячу. І почалася гонитва по величезному боїщу, яка свідчила про те, що і одні, й інші палають жадобою перемоги. "Але сили обох рівні"; двобій залишився невіршеним, а горді з цього результату обидві сторони зійшли з боїща гідно і у згоді, як личить шляхетним борцям, друзям. Велике зайняття глядачів, до якого час від часу припліталися вибухи веселощів, не було безпідставне; гра у ножний м'яч знакомито підходить для молоді як один із досконалих засобів, що спонукає до руху і виробляє спритність, притомність розуму, енергійність).

Пробачте, але що це за такий найдетальніший (хіба що для тих часів - Примітка автора) репортаж, в якому читач визнає лише те, що команди грали в різного кольору штанях, а головне, що матч той закінчився... безрезультатно. Тобто, згідно цього репортажу цей матч закінчився вничю, але, скоріш за все, автор цього репортажу в футболі погано розбирався і, насамперед, щонайбільше уваги приділяв емоційній складовій (саме таке припущення можна зробити), бо про перший матч, який як виявилось вже через багато років у споминах ветеранів, продовжувався лише 6 хвилин до першого гола, й писати-то не було про що. На жаль, в усіх інших газетах, перелік яких наведений вище, інформація про результат матчу взагалі відсутня. Пояснити це дуже просто - дописувачі бачили гру в футбол вперше й не розумілися в правилах цієї гри. **Ніхто й не звернув увагу - пролетів м'яч у ворота під "шнуром" чи над ним, чи поруч з "щоглою". Матч припинився і все.** А скільки часу він повинен був тривати? Чи хтось про це знав? Ніде ж про це не писалося й пояснити мало хто мав можливість. Хіба що самі виконавці гри, її організатори та арбітр. Саме тому в газетах були повідомлення лише про те, що матч відбувся... й усе. Часу на з'ясування подробиць у кореспондентів газет не було, адже газети виходила наступними днями. Та й головне те, що якусь гру у якийсь там ножний м'яч взагалі ніхто тоді серйозно аж ніяк не сприйняв.

Підтвердження того, що матч закінчився перемогою львів'ян, та інші його подробиці знаходимо вже в інших виданнях через багато років. Перше - від самого організатора зустрічі Едмунда Ценара, який у листі-полеміці, що розгорнулася в січні 1907 року на сторінках газети "Przewodnik gimnastyczny" поміж ним і одним із його учнів Е.П'ясецьким, в номері №1 цього часопису в нарисі "Gimnastyka szkolna i gry" писав:

Skoro więc p. P. udaje lub nie chce wiedzieć, to mu przypominam pierwsze jego wizyty u mnie, w moim mieszkaniu, w których, jak się sam wyraził, „exploatowałem moje“ na polu wiadomości z dziedziny gimnastyki, gier i sportów. — Niechaj przyjmie do wiadomości, że na polu gier sportowych rozwinąłem żywą akcję jeszcze w r. 1891 w kołach młodzieży i nauczycieli m. Lwowa — a pierwszą piłkę nożną w naszym kraju posiadał nie kto inny, jak klub nauczycieli lwowskich, tak zwane „Koło nauczycielskie“, które po raz pierwszy grę tę zaprodukowało na Złocie sokolim w r. 1892. Po nas dopiero piłka nożna pojawiła się w Krakowie tak, że na następnym Złocie sokolim w r. 1894 w czasie wystawy mogliśmy już rozegrać pierwszy „Match footballowy“ między Lwowem a Krakowem, w którym Lwów zwyciężył w stosunku 1 : 0.

З газети "Przewodnik gimnastyczny" №1 за січень 1907 р.

"...pierwsza piłkę nożną w naszym kraju posiadał nie kto inny, jak klub nauczycieli lwowskich, tak zwane "Koło nauczycielskie", które po raz pierwszy grę tę zaprodukowało na Złocie sokolim w r. 1892. Po nas dopiero piłka nożna pojawiła się w Krakowie tak, że na następnym Złocie sokolim w r. 1894 w czasie wystawy mogliśmy już rozegrać pierwszy "Match footballowy" między Lwowem a Krakowem, w którym Lwów zwyciężył w stosunku 1:0." (...перший футбольний м'яч у нашому краї мав не хто інший, як клуб львівських вчителів, так зване "Коло вчителів", яке вперше цю гру запродукувало на Зльоті соколів у 1892 р. Лише після нас футбол появився у Кракові так, що на наступному Зльоті соколів у 1894 р. під час виставки ми вже могли розіграти перший "Матч футбольний" поміж Львовом і Краковом, у якому Львів переміг у стосунку 1:0).

Таким чином, шанувальники футболу через 13 років отримали підтвердження результату матчу, наведеному у львівській газеті "Przegląd" за 17 липня 1894 року, що цей матч завершився саме перемогою львів'ян з рахунком 1:0. І нарешті третє підтвердження про те, що в цій грі таки було забито переможного для Львова м'яча, знайдене в книжці польського журналіста Рудольфа Вацека "Спортивні спогади" (Rudolf Wasek "Wspomnienia sportowe"), виданої 1947 року, тобто, пробачте, аж через 53 роки. Ось як тут описана сама гра:

"...на поле... у присутності кількох тисяч глядачів вийшли дві команди: краківська у темно-синіх гімнастичних штанях, львівська - у сірих, обидві у білих сорочках та гімнастичних півчеревиках. Суддівські обов'язки взяв на себе професор Виробек з Кракова. Обидві команди зовсім не знали одна одну, тому гра була нервовою, хаотичною і викликала стільки комічних епізодів, що публіка часто сміялася.

Сокільські керівники не вважали поєдинок чимось серйозним, а глядачі зовсім не розумілися у грі... Була це гонитва за м'ячем цілою юрбою; про попадання, зупинку м'яча, про фінти, комбінації, про гру головою... не було поняття. Львів кинувся з силою бурі у атаку, опанував м'яча і зосередився під воротами суперника. Краків'яни, котрі спочатку хотіли пізнати суперника, здивовані навалюючою атакою, чудово оборонялися - Львів, однак, навіть і не думав відступати від їхніх воріт..."





Далі в цій книзі опис **забитого голу** надав сам його **автор** - в ті часи **студент II курсу вчительської семінарії Владзімеж Хоміцький** (Włodzimierz Chomiccki). Ось що він розповів:

"Я грав на лівому крилі, стояв з лівого боку під воротами краків'ян, перед якими клекотіла юрба гравців; раптом з цього гурту вилетів м'яч і впав перед моїми ногами - не задумуючись ані на мить я приклався правою ногою у напрямку воріт і м'яч, досконало скерований моєю ногою, несподівано перелетів над головою краківського воротаря, котрий почав тягнути до нього руки - та ба - запізно. У цю ж хвилину я почув, як з вуст судді професора Виробка зірвалося прокляття, а в натовпі гравців залунали вигуки і крик - у одних це був вияв тріумфу, в інших - незадоволення. Сталося це на шостій хвилині гри, яку надалі вже не продовжувано. Дарма протестував сам суддя Виробек і вимагав негайного реваншу. Команди попросили покинути поле, бо на нього вже входили колони змагунів..."

Що тут можна ще сказати? Можна лише поставити крапку, бо остаточно встановлено, що гол таки було забито. До речі, інакше й не могло бути, бо чого тоді не дограли матч до кінця? Зупинити гру могли лише в єдиному випадку - саме коли було забито м'яча в ворота, бо інакше чого б це так рано було припинити гру? Було це на шостій хвилині чи пізніше - не має вже значення. Через брак часу на інші види програми та велоперегони надійшла команда (скоріш за все від керівника програми виступів пана А.Дурського) припинити гру після забитого м'яча.

Таким чином, читачі бачать, що вже після другої світової війни в Польщі про цей матч досить докладно розповів журналіст Р.Вацек в наведеній вище книжці своїх спогадів.



В.Хоміцький – автор першого голу в історії футболу України

Інформація за радянських часів про перший матч на теренах України

В радянські часи в СРСР, як ми вже теж про це ознайомили читача в попередньому розділі, на державному та національному рівні жодної інформації ніде не було. Хоча, якщо детальніше проаналізувати місцеві видання, то першу інформацію можна знайти вже на початку 60-х років минулого століття. Уявіть собі, львівське коріння було вже легенько "зачеплене" ще 1963 року, коли в маленькому календарі-довіднику **"Футбол. Львів 1963"**, упорядкованому А.Лавренко, А.Матовим та В.Ханенко й надрукованому міським книжково-журнальним видавництвом накладом аж 50 тисяч примірників російською мовою на сторінці 86 з'явилося в рубриці "Страничка из прошлого..." коротеньке повідомлення:



Календар-довідник Львова 1963 р.

"Жители города Львова впервые увидели футбольную игру в 1894 году. Тогда встречались на львовском стадионе приезжие команды. Хотя игры и проходили здесь, среди них не было ни одной львовской команды".

Дивне повідомлення, з якого ясно, що стадіон, де грали в футбол, у Львові 1894 року вже був, але львівські команди на ньому не грали, бо їх тоді не було. Та все ж перший "камінець" було кинуте.

Потім минуло ще 8 років і вже 1971 року знову ж у календарі-довіднику **"Футбол 1971. Львівські "Карпати"**, упорядкованому на цей раз М.Заблюком і Ю.Кордіяком з статистичними матеріалами І.Яремко, й надрукованому у Львові видавництвом "Камінь" вже українською мовою, на сторінці 44 в рубриці "З хроніки львівського футболу" було вже чіткіше зазначено:





ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ

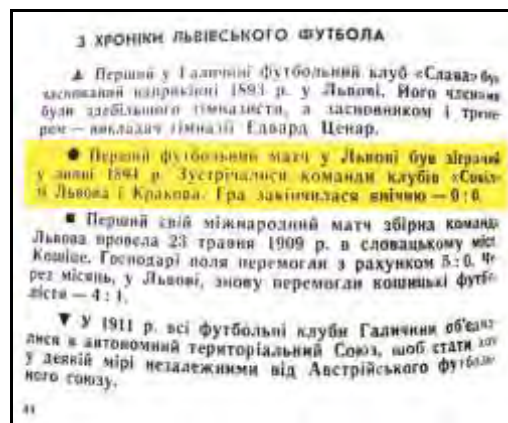


Календар-довідник
Львова 1971 р.

"Перший футбольний матч у Львові був зіграний у липні 1894 р. Зустрічалися команди клубів "Сокіл" зі Львова і Кракова. Гра закінчилася внічию - 0:0".

Чому відсутня конкретна дата й вказаний незрозумілий рахунок - невідомо.

Але потім в місцевих газетах друкувалися ще декілька статей, авторами яких були згаданий вже тут **Іван Ярославович Яремко** та **Василь Васильович Соломонко**. Але сприяло цим публікаціям видання у Польщі 1981 року чудової книжки-альбому Юзефа Халиса (Józef Hałys) під назвою **"Piłka nożna w Polsce. Tom I"** (Футбол у Польщі) видавництвом



І.Я. Яремко



В.В. Соломонко

"КАВ" великого розміру на 252 сторінках з багатьма ілюстраціями, де вже в декількох місцях йшлося про матч вже саме 14 липня 1894 року та його подробиці з споминів учасника матчу Рудольфа Вацка. Наведемо декілька рядків з цієї книги, вміщених на сторінці 38:



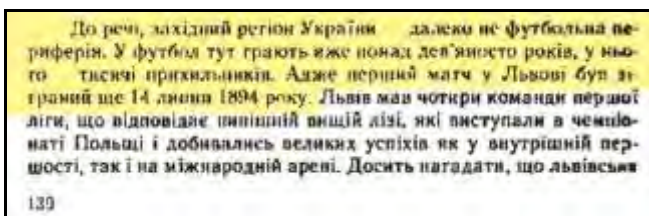
Книга Ю.Халиса 1981 р.

"...1894 roku... do II Zlotu Sokolego, na którym w dniu 14 lipca... doszło do pierwszego w dziejach piłkarstwa polskiego meczu pomiędzy drużynami lwowską i krakowską..." (1894 року... на II зльоті Соколів в день 14 липня дійшло до першого в історії польського футболу матчу між львівською та краківською командами...).

Далі на сторінці 39 вказано в якого кольору формі грали команди, названий автор першого і єдиного голу в цьому матчі на 6-й хвилині матчу, після чого матч

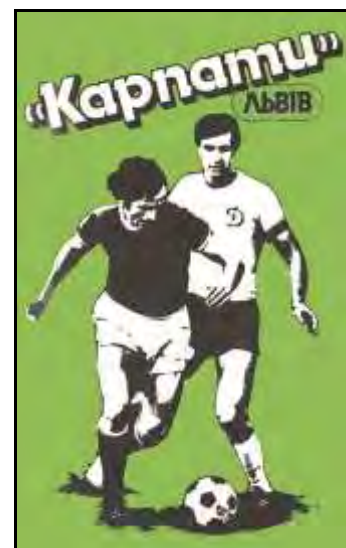
було завершено, бо командам запропонували залишити поле для інших виступів.

Надалі треба не забути вказати статтю львівського письменника Івана Сало, яка була надрукована у львівському календарі-довіднику **"Карпати" Львів - 1990"** і наведемо одну лише цитату, дуже сміливу на ті часи, яка була на сторінці 130 саме про матч, що нас цікавить:



З львівського календаря-довідника 1990 р.

"...До речі, західний регіон України - далеко не футбольна периферія. У футбол тут грають вже понад дев'яносто років, у нього тисячі прихильників. Адже перший матч у Львові був зіграний ще 14 липня 1894 року..."

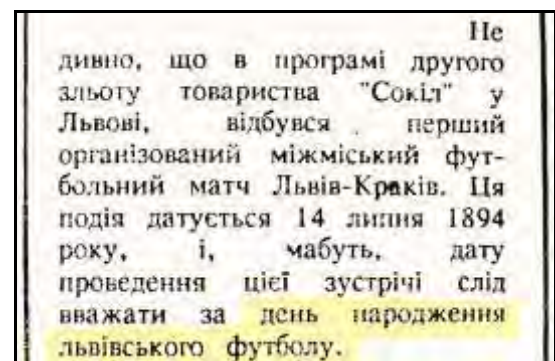
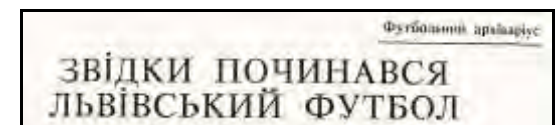




Ось так потроху "просувалася" інформація про перший матч у Львові 1894 року. Але у пересічного читача, звісно, не може не виникнути питання - А все ж таки хто **першим загострив питання що дату цього матчу потрібно вважати днем народження футболу на Львівщині** (це спочатку), потім у Галичині, тобто днем народження футболу в Західній Україні та й нарешті взагалі днем народження футболу України ???

Щодо першої частини цього питання, то документально підтверджено, що такою особою був саме ніхто інший як **Іван Ярославович Яремко**, який **першим серед усіх у великій статті під назвою "Звідки починався львівський футбол"** у рубриці "Футбольний архівариус" на сторінці 3 **львівської футбольної газети "Карпати"** (ФК "Карпати" та Молодіжного центру "Галичина", під редакцією **Юрія Михалюка**) **№2 за листопад 1990 року** зробив доленосний висновок: **"...в програмі другого зльоту товариства "Сокіл" у Львові, відбувся перший організований міжміський футбольний матч Львів-Краків. Ця подія датується 14 липня 1894 року, і, мабуть, дату проведення цієї зустрічі слід вважати за день народження львівського футболу..."**. Та й взагалі, завдяки циклу статей І.Я.Яремко під вказаною назвою, надрукованих у двох десятках номерів газети "Карпати" у 1990-93 роках в Україні усі шанувальники взнали правду не тільки про перші кроки футболу саме в цьому регіоні України, але й за усі подальші періоди становлення та досягнень на світовій арені.

До речі, в цій газеті, де ще при існуючому СРСР в титулі вже красувався "тризуб", публікувався з циклом статей "З історії ФІФА" й провідний в майбутньому, а нині кращий історик львівського футболу **Богдан Мар'янович Люпа**. Саме в тому ж листопадовому другому номері газети він принципово натякає про те, що **"...свідками перших футбольних баталій на Україні (про що ми можемо говорити з гордістю) були жителі міста Лева..."**.



Титули і цитата з статті І.Я.Яремка

Проведена робота за часів незалежності України щодо визнання першого матчу

Вже в перші місяці незалежності України були зроблені спроби доведення інформації про перший матч у Львові 14 липня 1894 року до широких верств населення молоді, тільки створеної держави, бо як вже було вище зазначено, ніхто не мав ніякої більш-менш конкретної інформації про цей матч. Дуже цікаво, що вже перша стаття, яка була надрукована в газеті **"Український футбол" №14-15 (24-25) за грудень 1991 року**, з'явилася, зверніть увагу, саме в рубриці **"До 100-річчя вітчизняного футболу"** й мала назву **"А починали у Львові"** (на 2 і 3-ій сторінках цієї газети). Вийшла вона знову ж таки за авторством саме **Івана Ярославовича Яремка**, який навів читачам центральної на ті часи футбольної газети України інформацію з своєї статті в перших номерах вищезгаданої газети "Карпати" 1990 року та вже згаданої нами польської книжки Рудольфа Вацека "Спортивні спогади". До речі, в книжці, яку читач зараз тримає в руках, використаний переклад спогадів з цієї книжки вже зроблений львівським істориком футболу Б.М.Люпою. На жаль, в статті, про яку йде мова, переклад спогадів Вацека, поданий І.Я.Яремко або відредагований редакцією газети, м'яко кажучи, дещо різниться від зробленого Б.М.Люпою. Й до того ж в статті зроблені деякі, умовно кажучи, припущення, про які й досі, не кажучи вже на той час, документальні підтвердження відсутні. Щоб усі розуміли це, наведемо усі цитати з цієї статті стосовно саме цього матчу:

"...в програмі другого зльоту товариства "Сокіл" у Львові відбувся вперше організований міжміський футбольний матч Львів - Краків. Ця подія сталася 14 липня 1894 року. І, мабуть, дату проведення цієї зустрічі слід вважати за день народження львівського футболу. Щоправда, сам матч тривав тільки шість хвилин до того моменту, як львівський гравець Володимир Хомицький забив гол.

Журналіст Рудольф Вацек у книжці "Спортивні спогади" наводить розповідь автора першого гола на львівській землі, учня 2-го класу вчительської семінарії В.Хомицького:

"14 липня на футбольне поле, обладнане на території виставок, в присутності кількох тисяч глядачів вийшли дві команди: львівська в сірих гімнастичних штангах, краківська - в синіх; обидві в білих футболках і гімнастичних мештах. Суддівство вів професор Виробек з Кракова. Команди вперше вийшли на поле в присутності публіки, тому гра одразу стала нервовою і хаотичною, дії гравців створювали часто просто комічні ситуації, глядачі реготали. Вони зовсім не розуміли правил, а самі гравці мали поняття тільки про те, що треба за будь яку ціну закопати м'яч між прапорці поля противника.





ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ

Про зупинку м'яча, передачу його партнеру, тим більше ведення м'яча не могло бути й мови. Ми з великим азартом першими захопили м'яч і погнали його на сторону гостей, що всією командою кинулися боронити свої ворота і викопували м'яч як могли. Мене визначили на лівий край, де я стояв трохи віддалік од загального гурту під воротами краков'ян. Раптом з того натовпу вилетів м'яч і покотився мені під ноги. Не роздумуючи довго, я замахнувся правою ногою - і після сильного удару м'яч пролетів над збитою купою гравців обох команд і несподівано з'явився перед краківським воротарем. Він встиг піднести руки, але було запізно - м'яч вже його минув. Цієї миті я почув голосний вереск, то львів'яни тріумфували, а гості висловлювали невдоволення. Сталося це на шостій хвилині з початку зустрічі. Незважаючи на протест пана Виробка, який вимагав продовження гри, бо його земляки прагнули реваншуватися, нас попросили з поля, на яке вже виходила велика група гімнастів, щоб демонструвати групові вправи...".

Отже, нам відомий футболіст, що забив перший гол... Можете собі уявити, що то був удар більш-менш під поперечку. "Більш-менш", бо самої поперечки ще не було, а замість штанги у землі встромили прапорці...".

Ось і новеньке щось. З цього перекладу спогадів (синім кольором виділене те, що в спогадах відсутнє, а червоним - ще й те, що просто сфальсифіковано - **Примітка автора**), напевно все ж здебільше літературного, а не дослівного, з'явилася інформація, що ворота на майданчику були у вигляді встромлених прапорців без усякої поперечки. До речі також чітко вказано, що поле було футбольним (тобто відповідало потрібним розмірам і можливо було й розмічене за правилами цієї гри - ??? - **Примітка автора**). Таким чином, просто очевидно, що методи фальсифікації інформації, які постійно використовувалися в Радянському Союзі, одразу з прийняттям незалежності не шезли, бо ще довгий час продовжувалося створення легенд і міфів засобами варіацій, а то й навіть фальсифікації достовірної інформації шляхом доповнення її вигадками, а то й просто домислами.

Надалі треба відмітити, що в усіх без виключення засобах масової інформації, коли мова йде про визначення дати народження футболу України, вказано, що перші кроки у встановленні цього невід'ємного історичного факту, без якого практично не обходиться жодна країна світу й кожна федерація футболу в першу чергу приймає рішення щодо такої дати, належать львівським шанувальникам футболу. Начебто саме вони



В.А.Старков

поставили це питання перед вищим футбольним органом вже тоді незалежної України і надали перші документально підтвержені докази того, що саме футбол України народився не в Одесі, як про це базикали усі без виключення за часів СРСР, а у Львові.

Але ж потрібно нагадати читачеві на те, що наступним кроком спроб звернути увагу на визначення дати народження футболу в Україні був надрукований в цій же газеті "Український футбол" №23-24 за травень 1992 року (на сторінці 7) в рубриці "З останньої пошти" нарис під назвою "**До питання періодизації історії українського футболу**". Автором цього нарису був **Валерій Андрійович Старков** - кандидат історичних наук, науковий співробітник Інституту Української археографії Академії наук України, більш відомий шанувальникам футболу в останні роки як директор музею "Динамо" Київ та дописувач журналу "Динамо" Київ і програмок домашніх матчів цього клубу, в яких за майже десять років було надруковано досить багато цікавих доробок історичного плану, автором яких був саме він:

Підтвердження викладеного:

З останньої пошти

ДО ПИТАННЯ ПЕРІОДИЗАЦІЇ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО ФУТБОЛУ

Події, пов'язані зі стрімким розпадом Радянської імперії, становлення на її уламках незалежних держав, привернули ще більшу увагу до різноманітних аспектів історичного буття цих держав.

Шанувальникам українського футболу цікаво знати, а чи є в нього **своє історичне обличчя**, наскільки **глибоке його коріння**, які традиції він успадкував від минулого? Прості запитання, а відповіді на них ой як не легко! Шукати відповіді доводиться як під, так і в нашаруваннях "отечественного" (есересерівського) футболу, який протягом багатьох останніх десятиріч визначав напрямки "розвитку" українського футболу, часто діяв всупереч його інтересам, нещадно деформуючи його сутність...

...уваги потребує розвиток гри на теренах України, які перебували деякий час в інших державах.

На тлі всеохоплюючої приватизації Росією спільного надбання, аж до останнього цвяха, забитого будь-де, її зазіхання на футбольне надбання колишнього Союзу просто нахабні. Федерація футболу України повинна дати цьому рішучу відсіч і чим скоріше, тим краще! Вона повинна негайно заявити про це ФІФА і послати відповідний переконливий історико-дослідницький матеріал, щоб вкотре не залишитися у кильватері пана Колоскова і його підручних, здатних на прямі фальсифікації. Відсутність таких дій з боку України приведе до проголошення 3 липня на конгресі ФІФА Росії правонаступницею СРСР-СНД з усіма негативними наслідками для України, що впливатимуть у такому випадку.

Валерій СТАРКОВ, кандидат історичних наук, науковий співробітник Інституту Української археографії АН України.

газета "Український футбол" (Київ) №23-24 за травень 1992 р. – стор.7





З наведеного змісту зазначеного нарису читачу стає добре зрозуміло, що і в столиці були в ті часи громадяни, занепокоєні питанням, яке зараз ми розглядаємо, які в міру своїх можливостей намагалися хоч якось звернути увагу керівництва футболу на ці речі й відвернути непоправні кроки з боку "старшого брата" - Російської Федерації, які й призвели до плутанини в історії розвитку футболу як України, так і Росії.

На це звернення на сторінках в той час центральної футбольної газети України, до складу редакційної колегії якої входив навіть президент Федерації футболу України В.М.Банников, ніхто абсолютно не відреагував. Якись домовленості між футбольними федераціями України й Російської Федерації, як завжди, призвели до того, що росіяни в черговий раз показали свою зверхність і, як попереджував автор вищеведеного нарису, ФІФА все ж таки зробила "старшого брата" правонаступником СРСР. Це, як і передбачалося, призвело до багатьох негараздів, одним з яких було те, що не тільки тоді, а ще й зараз, росіяни вважають навіть Блохіна й Беланова своїми футболістами, а київське "Динамо" ще й досі займає чільне місце в історії футболу Російської федерації. Якщо заглянути до енциклопедичного довідника "Российский футбол за 100 лет", то можна побачити, що там в наведеній інформації понад 30% стосується українських футболістів і подій, пов'язаних з українським футболу, а взагалі понад 50% усього що зараз вже має відношення до самостійних країн, які стали незалежними після розвалу Радянського Союзу. А що ж залишиться Росії, якщо вона від усього цього відмовиться? Звісно, вона цього не хоче й чіпляється за усе "награбоване" мертвою хваткою.

Щодо перших кроків футболу, то це взагалі все, як в Росії кажуть, є їхнім і до України немає ніякого відношення, бо тоді й такої країни не існувало. Перші кроки футболу в Західній Україні (багато хто й зараз чомусь так вважає) мають відношення до Польщі, абсолютно не зважаючи на те, що ці землі входили до Австро-Угорської імперії і ніякого відношення до Польщі, що входила до Російської імперії, не мали. Ця політика "великоросів" була домінуючою, усі повинні були дотримуватися цих вигідних лише росіянам висновків.

І дуже сумно, що такої ж думки був тоді і президент Федерації футболу України В.Банников, якому чомусь було вигідно, щоб історія футболу України розпочиналася з часу отримання нею незалежності, мабуть все ж таки через те, що вона б тоді починалася саме з нього, а не з якихось там навіть одеситів. Та й зараз продовжують вважати днем народження ФФУ 1991, а не 1932 рік, а днем народження збірної України 1992, а не 1924 рік. Дивно, але комусь дуже не хочеться, щоб крім них ще й були відомі українські фахівці радянського періоду, а про період за часів двох імперій й казати вже важко - вони в притул його не тільки не бачать, але й ще усіляко сприяють замовчанню. Звісно, їм дуже до смаку було б, якщо б в історії футболу України мова велася в першу чергу про них, а не про якихось там галицьких професорів чи студентів або одеських підданих Великої Британії. І те, й інше їм зовсім не до смаку. Але історія - це справа нестримна й рішуча, особливо коли ще є й документально підтвержені докази.



Б.М.Люпа

Треба відмітити, що вже вищезгадана публікація І.Я.Яремко, а також інформація з вказаної вище книжки Ю.Халиса й спонукали в той час [Богдана Мар'яновича Люпу](#) розпочати пошуки документального підтвердження цієї події в старих місцевих газетах у бібліотеках та архіві. Саме він докладно, а не поспіхом, як інші, переглянув усі документи й з'ясував, як все насправді було. Допомогло йому знання польської мови й саме йому належить переклад знайденої ним у львівській бібліотеці ім. В.Стефаніка великої кількості газет Львова та інших міст Галичини, що друкувалися польською мовою, з яких були в подальшому з 1993 року опубліковані в засобах масової інформації нариси з "Газети львівської" та "Львівського кур'єру", а потім ще й з русинської газети "Дѣло".

Ще в лютневому номері газети "Карпати" 1992 року він у статті "Поговоримо про майбутнє" відзначав: **"Не так то вже багато часу залишається до сотої річниці цієї події. Тому розпочати підготовку до цього свята слід вже зараз. Щоб не вийшло так, як з вступом України до ФІФА, коли завдяки слабкій протидії Федерації футболу України Вячеславу Колоскову і К°, ми вже не встигнемо взяти участь у першості світу 1994 року"**. Потім наприкінці 1992 року він в тій же газеті № 8(18) в статті "Український футбол: становлення затягнулося", переймаючись участю українських футболістів в наступних змаганнях Чемпіонату Європи та Олімпійських ігор, не забув зазначити, що **"...старт наших улюбленців у цих турнірах, який, нагадує, відбудеться у рік 100-ліття українського футболу, приніс успіх і радість шанувальникам спорту..."**. А вже у наступному номері цієї газети № 1(19) за березень 1993 року (вже як спецвипуску газети "Високий





ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ

замок") у статті "Чи відзначить український футбол свій 100-літній ювілей? (нотатки небайдужого)" він наводить вичерпні незаперечні документальні докази цієї події. Ось декілька цитат з цієї статті:

"...І одесити, і миколаївці, і кияни можуть висловити чимало закидів на мою адресу, стверджуючи, що першими в Україні у футбол почали грати в їхніх містах. Це ї не дивуватиме мене, адже і на звання батьківщини футболу претендують і французи, й італійці, і, навіть, мексиканці. Однак ДОСТОВІРНИХ ДОКУМЕНТАЛЬНИХ ДОКАЗІВ, які могли б підтвердити, що футбольні матчі між місцевими командами, та й ще у присутності глядацького загалу, в цих містах відбувалися раніше 14 липня 1894 року, поки що не наведено..."

"...Сісти за письмовий стіл мене спонукало бажання якось повернути увагу до ювілейної дати, яку футбол України святкуватиме в наступному році. Так, саме 14 липня 1994 року минатиме сота річниця українського футболу. Цю подію ми ПРОСТОЛ ЗОБОВ'ЯЗАНІ відзначити так, щоб вона не залишилася поза увагою найширших кіл громадськості і суспільства..."

"...Тому вже зараз всім зацікавленим особам, організаціям і Федерації футболу України слід подумати про те, як відзначити 100-літній ювілей, аби свято вдалося, зіграло душі наших співвітчизників, щоб запам'яталося не тільки вболівальникам, але й людям далеким від спорту..." (а далі наведений чималенький перелік заходів, які автор статті рекомендував запровадити під час свята)".

Звісно, як товариська людина, Богдан Мар'янович не приховував свої знахідки й ділився ними з іншими дослідниками, серед яких в той час визначилася чільна група шанувальників футболу на чолі з **Юрієм Андрійовичем Михалюком** - керівником відділу інформації та преси футбольного клубу "Карпати" Львів й до того ж редактором газети "Карпати" - саме тої, де наведені статті були надруковані. Саме Ю.А.Михалюк ініціював поширення знайдених історичних доказів того, що



Ю.А.Михалюк



Ю.М.Назаркевич



Р.Б.Мелух

футбол на території сучасної незалежної України народився у Львові (Ю.Михалюк є співавтором альманаху "СТ "Україна": 1911-1991" (1991 р. вид.), збірника "Нація і спорт" (1991 р. вид.), книги "Історія львівського футболу" (1999 р. вид.), автором книги "Таємниці львівського футболу" (2004 р. вид.) і багатьох футбольних довідників та статей в українських газетах і журналах - **Примітка автора**). Допомогали йому в цьому, звісно крім вже названого Б.Люпи, ще й **Юрій Михайлович Назаркевич** - спортивний оглядач і **Роман Богданович Мелух** - тоді президент міні-футбольного клубу "Україна" (обидва - співавтори

Ю.Михалюка по книзі "Історія львівського футболу"). До речі, в цей час й інші шанувальники історії футболу України займалися дослідженнями - це в першу чергу такі львівські історики та статистики футболу, як **Олександр Павлович Паук** (співавтор книги "Lwow i Wilno w ekstraklasie. Kolekcja klubow. Tom 4". Katowice. 1997 р. вид.) та **Євген Миколайович Попов** (автора книжки "Львів 1894-1939 рр." 1997 р. вид.).

І от, як засвідчили проведені дослідження, 14 липня 1894 року був проведений перший футбольний поєдинок за більш-менш чинними на той час правилами цієї англійської гри на етнічних українських землях і за участю місцевих мешканців, та ще й за присутності досить великої глядацької аудиторії на спеціально збудованому в деякій мірі й для цієї події стадіоні. Були всі підстави вважати цю



Чи відзначить український футбол свій 100-літній ювілей?
НОТАТКИ НЕБАЙДУЖОГО

Часу на роздуми немає — від 1 березня до ювілею залишатиметься 500 днів. Сподіваюся, що за цей час всі ми встигнемо якнайкраще підготуватися до святкування, і український футбол розпочне другу сотню літ свого існування з успішного старту в офіційних міжнародних змаганнях — у першості Європи і відбірковому турнірі Олімпійських ігор 1996 року.

Богдан ЛЮПА.

Титули і цитата з статті І.Я.Яремка



О.П.Паук



Є.М.Попов





подію днем народження футболу України, бо на ті часи іншої більш ранньої і документально доведеної дати не існувало, як і не існує її й на цей час.

Таким чином, як ми бачимо, тоді "поїзд вже рушив", але питанням витоків футболу України керівництво футболу України абсолютно не переймалося. Та ось в тому ж "Українському футболі" №41 за грудень 1993 року (сторінки 6-7) в рубриці "Суперечка, гідна уваги" як "Версія галичан" була надрукована велика стаття під назвою "Де вперше м'яч застугонів?", яку надіслала прес-служба футбольного клубу "Карпати" Львів (авторами її вважалися Б.Люпа, Ю.Михалюк і Ю.Назаркевич - це якщо за абеткою).



Стаття була розміщена майже на двох сторінках, тому наведемо її в значно скороченому вигляді в двох частинах - спочатку про висвітлення самого матчу, а потім вже про висновки й плани ФК "Карпати" Львів щодо святкування 100-річного ювілею цього матчу:

Підтвердження викладеного:

Суперечка, гідна уваги
Версія галичан

ДЕ ВПЕРШЕ М'ЯЧ ЗАСТУГОНІВ?

14 липня 1894 року у Львові, який на той час входив до складу Австро-Угорської імперії Габсбургів, відбулася знаменна подія, значення якої ми можемо сповна усвідомити лише тепер. У той теплий літній день у столиці Східної Галичини проходив другий зліт спортивного товариства "Сокол", до програми якого увійшов міжміський футбольний матч Львів – Краків.

Історія українського футболу, яку свого часу вміло проредагували спортивні історики з російської столиці, досі залишається зітканою з протиріччями і неясностей. Особливо це стосується перших років появи футбольного м'яча в Україні. Досі у переважній більшості людей, які так чи інакше пов'язані з футболістом, при безпосередньому сприянні українських мас-медіа сформувалася думка про те, що першими у цю гру почали грати одесити. Але на підставі яких документів робиться такий висновок, ніде не уточнюється.

Тому, аби внести остаточну ясність у питання – чи можна вважати дату проведення львівського матчу днем народження українського футболу? – необхідно дати відповідь на такі запитання:

- 1) чи існують документальні підтвердження, що такий матч відбувся у Львові?
- 2) чи відповідав майданчик, на якому грали футболісти "Сокола", вимогам футбольних правил?
- 3) ким були і кого репрезентували гравці обох команд?
- 4) де ж все-таки відбувся перший матч за участю місцевих футболістів на українських землях – в Одесі чи таки у Львові?

Відповівши на цей блок запитань, можна буде поставити остаточну крапку в дискусії з приводу правомірності вважати 14 липня днем народження українського футболу...

Так був чи ні матч 14 липня 1894 року у Львові? Документальні матеріали, які ми маємо у своєму розпорядженні, красномовно свідчать про те, що гра справді відбулася... У 1894 році у Львові відбувся II зліт товариств "Сокола". Надамо слово очевидцю цієї події – репортеру "Газети львовської". Ось що він подав у своєму репортажі про перший день зльоту, опублікованому в №161 цієї газети (вівторок 17 липня 1894 р., стор.4):

"...Спортивний майдан, прекрасно підготовлений, являє собою величезний чотирикутник, оточений з трьох боків трибунами для глядачів, а з четвертої – великою тріумфальною брамою з трьома вежами, у якій змонтовано ложу... Трибуни заповнила численна публіка..."

Далі кореспондент пише, і це найважливіше для нас: *"Тренувальні вправи, а це: вправи з палицями, гімнастичні ігри (ФУТБОЛ, ТОБТО ГРА В М'ЯЧ, КОПАНИЙ НОГАМИ) і побудова пірамід відбувалися під звуки мелодій двох капел: львівської і краківської "Гармоній", котрі грали по черзі"...*

...Яким же був перебіг подій на полі? Польський журналіст Рудольф Вацек у своїй книзі "Спортивні спогади (Видавництво "Святого Хреста", Ополе, 1947 р.) помістив розповідь першого львівського «голеадора» Володимира Хомицького про гру "Соколів" (далі наведений текст з названої книжки, який один до одного повторює текст, який був вже надрукований в цій газеті №14-15 за грудень 1991 року в статті І.Яремко "А починали у Львові" і вже наведений вище – Примітка автора) ...

...На підставі вище сказаного, ми можемо зробити перший висновок: ПЕРШИЙ ФУТБОЛЬНИЙ МАТЧ ЗА АНГЛІЙСЬКИМИ ПРАВИЛАМИ В ПРИСУТНОСТІ ЧИСЛЕННОЇ ПУБЛІКИ НА СТАНДАРТНИХ РОЗМІРАХ ПОЛІ ВІДБУВСЯ У ЛЬВОВІ 14 ЛИПНЯ 1894 РОКУ. Відповідь на перше та друге запитання дано.

Тепер розглянемо третє – ким були і кого репрезентували гравці обох команд?

Команди, які зустрілися у Львові представляли два товариства "Сокол" із двох міст – з Кракова і Львова. Бо відомо, обидва міста на той час входили до складу Австро-Угорщини, а Польща і Україна не були конституційованими





ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ

державними утвореннями. Однак географічно території України та Польщі, сформовані ще в сиву давнину і заселені етнічними українцями та поляками, ніколи не зникали. Важливим є і той факт, що команди Львова і Кракова були сформовані з міських мешканців цих міст. Іноді стверджують, що як з одного, так і другого боку, в грі брали участь тільки поляки, і тому про народження українського футболу 14 липня просто не може бути мови. Така думка не витримує критики, адже даних про національну належність всіх футболістів обох команд немає (як, до речі, немає і повного списку учасників гри). Та, не варто нам, наприкінці ХХ століття, заглиблюватися у це? Чи потрібно заглядати в метрики аби довести, що на полі були люди тільки одної національності, як того комусь, може, і хотілося б? Нарешті, всім відомо, що в "гніздах" "Сокола", крім поляків, брали участь і євреї, і німці, і українці. Бо вони разом творили одну справу, мали в той час єдину можливість розвивати фізичну культуру і вдосконалювати своє тіло у спортивних вправах саме в сокільських об'єднаннях. Інша річ, що українці не завжди були бажаними членами в цих товариствах, адже власне український (русинський) "Сокіл" було створено лише в лютому 1894 року у Львові і налічував він на перших порах всього 105 членів....

...Наші співвітчизники поляки, які зараз живуть в Україні, є громадянами України, а в більш широкому розумінні – також українцями (те ж саме можна сказати й про росіян, євреїв, болгар та про інші національні групи). Так само українці чи німці в Польщі є громадянами Польщі, поляками. Виходячи з цього, хіба можна, наприклад, команди донецького "Шахтаря" чи сімферопольської "Таврії", склад яких у великій мірі складається з росіян (це було в перші роки незалежності, а зараз взагалі з іноземців з усіх країн світу – **Примітка автора**) вважати російськими командами або представниками російського футболу? Це ж абсурдно, чи не так? Ці клуби українські, на світовій арені вони репрезентують український футбол і аж ніяк не російський.

Якщо дотримуватися протилежної думки в питанні про приналежність команд Львова і Кракова за національною ознакою футболістів, то кожна сторона – чи то польська, чи то українська – критиме цей аргумент вагомим козирем на зразок: "А Польщі (України) в той час взагалі не було. Якщо так, то гравці були представниками австро-угорського футболу, і день народження українського (польського) футболу припадає на час, коли виникли незалежні держави УНР та Польща у 1917-18 рр."

Цікаво, що такої постановки питання дотримується і президент Федерації футболу України Віктор Банников. Своїми висловлюваннями щодо можливості організації заходів по святкуванню 100-річчя українського футболу він взагалі поставив під сумнів існування футболу в Україні до 3 липня 1992 року. На його думку, такою датою має стати саме дата вступу до когорти членів ФІФА. Невже до цього в Україні футбол взагалі не існував? А як тоді бути із здобутками київського "Динамо" на європейській арені у 1975 і 1986 роках? Віднести, як це зараз робить "Спорт-експрес" всі досягнення українських гравців і команд до скарбниці російського футболу?...

(далі робиться спроба дати відповідь на останнє запитання й наводяться рядки з найбільш повної і цікавої книжки білоруських авторів О.Барсука та О.Кудрейка "Сторінки футбольного літопису" (Мінськ, "Полімя", 1987 р.), в якій, звісно, висвітлювався міф про "вітчизняний футбол", створений за радянських часів і коментар щодо цього вже наведений в цьому розділі вище)

Як відомо, в футбол у Одесі першими грати почали працівники англійських концесій і підприємств, розміщених у цьому місті., і моряки англійських суден, які також розважалися в футбол під час перебування в порту. Всі ці люди не були корінними мешканцями Одеси, і з цієї причини їх аж ніяк не можна вважати жителями України...

...Таким чином, виходячи з усього вище сказаного, ми робимо такий висновок: суперечка на тему, в якому ж місті України відбувся перший повноцінний футбольний матч, повинна бути припинена.

А перші організовані команди і гуртки, складені саме з місцевих жителів... виникли лише на межі ХІХ і ХХ століть. Чого не скажеш про спортивні об'єднання "Сокіл" у Галичині. До того ж, як свідчать Барсук і Кудрейко, **"єдине в Одесі обладнане футбольне поле належало англійському клубу ОБАК"**

А на ньому виступали лише британці.

Таким чином виходячи з усього вищесказаного, ми робимо такий висновок: суперечка на тему, в якому ж місті України відбувся перший повноцінний футбольний м'яч, повинна бути припинена. ПЕРША ГРА ЗА УЧАСТЮ МІСЦЕВИХ ФУТБОЛІСТІВ ВІДБУЛАСЯ САМЕ У ЛЬВОВІ 14 ЛИПНЯ 1894 РОКУ, ЩО ДОКУМЕНТАЛЬНО ПІДТВЕРДЖЕНО. ТОМУ ЦЮ ДАТУ І СЛІД ВВАЖАТИ ДНЕМ НАРОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ФУТБОЛУ.

...А до ювілею залишається все менше часу. Тому вже зараз всім зацікавленим особам, організаціям і Федерації футболу України слід подумати про те, як відзначити 100-літній ювілей, аби свято вдалося, зіграло душі наших співвітчизників, щоб запам'яталося не тільки вболівальникам, але й людям далеким від спорту. Не треба відкладати всі організаційні заходи на останній момент, а негайно братися до роботи і продумати план заходів і урочистостей.

Часу на роздуми немає. Сподіваємося, що за ті дні, які залишилися, всі ми встигнемо підготуватися до 100-літньої річниці, і український футбол розпочне другу сотню літ свого існування з успішного старту в офіційних міжнародних змаганнях – у першості Європи і відбірковому турнірі Олімпійських ігор 1996 року.

Прес-служба ФК "Карпати"

газета "Український футбол" (Київ) за грудень 1993 р.- стор.6-7

Спроби відсвяткувати 100-річчя футболу України

Попереду залишалося ще півроку й була можливість оцінити усе наведене львів'янами, обговорити усі "за" й "проти" з одеситами та й з представниками інших міст, вирішити це питання, відсвяткувати 100-річчя такого рідного усім українцям футболу на наших землях і увійти до перших офіційних змагань з високою піднятою головою, з розумінням і гордістю що футболу України не 2 роки (це ж безглуздо), а саме 100. Тобто





на Україні футбол народився навіть на 3 роки раніше ніж у "старшого брата" - в Росії. Можливо й це хоч трохи сприяло б кращій грі національних збірних України на шляху до фінальних змагань Чемпіонату Європи та Олімпійських ігор. Та й нарешті була б вже відправна крапка в історії того самого шанованого усіма, рідного футболу України.

А вже 27 грудня цього ж 1993 року футбольний клуб "Карпати" Львів, який очолював тоді Богдан Кобрин, зробив спробу організувати відзначення 100-річчя футболу України на державному рівні, звернувшись на сторінках своєї клубної газети з відкритим листом до тодішніх Президента України Леоніда Кравчука, міністра України з питань молоді та спорту Валерія Борзова, президента Федерації футболу України Віктора Банникова та всіх футбольних клубів України:

Пізнавальна інформація:

ВІДКРИТИЙ ЛИСТ-ЗВЕРНЕННЯ

ФК "Карпати" Львів про відзначення 100-літнього ювілею футболу України

Президенту України

п. Кравчуку Л.М.

Міністру України з питань молоді і спорту

п. Борзову В.П.

Президенту Федерації футболу України

п. Банникову В.М.

Футбольним клубам України

Велика й багатогранна історія українського спорту позначена безліччю імен його славетних героїв, незабутніх подій, знаменних дат. Але, безсумнівно, однією з найвизначніших віх у цій галузі людської діяльності повинен стати 100-літній ювілей українського футболу – гри, в полоні якої нині перебувають мільйони наших співвітчизників.

Історичні дослідження джерел вікової давності, наукові розвідки доносять до нас чимало дат, з якими в Україні пов'язуються перші спроби грати у футбол. Невідомо звідки з'являється думка, що батьківщиною українського футболу є Одеса. Львів же на це претендувати не може, бо він у той час належав до Австро-Угорської імперії. Але ж і Одеса тоді була містом Російської корони! Ми не ставимо за мету перехопити першість чи довести зверхність львівського футболу. Наша мета – аргументоване підтвердження факту.

Перший офіційний футбольний матч в Україні відбувся 14 липня 1894 року між командами Львова та Кракова, гравці яких були виключно мешканцями цих міст.

Детальний опис цієї події, а також те, що гра відбувалася за англійськими правилами, зустрічається в багатьох книгах українських і зарубіжних авторів, тодішній місцевій пресі, спогадах учасників цієї зустрічі, дослідженнях вітчизняних і зарубіжних вчених. Не сумніваючись у достовірності факту, що в Одесі декілька років раніше названої вище дати британські моряки грали у футбол, зауважимо, однак, що це були розважальні забави чужоземців, а не офіційні змагання місцевих спортсменів. Перші ж власні команди, як свідчать історичні документи, одесити почали створювати близько 1899 року за ініціативою свого земляка Сергія Уточкіна. І лише на початку ХХ століття тут стали організовуватися спортивні гуртки і клуби, які в Галичині існували ще понад тридцять років тому.

У зв'язку з цим футбольний клуб "Карпати" (Львів) звертається до Президента України, уряду, Федерації футболу України та футбольних клубів нашої держави з ініціативою про відзначення на загальнодержавному рівні дати 14 липня 1894 року як дня 100-літнього ювілею українського футболу.

Ми прагнемо, аби ця дата була гідно відзначена у нашій молодій державі, де родовід футболу старший від бразильського і мексиканського, і лише на рік молодший від італійського. Вважаємо, що заходи з нагоди ювілею сприятимуть відродженню добрих традицій улюбленої гри мільйонів на клубному рівні, піднесенню нашого авторитету на континенті, успішному виходу української футбольної дружини на офіційну міжнародну арену.

Закликаємо всіх, хто не байдужий до долі вітчизняного футболу, відгукнутися на наше звернення, підтримати його і внести свій посильний вклад у зміцнення на теренах України основ найпопулярнішого виду спорту.

Богдан Кобрин, президент футбольного клубу "Карпати" (Львів)

27 грудня 1993 року





ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ

"широко" відсвяткувати сторіччя... матчу **"української команди Львова з польською командою Кракова** (жодного слова про 100-річчя з дня народження футболу України - **Примітка автора**) шляхом проведення відбіркового матчу чемпіонату Європи між (!) юніорськими збірними України та Голландії 26 квітня у Львові. А щоб відповідь не виглядала так скупо викладеною, надалі в листі наводилися усі на їх погляд найвизначніші етапи в історії футболу України та й ще з такими кричущими помилками, що усі знавці футболу аж за голову схватилися, бо ніколи не чекали, що у вищому керівному органі футболу України такі недосвідчені фахівці, які ще й бажали повчати тих, хто все своє життя вивчав цю історію. Також дивно якось вигляділо те, що в цьому листі вперто ставка все ж таки робилася на дату 14 грудня 1991 року, коли **"український футбол вийшов із складу Федерації футболу СРСР"**, явно ігноруючи усі викладені досягнення в період СРСР. Після цього у шанувальників футболу України одразу склалася думка, що іншої дати народження комусь дуже не хочеться визнавати.

Пізнавальна інформація:

ВІДПОВІДЬ президента Федерації футболу України Віктора Банникова футбольному клубу "Карпати" (Львів) на звернення від 27 грудня 1993 року

Федерація футболу України широко відзначатиме сторічний ювілей матчу української команди Львова з польською командою Кракова. 26 квітня 1994 року у Львові відбудеться перша офіційна гра відбіркової першості Європи серед юнаків до 18 років команд України та Нідерландів.

3 червня 1994 року всі футболісти, тренери та фахівці відзначатимуть "День футболу України" – другу річницю визнання українського футболу ФІФА. А днем народження незалежного українського футболу вважається 14 грудня 1991 року. Коли український футбол вийшов із складу Федерації футболу СРСР і більше ніколи ні від кого не залежатиме.

На долю українського народу випали важкі випробування: українська земля була під татаро-монгольським ігом, в складі російської та австро-угорської імперій, під польською шляхтою, німецькими загарбниками. 70 років – у складі СРСР. Та завжди українці любили і грали у футбол, показуючи своїм суперникам, що "ще не вмерла Україна". Цьому свідком – матчі в 1894 році (Львів – Краків), у 1941 р. ("Динамо" Київ - "Люфганза" Німеччина) (оце так перлина легенд радянського періоду та ще й з такими кричущими помилками, оце такі у нас були знавці історії свого ж рідного футболу у вищому його керівному органі – **Примітка автора**) та інші матчі, зокрема, Спартакіади народів СРСР. Прогресувати футбол почав на українській землі з 1900 року.

1912 року відбулися перші установчі збори Української футбольної ліги (що це за дурниці? – **Примітка автора**). Команди Одеси, Миколаєва, Києва і Харкова проводили матчі зустрічі. На українській території у 1915 році було зареєстровано 37 організацій з 650 футболістами, а у 1923 р. було вже 303 команди з 5415 гравцями. У 1924 році на всесоюзній першості команда м.Харкова стала переможцем і українські футболісти провели перші міжнародні зустрічі з командами робітничої спортивної спілки Фінляндії та Німеччини.

1933 року організуються в Україні дитячі команди, а у 1934 році організовано мережу дитячих футбольних шкіл.

У 1935 році збірна команда України виїхала за кордон, де провела ряд матчів з командами Льежа, Брюсселя, Парижа. У Парижі збірна України перемогла з великим рахунком 6:1 у професійного клубу "Ред Стар Олімпік". На початку Великої Вітчизняної війни (!?) українські команди неодноразово були призерами першості СРСР.

Чемпіонами СРСР були команди: "Динамо" Київ – 13 разів, "Дніпро" Дніпропетровськ – 2 рази, "Зоря" Луганськ – 1 раз. Володіли Кубком СРСР команди: "Динамо" Київ – 9 разів, "Шахтар" Донецьк – 4 рази, "Карпати" Львів, "Металіст" Харків і "Дніпро Дніпропетровськ – по одному разу.

Футболісти України виступали в усіх фінальних етапах чемпіонатів світу, де брала участь збірна СРСР. А на чемпіонаті світу 1986 року в Мексиці майже повним складом виступало київське "Динамо". Серед кращих гравців чемпіонату світу були посланці українського футболу: Юрій Войнов (1958), Валерій Поркуян (1966), Анатолій Бишовець (1970), Ігор Беланов (1986).

Чотири футболісти України стали у 1988 році олімпійськими чемпіонами у Сеулі: Олексій Михайличенко, Олексій Чередник, Володимир Лютий і Вадим Тищенко. Ще тричі збірна СРСР завойовувала бронзові олімпійські медалі. І серед призерів було немало вихованців українського футболу: 1972 рік – 8, 1976 – 11, 1980 – 2 футболісти.

Футболісти України брали участь у складі збірної СРСР ув усіх розіграшах чемпіонату (Кубку) Європи. Чемпіоном Європи 1960 року став Юрій Войнов, срібними призерами 1972 року – Євген Рудаков, Віктор Колотов, Володимир Трошкін, Йозеф Сабо. А у 1988 році срібні медалі європейського чемпіонату завоювали одразу 12 посланців українських клубів "Динамо" Київ, "Дніпро" Дніпропетровськ.

Значний вклад спортсмени України внесли для виходу в фінал у 1992 р. європейської першості. Так в іграх на провідних ролях у збірній СРСР (!?) були Олексій Михайличенко, Олег Кузнецов, Сергій Юран, Олег Протасов.

В Україні виросла велика плеяда досвідчених тренерів, а також інших спеціалістів футболу. До високих вершин свої команди приводили Михайло Товаровський, Олег Ошенков, Володимир Сальков, Віктор Носов, Володимир Ємець, Євген Кучеровський, Євген Лемешко, Валерій Лобановський, Анатолій Бишовець та інші. Найбільших успіхів на тренерській роботі досяг Валерій Лобановський. Під його керівництвом київське "Динамо" 8 разів ставало чемпіоном і 6 разів володарем Кубку СРСР. Були дві перемоги у Кубку володарів кубків, а також в Суперкубку УЄФА. А ще під його керівництвом збірна СРСР,





складена на базі київського "Динамо", вдало виступила на чемпіонаті світу 1986 року і завоювала срібні медалі чемпіонату Європи 1988 року.

Не можна не згадати роботу голів Федерації футболу України у післявоєнні роки, котрі все зробили для становлення українського футболу, щоб він не був у ізоляції: Кузнецов М.С., Мартинюк Ф.М., Ошенков О.О., Фоміних М.Ф.

На сьогодні український футбол має 60 нелюбительських команд, 685 відділень дитячо-юнацьких спортивних шкіл, 202 футбольні клуби, 37 975 футбольних команд, 14 000 суддів з футболу, 795 500 футболістів зареєстровано федерацією, які регулярно займаються футболом. Україна має потужну футбольну базу: 1031 стадіон. 20 765 футбольних полів.

На сьогоднішній день такою є історія українського футболу.

В.Банников
13 січня 1994 року

Тобто відповіли "на дурачка", як ще їх вчили за тих не таких вже далеких "сов'єтських" часів, коли думати не потрібно було, вказівки сипалися зверху, а ти тільки виконуй, зарплатню отримуй і вигаданий стандартний звіт про виконану роботу в "блокам'яну" не забувай вчасно відправляти. Лафа! І нащо боролися за цю самостійність? Хіба могли передбачити, що за часів незалежності ще й працювати потрібно буде. Ви тільки уважно, будь ласка, прочитайте цю "дурочку", яку вони офіційно відправили до ФК "Карпати" та яка, безумовно, стала надбанням українських засобів масової інформації. І сміх, і гріх. Львів'яни їм про затвердження дати народження й святкування 100-річного ювілею, а вони їм у відповідь на двох сторінках про досягнення українського футболу за часів СРСР, начебто ті такі дурні, що цього не знають. Тому, напевно, й вирішили навчити працівників прес-центру львівських "Карпат" "прописним істинам", відомим навіть усім школярам України. Чого це вони копірсаються в цій сивій давнині ще за часів царя-батюшки, нащо воно їм потрібно? Та й ще, такі-сякі, до нас "розумних" звертаються з якимсь "кóпаням м'ячем", ще й "напрягають", начебто нам більше немає чим займатися... Пробачте, може не всі серед керівництва були такими, може хтось теж вболівав за правду-матінку, але теж марно. А зараз справи щодо вивчення й висвітлення історичного минулого хіба кращі?

Прочитавши такого листа, президент львівського міні-футбольного клубу "Україна" Роман Мелех одразу вирішив ініціювати науково-теоретичний диспут з приводу дати народження футболу України, який було проведено 22 січня 1994 року. На диспуті відповідь В.Банникова була сприйнята з неприхованим незадоволенням.

Тоді допомогти клубу "Карпати" в справі ювілею зголосився народний депутат Ярослав Кендзьор, який організував звернення народних депутатів до Президента України Леоніда Кравчука. Підписали це звернення 15 народних депутатів України. Повний текст і цього документу ми наводимо, хоча якоїсь позитивної відповіді від першого президента України так і не дочекалися.

Пізнавальна інформація:

**Президенту України Кравчуку Л.М.
від народних депутатів України**

Вельмишановний Леоніде Макаровичу!

Ми, народні депутати України, звертаємось до Вас з пропозицією розглянути наше клопотання про створення на державному рівні організаційного комітету з відзначення 100-ліття футболу в Україні.

Дослідження спортивних журналістів, істориків та ентузіастів цього найпопулярнішого в нашій державі виду спорту, проведені останніми роками, яскраво підтверджують думку про те, що саме 14 липня 1894 року в місті Львові відбувся перший на українських землях офіційний **футбольний матч між командами "Сокіл" зі Львова та Кракова**. Гра завершилася перемогою львів'ян з рахунком 1:0, і що найважливіше – команда "Сокіл" (Львів) була представлена виключно місцевими футболістами. Докладна розповідь про перипетії матчу і обґрунтування тези про те, що відлік історії українського футболу слід вести саме від цієї події, були подані в газеті "Український футбол" (№41, грудень 1993 р.) в статті "Де вперше м'яч застугонів?".

У ході наукового диспуту, який відбувся 22 січня 1994 року під час проведення міжнародного міні-футбольного турніру "Різдвяні ігрища" у Львові, учасники (а серед них були науковці, спортивні фахівці та журналісти з Києва та Львова) дійшли одностайно до думки, яку виклали у зверненні до громадськості України:

1. Виходячи з документів, які було наведено на диспуті, вважати день 14 липня 1894 року, коли відбувся перший офіційний матч на землях України, - днем народження нашого футболу.





ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ

2. Рекомендувати історикам, футбольним фахівцям і засобам масової інформації у своїй діяльності користуватися висновками наукового диспуту.

3. Просити Міністерство у справах молоді та спорту, створити на державному рівні Оргкомітет з відзначення 100-річчя українського футболу.

На жаль, засоби масової інформації, за винятком, хіба що, львівських видань і "Українського футболу", досі обходять своєю увагою таку видатну подію в житті нашої України. Неодноразові звернення ФК "Карпати" (Львів), який першим вголос заявив про необхідність широкого відзначення 100-літнього ювілею і веде широку кампанію в цьому напрямку, до вищих посадових осіб Міністерства у справах молоді та спорту та Федерації футболу України досі не дали позитивного результату. Вони нашттовхуються на несприятливі ідеї організації святкувань з боку президента Федерації футболу України пана Віктора Банникова. Його позиція залишається і зараз незмінною. На його думку, український футбол повинен вести відлік своєї історії від дня виходу української Федерації футболу з підпорядкування Федерації футболу СРСР, тобто з 14 грудня 1991 року. Невже до цього українського футболу не було? Невже всі здобутки київського "Динамо" та інших наших клубів, гравців, тренерів на союзному та міжнародному рівні ми тепер будемо відносити до здобутків російського футболу, як це з успіхом роблять зараз російські газети, телебачення, футбольні історики і журналісти?

Ні в якому разі цього робити не слід. Наш футбол, яким ми повинні пишатися, є старшим від російського на три роки. А з бразильським та італійським – майже ровесники. І про це слід заявити на весь світ. Нехай усі знають, що Україна має давні традиції в спорті, і в футболі зокрема. Тому слід негайно, адже часу залишається все менше, створити на державному рівні Оргкомітет з відзначення цієї, без сумніву, історичної та видатної події.

В нашого народу зараз не так вже й багато радісних хвилин у житті. Святкування 100-ліття нашого футболу зігріє серця і душі наших співвітчизників, стане ще одним містком єднання всіх громадян України незалежно від віри, партійності чи національної приналежності.

Подаруймо нашому народові свято!

Народні депутати України: **Ярослав Кендзьор, Роман Іваничук, Ігор Деркач, Михайло Горинь, Степан Павлюк, Михайло Косів, Ігор Гринів, Михайло Батіг, Орест Влох, Тарас Нагулко, Володимир Яворівський, Анатолій Матвієнко, Павло Віцяк, Богдан Козярьський, Лесь Танюк.**

Тут вже інформація була ледь-ледь розширена, бо вже чітко з'явилися назви команд - "Сокіл" Львів і "Сокіл" Краків. І це припало усім до душі й в подальшому команди цих суперників вже лише так і іменували. Звісно, це було зроблено для підняття значення й інтересу до цієї події, та й до того ж, тут про якусь вигадку й мови бути не може, бо матч проходив в рамках зльоту існуючого тоді гімнастичного товариства "Сокул" в Галичині, щоправда деякі його іменують на той момент суто польським, хоча добре відомо, що серед його членів у ті роки було багато місцевих мешканців й інших національностей.

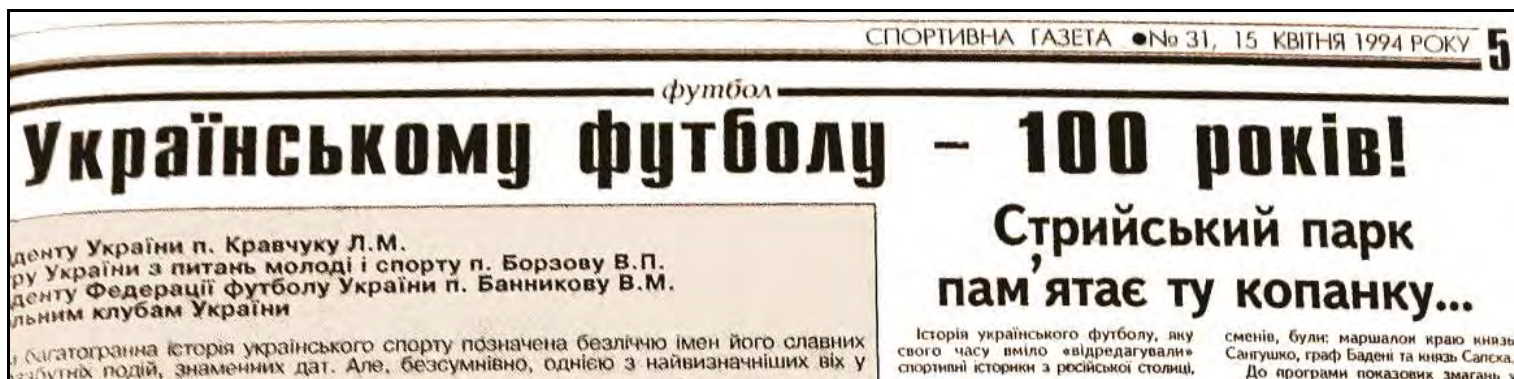
Очевидно лише одне - в подальшому треба було чекати обростання опису цього матчу все новими і новими подробицями, чисто в дусі радянських часів, які були ще свіжі в пам'яті "істориків" та "письменників", як титулованих, так і величезної армії нових, бажаючих доторкнутися до цієї благодатної й цікавої серед народу теми з обов'язковим внесенням нового не тільки з особистих досліджень, але й з свого кута зору, розуміння й бачення (особливо під замовлення бажаючих "погрітися" на цьому владних структур).

І ось у Києві, в приміщенні Міністерства з питань молоді та спорту за головування заступника міністра Миколи Черниша в квітні 1994 року відбулася нарада з приводу витоків футболу України за участю представників усіх регіонів. У цілому всі погоджувалися з аргументами ФК "Карпати", який представляв керівник прес-служби Ю. Михалюк, наведеними на користь 14 липня 1894 року, але присутні вирішили все ж

продовжити історичні дослідження розвитку футболу в інших регіонах країни. Ця робота затяглася на довгих п'ять з лишком років.

Вже наступного після наради дня цілу сторінку підготувала "Спортивна газета" за 15 квітня 1994 року №31, де, крім звернення ФК "Карпати" Львів до Президента України, була надрукована стаття Б.Люпи, Ю. Михалюка та Ю. Назаркевича (прес-служба ФК "Карпати" Львів) "Стрийський парк пам'ятає ту копанку...". Наведемо цитати з статті, щоб визначитися, як тоді був представлений перший матч на землях України:





"Історія українського футболу, яку свого часу вміло "відредагували" спортивні історики з російської столиці, досі залишається зитканою з протиріч і неясностей. Особливо це стосується часів зародження футболу в Україні. У переважній більшості людей сформувалася думка, що першими почали грати одесити. У нашому ж розпорядженні - великий фактичний матеріал, який підтверджує те, що 14 липня 1894 року саме в нашому місті народився не львівський, відтак і український футбол... (далі наводиться вже відома зараз читачу інформація, з якою він був ознайомлений в попередніх розділах - Примітка автора)

...Воріт, як таких, ще не було. Замість них були два високі прапорці, глибоко всажені у землю на відстані 10-12 кроків один від одного. Поле для гри вимірювалося 80-90 кроками. Куткових ударів і пенальті ще не били, але суддя вже був... Саме під час... зльоту і відбувся перший в історії львівського, а водночас і українського футболу. Матч між командами "Сокол" зі Львова та Кракова... Близько 17 години під звуки мелодій двох капел - львівської та краківської "Гармоній", на поле вийшла львівська команда - в сірих гімнастичних мештах, краківська - у синіх, обидві дружини - в білих футболках. Судити матч взявся вже знайомий нам професор Виробек...

Обидві команди нічого не знали одна про одну... Краків'яни, яких вже тривалий час тренував Зигмунд Виробек, до початку зустрічі зневажливо ставилися до львів'ян. Коли ж розпочалася гра, про зупинку м'яча не могло бути й мови: про подання і прийом м'яча, про різноманітні способи фінтів, дриблінгу, гри головою тоді ще не знали. Львівські "соколи" одразу заволоділи м'ячем і погнали його у бік гостей, які усією командою, приголомшені таким несподіваним початком, кинулися відчайдушно боронитися. Вони робили це вміло і надійно. Однак і львівські футболісти не думали відступати від краківських воріт.

Героєм цього дня, а точніше, автором переможного гола у ворота краківського "Сокола", став Володимир Хомицький - студент другого курсу учительської семінарії, в майбутньому вчитель і вихователь фізкультури одинадцятій львівській гімназії. З натовпу, який зосередився біля воріт краків'ян, вилетів м'яч і покотився йому під ноги. Хомицький, недовго думаючи, сильно вдарив. Воротар запізнився з реакцією, коли ж підняв руки, то виявилось, що м'яч його вже давно проминув...

Гол було забито на шостій хвилині матчу. На жаль, ця хвилина виявилася і останньою: через насичену програму другого зльоту "Сокола" і брак часу футболістам **наказали** зейльнити поле, на яке вже виходили гімнасти. Не допомогли навіть протести судді, який вимагав продовжити гру, **аби його земляки змогли відігратися.**

Таким чином, 14 липня 1894 року увійшло в історію. У цей погожий сонячний день (за даними обсерваторії Львівської політехніки було +24°C) на полі львівського міського стадіону народився як польський (а саме так вважають поляки), так і український футбол - так повинні вважати і ми, українці. Адже на території нашої України ніде раніше не зареєстровано документального підтвердження про те, що футбольний матч проводився за англійськими правилами, в присутності публіки і на полі, яке мало стандартні для футболу розміри. І що найголовніше - у команді львівського "Сокола" (та й краківського також) грали саме місцеві футболісти, а не такі, що тимчасово перебували в Україні (як у випадку з Одесою), і тому саме цю дату - 14 липня 1994 року - слід вважати днем народження не тільки львівського, але й всього українського футболу...".

Усі ж напевно звернули увагу, що та скупа інформація, яку мали на той час та й зараз історики завдяки знайденим документам, перетворилася в літературний опис події з безліччю нових подробиць. Треба розуміти авторів, які просто вимушені були подати якимось шість хвилин матчу в гідному цій події вигляді. Але й вигадок, на жаль, було вдосталь (в наведеному тексті статті вони виділені червоним кольором). Прикро, що багато з них пішли "кочувати" по іншим виданням і це вже зупинити було просто неможливо. І хоча основна теза події про те, що матч таки був у Львові, залишилася незламною, правдивою й підтвердженою багатьма документами, все ж деякий неприємний осадок залишився.

До того ж автори з незрозумілої причини загострили увагу спочатку на вигаданому зневажливому ставленні краківських футболістів до львів'ян, а потім так і взагалі на тому, що в цей день... народився й





ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ

польський футбол (начебто саме так вважали тоді поляки). Можливо, що автори заздалегідь передбачали незадовільну реакцію польських футбольних структур до визнання цієї дати днем народження футболу України і поспішили якось упередити їх. Бо саме ще в одній статті, надрукованій тут же поряд - під назвою

Чому саме цього року футбол України святкує ювілей?

"Чому саме цього року футбол України святкує ювілей?", автором якої був кандидат географічних наук, дійсний член Українського географічного товариства Іван Ровенчак, польське питання було дуже загострене:

"...Перший в Україні документально зафіксований футбольний матч за офіційними правилами відбувся 14 липня 1894 року у Львові між командами Львова і Кракова, що були сформовані із членів польського гімнастичного товариства "Сокіл"... Проте я хочу підкреслити, команда львівських "соколів" була укомплектована місцевими гравцями, тобто львів'янами..."

...Аргументи про те, що гімнастичне товариство "Сокіл" було польське, неприйнятні, бо там брали участь і українці, та й невдачна це справа ділити людей за національною ознакою в даній ситуації. Тут треба пам'ятати перш за все, що гравці команди були місцеві, львівські, а отже, і українські хлопці..."

...Потрібно гідно відзначити 100-річчя українського національного футболу незаперечно... Але найкраще було б організувати 14 липня 1994 року футбольний матч між збірними України і Польщі, присвячений сторіччю українського національного футболу..."

Переглянувши оці перші серйозні нариси щодо першого матчу в Україні, складається враження, що серед львів'ян вже в той час було немало противників визнання цієї дати. Викликає просто подив і нерозуміння нащо було в той час загострювати проблему на ніді неіснуючій інформації щодо припущень (не хочеться визначати це просто відвертими вигадками авторів - Примітка автора) тих же воріт на полі стадіону у вигляді якихось прапорців, які зверху хтось шнурком перетинав замість перекладини, або протягувати якийсь шнурок навкруги усього поля для позначення його меж? Нащо було "припускати", що прибулі до Львова краків'яни зневажливо ставилися до львів'ян? Нащо було загостряти увагу, що товариство "Сокіл" було польським товариством, адже українського "Сокола" ще тоді практично не існувало? До того ж двері до польського "Сокола" ніхто для інших національностей ніколи не закривав? А щодо вип'ячування святкування 100-річчя українського, чомусь саме **національного** футболу, так це взагалі не інакше, як провокацією і назвати не можна. Просто кидається в очі ота "стурбованість" і "занепокоєність" деяких "вчоних-географів" саме тим, що свято перетворюється не в українське, а в багатонаціональне. А цього дехто просто не міг ні тоді допустити та й зараз з "штанив виплигує", щоб цьому завадити.

Та підемо далі. 100-літньому ювілею була приділена досить значна увага: по-перше, статтю Ю.Михалюка та Б.Люпи **"Українському футболу 100 років!"** надрукував журнал "Старт" №7-8 1994 року на трьох сторінках (практично повтор статті прес-служби ФК "Карпати" Львів "Де вперше м'яч застугонів?", надрукованій в газеті "Український футбол" за грудень 1993 року - Примітка автора), а по-друге, взагалі 14 друкованих видань України, серед яких крім наведених газети і журналу були ще й газети "Голос України", "Молодь України" та ін., що закликали футбольну владу України підтримати ініціативу президента ФК "Карпати" Б.Кобрини й організувати футбольне свято на державному рівні. Але, на жаль, все безрезультатно.



Стаття в журналі "Старт" 1994 р.



ПЕРШІ КРОКИ ФУТБОЛУ УКРАЇНИ



Програмка матчу "Карпати"
Львів – збірна Кракова

Та свято у Львові все ж таки відбулося, хоча й лише на місцевому рівні. 12 липня на львівському стадіоні "Україна" відбулося урочисте відзначення 100-річчя започаткування футболу в Україні, в рамках якого "Карпати" провели міжнародний матч зі збірною Кракова. Перед грою виступив народний депутат України Я.Кендзьор, який зауважив, що завдяки чиновникам Мінмолодьспорту та президентові ФФУ В.Банникову, ця подія не була визнана на державному рівні. А щодо самої гри, то львівський арбітр Р.Зань зафіксував перемогу "Карпат" - 3:1. У львів'ян відзначились Леськів, Гамалій та Валенко.

До того ж і українська пошта порадувала філателістів запровадженням 14 липня 1994 року спеціального поштового штемпеля, яким гасилася поштова кореспонденція. Звісно, на штемпелі було вказано - "100 років львівському футболу", бо офіційних вказівок щодо ювілею саме футболу України на державному рівні не надходило. Але все ж марки колекціонери клеїли на спеціальні конверти, надруковані громадськими організаціями та приватними фірмами. Усього їх було чотири і саме на двох з них було вказано про свято 100-річчя футболу усієї України.



Наведемо ще й цитату з "Спортивної газети" №69 від 7.09.1994 року (стор. 5):

"Символічно, що стартову зустріч відбіркового циклу чемпіонату Європи наша збірна проводить у рік, коли українському футболу виповнилося 100 років. І, звичайно, всі ми сподіваємося, що наші хлопці зроблять нам подарунок, гідний цієї дати".





ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ

ОФІЦІЙНЕ ВИЗНАННЯ ДАТИ 14 ЛИПНЯ 1894 РОКУ - ДНЕМ НАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ УКРАЇНИ

А напередодні чергового, вже 105-річного ювілею, небайдужі до вітчизняної футбольної історії футболу, молоді ще тоді львівські ентузіасти-дослідники Юрій Михалюк, Юрій Назаркевич і Роман Мелех (Богдан Люпа вже не був серед них) та керівники Львівської обласної федерації футболу за сприянням тодішнього президента Федерації футболу України Валерія Пустовойтенка, першого віце-президента В.Банникова та генерального секретаря ФФУ А.Попова таки зініціювали чергові наради, щоб нарешті визначитися, де ж була "колиска" вітчизняного футболу? На першій нараді, що відбулася 19 травня 1999 року в конференц-залі національної Федерації футболу в Києві, було визначено критерії, згідно з якими визначальними для витоків футболу України мали бути такі фактори:

- офіційно проанонсована в пресі організація матчу;
- участь місцевих гравців у команді, яка є членом організованої спортивної структури;
- гра у футбол за чинними тоді футбольними правилами;
- екіпування футболістів;
- ігрове поле достатніх розмірів;
- присутність суддів і глядачів.

Матч, який відбувся у Львові, відповідав усім цим критеріям. А ось представники Одеси, Миколаєва, Кіровограда й Харкова документально підтвердити припущення щодо започаткування футболу в їхніх регіонах не змогли. На цій же нараді було запропоновано історикам інших регіонів України спробувати віднайти витoki місцевого футболу, а перед львів'янами було поставлено крім того, що доопрацювати раніше зібраний матеріал щодо підтвердження дати 14 липня 1894 року, але ще й надати статут спортивно-гімнастичного товариства "Сокіл". Дехто дуже не хотів визнавати Львів батьківщиною футболу України й вважав, що поставлене завдання неможливо буде виконати і визначення дати перенесуть на майбутні часи. Та ці "супротивники" глибоко помилились.



На нараді 19 травня 1999 р. у Києві біля приміщення ФФУ. Стоять (зліва направо): В.Кульчицький (Одеса), О.Двойнісюк (Миколаїв), В.Банников, Ю.Михалюк (Львів), Б.Карп'як (Львів), Ю.Назаркевич (Львів), Б.Воскресенський (Київ) та присів Р.Мелех (Львів)





Статут товариства був знайдений (це вам архіви не Царської Росії, а все ж Європи) і вже 2 червня 1999 року під час наступної наради всі присутні змогли з цим статутом ознайомитися, а також і з іншою інформацією з друкованих видань енциклопедичного плану з декількох країн. Звісно, у цих виданнях не було згадки про Україну, оскільки ця література виходила у 80-ті роки XIX століття, коли ще такої держави як Україна не було. Усі цитати з цих видань були прив'язані до польського футболу, хоча, як відомо, держава Польща була відновлена лише 1918 року, а тоді, наприкінці XIX століття Львів належав до Австро-Угорської монархії і був столицею Коронного краю Галичини та Володимирії. Оскільки до часу цієї другої наради цього року віднайти іншу, реальнішу інформацію щодо виникнення футболу на українських землях не вдалося, то учасники наради погодилися з львівською датою - 14 липня 1894 року, як офіційне започаткування літопису футболу України. Й домовилися на третій за ліком нараді того ж року підготувати спеціальний висновок з цього приводу й направити його у ФІФА та УЄФА.

І ось 15 червня на третій нараді цього року такий офіційний висновок нарешті було зроблено, за нього проголосували усі одностайно і він був підписаний усіма учасниками наради. Повний текст цього історичного документу потрібно навести й особлива зацікавленість є в переліку 33-х осіб, які його затвердили, тому що дехто і до цього часу вважає, що визначили дату народження футболу України лише самі львів'яни. Щоправда, в наведеному нижче документі ніяких висновків не зроблено - лише констатація фактів. Очевидно, що підписанти не наважилися зробити якісь висновки та переклали відповідальність на виконком Федерації футболу України, звернувшись до нього з пропозицією поставити останню крапку в питанні про дату й місце народження вітчизняного футболу.

Пізнавальна інформація:

ВИСНОВОК

щодо офіційного літопису українського футболу

Із середини XIX століття починає свій хід сучасний футбол на етнічних українських землях. Зокрема, 1878 року в Одесі відбулась перша презентація британськими моряками сучасного футболу місцевим мешканцям. Хоча ще в античні часи тогочасна гра, копана ногами, була вже відома населенню північного Причорномор'я (в VII-V століттях до нашої ери). Мешканці міст Ольвія (Миколаїв), Херсонес (Севастополь), Пантікапей (Керч) та інших заповнювали дозвілля цією грою, яка вже тоді стала масовою...

Наприкінці XIX століття сучасний футбол на етнічних українських землях став поширеним явищем. Із захопленням окремих груп він перетворився на народне спортивно-культурне дозвілля. Зокрема, в Галичині цьому посприяла програма розвитку футболу в гімназіях і вчительських семінарах. Яка вперше була опублікована 1891 року в монографії "Гімнастичні ігри шкільної молоді". Автором цієї програми став професор Ценар – відомий пропагандист гри. Саме він 1892 року першим привіз до Львова справжній футбольний м'яч з батьківщини сучасного футболу – Великої Британії.

Починаючи з 1877 року, в Коронному краї "Галичина та Володимирія" за сприяння цісаря Австро-Угорщини Франца-Йосифа проводилися загально краєві Виставки досягнень. Основною метою цих виставок була демонстрація здобутків у різних галузях промисловості, науки, мистецтва та культури в Галичині. Спорт, як новий елемент міської культури, на Виставці досягнень представляв галицькій громадськості свої здобутки в XXIII секції, де секретарем був професор Ценар. Згідно з протоколом від 10 липня 1893 року, оргкомітет гімнастичної (спортивної) секції ввів до програми заходів чергової загальнокраєвої Виставки, поряд з гімнастичними виступами, також велосипедні гонки та футбол. Перша демонстрація елементів футболу у Львові відбулась 5 червня 1892 року в перерві між гімнастичними виступами. То був показ нового виду спорту, який мав на меті зацікавити молодь. Фактично то був показ учителями та гімназистами набутих навиків у володінні м'ячем.

З нагоди проведення у Львові наступної загальнокраєвої Виставки, у Стрийському парку в червні 1894 року було завершено будівництво стадіону в суто англійському стилі з трибунами на 10 000 місць.

14 липня 1894 року у Львові відбувся матч між командами міст Львова та Кракова в рамках другого загальнокраєвого зльоту спортивного товариства "Сокол", учасниками якого були понад 3 тисячі українців. Це був перший офіційний матч на етнічних українських землях за участю місцевих городян, які мали навик гри у футбол згідно з чинними тоді правилами.

Першу письмову згадку про ту футбольну подію у Львові знаходимо на четвертій сторінці часопису "Львівська газета" в числі 161 від 17 липня 1894 року. Оригінал цієї газети знаходиться в науковій бібліотеці імені Василя Стефаника Національної академії наук у Львові.

У **серпневному** числі 1894 року спортивного видання "Гімнастичний путівник", який зберігається там же, подано розгорнутий звіт про другий загально крайовий зліт галицького "Сокола" у Львові, в якому кореспондент Ксавер Фішер докладно описав хід футбольного матчу 14 липня 1894 року. **"У суботу 14 липня о 17 годині на футбольне поле міського стадіону вийшли футболісти команд Львова та Кракова. Гравці львівської команди були в сірих гімнастичних штанцях, а краківські – синіх. Обидві команди були в білих футболках і гімнастичному взутті. Судив матч професор Виробек з Кракова".**





ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ

Підписали цей документ учасники наради з питань історії футболу України:

1. **Валерій Пустовойтенко** – президент Федерації футболу України, прем'єр-міністр України.
2. **Віктор Банников** – керівник наради, перший віце-президент Федерації футболу України.
3. **Борис Воскресенський** – віце-президент федерації футболу України.
4. **Анатолій Попов** – кандидат педагогічних наук, генеральний секретар Федерації футболу України.
5. **Ярослав Грисьо** – президент Федерації футболу Львівської області.
6. **Валерій Никоненко** – голова комітету по зв'язкам із засобами масової інформації ФФУ.
7. **Сергій Діброва** – помічник прем'єр міністра України.
8. **Роман Мелех** – член комітету футбольної історії та статистики Федерації футболу Львівської обл.
9. **Юрій Михалюк** – завідувач відділу спорту газети "Тиждень", м. Львів.
10. **Микола Моторний** – заступник головного редактора газети "Український футбол".
11. **Микола Ковальов** – кандидат історичних наук, футбольний оглядач, м. Кіровоград.
12. **Юрій Ландер** – футбольний оглядач, м. Харків.
13. **Юрій Назаркевич** – керівник прес-служби ФК "Карпати", м. Львів.
14. **Олександр Глівінський** – програма "Футбол від УТН", м. Київ.
15. **Юрій Корзаченко** – заступник головного редактора "Спортивної газети".
16. **Тарас Клим** – віце-президент Асоціації аматорського футболу України, м. Івано-Франківськ.
17. **Богдан Кобрин** – об'єднання промисловців та підприємців України, м. Київ.
18. **Андрій Заяць** – кандидат історичних наук, Українська академія друкарства.
19. **Володимир Боденчук** – головний редактор газети "Український футбол".
20. **Юрій Сай** – футбольний оглядач газети "Команда".
21. **Олександр Двойнисюк** – футбольний оглядач, м. Миколаїв.
22. **В'ячеслав Кульчицький** – футбольний оглядач, м. Одеса.
23. **Валентин Щербачов** – голова Спілки спортивних журналістів України.
24. **В'ячеслав Шарафутдинов** – прес-аташе ФК "Шахтар", м. Донецьк.
25. **Володимир Кампо** – кандидат юридичних наук, м. Київ.
26. **Богдан Карп'як** – віце-президент Федерації футболу Львівської області.
27. **Микола Зубалій** – член-кореспондент АПН України.
28. **Іван Ровенчак** – кандидат географічних наук, дійсний член географічного товариства.
29. **Костянтин Вихров** – кандидат педагогічних наук, Федерація футболу України.
30. **Віктор Догадайло** – Федерація футболу України.
31. **Олексій Семененко** – керівник прес-служби ФК "Динамо", м. Київ.
32. **Віктор Браницький** – футбольний оглядач газети "Голос України".
33. **Марк Левицький** – футбольний оглядач, м. Донецьк.

Викладена в цьому документі інформація щодо саме матчу зроблена досить виважено й вигадок майже не містить. До того ж нарешті вказана більш-менш достовірна чисельність глядачів, що були присутні на матчі. Лише невеличка помилка щодо посилання чомусь на серпневий номер "Гімнастичний путівник", хоча він насправді був жовтневим. Мабуть було велике бажання все ж наблизити звіт до самої події. До того ж наведена цитата з цього видання зовсім не відповідає дійсності, бо насправді там текст інший: *"...За чергою наступила гра в ножний м'яч (foot-ball). Приступили до неї два загони суперників, які відрізнялися кольором тренувальних штанів, загони краківський і львівський"*, а вказана в документі цитата запозичена з книжки Р.Вацека "Спортивні спогади", виданої вже аж 1947 року..

Ось такий дещо недолугий підхід до офіційного документу може декого з опонентів до цієї дати, безумовно, навести на роздуми щодо подробиці з метою підсилення враження від події, про яку не так вже й багато було на той час інформації. Адже для такого рангу документу просто неприпустимі навіть малі неточності, тому, наприклад, навіть те, що глядачів нарекли "українцями" (хоча тоді такої національності не існувало та й зльот той був запроваджений польським гімнастичним товариством "Сокул") просто неприпустиме. То хоча іменували їх "галичанами".

Дивно, але й зараз дехто з тих, хто підписав цей висновок, відмовляються від того, що підписали, й розповідають про те, що начебто нарада проводилася поспіхом (хоча було аж три наради - 19 травня, 2 і 15 червня), що представників півдня України запросили "для проформи", щоб показати "плюралізм думок і поглядів" (хоча нащо вони тоді підписи свої ставили, якщо були незгодні чи некомпетентні та непередготовлені). Ось що, наприклад, пише "підписант №21" О.Двойнисюк з Миколаєва:

"Хочу напам'ятати: пан Кульчицький для роботи в пресловутом совещанні опирался на все то, что было опубликовано прежде. В т.ч. - и на Галинского. Специально в архивы не ходил. Совещание было организовано в спешном порядке, нас (южан) туда пригласили скорее для проформы - показать плюрализм мнений) Позвали





Колю Ковалева (Кировоград) и Юрия Ландера (Харьков). Первый глубоко не копал, несмотря на свой статус профессора. Второй - специализировался всегда на прекрасных сборниках статистики. Меня все это совещание реально задело, но предъявить веских аргументов ни Одесса, ни Николаев не могли".

А "підписант №22" В.Кульчицький з Одеси так взагалі історією футболу ніколи не цікавився й незрозуміло нащо ж він тоді підписував те, з чим не згоден ще й зараз. Ось його твердження:

"...Можу розписуватись лише за себе та свої вчинки. Хоча я ніколи не був статистиком і дослідником футболу...", "...Я з січня 1993-го по весну 1997-го працював на стадіоні СКА, де розміщувався офіс команди СК "Одеса", у якій я був весь цей час прес-аташе, менеджером та селекціонером в одній особі... . Всі... пручалися, всім доводячи львівську версію щодо походження футболу в Україні".

На такі звинувачення й бездіяльність представників півдня України дуже добре відповів один з ініціаторів проведених досліджень Юрій Михалюк:

"Єдине можу сказати, що перед тим, як виконком ФФУ визнав дату 14 липня 1894 року як початок літопису українського футболу, це питання вивчалось протягом 5 років! До комісії були залучені футбольні історики практично з усіх регіонів нашої держави..."

...А коментувати чиясь брехню, я просто не буду. На цю тему мною вже давно все сказано і написано у моїх книжках, а також у спецвипуску газети "Український футбол", який вийшов ще до доленосного голосування на виконкомі ФФУ у 1999 році".

Але все ж переважна більшість "підписантів" відповідально віднеслась до дослідження.

До речі, щодо спеціального випуску газети "Український футбол", на який посилається Ю.Михалюк, то він вийшов у світ якраз напередодні засідання виконкому ФФУ завдяки зусиллям саме Б.Кобрини і Ю.Михалюка. Саме у цій газеті було опубліковане поздоровлення усіх уболівальників України з 105-річчям від тодішнього президента ФФУ Валерія Пустовойтенко. 3 липня 1999 року виконком Федерації футболу України узаконив це рішення. За головування першого віце-президента ФФУ Віктора Банникова 13 з 14 членів виконкому, які того дня приймали участь у роботі, проголосували за львівську дату 14 липня 1894 року як початок літопису футболу в Україні (утримався і не голосував лише Григорій Суркіс, який вважав чомусь, що вперше в Україні в футбол грали... у Миколаєві !?). Свої підписи під цим відповідальним рішенням поставило найвище керівництво футболу України - члени виконкому Федерації футболу України: перший віце-президент ФФУ **Віктор Банников**, віце-президенти ФФУ **Анатолій Біденко**, **Борис Воскресенський** і **Володимир Лашкул**, генеральний секретар ФФУ **Анатолій Попов** та члени виконкому **Костянтин Вихров** (Київ), **Геннадій Лисенчук** (Київ), **Валерій Стародубов** (Житомир), **Олександр Токаренко** (Миколаїв), **Віктор Безрук** (Луганськ), **Анатолій Дяченко** (Полтава), **Михайло Кусень** (Львів) та **Іван Житнюк** (Сімферополь).



Спецвипуск газети "Український футбол"

Цього ж дня була підписана першим віце-президентом ФФУ В.Банниковим і генеральним секретарем ФФУ А.Поповим Постанова №4 від 3 липня 1999 року "Про початок літопису футболу в Україні" (наведена в оригіналі на наступній сторінці). Крім основного питання про ухвалу дати 14 липня 1894 року, була дана вказівка до 30 липня 1999 року підготувати та надіслати необхідні документи по зародженню футболу України в УЄФА, що й було зроблено.

Таким чином була поставлена остання крапка в цій справі. Безумовно, це не означає, що висновки цієї постанови не можна змінювати, але це можливо тільки за умови знайдення і надання нових документальних підтверджень, щодо проведення хоча б якогось футбольного матчу між командами з місцевих громадян і додержання при цьому правил цієї гри, які діяли на той час. Це зробити можливо тільки одним засобом - розпочати вивчення документів, які збереглися в архівах. Інших шляхів немає. Та й не забувати про той складний шлях, який пройшли львівські дослідники до своєї мети.

Після остаточного вирішення питання з народженням футболу України група ентузіастів у Львові влітку 1999 року почала пошуки місця проведення першого в Україні футбольного матчу. Згідно план-схеми Стрийського парку з розміщенням павільйонів Виставки 1894 року та самого стадіону, знайденої доцентом





ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ

 ФЕДЕРАЦІЯ ФУТБОЛУ УКРАЇНИ
FOOTBALL FEDERATION OF UKRAINE
ВИКОНКОМ

ПОСТАНОВА 4

м. Київ № 4 - 03 - липня 1999 року

Про початок літнього футболу в Україні

Заслухавши доповідь представника Львівської ОФФ, Виконком

ПОСТАНОВЛЯЄ:

1. Інформацію прийняти до відома.
2. На підставі документів та висновку комісії ухвалити дату 14 липня 1894 року за початок літнього футболу в Україні, коли в рамках зльоту спортивного товариства "Сокіл" на етнічних українських землях за участю місцевих жителів відбувся футбольний матч між командами мідт Львова та Кракова.
3. До 30.07.1999 р. підготувати та надіслати необхідні документи по зарпідженню українського футболу в УЄФА.
4. Контроль за виконанням постанови покласти на генерального секретаря Попова А.В.

Перший віце-президент  **В.Банников**

Генеральний секретар  **А.Попов**



Постанова ФФУ про дату народження футболу України у Львові 14.07.1894 р.



ПЕРШІ КРОКИ ФУТБОЛУ УКРАЇНИ



кафедри економічної та соціальної географії Львівського Державного університету ім. І.Франка Іваном Ровенчаком у фондах наукової бібліотеки ім. В.Стефаніка, працівники географічного факультету університету 10 червня за допомогою спеціального геодезичного обладнання вирахували це місце, спираючись на існуючі орієнтири, і зробили відповідні позначки.

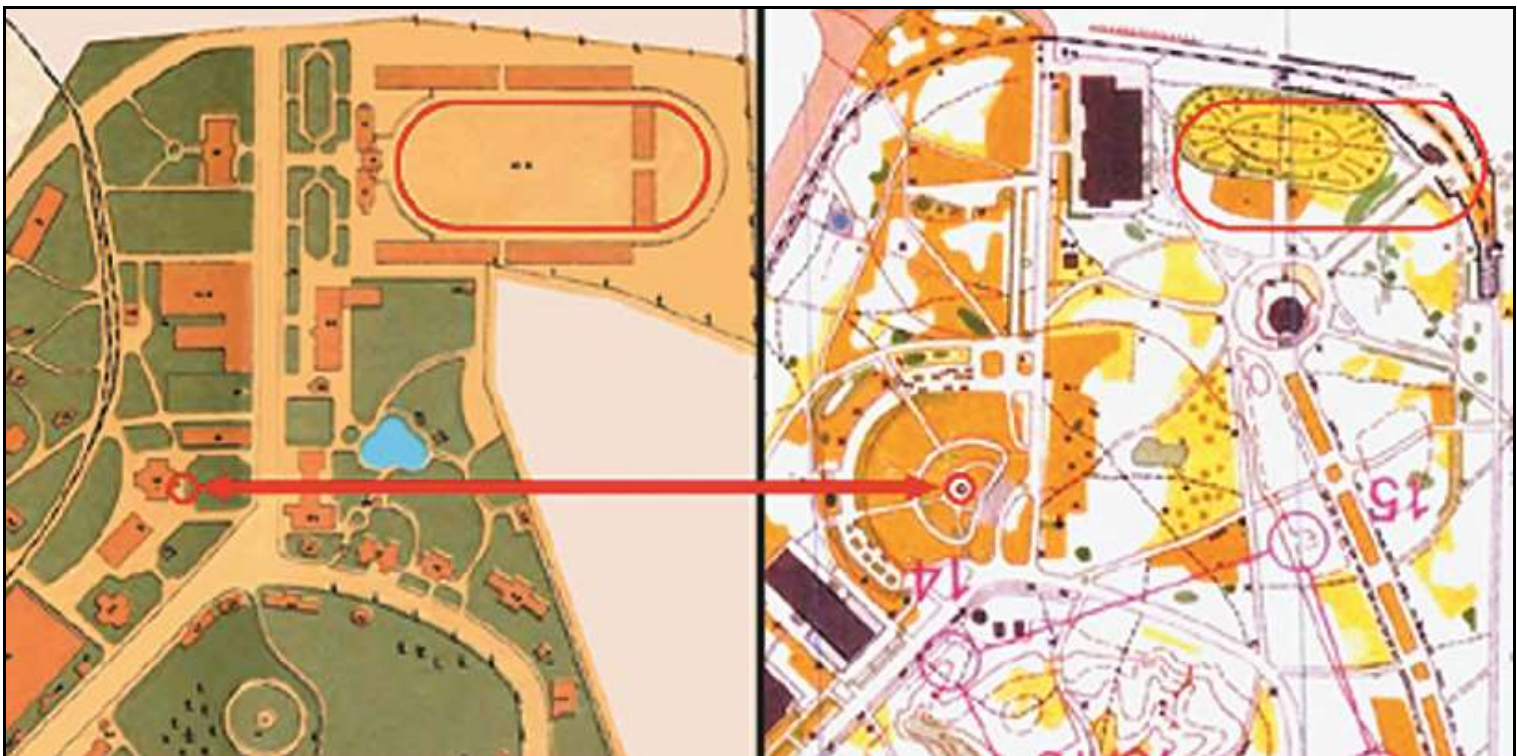


Пошукова група Виставкового стадіону у Стрийському парку (названого ними "Велетнем"): зліва направо: Я.Пастернак, Я.Грисьо, Ю.Зубач, Б.Карп'як, І.Ровенчак, Ю.Михалюк і Р.Мелех.



Ю.Зубач вбиває стовпчик в місці кута футбольного поля стадіону у Стрийському парку

Свідками цієї проведеної роботи були члени пошукової групи: ветеран львівського футболу Юрій Зубач, президент обласної Федерації футболу Ярослав Грисьо та віце-президент федерації Богдан Карп'як, голова комітету футбольної історії та статистики Роман Мелех, спортивний оглядач газети "Високий замок" Ярослав Пастернак, президент футбольного клубу "Карпати" Богдан Кобрин та один з авторів перших публікацій щодо витоків футболу України Юрій Михалюк, і саме вони вбили металеві стовпчики у місця, які позначали розміри футбольного поля. Ось тільки нащо їх вбивали, так і досі не зрозуміло, бо все одно ніхто на це в подальшому не зреагував.



Розміщення першого львівського стадіону на Стрийській рогатці в парку Кілінського (нині Стрийський парк) на картах Львова тих часів та сучасній (з позначкою місця встановлення пам'ятника народження футболу України в 2004 р.)





ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ

Та подивимося далі, як себе зарекомендували головні львівські "пошуковці" і "відкривачі". У Львові цього ж року "Галицькою Видавничою Спілкою" була видана перша сучасна книжка з висвітленням подій тієї давнини під назвою **"Історія львівського футболу"** (160 сторінок). Її авторами були Ю.Михалюк, Р.Мелех і Ю.Назаркевич. Чітко вказано, що ця книжка видана за редакцією Юрія Михалюка, тому відповідальність за правдиву інформацію лежить, звісно, в першу чергу на ньому. Та й саме за його авторством в першому розділі під заголовком "Стрийський парк пам'ятає ту копанку" жодної вигадки немає та й посилання на надруковане в книжці Р.Вацека "Спортивні спогади" відповідають тексту в повній мірі.

Підготовка до 110-річчя футболу України 2004 року, не чекаючи якихось державних заходів, була розпочата Львівською обласною держадміністрацією. Ще 30 січня 2004 року за її розпорядженням було створено оргкомітет з підготовки та відзначення цієї події. По-перше, була здійснена домовленість на проведення у Львові матчу між збірними командами міст Львова та Кракова, був навіть визначений бойовий склад збірної Львова з кращих вихованців міста, розкиданих по багатьом командам як України, так і інших країн Європи, а також було призначено й тренера цієї збірної - Андрія Баля. Та, на жаль, втрутилася Федерація футболу України й призначила на 10 липня у Львові проведення товариського матчу на цей раз вже не юніорських, а... молодіжних збірних України та Польщі.

Мало хто чекав, але на цей раз Верховна Рада України 1 липня майже 400-ми голосами народних обранців прийняла постанову про відзначення 110-річчя українського футболу, а Президент України Л.Кучма видав Указ про відзначення з нагоди ювілею державними нагородами багатьох ветеранів і активістів футболу.



Книжка "Історія львівського футболу"



Емблема свята



Плакат до свята



Талісман свята

Місцевою владою та Львівською обласною федерацією футболу була розроблена програма святкування цього ювілею на 10-11 липня 2004 року, яка була погоджена з Федерацією футболу України. 10 липня у Львові зранку на стадіоні "Сокіл" відбувся міжнародний турнір дитячо-юнацьких команд, а згодом в актовому залі Львівського державного інституту фізкультури (ЛДІФК) пройшла святкова академія та круглий стіл, де був



О.Бандурко з Я.Гришою на академії в ЛДІФКу



Відкриття святкової академії в залі ЛДІФКу



ПЕРШІ КРОКИ ФУТБОЛУ УКРАЇНИ



присутній перший віце-президент Федерації футболу України Олександр Бандурко. Від імені ФФУ він вручив почесні грамоти та подарунки львівським ветеранам футболу і функціонерам.

О 18-й годині на львівському стадіоні "Україна" розпочався матч "молодіжок" України та Польщі, який закінчився бойовою нічиєю - 1-1. А наступного дня було проведено на честь ювілею ще й товариський матч між ФК "Карпати" Львів (Україна) та ФК "Полонія" Варшава (Польща). До обох матчів були випущені дві чудово оформлені офіційні програмки для вболівальників на згадку про це свято.



Офіційні програмки на матчі на честь свята



Нагородження ветерана Ю.Зубача на святковій академії в залі ЛДІФКУ

А вже восени святкування продовжилося. За розробленою новою програмою у Палаці культури залізничників 12 жовтня відбулася велика науково-практична конференція "Український футбол: витоки, традиції, перспективи", присвячена чомусь саме проблемам футболу України, аналізу справ у ньому та перспективах його розвитку. На конференцію було запрошено 135 істориків, науковців та футбольних особистостей зі всіх регіонів України. Відкрив конференцію президент Федерації футболу України Григорій Суркіс, який розповів про становлення... незалежного футболу України.

Серед доповідачів слід відзначити киян Миколу Зубалія та Валерія Старкова, львів'ян Юрія Михалюка та Романа Мелеха, а також Олександра Двойнисюка (Миколаїв), Сергія Грудняка (Луцьк) та ін. Цікаво, що учасники конференції запропонували створити українську федерацію футбольної історії та статистики, яка могла б гідно представляти нашу державу у відповідній світовій федерації. Та, на жаль, це було тільки побажання. А вже після закінчення офіційної частини конференції Почесними грамотами Верховної Ради України було нагороджено багато фахівців, які працювали в той час в галузі футболу та й фізкультури та спорту взагалі.

Технічним комітетом Федерації футболу України була видана (на жаль, зовсім незначним накладом) у Львові досить цікава офіційна книга "Футбол в Україні - витоки, традиції, перспективи" (Матеріали наукової конференції, присвяченої 110-річчю українського футболу), на 312 сторінках якої були вміщені нариси з історії футболу за дослідженнями, проведеними на той час науковцями (на повідомлення й висновки більшості з них надалі будуть надані стверджуючі або критичні посилання для встановлення історичної достовірності з документальним підтвердженням викладеного - Примітка автора).



Книжка "Футбол в Україні – витоки, традиції, перспективи"



Програма осінніх урочистостей





ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ

В багатьох друкованих виданнях шанувальники футболу могли побачити привітання Президента Федерації футболу України Григорія Михайловича Суркіса зі святом 110-річчя саме футболу України, тому і цей текст ми наведемо тут в повному обсязі без скорочень:

14 липня 2004 року - 110-річчя українського футболу!

Щиро вітаю зі святом усіх шанувальників футболу в Україні!



На тлі багатих на традиції європейських країн, які звикли пишатися своїми глибинними футбольними витоками, Україна теж може похвалитися більш як столітньою історією. І хоча український незалежний футбол молодий за віком, наше коріння живлять надбання багатьох попередніх поколінь, які творили футбольну історію у складі великих держав - Австро-Угорщини, Польщі та Радянського Союзу.

Минуло більше сторіччя відтоді, як у матчі у Стрийському парку міста Львова перемогою місцевої команди "Сокіл" над збірною міста Кракова розпочався офіційний літопис українського футболу. За досить бурхливий і активний період вітчизняному футболу довелося пережити злети і падіння. Звитяги наших спортсменів назавжди залишаться взірцем сили людського

духу та фізичної витривалості, прикладом для виховання молодого покоління.

Щороку наш поступ стає більш динамічним і впевненим, підвищується авторитет національної федерації футболу в ФІФА та УЄФА, Україна є повноправним і визнаним членом європейської і світової футбольної сім'ї. Особливі сподівання пов'язуємо зі спільним проектом щодо проведення в Україні та Польщі футбольного єврофоруму-2012, схваленого Президентом України Леонідом Кучмою з метою популяризації футболу в країні і посиленні державної підтримки його розвитку.

Святкові заходи з нагоди 110-ї річниці українського футболу мають стати поштовхом для подальшої широкомасштабної комплексної роботи, пошуку нових і неординарних ідей, що сприятимуть розвитку гри в країні на якісно новому рівні в майбутньому. Бажаю всім успіхів та натхнення у цій вкрай важливій справі. Особлива подяка ветеранам футболу та всім, хто вболіває за гру мільйонів, за внесок у зміцнення спортивних позицій України.

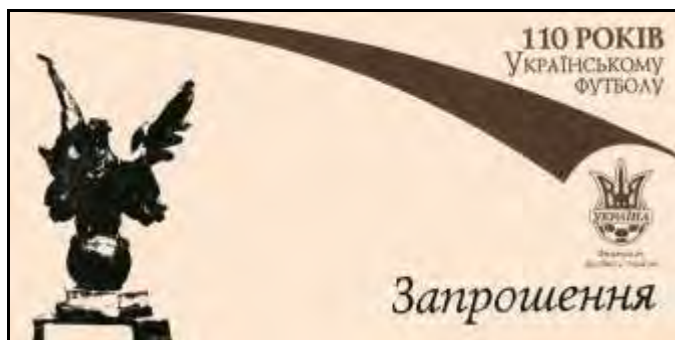
Бадьорості духу й оптимізму, вдалих стартів і перемог! Нехай радують своїми здобутками на смарагдових полях України і Європи як визнані вітчизняні майстри, так і молодь, котра торує шлях до футбольного Олімпу! А армія симпатиків та учасників футбольних дійств упевнено зростає!

Об'єднаймося заради футболу!

**Народний депутат України,
президент
Федерації футболу України,
член Виконкому УЄФА
Григорій Суркіс**



ПЕРШІ КРОКИ ФУТБОЛУ УКРАЇНИ



Запрошення на святковий концерт в оперному театрі

Ввечері 12 жовтня після поєдинку молодіжних збірних України та Грузії, де господарі перемогли - 6-0, у Львівському театрі опери та балету ім. С.Крушельницької відбулася урочиста Академія присвячена ювілею футболу України. Святковий вечір розпочався з концерту, а потім було нагородження.

Орденами, відзнаками та грамотами були нагороджені ві-

домі тренери, функціонери, футболісти та спортивні журналісти. Потім після завершення концерту для громадськості вперше пролунав новий Гімн української національної команди, під який вже наступного дня збірна України у Львові вийшла на двобій у відбірковому матчі Чемпіонату світу 2006 року зі збірною Грузії і перемогла - 2-0.

Апофеозом святкування стало відкриття 13 жовтня пам'ятного знаку "Львів - батьківщина українського футболу", підтримку на встановлення якого надала Федерація футболу України. Громадські слухання щодо визначення місця для встановлення цього пам'ятного знаку (керівник проекту - Б.Кобрин, скульптор - Я.Скакун) показали, що він мав бути на тому ж місці в Стрийському парку, де, власне, і відбувся перший історичний матч, і нагадувати про ту визначну подію, та на жаль, це було виконано не в повному обсязі, бо зовсім не звертаючи увагу на проведені раніш працівниками географічного факультету університету дослідження за допомогою спеціального геодезичного обладнання й встановлені членами пошукової групи позначки-стовпці. Пам'ятник міська влада вирішила встановити в цьому парку, але на достатньо далекій відстані від місця колишнього знаходження стадіону. Але ж напис на пам'ятнику вказував інше **"На цьому місці 14 липня 1894 року львівський "Сокіл" перемігши футбольну команду Кракова започаткував літопис українського футболу"** (й до того ж не "Сокіл" Львів, а зовсім інша команда, як ми вже знаємо - Примітка автора)



Програмка святкового концерту



Пам'ятний знак народження футболу України в Стрийському парку Львова



Напис на пам'ятнику





ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ

Під час урочистої церемонії відкриття пам'ятного знаку вітальне слово до численних львів'ян та гостей міста прозвучало від президента Федерації футболу України Григорія Михайловича Суркіса, який віддав належне галичанам - родоначальникам вітчизняного футболу і пообіцяв, що на місці поблизу цього пам'ятного знаку спорудять майданчик зі штучним покриттям для занять футболом. Під час відкриття пам'ятного знаку теж відбулося нагородження футбольних фахівців та тренерів і, звичайно будівельників, які зробили все для того, аби вчасно відкрити цей знак, який став окрасою всього старовинного міста Львова.



Відкриття пам'ятного знаку Г.М.Суркісом



Покладання квітів Г.М.Суркісом до пам'ятного знаку

На жаль, мало хто знає про викарбовані на п'ятигранному постаменті цього чудового монументу написи й зображення. На верхніх гранях м'яча, на які опирається постамент зображені п'ять символічних емблем:



Одразу відмітимо, що емблеми футбольних команд "Сокіл" Львів і "Україна" Львів неофіційні й до усіх недоліків налічують вигадані дати створення цих команд (по-перше, 1894 року було утворено українське Гімнастичне товариство "Сокіл", а футбольні команди при його відділеннях з'явилася набагато пізніше, тому звідки узялася дата "1892" взагалі невідомо; по-друге, ніяких документальних підтверджень про створення футбольної команди "Україна" 1903 року не існує, а саме спортивне товариство "Україна", як усім відомо, було створено лише 1911 року - Примітка автора).

На постаменті над кожною з цих емблем викарбований текст:

- над першою фасадною емблемою під офіційною на той час емблемою Федерації футболу України накладні літери: **"Львів - батьківщина українського футболу";**

- з правої сторони пам'ятника над "емблемою" футбольної команди "Сокіл" Львів зверху встановлена плита з написом накладними літерами: **"На цьому місці 14 липня 1894 року львівський "Сокіл", перемігши команду Кракова, започаткував літопис українського футболу"** (хоча по-перше, не на цьому місці, а поряд, та по-друге не "Сокіл", а "Коло вчителів", але не будемо вже дуже прискіпливими - Примітка автора), а нижче викарбовано зовсім недоречний текст про якийсь зовсім інший ФК "Сокіл" Львів, який за радянських часів аж 1967 року таки проявив себе: **"1967 - ФК Сокіл Львів - володар Кубка Радянського Союзу з футболу серед колективів фізкультури";**





- з лівої сторони пам'ятника над "емблемою" футбольної команди "Україна" Львів зверху встановлена плита з написом накладними літерами: **"На цьому місті з 1911 до 1939 року на стадіоні "Сокіл-Батько" тренувалась та проводила матчі команда спортивного товариства "Україна"** (знову ж, не на цьому місці, а поряд), а нижче взагалі незрозумілі роки перемог якоїсь молодіжної команди "Україна" Львів тричі в якомусь кубку, 5 разів на Чемпіонатах Європи і один раз навіть на Чемпіонаті світу (виявляється це команда з зовсім іншої гри - "футзалу", тоді "міні-футболу" - **Примітка автора**). Дивно, яке це має відношення до народження футболу України? Важко зрозуміти авторів пам'ятника.

До речі, щодо цих двох вищевказаних написів - автор перемовився з справжніми знавцями історії львівського футболу й взяв наступне:

1. Пам'ятник було встановлено без відповідного і обов'язкового в таких справах конкурсу;
2. Написи, які там подані з боків та тилу означають:

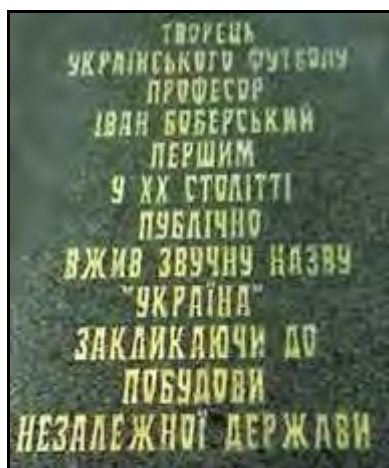
- досягнення зовсім не футбольної, а футзальної університетську команду "Україна" - і зовсім не чемпіонів світу 1997, та чемпіонів Європи - 2000-2004 років, а переможців звичайних міжнародних студентських турнірів різного сумнівного гатунку;

- напис про перемогу львівського "Сокола" у 1967 році означає перемогу команди військового 125-го заводу в "кубку мільйонів", але якщо автори написів вирішили увіковічнити здобутки футболу Львова (навіть не Львівщини, і навіть не всієї України), то чому не згадуються такі ж перемоги ЛВВПУ РА і ВМФ (команди львівського політехнічного училища), перемогу "Карпат" у 1969 році, перемогу збірної Львова у Кубку Польщі в 1938 році, львівського СКА - у Кубку УРСР у 1964 році та їх чемпіонство УРСР у 1965-му, бронзові нагороди "Карпат" у сезоні 1997/98 рр.??? А до того ж, куди ділися чотири чемпіонства Польщі львівської "Погоні"?

Взагалі, ці написи на самому пам'ятнику - доказ провінціалізму, заангажованості розробників. Саме хтось таки добився від граверів, щоб такі "гучні" написи вони там втулили без будь якої перевірки з боку хочаб відповідної комісії обласної федерації футболу. Адже тулити якісь написи, тим більше місцевого статусу на пам'ятнику загальноукраїнського призначення - ще один прояв рагулізму тих, хто мав відношення до нього.

Ще є кілька просто кричущих застережень, хоча вже це навряд чи хто змінить:

- позаду над ювілейними емблемами ФІФА та УЄФА з однієї сторони фігурує недоречний до народження футболу на українських землях напис про вживання назви "Україна": **"Творець українського футболу професор Іван Боберський першим у ХХ столітті публічно вжив звучну назву "Україна" закликаючи до**



побудови незалежної держави" (то начебто цей "професор" не тільки був батьком якоїсь там гри під назвою "український футбол", але й взагалі виходить був засновником незалежної України? Пробачте, але такий напис на пам'ятнику взагалі абсурдний - **Примітка автора**),

- а з іншої сторони - напис, на якому не обійшлося й без "творців" монументу: **"Пам'ятний знак на відзначення 110 річчя українського футболу встановила Федерація футболу України та меценати Кобрин Б.С., Мелех Р.Б., Писарчук П.І., Стратонов С.А."**, а до цього ще й знизу ви-карбували: **"Автори Мелех Р.Б., Кобрин Б.С."** (чомусь прізвища скульптора та архітектора обминули увагою - **Примітка автора**).





ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ



Книжка "Таємниці львівського футболу"

Цього ж 2004 року була видана в Львові у видавництві "Піраміда" ще одна книжка Ю.Михалюка під назвою **"Таємниці львівського футболу"** (192 сторінки), де вже в розділі "Замість передмови" подія першого матчу починає помаленьку обростати незрозумілими вигадками:

- на сторінці 7 вже вказано, що єдиного гола було забито не на 6-й хвилині, а чомусь вже на **7-й** і, до того ж тут і на сторінці 25, до документальних джерел включена чомусь ще й русинська (українська) газета "Дѣло", хоча там взагалі жодного слова про матч не було опубліковано;

- на сторінці 8 вже вказано саме конкретно про **7-тисячну глядацьку аудиторію** на 10-ти тисячному стадіоні, хоча єдина газета, яка сповіщала по чисельність публіки, "Кур'єр львівський" за 17.07.1894 р. чітко вказувала: **"Величезні, розраховані на 10.000 глядачів трибуни, зайняла публіка заледве наполовину..."** (звісно, можна й треба якось враховувати й глядачів, що стояли в тих місцях де трибун не було та за трибунами, але тоді просто необхідно вказувати, що це приблизна чисельність, а не точно зафіксована);

- на сторінці 24 наведений титул газети "Кур'єр львівський" №194 за 15.07.1894 р. і в тексті на нього йде посилання, а прикладена до нього сторінка з текстом з цієї

газети за 17.07.1894 р. з датою зверху підробленою на 15 липня - це вже взагалі незрозуміло навіщо було робити;

- на сторінці 28 ще й вказано, що суддя Виробек під час матчу застосовував начебто один з хронометрів, які спеціально були вперше закуплені до зльоту "Сокола" вартістю 25 німецьких марок, про що писав "Гімнастичний путівник" за **липень** 1894 року (!?). І наведено навіть зображення цього хронометра...

А наступного 2005 року побачила світло так названа "книжка-альманах" того ж Юрія Михалюка, але на цей раз вже в співавторстві з Богданом Кобриним (президентом ФК "Карпати" Львів) під назвою **"Львівське коріння українського футболу"** (на 72 сторінках з численними кольоровими ілюстраціями), видана тією ж "Пірамідою", в якій без жодного виправлення, один до одного скопійований з попередньої книжки розділ "Замість передмови", який тут вже отримав назву "Сімдесят місяців до визнання". Повторювати вказані вище вигадки ще раз не має ніякого сенсу. Позитивним в цій книжці було те, що в ній була висвітлена історія затвердження знаменної дати на державному рівні як саме дати народження футболу України, з наведенням усіх офіційних документів та ілюстрацією святкування 110-річчя цієї події у Львові 2004 року.



Книжка "Львівське коріння українського футболу"

Звісно, у прискіпливого читача виникає вже занепокоєння щодо зникнення в ці роки будь-якої уваги до деяких львівських подвижників, які приклали досить багато зусиль до визнання Львова батьківщиною футболу України. Особливо відсутність будь якої інформації про головного пошуковця-архіваріуса перших кроків футболу в цьому місті - Б.М.Люпи. Саме ним в ці часи була вже знайдена достовірна інформація про львівську команду - учасника цього першого матчу, яка мала чітку назву - **"Гімнастично-співоче коло вчителів народних шкіл"**. Але керівництво футболу області та й України в цілому вже й мови не хотіло мати про якісь зміни, та й ще з яскравих назв "Соколів" на яесь там "співоче коло вчителів".

І лише через 10 років, коли пристрасті навколо цих подій вже вщухли, Б.М.Люпі вдалося таки, як нікому до нього, видати свою книгу під назвою **"Хроніки львівського футболу"** (I-й том: друга половина XIX ст.-1965 р.) великого формату і на 596 сторінках з великою кількістю ілюстрацій. Звісно, без допомоги йому це навряд чи вдалося зробити, тому треба відмітити й вклад його співавторів - Івана Яремка і Ярослава Грисьо.



Книга Б.Люпи





Та все, що в наші часи напридумано й понаписувано, нас цікавить, звісно, в останню чергу. Для нас головне те, що документально підтверджено. А з документів, як ми вже впевнилися, є лише інформація у 7 нарисах з газет 1894 року, з однієї газети 1907 року та з спогадів, опублікованих 1947 року. Все. Інших документів саме про цей матч на цей час не існує, вірніше поки що вони не знайдені. А існуючі документи куці й ми текст їх знаємо завдяки дослівному перекладу, зробленому Б.Люпою з польської мови. Якщо ж створити репортаж про саме цей футбольний матч лише за існуючими документами, а також за інформацією, яку ми маємо про перший Виставковий стадіон у Львові (викладена в попередньому розділі), то його можна звести лише до наступного:

Дата матчу: 14 липня 1894 року

Учасники матчу: команди Львова (ГСКВ) та Кракова ("Сокул") (ні в кого немає жодного сумніву, що вони презентували товариство "Сокул", до якого входили відділення, так звані "гнязда", Львова, Кракова та інших міст. До того ж і матч проводився в рамках П зльоту цього товариства - **Примітка автора**)

Результат матчу: 1:0

Місце проведення: місто Львів, Виставковий стадіон (те, що він був збудований за досвідом кращих спортивних арен в ті часи, в тому числі і для можливого в майбутньому проведення різних ігор, в тому числі й футбольних матчів, впевнений що ні у кого жодного сумніву немає. А для порівняння наведемо тут два фото кращих стадіонів Великої Британії тих часів - **Примітка автора**)

Погодні умови: спекотно (є інформація львівської обсерваторії, опублікована в газетах - +24°, сонячно - **Примітка автора**)

Чисельність глядачів: понад 5 тисяч (відомо, що трибуни стадіону вмщували 10 тисяч осіб - **Примітка автора**)

Арбітр матчу: Зигмунт Виробек (Краків)

Час матчу: до першого забитого голу, тобто 6 хвилин (очевидно через брак часу, відведений для усіх виступів зльоту. Іншого просто не можна уявити, бо матч було припинено саме після першого забитого м'яча - **Примітка автора**)

Автор голу: Владзімеж Хоміцький (на 6 хвилині, ударом ногою у ворота)

Ось і вся документально підтверджена інформація. Звідки взялася інформація про якісь щогли з прапорцями замість воріт, в яких замість перекладини була протягнута мотузка, та й чому межі поля були позначені теж мотузкою? В цей час уже на стадіонах Європи була перекладина на воротах (подивіться наведені ілюстрації) й проблем з встановленням воріт на львівському стадіоні начебто ж ніяких і не могло бути. До того ж, розмітити поле, навіть без трави (посипане пісочком), можна було й будь-яким іншим способом.

А звідки взялося, що грали на полі лише поляки? Адже документально неодноразово підкреслювалося, що до лав польського гімнастичного товариства "Сокул" в то й час залучалися й українці, й євреї, й мешканці інших національностей. До того ж, практично до цього року це товариство було єдиним гімнастичним у Галичині й наголошувати його належність виключно до польської нації (тим паче більшості у Львові) навряд чи мало тоді якийсь сенс. Хоча, звісно, прагнення до створення й інших спортивних товариств і саме на національній основі безумовно вже починали виникати, й поступово такі осередки починали створюватися.

Завдяки зробленим в останні 10 років дослідженням Б.Люпи та його знахідкам, вдалося визначитися з точною назвою львівської команди, якій керівництвом місцевого товариства "Сокул" було доручено прийняти участь у цьому матчі - команді **"Гімнастично-співоче коло вчителів народних шкіл міста Львова"** ("**Koło Gimnastyczno-śpiewackie nauczycieli szkół ludowych miasta Lwowa**") та ще й з найімовірнішими учасниками цього матчу з обох сторін, враховуючи що тоді спортсмени були різнопланові й займалися різними видами спорту (переглянувши усіх осіб, що входили до цих осередків того року й перевірили їх участь у футбольних зустрічах в подальшому).

Таким чином, використовуючи усю наведену вище інформацію, вже зараз можна скласти перший



1893 р. Манчестер. Фінал Кубка Англії



1894 р. Глазго."Селтік парк",матч Шотландія-Англія





ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ

протокол **першого в історії футболу України офіційно проведеного матчу, який відбувся у Львові 14 липня 1894 року на виставковому стадіоні міста за програмою II зльоту гімнастичного товариства "Сокул" між командами львівського "Гімнастично-співочого кола вчителів народних шкіл" та краківського "Сокола", який закінчився перемогою львівської команди з рахунком 1:0:**

Ще обов'язково треба відмітити, що за активну участь у II сокольському зльоті львівське керівництво "Сокула" та комітет II загальноукраїнської виставки досягнень відзначили "Гімнастично-співоче коло вчителів народних шкіл міста Львова" почесною срібною медаллю. До речі, добре відомо що крім того, що до складу цього спортивного осередку входили поляки, українці, євреї, чехи та німці, до занять спортом у цьому осередку залучалися школярі старших класів шкіл та студенти.

Протокол матчу №1:

Гімнастично-співоче коло вчителів народних шкіл (Львів) - "Сокул" (Краків) - 1:0

14 липня 1894 р. м. **Львів** (Коронний край Галичини і Володимирії Австро-Угорської імперії). Виставковий стадіон. Показовий матч II-го зльоту гімнастичного товариства "Сокул" (матч за скороченою процедурою), + 24°C, сонячно, понад 5 000 гляд.

Суддя: Виробек Зигмунт (Краків)

Львів (орієнтовний, імовірний склад, за алфавітом, в дужках - вік гравця): **Белецький Мар'ян** (19), **Гологурський Броніслав** (21), **Козьол Александер** (20), **Марціховський Кароль** (19), **М'яновський Станіслав** (27), **Ноах Вілібальд** (21), **Рудницький Северин** (20), **Теодорович Ксенофонт** (20), **Хрестельбауер Людвік** (21), **Хоміцький Владзімеж** (16), **Яворський Корнелі** (28). Керівник - Е.Ценар.

Краків: Долінський М., Двожак, Міхальський С., Служевський К., Вашкевич Й. ...

Голи: 1:0 - **Хоміцький Владзімеж** (6 хв.).

Також є можливість навести більш-менш повну біографію автора першого забитого голу в історії футболу України:

Пізнавальна інформація:

Хоміцький Владзімеж (Włodzimierz Michał Chomicki) – вчитель XI гімназії м. Львова, автор першого голу в історії футболу України.

Народився 19 квітня 1878 р. в м. Львові Коронного краю Галичини та Володимирії Австро-Угорської імперії - помер 12 липня 1953 р. в м. Хоцянув (Польща, воєводство Дольношльонське).

Вчився в одній з початкових шкіл м. Львова, а з 1893 р. (з 15 років) у львівській вчительській семінарії, після закінчення якої продовжив навчання у Львові та Відні (до 1903 р.). Працював вчителем в XI гімназії м. Львова.

Брав участь у діяльності "Гімнастично-співочого кола вчителів народних шкіл міста Львова" ("Koło Gimnastyczno-śpiewackie nauczycieli szkół ludowych miasta Lwowa"), приймав участь у першому футбольному матчі на теренах України, забив першого гола в історії футболу України (у 16 років). Згодом входив до Грона вчителів гімнастичного товариства "Сокул". Працював ще й в товаристві "Вчителів народних шкіл Львова". Через стан здоров'я не був призваний до армії під час першої світової війни.

Був одружений з 1911 р., овдовів 1930 р., потім другий шлюб, який одразу розпався, дітей не мав.

З 1938 р. на пенсії, пережив у Львові окупацію під час другої світової війни. На зламі 1945-46 рр. під час примусового виселення поляків зі Львова переїхав до Польщі на так звані "повернуті території" у містечко Хоцянув на Дольному Шльонську.

1988 р. за сприянням клубу "Сталь" Хоцянів на його могилі встановлено пам'ятну меморіальну дошку з написом: **"14 липня 1894 року у Львові на стадіоні "Сокола" відбувся перший офіційний футбольний матч між дружинами Кракова та Львова. Перше взяття воріт у цьому матчі здобув... ВЛОДЗИМЕЖ ХОМІЦЬКИЙ"**

Зверніть увагу на велику кількість наведених документів щодо першого матчу. Ніде раніше на теренах сучасної України нічого подібного не збереглося. Та й, відверто кажучи, такі повні докази й не могли зберегтися у Російській імперії, тому що у футбол у ті часи навіть якщо й грали "дикі" команди тієї ж Одеси, то важко уявити собі, чим вони грали, де грали та за якими правилами. Публікувати в газетах про ці ніде не зареєстровані команди за російськими законами не віталось, хіба що у "скандальній хроніці". Та й взагалі з усього наведеного у порівнянні з Російською імперією можна зробити лише висновок, що

футбол на заході України випереджав футбол на інших її територіях майже на... 20 років. І це, погодьтеся, саме так і є.





НЕ СОТВОРИ СОБІ КУМИРА...

(Друга заповідь Господа Бога - Біблія. Старий заповіт від Мойсея)

Пам'ять не вицухне

Після наведеного в попередньому підрозділі вже начебто й немає нікому й ні в яких футбольних структурах сенсу сумніватися в справедливості прийнятого рішення. Усе документально підтверджено, витримало багаторічну перевірку, комісійно затверджено й узаконено на всіх рівнях... А чи виконується? Чи футбольна спільнота сприймає за належне й справедливе таке рішення. Як і треба було очікувати - не скрізь, бо кожному ближче своє, що під боком, а про державний рівень ніхто й думки не має. Та що вже казати, якщо воно й почалося одразу з недовіри й неприхованого незадоволення на найвищому футбольному рівні - у Федерації футболу України.

Звертаю Вашу увагу хоча б на слова поздоровлення головного очільника цієї вищої структури - президента федерації Григорія Михайловича Суркіса на часи остаточного прийняття рішення:



Г.М.Суркіс

"Дорогі друзі!

Дозвольте привітати Вас з визначною датою в історії України - 110-ою річницею від початку славного шляху українського футболу!

Футбольний матч на стадіоні у стрийському парку між командами Львова і Кракова на зламі XIX і XX століть ознаменував появу на теренах України захоплюючого виду спорту, який з плином часу переріс у значне соціальне явище, у Велику Гру, в об'єкт безмежної любові мільйонів українців...

...першою футбольною дружиною, яку створили місцеві жителі, вважається команда Львівського гімнастичного товариства "Сокіл". Саме ця команда й провела в липні 1894 року першу офіційну гру з командою Кракова на першому футбольному стадіоні, збудованому в британському стилі, з футбольним полем розміром 100 на 120 метрів і трибунами на сім тисяч місць...

*З повагою,
президент Федерації футболу
України, народний депутат
України, член Виконавчого
Комітету УЄФА*

Григорій Суркіс

Ось так, по суті справи і про знаменну **львівську** дату лише два речення з привітання на 4-х сторінках тексту. І воно може б і нічого, якби не розповіді про перші кроки футболу в Одесі (три абзаци), Києві, Миколаєві, Харкові, Луганську (майже на сторінку). Очевидно, просто нікого не хотілося забути та образити. Та й ще до того, як про це вже було викладено вище, саме він ще 1999 року утримався від рішення комісії з визначення дати, а в інтерв'ю журналістам тоді заявив, що особисто він вважає, що батьківщиною футболу України є... Миколаїв (!?). То про що вже казати. На цей раз він мабуть змінив свою думку.

Далі десятиріччя мовчання й забуття і якби не деякі книжки львівських ентузіастів - шанувальників історії футболу, то мабуть і зовсім ніхто не загострив би увагу на цій історичній події національного рівня.

Щоправда, ще при Г.М.Суркісі з нагоди святкування 20-річчя ФФУ в 2011 році на офіційному рівні була видана гарна книга **"Футбольна країна. Від Сяну до Дону"**, де, хоча народженню футболу Україні й не приділялось конкретної уваги, але в главі про Львівщину, до речі, під заголовком "Колиска українського футболу", в першому розділі "Тут усе починалося" чітко вказано: **"Львів - колиска національного футболу. Це перші зали, майданчики і стадіони, товариства і клуби..."**.



Книга "Футбольна країна. Від Сяну до Дону"





ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ

Хоча тут же через 25 сторінок в главі про Одещину вже чомусь мова йде зовсім про протилежне:

"Незважаючи на те, що днем народження українського футболу затверджено дату 14 липня 1894 року, а місцем народження - Львів, одесити не залишають спроб посперечатися за першість у цьому питанні. Так галичани документально доводять, що перший футбольний матч був проведений саме у львівському Стрийському парку. Зате, стверджують історики з берегів Чорного моря, в Одесі почали культивувати футбол як одну з дисциплін спортивних гуртків, і це був дебют шкіряного м'яча не лише на території сучасної України, а й у тодішній російській імперії" (і це, ви тільки вдумайтесь, без жодного документального доказу - Примітка автора).

Саме ця, дозволена на офіційному рівні, публікація й послужила тому, що одразу на десятках одеських сайтів в Інтернеті знову не тільки почалася пропаганда брехні, створеної за радянських часів, але й вже навіть зі ствердженням, що Одеса - це батьківщина не тільки футболу України, а й Росії також, а до того ж, і взагалі усієї східної Європи. І ніхто з керівництва Федерації футболу України цим не обурювався, а щоб якось, раз і назавжди прикрити цю лавину брехні, так навіть і не поворухнувся. Жодного офіційного спростування. Жодного і на сьогодні.

Лише львів'яни в січні 2013 року, коли відмічали 50-річчя свого футбольного клубу "Карпати", то звісно нагородили декого з головних "винуватців" з встановлення дати народження футболу України - Ю.Михалюка та Ю.Назаркевича, враховуючи їх заслуги й з цього питання, бо в інших регіонах України вже почали й забувати про цих істориків-дослідників.



А.Д.Коньков

Та ось прийшов 2014 рік і чергова прекрасна дата 120-річчя футболу України. На чолі Федерації футболу України в той час **Анатолій Дмитрович Коньков**. І що б Ви думали, чи щось було запроваджено? Аж ні на крихту. Нахабно і безграмотно вболівальники України були поздоровлені цим паном у вигляді коротенького загального привітання 14 липня. Ось це "значуще" привітання:

"Шановні вболівальники!

14 липня - особлива дата для українського футболу. Саме в цей день, у 1894 році, був зіграний перший футбольний матч на нашій землі. У Львові зішлись українська та польська команди. Дуже приємно, що історія почалася з перемоги львів'ян. Зрештою, у наступні роки український футбол мав чимало звитяг. Але я впевнений, що головні - попереду. Рівень збірної, що увійшла до числа 20 кращих команд планети та достойні виступи наших клубів на європейському рівні підтверджують, що український футбол конкурентний у світі і має чудові перспективи.

Тому від щирого серця хочу привітати всіх любителів та поціновувачів українського футболу з цим прекрасним ювілеєм і побажати сил та наснаги у розбудові

спільної справи.

З повагою, Анатолій Коньков".

(про що думали ті, хто складав це привітання президенту, коли вказували що у Львові грали українська та польська команди, - це хай залишиться в "скарбниці ляпсусів" вчених футбольних фахівців - Примітка автора).

У той же день на цьому ж **офіційному** сайті ФФУ з'явилася й роз'яснення щодо того, про яке саме свято казав "вельмишановний" президент і що ми насправді святкуємо. Пояснення, що саме нам потрібно святкувати, взагалі не можна обминути й потрібно просто навести:

"У 1894 році вперше провели футбольний матч на території України.

14 липня - особлива дата для українського футболу. Багато десятків років тому в цей день на території сучасної України був проведений перший офіційний матч.

Футбол у нас з'явився ще наприкінці XIX століття. Гру завезли англійці. В Одесі вони заснували свій атлетичний клуб, який об'єднував спортсменів-аматорів. Надалі цей факт послужив поштовхом до розвитку футбольної інфраструктури в місті. **І в 1884 році тут побудували перше поле для проведення ігор. До того моменту цей вид спорту встиг підкорити вже багатьох одеситів.**

Однак офіційним днем народження українського футболу вважається 14 липня 1894. Це дата першого документально зафіксованого матчу на території нашої країни.

Того дня у Львові проходила виставка досягнень: організовувалися конференції інженерів, літературознавців, гостям і жителям міста демонстрували нову трамвайну лінію. У рамках презентації виставки там відбувся поєдинок між командами зі Львова та Кракова.

Матч розпочався о 17:00. Львів'яни грали у білих футболках та сірих гімнастичних штанях, а гості - у білих футболках і синіх штанях. На стадіоні місткістю десять тисяч глядачів зібралися **близько трьох**





тисяч осіб. Примітно, що гра тривала всього 7 хвилин - до першого забитого м'яча. Можна сказати, що тоді стратегії у діях футболістів майже не було. Головним завданням було проштовхнути м'яч у ворота суперника за будь-яку ціну. До слова, штангами тоді служили два прапорці, вткнуті в землю.

Надалі команди почали створюватись у багатьох містах. Ініціатива йшла, насамперед, від студентства. А на початку ХХ століття з'явилася збірна Юзівки, кістяк якої складали іноземці. Вже з революційних років Донецьк став одним з основних осередків розвитку вітчизняного соккера. В цілому футбол того часу дуже відрізнявся від сучасного. У ньому практично не було єдиного регламенту, правила могли щоразу змінювати - навіть в офіційних матчах".

(таким чином, з багатьма вражаючими помилками, що тут виділені червоним кольором, нам розповіли, що футбол у нас з'явився в Одесі, а у Львові матч - то Бог зна що, бо навіть воріт не було на полі. Звісно, не забули натякнути, що і Донецьк претендує на першість. А головне - чітко вказали, що львівська дата лише **вважається** датою народження й жодного слова немає про те, що її офіційно затвердили попередники Конькова - **Примітка автора**).

На жаль, навіть в Інтернеті про цей ювілей футболу України сповістили лише 9 сайтів й до того ж практично усі західноукраїнські. Серед них був добротний нарис Володимира Гінди з багатьма цікавими документами на сайті "Zbuc", але найбільш цікавим виглядало інтерв'ю Ю.Михалюка, яке він надав журналісту Артуру Валерко на сайті "Football.ua". Дивною була лише відповідь на питання: **"Як віднайшлася ця дата і коли вдалося її встановити?"**, на яке той відповів (цитую дослівно):

"- На початку 90-х, переглядаючи багато різноманітної футбольної літератури, у тому числі - й довідників та енциклопедій, я віднайшов цю дату. Зокрема, 14 липня 1894 року згадувалося у чеській "Малій енциклопедії футболу", виданій у Празі, та у "Футбольному лексиконі", виданні НДР, яке побачило світ у Лейпцигу. Хоча це була лише дата зустрічі Соколу (Львів) та Соколу (Краків), однак мені цієї інформації було цілком достатньо. Я пішов у нашу львівську наукову бібліотеку імені Стефаніка, почав пошук у архівних підшивках міських видань та інших історичних документах. Роботу цю я проводив у 1992-1993 роках, коли працював керівником прес-служби футбольного клубу "Карпати".

Як бачите, від "скромності ще у нас ніхто не вмирав", бо просто дивує, що він начебто зробив вигляд, що забув і про Івана Яремко, а про головного пошуковця всіх матеріалів та перипетій навколо початків львівського футболу Богдана Люпу так навіть і слова не промовив. Та хай це залишається на його совісті.

До того ж, я поки що вже промовчу й не буду тут цитувати просто ганебну й зухвалу передовицю редактора центрального (київського) щотижневика "Футбол" Артема Франкова в №57 за 15-17 липня 2013 року - "Первый украинец. День рожденья - праздник главный", до того ж ще й антиукраїнського спрямування (про це ще буде вказано далі - **Примітка автора**).

Щодо самого Львова, то тут святкували взагалі в липні цього року. Так 21 липня була запланована патріотична хода єднання вболівальників команд "Шахтаря" Донецьк та "Динамо" Київ, які прибули на матч Інтер-Суперкубка України, який був приурочений до дати 120-річчя футболу України й відбувся наступного дня 22 липня на стадіоні "Арена Львів". Крім цього в міській раді було проведено нагородження ветеранів львівського футболу й вручені призи дітям, які створювали малюнки про гру мільйонів. До того ж, запланували прибирання могил спортсменів на Личаківському та Янівському кладовищах, а також урочисте відкриття пам'ятних меморіальних табличок на честь відомих тренерів "Карпат" - В.Булгакова і Е.Козинкевича та гравця Ю.Зубача. Ось вам і усе свято національного гатунку.

Суперечні погляди щодо дати й місця народження футболу України

Питання щодо затвердженої належною комісією з усіма необхідними юридичними вимогами дати народження футболу України 14 липня 1894 року у Львові ще й досі носить суперечний характер саме через те, що очільники нашого футболу зовсім не цікавляться достеменною й правдивою історією футболу в країні, в якій вони керують цим футболом. Відсутність проведення послідовної політики визнання законодавчих актів та рішень Федерації футболу України в стані майже повного й повсюдного їх зневажання й невиконання, сприяє абсолютній відсутності застосування карних заходів та кримінальної відповідальності за брехню й перекручування фактів, які мають неухильне документальне підтвердження.

Інакше просто незрозуміло, як таке може бути, що питання, підняте ще 1992 року, а потім однією з футбольних громад висвітлене наприкінці 1993 року, з підключенням депутатів Верховної Ради та президента України вже 1994 року, було ухвалено постановою ФФУ від 3 липня 1999 року за результатами роботи спеціально створеної комісії й потім остаточно затверджено й відсвятковано вже аж 2004 року, ще й до цього





ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ

часу, навіть коли минуло 25 років, за які його ніхто не спростував, залишається в самостійній демократичній європейській державі ще під якимось сумнівом й постійною всебічною критикою з усіх сторін без жодного на те документального підтвердження. Це ж вже просто "нонсенс", на юридичній мові, й ганьба обраної громадянами України керівної громадської структури, абсолютно нездатної на якісь розумні дії в цьому напрямку.

В чому криється причина цього? Пояснення цьому, за проведенням аналізом усіх обставин, як кажуть - поклавши руку на серце, наступне:

- по-перше, непримирима 100-річна боротьба за зверхність між заходом і сходом України, започаткована ще з часів великих імперій, а потім і постійно пропагована радянською владою у боротьбі за збільшення територіальних володінь;

- по-друге, така ж непримирима 50-річна боротьба за національне виживання й ствердження між українцями й поляками в Західній Україні за часів Австро-Угорської імперії, а потім Польщі.

Ніяких інших причин нетолерантності не існує, а разом - це, що б там хто не казав, але здебільшого національне питання зверхності росіян з одного боку, поляків - з іншого боку і вимушеного супротиву тим та іншим представників корінного населення - тобто саме українців.

Вихід з цього: за великим рахунком - створення справжньої соборної держави, в якій усі будуть пишатися тим, що вони є її громадянами за будь-якою національністю, й ніколи не схочуть повернення в часи пригноблення з боку імперій, польської та комуністичної влади.

Шляхи до цього: поступовий і незламний рух до саме морально-етичних та демократичних засад, за яких немає жодного місця брехні, обдурюванню, підробці документального підтвердження правдивої інформації, але це можливо лише через обов'язкове публічне покарання злочинців та порушників законів. Інших шляхів, на жаль, просто не існує.

Вважаю, що "підкинули соломки до тліючого багаття" самі ж львів'яни, бо після того, як 2004 року, все вже стало на свої місця, раптом, відчувши невдоволення поляків, які теж вважали цю дату своєю першою з їм відомих, дехто з співпрацюючих з польськими істориками футболу львів'ян (мається на увазі Олександр Паук - **Примітка автора**), розпочав "Кампанію" знеславлення визнаної за день народження футболу України дати, й до того ж, знайшов підтримку з боку так званих "націоналістів" нашого суспільства. Одразу, щоб ніхто не звинувачував автора у неправдивості, наведу одне з висловлювань О.Паука, занотоване в Інтернеті:

"...шукаєте чисту білизну на тілах англійців, німців, росіян чи поляків. Це добре, що є небайдужі дослідники... Але чому ніхто не звернеться за наукою до творів професора Івана Боберського, який ревно відстоював усе українське і без домішок чужинства в середовищі української нації. Перестаньте шукати правди там, де її немає" (під словом "професор" О.Паук мав на увазі викладача німецької мови та завідуючого бібліотекою гімназії й по сумісництву викладача гімнастики, як необов'язкової дисципліни - **Примітка автора**).

Одразу, скрізь, де тільки можна, було роздмухане питання участі в першому матчі на теренах України саме виключно польських команд, які не можуть мати ніякого відношення до "українського футболу". Бо то був саме польський "Сокул" (Сокул-Мацеж), а не створений українцями свій рідний їм "Сокіл" (Сокіл-Батько).

Дивно, але усі інші поборники вже визнаної дати замість того, щоб одразу розповісти скрізь, що до лав польського "Сокулу" в ті часи без усяких обмежень входили й українці, й євреї та й місцеві мешканці усіх інших національностей, про що свідчать знайдені в архівах документи, майже одногласно "набрали у рота води" й кинулися один поперед іншого шукати "справжню", виключно українську дату.

Вже після відкриття славетного пам'ятника народженню футболу України в Львові (та й ще, нагадаю, не в належному місці - **Примітка автора**), усі переключилися на звеличення істинного "батька українського футболу" пана Івана Боберського й визначили дату створення ним ще 1906 року перших футбольних команд "Спортового кружка" (саме чомусь українського, хоча в ті часи тут українців іменували русинами - **Примітка автора**) в Першій Академічній гімназії (саме українській, хоча вона так ніколи офіційно не іменувалася - **Примітка автора**). До того ж дехто з так званих "науковців" набрався зухвалості та й ще відкинув три роки, вказавши в своїх "наукових дослідженнях" (мається на увазі Роман Мелех - **Примітка автора**) датою створення 1903 рік та й ще з фальсифікованою назвою вже як "Україна" (звісно без жодного документального підтвердження - **Примітка автора**). Ніхто, до того ж, звісно через совкове виховання, і не подумав звернути увагу, що перший документально підтверджений матч цих команд був проведений вже аж у 1909 році.





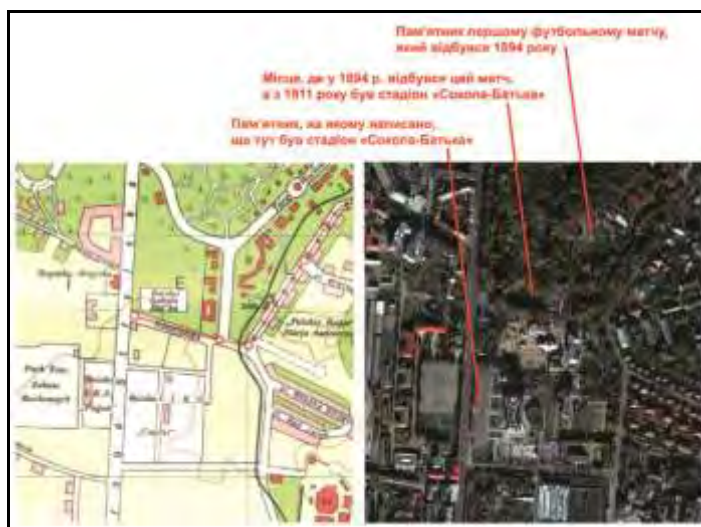
Пам'ятник українському Гімнастичному товариству "Сокол-Батько" біля Стрийського парку в Львові

Скрізь почали "увічнювати" пана Боберського та його попередників шляхом відкриття меморіальних і пам'ятних дощок в усіх закладах його перебування в ті часи, а недалечко від пам'ятника народженню футболу України 2001 року спорудили навіть більш величний (у три високі колони) пам'ятник українському Гімнастичному товариству "Сокол-Батько".

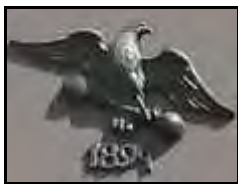
Декілька слів щодо місць встановлення обох зазначених пам'ятників. Ні один з них не був встановлений в історичному місці, тобто в місті існування в ті часи саме стадіону, на якому 1894 року був проведений перший показовий футбольний матч у Львові й на теренах сучасної України в цілому, а потім вже через 17 років в 1911 році викупленому гімнастичним товариством "Сокол-Батько" й названим "Українським городом". А пам'ятники до цих подій чомусь розкидали з обох сторін на досить значній відстані від самого стадіону. І якщо пам'ятник народженню футболу України був хоча б встановлений таки в парку, то пам'ятник "Соколу-Батьку" розмістили в місці вул. Стрийської перед будинком Державної податкової адміністрації, де в ті часи був розташований ніякий не "Український город", а саме стадіон львівського польського клубу "Чарні" (якесь дивне розуміння владою Львова дотримання історичної достовірності - Примітка автора). Й до того ж на ньому чітко вказано: **"У 1911-1939 роках тут був спортивний майдан "Український город" громадсько-політичного і гімнастично-пожежного товариства "Сокол-Батько..."**, тобто саме тут був, а насправді в іншому місці, хоча й поруч і не так далеко (метрів за 200).



Позначки на фрагменті старої карти Львова (1 – стадіон "Сокола-Батька", 2 – місце пам'ятника ГТ "Сокол-Батько", 3 – стадіон "Чарні", 4 – місце пам'ятника народження футболу України)



Справа позначки на сучасній карті Львова

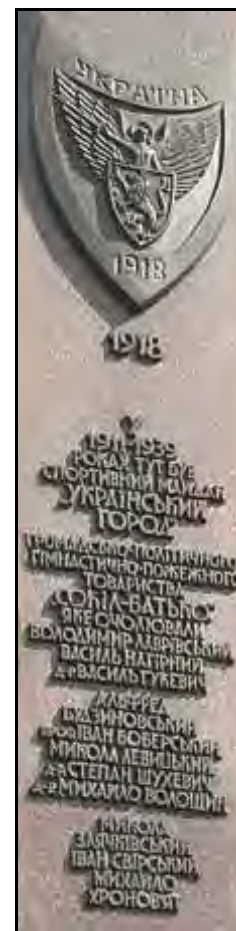


Емблема зліва



Емблема справа

Дивує те, що на пам'ятнику розмістили на центральній колоні якусь невідому емблему з написом "Україна" та роком "1918" (мабуть було велике бажання долучитися до утворення Західно-Української Народної Республіки (ЗУНР), хоча добре відомо що спортивне товариство "Україна" не діяло в воєнні роки з 1914 по 1921 рр. - Примітка автора). На лівій колоні розміщена над роком утворення українського ГТ "Сокол" - "1894" чомусь не емблема цього товариства, а загальна емблема для усіх товариств чеського "Сокола". На правій колоні взагалі під емблемою товариства "Сокол-Батько", яке було відроджене вже в польському Львові на початку 20-х років, чомусь вказаний рік "1935". До того ж, на середній колоні в списку тих, хто очолював українське товариство першим чомусь вказаний В.Лаврівський, який насправді ніколи його не очолював, хоча був серед засновників та автором статуту.



Напис на пам'ятнику "Соколу-Батьку" у Львові





ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ

Перший же очільник В.Нагірний чомусь поставлений на друге місце. На колонах зліва та справа на лицьових сторонах та з одного з боків викарбовані імена та прізвища 209 осіб під загальним заголовком "Фунда-тори і провідники" та, на жаль, в незрозумілій послідовності. Складається враження, що автори пам'ятника над цим не замислювалися, а згребли в одну купу усіх - і керівників секцій товариства, і рядових членів, які вже в майбутньому стали відомими суспільству. До речі, в жодній публікації й до тепер не вказані автори цього монументу, навіть скульптор та архітектор невідомі. А в Інтернеті в Вікіпедії взагалі вказане наступне:

*"...Пам'ятний знак, встановлений у 2001 р. перед будівлею ДПА, **невірно інформує**, що саме тут у 1911-1939 рр. був спортивний майдан "Український город" громадсько-політичного і гімнастично-пожежного товариства "Сокол-Батько". Насправді стадіон "Сокола-Батька" був ближче до центру - на розі перекритої зараз вул. Козельницької, там, де зараз станція дитячої залізниці "Сонячна". За радянських часів на місці стадіону заклали алею, оздоблену бюстами російських митців і композиторів та скульптурною групою "Сталін і Горький", а неподалік встановили вежу для стрибків з парашута, яка простояла до середини 1960-х..."*

Загалом же, провокаційно роздмухане на всіх рівнях питання участі в першому матчі на теренах України саме виключно польських команд, призвело до того, що коли одесити й миколаївці про це почули, то навіть без якогось сумніву, безумовно просто "застогнали від задоволення". Адже, якщо самі львів'яни не визнають дати народження футболу України через те, що там грали не українці, а поляки, то чому ж тоді при визначенні дати було таке їх ставлення до футбольної команди англійців в Одесі, яка насправді з'явилася набагато раніше ніж перша польська команда у Львові. І в їх обуренні таки була досить значна доля істини. Одрозу, присутні в комісії Федерації футболу України по визначенню дати - одесит В.Кульчицький та миколаївець О.Двойнисюк зайняли позицію жорстоко обдурених федерацією фахівців футболу. Як було вже вище наведено, перший заявив про себе: *"... я ніколи не був статистиком і дослідником футболу..."* й історією футболу ніколи не цікавився, бо працював "репортьором" у засобах масової інформації, а запрошений до комісії був через відсутність істориків футболу в Одесі взагалі. А другий, як теж було наведено вище, чітко заявив: *"Совещание было организовано в спешном порядке, нас (южан) туда пригласили скорее для проформы - показать плюрализм мнений) ... **предъявить веских аргументов ни Одесса, ни Николаев не могли...**"*. До речі пройшло вже 20 років, але й досі ні Одеса, ні Миколаїв нічого слушного так і не надали.

Якщо до цього ще додати погляд корифеїв центральної футбольної преси України, то взагалі всім наявна ситуація стає зрозумілою. Їх висловлювання потрібно тут навести, адже шанувальники футболу України повинні знати своїх "героїв":

Володимир Баняс - історик футболу з статистичним ухилом, штатний співробітник газети "Український футбол": *"Щодо власне дати "14.07.1894". Поза сумнівом, вона фіктивна: цей день указує на народження гри в сусідній нам державі, бо тоді у столиці Західної України зустрілися збірні двох польських міст і грали тільки поляки. Втім, оскільки дату затверджено офіційно, мусимо поки що відштовхуватись од того місяця й того року..."* ("Український футбол" №46 за 24 червня 2014 р. - "Глорія футболу України")

Артем Франков - редактор щотижневика "Футбол": *"14 июля - не только день взятия Бастилии, но и типа день рождения футбола в Украине. Ровно 119 лет назад во Львове был сыгран приснопамятный 6-минутный матч двух польских команд, с чего принято у нас вести отсчет всему-всему... Я никогда не скрывал своего весьма критического отношения к этому событию - именно в роли точки отсчета нашего футбола. Смущало многое, если не всё: и страна пребывания (Австро-Венгрия), и откровенно польский характер команд... Признаться - дело не в том, что я харьковчанин!... Вообще, в нашей истории мне совершенно не понятно множество вещей. Во-первых, каким образом ленивые одеситы ухитрились прохлопать собственное первенство - ибо ни один нормальный человек не поверит, что в городе больше двух десятков лет играют в футбол, а народу это всё сугубо фиолетово... Нет, в самом деле, вы только представьте - в Жемчужине у моря ОБАК основали в 1878 году, играть в футбол начали еще раньше, и тупые украинцы - ни азу в глаз?! Ну, если вы придерживаетесь столь дурного мнения об обитателях этой страны - тогда пожалуйста. Я же уверен, что исторически ленивые одеситы просто напросто прозевали момент, когда можно было утвердить себя как "мать футбола украинского"... **Всё же повторяю: историю принято ненавидеть! В том числе историю родного края**" ("Футбол" №57 за 15-17 липня 2013 р. - "Первый украинец. День рождения - праздник главный").*

То що вже казати! Тут і про тупість українців, і про відкриту зневагу до історії України, і про відкрито висловлені погляди відвертого сепаратизму.

Щодо сварки на рівні "націоналізму", то наведу слова львів'янина Юрія Михалюка, який разом з Іваном Яремко обробляв матеріали, знайдені в бібліотеках і архівах Львова Богданом Люпою, оприлюднюючи інформацію щодо події, яка була визнана днем народження футболу України. Ось що він відповів журналісту Артуру Валерко в інтерв'ю на сайті "Football.ua" 5 років назад на конкретне запитання:





"Футболісти у львівській команді були поляками чи українцями?"

- Ви розумієте, тоді існувала Австро-Угорщина. Багато хто цього не враховує і тому розподіляє гравців за національністю. Насправді ж у товариство входили представники різних народів, і не лише українців або поляків. Щодо команди "Сокіл" (Львів), то її гравці були, передовсім, львів'янами. Жителями нашого міста".

Краще й точніше навряд чи ще хтось відповів би. До того ж саме про це висловився й львівський історик-дослідник Богдан Люпа:

"... право ведення хронології слід вести з того часу, коли в гру (будь-яку), вид спорту (будь-який) зіграли, зконкували, виступили з показом - саме ті, хто живе у себе вдома, для своїх глядачів. Цирк, який показує свою програму, театр, який показує виставу, студія, яка знімає фільм - для показу... в іншому місті, в іншій країні - ніколи не визнають, що таке дійство належить тим мешканцям, що живуть там, де це відбулося. Так само і зі спортом. Футбол, у який грали англійці в Одесі (Керчі, Маріуполі, Севастополі, тощо) - був футболом англійським, і аж ніяк не українським (російським, як раніше вважалося), на етнічних українських землях... А от коли у футбол зіграли вже місцеві городяни - ось саме і той момент, коли ця гра починає свій розвиток на відповідній території (державі, землі, тощо)".

А одеситам він же поясним ще більш дохідливо: **"Простий приклад. Ми з Вами, вміємо грати у футбол. І приїжджаємо до іншої країни на роботу. Не з ціллю продемонструвати цей вид і навчити місцевих у цей вид спорту грати, а розважитися у вільний час і покопати м'яча, зіграти у хокей, волейбол, тощо. Для себе. Чи це означатиме, що, припустимо ми у Індії, Папуа-Новій Гвінеї... започаткували вид спорту? Місцеві мешканці вестимуть відлік з того моменту, коли саме вони зіграли, а не гості чи відрядники з іншої держави".**

Вище я навів думки деяких відомих прихильників футболу щодо саме наведеного історичного факту народження футболу України. Досить багато хто, не заперечуючи істинності проведення цього матчу, все ж вважає, що 1894 року львівські та краківські ентузіасти спорту спробували продемонструвати шановному товариству саме англійську забаву під назвою "футбол". Можливо через те, що старання спортсменів публіка не оцінила в достатній мірі, хоча й посміялася досхочу, наступні майже десять років над футбольним простором Галичини панувала мертва тиша, хоча є інформація, що 1895 року в Львові була створена ще й спортивна єврейська організація "Маккабі", але про те, що в ній культивувався вже тоді футбол, ніде не сповіщається.

Але мені хочеться ще навести й думку з-за кордону і краще за все - з Росії, до того ж найбільш шанованого усіма відомого історика футболу Юрія Павловича Лукосяка з Санкт-Петербурга, який завдяки своїм напрацюванням і виданням користується величезним авторитетом на пострадянському просторі. Його я попросив відповісти на деякі конкретні питання, а саме:

Чому в Росії була прийнята за дату народження місцевого футболу саме 12 жовтня 1897 року, коли відбувся перший зафіксований і проанонсований пресою матч футбольних команд російського "Санкт-Петербурзького кружка любителів спорту" та англійського "Василеостровського общества футболистов", а не такі відомі вже тоді дати, як 12 вересня 1893 року (гучна гра "Царскосельського кружка велосипедистов") або 1894 року (створення першого інтернаціонального клубу "Викторія" за участю й російських спортсменів)? І чому тоді не була приділена належна увага щодо створення (начебто 1878 року) в Одесі ОБАКу? Я попрохав Юрія Павловича повідомити - який би він критерій особисто узяв за основу й чим при цьому б керувався?

Ось що він відповів (на мові оригіналу відповіді):

" Вообщем-то, я - ярый противник "теории одного матча"... Эти даты (с одним матчем!) не на все времена! Запад не западает на эту дешевку! Они пляшут от создания серьезных клубов, лиг, союзов!!! И пишут букет хронологических событий при этом!

...в лондонской газете "Таймс" (1914 г., на английском языке), посвященную истории и культуре С.-Петербурга... есть чудный раздел, посвященный спорту... В начале 1860-х годов на плацу Первого кадетского корпуса члены английской колонии С.-Петербурга регулярно проводили различные соревнования, устраивали праздники...! В 1860 году был основан английский кружок подвижных игр "Нева" (культивировал крикет, футбол, и т.д.). В городском архиве есть много документов "Невы". Я их видел... В феврале 1866 года у Ямского рынка С.-Петербурга ребята играли ногами в большой мяч. Есть большая заметка об этом в "Петербургском листке"... А в 1893 г. на Семеновском циклодроме играли (в грязи) эти же ребята из "Царскосельского кружка велосипедистов"...

Но я бы стал считать датой рождения отечественного, российского футбола - 1901 год. Год создания С.-Петербургской футбольной лиги... И чемпионат есть, и клубы есть, и матчи есть, и кубок Аспдена получил победитель... Прорыв!!! Дата на все времена!!! Начало организованного футбола в России... Такой подход более правильный!!!"

Ось така відповідь спеціаліста з великої літери. Щодо нашого матчу в Львові 1894 року, то великою перевагою є все ж таки те, що він був, щоб там не казали, але в деякій мірі все ж таки офіційним...





ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ

Після досить значної перерви й начебто "змирнення" незадоволених затвердженою датою народження футболу України раптом вже 2016 року "прокинулося" Закарпаття. Звідти голова Закарпатського обласного осередку Асоціації спортивних журналістів України та член виконкому обласного відділення НОК України В.Гаджега раптом в липні надрукував цикл нарисів в київській газеті "Український футбол", що в той час вже ледь зводила кінці з кінцями в останні роки свого існування, під заголовком **"Батьківщина" футболу України - Ужгород чи Львів?"**, в якій критикував усі дати й звинувачував усіх, проте сам жодного документального доказу того, що футбол в Ужгороді з'явився раніше ніж у Львові, так і не надав. Уся футбольна спільнота сприйняла цю зухвалу статтю Гаджеги, як спробу лише піару своєї особи, так і регіону, в якому цей "видатний" журналіст мешкав.

На початку 2018 року в Інтернеті на сайті "obolok.com.ua" та в ужгородському тижневику "Спорт тайм" №1(616) за 1 лютого з'явилася стаття представника Федерації футболу Закарпаття В.Тарасюка **"Витокам футболу на Закарпатті - 125 років"**, в якій проведений аналіз книжок справжніх літописців футболу цього регіону В.Федака та П.Крайняниці й зроблений чесний висновок: **"...якщо говорити про витоки футболу на Закарпатті, то 2018 року маємо їх 125-річчя. А якщо говорити про зародження, а, отже і наступне офіційне відзначення, то потрібно орієнтуватися на 2021 р., коли матимемо 120-річчя закарпатського футболу..."**.



З газети "Спорт тайм" за 1.02.2018 р.



З газети "Спорт тайм" за 22.02.2018 р.

Але раптом, вже в цій же газеті №4 (619) за 22 лютого з'являється стаття С.Сельменського **"Закарпатському футболу - 125 років"**, в якій до того ж, жодного слова про зародження футболу в Закарпатті немає, бо вона повністю присвячена творчості В.В.Федака. Тобто виявляється В.Гаджега був не один в цьому безглуздому розумінні історії, а мав ще й послідовників.

І от саме цього року молодому історико-любителю з Ужгорода Михайлу Руцаку все ж таки вдається знайти в Угорщині в архівах Будапешту беззаперечні документи, що підтверджують появу в Закарпатті інформації про англійську гру "футбол" саме 1883 року й спроби вчителями гімнастики запровадити цю гру в навчання учнів місцевої гімназії (про це детально вже тут викладено в розділах "Передумови появи футболу" на сторінках 38-40 та "Зародження футболу" на сторінках 126-128 - **Примітка автора**). І як тільки він поділився текстом цих документів з

"старшими товаришами", то ті одразу заходилися організувати саме свято 125-річчя закарпатського футболу у грудні 2018 року. До того ж у вищезгаданій газеті з'являється й нарис В.Гаджеги щодо **"...книжки "Закарпатський футбол від витоків до сьогодні", що повинна побачити світ у 2018 році - ювілейному для крайового футболу (125 років)..."** (яка, до речі, і наступного року світла не побачила - **Примітка автора**).

Складалося таке враження, що начебто Сельменський і Гаджега не розуміли, що їх закарпатський (крайовий) футбол є частиною українського футболу, 125-річчя якого буде відмічатися лише через півроку - 14 липня 2019 року. Та це тільки здавалося, а насправді ці "вчені мужі" добре це розуміли й навіть скликали "наукову", а точніше "науково-практичну" конференцію на тему: "Футбол Закарпаття: історія та сучасність",



Конференція під егідою Федерації футболу Закарпаття





присвячена 125-й річниці футболу цього краю. Вона була проведена на базі спорткомплексу Ужгородського Національного Університету, на якій одноставно прийняли рішення вважати привіз вчителем гімназії Медрецьким футбольного м'яча до Ужгороду 1893 року - народженням футболу в цьому місті та й в Закарпатті в цілому. Організаторами конференції виступили: Федерація футболу Закарпаття, Закарпатська обласна держадміністрація, ДВНЗ Ужгородський національний університет, ВНЗ "Східно-європейський слов'янський університет" та факультет здоров'я та фізичного виховання Ужгородського Національного Університету. А щоб було зрозуміло усім учасникам конференції з якої причини їх зібрали, одразу ж раптом несподівано їх привітав перший заступник голови Закарпатської облдержадміністрації, голова Федерації футболу Закарпаття Іван **Дуран** із 125-річчям футболу Закарпаття та запевнив, що спільними зусиллями їх футбол досягне нових, значно більших висот. Ось так і ніяк не інакше! Також на сайті сповіщалося, що при обговоренні доповідей взяли участь **відомі футбольні історики**, дослідники статистики, зокрема Іван Кузьма, Володимир Католик, Ілля Гулянич, Михайло Рушак та інші. Доповідачі начебто використали матеріали угорських газет за 1893 рік та інші архівні документи Ужгородської гімназії та Ужгородської міської управи, а також спогади очевидців, надруковані в газетах та книгах навіть позаминулого століття. Але чомусь жодного з цих документів, що свідчив би про конкретні футбольні матчі в Ужгороді 1893 року, не наведено. Й навіть жодної цитати хоча б з одного з цих документів не пред'явлено. Але висновок "наукова" конференція зробила значущий:

"Використовуючи архівні матеріали, доповідачі довели, що футбол на Закарпатті розпочав свій шлях у 1893 році. На основі двох семінарів, які відбулись у Будапешті у травні-червні та жовтні 1893 року в Ужгороді, збудовано футбольне поле (землю виділила Ужгородська міська управа в 1893 р.). Футбол як навчальний предмет введено у шкільну програму Ужгородської гімназії. На футбольному полі проходили товариські матчі між гімназистами та студентами Віденського, Празького та Будапештського університетів, де навчалися діти інтелігенції краю і які вже були обізнані з футболом у той час (червоним виділені вигадки й домисли, які не мають жодного документального підтвердження - Примітка автора).

Знайдені документи лише підтверджують, що 1893 року вчитель гімназії Ужгорода був у Будапешті на курсах, де мова йшла і про футбол; що міською радою була лише виділена земля для будівництва спортмайданчика, а коли на цій землі облаштували футбольне поле - невідомо; в шкільну програму гімназії заняття футболом були тільки введені, а коли розпочалися - невідомо. От і усі **наукові** начебто доведені докази того, що нібито футбол зародився в Ужгороді в грудні 1893 року.

Вже 5 грудня в Інтернеті на сайті Федерації футболу Закарпаття (ffz.org.ua) була надрукована інформація під заголовком **"Науковці підтвердили: футболу Закарпаття - 125 років"** з повідомленням, що 19 грудня в ужгородському спортивному комплексі "Юність" відбудеться урочисте відзначення 125-річчя закарпатського футболу й була надрукована вже навіть програма свята.



Анонс свята на сайті Федерації футболу Закарпаття



На засіданні Виконкому Федерації футболу Закарпаття

підготовки був задіяний, і вони запросили на свято... саме представників Футбольного союзу Угорщини, які прийняли це запрошення з великим задоволенням.





ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ

До свята заздалегідь була замовлена велика кількість сувенірної продукції та усіляких призів і нагород й, до того ж саме з позначкою приналежності саме до цього ювілею. Таким чином, Федерація футболу Закарпаття ще задовго до свята виконала значну роботу, щоб святкування стало можливим.



Плакат до свята



Призи до свята



Ювілейна пам'ятна медаль



Нагородні медалі до свята



Футболки до свята



Подяка від ФФЗ



"Історична" промова Г.Москаля

19 грудня епіцентром урочистостей став ужгородський спорткомплекс "Юність". Тут зібралося чимало функціонерів, менеджерів, гравців, спортивних журналістів. Тут була й фотовиставка, але на жаль, без жодного фото документів, які б свідчили підтвердження правомірності цього ювілею. Заходи тривали досить довгий час. Спочатку був турнір серед дітей, на жаль не з футболу, а з іншої гри - "футзалу". Потім розпочалися урочистості: з духовим оркестром, вітанням голови обласної держадміністрації Г.Москаля звісно з гімном України, у доповіді якого раптом неочікувано був проголошений дивний висновок, що Закарпаття є батьківщиною й колискою футболу усієї України, тобто не Львівщина, а саме Закарпаття. Це було сприйнято бурхливими оплесками присутніх. Далі було чомусь привітання не від Федерації футболу України, а від закордонних гостей з Угорщини на чолі з знаменитим їх гравцем Г.Калочаї, який подарував закарпатцям від Футбольного союзу Угорщини сувенірний футбольний м'яч і п'ятитомну угорську енциклопедію футболу. Серед гостей свята були відомі в минулому футболісти, тренери й керівники футболу: В.Турянчик, А.Гаваші, Т.Пфайфер, В.Рац та інші. Голова Федерації футболу Закарпаття І.Дуран провів нагородження ветеранів і футбольного



Привітання угорця Г.Калочаї



Подарунки від братів-мад'яр



ПЕРШІ КРОКИ ФУТБОЛУ УКРАЇНИ



активу краю пам'ятними медалями та сувенірами. А центральною подією став якийсь дивний матч з того ж "футзалу" між символічними збірними командами "Закарпаття-Україна" під керівництвом В.Дьордя та "Закарпаття-Європа" на чолі з С.Войтком. І навіть ця гра закінчилася за традицією ще радянських часів для такого роду матчів - унічию 4:4.



Нагородження грамотами ветеранів



Нагородження подяками фахівців та функціонерів



Фото на згадку

А 21 грудня на сайті Федерації футболу Закарпаття з'явилося вже трохи обережніше подання під заголовком "В Ужгороді святково пошанували вид спорту №1", що розпочалося, зверніть увагу, вже текстом:

"Фахівці й досі сперечаються: потрібно говорити про його витоки чи про народження. Але футболу - "байдуже", оскільки в центрі уваги все одно він. Зі своїм непростим шляхом розвитку, зате зі славною історією. Це якщо говорити про нашу область. Утім, Віктор Качур, заступник голови ФФЗ, наголосив: "Із нововиявленими архівними джерелами виникло питання стосовно того, що футболу Закарпаття насправді не 117, як досі уважалося, а 125 років. Звісно, кожен трактує по-своєму. Хтось каже, що визначальним є перший проведений матч; інші вважають, що футбол починається з моменту, коли про нього є перша згадка в офіційному ЗМІ. А така була в 1893 році. На підставі нововиявлених фактів і ухвалили рішення, що футбол Закарпаття зародився таки раніше, як уважали до того. Історія - не математика, першу можна завжди переписувати, якщо з'являться додаткові архівні дані. Нинішній захід - це приємно, це свято. Тут зібралося чимало функціонерів, менеджерів, гравців, людей, які вкладають у футбол, живуть для нього, спортивних журналістів. Федерація виконала значну роботу, щоб святкування стало можливим".

Ось таке щире виправдання перед футбольним суспільством України за здобрені протиправні дії й, в той же час, заява, що історію може переписувати, виявляється, будь хто за власним бажанням, з правом тлумачення нових знайдених документів на свій розсуд.

Цікаво буде тут подати висновок саме людини, яка знайшла ці документи - Михайла Рущака:

" Я надав Гаджезі знайдені матеріали... На жаль, ані Гаджега, ані хто інший з наших метрів не заглядали ніколи в архів... 1893 рік зовсім не випадковий... Мова звісно про появу футболу, знайомство з ним, а не якісь організовані ігри чи змагання, але дата 125 років має повне право на існування, питання що в зміст вкладати". Тобто про народження футболу Закарпаття у 1893 році й мови не може бути.





ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ

СВЯТО 125-РІЧЧЯ ФУТБОЛУ УКРАЇНИ

Підготовка до свята

З давніх часів в усьому світі вважаються ювілейними на державному та й взагалі на визначному рівні дати подій, які відбулися в минулому за кількістю років кратних 10-ти або 25-ти. Тому, звісно, футбольна спільнота України чекала з нетерпінням відзначення державними спортивними структурами 125-річчя футболу України й святкування цього ювілею на належному рівні.

Та вже в новорічному привітанні президента Федерації футболу України А.Павелка в Інтернеті на офіційному сайті цієї федерації (<https://ffu.ua/article/35590>) 31 грудня 2018 року, на жаль, жодного слова про цей значний ювілей футболу, яким саме опікується ФФУ, не пролунало. Й це, звісно ж, неабияк збентежило шанувальників футболу нашої країни, бо вказало громадськості на відношення очільників головної керівної футбольної структури України саме до славетної історії футболу України.

Дивно, що й наступного дня, а саме 1 січня 2019 року на свято Нового року на цьому ж сайті (<https://ffu.ua/article/35587>) в наведеному переліку "Які події чекають на український футбол у новому році" знову ж таки не було навіть жодного натяку на святкування знаменної дати футболу України 14 липня. Після цього чекати чогось від інших державних установ та відомств, навіть на регіональному рівні, надії було мало.

Лише 24 січня на офіційному сайті Федерації футболу Львівської області в рубриці "Футбольні діалоги" (<https://ffl.org.ua/news/1378>), який цього разу вийшов у рамках відзначення Федерацією футболу

Львівської області 125-ї річниці з дня проведення у Львові першого офіційного футбольного матчу в Україні, відомий спортивний журналіст та історик **Іван Яремко**, який завітав в гості до цієї федерації, розповів про поєдинок 14 липня 1894 року у Львові, від якого ведеться історія футболу України й, до того ж,



Виступ львів'янина І.Яремко на сайті ФФЛО 24.01.2019 р.

зародження та розвиток саме й львівського футболу в першій половині ХХ століття.

Після цього повне мовчання в усіх засобах масової інформації аж до 8 травня, коли на тому ж сайті ФФЛО в нарисі "До уваги знавців історії футболу!" (<https://ffl.org.ua/news/1924>) з'явилося повідомлення, що цього року Федерація футболу Львівської області спільно з Федерацією футболу України відзначатиме 125-річчя українського та львівського футболу, і

що в рамках цього **в області заплановано чимало заходів**, про які повідомлятиметься на цьому сайті. Й до того ж тут з'явилася й перша емблема цього свята з емблемами ФФУ та ФФЛО.

А згодом став відомий і сам перелік запланованих заходів виключно ФФЛО, який потрібно тут навести:



Перша емблема свята 125-річчя футболу України





**Попередній план подій до відзначення
125-річчя львівського та українського футболу**

Медіа-поширення:

- щомісяця стаття на сайті історичного та просвітницького характеру
- щомісяця інтерв'ю на сайті з футбольними постатями, що долучались до розвитку футболу на Львівщині, робили вагомий внесок, тощо
- фото-виставка - 125-років львівського футболу поблизу міської ради
- соціальна реклама від міста (липень) до 125-річчя
- фотобуклет історії львівського футболу
- відзначення та відеоматеріал на Гала-виставі в кінці року
- пам'ятна марка від Укрпошти ?
- презентація книг про історію Львівського футболу (зробити збірку та демонструвати в бібліотеках)
- відзначення 125-річчя під час матчу збірної України у Львові ?

Події:

- шкільна ліга з футболу (квітень-травень) - приурочена до 125-річчя
- кубок міста Лева серед дітей (в травні) - приурочений до 125-річчя
- кубок чемпіонів серед аматорських команд
- виставковий матч з ветеранами ?
- урочистості біля пам'ятного знаку в Стрийському парку (можливо в форматі Футбольного фестивалю для дітей) та прес-конференція
- всеукраїнський турнір з футболу серед дівчат (серпень) - приурочений до 125-річчя
- футбольний матч (ветерани Карпат та ветерани з Польщі ?) до 50-ліття перемоги Карпат в Кубку СРСР та приурочений до 125-річчя

І ось вже аж 11 липня за три дні до свята на сайті Асоціації ветеранів футболу України з'являється повідомлення:

**"125-РІЧЧЯ УКРАЇНСЬКОГО ФУТБОЛУ:
НА "АРЕНІ ЛЬВІВ" ЗІГРАЮТЬ ЗБІРНА ВЕТЕРАНІВ
ТА ЗІРКОВІ "КАРПАТІВЦІ".**

У неділю, 14-го липня, з нагоди відзначення 125-річчя українського та львівського футболу на "Арені Львів" відбудеться товариський матч між ветеранами Національної збірної України та львівських "Карпат".

Організаторами свята виступили Українська асоціація футболу, Асоціація ветеранів футболу України, Федерація футболу Львівської області та провідний виробник хліба та хлібобулочних виробів в Україні ТОВ "Агробізнес".

Поединок розпочнеться о 17:00, вхід - вільний. У складі "синьо-жовтих" під керівництвом **Анатолія Дем'яненка та Володимира Лозинського** до міста Лева завітають **Мирон Маркевич, Олег Протасов, Олег Собуцький, Віталій Рева, Володимир Єзерський, В'ячеслав Свідерський, Віталій Самойлов, Юрій Максимов, Микола Іщенко, Богдан Шершун, Сергій Нагорняк, Едуард Цихмейструк, Віталій Мандзюк, Віктор Уляницький, Андрій Хомин, Володимир Бондаренко та Андрій Оксимець.**

Їм протистоятимуть легендарні "карпатівці": **Євген Михайлів, Тарас Павліш, Іван Павлюк, Анатолій Петрик, Андрій Покладок, Анатолій Саулевич, Богдан Стронціцький, Володимир Уштан, Олександр Чижевський, Володимир Різник, Любомир Вовчук, Віталій Шумський, Олег Яремчук, Михайло Гурка, Василь Швед, Володимир Шеремета та Михайло Луцишин. Тренери Ігор Кульчицький та Ростислав Поточняк, начальник команди Габор Вайда".**

А також були вміщені фотоколажі орієнтовних складів обох команд, які потім були надруковані в офіційній програмці цього матчу:



Анонс ювілейного матчу до свята 125-річчя футболу України





ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ



Також була наведена інформація від голови ФФЛЮ О.Шевченка про активну підготовку Львова до гри:

"Я запрошую всіх львів'ян і гостей нашого міста в неділю, 14-го липня, о 17-00 на "Арену Львів" підтримати ветеранів національної збірної України і львівських "Карпат". На футбольне поле вийдуть усіма нами улюблені гравці, які приносили славу українському та львівському футболу. Будуть представлені різні покоління. Цього року виповнюється 50 років з моменту, як "карпатівці" завоювали Кубок СРСР. Це в перше в історії команда з Першої ліги виграла такий трофей. Тому ми запросили на стадіон ветеранів "Карпат". Будемо нагороджувати їх і дякувати їм за це".

Також тут було розміщено фото стендів фото-виставки "125-років львівського футболу" поблизу міської ради (згідно з планом прийнятих заходів до свята).



Стенди виставки "125 років львівському футболу" підготовлені Б.Люпою та ФФЛЮ (фото з архіву Б.Люпи, В.Дубаса та Є.Кравса)





І нарешті, вже 12 липня, тобто за два дні до свята, на сайті Української Асоціації Футболу (УАФ) - так в той час вже іменувалася Федерація футболу України (ФФУ), з'явилося теж саме повідомлення, що й на вище наведеному сайті, але під заголовком та деяким визначним доповненням, яке тут наводиться:

"125-РІЧЧЯ УКРАЇНСЬКОГО ФУТБОЛУ: НА "АРЕНІ ЛЬВІВ" ЗІГРАЮТЬ ЗБІРНА ВЕТЕРАНІВ ТА ЗІРКОВІ КАРПАТІВЦІ

...Четвертий рік триває всеукраїнське та всесвітнє турне нашої збірної, головна мета якого залишається незмінною - підтримати українських військових, які у важкий для країни час стали на захист нас з вами, на захист рідної землі, - наголосив віце-президент УАФ, президент АФФУ Олег Собуцький. - Загалом провели майже 200 матчів, значна частина з яких безпосередньо в Донецькій та Луганській областях. 14 липня наші легенди футболу залюбки приїдуть до Львова. Одна з найкращих та найсучасніших арен у країні, багато навколофутбольних заходів до гри і, врешті, зіркові суперники - ветерани збірної України та "Карпат". "Арена Львів" набагато чарівніша, коли щерть заповнена глядачами. Рік тому стадіон приймав матч збірних ветеранів України та Грузії, усе пройшло на найвищому рівні. Тож маємо гарну традицію щороку грати у Львові. Користуючись нагодою, запрошую львів'ян та гостей міста на свято футболу.

Це справді знаковий день в історії футболу, маємо його належним чином відзначити!"

Наступного дня, 13 липня, тобто за день до свята, на цьому ж сайті УАФ, була надрукована інформація про проведену у Львові прес-конференцію, присвячену 125-річчю українського футболу, під заголовком:

"МИРОН МАРКЕВИЧ: «ВАЖЛИВО, АБИ ПІДТРИМАТИ ФУТБОЛЬНИХ ЛЕГЕНД НА "АРЕНІ ЛЬВІВ" ПРИЙШЛО ЯКОМОГА БІЛЬШЕ ВБОЛІВАЛЬНИКІВ"

14 липня 1894 року на території нинішнього Стрийського парку у Львові відбувся перший офіційний показовий футбольний матч в історії України, в якому змагалися команди спорттовариства "Сокіл" зі Львова та Кракова.

З нагоди 125-річчя українського та львівського футболу в столиці Галичини відбулася прес-конференція.

- Відрадно, що під час підготовки заходів, присвячених цій даті, була повна підтримка з боку владних структур області та Львова, — сказав голова Федерації футболу Львівської області Олександр Шевченко. - Звичайно, в епіцентрі подій буде **матч збірної України серед ветеранів та їхніх ровесників із "Карпат"**. Найскладнішим було подбати, аби якомога більше футбольних зірок приїхало 14 липня до Львова. І, за винятком Олега Блохіна, будуть, мабуть, усі, хто творив і творить історію українського футболу.

За останні три роки збірна серед ветеранів провела вже більше 100 поєдинків не лише в різних куточках України, зокрема, на передовій на Донбасі, але й за кордоном, - розповів голова Комітету національних збірних команд УАФ Мирон Маркевич.

- Усіх запрошую в неділю на "Арену Львів". Ми докладемо зусиль, аби продемонструвати змістовний футбол.

Знаєте, мені дуже цікаво спостерігати за футболістами, які свого часу грали під моїм керівництвом чи проти моїх підопічаних...

- 14 липня, як завжди, гратиму лише на перемогу. От тільки що з цього вийде, не знаю, бо не виключено, що виступатиму за обидві команди.



М.Маркевич та О.Шевченко на прес-конференції (фото ffl.org.ua), яка, як бачите, пройшла вже під новою емблемою свята (з емблемою не ФФУ, а УАФ)



І.Яремко та Б.Люба на прес-конференції



Спортоглядачі ЗМІ на прес-конференції





ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ

До речі, задля збереження футбольної історії про персон, які її творили й досі творять, ФФ Львівщини видала спеціальну книжку та фотоальбом" (наведені на ілюстрації поруч).

Цього ж 13 липня на сайті "Козацька Пошта" з'явилася наступна інформація:

"Завтра, 14 липня, вся прогресивна світова громадськість буде відзначати славний ювілей - 125 років українському та львівському футболу!

В Стрийському парку біля пам'ятника, встановленого на місці першого матчу, завтра о 15.00 з покладання квітів розпочнуться урочистості.

Ну і яке свято без Козацької пошти та спецпогашення марки та конверта представником Львівської дирекції Укрпошти".

Окремо А.Пилуох - засновник, видавець та дизайнер "Козацької пошти" сповістив, що у відділенні "Власна марка" Укрпошти були замовлені дві поштові марки до 125-ої річниці українського футболу, які є абсолютно легітимними, тобто вони є повноцінними державними поштовими марками, які Укрпошта приймає, як оплату за послугу пересилки листів по Україні (літера "V" на ній - це її номінал, який дорівнює вартості пересилки одного листа вагою до 20 г). Ці марки складаються з двох частин, розділених перфорацією. Нижня частина з літерою і є власне державною маркою, а верхня, без літери - це купон з замовленим зображенням. При пересиланні листа марка з літерою штемпелюється поштовим штемпелем, а купон, як правило, клубним спецштемпелем. Саме так було й при погашенні марок до 125-річчя українського футболу, але про це мова піде трохи нижче (тут наведені зображення цих марок).



Поштові марки видані до свята

Вже в день свята на сайті Федерації футболу Львівської області з'явилося наступне повідомлення:

"У рамках відзначення 125-річчя українського і львівського футболу в неділю, 14-го липня, до Львова привезли кубок світу, який цьогогоріч завоювала юніорська збірна України (U-20) під керівництвом головного тренера Олександра Петракова.

Лише цього дня всі охочі можуть сфотографуватися з трофеем, який буде представлено на "Арена Львів", де також о 17:00 відбудеться товариський матч між футбольними легендами національної збірної України та львівських "Карпат"! Поспішайте!

ВХІД ВІЛЬНИЙ!"



Друковані видання до свята (буклет Б.Люпи та книга І.Яремко)

Саме випуск таких марок свідчить про визнання на державному рівні цієї славної дати - 125-річчя українського футболу.



Цей Кубок світу привезли до Львова на свято





Проведення святкування

Урочистості з нагоди ювілею розпочалися 14 липня вдень о 15-й годині у Стрийському парку біля пам'ятника на місці першого футбольного матчу в історії нашої країни. На свято прибув Президент Української Асоціації Футболу, член Виконкому УЄФА Андрій Павелко. Він з видатними футболістами - віце-президентом УАФ Олегом Протасовим та "карпатівцем" Артемом Федецьким у присутності почесних гостей та керівництва Федерації футболу Львівської області поклав квіти до підніжжя монументу.



Офіційні представники на святі



Початок офіційної частини біля пам'ятника



Гімн України біля пам'ятника



О.Шевченко та А.Павелко

Потім відбулося офіційне погашення поштових марок, які були видані на честь свята, представником Львівської дирекції Укрпошти. Марки були наклеєні на двох спеціальних пам'ятних конвертах, виготовлених львівським відділенням "Укрпошти" та товариством філателістів Львова. Погашення проводилося спеціальним штемпелем і поштовим штемпелем постійної дії Львівського поштамту з текстом "Львів відкритий для світу". Використані марки та конверти є колекційними й, звісно ж, розійшлися по всьому світові, зокрема й по музейних фондах в першу чергу (ці конверти наведені нижче).



Офіційне погашення марок на спецконвертах





ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ



Підготовлені для погашення поштовим штемпелем львівського відділення Укрпошти спецконверти до ювілею

Після цього президент УАФ А.Павелко привітав усіх присутніх зі святом, високо оцінивши внесок Львівщини у футбольне життя країни. За цим урочистим дійством спостерігали не лише сотні львів'ян і почесних гостей, а й батьки понад двох сотень дітей - вихованцями футбольних шкіл і клубів Львова і Львівщини. Усі мали можливість сфотографуватися з почесними гостями в цей святковий день.



ПЕРШІ КРОКИ ФУТБОЛУ УКРАЇНИ



Подальші події свята вже розгорнулися на стадіоні "Арена Львів". Щоб точніше передати їх та атмосферу свята, наводимо інформацію з сайту ФФ Львівської області за 14 липня 2019 року (<https://ffl.org.ua/news/2206>) під заголовком "Святковий триумф легенд "Карпат":

"Перед, у перерві та після цього матчу на "Арені Львів" президент Української асоціації футболу України Андрій Павелко та Голова Федерації футболу Львівської області Олександр Шевченко вручили почесні відзнаки та пам'ятні нагороди людям, які активно розвивають і популяризують футбол на Львівщині - ветеранам львівських "Карпат", тренерам, небайдужим меценатам, футбольним функціонерам, зокрема президентам не лише професіональних, а й аматорських футбольних клубів Прем'єр- та Першої ліг Львівської області. Окрім цього, відбулося нагородження збірної Львівської області, яка нещодавно триумфувала в чемпіонаті України серед ветеранів вікової групи від 55-ти років і старші, присвяченому пам'яті гравця київського "Динамо" і збірної СРСР Віктора Матвієнка.



Встановлені почесні Кубки на "Арена Львів"



Відкрив свято на стадіоні президент УАФ А.Павелко



Нагородження почесною грамотою УАФ від А.Павелка



Грамота УАФ



Нагородження М.Маркевича книгою спогадів від автора





ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ



Нагородження фахівців



почесними відзнаками



Нагородження фахівців



почесними грамотами



Ювілейні вимпели та почесні призи ветеранам та фахівцям



ПЕРШІ КРОКИ ФУТБОЛУ УКРАЇНИ



Нагородження ветеранів пам'ятними призами та подарунками



Нагородження ветерана збірної України святковим тортом



Визнані фахівці та спеціалісти з історії львівського футболу перед отриманням нагород



Нагородження Богдана Люпи



Нагородження Івана Яремка





ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ



Афіша святкового матчу

оплесками вітали львів'яни Мирона Маркевича, який попри свій поважний вік дає перцю на футбольних полях. Надалі обидві команди лише додали в атакувальних діях, граючи на зустрічних курсах.

Нагоди для взяття воріт створював Руслан Ротань, однак Олегові Собуцькому щоразу дециці не вистачало, аби їх результативно завершити. Жвавості "Карпатам" додав Федецький, котрий на швидкості вибігав на ворота суперника. В одному з епізодів Едуард Цихмейструк обіграв Богдана Стронціцького і вже, мабуть, бачив кулястого в сітці, однак Тарас Павліш самовіданно кинувся під м'яч.

Ніхто не хотів поступатися. Такий футбол подобався глядачам на трибунах, які гучними скандуваннями гнали "карпатівців" уперед, вимагаючи голів. І гол таки відбувся. Під завісу зустрічі не порозумілися Андрій Донець, котрий вийшов на заміну, та Віталій Рева. Перший віддав пас назад голкіперу, проте той, схоже, не очікував цього, і шкіряний закотився у ворота - 0:1.

Як і 14-го липня, 1894-го року, на території сьогоднішнього львівського Стрийського парку, де відбувся перший офіційний показовий поєдинок між командами товариства "Сокіл" зі Львова та Кракова (з цього моменту, нагадаємо, бере початок історія українського футболу), все вирішив один-єдиний гол. Усі учасники цього поєдинку, в тому числі бригада арбітрів, отримали пам'ятні медалі.

До слова, кожен охочий міг на стадіоні зробити світлину з Кубком світу, який цьогоріч у червні завоювала юніорська збірна України (U-20), із копією Кубка СРСР, який 1969-го виграла львівські «Карпати», і Кубком регіонів ФУ, який торік у червні здобула аматорська збірна Львівської області..."

Надамо також протокол матчу та декілька світлин з нього:

Тепер про товариський матч свята, і знову з того ж сайту ФФ Львівської області за 14 липня 2019 року:

"Близько 5-ти тисяч уболівальників та почесних гостей зібралися на трибунах одного з найкращих стадіонів нашої країни, аби на власні очі побачити футбольних легенд. А їх цього недільного вечора завітало до міста Лева чимало. Символічно, що в очній дуелі зійшлися футболісти, які свого часу захищали честь головної команди нашої країни, і гравці "Карпат", які 50 років тому встановили унікальне досягнення - стали першою і єдиною командою Першої ліги, що завоювала Кубок СРСР. Судити це протистояння, яке складалося з двох таймів по 35 хвилин, довірили одному з кращих арбітрів сучасності Юрію Можаровському, якому на лініях допомагали Віктор Кравченко та Олександр Бриндза.

У першій половині зустрічі на футбольному полі у складі "синьо-жовтих" запалював Руслан Ротань, котрий сьогодні тренує молодіжну збірну України, а у складі "карпатівців" - Михайло Гурка. Саме вони найчастіше загострювали гру попереду. Незадовго до свистка на перерву реальний момент упустив куратор і меценат національної збірної України серед ветеранів Олег Собуцький, котрий із декількох метрів не влучив у порожні ворота після ювелірної передачі Ротаня. Перед цим небезпечно пробив Гурка - лише майстерність Віталія Реви врятувала збірників.

У другій 45-хвилині Артем Федецький і Володимир Єзерський одягнули зелено-білі футболки і зіграли вже за "Карпати", яким вони присвятили чимало років своєї ігрової кар'єри. Гучними



Програма святкового матчу





Протокол матчу:

Товариський матч ветеранів з нагоди 125-річчя футболу України

Зірки національної збірної України - Зірки ФК "Карпати" Львів - 0:1 (0:0)*

14 липня 2019 р., м. Львів, Стадіон "Арена Львів", 5 тис. глядачів, хмарно, інколи покрапував дощик.

Україна: стартовий склад - Віталій Рева, Богдан Шершун, Микола Іщенко, Анатолій Дем'яненко (граючий тренер), Володимир Єзерський (до 36 хв.), Олег Протасов, Юрій Максимов, Артем Федецький (до 36 хв.), Руслан Ротань, Мирон Маркевич, Олег Собуцький.

На заміну виходили: Нагорняк, Цихмейструк, Свідерський, Хомин, Бондаренко, Самойлов, Оксимець, Уляницький, Донець, Мандзюк.

"Карпати": стартовий склад - Богдан Стронціцький, Володимир Різник, Андрій Сапуга, Володимир Шеремета, Олег Яремчук, Олександр Чижевський, Володимир Уштан, Михайло Гурка, Андрій Покладок, Юрій Кудінов, Микола Лапко, а також Артем Федецький і Володимир Єзерський (обидва з 36-ої хв.). Тренери - Ігор Кульчицький і Ростислав Поточняк, начальник команди - Габор Вайда).

Судді: Юрій Можаровський - Віктор Кравченко та Олександр Бриндза (усі - Львів)

Голи: 1:0 - Донець (68 хв., автогол).

* Команди грали 2 тайми по 35 хвилин кожний.



Вихід суддів на поле



Вихід команд на поле



Зірки національної збірної України





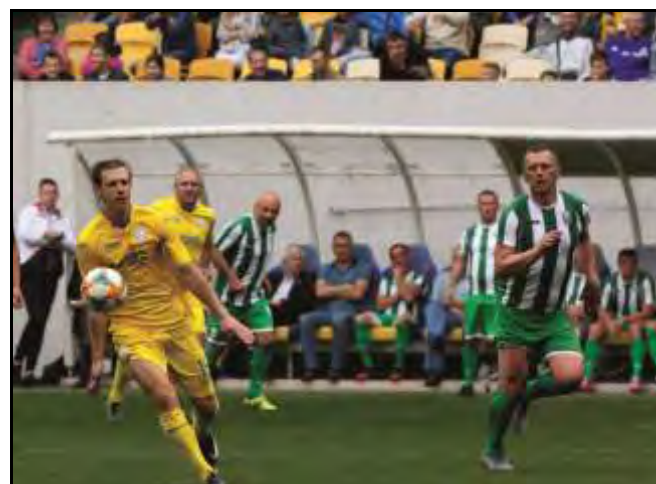
ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ



Зірки ФК "Карпати" Львів



Арбітри та капітани команди



ПЕРШІ КРОКИ ФУТБОЛУ УКРАЇНИ



Вручення медалей переможцям



Вручення подарунків до медалей



Фото команд на згадку після матчу





ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ



Відзначення свята келихами з друзями та однодумцями

Потрібно ще для відчуття саме атмосфери свята подати невеличкий нарис Богдана Люпи, надрукований наступного дня на його сторінці у "Фейсбуці" в групі "Хроніки львівського футболу" щодо його враження від свята та з переліком усіх фахівців та істориків футболу України на Львівщині, які сприяли здійсненню усіх задумок та запланованих заходів:

"Вчора у Львові був світлий день (хоч і трошки дощик кропив, і хмари були). Львів святкував 125-річчя першого футбольного матчу Львів - Краків. У якому перемогли львів'яни 1:0. Так само перемогу вчора святкували мої земляки: Ветерани "Карпат" здолали ветеранів збірної України з тим самим рахунком. Збірна України вперше програла у Львові! Хоч і ветеранська, але приємно.

Пам'ятаю святкування 100-ліття у 1994-му. Радий, що дочекався і 125 річниці. Що ще мені запам'яталося у вчорашній день - так те, що зробив кілька фотографій із знаменитостями... і що отримав за свою багатолітню працю на футбольній ниві відзнаку Львівської обласної федерації футболу. Щиро дякую за це, за певну оцінку, яка стимулює до нових починань та досліджень. Маю ще багато чого зробити, з Божою допомогою звісно, постараюся... Дякую всім, хто мені допомагає, всім, з ким співпрацюю. Всіх і не перелічити, але кілька прізвищ назву, тих - з ким близький: Іван Яремко (фактично мій своєрідний заочний наставник ще з дитячих літ, коли я від його підбірок зацікавився футбольною статистикою), Юрій Назаркевич, Павло Пилипчук, Євген Попов, Олександр Паук, Ярослав Грисю, Євгеній Кравс, Володимир Дубас, Лешек Слєдзьона, Марек Горбань, Денис Мандзюк, Кшиштоф Шиманський, Мирон Лялек, Василь Бондарчук, Богдан Бандура, Габор Вайда, Володимир Уманець, Олег Верещинський (футзал) Андрій Омельницький (який зараз у федерації допомагає у створенні хронологічного буклета "Фотолітопис львівського футболу: від зародження до сьогодні") про здобутки львівського футболу за всі 125 літ)... Без Вас у мене багато речей просто не вдалося б. Глибока від мене шана й подяка Вам за все! Дякую пану Олександрові Шевченку, Ярославу Грисю, Ростиславу Зарембі з Львівської обласної федерації футболу за так високу оцінку мого скромного вкладу в фіксацію для майбуття здобутків львів'ян у футболі. Дякую дружині Галі, за розуміння й підтримку мого захоплення, створення надійного "тилу" вдома. Всім, кому цікава футбольна історія. Я всіх вас поважаю та люблю!

P.S. Особлива подяка Михайлу Олійнику за фото з нагородження..."





А наприкінці хочеться завершити цю розповідь матеріалами, опублікованими на сайті УАФ теж вже наступного дня в великому нарисі з багатьма наведеними ілюстраціями:



УКРАЇНСЬКА
АСОЦІАЦІЯ
ФУТБОЛУ

125-РІЧЧЯ УКРАЇНСЬКОГО ФУТБОЛУ ВІДЗНАЧИЛИ НА "АРЕНІ ЛЬВІВ" МАТЧЕМ ВЕТЕРАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЗБІРНОЇ ТА "КАРПАТ"

Організаторами матчу та інших пам'ятних заходів виступили Українська асоціація футболу, Федерація футболу Львівської області, Асоціація ветеранів футболу України та ТОВ "Агробізнес"...

...*"У нас були різні пропозиції, як відзначити ювілей, влаштувавши для футболістів та вболівальників незабутнє свято, - розповів Олег Собуцький. - Завдяки плідній співпраці з головою Львівської обласної федерації Олександром Шевченком за допомоги президента УАФ Андрія Павелка ми влаштували свято на "Арені Львів", одному з найсучасніших стадіонів країни. Бачимо, що прийшло багато глядачів, які скучили за грою улюблених футболістів минулих років. У стартовому складі збірної на поле вийшли Мирон Маркевич, Анатолій Дем'яненко, Олег Протасов, згодом їх замінило молодше покоління. Добре, що на трибунах зібралось багато молоді, якій небайдужа наша славетна історія"...*



Команда ветеранів "Зірки національної збірної України" з керівниками УАФ и ФФЛО

"Щиро вітаю величний Львів і тутешніх палких уболівальників зі 125-річним ювілеєм футбольної історії міста. Неймовірна гостинність, віддані патріоти й неповторна футбольна атмосфера є візитівкою міста Лева в Європі й усьому світі.

Національна збірна завжди знаходить тут надзвичайну підтримку, яка допомагає синьо-жовтим здобувати важливі перемоги, а неприступною "Аrenoю Львів" пишається вся футбольна Україна!

Дякую Львову за яскраві футбольні миті, які місто дарувало й дарує мільйонам уболівальників! Миру, достатку, процвітання, нових футбольних перемог та високих досягнень!" -

- наголосив голова УАФ Андрій Павелко, вітаючи всю футбольну спільноту з цим непересічним святом.





ПЕРШІ КРОКИ У ХІХ СТОЛІТТІ

*"Історія - це свідок часів, світило істини,
життя пам'яті, учителька життя, вісниця старовини..."*

Марк Туллій Цицерон - давньоримський філософ

ПЕРШІ КРОКИ ФУТБОЛУ УКРАЇНИ НАПРИКІНЦІ ХІХ СТОЛІТТЯ

Футбол до 1900 року в Західній Україні

Перед цим йшла мова про перший матч, дата проведення якого за всебічним документальним підтвердженням визнана на державному рівні днем народження футболу України. І все, що було до цього часу й має хоча б якесь відношення до футболу теж викладено в попередніх розділах.

А тепер нам потрібно констатувати той факт, що саме наприкінці ХІХ століття у Львові для масового розвитку футболу були створені досить сприятливі умови в гімназіях і школах, оскільки в програми навчання було введено фізичне виховання. Та протягом п'яти років (1894-99 рр.) футбол у Львові залишався забавою переважно учнів шкіл і гімназій. Й до того ж сталося так, що він впав у немилість шкільного керівництва, яке відверто вважало його заняттям зовсім не гідним для учнів. А ті, на супротив цьому, через неможливість проведення матчів за чинними на той час правилами цієї гри в належному складі та на відповідних майданчиках, почали встановлювати інші, зручні для себе правила й, маючи м'яча, знаходили місця де можна було пограти ним навіть і невеликою чисельністю гравців.

Що ж до футболу у Львівській окрузі "Союзу польських гімнастичних товариств "Сокул", про який багато вже наведено в попередній главі цієї книги, то й тут далі лише популяризації цієї гри ні про що інше не йшлося, хоча, звісно, прихильники футболу в цьому товаристві цю гру практикували. Спортивний осередок "Гімнастично-співоче Коло вчителів народних шкіл м. Львова" (ГСКВ), легендарна футбольна команда якого була першою місцевою командою на теренах сучасної України, вже наприкінці 1894 року прийняв рішення на деяке спрощення своєї назви й почав вже іменуватися як **"Гімнастичне товариство вчителів народних шкіл м. Львова"** - ГТВ (з польської - "Towarzystwo gimnastyczne nauczycieli szkół ludowych miasta Lwowa"). Й саме те, що члени цього товариства в ці часи все ж таки грали в ігри з м'ячем, у тому числі й у футбол, свідчить нотатка у "Гімнастичному путівнику" ("Przewodnik gimnastyczny") №9 за вересень 1898 року, де в розповіді про зліт львівської округи "Сокула" у Стрию 3 липня дописувач Станіслав Ровінський писав: **"Мушу згадати тут про... гру в надутий м'яч загонів львівського Кола..."** й до того ж вказав капітанів обох команд - **Казімежа Квєцінського та Вільгельма Новіцького** (одразу потрібно проінформувати читача, що тут і надалі в цьому підрозділі книги, яку він тримає у руках, усі цитати з газет, які друкувалися польською мовою, надані українською мовою завдяки чудовому дослівному перекладу тексту автором книги "Хроніки львівського футболу" Богданом Люпою, - **Примітка автора**). А забігаючи вперед можна саме зараз сповістити читача, що вже 2 травня 1903 року цей здавалося б самостійний багато років осередок таки влився до сокольської спільноти й став повноправним членом "Союзу польських гімнастичних сокольських товариств "Сокул", відомого вже в ті часи як "Сокул-Мацеж" (з польської - Sokół-Macierz, тобто "Сокул-материнський", як родоначальник - **Примітка автора**).

Тут слід ще й вказати футбольну команду **"Львівського Клубу Циклістів"** (утворений ще 1886 року). Справа в тому, що саме цьому клубу та іншим велосипедним товариствам міста, які на той час об'єдналися, після закриття Крайової виставки 1894 року було доручено доглядати за зараз вже легендарним Виставковим стадіоном, який з того часу частіше вже іменувався як Повиставковий стадіон. До того ж велосипедисти отримали цей стадіон у власність і регулярно проводили на ньому змагання. А ось центральну частину стадіону вони частенько залюбки віддавали для деяких видів легкоатлетичних змагань й до того ж прихильно ставилися до футболістів, бо й самі частенько не гребували пограти в цю гру.

Що ж до наступних, останніх років ХІХ століття, то через те, що тоді в "сокольських" товариствах ще існувало деяке досить негативне ставлення до активних видів спорту, то в суспільстві існує думка начебто в ці часи футбол "пішов у глибоке підпілля" не отримавши належної підтримки. Але це все ж таки не так. Навіть





коли в засобах масової інформації про цю гру практично нічого не писалося, коли за цей час не було створено жодного футбольного клубу чи навіть осередку, казати що перестали грати в футбол на галицьких землях - це просто смішно. Хоча 19 березня 1896 року газета "Дѣло", зокрема, й нагадує, що: *"Нині практично в кожному європейському місті Німеччини, Чехії є площі для гри у футбол, крикет. А у нас? Складаємо анкети, радимо молоді займатися руханкою, однак результату ніякого. А треба пам'ятати, що ігри, руханка - додають фізичних сил, зміцнюють здоров'я"*. Та все ж цього року побачила світло друга книжка Едмунда Ценара *"Ігри з м'ячем"* ("Gry piłką" - польською), де знову опубліковані правила футболу, але вже більш детально.

Одразу, на противагу ствердженню, що в цей час у Львові футболістом цікавилися лише поляки, наведемо декілька цитат з нарису Тараса Франка (1889-1971 рр., старший син видатного українського письменника Івана Франка) під назвою "Початки українського спорту у Львові", надрукованого в альманасі "25-ліття СТ "Україна" Львів. 1911-1936", щодо проведення дозвілля учнями української академічної гімназії Львова, що знаходилася в Народному домі між вулицями Краківською та Театральною, в якій з 1887 року викладачем гімнастики був **Роман Цеглинський** (1859-1914), а допомагав йому вчитель народних



Книга Е.Ценара
"Ігри з м'ячем" 1896 р.

шкіл **Олександр Гамота**:

"... Під проводом пок. проф. Цеглинського вибиралася молодь української академічної гімназії... звичайно у травні або червні на прогульку за місто. Хлопці брали з собою перекуску й кілька центів на презлі (спеціальна плетена випічка - Примітка автора), морожене або лимоняду і серед сміхів, дотепів і великого галасу, йшли за професором на Погулянку або Кайзервальд. Зпочатку відходила переважно кічка і рухові забави: третяк, перерваний, король, згодом узявся звідкись м'яч. Став осередком заінтересування цілої молоді, випер відразу інші забави, крім кічки (гилки) і переможно вдержується до сьогодні на першому місці серед інших спортів. Але початки були трудні..."



Львів. Академічна гімназія (кінець XIX ст.)

(ворота - Примітка автора) *були готові, віддалені від себе на яких 150 метрів. Вся молодь ділилася на дві величезні дружини і на безмірному грищі чекала на початок гри. А початок був дуже оригінальний. На середині грища лежав на землі м'яч, а з обох сторін розбігалися проти себе два провідники дружин, найліпші бігуни й в повнім бігу мали копнути м'яч. Потім наставала загальна чудова копанина і пекельний вереск. М'яч крутився як тріска в полонці, копаний рівночасно в стиску, не мав виходу з-поміж ліса ніг. Колиж виривався десь щасливо, зараз гнали за ним завзятуші купи копунів, окружали збитою масою і копали ногами куди попало, переважно по кістках товаришів. Згодом слабші, підкошені відступали, стиск проріджувався і можна було десь колись стрілити ворота..."*

Хочу одразу звернути увагу читача, по-перше, на те, що автор цього нарису Т.Франко описує події того часу, коли сам ще й не народився, а по-друге, і на мову, якою написано цей нарис добре освіченою, грамотною людиною. Спочатку можна якось подумати, що такою мовою розмовляли українці Галичини (а їх тоді здебільшого іменували русинами) ще аж наприкінці XIX століття. Але цей нарис узятий з альманаху, виданого до 25-річчя СТ "Україна" (1911-36 рр.), та й інший текст цієї книжки написаний тією ж мовою, яка дуже суттєво відрізняється від української літературної мови іншої частини України й тим паче сучасного правопису. Тому рекомендую зважено підходити до наведених і надалі цитат з перших українських друкованих видань та преси, виданих цією мовою в Галичині як під час Австро-Угорської імперії, так і за часів Польщі (1919-39 рр.), і деякі непорозуміння при читанні, хто як зможе, особисто домислювати.

Щодо Львова, то згідно одних джерел, що посилаються на перепис населення столиці Галичини - більшість тут склали українці - 66%, поляків начебто було не так вже й багато, як про це базикають противники визнання цього міста батьківщиною футболу України, - лише 21,8%, а третіми за чисельністю були євреї - десь до 11%. Але от русинська газета "Дѣло" подавала начебто офіційні цифри переписів, які значно відрізняються від наведених. Та справа не в тому. Ніхто ж не заперечує, що учнів з русинів (українців) у львівських гімназіях було значно менше ніж поляків. Адже практично усі гімназії були з польською мовою





ПЕРШІ КРОКИ У ХІХ СТОЛІТТІ

навчання, окрім однієї - під назвою "Руська академічна гімназія", та ще "Руської бурси". Але в гімназіях в ті часи діяли утравквістичні (двомовні) класи, більшість учнів яких звичайно були русинами. І саме це в першу чергу й вказує на те, що до створених при таких гімназіях спортивних клубів, про які мова буде вестися нижче, входили не тільки діти поляків, але й українців (в усякому разі про якісь національні обмеження нічого не відомо). Тому вести мову про те, що це були саме польські клуби, просто недоречно й абсурдно, в усякому разі до того часу, поки не з'явилися русинські (українські) спортивні осередки. Мало того, в цих гімназіях вчилися й діти євреїв, які теж залюбки грали в командах цих клубів, поки свої не створили. І це ми ще не зачепили питання змішаних родин, де розібратися якої національності діти досить проблематично.

Та продовжимо. Цікаво, що в "Звіті дирекції Ц.К.Академічної Гімназії у Львові за рік шкільний 1899/1900" є можливість прочитати й таке: **"...ученики забавлялись грами при помочи закуплених на ту ціль приладів або і без тих. Найзвичайніші ігри, до котрих ученики оказували найбільше охоти були: пилка ніжна (Football), рондерс і пилка звичайна, а кромі того пилка ніжна в колі..."**. Як бачите, тут вже вперше ми бачимо спробу запису англійської назви гри "футбол" начебто й на українській мові, але на польський манер - "пилка ніжна" (з польської "piłka nożna").

Улюбленим місцем забав цих гімназистів-русинів на порозі ХХ століття було місце в Пасіках за Личаківською рогачкою, де вони мали можливість пограти у футбол. Та одразу ж відмітимо, що старе приміщення руської академічної гімназії вже в той час не могло вмістити всіх бажаючих вчитися, й весною 1906 року почалося будівництво нового приміщення по вул. Леона Сапєги (нині це вул. С.Бандери). І вже через рік учні цієї гімназії отримали від міста це нове приміщення, біля якого, до речі, вже був і майданчик для ігор, про який раніше їм доводилося лише мріяти. Щоб краще читач сприймав вік гімназистів того часу, слід пояснити що він не був однорідним - у I класі навчалися діти від 10 до 14 років (були навіть і 16-річні), а в найвищому, VIII класі - молодь від 18 до 22 років. Може когось це здивує, але в Австро-Угорській імперії повноліття наставало... аж у 24 роки!!!

З газет відомо про змагання на Повиставковому стадіоні, а от про футбол "Львівський кур'єр" ("Kurjer lwowski") за 10 червня 1899 року писав наступне:

"Коштом 700 зл., передбаченим у цьогорічному міському бюджеті, магістрат влаштував на Повиставковій площі, на просторі у 25 моргів поміж музичним залом та площею іподрому - боїще для молоді народних та середніх шкіл.

Реальна школа і IV гімназія влаштували тут власними силами і з дозволу президента міста Г.Малаховського 8 боїщ лаун-тенісових а також розмістили поле розміром 100x50 м до гри в пилку ножну (Football). Починаючи з 1 травня відбуваються на цьому боїщі забави молоді... Рух і життя тут вирують повним тягарем молодецької крові та темпераменту. Доки сягає око, всюди на розлогій височині бачимо менші та більші громади студентів, які копають із справжньою англійською завзятістю "football", здобувають крокетові ворота, рахують лаун-тенісові "сет".

Багато кольорових прапорців розділяють поля окремих забав, повно у повітрі свисту м'ячів і вереску, всюди гонитви і змагання про першість. Дивлячись на все це, дивлячись на цей краплистий піт, який зрошує ясне чоло малюка і молодика, мимовільно приходять на думку пам'ятні слова Веллінгтона, сказані після перемоги під Ватерлоо: "Ми цю битву виграли вже на наших полях для забав"..."

Щоб завершити розповідь про цей стадіон у ті часи, вкажемо що також у щоденній газеті "Новий вік" ("Wiek nowy") за 15 вересня 1904 року є дещо саме про футбол: **"На Повиставковій площі Юстином Лангом вчора повторно встановлена одна пара воріт до гри в ножний м'яч... Трава буде скошена і нерівності на полі наскільки можна буде вирівняно, так що молодь буде мати змогу сьогодні почати гру..."**

Що ж до перших футбольних команд у Львові, то можна ще навести інформацію й про команду **спортивного кружка "Академічної читальні"**, про яку йде мова в газеті "Польське слово" ("Słowo polskie") за 29 квітня 1899 року: **"в Академічній читальні утворився спортивний Кружок... для спільних піших прогулянок, які урізноманітнюватимуться такими іграми, як футбол (пилка ножна), крокет, лаун-теніс і т.д. В Кружку не бракуватиме також відділів веслярського та циклістів..."**. Цей Кружок анонсував в своїй газеті



Львів. Будинок Академічної гімназії на вул.Л.Сапєги (фото нині, це вул. С.Бандери)





декілька своїх "прогулянок". Так в газеті за 7 травня вказано: **"Друга прогулянка "Спортивного Кружка" відбудеться в неділю 7 біж. міс. За місце прогулянки обрано Янів, а в її програму входять: 1) garden party football - лаун-теніс, 2) регата на човнах, 3) піші перегони..."**. А в газеті "Львівський кур'єр" за 28 травня цього року було повідомлення і про третю прогулянку до Брюхович: **"1. Football, 2. Ассаутс (з французької - "змагання") на палахах, 3. Гумористика"**. Як бачите тут скрізь футбол вказаний першим.



Львів. Будинок IV вищої гімназії

І ось саме тут ми підійшли до того, що **1899 року** в Львові розпочав свою викладацьку діяльність професор IV-ї міської гімназії **Еугеніуш П'ясецький** (Eugeniusz Piasecki) - син одного з засновників сокольського руху на Галичині Венанти П'ясецького. Він був одним з прихильників нових поглядів на фізичне виховання молоді, а саме застосування крім гімнастики ще й рухливих ігор, особливо футболу. Він детально ознайомився з англійськими правилами цієї гри й почав навчати своїх вихованців з гімназії та деяких вчителів тонкощам і особливостям цих правил. Саме П'ясецьким (є всі для цього підстави, навіть якщо й достатньо документально це не повністю під-

тверджено) вже цього року й **була організована перша футбольна команда при IV-й гімназії**, яка постійно тренувалася й проводила матчі поміж гравцями, що входили до її складу.

Пізнавальна інформація:

П'ясецький Еугеніуш (Eugeniusz Witold Piasecki) - професор, лікар і науковець, пропагандист футболу, багато хто вважає його батьком футболу в Львові, бо він організував спочатку перші футбольні команди при міській гімназії, потім справжній спортивний клуб.

Народився 13 листопада 1872 р. в м. Львові Коронного краю Галичини та Володимирії Австро-Угорської імперії - помер 17 липня 1947 р. в м. Пташин (Польща).

Закінчив лікарський факультет Ягеллонського університету в Кракові, потім недовго ще продовжував навчання у Відні. Повернувшись до Львова приступив до викладання гімнастики в IV гімназії. З 1909 р. викладач-доцент теорії фізичного виховання та шкільної гігієни львівського Університету ім. Яна Казимира.

1904 р. створив при гімназії перші учнівські футбольні команди, потім "Гімнастично-спортивний клуб" і з часом у Львові - "Товариство забав народу та молоді". Сприяв створенню львівського футбольного клубу "Погонь" і був першим його президентом. Активно вів роботу в скаутському русі, популяризував лижний спорт (1907 р. був засновником "Карпатського товариства лижників").

Під час першої світової війни, після окупації Львова російськими військами, був депортований до Києва, де викладав шкільну гігієну в Польському університетському колегіумі. Потім повернувся до Польщі, де в Познані спочатку викладав, а потім створив кафедру теорії фізичного виховання та шкільної гігієни в університеті. Входив до державних інституцій Польщі з напрямку фізичного виховання.

Був експертом Ліги Націй, кандидатом на нагороду Нобелівського комітету в галузі медицини. Ще 1902 р. видав правила футболу, а потім публікував свої наукові та теоретичні праці з питань фізичної культури. 1912 р. видав підручник для скаутів, а у 1913-14 рр. - журнал "Скаут". 1920 р. в Польщі створив і редагував щомісячник "Фізичне виховання".

Був сином відомого діяча польського "Сокулу" в Львові Венанти П'ясецького. В Польщі Познанський університет фізичного виховання носить ім'я Еугеніуша П'ясецького.



Є.П'ясецький – батько футболу в Львові

П'ясецький, перебуваючи в Англії та Франції, привіз звідти велику кількість друкованих посібників з правилами гри у футбол, саме він у Львові почав докладно роз'яснювати шанувальникам гри у м'яча ногами на розміри майданчика для гри, розміри воріт, форму гравців, поняття "офсайду" та "пенальті" та й на багато інших тонкощів цієї гри. Про це ми знаходимо інформацію в "Польському слові" ("Słowo Polskie") за 7 липня 1900 року:

"Публіка, яка відвідує Повиставкову площу у неділю та свята, приглядається з цікавістю грі в пілку ножну, у якій там вправляється взірцевий загін учнів IV гімназії під керівництвом доктора Еугеніуша П'ясецького. Гра відбувається виключно за правилами англійської Football Association, а багато учнів набуло вже значної вправності".





ПЕРШІ КРОКИ У ХІХ СТОЛІТТІ

До речі, багатьом шанувальникам історії напевно ж буде цікаво взнати, що в ІV (польській) гімназії у навчальному 1899/1900 році разом з Е.П'ясецьким працював саме... **Іван Боберський**, тобто доля звела цих двох поборників футболу саме за часів початку футбольного буму в цій гімназії. Але так вже сталося, що через рік Боберського було переведено до Дрогобицької гімназії. Залишається лише нагадати, що як Ценару, так і Боберському вже була приділена значна увага в цій книзі.

Наприкінці ХІХ століття на сторінках львівського "Гімнастичного путівника" знову були опубліковані правила гри у футбол, які подав відомий нам з арбітражу першої гри у футбол краківський професор Зигмунт Виробек. А **1900 року в Львові вперше на українських землях з'явилася книжка з правилами гри у футбол українською мовою**. Її склав відомий вже нам **Володимир Лаврівський під назвою "Копана (Association Football)". Зошит перший**, використавши правила цієї гри, видані чехом Йозефом Кленкою, тому й назва гри визначена по-чеськи - "копана". До речі, звідси й надалі, через деякий час мешканці української національності в Західній Україні почали іменувати англійську гру "футбол" на свій манер - вже як "кóпаний м'яч". В ті часи національного відродження й поляки для себе теж визначилися з назвою англійської гри на польський манер - як "пілка ножна (piłka nożna)".

Щоб читач зрозумів особливості мови українців (русинів) Західної України тих часів, надамо з книги В.Лаврівського хоча б перші пункти правил гри саме цією мовою в оригіналі (в повному вигляді усі сторінки цієї книжки наведені в останньому розділі "Додаток тексту першоджерел і цікавих розробок" - Примітка автора):

"...1. Ігрище: Найбільше є 180 метрів довге а 90 м широке, найменше 90 м довге а 45 м широке. Межі і границі визначають ся хоруговками, жердками, пеньками а в најгіршім разі і каміннями...

Брамки зіставляються з 2 жердок, вбитих простопадно в землю во віддаленню 7,25 м, що суть во високости 2-4 м зв'язані мотовязком, з малою хоруговкою в середині, або ліпше деревяною листовкою...

2. Знаряди: Пивка надута або опука (бальон) гумова і шкіряною поволокою осмотрена, щоби ся по надуттю підв'яже, щоби воздух з надutoю пивки не виходив...

3. Грачі і їх розставлене: Учасники гри (22) розділить ся в який нибудь спосіб, најліпше жеребом на дві сторони (дружины). Каждая з обох сторін має свого начальника (вожака, провідцю), котрому всі мають бути послушні...

Щоби учасники гри могли ся розпізнати, є доконечне назначити їх в який нибудь спосіб, на приклад, одні роздягнуть ся з сукман, або одні носять шапки - другі капелюхи..." (Ось така вона була на заході так звана русинська мова (або точніше - "руський язык" за шкільними підручниками тих часів), хоча її чомусь нарікають українською. Її важко порівнювати навіть з нинішнім західним діалектом української мови, не те що з сучасною літературною мовою - Примітка автора).

Цікаво процитувати ще одне видання того ж року, яке знайдене у Львівській науковій бібліотеці ім. В.Стефаніка під назвою польською мовою **"Sport piłki. Palant i piłka nożna"** ("Спорт м'яча. Палянт і пілка ножна"). Невідомий автор, що "заховався" за псевдонімом **Б.(В.)**, пише:

"Тепер я опрацював третій (підручник), що трактує про "спорт м'яча"... Для початку вибрав тільки дві гри, а саме "палянта" і "пілку ножну"... "Пілку ножну" (foot-ball) розмістив у цьому томику тому, що після теннісу є це зараз найбільше в нас поширений спорт..."

1900 року новостворена спеціалізована львівська "Gazeta sportowa" завдяки своєму редактору, відомому вже нам Казімежу Хемерлінгу, теж опублікувала нові правила гри в футбол, а також розпочала й досить частенько вміщувала репортажі про футбольні матчі - наприклад, **"...15 листопада до участі в матчі запрошено групу гімнастів ІV гімназії. За 20 хвилин обидві дружини забили по одному голу і матч закінчився - 1:1"**, а також **"26 листопада молодь ІV гімназії зіграла одну "партію" з рахунком - 0:0"**. Тобто на порозі ХІХ-ХХ століть вже частіше можна було зустріти футбольні нариси. І не тільки в "Gazeta sportowa". Наприклад, "Kurjer lwowski" повідомляв, що 15 числа на майданчику Львівського клубу циклістів відбулися атлетично-спортові заходи з 9 дисциплін, серед яких є партія гри у футбол. Організатором цих змагань був головний редактор "Gazeta sportowa" все той же пан К.Хемерлінг.

Але що б там не вказувати, та все ж таки вперше футбольне пожвавлення в місті розпочалося тільки коли в травні 1900 року до Львова приїхали чехи - брати Йозеф та Рудольф Вейтруби. Запросив їх для навчання їзди на велосипеді та читання лекцій з мотоспорту тоді вже об'єднаний Клуб львівських циклістів та мотоциклістів, який очолив **Людвік Христельбауер** (Ludwik Christelbauer, 14.03.1873 - 22.03.1934, учасник першого матчу в



Книга В.Лаврівського "Копана" 1900 р.





історії футболу України, відомий спортивний діяч та видатний архітектор). До того ж, саме Йозеф, який два роки тому був капітаном празької футбольної команди "Славія" - на той час кращого клубу континентальної Європи, ще й почав навчати львів'ян футболу на вже відремонтованому Виставкому стадіоні в Стрийському парку Львова, який, до речі, в той час вже частіше іменувався за новою приналежністю - циклодромом і мав нову назву - "Тор Львівського Клубу Циклістів (ЛКЦ)".

Так от, **Йозеф Вейтруба** (Jozef Veitruba) тут **1900 року** проводив футбольні тренування для усіх бажаючих, тобто фактично він став **першим фаховим тренером на теренах сучасної України**, хоча й не місцевим, а з іншого регіону Австро-Угорської імперії. Одне з перших таких тренувань було проведено, як писалося в "Гімнастичному путівнику" за **12 травня** 1900 року, і навчатися футболу погодилося кільканадцять вчителів з львівського гімнастичного товариства "Сокул" і кільканадцять членів товариств циклістів і мотоциклістів. Це посприяло в деякій мірі утворенню футбольних команд, на основі яких почали створюватися спортивні гуртки та клуби. Тренування тривали лише до 7 червня, бо через приватні справи в Празі, брати вимушені були терміново повертатися додому.

Якщо вищевказане більш за все виглядає як показове тренування, то вже 8 липня газета "Львівський кур'єр" анонсувала атлетично-спортивні змагання, які повинні були відбутися 15 липня саме на вищевказаному "Торі ЛКЦ", до програми яких "на закуску" планувався й футбольний матч (інформація про нього відсутня). А от 15 жовтня львівська "Спортивна газета" ("Gazeta Sportowa") №15 таки надрукувала звіт про проведення 7 жовтня футбольного матчу на вказаному циклодромі, в якому на запрошення Клубу циклістів і Товариства велосипедистів грали між собою студенти з IV гімназії. Гра проходила на протязі 20 хвилин і закінчилася з нічийним рахунком 1:1:

"До співучасті у джимкана (велогонках з перешкодами), організованій спортивним комітетом "Львівського Клубу Циклістів" і "Товариства велосипедистів" на "Торі ЛКЦ" запрошено загалом добре зіграну партію гімназістів з IV гімназії. Звання третейського судді виконував пан д-р Еугеніуш П'ясецький, межовими суддями були панове Фейгль і Хемерлінг. Протягом 20 хвилин дали обидві дружини по одній брамці; партія закінчилася тоді 1:1. Молодь IV гімназії грає дуже інтелігентно, знає правила гри, дуже добре орієнтується і якщо тільки буде продовжувати ігри, то можна в ній сподіватися колись досконалих футболістів. Заслуга в цьому пана д-ра П'ясецького, який потрафив скласти так добрану партію і прищепити їй точне дотримання правил..."

Як виявляється, наведені в газеті **судді матчу - в полі Е.П'ясецький і на "межах" поля його асистенти - пани Фейгль і Хемерлінг, були першими відомими зараз місцевими арбітрами на теренах сучасної України**, та більш докладно про це наведено в главі "Витоки футбольного арбітражу" цієї книги.

Що ця гра в ті часи не була поодиноким явищем, свідчить ще один репортаж Хемерлінга в тій же "Спортивній газеті" №16 за 1 листопада 1900 року про спортивне свято 26 жовтня на "Торі ЛКЦ", де йде розповідь що серед змагань для публіки *"...Дуже цікавою була партія пілки ножної, яку розіграла молодь IV гімназії, котра щораз більше показує вправності та рутини. Звання капітанів справували: Хородиський по одній, а Церкєвич по другій стороні. Гра тривала 15 хвилин, у яких не вдалося жодній партії - завдяки добрій обороні - зробити брамки. Партія закінчилася тоді 0:0"*. А ось газета "Львівський кур'єр" за 27 жовтня так описала атмосферу навколо цього поєдинку: *"Забава спортова. Остання в цьому сезоні, організована вчора на Повиставковій площі - не вдалася. Було холодно і дощисто. Публіки зібралось дуже мало, музики не було - бракувало навіть програмок, а на суддівській трибуні засідали аматори..."*. Зверніть увагу, що тут мова йде навіть про програмки до змагань чи на спортивні свята і це... 1900 рік. Тобто публікація програмок на спортивні змагання була 1900 року в Львові звичайним явищем.

Та повернемося до футбольних команд при спортивних клубах та гімнастичних товариствах. Команду "Гімнастичного товариства вчителів народних шкіл м. Львова" саме в квітні 1900 року очолив член Педагогічного товариства **Юзеф П'юркевич** (Józef Piórkiewicz), а Едмунд Ценар продовжував працювати його першим заступником, і саме це товариство продовжувало проводити навчання футболу серед кола своїх відданих прихильників - учнів III і IV гімназій, які відвідували тренування, хоча й з деякими незручностями, вже на площі, де саме в той час будувався новий стадіон "Сокола".

Таким чином, на порозі нового століття й заснування справжніх спортивних клубів у Львові поки що існувало лише два спортивних осередки, де культивувався футбол - це команди, створені Е.П'ясецьким при IV міській гімназії та Е.Ценаром при "Гімнастичному товаристві вчителів народних шкіл м.Львова".

А що ж в ці часи в інших містах Галичини, які зараз входять до складу незалежної України?





ПЕРШІ КРОКИ У ХІХ СТОЛІТТІ

Наприкінці ХІХ століття на Тернопіллі вже існували осередки "Союзу польських гімнастичних сокільських товариств" ("*Związek polskich gimnastycznych towarzystw sokolich*"), які входили до VI Тернопільської підокруги з центрами в Бродах та Золочеві (нині це міста Львівської області - **Примітка автора**). Ще 1876 року до Тернополя прибув **Станіслав Шитилінський** (Stanisław Szytyliński), який був переведений зі Львова на посаду начальника стражі вогневої (протипожежної охорони - **Примітка автора**). Ще в Львові він вже був активним членом гімнастичного товариства "Сокул", а освоївшись в Тернополі й познайомившись з місцевим панством, він спробував підняти й тут гімнастичний рух на новий рівень, читав публічні лекції про гімнастику й напевно ж не обходив увагою й рухомі ігри з м'ячем на свіжому повітрі, тобто й футбол. А 1885 року він разом з молодим адвокатом Тадеушем Трженецьким (Tadeusz Trzcieniecki) став ініціатором створення Товариства Спортивного "Сокул" в Тернополі. Та, на жаль, про запровадження футболу в ці часи в осередках "Сокула" інформація відсутня.



Будинок польського "Сокола" у Тернополі (початок ХХ ст.)

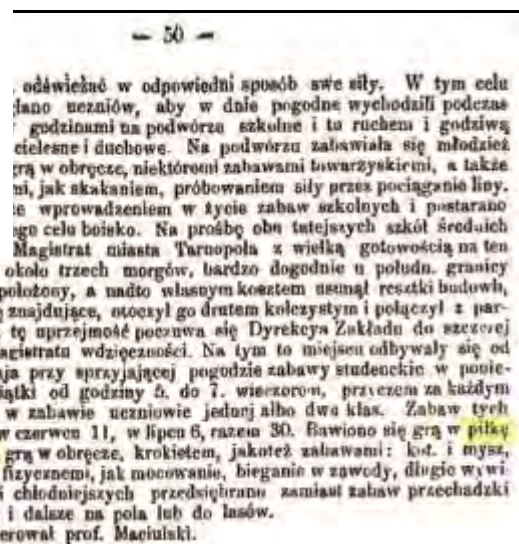
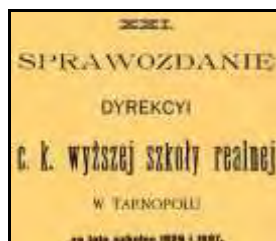


Сучасний вигляд будинку в Тернополі, де колись розміщалося товариство "Сокул"

Першим відомим спортивним товариством у Тернополі був Клуб Подольських Циклістів (велосипедистів, польською - *Klub Cyklistow Podolskich*). Цей клуб було створено 9 липня 1898 року.

Перші згадки про гру під назвою "футбол" ("*piłka nożna*" - польською) в Тернополі датуються 1897 роком. Так, у річному звіті дирекції вищої реальної школи за 1896/97 навчальний рік (Sprawozdanie dyrekcji c.k. wyższej zshkoly realnej w Tarnopolu za lata szkolne 1896 i 1897) повідомлялося зокрема на сторінці 50 наступне:

"...Учні в години вільні між заняттями виходили на шкільне подвір'я, аби пограти в руханкові ігри з м'ячем..." Далі йдеться, що "за проханням шкіл, Магістрат міста Тернополя, виділив біля трьох моргів землі біля парку для використання в якості спортивного майданчика. З перших днів травня в погодні дні по понеділках, середах та п'ятницях, з 5-ої до 7-ої години вечора там відбувалися студентські забави. Кожного разу участь в забаві приймав один або два класи учнів. Забав тих було в травні - 13, в червні - 11, в липні - 6, разом - 30. Грали в м'яч звичайний, **футбол**, крикет... Забавами керував професор Мацюльський (Maciulski)."



Перша відома згадка про футбол у Тернополі

І ще є невеличка інформація про начебто про якісь згадки про футбол в останні роки ХІХ століття і на Буковині. Почнемо з того, що до визначення передумов появи футболу на Буковині, пошлемося на чернівцьку газету "Буковина" №56 за 1898 рік, де на сторінці 3 в так званому "Педагогічному фейлетоні" під назвою "Моральне значіння вправ фізичних" писалось:

"...если нас тревожить апатичный стан молодіжі, єї лінивство гадок, упадок чувств, наклонність до песимізму і хвороб нервових, то чиж не ужиємо средств ратунку, котрі маємо в наших руках, котрих успіх





залежить лиш від зрозуміння річи і доброї волі? Одним з тих средств суть [ігри і забави на вільнім воздусі](#)" (зверніть увагу, що збережено тодішній стиль "української" мови на Буковині - Примітка автора).

І саме до цього, наведемо вимоги за розпорядженням Міністерства віросповідань та просвіти від 8 червня 1890 року для герцогства Буковини щодо влаштування шкільних будинків народних шкіл та охорони здоров'я їхніх учнів, де у параграфі 23 чітко названі вимоги до місць проведення занять з фізичними вправами, а саме що відкрите місце слід огородити парканом, обсадити деревами, на його території окрім майданчика і лавки, слід розмістити необхідні гімнастичні снаряди. Ось які були на Буковині передумови появи футболу наприкінці ХІХ століття й саме тому коріння місцевого футболу Буковини й відповідно інфраструктури сягають ще цього століття.

А вже в наші часи патріарх буковинського спорту, кандидат історичних наук Микола Тимофійович Гонжа, який 40 років очолював кафедру фізвиховання Чернівецького національного університету, стверджує в своїй науковій праці "Спортивний рух на Північній Буковині", що на теренах Австро-Угорської імперії **"з 1874 по 1900 рік у Чернівцях створюється ряд спортивних товариств - з фехтування, кульової стрільби, футболу, кінного спорту, які розпочали будівництво найпростіших спортивних споруд, придбання форми та інвентаря..."**. Кажуть, що й в письмових згадках цих часів вже фігурує "стадіон біля річки Прут" (тільки, на жаль, ніде ці "письмові згадки" не наводяться - Примітка автора).

Футбол до 1900 року в Східній Україні

З одного з попередніх розділів - "Зародження футболу на українських землях" цієї глави нам вже відомо, що перші місцеві футболісти в існуючому з 1878 року спортивному осередку англійської колонії в Одесі з'явилися лише в останньому році ХІХ століття. Як свідчить офіційне видання "Ежегодника Всероссийского Футбольного Союза за 1912 г.": **"В 1899 году появились первые русские игроки: Пиотровский, Крыжановский и, теперь известный авиатор, Уточкинъ. В течение 6 - 7 лет они были единственными русскими игроками Одессы"**.

Одеса у ті часи була за чисельністю мешканців великим містом південно-західної частини Російської імперії (майже 400 тисяч чоловік) й досить дивним є таке ствердження цього видання. Невже крім трьох чоловік нікого ця гра більш не цікавила. Звісно ж, що це не так, бо напевно ж їх було значно більше, особливо серед молоді. Але наведене видання цілком справедливо зробило, бо лише троє грали у гру "футбол" (за затвердженими правилами й на відповідному майданчику, а усі інші просто "бавилися" м'ячиком на галявинках Голопузівки та Молдаванки, й вважати це грою у "футбол", пробачте, не тільки недоречно, але й безглуздо.

Трохи більше інформації тих часів існує щодо селища Юзівки (нині - Донецьк), яке було поділене на дві частини: Заводська - район металургійного заводу, де знаходилися "Англійська колонія" - район переселенців з Великої Британії, та Новий Світ - район мешкання чиновників та ремісників. Вплив англійської культури значно відобразився в архітектурі та плануванні міста.



Британська колонія в Юзівці



В.Данчич

Відомо що 1897 року в селищі мешкало 28 тисяч осіб. В ті часи заняття спортом ставало модним проведенням часу в значній частині заможного населення країн Європи. Розуміючи корисність фізичних вправ, хазяї заводу збудували біля нього майданчик з тенісними кортами (нині тут стадіон СК "Сталевар") та іноді проводили навіть змагання для робітників заводу та їх дітей. Але початок організованого спортивного руху в Юзівці пов'язаний з ім'ям інженера **Валер'яна Данчича**, який займався, ще коли вчився в Петербурзькому університеті, важкою атлетикою і був непоганим атлетом. Спочатку він домовився з керівництвом заводу на проведення занять з гириями, гантелями та штангами в приміщенні школи Новоросійського товариства, а в середині 1900 року вже в Юзівці з'явилася перша секція важкої атлетики. А потім В.Данчич стає ініціатором побудови першого на Донбасі циклодрому (велотреку) і створення "Юзовского велосипедного атлетического общества".





ПЕРШІ КРОКИ У ХІХ СТОЛІТТІ



Будинки службовців заводу Д.Х'юза в Юзівці



Житлові будинки робітників заводу Д.Х'юза в Юзівці

Десь саме в цей час мешканці Юзівки познайомилися і з грою в м'яч, яку іменували футболом. А ще до цього, безумовно, в футбол грали британські службовці заводу, які привезли з батьківщини й правила цієї гри та й м'яча і екіпірування для гравців. Та коли це сталося - невідомо, але більш за все ще десь у другій половині ХІХ ст. Можливо й інші мешканці Юзівки теж грали у щось подібне до цієї гри на пустирях. Вони майстрували м'ячі з ганчір'я й обрізків шкіри.

Якщо почати розмову з спогадів "очевидців", то є навіть ще й про 1869 рік, коли тільки розпочалося будівництво заводу на землях нинішнього Донецька, бо в спогадах Василя Разорьонова, в майбутньому відомого донецького металурга (кавалера ордена Леніна) начебто вказано, що молоді робітники, підлітки аж ніяк не могли не звернути увагу чи не на головну розвагу британців - гру в м'яч ногами: *"Я был тогда еще мальчишкой из рабочей семьи и вместе со сверстниками с завистью смотрел на то, как английские дети - сынки владельцев юзовского завода и иностранных служащих - гоняли кожаный прыгающий мяч по травяному полю. Как нам хотелось хоть разок принять участие в этой увлекательной игре! Но стоило кому-нибудь из нас появиться на площадке, как слышался сердитый окрик: "Хелло, рашен! Гоу! Гоу!". нас прогоняли прочь"*. На жаль, де саме ці спогади можна побачити, де і коли вони друкувалися, ніде жодного слова. Або хоча б взнати рік народження цього знаменитого сталевара-орденоносця, так і не вдалося. Та ось, ще дехто вважає, що перший спомин про футбол в Юзівці є можливість побачити в дослідженнях історії валлійського підприємця Джона Юза, проведених Сюзан Едвардс - **"HUGHESOVKA. A welsh enterprise in imperial Russia"**, які побачили світ ще 1892 року у видавництві "A Glamorgan Record Office publication". Ця робота була проведена на основі документації Державного архіву графства Гламорган (фактично Юзівського наукового архіву). В розділі "Заняття на дозвіллі" Сюзан Едвардс пише: *"На початку 1900-х років капеллан британської общини змальовував селище (Юзівка - Примітка автора) єпископу... Приблизно у той же період газета Південного Уельсу описала в репортажі футбольний матч між уельсько-англійською та російською командами. Захоплююче змагання закінчилося в цьому випадку з рахунком 1:0 на користь британців..."*. Є ще напрацювання Олександра Дингеса "Англичанин по происхождению", де той вказує *"...Но, конечно, всеобщим увлечением заводчан был футбол. На заводе существовало несколько футбольных команд: английских, англо-валлийских, англо-шотландских, русско-украинских и др. Проводилось внутри-заводское первенство по футболу, результаты которого освещались даже в прессе Англии. Так в 1899 г., выходящая в родном городе Джона газета "Мертир экспресс" сообщила о футбольном матче между валлийско-английской и русской командами, завершившемся со счетом 1:0 в пользу земляков Джона"*.

Як бачите, і в цих споминах є посилання на британську газету, де начебто було надруковано щось про цей матч, але дата газети та конкретний текст англійською мовою ніде не наводиться, тому важко вважати наведене вище документальним підтвердженням першого відомого тут матчу, але те, що на заводі Джона Х'юза грали в футбол на межі ХІХ - ХХ ст. це тільки підтверджує.

Ганяли м'яча в цей час вже не тільки в Галичині, на Одещині та Юзівці, але також і в інших регіонах сучасної України. Щодо заборони грати в футбол в гуртках "Сокола", то це просто брехня. На прикладі перших кроків футболу в Києві саме чеські прихильники гімнастичного товариства "Сокол" вже 1900 року в повну силу грали в футбол, самі спорудили майданчик і футбольний "сокольський" рух став запорукою ствердження футболу у Києві, та й в інших містах півдня Російської імперії, де футбольні команди "Сокол" плодилися як "гриби після дощу". Навіть уявити важко футбол на теренах України в ті часи без ентузіастів цього виду спорту саме з гімнастичних товариств "Сокола", так як і без футболу службовців британських представництв в портових містах та британських працівників на багатьох заводах та фабриках.





Як зазначено в тому ж “Ежегоднике Всероссийского Футбольного Союза за 1912 год” в розділі “Кієвъ. Кієвская Футбольная Лига“:

“Нет никакой возможности назвать имя спортсмена, впервые создавшего шумную возню при помощи кожаного мяча среди кіевской молодежи.

Съ некоторой достоверностью, лишь 1900 годъ может быть приведенъ какъ годъ рожденія футбольныхъ матчей. Вероятно тогда же были сколочены первыя футбольныя ворота на Сырце, где, на открытомъ месте, без ограды и намековъ на скамьи, играютъ еще и теперь и, вероятно, будутъ еще долго играть ...”.

З наведеної цитати можна зробити наступні висновки:

- якщо 1912 року практично нічого не було відомо про перші кроки футболу Києва, то в наш час навряд чи можна щось знайти, навіть якщо “перекопати” всі архіви;

- є привід бажаним і жадаючим ювілеїв прийняти за точку відліку історії футболу Києва саме 1900 рік (як бачите, все ж документальне підтвердження цьому є, до того ж офіційне), однак прив'язки до точної дати або хоча б місяця знайти не вдасться.

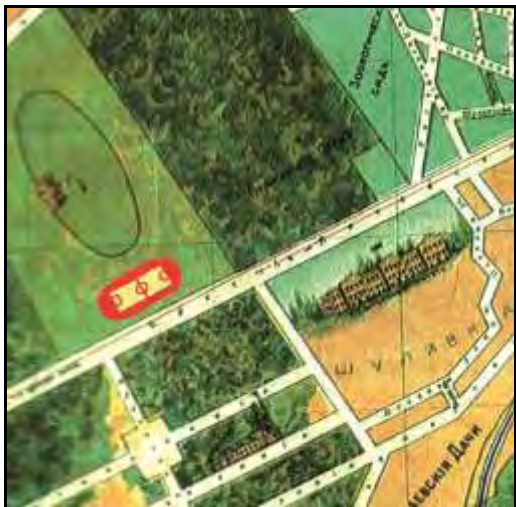
Також зараз можна мати уяву про місця, де в ті роки грали в футбол у Києві й відмітити прозорливість авторів щорічника, які зробили припущення, що грати на таких “площадках” київським футболістам доведеться ще довго. Так воно й сталося, хоча до основної причини цього, безумовно, слід віднести багаторічний період воєнних дій і, насамперед, революційні події, які сприяли непомірному зруйнуванню усього, що було створено до цього.

До речі, вказаний вище майданчик був “освоєний” для футбольних баталій працівниками одного з найбільших у той час київського машинобудівного й котельного заводу Гретера і Криванека (в наші часи більш відомий як завод “Більшовик” - **Примітка автора**), в основному іноземцями - чехами, палкими прихильниками футболу. Саме вони завезли цю гру до Києва та 1900 року продемонстрували її киянам біля стін свого підприємства. Цей майданчик був розташований майже навпроти заводу на території сирецького Скакового поля (“Сырецького плаца”), який був придатний для проведення кінних змагань і занять гімнастикою (зараз на цьому місці територія Київської кін остудії ім. О.Довженка - **Примітка автора**). Цей майданчик сприяв підвищенню інтересу киян до футболу, в першу чергу мешканців передмість Києва - Шулявки та Сирця, де цей майданчик і був обладнаний. З 1901 року на цьому майданчику чехи стали постійно проводити свої тренування та двосторонні ігри. А через те, що грали вони непогано, то дуже скоро ці матчі почали викликати цікавість навіть у розпеченої розвагами київської публіки.



Завод Гретера і Криванека в Києві

У багатьох публікаціях абсолютно необгрунтовано вказується, що першу команду в Києві створили чеські робітники заводу Гартмана (подекуди навіть уточнено - заводу Гартмана та Фільверта, нині - АТ "АТЕК"). Але це прикра помилка, бо такого заводу в Києві просто не існувало. Завод, який спеціалізувався на сільськогосподарському машинобудуванні (нині - АТ "АТЕК", раніше - завод "Червоний екскаватор") іменувався заводом Фільверта та Дедіни. Крім цього, до речі, на заводах Києва чехів серед робітників не було. Всі чехи були фахівцями (це ближче до нашого інженерно-технічного складу).



Місце першого футбольного майданчика на карті Києві (умовно позначене червоним)

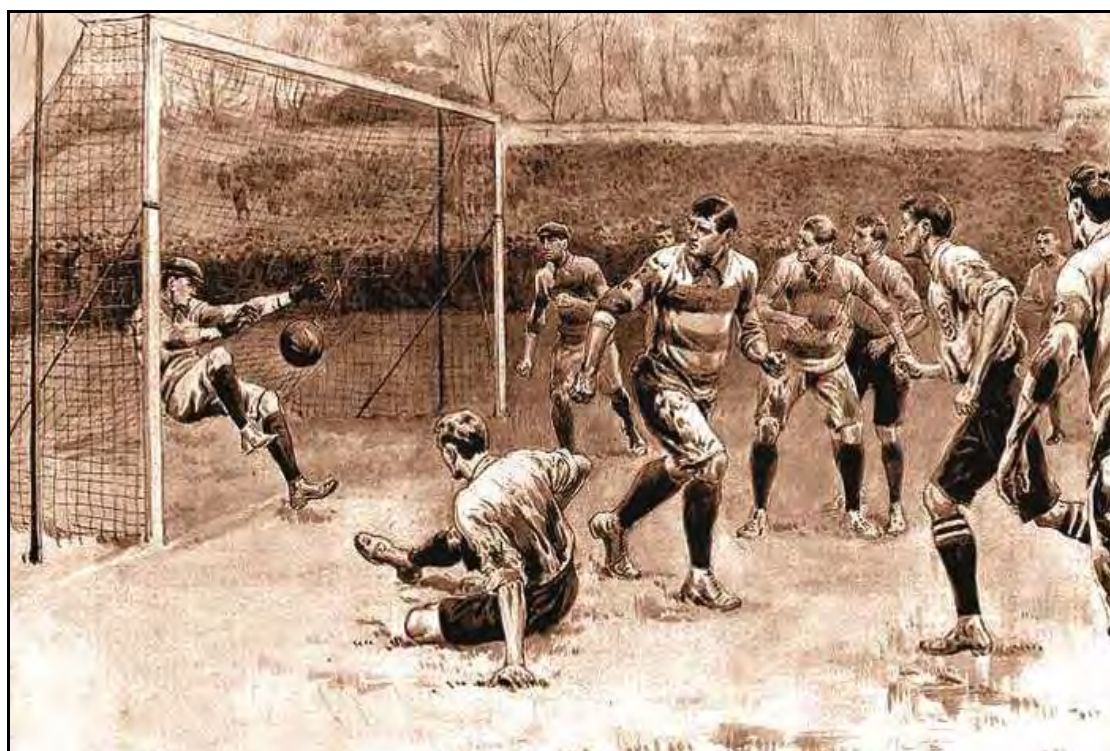
Перша футбольна команда була створена саме чехами заводу Гретера і Криванека, вони ж і спорудили перший футбольний майданчик поруч із заводом. З ними потягтися в силі й умінні навряд чи могли робочі команди околиць міста або “шмаркачі”-гімназисти. Доводилося їм грати між собою. А чехи - працівники заводу Фільверта і Дедіни могли теж пограти на цьому майданчику, але добиратися їм до нього було далеченько (поки не була введена в експлуатацію святошинська лінія трамваю).

Ось такі справи були в Києві.





УЧАСТЬ У ФУТБОЛЬНИХ СТРУКТУРАХ ТА ЗМАГАННЯХ ДЕРЖАВНОГО РІВНЯ



На початку ХХ століття



Офіційна емблема ФІФА

в Австро-Угорській імперії у футбольних організаціях Австрії та Угорщини



Офіційна емблема
Австрійської футбольної асоціації



Офіційна емблема
Угорської футбольної федерації

В Російській імперії у Всеросійському Футбольному Союзі



Офіційна емблема
Всеросійського Футбольного Союзу



УЧАСТЬ У ДЕРЖАВНИХ СТРУКТУРАХ І ЗМАГАННЯХ

*"Вчора, завтра, нині -
ми усі єдині.
Україна з нами,
доля і футбол"*

З гімну Української асоціації футболу
вірш О.Вратарьова, на музику Г.Татарченка

Чергові реформи, проведені в середині ХІХ століття в сфері політичного життя Великої Британії, не обминули і футболу. Докорінні зміни були внесені не тільки в ідеологію гри, але й у форми розвитку футболу. Завдяки політизації британського футболу в англійській Асоціації тоді настав час параду суверенітетів. Спочатку шотландці добилися 1873 року права на створення своєї незалежної асоціації, потім 1876 року валлійці, а 1880 року відокремилася й Ірландія (в ті часи ще Ірландія була єдина, до 1921 року - **Примітка автора**). Цей процес з історичної точки зору був закономірний, а з позиції подальшого розвитку футболу - напевно все ж просто необхідний.

В Європі в ті часи існувало дві величезні імперії - Австро-Угорська й Російська. В першій без аналогічної британській структуризації футболу, звісно, обійтись не можливо було. По-перше, цього вимагали дві основні складові держави цієї імперії - Австрія та Угорщина, а по-друге, звісно, потребували й інші автономні утворення імперії - насамперед цього вимагала Чехія (в ті часи Богемія), а вже пізніше Моравія та Сілезія і Коронний край Галичини та Володимирії. Але до них ставлення влади в Відні було однозначне - обмежена самостійність у рамках загального союзу. Щодо Російської імперії, то тут довгий час ніякого футбольного об'єднання не існувало, а коли воно нарешті вже було створене, то імперські амбіції "великоросів" навіть мови не давали вести щодо якихось там автономій. Єдине, що призвело до спроби, й не більше, - поділення союзу на північну й південну частини, бо цього вимагало проведення чемпіонату в межах величезної території імперії. А от у Королівстві Польському, яке входило до складу Російської імперії, футбол здобув розвиток лише в декількох великих містах і про створення об'єднання клубів цих міст в якийсь союз мови не велося. Та й "великороси" ввели тут таку жорстку цензуру, що, навіть, більшість спортивних клубів офіційних статутів не мали, не кажучи вже про якісь регіональні товариства.

У ФУТБОЛЬНИХ СТРУКТУРАХ АВСТРО-УГОРСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

В АВСТРІЙСЬКОМУ ФУТБОЛЬНОМУ СОЮЗІ

Створення "Österreichischen Fussball-Verband"

Футбол почав проникати до Австрії з Англії ще на початку 1890-х років. Легенда сповіщає, що нібито еліта габсбургської монархії найняла для впорядкування парку біля віденського палацу садівників з Англії, а ті й почали грати там поміж собою у футбол. Потім родина Ротшильдів надала своїм британським службовцям земельну ділянку в Дьоблінгу (район Відня), а ті заклали там і футбольний майданчик. В усякому разі перший в Австрії футбольний клуб - "First Vienna FC" (заснований 22 серпня 1894 року) був виключно англійським й мав жовто-блакитні кольори ротшильдського родинного герба. До того ж і "Віденський клуб з крикету" (заснований ще 1892 року) в цей час змінив свою назву на "Віденський клуб з крикету та футболу" (більш відомий як "Крікетер"). Матч між ними цього року завершився перемогою "Крікетера" - 4:1 у присутності майже 200 глядачів.

Поступово до футболу почали підпускати й місцевих мешканців. У Відні особливо активно в напрямку популяризації футболу сприяв британець Марк Ніколсон, який в минулому грав у чемпіонаті Англії. Саме завдяки йому 18 грудня 1898 року відбувся матч між англійськими службовцями Відня та місцевими мешканцями у міському парку "Пратер", який зібрав 2,5 тисячі глядачів і завершився перемогою англійців - 4:1. До речі, місцева команда грала в білих сорочках і чорних штанцях, й звідси й були запозичені офіційні кольори збірної Австрії (їх змінили червоно-білі кольори не так давно).





Мешканці Відня почали створювати свої команди - "Рапід", "Любителі" (в майбутньому - "Аустрія") і, навіть, єврейський "Хакоах". Ще 1897 року засновник віденського клубу "Крікетер" Джон Гармлик запровадив розіграш так званого "Кубка виклику", який був відкритий для усіх команд імперії. Але реально його виборювали лише команди Відня, Будапешта та Праги.

Організувати щось на кшталт єдиного керівного центру в Австро-Угорській імперії спромоглися лише 4 січня 1900 року, коли була заснована організація, що неофіційно іменувалася "Österreichischen Fußball-Union" (ÖFU) зі штаб-квартирою у Відні. Першим її головою було обрано **Марка Ніколсона**. До того ж саме цього року популярна тоді газета "Neue Wiener Tagblatt" запропонувала розіграш свого Кубка, в якому приймали участь вже лише клуби Відня.

А от ÖFU сприяв проведенню першого міжнародного матчу в Австрії 8 квітня 1901 року між збірними Відня та Швейцарії (вважається неофіційним). До збірної Відня були залучені гравці клубів "Вієнна", "Крікетер" та ВАК й варто уваги те, що гравці цієї збірної грали під призьвиськами, а також у париках і з накладними бородами, бо багато з них були школярами віком 17-18 років, а таким в австрійських клубах заборонено було грати.

Та вже тоді політика диктату та надмірної концентрації влади, яку обрав ÖFU щодо шляхів розвитку гри, стала основним гальмом масового розвитку футболу в середовищі держав цієї імперії. Слід одразу ж зауважити, що цю центральну футбольну організацію Австро-Угорської імперії не визнали ні Угорщина, ні Чехія. Першою на знак протесту вже через рік 19 січня 1901 року була створена своя незалежна федерація Угорщини під назвою "Magyar Labdarúgók Szövetsége" (MLSZ), а 19 жовтня 1901 року і Чехія (входила до складу Австро-Угорської імперії як Богемія) створила свій союз під назвою "Český svaz footballový" (ČSF), який у Відні іменувався як "Deutscher Fußball-Verband für Böhmen". Тобто в Австро-Угорській імперії на початку ХХ століття відбулася структуризація футболу аналогічно Великій Британії.



Емблема збірної Австрії

Перший офіційно визнаний міжнародний матч збірної Австрії відбувся 10 жовтня 1902 року як зустріч між збірними Австрії та Угорщини (фактично Відня та Будапешту). До того ж, цей матч вважається першим в історії світового футболу матчем між національними збірними за межами Британських островів. Австрійці перемогли з рахунком 5:0 (три м'ячі забив Ян Студничка, перша "зірка" австрійського футболу). В наступні роки матчі поміж командами Австрії та Угорщини запроваджувалися двічі на рік - один раз у Відні, другий - у Будапешті. Ці зустрічі завжди відрізнялися принциповим суперництвом і вважалися кульмінацією футбольного року. До тодішньої збірної Австрії викликалися гравці з усієї Цислайтанії (неугорської частини Австро-Угорської імперії) незалежно від їх мовної та етнічної приналежності; зокрема, за Австрію грала велика кількість чехів.

Австрії нічого не залишалось, як створити свій регіональний керівний орган футболу і **18 березня 1904 року** така асоціація була створена під назвою "**Österreichischen Fußball-Verbands**" (ÖFV), а до ФІФА (FIFA - Federation International Football Association) вона вступила наступного 1905 року. До речі, у столиці Австрії Відні 1908 року проходив 5-й Конгрес ФІФА.

Завдяки великій популярності гри, вже на ранньому етапі історії австрійського футболу в столиці почали будуватися великі стадіони. Але будівництво власного стадіону для національної збірної довгий час залишалось лише на стадії планування. Свої перші матчі збірна грала на аренах кращих віденських клубів. Спочатку це були майданчики клубів "Вінер АК" та "Крікетер" в районі Пратер (свій перший матч збірна 1902 року грала саме на стадіоні "ВАКа"). Але коли ці клуби все частіше почали відмовляти збірній в оренді своїх майданчиків, то тоді доводилося грати на невеликому стадіончику "Рудольфшаймер Плац", стан якого був, м'яко кажучи, незадовільний.

Саме ÖFV, починаючи з 1904 року, зробила декілька спроб організувати першість Австро-Угорської імперії, але жодна з них не була доведена до кінця. Для збереження свого імперського впливу ÖFV дозволила входження до своїх лав футбольних осередків, навіть на рівні самостійних спортивних клубів, але заборонила їм зустрічатися з командами організацій, що не входили до ÖFV.



Значок ÖFV





УЧАСТЬ У ДЕРЖАВНИХ СТРУКТУРАХ І ЗМАГАННЯХ

Вже в березні 1910 року ÖFV прийняла до своїх лав чотири провідні клуби Коронного краю Галичини та Володимирії - львівські "Чарні" та "Погонь" і краківські "Віслу" та "Краковію", а трохи пізніше до них приєднується ще й львівська "Гасмоня". ÖFV присвоювала клубам звання команд I, II та III класу й такий рейтинг команди отримували щорічно після проведення визначеної ÖFV певної обов'язкової кількості матчів з потужними командами. Наприклад, львівська "Погонь" могла досягти I-го класу вже 1911 року за підсумком усіх проведених матчів, якби вона ще виграла у віденської "Герти", але вона перший матч програла (0:4), а другий звела до нічиєї (1:1).

Та клуби Галичини вже в квітні 1911 року не тільки засвоїлися, але ще й виступили з ініціативою до ÖFV перетворитися у **Федерацію футбольних союзів Австро-Угорщини**, до складу якої залюбки б увійшли футбольні союзи Нижньої Австрії, Альпійського Краю, Моравії та Силезії (німецькі клуби), Богемії (німецькі клуби) та Коронного краю Галичини та Володимирії (польські клуби, об'єднані в той час поки ще в Польському спортивному союзі). Таке питання було розглянуте вже після утворення загальнокрайового футбольного союзу Галичини "Związek Polski Piłki Nożnej" (ZPPN) й прийняття його до ÖFV, але все ж рішення про зміну назви ÖFV не ухвалили.

Та треба відмітити, що вплив футбольного союзу Галичини в ÖFV зростав доволі швидко - у багатьох керівних відділах ÖFV було багато представників ZPPN. А тимчасового голову ZPPN **Станіслава Коперницького** обирають навіть **віце-президентом ÖFV**, що, звісно, було великою честю для новопоставленої організації, виявом визнання її впливовості на загальнодержавному рівні. Він навіть брав участь у конгресі ФІФА в Дрездені 1911 року, як один з чотирьох делегатів від Австрії. В 1912 і 1913 роках він разом з Каролем Лізневським були делегатами ÖFV.

Те, що багато років не могла організувати ÖFV, вдалося 1911 року зробити Федерації футболу Землі Нідерестеррайх (Нижня Австрія) з столицею Відень, яка була створена 16 травня цього року. В організованому нею змаганні прийняли участь 12 клубів, які повинні були проводити матчі між собою у два кола. І хоча не обійшлося без команд, які залишили передчасно змагатися, але все ж переможця вдалося виявити - ним став віденський "Рапід", який випередив клуби WAF і WAC і вже пізніше був визнаний першим чемпіоном Австрії.

В ці передвоєнні часи футбол у Австро-Угорській імперії був найсильнішим у континентальній Європі й розвиток його йшов у правильному напрямку. Й разом з цим у вірному напрямку прямував розвиток цієї гри в Коронному краї Галичини та Володимирії, тобто й на частині сучасних українських земель. Ніякого порівняння з футболом Російської імперії й бути не може. Чого тільки варті розгромні поразки збірної Російської імперії в липні 1912 року від збірної Угорщини 0:9 і 0:12, які й досі відсутні в переліку матчів цієї збірної, бо таку ганьбу сусідній імперії пережити просто неможливо. Вони б заховали і поразку від збірної Німеччини (0:16), та вона, на жаль, зафіксована в документах ФІФА як рахунок офіційного матчу, й тут нічого не поробиш.

Першими значними міжнародними змаганнями для збірної Австрії стали літні Олімпійські ігри 1912 року, які проходили в Стокгольмі: отримавши перемоги над командами Німеччини, Норвегії та Італії й програвши збірним Нідерландів та Угорщини, Австрія зайняла на цьому турнірі шосте місце.

Цього ж 1912 року ІЛКС "Чарні" знову не повезло, бо він вимушений знову покинути лави ÖFV. Його покарали за матч з празькою "Спартою", яка в той час перебувала в стані війни з ÖFV, а керівництво "Чарні" про це добре знало. Тому в першому офіційному чемпіонаті Галичини 1913 року ІЛКС "Чарні" участі не приймав. Добре хоч ЛКС "Лехія" 1912 року став членом ÖFV. А 1913 року ще й львівське Спортове Товариство "Україна" вступило до ÖFV. До речі, цього року це ж зробив і ЛКС "Спарта", а потім все ж було повернуто й "Чарні".

Ще потрібно відмітити, що 13 липня 1913 року було створено й асоціацію Моравії та Силезії під назвою "Německá fotbalová asociace pro Moravu a Slezsko", яка у Відні іменувалася як "Deutscher Fußball-Verband für Mähren und Schlesien".

А 20 липня голова ÖFV інженер **Адольф Вальнер** подав у відставку, але вибори нового голови відтермінували на пізніший час, а А.Вальнера, вже як почесного голову, вмовили тимчасово виконувати обов'язки. Саме в цей час розпочалися перемовини між австрійцями та чехами за посередництвом угорців. Вперше за багато років чеські делегати, 12 грудня прибули на конгрес ÖFV. Але чехи продовжували наполягати на умові зміни назви ÖFV на "Футбольний Союз австрійських Коронних Країв", тобто стати



С.Коперницький – голова ZPPN і віце-президент ÖFV





федеративним утворенням - саме федерацією. Але це питання вже вдруге було відхилено - начебто для більш глибокого вивчення. Цього набридлого усім "вивчення" багато хто просто не бажав чекати.

І в липні 1914 року першим з ÖFV виходить ФК "Вієнна" й одразу разом з футбольним союзом Чехії та німецьким футбольним союзом засновує "Федерацію футболу австрійських націй" ("The football Union of Austrian Nations" - FUAN), яка вирішує приєднатися до УІАФА. До її складу на кінець липня вже входило 20 товариств. Вже розпочалися перемовини до включення до неї і футбольного союзу Галичини - ZPPN. Але подальша історія цього несподіваного для усіх новоутворення невідома через початок першої світової війни.



Офіційні значки з емблемою ÖFV

До того ж треба відмітити, що 1914 року делегатами ÖFV від ZPPN вже були Кароль Енгель та Ігнацій Розенсток.

Під час першої світової війни футбольна активність ÖFV не припинялася, хоча матчі збірної Австрії вдавалося проводити лише зі збірною Угорщини та збірною нейтральної Швейцарії. Вже коли Австро-Угорська імперія розпалася 1918 року й була створена Австрійська республіка, то й асоціація ÖFV змінила свою назву на союз - "Österreichischen Fußball-Bund" (ÖFB).

Створення футбольного союзу в Галичині

В зв'язку з тим, що ще 1904 року польське товариство "Сокул-Мацеж" на землях Галичини вже стало виключно гімнастичним й майже зовсім перестало приділяти увагу іншим **"різним спортом"**, в цьому краї й виникла гостра проблема створення ще одного окремого товариства, яке б займалося розвитком і опікою бажаних займатися іншими видами спорту на дозвіллі. За приклад рекомендувалося взяти з Чехії празьке товариство "Плекання ігор та забав чеської молоді" (створене ще 1892 року).

Відомий спорторганізатор тих часів Зигмунт Клосьнік-Янушовський, перебуваючи 18 червня 1904 року в Празі на ювілейному чеському зльоті "Сокола", мав можливість ознайомитися й з діяльністю тамтешнього товариства "Плекання ігор та забав чеської молоді". Саме тоді він з однодумцями й вирішив створити щось подібне й у Галичині. Досить ґрунтовно й стисло про це можна прочитати в спогадах Казімежа Хемерлінга в львівському тижневику "Спорт" ("Sport") вже 1922 року:



Карта Коронного краю Галичини та Володимирії

*"...в 1904 р. за співпраці таких осіб як Еугеніуш П'ясецький, знаний пропагандист забав на вільному повітрі Едмунд Ценар, далі Едмунд Нагановський, Зигмунт Клосьнік-Янушовський, з тих що зараз живуть - д-р Владислав Хойнацький, д-р Кароль Хорнунг, Валери Влодзімірський, п.Германувна і багато інших приступили до створення "Товариства рухомих розваг", котре в галузі фізичного виховання доконало у Львові з ходу фактичного перевороту. Спорти, як лижний, санный, **футбол**, вухатий м'яч, баскетбол, палянт, лаун-тенніс, стрільба з лука і вогнепальної зброї, плавання і т.д., і т.д., були незабаром плодами праці "Товариства рухомих розваг", а молодь запально до них горнулася".*



Хенрик Йордан

Робота в цьому напрямку почала проводитися в червні, після того, як ще й П'ясецький побував у Англії й там ознайомився з впливом спорту на молодь, а потім зробив доповідь на цю тему у Львівському науково-літературному товаристві. Вже 15 листопада 1904 року був зареєстрований статут **"Товариства розваг народу та молоді"** (з польської - "Towarzystwo zabaw ludu i młodzieży"), а 19 грудня відбулися й загальні збори цього товариства, на яких головою було обрано професора **Хенрика Йордана** (Henryk Jordan) з





УЧАСТЬ У ДЕРЖАВНИХ СТРУКТУРАХ І ЗМАГАННЯХ

Кракова, а віце-президентами Е.Нагановського та Е.П'ясецького. Вже цього ж року у Відні австрійська влада затвердила статут цього товариства, яке одразу почало допомагати новоствореним клубам, взявши їх під свою опіку.

Розмістилося воно спочатку на вул. Конституції 3-го травня (тепер вул. Січових Стрільців), а для використання для занять молоді один з членів правління Гедеон Гедройць передав йому значну земельну площу по вул. Іссаковича (тепер вул. Горбачевського). Товариство одразу з початку 1905 року узялось до роботи. Спочатку воно перебралося у нове бюро по вул. Ягеллонській, 2 (тепер вул. Академіка Гнатюка), а потім, визнавши, що подарована земля, на жаль, через нерівності поверхні непридатна для проведення спортивних ігор, прийняло пропозицію щодо спільної діяльності з "Клубом молодих циклістів" щодо ремонту й переобладнання "Тору ЛКЦ" (легендарного Виставкового стадіону), який в той час був в зовсім занедбаному стані. В короткі терміни тут був відновлений велотрек і приведені в належний вигляд поля й майданчики для проведення змагань, в тому числі й з футболу, навіть були побудовані й роздягальні. Відкриття реконструйованої арени відбулося 17 липня, але без футболу, бо поле ще не було як слід підготовлене. А от урочисте відкриття вже повного спортивного комплексу, який отримав назву - "Парк ігор і розваг Товариства розваг народу та молоді", відбулося в листопаді 1905 року. До речі, аж до 1909 року це була головна футбольна арена міста.

Усі створені до цього часу клуби, які мали футбольні команди, з 1905 року вже були під опікою "Товариства розваг народу та молоді". Ще з 26 квітня по 2 травня під керівництвом Е.П'ясецького були у Львові проведені курси за участю 58 керівників спортивних ігор зі Львова, а до того ще й з провінції, - усього було 106 слухачів (!). Але публічні змагання ніяк не вдавалося організувати на потрібному рівні з-за недостатньої кількості не тільки глядачів, але й... учасників.

Ще на початку 1906 року 6 лютого на зборах "Товариство розваг народу та молоді" змінило свою назву на **"Товариство рухливих розваг"** (з польської - Towarzystwo Zabaw Ruchowych). Товариство поновило довіру своєму голові Хенрику Йордану, а до двох віце-голів додався ще й третій - саме Едмунд Ценар, який на це найбільше заслуговував.

Також в ці часи було затверджено й статут цього товариства (за документами Центрального українського історичного архіву Львову - фонд 146, опис 58, справа 2906 - **Примітка автора**). Вже з квітня товариство знову змінило свою адресу, перебравшись на цей раз на вул. Зелену, 22.

Цього року було розпочато укладення багатьох угод про співпрацю з дирекціями установ, клуби яких були членами товариства. Перша така угода була підписана 14 квітня з дирекцією І-ої реальної школи.

Таким чином, "Товариство рухових розваг" після укладення офіційних угод з постійними своїми членами фактично стало головним координатором та організатором спортивних змагань і тренувань насамперед у Львові (щось на подобу крайового спорткомітету - **Примітка автора**). І саме з допомогою цього товариства з 1906 року були знову започатковані виїзди команд клубів Львова на міжміські матчі до інших міст Галичини.

Керівники товариства давно вже мріяли про новий і сучасний свій "Парк ігор та розваг", але місце для нього знайти було не просто. Та все ж вдача їм посміхнулася і вони наступного 1907 року таки домовилися з мешканцями району Вульки (або інакше Крушники - це по інший бік вул. Стрийської, північно-західніше від Стрийського парку) й орендували у них ділянку у 10 моргів. Роботи з спорудження парку були розпочаті невідкладно, так що вже навесні 1908 року товариство повністю туди перебралося. Але постійні сварки між клубами через незадоволення щодо арбітражу футбольних матчів та прийняті з цього рішення "Товариством рухових розваг" були поширені й серед організацій з інших видів спорту.

А вже наприкінці 1909 року усі польські спортивні товариства вирішили тут об'єднатися й увійти в свій **Польський Союз Спортивний** (PZS - Polski Związek Sportowy) з центром у Львові. На установчих зборах, які відбулися 18 травня в Львові - столиці Коронного краю Галичини та Володимирії, був затверджений статут цього союзу, підготовлений "Товариством рухливих розваг". На крайовому рівні цей статут було затверджено вже аж 14 жовтня, і саме тоді були обрані й керівні органи союзу: його президентом став цього разу львів'янин, а саме **Еугеніуш П'ясецький** - президент ЛКС "Погонь" (до речі, на цю посаду претендували й теж відомі вже нам Людвік Хрістельбауер і Владислав Хойнацький - **Примітка автора**). Заступниками його були обрані В.Деринг та Р.Кордис. І хоча цей союз довгий час був неофіційним, бо австрійська влада не бажала затверджувати його статут, та свою справу він зробив, об'єднавши польські спортивні організації, існуючі на той час в Галичині. До того ж, навіть було прийняте ще й рішення цього PZS одразу вступати до міжнародного Олімпійського комітету.





До речі, серед перших дій союзу було створення першого у Львові спортивного арбітражного суду, який розпочав свою роботу з того, що розглянув питання розриву стосунків між львівськими клубами "Погонь" та "Чарні" через футбольні суперечки. При головному арбітрі - першому заступнику президента союзу В.Дерингу арбітрами з боку "Погоні" були Літвінович і Хібель, а з боку "Чарних" - Хойнацький та Врубель. І хоча в деякій мірі перемогу на суді отримали "Чарні", але в прийнятому рішенні прозвучав такий доленосний заклик:

"...Стосовно роздратування обох клубів, на що довгий час різні дрібні непорозуміння наскладувалися, арбітражний суд передусім висловлює переконання, що не бачить приводу до подальших непорозумінь між обома клубами, і живить надію і просить обидва клуби, аби в інтересах справи публічної нав'язали з цього моменту якнайприятніші стосунки поміж собою".

Серед засновників союзу були відомі своїми футбольними командами польські спортивні клуби "Погонь", "Чарні", "Маратон" і "Зніч", а також декілька осередків з інших видів спорту. Тому одразу в союзі була приділена увага щодо створення спортивних секцій, однією з яких була й футбольна. Таким чином, **першою на теренах сучасної України, відомою й офіційно створеною 14 жовтня 1909 року футбольною керівною організацією була секція футболу Польського Союзу Спортивного Коронного краю Галичини та Володимирії Австро-Угорської імперії.**

Вже на початку 1910 року, а саме 28 січня, відбулися збори Польського Союзу Спортивного, який на той час в своїх лавах вже мав понад 1500 членів і близько 3000 учасників. На цих зборах було задоволене прохання Е.П'ясецького щодо відставки його з посади президента через значну його професійну завантаженість (він готувався до гігієнічного конгресу у Парижі). На цю посаду обрали президента 1.ЛКФ "Чарні" **Владислава Хойнацького**, але так вже сталося, що він цю посаду й не встиг обійняти з поважних причин. Тоді члени союзу все ж таки вмовили Е.П'ясецького хоча б тимчасово повернутися до керівництва союзом, і той, з певними застереженнями, погодився. 25 лютого на позачергових зборах **Еугеніуша П'ясецького** знову обирають президентом, а заступником йому для рівноваги впливу найсильніших клубів обирають представника клубу "Чарні" - В.Деринга.

На цих зборах було розглянуте питання офіційного вступу цього союзу до ÖFV, що давало б можливість проведення зустрічей з командами інших союзів, які туди входили. Але такі контакти тоді були під пильним наглядом столиці імперії, бо зустрічі з командами, що не входили до ÖFV, тягли для членів цієї державної організації серйозні санкції, аж до виключення з лав ÖFV. Саме тому вирішено було поки почекати. Це викликало незадоволення серед деяких клубів - чотири найміцніших клуби Галичини (львівські "Чарні" та "Погонь" і краківські "Вісла" та "Краковія") з цим зовсім не були згодні й самі самостійно й на свій розсуд в березні 1910 року стали членами ÖFV, а потім до них приєдналася ще й львівська "Гасмонея".

Та так сталося, що саме львівські "Чарні" в цей час і встановили дружні контакти й провели декілька матчів з чеськими клубами й через це отримали попередження від ÖFV, членом якого вони тоді вже були. Але "Чарні" не погодилися з претензіями цього союзу й вже наприкінці 1910 року вибули з ÖFV. До того ж і краківська "Вісла" не захотіла залишатися членом ÖFV через свої дружні відносини з шотландським ФК Абердін і за прикладом чеських клубів 20 грудня подала заявку на вступ до існуючого вже тоді Міжнародного Союзу Футбольних Асоціацій - УІАФА (UIAFA - Union International Amateur Football Association) з центром в Парижі. Членами УІАФА мали можливість стати клуби за національними, а не державними ознаками, як це практикував ФІФА. Ця асоціація була створена з ініціативи Футбольного союзу Чехії (в ті часи Богемії), бо його ще 1908 року за наполяганням саме ÖFV не включили до ФІФА як самостійного члена, а лише як тимчасового (хоча, наприклад Фінляндію з Російської імперії чомусь включили - **Примітка автора**). До того ж, їх підтримали аматори Франції та Англії. Вступили до УІАФА ще й тільки що створені союзи Швейцарії, Бельгії та Іспанії, вели переговори щодо вступу союзи Сербії, Росії й... тепер вже й Польського Союзу Спортивного Галичини.

А от Австрія й Угорщина (головні складові Австро-Угорської імперії) входили до ФІФА й тому звісно заперечували. Тому в Галичині саме наприкінці 1910 року, ще й завдяки відчутному прогресу угорського та чеського футболу, вже почала визрівати нагальна необхідність відокремлення від ÖFV та й взагалі від автономності управління футболом. Узяття курсу на повну самостійність від ÖFV залишалося шляхом створення цілком незалежного органу з подальшим вступом вже до конкурента ФІФА - саме УІАФА, але нараджаючись, за прикладом чехів, на постійні конфлікти.

Наприкінці квітня 1911 року після того, як вперше до Галичини, а саме до Кракова, приїхали гості з Великої Британії - команда шотландського клубу "Абердін" ("Aberdeen"), знову краківська "Вісла", буквально





УЧАСТЬ У ДЕРЖАВНИХ СТРУКТУРАХ І ЗМАГАННЯХ

через місяць після вступу покинула ÖFV й ініціювала створення першої суто футбольної загальнокрайової організації Королівства Галичини та Володимирії - "Польського Союзу футбольних спортивних товариств" ("Polskiego Związku Towarzystw Sportowych Piłki Nożnej"), або скорочено PZTSPN. В травні на запрошення до Кракова прибули представники 10 клубів із Західної Галичини (чомусь без львів'ян, які навіть письмової підтримки не надіслали, і місцевої "Краковії" - члена ÖFV). Та однак є інформація, що львівські "Чарні" все ж таки потім виявили бажання вступити до цієї організації. Спостерігачем цих зборів був від чеської сторони президент празької "Славії" З.Круліс. А головою цього PZTSPN було обрано віце-президента "Вісли" **Антоні Бопре**, до речі, уродженця Кременця (нині Тернопільська обл.).

Та діяльність цього Союзу виявилася напрочуд нетривалою. Офіційні документи поки ще тільки розроблялися й до влади на затвердження не надходили. А влада випередила організаторів і створення такого союзу не тільки не підтримала, але, навіть, заборонила й формально розпустила.

А коли ще й стало відомо, що й львівська "Погонь" зовсім не бажає покидати ÖFV, то "Вісла", зрозумівши хибність шляху по якому пішла, зіткнувшись з санкціями та заборонами для інших команд Галичини на матчі з нею, як кажуть, "плюнула" на всі свої наміри й вже 26 липня 1911 року подалася до австрійського союзу. А без свого засновника PZTSPN відійшов у небуття..

Тож і 1.ЛКС "Чарні" нічого не залишалось, як знову проситися до ÖFV. Звісно, це призводило до того, що від Галичини були відрізані чеські клуби, з якими були налагоджені найтісніші та традиційно стали зв'язки.

Взагалі чомусь до ідеї створення загальнокрайової незалежної футбольної організації в Галичині спортивна громадськість спочатку поставилася непевно, бо про проведення чемпіонату Галичини чомусь навіть мова неначе й не велась. Але тут за справу, яку розпочала "Вісла", раптом узялася "Краковія". З ініціативи її президента, редактора газети "Час" Станіслава Коперницького 25 червня 1911 року в Львові відбулися збори представників львівських клубів "Чарні" і "Погоні" та краківських клубів "Краковія" і РКС (Робітничого клубу Спортивного). На зборах було створено організаційний комітет на чолі з С.Коперницьким, а також було прийнято для розгляду проект статуту такого Союзу. Одним з чинників, що дозволили б утворення футбольного союзу в Галичині, було забезпечення входження цього Союзу під владу ÖFV, який в цьому році мав наміри започаткувати свій власний чемпіонат, на правах автономії.

Шлях утворення футбольного союзу Галичини було знайдено завдяки існуючій статті в статуті ÖFV, яка дозволяла його членами бути не лише клубам, а й крайовим союзам, до яких входили певні клуби. І такі крайові союзи отримували певну автономію.

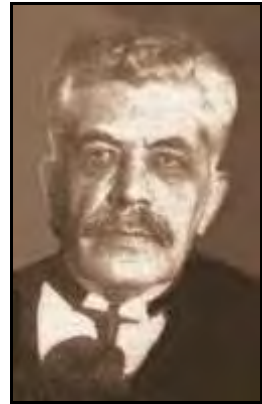
5 липня в газеті "Польське слово" Кльосник-Янушовський у статті "Вербунд" і польський футбол" писав про те, що ÖFV надто сильно заопікувалася клубами Галичини, й до того так, що ця опіка заважає їх самостійності. І в кінці статті був заклик до створення самостійної організації, автономної та такої, яка б узяла на себе функції єднання польських футбольних команд з клубів Галичини, які діяли від Кракова до Тарнополя.

Вже в серпні до такого союзу виявила бажання увійти краківська "Ляуда". Мало того, серед учасників розіграшу першості Галичини, яку планувалося зорганізувати, по II-му класу начебто (документально, на жаль, не підтверджено - **Примітка автора**) планувалося залучити навіть єврейську "Гасмонею" Львів.

І от 3 вересня 1911 року вже в Кракові були проведені чергові збори польських клубів Галичини. Вони обговорили й відпрацювали статут вже нової самостійної організації, яка на автономних засадах була під владою Австрійського Футбольного Союзу, але чітко у вигляді футбольного союзу в Галичині. Так от, саме **3 вересня 1911 року** було створено **загальнокрайовий футбольний союз Галичини**, бо тільки на це була нарешті отримана згода ÖFV щодо **самоврядного управління футболом** у Галичині **в межах ÖFV**. Футбольний союз Галичини отримав назву "**Związek Polski Piłki Nożnej**" (ZPPN), тобто в перекладі "союз польського футболу" й став автономним членом ÖFV, в якій його зареєстрували як "Deutscher Fußball-Verband für Polen" (DFVfP) та й ще з датою створення 25 червня 1911 року.

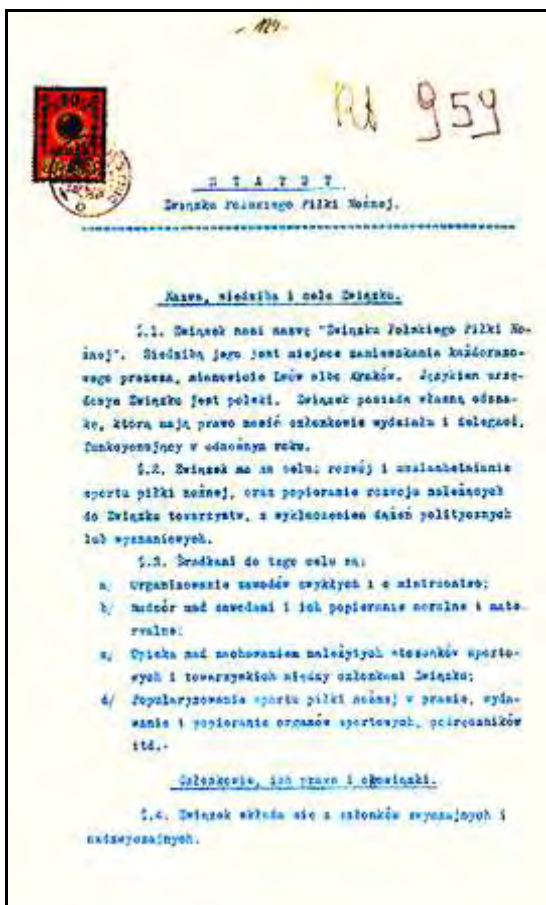
До речі, першим тимчасовим (до часу затвердження статуту та наступних загальних зборів) президентом ZPPN було обрано **Станіслава Коперницького** (Stanislaw Kopernicki), який, як про це вже зазначалося, був обраний **віце-президентом ÖFV** й це було виявом визнання її впливовості на загальнодержавному рівні цього союзу й великою честю для ново поставленої організації.

Таким чином, який не який, а футбольний союз у Галичині було створено у Кракові на цих зборах



А.Бопре





Перша сторінка Статуту ZPPN

польських клубів Галичини. Щодо точної назви цього союзу, то тут можна сказати лише те, що вона була такою, на яку була нарешті отримана згода ÖFV з наданням права автономії такого союзу в її межах. Деякі подробиці про змагання в межах Галичини, які організовував і мав намір провести цей союз, наведені нижче в наступній частині цього підрозділу.

Прийнятий на зборах статут ZPPN, який, до речі був вже трохи напрацьований ще в квітні 1911 року, було 13 грудня направлено до Ц.К.Намісництва у Львові з проханням про реєстрацію та 23 грудня він був затверджений. Треба одразу відмітити, що в §4 цього статуту чітко відмічено, що членом союзу може бути не лише те польське спортивне товариство з Галичини, яке належить до ÖFV (штатні члени), але й інше, яке визнає цей статут (позаштатні члени). До того ж у §1 вказано, що місцем дислокації центральних органів управління союзу є місто, в якому мешкає президент союзу.

Однак, звісно ж, величезним недоліком ZPPN було те, що він з самого початку визначився, як союз лише польських футбольних клубів, а не всіх, які на той час вже існували у Галичині. Певні амбіції та кількісна перевага поляків у різних ділянках суспільного життя у Львові, проявилися й на футбольній ниві. Як добре відомо, у всіх великих містах Східної Галичини, особливо у Львові, поляки чисельно переважали всі інші народності (чого не скажеш про довколишні села й невеличкі містечка, в яких домінувало українське населення, яке в цей час в Галичині іменувалося русинами). До того ж і ÖFV, з причини відсутності досвіду і якості футболу в українських та єврейських клубах, особливо на це не звертало увагу й не вимагало від ZPPN зміни статуту й назви союзу. А пізніше на за-

ваді доступу до нього усіх клубів Галичини стала війна.

Усі польські видання за часів від отримання незалежності Польщі й донині іменують це об'єднання все тим же Польським Футбольним Союзом, бо в статуті була вказана назва цього союзу "**Польський Футбольний Союз**". А от сучасні українські видання публікують назву цього об'єднання як загальнокрайовий Футбольний Союз Галичини. Хто правий в цьому питанні мабуть й не настільки важливо. До речі, Львівський окружний футбольний союз (LOZPN - Lwowski Okręgowy Związek Piłki Nożnej) було створено лише на початку 1920 року, вже після створення 1919 року Футбольного союзу Польщі (PZPN). До того ж, якимось чином трохи дивно, але органи, які об'єднували футбольні команди при різних спортивних організаціях, на теренах України були створені практично одночасно як на заході, так і на сході.

Треба відмітити, що ZPPN мав право самостійно проводити власні футбольні змагання, але не мав права на відміну від угорців і австрійців, створити власну збірну для міжнародних матчів з іншими членами ФІФА на правах окремої держави. Прикладом повної залежності створеного в Галичині союзу від центрального ÖFV є те, що 1912 року він змушений був виключити з своїх лав ЛКС "Чарні" Львів за наказом австрійців через участь цієї львівської команди у двох матчах з чеським (богемським) клубом "Спарта" Прага, котрий не належав до ÖFV.

Центральні органи Футбольного Союзу Галичини спочатку були розміщені в Кракові, бо першим президентом цього союзу було офіційно обрано на зборах 21 січня 1912 року в Кракові професора **Людвіка Желенського** (Ludwik Żeleński) з цього міста. Віце-президентом став львів'янин Людвік Хрїстельбауер, секретарем був обраний Леслав Боронський (оговорено, що наступним буде Вацлав Вояковський), а скарбником - Владислав Розтворовський. Серед членів правління союзу були також львів'яни Казімеж Хемерлінг і Олександр Літвінович та краків'яни Антоні Янушевський, Здіслав Яхімецький, Станіслав Коперницький і Кароль Лізневський. Була обрана й ревізійна комісія союзу: Станіслав Мізевіч, Броніслав



1-й президент ZPPN
Л.Желенський





УЧАСТЬ У ДЕРЖАВНИХ СТРУКТУРАХ І ЗМАГАННЯХ

Ласковницький і Х.Смолецькій. Заміна С.Коперницького на посаді президента сталася через перевантаження його, як віце-президента ÖFV, питаннями, пов'язаними з питаннями делегата на Конгресі ФІФА у Дрездені. А вже 24 січня на цих зборах було прийняте рішення про проведення кваліфікаційних змагань для визначення статусу команд Галичини. До речі, статутом Футбольного Союзу Галичини серед завдань було й створення суддівської групи для проведення усіх змагань.

9 березня у Відні за участю голови Футбольного Союзу Галичини Л.Желенського відбулося засідання виконавчого комітету ÖFV, на якому з-поміж інших питань було розглянуто також таке, яке стосувалося футболу в Галичині. Одним з прийнятих рішень був заклик **"...організувати протягом 1912 року конкуренції клубів II класу, що належать до ÖFV, передбачаючи право зарахування трьох найкращих команд до I класу"**.

Першими членами Футбольного Союзу Галичини стали п'ять спортивних клубів - три краківських і два львівських - ЛСК "Погонь" та ЛКС "Чарні", а ЛКС "Лехія" увійшов до союзу восени 1912 року. Таким чином у запровадженому ZPPN Галичини з 24 квітня по 20 червня цього року кваліфікаційному турнірі за присвоєння звання "Команда I-го класу", в якому прийняли участь 5 команд, було лише дві львівські - "Погонь" і "Чарні". Однак цей турнір через несвоєчасну подачу заявок його учасників ÖFV визнала таким, що не відбувся. Після цього таке ж рішення щодо проведених змагань 1 вересня прийняв і відділ ігор ZPPN. Та як не кажіть, але все ж деякі матчі цього незакінченого турніру були проведені й списувати їх непотрібно. Повна інформація про цей та інші чемпіонати Галичини наведена нижче в підрозділі "Участь команд Східної Галичини в офіційних змаганнях Коронного краю Галичини та Володимирії".



Л.Хрїстельбауер

23 лютого 1913 року на II загальних зборах представників усіх членів союзу у Львові президентом ZPPN було обрано львів'янина **Людвіка Хрїстельбауера** (Ludwik Christelbauer), відомого архітектора, автора проектів багатьох кращих стадіонів у Львові ("Чарні"), Кракові ("Вісла"), Лодзі та Варшаві (за іншою існуючою інформацією Л.Хрїстельбауер був обраний президентом ZPPN 15 квітня 1913 року - **Примітка автора**). Згідно зі статутом ZPPN штаб-квартиру союзу перемістили в місто мешкання президента - до Львова.

Віце-президентом було обрано Людвіка Желенського. Членами правління стали Владислав Розтворовський, Казімеж Хемерлінг, З.Ріттершільд, Мечислав Орлович та Строек, а до ревізійної комісії увійшли Станіслав Мізезич, Броніслав Ласковницький та Х.Смолецький. До речі, влітку цього року помер краків'янин С.Коперницький - перший президент і один з організаторів ZPPN.

Цього року до ZPPN належали такі клуби: зі Львова - "Погонь", "Чарні", "Лехія", "Спарта" і "Львовія", з Кракова - "Краковія", "Вісла", "Полонія, з Підгужа - "Кракус", з Коломиї - "Чорногора", з Ярослава - "Погонь", з Перемишля - "Сян", з Жешува - "Жешувське спортивне коло", а також організації - "Львівський союз курортів і оздоровниць", "Об'єднання туристичних і краєзнавчих товариств Галичини", "Товариство розваг рухових", "Крайове товариство вчителів", "Союз скаутських дружин" та інші. Загалом 24 члени.

За поданими новим правлінням ZPPN необхідних документів до ÖFV львівські "Погонь" (11 березня) і "Чарні", а також краківська "Вісла" (з певними застереженнями) отримали звання клубів I-го класу. Однак "Чарні" одразу ще в березні виходять з ZPPN та ÖFV з наміром вступити все ж таки до УІАФА, і їм негайно було заборонено грати з усіма командами цих союзів, а то того й звання клубу I-го класу було відхилено. Та в червні "Чарні" зрозуміло свою помилку й подало заявку безпосередньо до ÖFV, оминаючи ZPPN, сплативши штраф, і членство було поновлено. Але, звісно ж. в першому чемпіонаті Галичини він участі не приймав.

Чемпіонат було проведено з 8 травня до 9 листопада серед трьох клубів I-го класу Коронного краю Галичини та Володимирії. Перемогла краківська "Вісла", але через виявлені підстави вона цього звання була позбавлена й першим чемпіоном була визнана краківська "Краковія". Усі перипетії та подробиці цього чемпіонату читач знайде в наступному підрозділі "Участь команд Східної Галичини в офіційних змаганнях Коронного краю Галичини та Володимирії".

Цього року при ZPPN була створена Колегія суддів. Першим президентом цієї колегії був обраний Орест Джулинський, секретарем - Тадеуш Дудрик. До складу правління цієї колегії увійшли Ю.Гіпп, Умінович та Максиміліан Дудрик, а також як член екзаменаційної комісії та делегат ÖFV відомий суддя Гуго Мейзл.

Станом на початок 1914 року до ZPPN входило 17 клубів: львівські - "Погонь", "Чарні", "Лехія", "Спарта", "Аматожи" і "Львовія"; краківські - "Краковія", "Вісла", "Полонія", "Спарта", "Кракус" і "Меркури",





а також "Подгуже" з Подгужа, "Креси" Тарнопіль, "Сян" Перемишль, "Погонь" Ярослав та "Ресовія" Жешув (представляла Жешувське спортивне коло).

На III-ix зборах ZPPN 15 лютого вдруге довіра була висловлена президенту цього союзу Людвіку Хрїстельбауеру. Віце-президентами були обрані: від Кракова Здїслав Яхімецький і від Львова Бронїслав Ласковницький. Усі інші були виключно львів'янами: секретар - Орест Джулинський, члени правління - Марцелі Якубовський, Олександр Літвінович, Мечислав Орлович, Юзеф Стоєгер, Болеслав Уміховіч; делегати клубів - Р.Брзежина ("Вїсла" Краків), Хенрик Ландау ("Чарні" Львів) і Адольф Шїфман ("Погонь" Львів) і передбачений наступний Владислав Шиманський. Були створені три комісії - наглядова, дисциплїнарна та спортивна.

Саме це правління й організувало проведення другого офіційного чемпіонату Галичини 1914 року, який на жаль, не був закінчений з причини початку першої світової війни. Змагання по I-му класу були проведені з 24 травня по 21 червнї серед чотирьох команд I-го класу. Інші команди спочатку боролися за визначення їх командами II-го класу. Усі вони були поділені на два округи - львівський та краківський. У львівському окрузі на I-му квалїфікаційному етапі прийняло участь 10 команд, які з 19 квітня по 24 травня визначили поміж собою у попередньому та трьох наступних раундах склад трьох класів - II А, II Б і II С. Відомо визначена четвірку учасників II А класу, яка змагалася за право виступати наступного року в I-му класі. Перше коло було проведене з 7 по 28 червня, а от матчі другого кола навіть і не розпочалися через початок світової війни. Подробиці й цього чемпіонату викладені в наступному підрозділі "Участь команд Східної Галичини в офіційних змаганнях Коронного краю Галичини та Володимирії". А тут лише хочеться звернути деяку увагу читача на львівській команді "Аматожи" ("Amatorzy"), яку деякі видання чїтко визначають саме однією з єврейських команд ЖСК "Гасмонєя". Якщо ж це дійсно так, то постійне натякання як польських футбольних істориків, так і деяких українських, на те, що футбольний союз Галичини під назвою "Związek Polski Piłki Nożnej" діяв виключно для поляків, трохи перебільшені. Та все ж таки, на жаль, треба визнати, що до ZPPN входили тільки польські спортивні клуби, а українські та єврейські входили безпосередньо до ÖFV.

А також цікавим є те, що ще 27 лютого 1914 року на одному з засідань правління ZPPN колегії суддів (О.Джулинський - голова та Л. і Т.Дудрик-Дарлевські, Конєвіч та Енгель) було доручено провести реорганізацію структури цієї колегії шляхом поділення її на східне та західне відділення.

Та ось 28 червня сталося вбивство в Сараєві принца Франца Фердинанда, а вже через місяць 28 липня Австро-Угорська імперія оголосила війну Сербії. 31 липня в Коронному краї Галичини та Володимирії був оголошений військовий стан, а з 4 серпня відмінені всі спортивні та культурні заходи. 5 серпня війну оголосила Російська імперія Німеччині, а Австро-Угорська імперія була союзником Німеччини й опинилася в стані війни з Російською імперією, а та одразу пішла у наступ. Вже через місяць в результаті Галицької битви російські війська захопили Східну Галичину, а 3 вересня увійшли до Львова. Одним з перших розпоряджень військового генерал-губернатора створеного Галицько-Буковинського генерал-губернаторства графа Бобринського було заборонено з 3 вересня **"функціонування усілякого типу клубів, союзів і товариств без отримання кожним з них особистого дозволу Генерал-Губернатора"**. До того ж, мало хто із керівників і футболїстів залишився у Львові - хтось був у війську, хтось був змушений евакуйовувати родини. Майно стадїонів окупантами було розкрадено або використано для розміщення військових установ ворога.

Лише майже через рік внаслідок спільного наступу австро-угорських та німецьких військ у ході Горлицького прориву 22 червня росїян було вибито з Львова. Суспільне життя почало відроджуватися й футбол почав відновлюватися, почала грати й команда "Погоні". Вже 1916 року при генерал-губернаторі Франці Рїмлю фон Альтросенбургу безоплатно використовувалися російські полонені для ремонту стадїонів. А коли відродилася й команда "Чарні", то вже між двома запеклими суперниками був проведений навіть турнір за "Нагороду любителя спорту", запроваджену К.Хемерлінгом - у



Гра військових на фронтах першої світової війни





УЧАСТЬ У ДЕРЖАВНИХ СТРУКТУРАХ І ЗМАГАННЯХ

чотирьох матчах "Чарні" довели свою перевагу. А вже 1917 року відновилися й міжміські матчі, більшість з яких за сучасними кордонами України потрібно іменувати міжнародними.

Безумовно в футбол грали й на фронтах - до військових долучалися усі бажаючі. Особливо такі матчі проводилися 1917 року, коли цьому сприяло тривале затишшя. Але на руїнах Російської імперії починалися громадянська війна та боротьба за незалежність Української Народної Республіки.

Створення "Українського змагового союзу"

Але якщо хтось думає, що українці Галичини якимось ставилися до цього без уваги, то це не так. Ще 1911 року група шанувальників спорту української національності у Львові вирішила створити **"Український змаговий союз"** (УЗС). Серед його засновників були Альфред Будзиновський, Дарія Старосольська, Степан Рудницький, Одарина Білинська, Антін Павлюх та Петро Франко. Скоріш за все, це було зроблено на противагу вже існуючому в Галичині Польському Союзу Спортовому, в усякому разі за взірць вони узяли саме цей польський союз. Поясненням потреби такого координаційного об'єднання українських спортивних організацій була необхідність тіснішої співпраці, координація в проведенні змагань, встановлення контактів поміж усіма вже існуючими українськими спортивними осередками та в шкільних закладах, сприяння у розвитку та поширенні спорту поміж усіма українцями Коронного краю Галичини та Володимирії.

28 листопада 1911 року у Відні міністерством внутрішніх справ було зареєстровано статут цього українського союзу, а 12 грудня про це було повідомлено Намісництво Галичини. І от в передостанній день цього року, **30 грудня 1911 року** на зборах, які відбулися в приміщенні по вул. Вірменській, 2, представники спортивних товариств-засновників обрали управу **"Українського змагового союзу"**, головою якого став **Альфред Будзиновський** - уродженець селища Баворів біля Тарнополя, а його заступником - Петро Франко. Місцем розміщення управи УЗС в цей час було приміщення Руського педагогічного товариства на вул. Мохнацького, 12 (нині вул. Драгоманова). На жаль, заходи щодо футболу, запроваджені цим союзом, у порівнянні з заходами СТ "Сокіл-Батько", незначні й мало відомі.

Відомо, що 15 грудня вже наступного 1912 року в Львові відбулася "Запорозька Рада", організована СТ "Сокіл-Батько", на яку це товариство запросило представників своїх округів, СТ "Україна" та "Українського змагового союзу", а також патріотичні організації "Луг" і "Січ". На нараді було прийняте рішення про спільне **"проведення у червні 1914 року II Красового здвигу, присвяченого столітнім уродинам Тараса Шевченка"**, під час якого повинна була бути проманіфестована перед усіма спільнотами єдність всіх українців Галичини в умовах відсутності власної держави.

УЧАСТЬ КОМАНД СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ В ОФІЦІЙНИХ ЗМАГАННЯХ КОРОННОГО КРАЮ ГАЛИЧИНИ ТА ВОЛОДИМИРІЇ

I Польські ігри

Не дивлячись на те, що ще 1909 року в Галичині було створено Польський Союз Спортовий і навіть, що при ньому існувала секція футболу, все ж питання проведення змагань з футболу на регіональному рівні практично не розглядалося. І навіть, коли в Кракові поляки 1910 року спробували заснувати Польський Футбольний Союз (ZPPN - Związek Polski Pilki Nożnej), то не тільки про проведення чемпіонату Галичини, але й про будь-які загальнокрайові змагання чи турніри чомусь мова начебто теж не велась. Треба зазначити, що саме через це взагалі спортивна громадськість до ідеї створення якоїсь загальнокрайової незалежної футбольної організації в Галичині віднеслась без особливої уваги, хоча до запланованого союзу крім краківських клубів забажали вступити й львівські "Чарні", та серед учасників розіграшу першості Галичини по II-му класу планувалася навіть єврейська "Гасмоней" Львів.

А от вже на цей час "Товариство рухових розваг" з Львова, яке втратило керівні позиції, вирішило спробувати відродитися й повернути втрачений авторитет у регіоні. Тим паче що воно вже 1909 року розбудувало сучасний свій "Парк ігор та розваг" з кращим у столиці цього краю стадіоном з належним за мірками тих часів футбольним полем для проведення змагань і прийняттям значної чисельності глядачів.



ПЕРШІ КРОКИ ФУТБОЛУ УКРАЇНИ



Ось і вирішили вони посприяти проведенню вже 1911 року змагань, які отримали назву **I-х Польських Ігор** (I. Igrzyska Polskie). А приводом проведення такої регіональної Олімпіади стало те, що наступного 1912 року в Стокгольмі мали пройти чергові Олімпійські ігри. Тому й вирішили цю подію відзначити, провівши в рамках своїх ігор і футбольний турнір за участю команд клубів Галичини. І навіть приз команді-переможцю цих I-х Польських Ігор у вигляді статуетки дискобола замовили й придбали. До турніру було залучено 7 команд, що побажали прийняти в ньому участь. Фактично, все ж таки, п'ять - львівські "Погонь", "Чарні", "Лехія", "Литва" та краківська "Вісла", але з бажання зробити турнір більш престижнішим, додали до цієї п'ятірки ще й другі команди "Погоні" та "Чарні".



Приз переможцю I Польських Ігор (Złoty Dyskobol)

— Igrzyska polskie. De zawodów footballowych zgłosiła się w terminie jeszcze jedna drużyna, a to przemyski „San“, wobec czego rozkład matchów uleść musiał pewnej zmianie. Walki rozpoczną się już jutro, t. j. we wtorek dwoma matchami, a to: Czarni I. — Sparta o godz. 2 po południu i Pogon I. — Lechia o godz. 3:40. O tej samej porze rozpoczynają się będą matche w dni następne, z tem, że 5-minutowe spóźnienie którejkolwiek drużyny powoduje walk-over. We środę: Pogon II. — Litwa i Czarni II. — Sparta; we czwartek: Pogon I. — Litwa i Czarni I. — Lechia; w piątek: Lechia — Sparta i Czarni I. — Wisła I. (Kraków); w sobotę: Czarni II. — Pogon II. i Pogon I. — Wisła I.; w niedzielę, godz. 10 rano: Litwa — Jan (Przemysł), a po południu: Lechia — Wisła I. i Pogon I. — Czarni I. Następne matche zostaną w swoim czasie ogłoszone.

Програма змагань з футболу на I польських іграх (з газети "Час" (Краків))

Змагання розпочалися 10 жовтня. Та сталося так, що вже після першого туру дві львівські команди "Спарта" та "Погонь" знялися зі змагань. Якщо перша, одразу програвши львівським "Чарні" - 0:5, мабуть вже не бачила сенсу продовжувати грати в турнірі, то друга перемогла "Лехію" Львів - 1:0 і причин не продовжувати змагання начебто й не було. Потім 11 жовтня "Погонь-2" не з'явилася на матч з "Литвою", а 12 жовтня "Спарта" - на матч з "Чарні-2", і через це їм були зараховані технічні поразки (0:5) за неявки.

Організатори турніру тут же додали до числа учасників, що зменшилося до п'яти, станіславівську "Реверу". Але "новачки" 13 жовтня одразу програли краківській "Віслі" - 2:8 (в деяких газетах вказаний рахунок - 2:9 або 5:9). А через те, що "Вісла" в наступному турі 14 жовтня перемогла "Лехію" - 4:0, а потім

15 жовтня ще й головного претендента на приз - першу команду "Чарні" - 3:1, то організатори турніру вирішили, що конкуренції "Віслі" вже ніхто не зможе скласти й що переможець змагань вже фактично визначився. І от після проведення 16 жовтня матчу, в якому "Лехія" перемогла "Реверу" - 3:2, було вирішено вручити нагороду переможцю змагань - краківській "Віслі", після чого подальша боротьба вже була непотрібна. Та навіть після цього "Чарні" вирішили "грюкнути дверима" та все ж за календарем змагань 20 жовтня зіграли матч з "Литвою", розгромивши її - 10:0. Таким чином, вони набрали стільки ж очок як і "Вісла", а голів забили на 5 більше. Однак, як кажуть, "потяг вже відійшов"... і навіть в прямому розумінні цього висловлювання - краків'яни вже відбули додому з призом змагань.

Залишається лише навести таблицю проведених **перших на теренах України змагань регіонального рівня**, що відбулися **10-20 жовтня 1911 року в Львові** у вигляді **I-х Польських Ігор Коронного краю Галичини та Володимирії Австро-Угорської імперії**, але спочатку ось як про змагання з футболу на цих іграх писала "Gazeta Lwowska" за 10 жовтня 1911 року на сторінці.3:

"I. Польські Ігри 1911. Задумка організації I. Польських Ігор - для польських клубів, з різних спортивних дисциплін - пов'язувалася з V Олімпійськими іграми, що наближалися і повинні були відбутися 1912 року в Стокгольмі. Відомо було, що поляки не могли в них стартувати як представники Польщі, тому що Польщі не було на карті. Однією з дисциплін, переміщеної на жовтень, був футбольний турнір. Прийняло в ньому участь 9 команд. Допущені лише клуби, в яких виступали виключно поляки, отже не вистачало серед них між іншим багатонаціональної Краковії. Відмова від участі вже в процесі ігор львівських клубів - Погоні і Спарти - спричинило те, що футбольне суперництво чимало втратило. Переможцем з комплектом нагород стала команда Вісли Краків, яка в 3-х матчах набрала 6 очок. Після перемоги над Чарні-I - Вісла отримала в нагороду дискобола з бронзи. Статуетка знаходиться до цього дня в клубі. Начебто й не було так вже холодно та й відвідуваність матчів була не мала (як учасників змагання, так і публіки, а також і дописувачів з преси), краківський "Час" ще в процесі змагань опублікував доволі слабку їх оцінку: "Пізня осінь, і від цього мале число заявок на участь, короткий світлий час дня позбавили львівські польські ігри належної значимості й належного охоплення". Незважаючи на недоліки, Загальнопольські Спортивні Змагання будуть організовані і наступного року, але в іншому місті, і є надія що все буде виправлено".





УЧАСТЬ У ДЕРЖАВНИХ СТРУКТУРАХ І ЗМАГАННЯХ

Таблиця футбольного турніру І-х Польських Ігор Галичини 1911 р.

м	команди	1	2	3	4	5	6	7	8	9	і	в	н	п	м'ячі	о
1	"Вісла" Краків		3:1		4:0		8:2				3	3	0	0	15:3	6
2	"Чарні" Львів				4:2	10:0				5:0	4	3	0	1	20:5	6
3	"Чарні-2" Львів					8:0	2:1			5:0*	3	3	0	0	10:1	6
4	"Лехія" Львів						3:2		0:1		4	1	0	3	5:11	2
5	"Литва" Львів							5:0*			3	1	0	2	0:10	2
6	"Ревера" Станіславів										3	0	0	3	5:13	0
7	"Погонь-2" Львів										1	0	0	1	0:0	0
8	"Погонь" Львів										знялася зі змагань					
9	"Спарта" Львів										знялася зі змагань					

Примітка: * технічні результати за неявку на матч однієї з команд (0:5).

Чемпіонати Коронного краю Галичини та Володимирії

Вже після створення 3 вересня 1911 року загальнокрайового футбольного союзу Галичини під назвою "Związek Polski Piłki Nożnej" (ZPPN) на його зборах було прийняте рішення про проведення з 24 квітня по 20 червня 1912 року кваліфікаційного турніру за присвоєння звання "Команда І-го класу", в якому прийняли участь команди п'яти спортивних клубів - три краківських і два львівських - ЛСК "Погонь" та ЛКС "Чарні". Загалом, планувалося розбити команди на чотири категорії - класи, відповідно до прийнятої в ÖFV класифікації - І клас та класи ІА, ІВ і ІС. Однак спочатку всі команди, які ближчим часом мали вступити до Союзу, зараховувалися до найнижчого класу. Лише "Краковія", яка вже в ÖFV мала І-й клас, була звільнена від кваліфікації.

А після засідання виконавчого комітету ÖFV у Відні 9 березня 1912 року й прийнятого на ньому рішення щодо визначення кваліфікації усіх команд Галичини, виконком ZPPN 28 березня приймає історичне рішення:

"І. У іграх за здобуття І класу, згідно рішення Австрійського ФС від 9 березня ц.р., змагатимуться "Чарні" і "Погонь" зі Львова, "Вісла", "Робітничий спортивний клуб" (РКС) і "Академічний спортивний союз (АЗС) з Кракова. Кожен клуб зобов'язаний розіграти матч з кожним іншим... не пізніше 20 червня... Команда, яка з тих, чи інших причин не проведе гри, хоча б з одною з усіх команд, що змагаються, втрачає право подальшої участі..."

"ІІ. Кваліфікаційні ігри класу ІС. Всі клуби, які не змагатимуться за І клас, повинні також провести кваліфікаційні змагання з ціллю поділу ІІ класу на три групи. Кожен клуб повинен зіграти у весняному сезоні 1912 р. матч з двома довільно вибраними клубами тої ж групи..."

Отже, якою була кваліфікація команд перед початком змагань?

І-й клас вже мала "Краковія". До ІА класу належали "Вісла", "Чарні" і "Погонь". До ІВ класу - РКС Краків, до ІС - краківські АЗС і "Полонія", "Кракус" Подгуже, ЖКС ("Жешувське спортивне коло") Жешув та створений у кінці січня львівські команди - РСК "Львовія" ("Lwowia"), а також "Варта", хоча вона тоді ще до Союзу не входила. Планувався допуск до змагань львівської "Лехії", але цей клуб з незрозумілих причин чомусь просто "забув" стати членом Союзу, тому його серед учасників цих змагань не було.

Вперше у кваліфікаційному турнірі до І-го класу (по-польськи - Zapasy kwalifikacyjne o I klasę) всі клуби повинні були зареєструвати своїх гравців у ÖFV, а картки учасників матчів капітани команд перед кожною грою повинні були подавати судді для ідентифікації - як бачите, нарешті почалася боротьба з підставами футболістів. Тобто ні в якому разі не дозволялося в команді виставляти футболіста, який брав участь у змаганні за інший клуб.

Це були перші офіційні змагання з футболу в Галичині, що проводилися в рамках структур FIFA.





Проведення кваліфікаційного турніру за присвоєння звання "Команда I класу" повинно було пройти з 21 квітня по 20 червня, щоб вже в осінній період провести Перший чемпіонат Галичини. Місце в I-му класі мали отримати три найкращі команди. Регламент передбачав змагання в одне коло, по системі "кожний з кожним". Команди самі повинні були визначити дати своїх матчів із суперниками і подати на затвердження до ZPPN. Місце в турнірі визначалося на підставі набраних очок (2 очка давалося за перемогу, 1 за нічию, 0 - за поразку). Якщо команди, які займуть третє й четверте місця, наберуть порівну очок, то визначати, хто яке отримав місце в I-му класі, повинен був ZPPN.

Команда, яка з тих, чи інших причин не провела гру, хоча б з однією з усіх команд, що змагаються, втрачала право подальшої участі.

Турнір розпочався 21 квітня матчем краківського АЗС та львівської "Погоні", який закінчився внічию 3:3. Є гарні світлини з цього матчу, які тут наведені.



21.04.1912 р. – фрагмент матчу кваліфікаційного турніру АЗС Краків – "Погонь" Львів (у білому). Людина справа у чорному – фоторепортер (це перше відоме зображення фоторепортера за тих часів)



21.04.1912 р. – після матчу кваліфікаційного турніру АЗС Краків - "Погонь" Львів (у білому) зліва направо: стоять - Станіслав Полякевіч (суддя), Юзеф Шварцер (АЗС), Казімеж Клакурка (АЗС), Тадеуш Романовський (Погонь), Тадеуш Забжа II (АЗС), Вільгельм Жадкі (Погонь), ? (Погонь), Тадеуш Кухар (Погонь), Вільгельм Чепурський (АЗС), Едвард Рейнер (Погонь), Людвік Столярський (Погонь), Єжи Місінський (Погонь), С.Льобль (повернутий - Погонь), Стефан Вовчак (АЗС), Йоханн Каммерер (Погонь), Северин Кіселевський (АЗС), Мехлер (Погонь). Присіли – Юліан Карасінський (Погонь), Тадеуш Рутковський II (АЗС), Кароль Кухар II (Погонь), Вігольд Рутковський I (АЗС), Францішек Брожек (АЗС), Конрад Диновський (АЗС)

Але оскільки команди не могли дійти згоди між собою про дату та місце проведення матчів, то до 20 червня багато матчів не було зіграно, тому з початком осіннього сезону 1 вересня 1912 року виконком ZPPN на своєму засіданні прийняв постанову, у якій було зазначено:

"...2. Кваліфікаційні ігри за I клас, які відбулися до цього часу, визнаються недійсними через невиконання умов (тут мова йдеться про тер-міни, у які не вклялися команди - до 20 червня - Примітка автора). **У найближчий час будуть оголошені умови змагань з терміном до 15 червня 1913 р; візьмуть в них участь клуби IIA і IIB класів, що розігруватимуть з кожним іншим клубом дворазові змагання** (вдома і в гостях - Примітка автора)"

До речі, також на цьому засіданні виконком було надане звання команди II класу львівській "Лехії", яка вже стала членом ÖFB.

Треба зазначити - з самого початку цього турніру ÖFB через несвоєчасну подачу заявок його учасників він вже був визнаний таким, що не відбувся. Отож усі результати цього турніру було анульовано, а 20 вересня ZPPN було прийнято рішення провести весною наступного року новий кваліфікаційний турнір, але календар змагань повинен вже призначити та затвердити сам ZPPN, бо на клуби надії вже не було (суперечки та інтриги вже всіх дістали).

Але ж деякі матчі таки були проведені й відомі результати позначені у наведеній нижче таблиці:





УЧАСТЬ У ДЕРЖАВНИХ СТРУКТУРАХ І ЗМАГАННЯХ

Таблиця кваліфікаційного футбольного турніру за присвоєння звання "Команда І класу" 21.04 - 20.06.1912 р. (анульований)

М	команди	1	2	3	4	5	і	в	н	п	м'ячі	о
1	"Вісла" Краків		1:0			4:1	3	2	0	1	6:3	4
2	"Погонь" Львів			3:3			4	1	2	1	9:7	4
3	АЗС Краків					6:0	2	1	1	0	9:3	3
4	"Чарні" Львів	2:1	2:2	6:1*			2	1	1	0	4:3	3
5	РКС Краків		1:4				3	0	0	3	2:14	0

Примітка: * матч "Чарні" Львів - АЗС Краків відбувся 6.10.1912 р., тобто вже задовго після оголошення про анулювання результатів змагань, що відбулося ще 1 вересня, і тому в таблиці не врахований і наведений виключно для інформації

Та ми якось забули розповісти про кваліфікацію команд ІІІ класу. Виявляється й така була передбачена, але вже проміж других, третіх та четвертих команд клубів Союзу. На жаль, відомо лише про один такий матч: 22 вересня між "Погонь-3" Львів та "Погонь-4" Львів - 2:0.. Ось так... Погралися між собою...

Таким чином кваліфікаційний турнір 1912 року не увійшов у історію як перший чемпіонат Галичини й навіть ніде й мови не ведеться про спроби проведення такого чемпіонату. Причини дві: перша - мета його була врешті просто класифікувати команди; друга - він не був доведений до якогось хоча б логічного кінця.

Що ж до польських команд з ZPPN, то вже весною 1913 року, коли був складений ZPPN навіть календар, кваліфікаційний турнір все ж таки вирішили не проводити, а просто узяли й надали статус команд І класу краківській "Віслі" та львівським "Погоні" і "Чарні", щоб зразу без вагань і метушні все ж таки розпочати Перший чемпіонат Галичини - перший офіційний чемпіонатом цього регіону Австро-Угорської імперії.

Ці другі загальнокрайові змагання польських клубів Галичини було проведено 1913 року й вони стали першим офіційним чемпіонатом Коронного краю Галичини та Володимирії Австро-Угорської імперії.

А сталося це 15 лютого 1913 року, коли на загальних зборах представників усіх членів ZPPN було обрано правління, яке й прийняло таке рішення.

Офіційною була назва - "1-й чемпіонат Галичини з футболу І класу" (польською - "1. Mistrzostw Galicji w piłce nożnej klasy I"). В турнірі мали взяти участь чотири найкращі команди, але "Чарні" Львів в чемпіонаті участі не брав, так-як ÖFV дискваліфікувала цей клуб за участь в матчі з празькою "Спартою", яка на той час не була її членом.



Кубок газети "Ілюстрований кур'єр щоденний" переможцю І чемпіонату Галичини

Турнір розпочався 8 травня матчем між краківськими клубами "Краковія" та "Вісла". Завершились змагання 9 листопада 1913 року. Перемогла в турнірі з трьома виграшами та однією поразкою краківська "Вісла", і як чемпіон, отримала перехідний срібний кубок, наданий газетою "Ілюстрований Кур'єр Щоденний" ("Ilustrowany Kurier Codzienny"), для переможця Чемпіонату Галичини. Львівська "Погонь" не здобувши жодної перемоги, зайняла тільки 3 місце.

Однак пізніше, більше ніж через місяць після цього (15 грудня 1913 року), результат виграного "Віслою" матчу з "Краковією" було анульовано, "Віслі" зарахували технічну поразку 0:5. Причиною стало те, що за "Віслу", як виявилось, виступали підставні гравці: якийсь Пек із Праги, відомий клубний "хамелеон", був представлений як Копжива, Шпіндлер із празької "Спарти" - як Бенда, а Сікля із тієї ж самої "Спарти", як Полячек. Внаслідок чого "Віслу" було позбавлено титулу Чемпіона Галичини, а "Краковію" офіційно оголосили переможцем цих змагань.



Медаль першим чемпіоном Галичини 1913 р. – гравцем команди "Краковія" Краків





Таблиця I-го чемпіонату Галичини
(8.05 - 9.11.1913 р.)

М	КОМАНДИ	1	2	3	і	в	н	п	М'ячі	о
1	"Краковія" Краків		2:1	2:2	4	2	2	0	10:4	6
2	"Вісла" Краків**	0:5*		2:1	4	2	0	2	5:8	4
3	"Погонь" Львів	1:1	0:2		4	0	2	2	4:7	2

Примітка: * результат матчу "Вісла" - "Краковія" 1:0 анульовано, оскільки за "Віслу" виступали не зареєстровані гравці.
** через відсутність власного стадіону краківська "Вісла" всі матчі змушена була проводити "на виїзді".

В деяких виданнях вказано про те, що якщо в кваліфікаційному турнірі 1912 року грали лише львівські та краківські команди, то вже з 1913 року до ZPPN увійшло багато спортклубів та осередків з інших міст Галичини і тому в чемпіонаті 1913 року команди II-го класу були поділені на групи 2-А (8 команд) та 2-В (9 команд). Все це вигадки, бо цього року чемпіонат команд II-го класу взагалі не проводився. Можливо до чемпіонату Галичини помилково зараховані результати команд II-го класу в турнірі за "Приз любителя спорту Марціна Якубовського", який був організований цього року львівською "Погонню", але він до ZPPN ніякого відношення не має, бо в ньому приймали участь лише 5 львівських команд. До речі, подібний турнір цього року був організований і краківською "Краковією" за участю п'яти краківських команд (8 вересня - 26 жовтня), але й він зовсім тут ні до чого.

1914 року львівські "Погонь" і "Чарні" прийняли участь у розіграші другого офіційного чемпіонату Галичини по I-му класу, "Погонь" провела з іншими львівськими командами лише 5 матчів, в яких одержала 4 перемоги й в одному матчі була нічия: з "Спартою" - 6:1 і 1:0, з "Лехією" - 0:0, з ЖКС "Гасмоней" - 7:1 та з "Погонню Академічною" - 4:0. Інформація щодо матчів "Чарних" з іншими львівськими командами цього року відсутня.

1914 року у другому чемпіонаті Галичини станиславівська команда "Ревера" в кваліфікаційних матчах обіграла львівські команди "Спарту" (1:0) та "Аматожи" (2:1), тернопільську "Креси" (3:1), зіграла унічию з перемишльським "Сяном" (1:1) і була зарахована до класу II-А Східної Галичини. Тут вона встигла провести лише половину матчів - вдома з львівською "Лехією" (0:2) та в гостях і вдома з львівською "Спартою" (1:0 і 3:1) і займала на час початку війни друге місце.

Якщо в чемпіонаті Галичини 1913 року грали лише львівські та краківські команди, то у 1914 році до ZPPN увійшло багато спортклубів та осередків з інших міст Галичини. У чемпіонаті цього року начебто 20 команд виборювали честь грати у II-му класі, який було поділено на три групи. До того ж, начебто 7 команд, які не пройшли кваліфікацію, з доповненням резервних і других кращих 4-х команд Львова, створили III-й клас з 11 команд. Та, на жаль, цей чемпіонат через початок першої світової війни не було розіграно.

А от з наступного року, кажуть, мали намір прийняти участь вже аж 24 команди, чотири з яких грали б у I-му класі, а двадцять виборювали честь грати у II-му класі, який начебто було поділено на групи 2-А (4 команди) та 2-В (5 команд).

Таким чином 1914 року чемпіона Галичини виявлено не було, бо турнір не вдалося завершити через початок 1 серпня цього року Першої світової війни.

Таким чином 1914 року чемпіона Галичини виявлено не було, бо турнір не вдалося завершити через початок 1 серпня цього року Першої світової війни.

Nożna Ass. Łódź. Na ostatniem pos. „Polskiego Związku Piłki Nożnej”, uchwalono m. i. następujące gry kwalifikacyjne w sezonie wiosennym:

I. Grę o uzyskanie I klasy — (wedł. uchwały Austr. Zw. Nożnej z 9 marca r. b.). Współzawodniczą: „Czarni” i „Pogoń” ze Lwowa, „Wisła”, „Robotn. Klub Sportowy” i „Akademicki Związek Sportowy” z Krakowa. Każdy klub obowiązany jest zmierzać się z każdym innym klubem najpóźniej do 20 czerwca br. Termin dowolny ma być podany do wiadomości i zatwierdzenia Zw. przynajmniej na tydzień przedtem z wymienieniem dwóch graczy rezerwowych i sędziego. Wyniki zestawia się na podstawie uzyskanych punktów, przyczem wygrana liczy się za 2 punkty, nierozegrana za jeden.

II. Grę kwalifikacyjną klasy II C. Wszystkie kluby, nie współzawodniczące o I klasę, obowiązane są do rozegrania zawodów klasyfikacyjnych, w celu podziału kl. II na trzy grupy. Każdy z klubów ma rozegrać w sezonie wiosennym 1912 match z dwoma dowolnie wybranymi klubami tejże grupy. — Terminy zgłoszeń i przepisy te same, co przy zawodach o I klasę.

Bliższych wiadomości udziela Sekretaryat Związku (L. Boroński, Kraków, Karmelicka).

З краківської газети про схему розіграшу II чемпіонату Галичини





УЧАСТЬ У ДЕРЖАВНИХ СТРУКТУРАХ І ЗМАГАННЯХ

Один матч першого кола ("Вісла" - "Чарні") не відбувся через непорозуміння між командами щодо часу початку матчу. "Чарні" Львів в супроводі арбітра матчу вийшли на футбольне поле в призначений час о 17-й годині, у перерві матчу між командами II класу "Ютшенка" - "Полонія". Повторно львів'яни вийшли на поле після закінчення матчу команд II класу десь біля 18-ої години. Не дочекавшись гравців "Вісли", оскільки в цей час на стадіоні були присутні тільки три футболісти команди суперника, арбітр через п'ять хвилин оголосив "Віслі" поразку в зв'язку з неявкою і вивів "Чарні" з поля. Краківська "Вісла" вийшла на поле вже після 18-ої години, коли вже ні команди суперника, ні арбітра не було. Начебто про зміну часу початку матчу краківський клуб попередив львів'ян телеграмою в зв'язку з можливою накладкою. Остаточне рішення щодо долі цього матчу прийняв ZPPN, а саме було наказано переграти цей матч 30 серпня, але вже у Львові. Та перегравання не відбулося через початок війни.



Команда клубу "Чарні" Львів перед товариською грою 5.04.1914 р. в Кракові з "Віслою"

З останніх матчів цього чемпіонату залишилися гарні світлини щодо матчу 24 травня між "Віслою" Краків та "Погонь" Львів - 0:1, надруковані в краківському "Ілюстрованому Щотижневику Спортивному" ("Ilustrowany Tygodnik Sportowy") за 30 травня, які ту наводяться.



Фрагмент матчу II чемпіонату Галичини 24.05.1914 р. між "Віслою" Краків та "Погонню" Львів у Кракові

Результати проведених матчів II-го чемпіонату Галичини зведені у таблицю:

Таблиця II-го чемпіонату Галичини по I-му класу (24.05 - 1.06.1914 р.) (незавершений)

м	команди	1	2	3	4	і	в	н	п	м'ячі	о
1	"Краковія" Краків		-	-	3:1	3	2	1	0	5:1	5
2	"Чарні" Львів	0:0		-	-	2	1	1	0	3:1	3
3	"Погонь" Львів	0:2	1:3		1:0	3	1	0	2	2:5	2
4	"Вісла" Краків	-	-:*	-		2	0	0	2	1:4	0

Примітка: * матч не відбувся через не порозуміння щодо часу початку матчу.

В цьому році вперше було запроваджено проведення першості Галичини серед команд II-го класу. Оскільки кваліфікаційний турнір ще 1912 року був анульований, то змагання на I-му етапі розпочались із класифікаційного турніру, в якому всі команди в трьох раундах проводили матчі із суперниками для визначення команд за рівнем по підкласам II А, II В та II С. Команди, які більш вдало зіграли матчі із суперниками, зараховувались до II А підкласу, інші команди до нижчих підкласів. Змагання проходили в двох зонах - у Львівській та Краківській. У Львівській зоні прийняли участь "Сян" Перемишль, "Спарта" Львів, "Лехія" Львів, "Аматожи" Львів, "Ревера" Станиславів, "Погонь" Ярослав, "Ресовія" Ряшів, "Чарні" Ясло, "Креси" Тернопіль та "Львовія" Львів, яка не зіграла жодного матчу. Відомо, що "Ревера" обіграла львівські команди "Спарту" (1:0) та "Аматожи" (2:1), тернопільську "Креси" (3:1), зіграла унічию з перемишльським "Сяном" (1:1) і була зарахована до підкласу II-А Львівської зони. Крім неї до цього підкласу були зараховані львівські "Лехія", "Спарта" та перемишльський "Сян". Ось результати II-го етапу змагань:





Таблиця II-го етапу змагань II чемпіонату Галичини по II-A класу Львівської зони (7.06 - 28.06.1914 р.) (незавершений)

м	команди	1	2	3	4	і	в	н	п	м'ячі	о
1	"Лєхія" Львів		-	-	5:1	3	3	0	0	11:4	6
2	"Ревера" Станиславів	0:2		-	3:1	3	2	0	1	4:3	4
3	"Сян" Перемишль	3:4	0:1*		2:2	3	0	1	2	5:7	1
4	"Спарта" Львів	-	-	-		1	0	1	2	4:10	1

* матч не відбувся, оскільки "Сян" у себе дома не вийшов на гру. "Ревері" присуджено технічну перемогу 0:1.

В Краківській зоні II-A класу змагались краківські команди "Спарта", "Полонія", "Меркури" та "Подгуже" і "Кракус" з прикраківського Подгуже (зараз в складі Кракова). А в II-B класі виступали "Ресовія" Ряшів та "Погонь" Ярослав. Інформація про інших учасників та результати матчів відсутня.

До III класу належали другі, треті, четверті команди клубів першого та другого класів та ті, що цього року започаткували діяльність. На жаль інформація про матчі офіційного турнір для команд III класу відсутня.

До речі, з 1914 року і ÖFV мало намір проводити загальнодержавний чемпіонат, в якому повинні були б змагатись чемпіони різних країв. Цей турнір мав відбутися в другій половині року. Оскільки до цього часу, згідно складеного календаря, чемпіонат Галичини ще б не завершився, то ZPPN прийняв рішення що Галичину буде представляти переможець першого кола. У разі перемоги "Чарні" в перенесеному матчі проти "Вісли" з великим рахунком, саме вони б представляли Галичину в чемпіонаті країни. Та всі плани перекреслила війна.

Першості Галичини серед українських команд

Але з якого боку не підходить до цих починань, все ж це були змагання серед польських клубів Галичини. Та українські спортивні осередки в цей час теж "не дрімали". Думка проведення перших змагань саме між футбольними командами кращих українських осередків Галичини визріла вже в середині травня 1912 року. Ось як про це писала газета "Дьло" за 15 травня:

"Перша сего року у Львові стріча в союзняку (вже 1912 рік, але придумана І.Боберським назва "копаний м'яч" так і не знаходить загального поширення - Примітка автора) **о першеньство українських дружин відбудеть ся між академічною дружиною "Україна" а гімнастичною У.С.К I в четвер 16 мая о год. 3.30 по пол. на площі Сокола-Батька. Ціна місць: степениця** (трибуна - Примітка автора) **80 сот., партер 40 сот., ученики 30 сот. Дохід призначений на закупно українського городу у Львові".**

Ця перша першість Галичини серед українських команд проходила в рамках фестивалю українських шкіл Галичини, проведення якого було заплановано на червень. До речі, є інформація що начебто одним з заходів цього фестивалю планувався матч ще в квітні між українською збірною Львова та стрийською "Скалою". Відомо декілька гравців, залучених до української збірної Львова - Степан Гайдучок, Антін Зелений, Григорій Лучаківський, Кость Гусаківський, Стах Качмарський... Але щось не заладилося, бо результат цього матчу невідомий і, скоріш за все він просто не відбувся

А в першості Галичини серед українських команд прийняли участь 4 команди: львівські УСК і "Україна", стрийська "Скала" та "Сянова чайка" з Перемишлю. Перший матч було проведено 16 травня у Львові між місцевими командами "Україна" та УСК й завершився він унічию (1:1).

Серед матчів, які в цій першості були розіграні, були й матчі "Скали" з Стрия - 26 травня вдома з "Сяною чайкою" Перемишль (5:0) та 2 червня у Львові з УСК (1:0), а також матч 9 червня між "Україною" Львів та "Сяною чайкою" Перемишль (2:2). А от матчі "Україна" Львів - "Скала" Стрий та УСК Львів - "Сянова чайка" Перемишль скоріш за все не відбулися і справа, мабуть не в тому, що клуби не змогли домовитися чи не мали можливості виїхати. А саме в тому, що положення команд в турнірній таблиці на цей час вказувало на те, що першим чемпіоном Галичини мала майже 100-процентну можливість периферійна стрийська "Скала" після двох перемог над УСК Львів та "Сяною чайкою". Львівська "Україна" була не

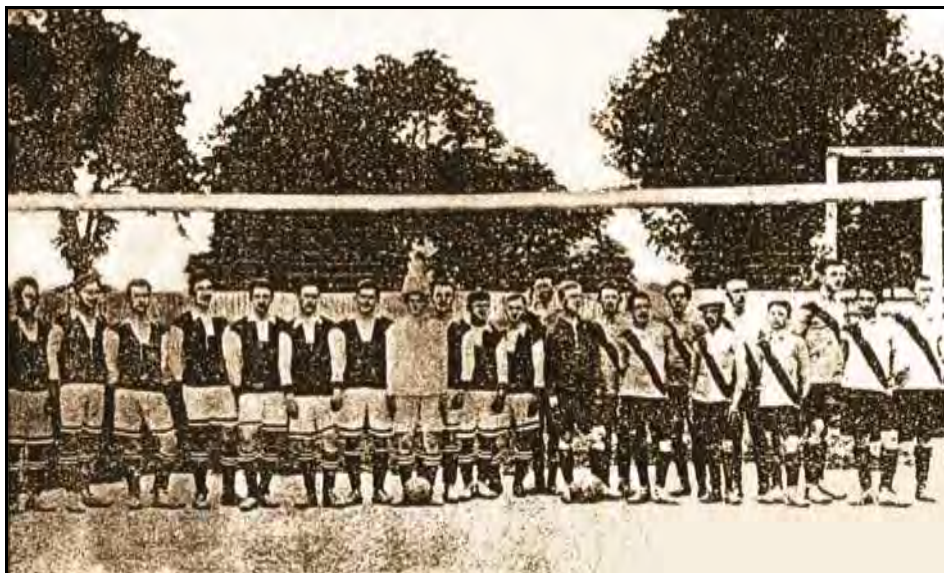




УЧАСТЬ У ДЕРЖАВНИХ СТРУКТУРАХ І ЗМАГАННЯХ

набагато сильніша за УСК й вірогідність її програшу була ймовірною. До того ж перемагати їй потрібно було з різницею у 7 голів, а це було просто недосяжним. Складається враження, що просто так узяти й "подарувати" Стрию першість - це було "не в силах" столичних українських футболістів і вихід з цього положення був єдиний - призупинити за будь-що цю ганьбу, й це було зроблено. Хоча усі добре розуміють, що **першим чемпіоном Галичини серед українських команд 1912 року стала "Скала" зі Стрия.**

Був ще матч 2 червня між командами СТ "Україна" та "Сяною чайкою" з Перемишля (2:2), але цей матч був виключно за програмою саме фестивалю українських шкіл Галичини. Та, якщо ми вже про такі матчі спом'янули, то потрібно ще тоді вказати й попередні матчі цього року - 21 квітня в Стрию "Скали" з УСК Львів (4:0) та 12 травня в Перемишлі "Скали" з "Сяною чайкою" (2:1).



На матчі "Україна" Львів - "Сянова чайка" Перемишль 2.06.1912 р.

Таблиця І-ої першості українських команд Галичини (16.05 - 2.06.1912 р.) (незавершений)

м	команди	1	2	3	4	і	в	н	п	м'ячі	о
1	"Скала" Стрий		-	1:0	5:0	2	2	0	0	6:0	4
2	"Україна" Львів	-		1:1	2:2	2	0	2	0	3:3	2
3	УСК Львів	0:1	1:1		-	2	0	1	1	1:2	1
4	"Сянова чайка" Перемишль	0:5	2:2	-		2	0	1	1	2:7	1

Тут необхідно відмітити, що цього року 15 грудня на "Запорожській Раді" у Львові, яка проводилася СТ "Сокіл-Батько" за участю представників округів цього товариства та запрошених представників СТ "Україна", "Українського змагового союзу" та патріотичних організацій "Луг" і "Січ", було прийняте загальне рішення про спільне **"проведення у червні 1914 року II Краєвого здвигу** (на сучасній українській мові - "зльоту" - Примітка автора), **присвяченому столітнім уродинам Тараса Шевченка".**



Значок учасників II крайового Здвигу

А вже 1914 року українське СТ "Сокіл" перетворилося у об'єднання усіх спортивних товариств Галичини. 8 червня було змінено статут товариства й визнана офіційною нова його повна назва "Руханкове і стрілецьке товариство "Сокіл-Батько" (на протипагу польському "Сокіл-Мацеж"). Саме це нове товариство до програми "Шевченкового ювілейного здвигу" включило цілу низку спортивних змагань, які треба було провести ще до початку цієї події. Одним з цих змагань був **другий футбольний турнір українських команд Галичини** (фактично II першість українських команд Галичини), який відбувся з 29 травня по 29 червня, тобто за місяць до запланованих на 28 червня урочистостей Здвигу у Львові на "Українському Городі", який вже в березні цього року практично був викуплений СТ "Сокіл-Батько", хоча й юридично це ще не було підтверджено. Саме на футбольному полі цього стадіону й планувалося проведення 29 червня фіналу II першості українських команд Галичини.



ПЕРШІ КРОКИ ФУТБОЛУ УКРАЇНИ



Перший матч відбувся 29 травня між львівським УСК та тарнопільським "Поділе" (1:1), потім 30 травня Поділе" Тарнопіль переграло "Сянову чайку" Перемишль (1:0), 1 червня УСК теж переграло цю "Сянову чайку" (3:2). 7 червня львівська "Україна" перемогла тарнопільське "Поділе" (4:1), 14 червня вона ж перемогла й "Сянову чайку" (4:0), а 17 червня УСК втретє переграє й земляків з "України" (4:0). Навчально-спортивна група УСК Львів. Але ще організаторами змагань був передбачений і фінальний матч під час роботи Здвигу між командами, що зайняли в турнірі перше та друге місця.



У матчі "Україна" Львів (білі сорочки) та "Поділе" Тарнопіль 7.06.1914 р.

Про стан справ у цьому турнірі досить гарно розповіла львівська газета "Діло" за 6 липня 1914 року:

"...Протягом мая і череня відбували ся стрічі в Союзняку, тій школі зачіпки і оборони, в грі, де ніхто не може на власну руку робити, але грає в злучі з іншими. Тут є і напад, і поміч, і оборона. Вибити ся в тих змаганнях дві дружини "У-С-К" і "Поділе". Слідно було по них, що працювали над своєю підготовкою. Колиб "Поділе" мало тільки більше техніки було-би певно стануло до рішаючої стрічі Станули однак "У-С-К" і "Україна", яка завдяки техніці удержала ся на другім місци. До рішаючої стрічі о ювілейну нагороду на жаль не прийшло, бо другий день Здвигу відкликано... (власне були відмінені змагання у понеділок через траур, оголошений у Австро-Угорщині з приводу вбивства принца Франца Фердинанда у Сараєві). Хто обсервує змагання в Союзняку і сітківці, гадками переносив ся у парки Англії. Пізнавав, що спорт навчив Англіїців здобувати, а не уступати".

А от у львівській газеті "Вісті з Запорожа" за 30 липня С.Гайдучок навіть підвів підсумки футбольному етапу розвитку українських команд в Австро-Угорській імперії:

"Хто мав нагоду приглянути ся здвиговим стрічам в Союзняку той мусить признати, що найбільше пильности і тренінгу вложило "Поділе" з Тернополя і УСК зі Львова... Про УСК треба сказати, що деякі гравці з нападу се перворядні сили. Брак тільки бистої орієнтації. Замітне, що по кожнім гравці знати було тренінг з самої постави. Дружині потрібно тільки тренера, а може вибити ся на одно з перших місць у Львові. Менше громадної гри, а більше простору в грі поміж поодинокими гравцями. Про гравців "України" мож хіба то сказати, що кожний з окрема для себе є добрим гравцем. Але не може він бути добрим, коли брак його тренінгу, зіграня. Не може і тому добре грати, коли приходить ся йому на одній і тій самій стрічі грати в нападі, помочи і залозі. Се комічне і поважній дружині не пристойть. Відноситься ся вражіннь, що дружині далеко до карности. А нехай не забувають гравці, що правильний спосіб життя є також основою тренінгу...".

**Таблиця II-ої першості українських команд Галичини
(29.05 - 29.06.1914 р.) (незавершений)**

М	команди	1	2	3	4	і	в	н	п	м'ячі	о
1	УСК Львів		4:0	1:1*	3:2	3	2	1	0	7:3	5
2	"Україна" Львів	-		4:1	4:0	3	2	0	1	8:5	4
3	"Поділе" Тарнопіль	-	-		!:0	3	1	1	1	3:5	3
4	"Сянова чайка" Перемишль	-	-	-		3	0	0	3	2:8	0

Примітка: * Після гри 1 червня тарнопільська команда подала протест, але оргкомітет змагань його відхилив.

А от фінальна гра між львівськими УСК та "Україною", призначена на 29 червня на **"Площі українського Сокола-Батька"**, щоб у двобої визначити кращу українську команду Галичини - не відбулася. Всі заходи, як і всі інші розваги та концерти у Львові та й взагалі у всіх населених пунктах Австро-Угорської імперії, були відмінені через траур. Це було на порозі Першої світової війни.





УЧАСТЬ У ДЕРЖАВНИХ СТРУКТУРАХ І ЗМАГАННЯХ

Розіграші Кубка Желенського

Саме 1912 року в Галичині нарешті була реалізована ідея проведення матчів між збірними міст. Це було проведено з подачі голови ZPPN краків'янина Людвіка Желенського. Доцільність цього давно усі розуміли й розповідали про це немає потреби. Перша гра збірних команд міст Галичини була проведена вже 2 червня в Кракові, де зустрілися збірні Кракова та Львова. Згідно наведеної тут програми цього матчу в складі збірної Львова (у червоних сорочках) заявлені були 8 гравців з 1.ЛКС "Чарні" (Я.Харасимович, Емір, Я.Бергер (капітан), Ружицький, Ф.Коуделя, Я.Чулік та запасні С.Ваніцький і Л.Щерауц) і 7 з ЛКС "Погоні" (Кромптон, С.Барткевіч, Е.Маріон, С.Льобль, К.Кухар II та запасні Е.Рейнер і В.Жадкі. А в складі збірної Кракова (блакитні сорочки) - 5 з "Краковії", 7 з "Вісли" та 3 з АЗС. Перемогу в матчі святкували краків'яни - 3:1.

Відомо з фото, наведеного нижче, що збірна Львова в цьому матчі грала у складі: Я.Харасимович - Т.Ковальський, В.Жадкі - Л.Щерауц, Х.Більбор, Я.Бергер - Е.Маріон, С.Льобль, Ф.Коуделя, Я.Чулік, К.Кухар

Матч був досить напруженим. Спочатку був натиск краківської збірної, яка мала шалену підтримку на трибунах, адже дома й стіни допомагають. Пізніше, десь з 10-ої хвилини львів'яни гру вирівняли. Однак на 15 хвилині Оляк таки проштовхнув м'яч у ворота Харасимовича, котрий впав у найвідповідальніший момент. Щоправда, Кароль Кухар після вивіреного подання Льобля вирівнює рахунок. Та після перерви Калужа, знову виводить краків'ян вперед, а за 10 секунд до фінального свистка віденського судді Кестлера він же встановлює остаточний рахунок матчу.



Кубок Л.Желенського



Перше фото збірної Львова, зроблено незадовго до матчу зі збірною Кракова 2 06.1912 р. (зліва направо): В.Жадкі, Х.Більбор, Е.Маріон, Я.Бергер, Я.Харасимович, Л.Щерауц, С.Льобль, К.Кухар, Я.Чулік, Ф.Коуделя, Т.Ковальський



ПЕРШІ КРОКИ ФУТБОЛУ УКРАЇНИ



Звісно, планувався у відповідь матч-реванш у Львові, але якось без цінної нагороди на згадку переможцю в такому серйозному змаганні сильніших футболістів Галичини все це не сприймалось. Та ось 1 вересня на засіданні виконкому ZPPN Л.Желенський дивує присутніх великим, зробленим з срібла Кубком, і пояснює усім, що саме він "зафондував" його для ZPPN виключно з метою нагородження переможця у матчі між збірними Кракова та Львова. Але з однією своєю умовою - Кубок його імені назавжди здобуде лише та збірна, яка здобуде його **тричі підряд**. До того ж було ще прийняте рішення, що склади команд в щорічних матчах повинні затверджуватися лише самим ZPPN.



Л.Желенський. 1912 р.

Матч-реванш відбувся у Львові 27 жовтня. Тепер вже конкретно за Кубок Желенського, який побачила й широка публіка. Через холодну погоду глядачів було небагато. На 40-й хвилині Владислав Кухар відкрив рахунок, а на 63-й Каммерер подвоїв його. Краків'яни аж тоді "стрепенулися" і... через дві хвилини Пшиставський скоротив рахунок. Надалі все вело до нічиєї. Наступ збірної Кракова значно посилюється, але в одній з контратак львів'ян суддя матчу Станіслав Полякевич побачив порушення у штрафному майданчику й призначив пенальті. Звісно, гравці Кракова почали рішуче протестувати, в різний спосіб виказуючи незгоду з рішенням судді. Та Полякевич був незламним. І тоді збірна Кракова вирішує покинути поле. Це була 78 хвилина зустрічі. От так все й закінчилося. Звісно Кубок Желенського на зиму залишився в Львові. А нам залишається лише навести протокол цього історичного матчу:



Кубок Л.Желенського

Протокол матчу:

Матч за Кубок Желенського

Збірна Львова - Збірна Кракова - 2:1 (1:0)

27 жовтня 1912 р., м. Львів, Парк "Товариства рухових розваг", +2°C, сніг, хмарно.

Львів: Харасимович - В.Жадкі, Ковальський - Місінський, Х.Більор, Каммерер - Кароль Кухар, Паппіус, Чулік, Владислав Кухар, Маріон.

Краків: Рогальський - Буяк, Оберт - Р.Трауб II, Полячек, Синовец - Мелех, Олеяк, Калужа, Пшиставський, Романський.

Суддя: Полякевич (Львів)

Голи: 1:0 - Владислав Кухар (40 хв.), 2:0 - Каммерер (63 хв.), 2:1 - Пшиставський (65 хв.).

На 78 хв. збірна Кракова залишила поле, не погоджуючись із призначенням у її ворота пенальті.



Збірні команди Кракова та Львова в матчі 1.06.1913 р.

Наступного 1913 року в матчах збірної Львова зі збіркою Кракова за Кубок Желенського збірна Львова двічі поступилася, при тому навіть вдома у Львові 1 червня з розгромним рахунком (0:7).

А вже 1914 року склалася така ситуація, що якби в першому ж матчі за цей почесний приз перемогли краків'яни, то вони навечно б заволоділи цим срібним трофеєм. Цей матч проводився 7 червня у Львові й львів'яни все ж знайшли в собі сили та вміння й перемогли гостей з рахунком 3:1. Кубок знову повернувся до Львова.

Звісно такий історичний матч заслуговує подачі його протоколу й він наводиться:.





УЧАСТЬ У ДЕРЖАВНИХ СТРУКТУРАХ І ЗМАГАННЯХ

Протокол матчу:

Матч за Кубок Желенського

Збірна Львова - Збірна Кракова - 3:1 (3:1)

7 червня 1914 р., м. Львів, стадіон "Погонь", 2 тис. глядачів, +17°C, перед грою - злива, хмарно.

Львів: Харасимович - Вл. Кухар III, Каммерер - Місінський, Х. Більор, Коневич - К. Кухар II, Дарський, Вац. Кухар IV, Чулік, Мюллер.

Краків: Попель - Буяк, Фриц - Могульській, А. Конкевіч I, Синовец - Мелех, Познанський, Калужа, Кукля, Проховський.

Суддя: Т. Коневич (Львів)

Голи: 1:0 - Дарський (5 хв.), 2:0 - Чулік (7 хв.), 3:0 - Вацлав Кухар (18 хв.), 3:1 - Познанський (44 хв., з пенальті).

Другий матч цього року не відбувся, бо інакше й не могло бути - розпочалася Перша світова війна.

Створення збірної команди Галичини та залучення до її складу гравців з теренів України

Одна з найцікавіших подій сталася в серпні 1913 року. На початку цього місяця ZPPN повідомив своїх членів, що з цього року почнуть відбуватися регулярні футбольні зустрічі найвищого рівня. Першим кроком було досягнення домовленості з футбольною асоціацією Краю Моравії та Сілезії (Německá fotbalová asociace pro Moravu a Slezsko) про щорічне проведення регулярних матчів збірної Коронного краю Галичини та Володимирії зі збірною Краю Моравії та Сілезії

Організацію 31 серпня першого такого матчу ZPPN доручив краківській "Краковії", тобто матч запланували провести у Кракові. Часу для створення збірної Галичини було, звісно, замало. Та ще у Львові до проведення такого матчу саме в Кракові віднесли досить ревниво. До того ж, на той самий день львів'яни запланували поєдинок збірних Львова та Черновіц (нині Чернівців). І звісно, усіх найкращих гравців залишили готуватися саме до цього матчу, а не до першого матчу збірної Галичини. На матч до Кракова львів'яни відправили лише двох своїх представників - Хенрика Більора (центрального півзахисника з "Чарні") та Йоханна Каммерера (лівого захисника з "Погоні").

Таким чином, вперше **збірна команда Коронного краю Галичини та Володимирії** була **створена в серпні 1913 року** й провела **перший свій офіційний міжнародний матч зі збірною Моравії та Сілезії** (Герцогства Верхньої та Нижньої Сілезії) **31 серпня у Кракові**.

Цей матч завершився поразкою галичан - 1:2 і у ньому **грав зі Львова лише Хенрік Більор** (Henryk Bilor, народився 19.11.1889 року у Львові - розстріляний весною 1940 року у Харкові).

До речі, арбітром в цьому матчі був львів'янин О. Джулинський, який о 16 годині дав команду гравцям вийти на зелену траву стадіону "Краковія". Але початок гри затримувався. Спочатку на 10 хвилин, а потім дійшло до півгодинної затримки.

Причина, зверніть увагу, досить незвична для сьогодення - гравці "Вісли" відмовлялися виходити на поле, висловлюючи незадоволення нерівним їх представництвом у порівнянні з "Краковією". Їм довго пояснювали, що склад цієї збірної команди визначив ZPPN і, нарешті, все ж вмовили розпочати гру.

Замість перегляду звітів про цей матч у друкованих періодичних виданнях тих часів наведемо найкращий з них з краківської газети "Щоденний ілюстрований кур'єр" за 2 вересня 1913 року (дослівний переклад Б. Люпи з польської з поясненнями):

"Збірна Морав і Шльонська (Моравії та Сілезії)... творила склад взагалі-то добре зіграний, який розуміється у грі. Щоправда, технічно були слабкішими за наш, однак амбітністю, старанністю, а передусім справжньою тренуваністю оборонила честь свого Краю.

Спільного тренування наша дружина не мала жодного. Деякі гравці познайомилися тільки на полі! Через це не дивно, що багато добрих нагод, через брак зіграності, не було використано...

Гру розпочинає збірна Галичини і у великому темпі проводить атаки. І вже за кілька хвилин (7 хв.) після



Х. Більор



Й. Каммерер





початку гри Галичина змогла завдяки п.Домбровському ("Краковія") здобути свій перший пункт. Гол цей спонукає обидві команди до інтенсивнішої гри. Наші стараються закріпити свою тимчасову перевагу, гості - вирівняти шанси. М'яч носить від одних воріт до інших, гостюючи, однак, довший час перед воротами шльонців. Лише на 35 хв. Вдалося, після чудової комбінації Страк - Ріттер, тому останньому, головою впакувати м'яча у сітку блакитних. Пауза 1:1.

Після паузи кільканадцять хвилин гра є відкритою. У жодній з дружин не видно переваги. Гра точиться переважно на середині поля. Однак, позбавлені тренінгу, наші гравці втрачають свої сили. Цю ситуацію використовують гості і з великим натиском здійснюють свої атаки, часом використовуючи і цілком брутальну гру. Тому, з приводу невідповідності правилам гри, суддя вилучає одного з гравців Шльонська. Попри те, що гості грали у 10 чоловік, вони здолали на 40 хв. здобути свій другий і останній пункт.

Судив п.Джулинський зі Львова добре.

З гостей відзначення варті: Рейхель, Мали, Хегер, Ріттлер (тут помилка - насправді Кітлер).

З блакитних: Р.Трауб, Домбровський, Більор, Буяк".

До цього звіту треба ще додати деякі уточнення: по-перше - в краківській газеті "Голос народу" за 2 вересня автором м'яча на 35 хвилині вказаний Мали; а по-друге - щодо обставин вилучення: в один з гострих моментів біля воріт гостей, коли воротар Поллак узяв м'яча в руки, один з галичан спробував вибити його у нього з рук. Це обурило оборонця гостей і він накинувся з кулаками на "винуватця". Саме за це й видалив його з поля арбітр матчу (ці уточнення та точний протокол матчу зроблені Б.Люпою та польським істориком футболу Л.Следзьоною - Примітка автора)

Але найкритичніше до складу збірної Галичини поставилася газета "Львівський кур'єр", яка писала (теж дослівний переклад з польської):

"...Команду яка протистояла змобілізованій дружині Морав і Шльонська, варто було взагалі назвати "відпустковою збірною Кракова", а не "репрезентацією" Галичини... Фриц, Трауб, Слива і Домбровський взагалі не повинні були при укладанні списку збірної входити в її склад, а поступитися місцем значно кращим, відповідним львівським гравцям".

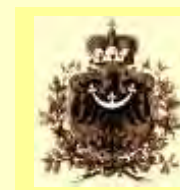
Таким чином дебют збірної Галичини виявився цілком провальним, але так як це був єдиний (перший і останній) виступ збірної такого рангу, то в історії західноукраїнського футболу цей матч мав неабияке значення, тому потребує наведення тут повного (можливого на сьогодні) протоколу матчу:



Протокол матчу:

Перший товариський міжнародний матч збірної Галичини

Збірна Галичини та Володимирії - - збірна Моравії та Сілезії - 1:2 (1:1)



31 серпня 1913 р., м. Краків, Ігровий парк "Краковія"

Галичина та Володимирія (форма - блакитна): Леон Шварц ("Вісла") - Анжей Буяк ("Вісла"), Стефан Фриц ("Краковія") - Стефан Слива ("Вісла"), Хенрик Більор ("Погонь" Львів), Роберт Трауб II ("Краковія") - Тадеуш Проховський ("Краковія"), Тадеуш Домбровський I ("Краковія"), Юзеф Калужа ("Краковія"), Артур Олсяк ("Вісла"), Станіслав Мелех ("Краковія").

Моравія та Сілезія (форма - біла): Поллак ("Троппау") - Роттер ("Троппау"), Хегер ("Беліц-Бялер") - Георгіадес ("Беліц-Бялер"), Рейхль ("Беліц-Бялер"), Мюкуш ("Троппау") - Длабач ("Беліц-Бялер"), Мали ("Троппау"), Кньолль ("Троппау"), Кітлер ("Троппау"), Куси ("Беліц-Бялер") (Страк ("Троппау").

Суддя: О.Джулинський (Львів)

Голи: 1:0 - Домбровський (? хв.), 1:1 - Кітлер (або Мали, 35 хв.), 1:2 - Страк (85 хв.).

Порушення: у 2-му таймі було вилучено гравця збірної Моравії та Сілезії.





В УГОРСЬКІЙ ФУТБОЛЬНІЙ ФЕДЕРАЦІЇ

Щодо розвитку фізичної культури та спорту в Угорщині та передумов появи футболу на цих землях дещо було вже наведено в першій главі цієї книги "Народження футболу України". Тут лише слід доповнити, що перше серйозне спортивне товариство в Угорщині було створено в Будапешті 1875 року під назвою "Magyar atletikai club" (Угорський атлетичний клуб). Ініціатором його створення та першим керівником був **граф Мікшо Ештергазі** (*Gr. Esterhazy Miksa*, 1837-83 рр.). І саме наприкінці цього року під авторством **Лайоша Молнара** (*Molnár Lajos*) та за сприяння того ж таки Ештергазі вийшла книга "Athletika". ("Атлетика"). В книзі окрім історичних нарисів про фізичну культуру древніх греків та римлян описувався й реальний стан справ із заняттями спортом в тогочасній Європі. Граф особисто побував в багатьох країнах, але особливо Англію він наводить в цій книзі як позитивний і гідний наслідування приклад в справі розповсюдження занять гімнастикою та спортом. Зрозуміло, що й "Угорський атлетичний клуб" Ештергазі створив за аналогією до англійських атлетичних (спортивних) товариств, з діяльністю яких він був ознайомлений. До того ж відомий угорський лікар та науковець в сфері дитячої фізіології того часу **Дюло Доллінгер** (*Dollinger Gyula*, 1849-1937 рр.) у 80-90-х роках XIX століття опублікував цілий ряд статей у різних фахових та періодичних виданнях, в яких, зокрема, доводив важливість рухливих ігор у фізичному розвитку молоді, зокрема наголошувалося на корисності проведення таких занять на свіжому повітрі.

Створення "Magyar Labdarúgó-szövetség"



Емблема збірної Угорщини

Аналогічно Великій Британії відбулася структуризація футболу і в Австро-Угорській імперії. Після створення 1900 року ÖFU проти політики його диктату одними з перших виступили угорці, які 1901 року добилися дозволу й створили угорський футбольний союз.

Офіційно Угорська федерація футболу (Magyar Labdarúgó-szövetség, надалі MLSZ) була створена 19 січня 1901 року, а у ФІФА він вступив вже 1906 року.

Перші чемпіонати Угорщини почали проводити майже одразу після створення MLSZ, але це були спочатку змагання виключно між будапештськими командами.

Єдиний футбольний клуб з Закарпаття, а саме з Ужгорода (в той час - Унгвара) - "Унгварі Атлетік Клуб" (УАК), прийняв участь в чемпіонатах Угорщини вже аж з 1911 року у другій лізі - NB-2 в першостях регіональних ліг Північно-Східної Угорщини, але вищого рівня так і не досяг.

Хоча й прогрес цього клубу й звісно усього футболу Закарпаття вже в ті часи потрібно визнати - це й перемоги в групі східного регіону Угорщини в двох сезонах підряд - 1912/13 та 1913/14 років і боротьба за підвищення класу в 1913 та 1914 роках.



Значки Угорської футбольної федерації

Участь команд Закарпаття в чемпіонатах Угорщини

Починаючи з 1911 року краща унгарська футбольна команда УАК (UAC Ungvár) почала брати участь у першостях регіональних ліг Північно-Східної Угорщини (друга ліга Угорщини - NB-2).

В сезоні 1911/12 років в першості північного регіону (Északi kerület) унгарці в Унгарській групі зайняли 4 місце серед 6 команд, одержавши у 10 матчах 3 перемоги, при одній нічій та 6 поразках. Наведемо результати змагань у цій групі:





місяця	команди	М	В	Н	П	очки
1	КАК Кошшо (KAC Kassa) (нині Кошіце - Словаччина)	10	8	2	0	18
2	ТВЕ Еперйеш (TVE Eperjes) (нині Прешів - Словаччина)	10	7	0	3	14
3	ШАК Шаторольоуйгей (SAC Sátoraljaújhely) (нині Угорщина)	10	5	1	3	11
4	УАК Унгвар (UAC Ungvár) (нині Ужгород - Україна)	10	3	1	6	7
5	МШЕ Матеоц (MSE Mateóc) (нині район Матейовце в м.Поппрад - Словаччина)	10	3	0	7	6
6	КТК Кошшо (KTC Kassa) (нині Кошіце - Словаччина)	10	2	0	8	2 (-2)

В наступному сезоні 1912/13 років в першості східного регіону (Keleti kerület) унгарці в Унгарській групі зайняли перше місце серед 5 команд, одержавши 7 перемог при одній поразці, і стали **переможцями в цій групі східного регіону Угорщини сезону 1912/13 рр.** (нижче наведені результати змагань у цій групі).

Але потім у фіналі переможців груп східного регіону унгарці програли переможцю Нодьвародської групи - НАК Нодьварод (NAC Nagyvárád, зараз це місто Орадя - Румунія - **Примітка автора**) - 2:7.

місяця	команди	М	В	Н	П	очки
1	УАК Унгвар (UAC Ungvár) (нині Ужгород - Україна)	8	7	0	1	14
2	ТВЕ Ніредьгаза (TVE Nyíregyháza) (нині Угорщина)	8	6	0	2	12
3	ТВЕ Сотмар (TVE Szatmár) (нині Сату-Маре - Румунія)	8	5	0	3	10
4	КШЕ Кішвардо (KSE Kisvárdá) (нині Угорщина)	8	1	0	7	2
5	СШЕ Сотмарнимет (SSE Szatmarnemet) (нині Сату-Маре Румунія)	8	1	0	7	2

Та й в сезоні 1913/14 років в першості цього ж східного регіону унгарці в тій же групі знову зайняли 1 місце серед 4 команд, отримавши перемоги в усіх 6 матчах (нижче наведені результати змагань у цій групі), і були знову визнані **переможцями в цій групі східного регіону Угорщини сезону 1913/14 рр.** Та потім у фіналі східного регіону Угорщини унгарці, бажаючи підвищення у класі в чемпіонаті Угорщини 1914/15 років, з переможцем Нодьвародської групи - тим же самим НАК Нодьварод зіграли унічию 1-1, але через початок першої світової війни виявити переможця цього регіону тоді так і не вдалося.

місяця	команди	М	В	Н	П	очки
1	УАК Унгвар (UAC Ungvár) (нині Ужгород - Україна)	6	6	0	0	12
2	КШЕ Кішвардо (KSE Kisvárdá) (нині Угорщина)	6	3	1	2	7
3	МСЕ Мароморощігет (MSE Máramarossziget) (нині Румунія)	6	1	1	4	3
4	ТВЕ Ніредьгаза (TVE Nyíregyháza) (нині Угорщина)	6	0	2	4	0 (-2)





УЧАСТЬ У ДЕРЖАВНИХ СТРУКТУРАХ І ЗМАГАННЯХ

Істина та справедливість понад усе,
бо тільки від них залежить велич націй

Еміль Золя - французький письменник

У ФУТБОЛЬНИХ СТРУКТУРАХ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

У ВСЕРОСІЙСЬКОМУ ФУТБОЛЬНОМУ СОЮЗІ

Створення "Всеросійського Футбольного Союзу"

В Російській імперії вперше ще 1910 року недавно створена "Московская футбольная лига" отримала пропозицію від "Петербуржской футбольной лиги" створити "Всеросійський Футбольний Союз", але в ті часи головна увага москвичів була прикута до самоорганізації й впорядкування відносин між членами московської ліги й тому там було вирішено, що ця пропозиція передчасна і її було відхилено. Та вже наступного року, коли москвичі вирішили запросити на поєдинок берлінську футбольну команду з Німеччини, то це питання потребувало перемовин з ФІФА, а їх без державної футбольної спілки проводити було майже неможливо. Ось саме тоді питання створення "Всеросійського Футбольного Союзу" одразу було вирішено шляхом домовленості Москви та Петербургу створити для вирішення цього питання тимчасовий комітет, до якого увійшли від Москви К.Г.Бертрам і Р.Ф.Фульда й від Петербургу К.П.Бутусов та Г.О.Дюперррон. Саме цей тимчасовий комітет і розіслав в усі міста Російської імперії, де було відомо про існування хоча б якоїсь футбольної організації запрошення до вступу в такий Союз, і звідти майже всі відповіли про згоду (ця інформація запозичена з статті-бесіди з К.Г.Бертрамом у московському журналі "Къ спорту!" №5 за 1 січня 1912 року саме під назвою "Всеросійський Футбольний Союз" - **Примітка автора**).

Таким чином, розповсюджене в багатьох радянських виданнях ствердження, що причиною створення у Російській імперії "Всеросійського Футбольного Союзу" було бажанням прийняти участь в Олімпійських іграх 1912 року у Стокгольмі, м'яко кажучи, є хибним. До того ж ще 25 лютого 1911 року в Санкт-Петербурзі було створено "Русській олімпійській комітет" (РОК) й пройшли вибори керівництва й членів цього комітету. Почесним головою РОК було обрано генерал-ад'ютанта барона Мейендорфа, секретарем В.І.Срезневського (практично він очолював цей комітет). 7 червня 1911 року олімпійський комітет був затверджений урядом Російської імперії. І перше, що було зроблено цим комітетом, - це затвердження 17 видів спорту, які підлягали культивуванню в Російській імперії, і серед них - **"футбол"**.

Що ж до "Всеросійського Футбольного Союзу", то особливо гостро це питання було поставлене, коли в великих містах півдня Російської імперії - Одесі, Києві та Харкові були зроблені перші спроби переходу на організоване проведення змагань з футболу. Петербуржці й москвичі дуже добре знали, що на півдні значно більше можливостей для розвитку й вдосконалення футболу. Вони чудово розуміли, що навіть неорганізовані команди південних міст грають не гірше, ніж у північних столицях, і, звичайно, відчували, що якщо ці команди об'єднаються, то пальма першості в цій грі може безповоротно податися на південь.

Єдине, що їм залишалося робити, так це очолити керівництво усіма футбольними клубами Російської імперії, тобто об'єднати їх під керівництвом центрального органу. Рішення було слушне й сумнівам не підлягало саме тому, що так було зроблено в усіх цивілізованих країнах світу. В світі існував вже й центральний орган світового футболу - ФІФА (Міжнародна федерація футбольних асоціацій).

Московська Футбольна Ліга ще 5 квітня 1911 року запропонувала Санкт-Петербурзькій Футбол-Лізі розпочати перемовини про утворення "Всеросійського Футбольного Союзу", й вони були проведені в Москві. 26 квітня на загальних зборах Санкт-Петербурзької Футбол-Ліги вже обговорювався проект статуту такого Союзу, а 10 травня проект статуту було затверджено загальними зборами Ліги північної столиці. 8 серпня цей статут було затверджено "определением Московского Особого Городского по делам об обществах





Присутствия" і його було внесено до реєстру товариств. Організаційний комітет "Всеросійського Футбольного Союзу" одразу ж після цього розіслав свій статут до усіх російських спортивних організацій, які займалися футболом. Потрапив він і до Києва, і до Одеси, і до Харкова.

Однак у Російській імперії виникли складності щодо того, де ж розмістити апарат "Всеросійського Футбольного Союзу" - чи в Санкт-Петербурзі, чи в Москві? Особливо (і це було головним) усіх хвилювало питання: хто очолить цей Союз? Внутрішні чвари, як між столицями, так і між англійськими командами та місцевими командами в Санкт-Петербурзі, не просто було вгамувати й це вдалося зробити лише наприкінці 1911 року, коли після важких перемовин і взаємних поступок організатори футболу в двох столицях імперії нарешті поділили портфелі.

І змогли вони домовитися тільки по височайшому негласному велінню царя-батюшки, а не за власною ініціативою. Бо наступний 1912 рік був роком Олімпійських ігор у Стокгольмі (Швеція) й вже бу-

6 января 1912 года въ С.-Петербурѣтъ долженъ собраться все-россійскій футбольный конгрессъ, цѣль котораго—объединеніе на почвѣ футбольнаго спорта всѣхъ русскіхъ спортивныхъ организацій, выработка общіхъ правилъ игры и присоединеніе къ между-народной футбольной федераціи.
Дѣятельное участіе въ подготовительныхъ работахъ по сѣзду принимаютъ А. Д. Макферсонъ (учредитель всероссійскаго гребного и лаунъ-теннисъ союзовъ) и Г. А. Дюперронъ. Уже получено согласіе принять участіе въ сѣздѣ отъ спортивныхъ организацій Одессы, Кіева, Харькова и мн. др., между прочимъ, такого захолустнаго городка, какъ Ржевъ, гдѣ имѣется цѣлыхъ семь футбольныхъ командъ.
На конгрессѣ, по всей вѣроятности, будетъ поднятъ вопросъ о посылкѣ русской футбольной команды на предстоящія въ Стокгольмѣ олимпійскія игры.

З журналу "Къ спорту!" №2 за 12 жовтня 1911 р.

ло вирішено, що Російська імперія буде учасником цих всесвітніх спортивних змагань. Дуже хотілось прийняти участь і у футбольному турнірі Олімпіади, а для цього потрібно було вступити до ФІФА, тобто спочатку створити в державі футбольну асоціацію. Ось що, як виявилось "примирило" амбітних росіян. А нам ще й зараз "старший брат" локшину на вуха навішує про благі наміри, які раптом виникли у столичних чиновників, запросити пограти у футбол і "хохлів" з Малоросії та Новоросії.

А вже 12 жовтня в московському журналі "Къ спорту!" №2 з'явилось повідомлення що 6 січня 1912 року планується **"всеросійскій футбольный конгрессъ"** (або **"сѣездъ"**) і що серед бажаних прийняти участь в цьому конгресі були спорторганізації Одеси, Києва та Харкова (повний текст цієї нотатки тут вище наведений - Примітка автора).

6 (19) січня 1912 року відбулися установчі збори **"Всеросійського Футбольного Союзу"** (ВФС) у Петербурзі у ресторані "Вена". Президія зборів мала офіційні заявки-клопотання на вступ до Союзу крім Москви та Петербурга ще Київської та Одеської футбольних ліг, а також "Севастопольскаго Кружка Любителей Спорта". Але цікаво те, і це видно з протоколу цього **"1-го общаго собрания"**, що на зборах були присутні практично лише представники Московської Футбольної Ліги та Санкт-Петербурзької Футбол-Ліги. Крім них з 16 учасників зборів був лише один представник з півдня Російської імперії - **Сергій Петрович Пестерев** (один з керівників Севастопольського КЛС)

Къ Спорту! № 8. Пятница, 20 января 1912 года

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА: На 1 годъ съ доставкой и пересиломъ 40 руб.
 * 6 мѣс. * * * * * 24 *
 * 3 * * * * * 13 *
 Отдѣльный № 20 коп.

ТАКСА НА ОБЪЯВЛЕНІЯ: Срокъ вывѣсти на 2-й стр. обложки 30 коп.
 * 3-й и 4-й стр. обложки 60 *
 * внутренняго текста 70 *
 * одна строка 40 *
 * одна строка и вторая строка 75 *.

Делегаты русскіхъ футбольныхъ организацій на учредительномъ собраніи „Всеросійскаго футбольнаго союза“.

Сидятъ съдѣла мѣстѣ: К. Г. Верещака, Ф. Ф. Фурманъ, А. Д. Макферсонъ, И. П. Булгаровъ, Г. А. Дюперронъ, Г. В. Гартманъ, А. Ф. Лещинскій. Сидятъ въ 2-мъ ряду: Г. В. Бочко, А. Н. Шумскій, М. Н. Леонтьевъ, Ф. Я. Валасороза, С. П. Пестеревъ, Н. Ф. Неймаръ, Ф. Шенфельдъ, А. Н. Никольскій, А. А. Стаховскій.

Въ этотъ вечеръ въ Петербургѣ состоялось учредительное собраніе „Всеросійскаго футбольнаго союза“, которое положило начало правительственному устройству этой игры и установило внутреннее для всей Россіи управленіе при разнороднѣхъ и интернаціональныхъ матчахъ. Такимъ образомъ стѣдуетъ изречь, что въ оставшіе до нынѣшнихъ дней дни, которые работали съ самыми первыми шагами зарожденія спорта въ Россіи и завершили эту работу образованіемъ нынѣ, уже захватывающей неогромныя широты Россіи, организаціи, которая, будучи гласнѣе, окажетъ неизбѣжные услуги развитію въ ней спорта.

16 учасників установчих зборів ВФС (представник Севастополя С.П.Пестерев – в центрі другого ряду, в журналі помилка в прізвищі)





УЧАСТЬ У ДЕРЖАВНИХ СТРУКТУРАХ І ЗМАГАННЯХ

Головою ВФС було обрано петербуржця А.Д.Макферсона, а до правління ВФС були обрані тільки петербуржці та москвичі. Заради справедливості потрібно відмітити, що одним з кандидатів до членів правління заочно все ж таки обрали єдиного представника від південних міст Російської імперії - одесита Павла Антоновича Патрона. І все. Киян же родоначальники й законодавці російського футболу взагалі не бажали бачити. І це, звичайно, не могло киян не образити, й саме тому їх подальші відносини були, м'яко кажучи, зіпсовані.

До речі, до складу "Всеросійського Футбольного Союзу" одразу увійшли повноправними членами "Одесская Футбольная Лига", "Киевская Футбольная Лига" та "Севастопольській Кружокъ Любителей Спорта". А вже на протязі 1912 року ВФС поповнився ще трьома членами, два з яких були з України - "Харьковская Футбольная Лига" та "Николаевській Спортингъ-Клубъ".

Щодо технічних питань, то за представленими доповідями були розглянуті "нормальный" статут футбольних товариств та питання влаштування "інтернаціональних матчів". За основу статуту прийняли статут петербургського "Петровського кружка любителей спорта", а в надані правила міжнародних матчів були

внесені лише редакційні поправки. Це був один з перших офіційних документів ВФС і тому він тут наведений (з журналу "Къ спорту!" №7 за 13 січня 1912 року - Примітка автора). Та головне - за обов'язкові для усієї Російської імперії правилами гри "футбол" були визнані правила ФІФА.

Розгляд питання страхування гравців за прикладом європейських країн був перенесений на наступні збори. Що ж до питання участі російських футболістів в Олімпійських іграх у Стокгольмі, то тут передбачалося створення двох окремих команд - московської та перербургської. (тоді у ВФС навіть не розуміли, що неможливо приймати участь в міжнародних змаганнях такого рангу декількома командами). До речі, питання щодо кольорів ВФС, то воно теж було відтерміноване, хоча поки що усім гравцям збірної команди Російської імперії вирішено видавати державні герби - двоголовий орел (уся наведена вище інформація щодо установчих зборів ВФС використана з нарисів під назвою "Всеросійській футбольный союз" в московському журналі "Къ спорту!" №№ 5 і 7 за 1 і 13 січня 1912 року - Примітка автора).



Знак гравця збірної команди Російської імперії

Цього ж року 17 (30) червня на засіданні виконкому ФІФА у Стокгольмі Російська імперія була прийнята до постійних членів цієї всесвітньої організації, що надало

можливість збірній Російської імперії з футболу дебютувати на Олімпійських іграх у Стокгольмі 1912 року.

Вирішення поточних питань у "Всеросійском Футбольном Союзе"

Ще 1912 року ВФС запровадив розіграш першого чемпіонату Російській імперії, який було проведено з 16 (29) вересня по 7 (20) жовтня. Учасників чемпіонату було лише п'ять: Москва, Санкт-Петербург, Київ, Одеса та Харків. До речі, саме до цього чемпіонату ВФС запровадило виготовлення жетонів з срібла для нагородження кожного з гравців команди-переможця.

Однак одесити відмовилися від гри з харків'янами (причина - ті декілька разів міняли дату проведення чвертьфінального матчу й останній раз призначили його на 27 (14) вересня - за два дні до



Жетон гравцям - переможцям чемпіонату





проведення наступного вже півфінального матчу), а кияни не поїхали до Санкт-Петербургу на півфінальний матч (причина - ущемлення представництва Києва у складі правління ВФС та образа за відмову київському воротарю Оттену прийняти участь у Олімпійських іграх у складі збірної Росії). Таким чином, у I чемпіонаті Російської імперії замість п'яти матчів було проведено тільки три. Про єдиний з них за участю збірної Харкова мова піде далі у частині "Участь команд українських міст в офіційних змаганнях".

Ще наприкінці лютого 1912 року в ВФС вже добре знали, що послати на Олімпійські ігри в Стокгольмі дві команди - збірні Москви і Санкт-Петербургу не вдасться і що потрібно створювати єдину команду - збірну Російської імперії. В московському журналі "Къ спорту!" №13 за 24 лютого в нарисі "Планы нашихъ футболистовъ къ предстоящимъ олімпійскимъ играмъ 1912 г." був навіть представлений склад такої команди, в якому було 10 москвичів і один петербуржець, а також ще два запасних гравця-москвича. І було вказано, що цей склад готовий приступити до тренувань в квітні, щоб на початку травня почати вже зігратися в контрольних матчах з олімпійською командою Фінляндії та на початку червня з угорською збірною олімпійською командою.

Але вже в середині травня після контрольного матчу "Олімпійской" та "Сборной" команд (5:4), де за "Сборную" у другому таймі навіть грав киянин Оттен (пропустив лише одного гола від Бутусова), на зборах ВФС було зафіксовано новий склад олімпійської команди, до якого вже увійшло 6 москвичів і 5 петербуржців, а серед запасних було ще 3 перербуржця і один москвич. Саме цим складом планувалось ще два матчі між тими ж командами в Москві 22 і 23 травня, які повинні були остаточно визначити склад олімпійців Російської імперії. (це з журналу "Къ спорту!" №25 за 19 травня).



Значок учасника Олімпійських ігор 1912 р. в Стокгольмі

Вже на початку червня "Всеросійським олімпійським комітетом" (таку назву вже мав цей комітет - Примітка автора) була визначена форма для гравців олімпійської команди футболістів імперії - **"рубашка желтаго цвета"** (див. журнал "Къ спорту!" №27 за 7 червня). Але вже в першому матчі в Стокгольмі 17 червня зі збірною Фінляндії (1:2) російська збірна була **"въ оранжевыхъ рубашкахъ съ русскимъ гербомъ на груди, в синихъ брючкахъ..."** (див. журнал "Къ спорту!" №30 за 23 червня) і в складі команди були лише москвичі та петербуржці.



Значок представника Російської імперії на Олімпійських іграх 1912 р. в Стокгольмі

20 січня 1913 року в Санкт-Петербурзі були проведені другі загальні збори "Всеросійського Футбольного Союзу". Крім петербуржців і москвичів на цей раз на зборах були присутні представники Харківської Футбольної Ліги. Киян знову не запросили, а можливо вони просто не захотіли бути присутніми. По-перше, на цих зборах було вирішено другий чемпіонат Російської імперії розпочати з проведення попередніх змагань по чотирьом зонам і саме в 4-ій зоні під назвою "Югъ Росіи" планувалася участь 8 команд: Київ, Миколаїв, Одеса, Севастополь, Харків, Херсон, Юзівка та Ростов-на-Дону. Переможці усіх 4-х зон повинні були прийняти участь у фінальних іграх у Києві під час проведення I-ої Російської Олімпіади 1913 року в серпні на протязі декількох днів. Однак це рішення було прийняте без погодження з містами Прибалтики та Польщі, а там, звичайно, сприйняли це як звичайний натиск зі сторони імперської Росії й одразу приклали усі сили, щоб зірвати такі змагання.

По-друге, на цих зборах були вирішені й інші питання. Наприклад, було запропоновано вирішити питання носіння чемпіонам Російської імперії почесних нарукавних знаків - перших "нагород" чемпіонів та розробити ці знаки. Також Харківська Ліга добилася для своїх членів дозволу на один рік грати з "дикими"



Колона російських спортсменів на відкритті Олімпійських ігор 1912 р. у Стокгольмі





УЧАСТЬ У ДЕРЖАВНИХ СТРУКТУРАХ І ЗМАГАННЯХ

неорганізованими командами. Була розглянута пропозиція Одеської Футбольної Ліги запровадити першість Півдня Росії, й з цього прийнято рішення доручити Харківській Футбольній Лізі провести перемовини з південними клубами на проведення цієї першості в 1913 році. Також цього року кандидатами в члени Союзу були зареєстровані - "Юзовское Спортивное Общество" та "Кружок Любителей Спорта" з Ростова-на-Дону.

По-третє, були проведені зміни й у Правлінні Союзу: замість одесита П.А.Патрона членом правління обрали харків'янина **Миколу Олексійовича Ареф'єва**, а кандидатом у члени правління був обраний киянин **Олександр Павлович Вешке**.

Також постановою правління ВФС був затверджений "нормальний устав для футбольних обществ" і прийняті, в якості офіційних, правила гри в футбол, видані з примітками та поясненнями Санкт-Петербурзькою Футбол-Лігою.

Цього року був надрукований перший офіційний довідник "Ежегодникъ Всероссийскаго Футбольнаго Союза за 1912 г." в Москві на 232 сторінках тиражем аж у 4100 примірників, який і досі є одним з головних довідкових видань, з якого використовуються офіційна інформація за тих часів.



Титульний лист щорічника ВФС за 1912 р.

1913 року Російський Олімпійський Комітет надав перелік клубів і товариств, які існували в Російській імперії, в якому значилося 445 спортивних організацій. Однак головнаглядаючого за фізичним розвитком населення Російської імперії генерала Воєйкова цей перелік не задовольнив, і він звернувся до Міністерства внутрішніх справ з проханням допомогти уточнити його. Кому, як не поліції, це було тоді по силам. До їх обов'язків входило ведення обліку всіх громадських організацій, зібрань і груп. Однак новий перелік з'явився лише через два роки.

Щодо II чемпіонату Російської імперії, то коли вже було ясно, що планує проведення чемпіонату у Києві під час проведення Всеросійської промислової виставки та I Російської Олімпіади з визначенням на цих змаганнях одразу й чемпіона 1913 року зірвалися й не відбудуться, то вперше взагалі про долю чемпіонату на півдні імперії дізналися вже в середині серпня. Ос як, наприклад, газета "Южный телеграфъ" №3742 за 14 серпня 1913 року в рубриці "Спортъ" сповіщала своїм читачам:

"Въ текущемъ году будетъ въ первый разъ разыграно между сборными командами южныхъ городовъ футбольное первенство "Юга России". Въ розыгрышъ этого первенства примутъ участие Одесса, Николаевъ, Херсонъ, Ростовъ-на-Дону, Юзовка, Харьковъ и Севастополь.

Кіевъ не можетъ прислать своей команды въ назначенный день (15 августа), и поэтому Харьковъ, который долженъ былъ съ нимъ играть, сразу выходитъ во второй кругъ состязанія W.O. Возможно, что матчъ съ Кіевомъ будетъ замененъ матчемъ с Юзовкой. Ответъ Юзовки пока не полученъ. Кіевъ-же, по правилам, выбываетъ изъ состязанія.

До сихъ поръ сыгранъ только одинъ матчъ этого круга, а именно - Юзовка - Ростовъ. Матчъ состоялся 28 іюля въ Юзовке и окончился победой Юзовки при счете 5:1. Реферироваль г.Инзли. Дальнейшіе матчи первого круга расположены такъ: 15 августа - Херсонъ - Севастополь, въ Херсонъ. 18 августа - Одесса - Николаевъ, въ Одессе. На этотъ матчъ поедетъ представитель харьковской футбольной организации, которой поручено всеросійкимъ футбольнымъ союзомъ руководство розыгрышомъ этого состязанія. Крімъ того, матчемъ этимъ реферировать будетъ, вероятно, одинъ изъ харьковскихъ рефери. Матчи второго круга будутъ назначены после, какъ закончится первый кругъ."

Але вже наприкінці серпня в петербурзькій газеті "Футболістъ" №3 за 30 серпня з'явилося уточнення проведення цих змагань (див. наведену поруч ілюстрацію - Примітка автора). Усі подальші перипетії цього чемпіонату будуть наведені нижче в частині "Участь команд українських міст в офіційних змаганнях". Але тут треба відмітити, що на початку жовтня в Санкт-Петербурзі було **"импровізовано собрание"** правління ВФС і, як писалося в журналі "Къ спорту!" №35 за 13 жовтня 1913 року **"Большую часть заседанія посвятили рассмотренію недоразуменій при розыгрыше первенства Юга. Устройство его было поручено Харькову, который,**

Какъ будетъ разыграно первенство Россіи?

Первоначально предполагалось, что Москва разыграетъ нѣсколько матчей съ своими сосѣдями, Петербургъ возьметъ на себя Ригу и Лодзь. Затѣмъ побѣдители, т. е. вѣроятно Петербургъ и Москва будутъ играть въ Петербургѣ 6-го октября. Съ своей стороны важнае города разыграють между собой первенство юга и побѣдители этого первенства будутъ играть противъ Петербурга или Москвы.

Москва уже сыграла съ Богородскомъ и выиграла съ большимъ преимуществомъ; съ Тверью, Москвъ играть не придется изъ за того, что Тверь не можетъ соблюсти правила Союза. По той же причинѣ Петербургъ не поѣдетъ въ Лодзь, а Рига вовсе не записалась на первенство.

Такимъ образомъ главная борьба пройдетъ на югѣ.

Здѣсь Юзовка уже играла противъ Ростова и выиграла 5:1; потому должны были встрѣтиться Харьковъ съ Кіевомъ, Херсонъ съ Севастополемъ и Одесса съ Николаевымъ, но все эти три матча не состоялось изъ за отказа противниковъ, такъ что въ слѣдующій кругъ безъ борьбы вышли Харьковъ, Херсонъ и Одесса, причемъ Одесса будетъ играть съ Херсономъ, а Харьковъ съ Юзовкой.

З газети "Футболістъ" за 30.08.1912 р.





Всероссийский футбольный союз.
6 октября в Петербурге с участием московских представителей состоялось заседание правления всероссийского футбольного союза под председательством А. Д. Макферсона. Был выработан порядок финала розыгрыша первенства России; 13-го Харькову играть против Одессы, 20-го Петербургу отправится в Одессу.

З газети "Футболист" №13 за 20.10.1913 р.

кажется, довольно односторонне поняв свою роль и действовал довольно необычным образом... Правление постановило указать Харькову на неправильность подобного решения...". Осць таке покарання організаторам, але потім коли Петербург програв Одесі, то ВФС більш серйозно підійшло до цих зловживань призначеного ними "організатора" першості Півдня.

А в петербурзькій газеті "Футболист" №13 за 20 жовтня була коротенька, але досить чітка нотатка, яка тут наводиться.

Далі треба коротко проінформувати читача про заплановану на наступний рік II Російську Олімпіаду в Ризі, про що велася мова на проведеному 24 листопада в Санкт-Петербурзі засіданні "Російського Олімпійського Комітета", на якому передбачалося провести

попередні змагання Олімпіади з футболу з 3-4 червня 1914 року, головні змагання розпочати 6 липня в Ризі в Царському лісі (про це сповістив журнал "Къ спорту!" №42 за 1 грудня 1913 року).

А вже після завершення чемпіонату імперії 1913 року з футболу в Одесі перемогою місцевої збірної над збірною Санкт-Петербургу і через деякий час подання до ВФС протесту на результат цього матчу від Санкт-Петербурзької Футбол-Ліги за перебільшення іноземців (4 замість 3-х дозволених) в складі одеської команди, ВФС згадало протести киян і харків'ян, і терміново зібрало свій з'їзд у Москві 15 грудня. Головним питанням розпорядку дня цього з'їзду було саме питання по усім трьом протестам.

На з'їзді були присутні представники і південних міст - М.О.Ареф'єв з Харкова, з Києва В.В.Камінський і з Одеси підпоручик Є.Е.Месснер. Усі три протести дебатовалися довгий час і нарешті прийшли до висновку, який добре був висвітлений в журналі "Къ спорту!" №45 за 22 грудня 1913 р.: "...матч

Къ Спорту! № 45.
МОСКВА.
Воскресенье, 22-го декабря 1913 г.

Официальный орган Московской футбольной лиги.

ПОДПИСНАЯ ЦЕНА: * ТАКСА НА ОБЪЯВЛЕНИЯ:

на 1 годъ съ доставкой перекладной	10 руб.	Строчка пята 2-ой стр. обложки и вперед текста	70 коп.
» 6 мѣс.	6 —	» 4-ая стр. обложки	60 —
» 3 —	3 —	» края текста	40 —
За границу авось дорожкою	—	» средин текста и строки, кобощ.	1 р. 25 —

Отдельный № 70 коп.

АДРЕСЪ РЕДАКЦИИ: Москва, Б. Дмитровка, 26. Тел. времени. 46-57.
ПРИЕМНЫЕ ЧАСЫ: Понедельник, вторник, среда, четверг, отъ 10^{ч.}—12^{ч.} дня.
Секретарь—Н. В. Мухоморовъ—именно отъ 10^{ч.}—1 ч. и 3—5 веч.

« **Петербургскаго отдѣленія:** Лиговская, 44, кв. 103.
« **Редактора петербургскаго отдѣленія:** Г. А. Дюперронъ. Тел.ф. 479-48. Ежедн. отъ 5—6 веч.

Засѣданіе Всероссійскаго Футбольнаго Союза въ Москвѣ 15-го Декабря 1913 года.

Сидятъ слева: А. И. Вашке (Москва), Г. А. Дюперронъ (СПб.), Р. Ф. Фульда (Москва), К. Г. Бертрамъ (Москва), Н. А. Орефьевъ (Харьковъ). Стоять: М. С. Дубининъ (Москва), И. К. Чарнокъ (Орехово), В. В. Каминскій (Кіевъ) и пор. Месснеръ (Одесса).

Перша сторінка журналу "Къ спорту!" №45 за 22.12.1913 р.

Засѣданіе Всероссійскаго Футбольнаго Союза въ Москвѣ.
15-го декабря состоялся в Москве съездъ представителей Всероссійскаго Футбольнаго Союза. Засѣданіе происходило въ „Боярскомъ Дворѣ“. Присутствовали слѣдующіе представители: Отъ Петербурга—Г. А. Дюперронъ, Москва—Р. Ф. Фульда, К. Г. Бертрамъ, А. И. Вашке, М. С. Дубининъ, Харьковъ, Н. А. Орефьевъ, Одесса—пор. Месснеръ, отъ Орех. футбольной лиги—Я. К. Чарнокъ и Кіевъ—В. В. Каминскій.
Центромъ дня былъ возбужденный вопросъ о правильности первенства Россіи за 1913 годъ. Протесты были поданы: Кіевомъ на Харьковъ, Харьковомъ на Одессу и Петербургомъ на Одессу. Собраніе затнулось весьма долго. Дебатировались эти протесты весьма упорно.
Однако, наиболее существеннымъ былъ протестъ Харькова на Одессу, отъ него зависело главнымъ образомъ все рѣшеніе о правильности первенства Россіи. Дѣло въ томъ, что Харьковъ по приѣздѣ на матчъ съ Одессой игралъ съ ней товарищескій матчъ за неприѣздомъ рефери Союза И. И. Савостьянова, благодаря оплошности Союза одновременно официально не ивѣщеннаго. Что матчъ между Харьковомъ и Одессой былъ товарищескій, а не официальный свидѣтельствуеъ подписка Одессы, выданная Харькову до матча.
Послѣ долгихъ прений, матчъ Одессы съ Харьковомъ былъ признанъ неофициальнымъ, а слѣдовательно и результатъ его не имѣлъ для первенства значенія.
Неправильность допущенная въ цѣли матчей сдѣлана и весь розыгрышъ первенства Россіи за 1913 годъ не действительнымъ.
Баллотированно было рѣшено, первенство Россіи въ 1913 году считать нирекомендуютъ и лишь зафиксировать результаты иигородскихъ матчей: выигрышъ Одессы у Харькова, еже же у Петербурга и послѣдняго у Москвы.

З журналу "Къ спорту!" №45 за 22.12.1913 р.

Одессы съ Харьковомъ былъ признанъ неофициальнымъ, а слѣдовательно и результатъ его не имѣлъ для первенства значенія. Неправильность допущенная въ цѣли матчей сдѣлала и весь розыгрышъ первенства Россіи за 1913 годъ не действительнымъ. Баллотировкою было рѣшено, первенство Россіи въ 1913 году считать неразыграннымъ...

До того ж, як сповістила газета "Московскія відомості" №291 за 18 грудня на цьому ж з'їзді було розглянуте питання і проведення наступного чемпіонату Російської імперії 1914 року й було вирішено для проведення змагань на півдні імперії створити "подотделъ союза для южныхъ городовъ съ правленіемъ въ Кіевѣ". Та більш докладно про всі питання щодо цієї нової організації викладено в підрозділі "Спроби створення "Южно-Русскаго футбольного союза".





УЧАСТЬ У ДЕРЖАВНИХ СТРУКТУРАХ І ЗМАГАННЯХ

Вже наприкінці січня наступного 1914 року з журналу "Къ спорту!" №4 за 25 січня відомо, що ВФС розіслав усім своїм членам **"циркуляры"**, в яких сповістив, що першість імперії 1913 року прийнято вважати не розіграною, а питання першості 1914 року буде вирішене на загальних зборах у Харкові 2 березня. Але до цього усі повинні бути обізнані, що повинні нести **"матеріальную обязанность при приёме иногородней команды (оплате проезда по 2-му классу и 5 руб. суточных каждому игроку), на участие въ команде, защищающей честь города въ первенстве, не более трех иностранных подданныхъ, причём указывается, что съ 1916 года участие иностранцевъ въ розыгрыше первенства Россіи совершенно не будетъ допустимо"**. До того ж було вказано, що усі кандидати в члени ВФС, які опубліковані в останньому виданні списку членів ВФС (що це за видання, на жаль не вказано - Примітка автора) вважати прийнятими до ВФС. А новим кандидатом є "Елисаветградскій Футбольный Кружокъ".

Десь в ці часи з'явилася й офіційна емблема ВФС, а також був навіть виготовлений металевий значок з цією емблемою.

Ще до чергових перевиборів у ВФС його перший голова А.Д.Макферсон, посилаючись на зайнятість, склав з себе повноваження. Питання щодо його спадкоємця підштовхнуло міські ліги двох столиць імперії до закулісних переговорів, де ставилася лише одна мета - недопущення на ключові посади в ВФС представників периферійних ліг. Їм вдалося знайти порозуміння й визначити свій єдиний варіант складу Комітету Союзу.

Але заплановані на 2 березня збори в Харкові були перенесені на 25 березня з причини, як сповіщає читачів журнал "Къ спорту!" №9 за 1 березня, **"...невозможности участвовать въ немъ некоторымъ членамъ Союза, присутствие которыхъ весьма важно"**. До того ж і журнал "Русскій спортъ" за 9 березня пише, що з'їзд був перенесений не з вини харківської адміністрації, **"а по причинамъ чисто організаціоннаго характера"** (див. ілюстрацію).



Значок з офіційною емблемою ВФС



З журналу "Русскій спортъ" за 9.03.1913 р.

Перед виїздом до Харкова правління ВФС провело 23 березня свої збори у Москві, де обговорило всі питання, що були винесені на загальні збори у Харкові через два дні. На зборах у Москві був з півдня лише один харків'янин М.О.Ареф'єв.

У Харкові загальні збори 25 березня (7 квітня за н.ст.) відбулися у приміщенні літературно-художнього гуртка. Однак на виборах москвичі відступили від досягнутих раніше домовленостей і заволоділи більшим числом портфелів. А ще й в доповнення до цього, нарешті, до складу Комітету увійшли представники Києва (В.В.Камінський, як член правління) і Одеси (Д.Д.Герд, як член правління). До того ж, були збережені повноваження петербуржця Г.О.Дюперрона та харків'янина М.О.Ареф'єва (як другого товариша голови правління), хоча вони повинні були вибути за жеребом. Та все одно домінуюча роль північної столиці була втрачена, що викликало бурю обурення у петербуржців. Головою ВФС був

обраний москвич Р.Ф.Фульда.

Ще одним неочікуваним рішенням, був дозвіл грати в командах необмеженому числу іноземців. Новим було й правило дозволу гравцям усіх клубів з 15 травня по 1 серпня грати в інших командах за місцем їх літніх відпусток (що фактично дозволяло запроваджувати так звані дії "гастролерів").

Остаточо була визнана й програма діяльності ВФС. Першість Російської імперії було вирішено провести між двома регіонами - північним і південним. Розіграш першості на півдні було доручено "Южно-Русскому отделу" ВФС, але йому увага не приділялася. До речі, на цьому засіданні в члени ВФС крім "Николаевского спортивного клуба" був прийнятий ще й миколаївський "Спортивный клубъ "Уніонъ", бо до цього часу в цьому місті футбольну лігу так ще й не створили.

Цього року мав бути виданий другий випуск "Ежегодника Всероссийскаго Футбольнаго Союза за 1913 рік" на більш ніж 200 сторінках тексту. В одній з газет навіть було надруковано, що він побачив світло вже



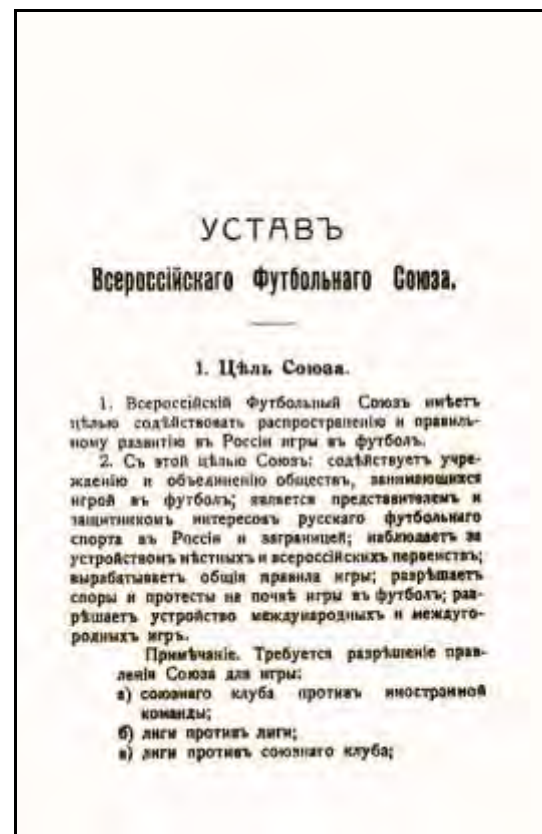


влітку 1914 року, але очевидно через початок другої світової війни він не був надрукований. Щоправда, вийшла друком невеличка брошурка в основному зі статутом ВФС.

Як і слід було очікувати, вже в травні протистояння між москвичами і петербуржцями досягло апогею. Як пише журнал "Русский спорт" за 4 травня: *"Председатель правления Всероссийского футбольного союза получили официальное заявление о выходе из состава правления трех петербуржцев, а именно: товарища председателя правления союза К.П.Бутусова, секретаря Г.А.Дюперрона и члена правления Ар.Ф.Пирсона. Для обсуждения создавшегося положения 9 мая состоится в Москве заседание правления В.Ф.С."*

А вже з цього ж журналу за 18 травня стало відомо, що москвичі на компроміс не пішли, і на засіданні правління прийняли рішення сповістити кандидатів у члени правління зайняти тепер вже вакантні посади в правлінні ВФС. На цьому засіданні обговорювалося питання проведення чемпіонату Російської імперії 1914 року, але усі добре розуміли, що без Санкт-Петербурга мови про чемпіонат не може й бути. Таким чином, те, що чемпіонат 1914 року не відбувся через початок першої світової війни, як про це за радянських часів скрізь сповіщалося - чергова локшина на вуха шанувальників футболу. Він не відбувся, бо столиці імперії не поділили між собою владу в футболі.

Та тим часом москвичі з правління ВФС, як кажуть, "не дремали". Вже наприкінці травня вони визначилися з програмою подальших дій. По-перше, для участі в розіграші першості імперії на півночі й півдні була визначена дата прийому заяв від бажаючих прийняти в ньому участь - до 1 червня. Деякі



Перша сторінка статуту ВФС, опублікованого 1914 р.

матчі планувалося провести під час II Російської Олімпіади у Ризі. А от подруге, це збірна команди імперії повинна була напряму з Риги відбути до Швеції та Норвегії й провести там декілька матчів до початку липня (це як відповідь на візит збірної Норвегії до Москви восени минулого року). А для створення збірної Російської імперії та розробки розкладу першості імперії 1914 року планувалося особливе засідання правління ВФС після 1-го червня (ці плани запозичені з журналу "Русский спорт" за 25 травня 1914 року).

Тут треба ще ознайомити читача, що не дивлячись на значне розповсюдження англійської гри "футбол" по Російській імперії, відношення населення до неї було не настільки вже й доброзичливим, бо були приклади, про які навіть писалося в засобах масової інформації, які сприяли цьому. Наведемо, для прикладу, нарис з петербурзької газети "Футболист" №12 за 31 травня 1914 р., щоб було зрозуміло про що саме йде мова.



З газети "Футболист" (С-Петербург) №12 за 31.05.1914 р.





УЧАСТЬ У ДЕРЖАВНИХ СТРУКТУРАХ І ЗМАГАННЯХ

Та повернемося до ВФС з його чемпіонатом 1914 року. 22 червня журнал "Къ спорту!" №24 повідомив, що з петербурзької газети "Вечернее Время" стало відомо, чому у визначений термін Петербург не записався на участь в чемпіонаті імперії 1914 року - виявляється через те, що не отримав запрошення. Далі москвичі запевняють, що таке запрошення надсилали поштою. Тобто винувата пошта, а якщо чесно, то ті й інші просто "валяли дурака".

А вже через місяць на спробу москвичів створити свою збірну команду Російської імперії петербуржці в своїй газеті "Футболисть" №19 за 19 липня (за тиждень до початку першої світової війни) опублікували свій склад збірної імперії і він цікавий саме тим, що до складу збірної потрапили воротар Оттен з Києва, та форварди Ретивов з Харкова, Богемський та Злочевський з Одеси. До речі, у збірній було ще 4 петербуржця та 3 москвича (див. наведену тут ілюстрацію).

II Олімпіада Російської імперії 1914 року відбулася з 6 по 20 липня у Ризі. Олімпіада не була доведена до кінця через початок Першої світової війни. Ще перед закінченням її був проголошений царський указ про загальну мобілізацію.

Нагороди вручалися переможцям без урочистостей. Щодо футболу, то чомусь змагання Олімпіади, в яких прийняли участь команди Москви, Риги й Ревеля, були проведні за два дні до відкриття Олімпіади. Перемогла, звісно команда Москви, яка була просто значно сильнішою за своїх суперників.

Отже розпочалася війна з Німеччиною і про якісь там змагання дійсно потрібно було забувати. Саме про це в газеті "Футболисть" №22 за 9 серпня було чітко вказано: **"Сейчасъ намъ не нужно улучшать рекорды, намъ не требуется футбольное превосходство надъ кемъ нибудь, а намъ нужны бодрые духомъ и теломъ юноши, могушіе въ любой моментъ пополнить ряды арміи"**.



Значок II Олімпіади Російської імперії 1914 р.

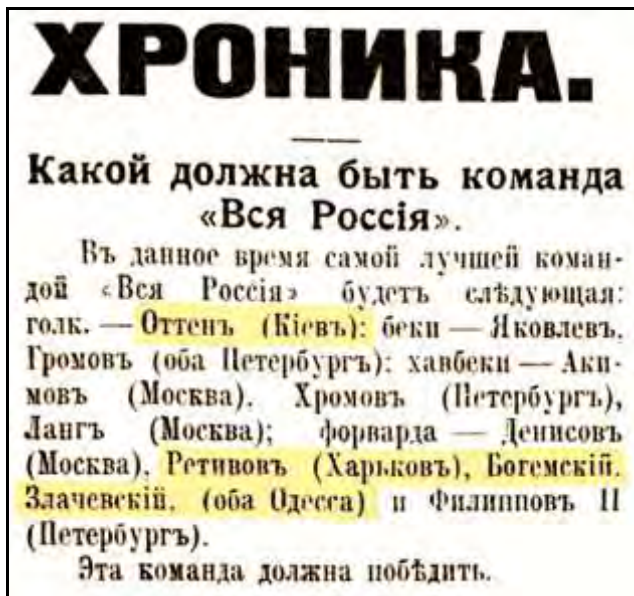
Та саме в цей час в цій же газеті раптом піднімається питання русифікації футбольних термінів, а журналом "Къ спорту!" навіть був проведений конкурс щодо цього питання.

До 1915 року Всеросійський Футбольний Союз вже об'єднував футбольні організації з 33 міст, у складі яких було зареєстровано 155 команд (понад 7 000 футболістів). Серед них були й міста півдня імперії - Харків (16 клубів і осередків), Одеса та Київ (по 8), Миколаїв (2)... Звичайно, ці "досягнення" були настільки мізерні у порівнянні з іншими країнами, що входили до ФІФА, що казати про якийсь прогрес можна було з великим припущенням. Особливо, коли враховувати що гравці достатньо високого класу з'являлися тільки в деяких містах. Це був один з найгірших показників у Європі.

1 січня 1915 року з'явився новий перелік клубів і товариств, які існували в Російській імперії. У ньому було вже 1266 спортивних організацій (щоправда, з урахуванням і мисливських) у 332 містах і населених пунктах імперії. Значне місце в цьому переліку займали спорторганізації півдня Російської імперії.

Інформація про наступні загальні збори ВФС вже 1915 року наведена лише на першій сторінці журналу "Къ спорту!" №28 за 12 липня, де представлене фото усього 12 делегатів і з них з півдня імперії лише один - традиційно харків'янин М.О.Ареф'єв. Присутність на цих зборах в Москві представника з Санкт-Петербургу Г.О.Дюперрона наводить на думку, що тоді обидві столиці мали надію якось домовитися. Але так як жодної інформації про ці збори періодичні спортивні видання не надали, то це свідчить, що домовитись все ж не вдалося.

Але вже через місяць 16 серпня в Москві в приміщенні "Общества Любителей Лыжнаго Спорта" відбулося засідання членів правління ВФС. На засіданні було лише 7 осіб (цього разу з півдня нікого не було). Був і представник Санкт-Петербургу той же Г.О.Дюперрон. Як викладено в нарисі в журналі "Къ спорту!" №34 за 23 серпня: **"Вопросъ о розыгрыше первенства Россіи въ текущемъ году решень въ отрицательномъ смысле. В настоящее время военныя действія ставятъ въ трудное положеніе южный и западный районы, и**



З газети "Футболисть" (С-Петербург) за 19.07.1914 р.





связанное съ этимъ неудобство въ ходе пассажирскихъ поездовъ заставило правление Союза отложить розыгрышъ первенства".

До речі, серед інших незначних питань "...много разговоровъ велось относительно наиболее точного и удобного перевода английскихъ терминовъ на русский языкъ".

Вже наступного 1916 року аж 22 жовтня є інформація, що відбулись ще й п'яті щорічні загальні збори Всеросійського Футбольного Союзу, на цей раз у приміщенні Московського Олімпійського Комітету. На них були присутні представники Москви, Петрограду, Харкова, Ржева, Зубцова, Орехово-Зуєва та Коломни, тобто знову тільки одного міста з півдня імперії. На порядку денному стояло питання змін статуту ВФС у зв'язку з необхідністю збільшення числа членів Союзу - створенням так званих "підсоюзів", які б об'єднували декілька міських ліг. Ця пропозиція була підтримана й було прийняте рішення переробити статут ВФС.

Також зборами представників членів ВФС було прийняте рішення щодо відмови проведення чемпіонату Російської імперії і 1916 року знову ж у зв'язку з знаходженням держави у стані війни.

Були проведені чергові вибори Комітету Союзу. За їх результатами головою Союзу було обрано петроградця Г.О.Дюперрона. Цікаво, що з боку футбольних ліг півдня імперії ніхто до складу комітету не увійшов. Харківського представника **Джона Роберта Гіллеспі** обрали лише кандидатом у члени Комітету Союзу.

В буремному 1917 році інформація з діяльності ВФС відсутня, а завершити розповідь про центральну футбольну організацію Російської імперії є можливість витягами з нарису Г.О.Дюперрона, опублікованого вже у журналі "Вестникъ Петроградской футбольной лиги" №115/6-11/2 за 19 жовтня 1918 року на сторінці 84:

"За время войны и последовавшего за ней периода волнений деятельность Всероссийского футбольного союза, вполне естественно замерла.

Практическая деятельность союза оказалась невозможной: сношения между отдельными членами союза были затруднены, если, вообще, возможны; междугородние состязания - возможны только между близкими соседями, а затем, внутренне-политические события вообще сделали то, что трудно в настоящее время сказать, что из себя представляет союз, кто состоит его членами и как он мог бы работать.

Теоретически в настоящее время в союзе имеются два города: Москва и Петроград; второй заключается в Петроградской футбольной лиге, первый - в Московской футбольной лиге и в целом ряде более мелких организаций, тяготеющих к Москве, как Орехово-Зуево с сильно сократившимся количеством клубов, Тверь, Коломна и т.п. Из соседних к Петрограду организаций в союзе состоит только Старая Русса.

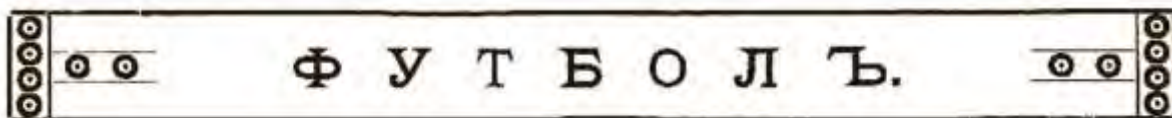
Огромный район юга России собирается уже долгое время образовать южно-русский союз, который должен был бы быть отделом Всероссийского, но неопределенные политические отношения между этими двумя частями прежней России не дают права думать о том, чтобы север и юг в настоящее время могли составить что-нибудь одно целое...

...В былое время союзу приходилось считаться с очень большими затруднениями из-за того, что наладить работу в таком огромном пространстве, как бывшая Россия, было до чрезвычайности трудно. Интересы севера и юга почти совершенно не совпадали; условия, при которых тут и там развивался спорт, были очень часто коренным образом различны...

Г.Д. (Георгий Дюперрон - Примітка автора)"



З журналу "Къ спорту!" №28 за 12.07.1915 р.
(серед учасників харків'янин М.О.Арефьев)





УЧАСТЬ КОМАНД УКРАЇНСЬКИХ МІСТ В ОФІЦІЙНИХ ЗМАГАННЯХ

Чемпіонати Російської імперії

У Російській імперії перший чемпіонат було проведено 1912 року з 14 (27) вересня по 7 (20) жовтня. Учасників чемпіонату було п'ять: Москва, Санкт-Петербург, Київ, Одеса та Харків. Однак одесити відмовилися від гри з харків'янами (причина - ті декілька разів міняли дату проведення чвертьфінального матчу й останній раз призначив його на 14 (27) вересня - за два дні до проведення наступного вже півфінального матчу, хоча одесити наполягали на 30 вересня (13 жовтня). А кияни не поїхали до Санкт-Петербургу на півфінальний матч (причина - ущемлення представництва Києва у складі правління Всеросійського Футбольного Союзу та образа за відмову київському воротарю Оттену прийняти участь у Олімпійських іграх у складі збірної Росії). І одеситам, і киянам були зараховані технічні поразки через "неявку" на матчі. Таким чином, у I чемпіонаті Російської імперії замість п'яти матчів було проведено тільки три (та й то два у фіналі).

Стартував перший чемпіонат Російської імперії саме у Харкові, де збірна Харкова у півфіналі 16 (29) вересня на стадіоні "Гельферіх-Саде" у присутності майже 3 тисяч глядачів з тріском програв збірній Москви - 1:6 (1:1). Честь Харкова захищали: Г.Заболотний ("Фенікс"), Ван дер Берг ("Гельферіх-Саде"), Віллі Віннінг ("Фенікс"), Грабовський ("Фенікс"), Круглик ("Фенікс"), Сміт ("Гельферіх-Саде"), Домбровський ("Женес"), Силевич ("Женес"), Матьє ("Фенікс"), Д.Віннінг ("Фенікс") і Крамаревський ("Фенікс"). Ось і все щодо матчів українських команд на цьому чемпіонаті. Матч був лише один і протокол його наведений нижче. До речі, в фіналі в Москві збірна Петербургу перемогла у двох матчах збірну Москви (2:2, 1:4) й стала першим чемпіоном Російської імперії..



Анонс матчу I чемпіонату Російської імперії з газети "Утро" №1750 за 16 вересня, с.2.

З періодичних видань тих часів відомо, що після матчу команди сфотографувалися, а вже ввечері цього ж дня москвичі відбули додому. Виявляється, що не так вже й багато інформації на сьогодні збереглося про цей матч. Наведемо дещо з конкретного звіту про цей матч, надрукованому у періодичному виданні саме тих часів - у журналі "Къ спорту!" (Москва) №43 за 22 вересня 1912 року на сторінці 8:

"Футбольное первенство Россіи. Москва - Харьковъ (6:1), гор. Харьковъ.

Къ 3 1/2 часамъ дня на площадку Т-ва Гельферихъ-Саде въ Харьковѣ стала стекаться публика въ огромномъ для этого города количестве. Къ началу матча кругомъ большого почти квадратнаго очень ровнаго и хорошаго поля расположилась публика в рекордномъ для Харькова количестве (около 3-хъ тысячъ).



Момент матчу I чемпіонату Російської імперії в Харкові 16.09.2012 р.

Наша команда, защищающая честь Москвы, составилаь несколько иначе, чемъ первоначально предполагала Лига.

Не могли поехать назначенные къ поездке "морозовцы": Дикинъ, В.Чарнокъ и Бондъ, места которыхъ заняли Ланнъ и Ньюманъ (Б.К.С.) и Манинъ ("Уніонъ") - в центре...

...Оканчивается первая половина ничьей при счете 1:1.

Во второй половине сразу наседаетъ Москва и одинъ за другимъ забиваетъ 5 голей.

Два изъ этихъ голей принадлежатъ Ньюману, одинъ Манину, один - Акимову и penalty-kick - Ланну...



ПЕРШІ КРОКИ ФУТБОЛУ УКРАЇНИ



...Форварды противниковъ, сыгравшіеся за последнее время, тоже показали хорошія комбинаціи, но ихъ не доводили до конца и слабо стреляли въ голъ.

Недурны и харьковские беки, впрочемъ немного тяжелые.

Голькиперъ, имевшій много работы, показалъ себя съ очень хорошей стороны...".

Матчі такого рангу потребують обов'язкового наведення їх протоколів:

Протокол матчу:

Матч 1/2 фіналу I-го чемпіонату Російської імперії 1912 року

Збірна Харкова – Збірна Москви – 1:6 (1:1)

16 (29 за н.ст.) вересня 1912 р., м. Харків, спортмайданчик т-ва М.Гельферіх-Саде, біля 3 000 глядачів.

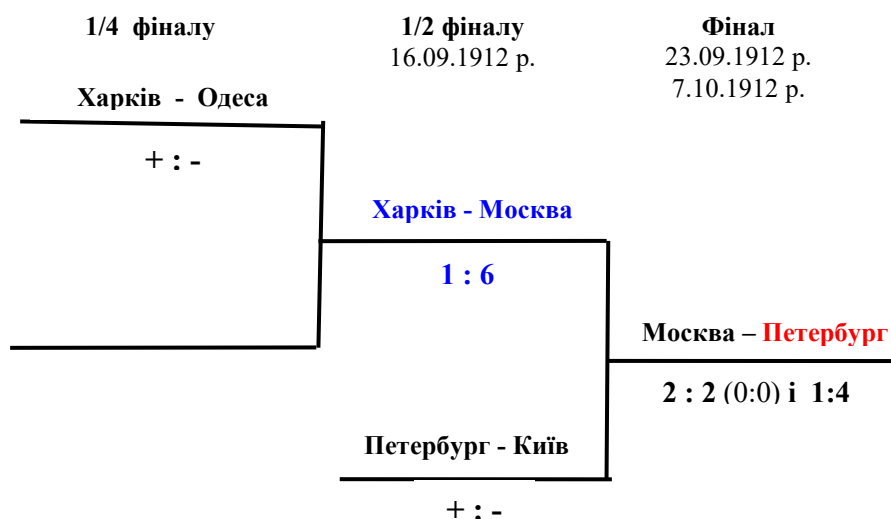
Харків: Заболотний ("Феникс") – Ван-Ден-Берг (М.Г.-С.), В.Віннінг (М.Г.-С.) – Грабовський ("Феникс"), Круглик ("Феникс"), Сміт (М.Г.-С.) – Домбровський ("Женессь"), Силевич ("Спортинг-клуб"), Матъє ("Феникс"), Д.Віннінг (М.Г.-С.), Крамаревський ("Феникс").

Москва: Д.Матрін ("Уніонъ") – Іванов ("Уніонъ"), Міндер ("Уніонъ") – Акимов (К.С.О.), Фельденгауер ("Уніонъ"), Кинін (К.С.О.) – М.Смірнов ("Уніонъ"), Ньюман (Б.К.С.), Манін ("Уніонъ"), Ланн (Б.К.С.), Л.Смирнов ("Уніонъ").

Арбітр: А.Шульц (Санкт-Петербург)

Голи: Москва: Ньюман – 2, Манін – 2, Акимов, Ланн (з пенальті); Харків - ?

Підсумки I-го чемпіонату Російської імперії 1912 р.



20 січня 1913 року в Санкт-Петербурзі на других загальних зборах ВФС було прийняте рішення про проведення попередніх матчів II-го чемпіонату Російської імперії у чотирьох зонах. А переможці цих зон повинні були зустрітися в Києві під час I-ої Російської Олімпіади. "Харьковской Футбольной Лиге" було доручено провести перемовини з клубами півдня Російської імперії щодо проведення першості півдня імперії (IV зона чемпіонату). Таким чином, однозначно усі вже знали, що попередні матчі чемпіонату Російської імперії на її півдні повинні були бути проведеними до відкриття I-ої Російської Олімпіади в Києві (воно відбулося 20 серпня). Ось цитата з "Николаевской газеты" №2200 за 1 червня де про це повідомлено:

"...Николаевский спортивный клуб получил приглашение из Петербурга принять участие в розыгрыше первенства России, который будет иметь место в Киеве в последних числах августа с.г... Розыгрыш этот будет проводиться между Петербургом, Москвой, Харьковом, Одессой, Киевом и Николаевом, причем на покрытие расходов всех участников ассигновано 3000 рублей...".

Однак нічого з цього не сталося. В чемпіонаті одразу згодилися прийняти участь збірні команди 13 міст, тому зібрати їх у Києві було практично неможливо й від цього одразу відмовилися. Провести фінальну частину чемпіонату в Києві також важко було передбачити, бо можливість до серпня провести попередні змагання ніхто навіть не уявляв собі. Тому й вирішено було розбити учасників чемпіонату на дві групи й провести спочатку розіграші першостей Півдня та Півночі. Однак прибалти й поляки одразу ігнорували цей чемпіонат і проведення першості Півночі серед команд розбитих на дві підгрупи взагалі звелось до проведення одного матчу і виходу в фінал, звісно, збірних Москви та Санкт-Петербургу (перемогли останні).





УЧАСТЬ У ДЕРЖАВНИХ СТРУКТУРАХ І ЗМАГАННЯХ

Звичайно ж, керівництво "Харьковской Футбольной Лиги", яке взялося за організацію проведення першості півдня імперії, аж ніяк не могло не використати такої слушної нагоди при виконанні дорученої їм такої делікатної місії. Розпочати першість Півдня було вирішено наприкінці липня. Були запрошені та начебто виявили бажання прийняти участь 9 південних міст: Одеса, Миколаїв, Київ, Харків, Херсон, Юзівка, Краматорська, Севастополь і Ростов-на-Дону. Але одразу Краматорська, вірніше команда її спортивного товариства, відмовилася.

Таким чином, за результатами жеребкування спочатку у чвертьфіналі повинні були бути проведені матчі: Юзівка - Ростов-на-Дону, Харків - Київ, Херсон - Севастополь і Миколаїв - Одеса. Почалося з того, що на цьому етапі було проведено перший матч 10 серпня (28 липня) - команда "Юзовское Спортивное Общество" з Юзівки вдома на майданчику цього товариства обіграла команду "Клуб Любителей Спорта" з Ростова-на-Дону з рахунком 5:1.:

Ось як про цей матч писала московська газета "Футболист" №2 за 10 серпня на сторінці 4:

"Матч отличался интересными положениями и при весьма быстрой игре, которую показывала Юзовка, но на которую не хватало выдержки у ростовцев. Юзовка, сильно тесня противника, забивает гол за голом и кончает матч в свою пользу. Гол прошел в ворота Юзовки совершенно случайно от собственного бека, неудачно взявшего мяч".

Звісно цікаво, що матч такого рангу обслуговував арбітр, який був головою центрального спортивного клубу міста одного з суперників. А крім цього ростовчани зафіксували, що в збірній Юзовки грало 8 іноземців, тобто **більше шести** (саме такій кількості організатори змагань харків'яни дозволили грати начебто за правилами змагань). Лише хавбеки не були підданими інших країн. Звісно одразу ж був направлений до ВФС протест, та довести цю справу до кінця, добитися технічної поразки суперників або хоча б переграти цей матч так ростовчанам і не вдалося. Це був перший "дзвіночок", а коли усі побачили, що на це ніхто не звертає уваги, то "пішло-поїхало". Хоча чітко за статутом ВФС до матчів допускалося не більше 3-х іноземців, що постійно мешкали в місті, честь якого вони представляли на чемпіонаті. До того ж цього року правління ВФС уточнило термін "постійно мешкали" для усіх футболістів-росіян, а для іноземців - не менше ніж 1,5 року.

Безумовно, треба приділити відповідну до матчів такого рангу увагу й навести його протокол:

Протокол матчу:

Матч 1/4 фіналу першості Півдня II-го чемпіонату Російської імперії 1913 року

"Юзовское Спортивное Общество" Юзівка - "Клуб Любителей Спорта" Ростов-на-Дону - 5:1 (...)

28 липня (10 серпня за н.ст.) 1913 р., м. Юзівка. Майданчик ЮСО.,

Юзівка: Джеймс – Доррі, Ревільон – Мармазов, Масленников, Афонський – Маргшталлер, Картрайт, Локслі, Гарботль, Лоз

Ростов-на-Дону: Левков (або Левіков) - Переборський, Олейников – Ємел'янов, Лаур, Замілацький – Гаєвський (або Шаєвський), Петренко, Штоль, Шевченко, Сафронов. .

Арбітр: Г.Інзлі (Юзівка)

Голи: 1:0 – 5:0 ...?, 5:1 – автогол бека Юзівки (? хв.)

Другим повинен бути матч збірних Харкова та Києва. З киянами дата проведення цього матчу у Харкові була люб'язно погоджена і вона їх задовольняла, але харків'яни, скориставшись безладом, яким була насичена уся атмосфера чемпіонату, змінили цю дату на декілька днів раніше. До того ж все було зроблено так, що кияни просто фізично не змогли прибути в цей день (15 серпня) до Харкова. А збірна Харкова тут же сама собі зарахувала технічну перемогу. Звісно ж, кияни подали протест, але ж усі добре розуміють, що "потяг вже рушив".

Ось як про все це чітко й без усякого утаювання писала харківська газета "Утро" №2048 за 11 серпня 1913 року, тобто за 4 дні до запропонованої киянам дати проведення матчу (до речі, цей же текст був надрукований у рубриці "Спорт" ще й у газеті "Херсонская Почта" №137 за 13.08.1913 р. - Примітка автора):

"Футбол. Первенство "Юга России". В текущем году будет в первый раз разыграно между сборными командами южных городов футбольное первенство "Юга России".

В розыгрыше этого первенства примут участие Одесса, Николаев, Херсон, Ростов-на-Дону, Юзовка, Харьков и Севастополь. Киев не может прислать своей команды в назначенный день (15 августа), и потому Харьков, который должен был с ним играть, сразу выходит во второй круг состязания в.о.

Возможно, что матч с Киевом будет заменен матчем с Юзовской. Ответ Юзовки пока не получен. Киев же по правилам выбывает из состязания.





До сих пор сыгран только один матч этого приза, а именно - Юзовка - Ростов. Матч состоялся 28 июля в Юзовке и окончился победой Юзовки при счете 5:1. Реферировал г.Инзли.

Дальнейшие матчи первого круга расположены так:

15 августа Херсон - Севастополь в Херсоне.

18 августа Одесса - Николаев, в Одессе. На этот матч поедет представитель [харьковской футбольной организации, которой поручено всероссийским футбольным союзом руководство розыгрышем этого состязания](#). Кроме того, матчем реферировать будет, вероятно, один из харьковских рефери.

Матчи второго круга будут назначены после того, как закончится первый круг".

Далі матч цього ж 15 (28) серпня Херсон - Севастополь не був проведений в Херсоні з причини відмови приймати в ньому участь збірної Севастополя, а ось останній матч 18 (31) серпня між Одесою та Миколаєвом спочатку планувалося провести в Миколаєві. Про це навіть з іронією писав московський журнал "Русский спорт": **"Матч в Николаеве может закончиться даже победой Николаева. Дело в том, что жители сего города принимают камни за цветы и швыряют их в противных игроках"**. Мова йшла про поведінку місцевих вболівальників у попередньому товариському матчі цих команд у цьому місті, коли одесити були добряче відлущцьовані місцевими вболівальниками.

Начебто саме з цієї причини до Миколаєва на цей матч не захотіли їхати одесити. Дивно, але на їх підтримку підключилося керівництво ВФС і перенесло цей матч до Одеси, сповістивши про це обидві сторони телеграмою. Ось як про це написала газета "Одесский листок" за 6 серпня:

"...Одесские футболисты получили вчера телеграмму от всероссийского футбольного союза в Петербурге, в которой сообщается, что состязания на первенство в России начнутся с следующей недели, что состязание Одесса-Николаев, как начало этих состязаний, состоится в Одессе, на поле О.Б.А.К. 18 августа..."

Звісно, миколаївці такої незрозумілої їм поведінки ВФС витримати не змогли й, показавши свій характер, не погодилися з переносом матчу й не поїхали до Одеси, за що їм одразу зарахували поразку. Однак за деякими джерелами є інформація, що цей матч все ж відбувся, і перемогу святкували одесити (3:2). Та це не так - просто плутають його з товариським матчем, який відбувся ще 19 травня, і там дійсно одеситам за перемогу досталося "на горіхи" від уболівальників. Ось документальне підтвердження з миколаївської "Трудовой газеты" №1298 за 21 серпня:

"Матч Одесса - Николаев, которым должно было открыться начало состязаний за первенство в России, не состоялся. И одеситам зачитана 1-я победа, и николаевцы выбыли из состязаний".

Про ці події та про розвиток цього розіграшу надалі можна взнати знову ж таки з харківської газети "Утро" №2053 за 17 серпня:

"Футбол. На воскресенье, 18 августа, были назначены два матча на первенство "Юга России": "Севастополь - Херсон" и "Николаев - Одесса". Однако, оба матча не представит вследствие отказа и Николаева и Севастополя. Таким образом, из всех средств первого круга был сыгран только один - "Юзовка - Ростов".

В полуфиналах представлены: Юзовка (побившая Ростов), Харьков в.о., Херсон в.о. и Одесса в.о.. Начало довольно неудачное, - половина матчей всего состязания не сыграна, и большинство попавших в полуфинал, попало туда на формальном основании: противник не явился и ему засчитали поражение. В противном случае, может быть, и результат был бы иной. Киев, пожалуй, без сильной борьбы не уступил бы Харькову, который, собственно говоря, никакого перевеса над ним не имеет.

В полуфинале Харьков будет играть с Юзовкой, а Одесса с Херсоном. Эти матчи будут сыграны в начале сентября. Победителями, вероятно, окажутся Харьков и Одесса. [Финальный матч назначен на 29 сентября в Харькове](#) (приголомшливе рішення організаторів - Примітка автора).

30 сентября предполагается съезд [представите лей футбольных организаций южно-русских городов по вопросу об учреждении южно-русской футбольной лиги](#).

1 октября в Харькове (ще більш приголомшливе рішення організаторів - Примітка автора) [состоится матч между сборными командами северных и южных футбольных организаций](#), на кубок А.Д.Макферсона, председателя всероссийского футбольного союза.

Goal".

Дивно, що Харків наступні матчі фіналу розіграшу півдня Російської імперії і навіть фіналу усього чемпіонату вже в середині серпня визначив у себе вдома. Як бачите, вищенаведене добре свідчить, що Харків перебрав на себе усе кермо влади і, не висовуючи носа, забажав переграти усіх завдяки своєму неабиякому розуму і хитрошам.

Таким чином, наступним суперником збірної Харкова 1 вересня була збірна Юзівки. Та й тут не обійшло без порушень і обдурювання суперника. Добре знаючи правило ВФС щодо заборони участі у матчах чемпіонату Російської імперії понад трьох іноземних гравців, харків'яни й самі його не дотрималися й посилили свою збірну декількома іноземцями. І саме це напевно ж сприяло тому, що збірна Харкова





УЧАСТЬ У ДЕРЖАВНИХ СТРУКТУРАХ І ЗМАГАННЯХ

перемогла збірну Юзівки з рахунком - 4:0. Наведемо склад збірної Харкова в цьому матчі: воротар - **Біндлер** ("Спортинг-Клуб"); захисники - **Вінтер** ("М.Гельферихь-Саде") та **Струсевич** ("Женессь"); півзахисники - **Грабовський** ("Феникс"), **Покровський** ("Феникс") і **Есипов** ("Феникс"), нападаючі - **А.Ретівов-2** ("Феникс"), **Г.Віннинг-2** ("М.Гельферихь-Саде"), **Д.Віннинг-1** ("М.Гельферихь-Саде"), **В.Віннинг** ("М.Гельферихь-Саде") і **Домбровський** ("Женессь").

До того ж, у юзівців грало вже практично половина місцевих футболістів - п'ятеро, а інші шестеро були британськими підданими. Але це чогось тоді нікого не бентежило, зауважень ніхто не висловлював, усі зовсім не сприймали це як якесь порушення існуючих правил змагань. Та й судив цей матч харків'янин - Р.Д.Гіллеспі.

Хоча й перемогли харків'яни, але журнал "Русский спорт" відмітив: *"Несмотря на поражение, юзовская команда показала хорошую игру. Несомненно, это команда с большим будущим, жаль, только, что в ее рядах нет настоящего голкипера"*. А от в газеті "Бахмутская копейка" №132 за 3 вересня на сторінці 3 навпаки відмітити саме гру юзівського воротаря: *"Следует отметить игру юзовского голкипера, игравшего очень хладнокровно и уверенно. Из забитых 4-х голей Юзовки, 3 голя забил Г.Виннинг"*. Та найкраще про матч розповіла харківська газета "Утро" №2069 за 2 вересня:

"Футболъ. "Юзовка" - "Харьковъ". ...Съ самого же начала игры юзовцы повели оживленное нападение и иногда харьковскій голъ бывалъ въ большой опасности. Въ середине перваго хавтайма пошелъ сильный дождь, сделавший поле очень скользкимъ, что сильно затруднило игру. Наконецъ одна изъ комбинацій харьковцевъ увенчалась успехомъ: Ретивовъ (2-й) мертвымъ shot'омъ забилъ въ ворота мячъ. во время переданный ему Г.Виннингомъ. Первый хавтаймъ на томъ и кончился.

Во второй половине игры юзовцы совсемъ ушли на защиту и темъ лишили себя всякой возможности отыграться. Зато харьковцы все более и более разыгрывались. Въ результате было забито еще три голя (все 3 - Г.Виннингомъ). матчъ былъ выигран "Харьковомъ" при счете 4:0. Такимъ образомъ "Харьковъ" вышелъ въ финаль состязанія на первенство "Юга Россіи".

Относительно отдельныхъ игроковъ говорить много не приходится. Много выиграла "сборная" команда от замены Карпенко - Г.Ретивовымъ. Заменявшій же Рябова Домбровскій былъ совсемъ несыгранъ со своими партнерами и постоянно съ ними путался. Удачно игралъ Биндлеръ, несколько разъ выходившій из трудныхъ положеній. Безусловно следуетъ отметить юзовскаго голкипера, который игралъ очень хладнокровно, спокойно и уверенно; единственнымъ его недостаткомъ является то, что онъ иногда слишкомъ долго задерживаетъ мячъ у себя въ рукахъ.

Нельзя обойти вниманием, что Р.Гиллеспи, реферировавшій матчемъ, судилъ как-то неуверенно и неестественно. Необъяснимы были, напр., два подрядъ "free kicks": за "hands" въ пределахъ харьковской штрафной площади (въ первомъ хавтайме); за такой проступокъ дается только "penalty kick" а ни в коемъ случае не "free kick". Въ такомъ же решительномъ матче фантазировать нельзя... "

Погляньте на протокол цього матчу:

Протокол матчу: Матч 1/2 фіналу першості Півдня II-го чемпіонату Російської імперії 1913 року

Збірна Харкова – "Юзовское Спортивное Общество" Юзівка – 4:0 (1:0)

1 (14 за н.ст.) вересня 1913 р., м. Харків, спортмайданчик "Феникса", біля 2 000 глядачів. Сильна злива з середини 1-го тайму на протязі більш за час.

Харків: Біндлер – Вінтер, Струсевич – Грабовський, Покровський, Естов – А.Ретівов, Г.Віннинг, Д.Віннинг, В.Віннинг, Домбровський.

Юзівка: ??? (скоріш за все: Джеймс – Доррі, Ревільон – Мармазов, Масленніков, Афонський – Маргшталлер, Картрайт, Локслі, Гарботль, Лоз).

Арбітр: Д.Р.Гіллеспі (Харків)

Голи: перший – А.Ретівов (у першому таймі), ще три - Г.Віннинг (у другому таймі)..

1 вересня в ¼ фіналу чемпіонату Російської імперії (півфіналі першості Півдня) на стадіоні ОБАКу збірна Херсону, яка була представлена командою "Херсонскаго спортивнаго кружка", поступилася найсильнішій в ті часи команді півдня Російської імперії - збірній Одеси з рахунком аж... 0:10.

Ось як писала газета "Херсонская почта" №158 про цей матч:

"Третьего дня, на О.Б.А.К. состоялся матч в футбол между, прибывшей в Одессу командой Херсонского Спортивного Клуба и сборной командой одесской футбольной лиги. Уже с самого начала состязания херсонцы показали себя очень слабыми игроками и из 10 партий не выиграли ни одной. Так как матч "Херсон"



ПЕРШІ КРОКИ ФУТБОЛУ УКРАЇНИ



- "Одесса" входит в цикл состязаний за первенство в России, то Херсон по правилам, установленным Всероссийским футбольным союзом выбывает".

Честь Одеси захищали: Д.Каждан ("Вега"), М.Мізерський ("Вега"), Гаттон (ОБАК), Поляков, Д.Гізер, Іванов ("Спортінг"), Блюм (ОБАК), Е.Джекобс (ОБАК), Прокопов (ШКС), А.Злочевський (ШКС) і Чорба. Відмітимо, що за збірну Одеси в цьому матчі грало **три англіїця** з ОБАКу - **Гаттон, Блюм і Джекобс**. Відомий і суддя, й автори голів, тому неважко скласти пристойний протокол цього матчу:

Протокол матчу:

Матч 1/2 фіналу першості Півдня II-го чемпіонату Російської імперії 1913 року

збірна Одеси – "Херсонській спортивний кружок" Херсон – 10:0 (4:0)

1 (14) вересня 1913 р., м.Одеса. Майданчик ОБАК. 1000 глядачів.

Одеса: Каждан - Мізерський, Гаттон - Поляковський, Гізер, Іванов - Блюм, Е.Джекобс, Прокопов, Злочевський, Чорба

Херсон: Шасвський - Кравченко, Дем'яненко - Гайдученко, Боровський, Гальпер - Черток, Жоланзієвський, Зубович, Махлін, Пруневич

Арбітр: Д.Герд (Одеса)

Голи: Прокопов – 5, Джекобс, Злочевський - 2, Чорба, Гізер.

Про проведені матчі та подальші події дуже конкретно було висловлено в нарисі з газети "Кієвлянинь" №275 за 6 жовтня 1913 року:

"Футбол России. Первенство России 1913 года. В мире спорта. Первенство России въ футболе на 1913 годъ привлекло много городовъ, могущихъ выставить настолько сильныя команды, что теперь победителя предсказать совершенно невозможно. Наибольшіе шансы имеютъ: Петербургъ (прошлогодній победитель первенства), Москва, Харьковъ и Одесса. Къ сожаленію, по неизвѣстнымъ причинамъ не выступаетъ Рига, имеющая сильную превосходную команду. Финаль первенства Россіи будетъ разыгранъ по выясненію двухъ частичныхъ первенствъ: первенство Юга Россіи и Севера. Первенство Юга привлекло очень много участниковъ среди которыхъ выдвигаются Харьковъ, Одесса и Кіевъ. Пока выяснилось, что въ финаль попадаетъ Одесса, победившая Николаевъ и Херсонъ. Кіевъ, повидимому, по какой-то причине устранилъ отъ участія въ первенстве. Дело, кажется, въ томъ, что организаторы первенства не сошлись съ Кіевомъ въ вопросе о времени его матчей на первенство. Такимъ образомъ, конкурентомъ Одессе выступитъ одинъ Харьковъ. Встречи этихъ городовъ произойдетъ въ октябрѣ въ Харьковѣ и выяснитъ победителя первенства Юга Россіи, которому придется встретиться съ победителемъ Севера. Интереснейшій матчъ на первенство Севера состоится въ Петербургѣ 6-го октября, где встретятся команды обоихъ столицъ - Петербурга и Москвы, наисильнейшихъ претендентовъ на общее первенство. Кто победитъ, сказать очень трудно: во всякомъ случае, Москва более подготовлена къ состязанію такъ какъ съ весны уже составила команду, которая весь сезонъ усиленно тренировалась, но съ другой стороны общій классъ петербургскихъ игроковъ выше, чемъ московскихъ. Этотъ интереснейшій матчъ сезона дастъ, по всей вѣроятности, уже фактическаго чемпиона Россіи, такъ какъ врядъ ли Одесса или Харьковъ смогутъ оказать серьезное сопротивление одной изъ столицъ"

Далі залишалося визначити переможця змагань на півдні Російської імперії між збірними командами Харкова та Одеси і, як ми вже знаємо, керівництво "Харьковской Футбольной Лиги" призначило місцем проведення цього матчу звісно ж Харків. Але коли одесити прибули туди в визначений день, то виявилось, що дата матчу була перенесена на інше число. Це одеситів обурило не менше ніж раніше киян (інцидент навколо матчу харків'ян з киянами та проблеми з таким же матчем у першому чемпіонаті) і вони теж послали протест до ВФС щодо місця проведення цієї зустрічі. ВФС на нього одразу відреагував - сам призначив дату матчу (13 жовтня) і... переніс його до Одеси.

Та й ще, крім цього, харків'янам довелось просто відмовитися практично від використання іноземців в своєму складі. Така поступка, як вважали в Харкові, передбачала на випадок перемоги їх збірної в Одесі, головний матч розіграшу першості Російської імперії зі збіркою Петербургу провести у себе вдома, в Харкові. Для чого вже навіть збірна Петербурга була запрошена на 20 жовтня до Харкова і не на одну зустріч, а навіть ще й на матч-реванш 22 жовтня. Підтвердженням цього є нотатка в газеті "Утро" №2107 ще за 12 жовтня, тобто напередодні матчу в Одесі:

"Харьков" - "Петербург". В воскресенье, 20 октября с.г. у нас в Харькове состоится международный (як бачите, вже тоді харківська преса кваліфікувала матчі між командами півночі та півдня імперії міжнародними, тобто між росіянами та українцями - Примітка автора) **футбольный матч сборных команд Харькова и Петербурга; во**





УЧАСТЬ У ДЕРЖАВНИХ СТРУКТУРАХ І ЗМАГАННЯХ

вторник, 22-го - реванш. Первый матч будет союзным только в том случае, если Харьков из матча с Одессой выйдет победителем, в противном случае оба матча будут товарищескими...".

Та, як виявилось, одесити були не дурніші за харків'ян і використали свої хитрощі ще в більшій мірі.

Почалося усе з того, що 13 жовтня харків'яни перед початком матчу зі збірною Одеси дізнаються, що призначений на цей матч арбітр І.І.Савост'янов з Москви відсутній з невизначених причин. Чи сам забув, чи йому забули дати вказівку з ВФС. На поле вийшов місцевий арбітр Д.Герд. Але харків'яни від обслуговування матчу одеським арбітром відмовляються, бо це начебто поза правил, затверджених ВФЛ. До цього в усіх матчах це дозволялося, а тут - пробачте... зась. Публіка, що вже заповнила трибуни стадіону, починає вимагати початку матчу і лише, коли одесити пропонують провести просто товариський матч між обома збірними й підкріплюють цю домовленість розпискою від керівництва "Одесской Футбольной Лиги", то харків'яни погоджуються. До того ж, вони, розуміючи, що саме офіційний матч може відбутися найближчими днями, виставляють на цей товариський матч послаблений склад своєї збірної без жодного іноземця й не протестують, коли бачать у складі одеситів перебільшену чисельність іноземців. Одесити перемогли з рахунком 2:0. Склад збірної Харкова у цьому товариському матчі був такий: **Романенко** ("Штандарт") - **Вінтер** (М.Г.-С.), **Струсевич** ("Женесс") - **Смоленський** ("Штандарт"), **Близнюк** (М.Г.-С.), **Есипов** ("Фенікс") - **Подольський** ("Штандарт"), **Новіков** (Х.В.-С.К.), **Покровський** ("Фенікс"), **Литвинов** ("Маяк"), **Татерко** ("Феникс"), а за іншою інформацією: Романенко, А.Покровський ("Фенікс"), Сергеев, Єсіпов, Крамаревський, Платонов, Подольський, Крилов, Литвинов, Петров і Карпенко. Сповіщалось, що шестеро гравців взагалі вперше одягли футболку збірної Харкова в матчах такого рангу.

Честь Одеси в цьому матчі захищали: **Д.Каждан** ("Вега") - **Гаттон** (ОБАК), **Родіонов** ("Спортінг"), **Карр** (ОБАК), **Д.Гізер**, **Іванов** ("Спортінг"), **Вітіс** ("Спортінг") або **Тауненд**, **Е.Джекобс** (ОБАК), **Г.Богемський** ("Спортінг"), **А.Злочевський** (ШКС) і **Ю.Дихно** ("Спортінг"). Начебто було четверо іноземців (виділені).

Навіть в рапорті про матч харків'яни записали, що вони задоволені суддівством одеського арбітра, що той "делал всё правильно". А після закінчення матчу харків'яни одразу послали до ВФС телеграму з проханням призначити нову дату офіційної зустрічі (про це вказує історик харківського футболу **Ю.І.Грот** в своєму бестселлері "100 лет харьковскому футболу" - **Примітка автора**). Ось як про це писала харківська газета "Южный край" наступного дня:

"В воскресенье, 13 октября в Одессе состоялся матч между сборными футбольными командами Одессы и Харькова. Предполагалось, что матч этот будет на первенство команд Юга России. Но так как на игру не явился специальный рефери из Москвы, то поединок был засчитан как товарищеский. Встреча окончилась поражением харьковских футболистов. Счет 2:0 в пользу Одессы. Предполагается, что официальный матч этих команд на первенство состоится в непродолжительном времени в Харькове..."

Потім ще 16 жовтня харківська газета "Утро" №2111 на сторінці 6 сповістила своїх читачів:

"СПОРТ. Футбол. Футбольный матч на первенство России: Харьков - Одесса (0:2). Вчера возвратилась из Одессы Харьковская сборная команда, ездившая играть матч на первенство России.

Как и следовало ожидать, харьковцы проиграли, так-как состав команды, посланный харьковской футбольной лигой, был гораздо слабее того, который она могла выставить.

К счастью, не приехал назначенный всероссийским футбольным союзом рефери - И.И.Савостьянов, а потому этот матч считается товарищеским и будет переигрываться в Харькове, вероятно - 20 октября"

Як воно було насправді - важко зараз встановити. Однозначно, що й одесити зв'язувалися з Москвою й сповістили результат проведеного матчу, як офіційного, а не товариського. До того ж, звичайно ж, і запросили збірну Санкт-Петербургу, як переможця групи "Північ", до себе - до Одеси і саме для проведення фінальної зустрічі II чемпіонату Російської імперії. І що ви думаєте - відповідь з Москви секретаря ВФС г.Бертрама була стислою й чіткою - **"Никаких переигровок. Матч сыгран. Результат утверден"**.

Ось тут вже харків'яни подали офіційний протест, який, звісно, в Санкт-Петербурзі поклали теж "під сукно", як і в свій час протест киян... а одесити, звісно, промовчали, потираючи від задоволення долоні. А місцева преса, звісно своїх не "продає". Ось як до цього поставилася газета "Одесский листок" за 15 жовтня:

"Третьего дня на поле О.Б.А.К. состоялся футбольный матч между сборными командами Харькова и Одессы. Это было последнее состязание на первенство юга России. Вначале между прибывшей командой Харькова и командой Одессы произошел конфликт на почве реферирования матча. Дело заключалось в том, что реферировать матч должен был нейтральный судья, командор московских кружков, но он на состязание из Москвы не прибыл. Тогда харьковцы решили играть неофициально, а Одесса считает матч официальным. Вопрос этот решено на усмотрение всероссийского союза в Петербурге".





Харків'яни обтерлися та почали чекати, що ж далі буде. А місцева газета "Утро" №2115 на сторінці 8 саме 20 жовтня раптом повідомила своїм читачам ось таку неприємну неочікувану новину:

"Матчи на первенство России. Мы уже сообщали о матче Харьков - Одесса, состоявшемся 13 октября в Одессе и выигранном Одессой при счете голей 2:0. Но так как не явился рефери, то этот матч должен считаться товарищеским и переигрываться в Харькове, о чем и был составлен соответствующий протокол, подписанный секретарями, как харьковской, так и одесской футбольной лиги.

Неожиданно вчера была получена телеграмма от секретаря всероссийского футбольного союза г.Бертрама, в которой харьковская футбольная лига извещалась о том, что этот матч засчитан всероссийским футбольным союзом, как официальный, и что команда петербургской футбольной лиги уже выехала в Одессу играть финальный матч на первенство России.

Совершенно непонятно, как мог всероссийский футбольный союз поступить так неправильно. Надеемся, что это только недоразумение, которое в скором времени разъяснится, и харьковская футбольная лига будет восстановлена в своих правах".

А ось як відреагувала на це газета "Русское слово" за 26 жовтня:

"...13 октября одесситы победили харьковскую "сборную" команду, которая была составлена чрезвычайно неудачно.... Достаточно сказать, что в команде не было братьев Виннингов, поддерживавших славу Харькова на междугородных матчах. Кроме того, всероссийская футбольная лига неправильно поступила, засчитав матч "Харьков - Одесса" почему-то... официальным..".

Та отак чинити "по-свинські" було прийнято в світі спорту в ті часи в Російській імперії. Але одесити тоді навіть і не чекали, що ВФС дуже скоро вчинить з ними ще гірше. Лише московський журнал "Къ спорту!" висловився з сумом: **"Имевший состояться 13 октября финальный матч на первенство Юга явился сплошным недоразумением"**.

Але ще й досі, офіційним є наведений тут протокол цього матчу:

Протокол матчу:

Матч фіналу першості Півдня II чемпіонату Російської імперії 1913 р.
(визнаний за такий, хоча насправді був товаришеским)

Збірна Одеси – Збірна Харкова – 2:0 (1:0)

13 (26 за н.ст.) жовтня 1913 р., м. Одеса, Спортмайданчик ОБАК, + 15°R, сонячно, біля 2 тис. глядачів.

Одеса: Каждан – Гаттон, Родіонов – Карр, Гізер, Іванов – Вітіс (або Тауненд), Е.Джекобс, Богемський, Злочевський, Дихно

Харків: Романенко – Вінтер, Струсевич – Смоленський, Близнак, Есіпов – Подольський, Новіков, Покровський, Литвинов, Татарко (або Романенко – Покровський, Сергєєв, Єсіпов, Крамаревський, Платонов, Подольський, Крилов, Литвинов, Петров, Карпенко)

Арбітр: Д.Герд (Одеса) замість І.І.Савост'янова (Москва), що не з'явився.

Голи: 1:0 – Злочевський (13 хв.), 2:0 – Злочевський (65 хв.).

Вже 17 листопада в журналі "Къ спорту!" з'явилася стаття відомого одеського функціонера тих часів П.Патрона "Два матча на первенство Юга и на первенство России", в якій була більш детальна розповідь про цей матч:

"13 октября после долгихъ споровъ, где играть: Харькову ли въ Одессе, или Одессе въ Харькове, споровъ, разрешенныхъ, наконецъ, Всероссийскимъ союзомъ въ благоприятномъ для Одессы смысле, Одеса принимала у себя Харьковскую сборную команду.

Игра начинается харьковцами и идет до самого конца довольно быстрымъ темпомъ, темъ не менее у одесскихъ форвардовъ что-то не клеится нападєніе. Богемскаго жестоко подбиваютъ въ самомъ начале игры, такъ, что онъ не можетъ вести своего обычнаго натиска, то и дело отдавая мячъ своимъ инсайдамъ, изъ которыхъ правый Джекобсъ, хорошо обводя противниковъ, постоянно "мажетъ", либо мимо воротъ, либо поверхъ нихъ; лучше справляется съ ударомъ левый инсайдъ, Злочевскій, которому на 13-й минуте сильнымъ "шуткомъ" удается забить мячъ въ ворота Харькову. Съ такимъ счетомъ оканчивается первая половина игры при явномъ превосходстве Одессы, которая почти все время "наседаетъ" на Харьковъ, на свою же сторону мячъ не пропускаетъ далее линіи хавбековъ, которые, кстати сказать, играютъ сегодня очень хорошо. Вторая половина игры кончается также со счетомъ 1:0 въ пользу Одессы, а всего - 2:0.

Прекрасная, теплая (+15°R) погода собираетъ довольно много зрителей, которые держатъ себя достаточно корректно, не мешая игре ни резкими криками, ни выбеганіемъ за канат, огораживающий поле.

Вместо, назначеннаго Союзомъ, московскаго рефери Савост'янова, непряіехавшаго въ Одессу и даже не известившаго объ этомъ, матчъ судилъ по выбору обоихъ капитановъ, одесскій судья Д.Д.Гердъ. Непряездъ





УЧАСТЬ У ДЕРЖАВНИХ СТРУКТУРАХ І ЗМАГАННЯХ

назначенного Союзом судьи далъ поводъ представителю Харьковской Лиги заявить еще до начала игры, что матч этотъ они считаютъ товарищескимъ. Союзъ, которому по телеграфу сообщили обо всемъ происшедшемъ, посмотрелъ несколько иначе: посчиталъ матчъ состоявшимся и первенство Юга, такимъ образомъ, за Одессой, а на 20 октября назначилъ розыгрышъ всероссийскаго первенства въ Одессе...

...П.Патронъ"

Читач напевно вже здогадався, чому саме так детально ми коментуємо усі перипетії цього матчу. Бо саме **13 (26 за н.ст.) жовтня в Одесі в матчі між збірними Одеси та Харкова вперше визначився чемпіон півдня Російської імперії**, тобто за сучасними мірками саме **земель Східної України - збірна команда Одеси**.

Фінал другого чемпіонату Російської імперії 20 жовтня та ж ВФС вирішила провести там, де тепліше, а саме в Одесі, бо на півночі вже лютували морози. Це ж треба так повезло одеситам - усі три матчі провести вдома. То хто виявився найхитрішим? Куди там харків'янам, їм ще потрібно було вчитися і вчитися.

Петербуржці ж взагалі їхали до Одеси без усякого бажання, вважаючи гру з чемпіонами Півдня непотрібною формальністю, адже спортивна преса тих часів вже поспішила їх визнати двократними чемпіонами Російської імперії.

Та раптом одесити (визнані тією ж ВФС чемпіонами Півдня Російської імперії) скористалися тим, що матч проводився у них вдома, просто розгромили (у прямому значенні цього слова) збірну Санкт-Петербургу - 4:2. Склад збірної Одеси в цьому матчі був таким: воротар - **Д.Каждан** ("Вега"), захисники - **Гаттон (ОБАК)** і **М.Мізерський** ("Вега"), півзахистники - **Карр (ОБАК)**, **Д.Гізер** (СК), **В.Іванов-Караджі** (СК) та нападаючі - **Тауненд (ОБАК)**, **Джекобс (ОБАК)**, **Г.Богемський** (СК), **О.Злочевський** (ШКС) і **Ю.Дихно** (СК) - тут, як бачите, чітко **чотири англійців**. До того ж і Д.Гізер теж був англійцем, хоча й представляв "Спортинг-Клуб", а за деякими друкованими виданнями одним з півзахистників був не Іванов, а Оуен (з ОБАКу) - тобто ще один англієць, але це суперечить офіційним даним. Судив матч московський арбітр Д.Белл, а голи у одеситів забивали Джекобс (2), Тауненд і Богемський, а у петербуржців - Бутусов (2).



Момент фіналу II чемпіонату Російської імперії 20.10.1913 р.



Збірна Одеси перед фіналом чемпіонату 20.10.1913 р.



Збірна Санкт-Петербургу перед фіналом чемпіонату 20.10.1913 р.

Перший звіт про цей матч звісно був надрукований у місцевій газеті "Одесские новости" за 22 жовтня 1913 року:

"Победа Одессы. Вчера состоялся финальный матч на первенство России между победителем Юга, Одессой, и победителем Севера, Петербургом. Против Одессы Петербург выставил с небольшими изменениями, ту самую команду, которая победила Москву со счетом 3:0. Участвовали: Шаверин, Хухрин, Громов, Уверский, Вибург, Хромов, Егоров, Детлов, Бутусов, Киселев, Филиппов. Одесская лига выставила сильнейшую команду в составе: Каждан, Мизерский, Гаттон, Карр, Гизер, Иванов, Тауненд, Джекобс, Богемский, Злочевский, Дыхно. С места, после свистка рефери, напал Петербург, но одесситы скоро справились и перенесли игру к воротам неприятелей.

Вскоре мяч, ударившись о верхнюю штангу ворот петербуржцев (после дальнего удара Злочевского), сильно отскочил вниз и, от ноги Джекобса, врезался в ворота. После этого игра долго велась с переменным





счастьем. Незадолго до конца хавтайма Бутусов поймал пас слева и повел к голу. Голкипер выскочил навстречу и мяч влетел в незащищенные ворота. Первый хавтайм закончился со счетом 1:1.

По возобновлению игры одесситы почти все время держали гол Петербурга в осаде и угрожали ему опасными ударами. Особенно красиво прорывался правый край Тауненд, благодаря быстроте своего бега, умению обращаться с мячом и искусству водить. Его дебют на новом посту следует признать весьма удачным. С большого расстояния ему удалось сделать гол красивым шютом. Богемский молниеносно вырвался вперед, забил еще один гол (затем ворота гостей поразил вновь Джекобс - с пенальти за снос Богемского). Сурово принятые гости собрали все силы, чтобы вырвать победу, но смогли сделать только один гол (за десять минут до конца мяч забил Бутусов). Общий результат - 4:2 в пользу Одессы.

Из петербуржцев выделялись красивой игрой левый край Филиппов и левый бек Громов. Нападение Петербурга играло очень нестройно и этим объясняется его неудача. Воскресный матч дал Одессе первенство России, которого она, безусловно, заслуживает по качествам своих игроков. На матче присутствовала тысячная толпа, которая приветствовала успехи победителей. Великолепным судьей был Белль. Завтра состоится товарищеский матч петербуржцев со второй сборной Одессы".

До того ж просто чудова розповідь була надрукована вже 17 листопада в журналі "Къ спорту!" у тій же статті П.Патрона "Два матча на первенство Юга и на первенство Россіи":

"...Съ большимъ волненіемъ ожидала вся футбольная Одесса этого дня, когда победитель севера, Петербургъ, долженъ былъ показать Одессе, что такое сильный противникъ, учившійся у иностранныхъ командъ, видевшій игру всего цвета европейскаго футбола въ Европе на олимпійскихъ играхъ, противникъ, насчитывающій въ своей футбольной жизни ровно втрое головъ, и побившій несколько дней тому назад Москву.

Въ спортивной прессе столько писали объ этихъ двухъ сборныхъ командах и только о них, о провинци же, если и отзывались, то полупрезрительно, полуснисходительно, и даже проскользнула такая заметка, что, молъ, посылаемъ команду въ провинцію: в Одессу, или Харьковъ, такъ, формы ради, ибо победа, и легкая притомъ, несомненна. Съ такой самоуверенностью, со снисходительнымъ видомъ выходила команда Петербургской Лиги на поле Британскаго Клуба въ Одессе, радушно встречаемая приветствіями публики, собравшейся въ **небываломъ для Одессы количестве, свыше 2000 человек.**

Эта уверенность въ легкой победе, сквозившая въ каждомъ движеніи петербуржцевъ, послужила много къ ихъ поражению.

Игра должна начаться в 2 ½ ч., но приходится повременить около 10 минутъ из-за опозданія одесскаго голкипера. Наконецъ, свистокъ союзнаго судьи, москвича, Джона Белла вызываетъ на поле обе команды: в **синихъ рубашкахъ** - одесскую и в **белыхъ тельникахъ** - петербургскую.

Петербургъ выбираетъ ворота и беретъ ихъ за солнцемъ, которое въ этотъ день особенно старается пригреть своихъ далекихъ гостей, которые уже месяца три (не видели такого теплого, а иногда даже жаркаго дня свыше 18° К). Одесса начинаетъ игру и мячъ какъ-то сразу переходитъ на правое крыло, где и остается большую часть игры. Крайній правый Одессы, Таунендъ, делаетъ несколько попытокъ прорваться впередъ, но это ему пока не удается, такъ какъ защита Петербурга выбиваетъ мячъ все время за боковую линію, что невольнo останавливаетъ темпъ игры, и вызываетъ у нетерпеливой публики недовольство.

Игра ведется весьма быстрымъ темпомъ, мячъ по-переменно то на одной, то на другой половине поля, и хотя находится больше на стороне Петербурга, но близко къ воротамъ не подходитъ. Наконецъ, крайній правый вырывается впередъ и отъ задней линіи подаетъ мячъ, который перенимаетъ левый средній, но его ударъ приходится о перекладину, происходитъ свалка у воротъ, во время которой правый средній, Джекобсъ, легкимъ ударомъ забиваетъ мячъ въ ворота Петербурга.

Восторгъ публики неопиcуемый, игроки Одессы воодушевляются еще больше. Петербургъ пораженъ неожиданностью и какъ-бы несколько растерянъ, но быстро оравляется и начинаетъ усиленно нападать. Еще быстрее мячъ носится по полю, то у однихъ, то у другихъ воротъ свалка, то Петербургъ заставляетъ работать Одесскаго голкипера, то наоборотъ, и только въ последнюю минуту предъ перерывомъ Петербургу удается отквитаться.

После перерыва Петербургъ нападаетъ усиленно: первенство его въ опасности, но форварда его не показываютъ интересныхъ комбинацій, форварда Одессы комбинируютъ нисколько не хуже, а, пожалуй, иногда и лучше, такъ какъ въ нужный моментъ обнаруживаютъ и самостоятельность.

Все-таки первое время после перерыва перевесъ въ нападении былъ на стороне Петербурга, пока тотъ же крайній правый Таунендъ, не прорвался впередъ и сильнымъ "шютом" почти параллельно воротамъ, ярдовъ съ 50 не загналъ мячъ въ левый уголъ воротъ Петербурга.

Съ этого момента игра Петербурга становится довольно беспорядочной, хавбэки плохо помогаютъ своимъ форвардамъ, которые какъ-будто теряютъ желаніе комбинировать и вся игра носитъ характеръ сильнаго расстройствa.

Вскоре за подножку у самыхъ воротъ судья назначаетъ штрафной ударъ въ пользу Одессы, который бьетъ Джекобсъ, пробивая мячъ въ левый уголъ воротъ. Вообще Петербургъ играетъ довольно грубо, такъ что три раза приходится прерывать игру для подачи помощи одесскимъ игрокамъ. Четвертый и последний





УЧАСТЬ У ДЕРЖАВНИХ СТРУКТУРАХ І ЗМАГАННЯХ

мяч забиваетъ центръ форварда, Богемскій, красиво обведя трехъ человекъ защиты, и только предъ концомъ игры изъ-за неудачной игры леваго одесскаго хавбэка, упустившаго моментъ для передачи мяча впередъ и давшяго мячъ подъ ногу Егорова, отъ передачи котораго, Бутусовъ забиваетъ голъ, Одесса, кончаетъ игру во второй половине со счетомъ 3 на 1, а всего 4 на 2 въ свою пользу. Такимъ образомъ, первенство всероссійское въ 1913 году достается Одессе, выступавшей на первенство Россіи въ этомъ году впервые...

...Прекрасно судить матчъ московскій судья Белль, отмечаая каждую неправильность какъ съ той, такъ и съ другой стороны.

Вечеромъ Одесская Лига чествовала гостей банкетом, который прошелъ очень оживленно, затянувшись далеко за полночь. **П. Патронъ".**

(треба віддати належне автору цього звіту, який на той час був напевно ж найкращим за все, що до цього колись було надруковано - Примітка автора).

Звісно ж офіційний протокол цього визначного матчу потрібно навести:

Протокол матчу:

Матч фіналу II-го чемпіонату Російської імперії 1913 р.

збірна Одеси – збірна Санкт-Петербургу – 4:2 (1:1)

20 жовтня (2 листопада) **1913 р.**, м.Одеса. Спортмайданчик ОБАК, вище +18°К, сонячно, жарко; 4 (чи навіть 5, або лише більше 2-х) тис. глядачів.

Одеса (сині сорочки): Каждан – М.Мізерський, Гаттон - Карр, Гізер, Іванов - Тауненд, Е.Джекобс (к), Богемський, Злочевський, Ю.Дихно.

Санкт-Петербург (білі тельники): Шаверін – Хухрін (або Яковлев), Громов – Уверський, Хромов, Віберг (або Лагунов) – Єгоров, Дстлов, Бутусов (к), Кисельов (або Боде), С.Філіппов.

Суддя: Д.Белл (Москва)

Збірна Одеси стала чемпіоном Російської імперії 1913 року.

Після матчу центральна російська преса писала: *"Победу южанам дал не случай, а их чудесная игра"*. Розповімо про те, як в той час відреагували на це засоби масової інформації в імперії й почнемо з петербурзької газети "Футболистъ":

"Кажется, никто не ожидал этого... Почем мы проиграли? - невольно напрашивается вопрос. Мы беседовали с игроками сборной команды и председателем Санкт-Петербургской футбольной лиги. И вот что нам рассказали:

Нужно принять во внимание, что нашим футболистам после 38-часового пути в поезде пришлось идти на поле. Петербуржцам пришлось играть при неблагоприятных условиях. Почва футбольного поля оказалась крепкой и без травы. В то время как одесситы играли с кожаными пластинками, нашим игрокам пришлось играть, имея шипы на подошвах. Вполне понятно, что большинство петербуржцев во время игры уже еле бегали. Во время матча стояла сильная жара. Все это вместе взятое сильно отражалось на игре петербуржцев.

Но надо отдать справедливость: одесская сборная играла стройно. Ее выигрыш дал громадный толчок развитию там футбола, а нам хороший и заслуженный урок..."

Остаточний висновок цій події надав московський журнал "Русскій спортъ" за жовтень 1913 року:

"Одесса побила Петербург и выиграла первенство России. Столь неожиданное и важное событие в футбольном мире вызывает массу самых разнообразных толков. Но дело ясно само по себе. Участвуя в розыгрыше первенства России, Петербург и Москва имели в виду только друг друга. На провинцию они не обращали внимания, и весь спор сводили только к матчу между столицами. Футбольную провинцию считали настолько слабой, что о ней и не думали и не говорили. Да, знали, что сней надо будет играть. Но играть не для того, чтобы, оспаривая первенство, серьезно померяться силами, а просто, чтобы исполнить пустую формальность. Так сказать, потешить провинциалов. Это невнимание и было главной причиной того, что Петербург проиграл. Он слишком высоко ставил себя, слишком надеялся на себя и не хотел знать того, что в Одессе могут быть сильные игроки. Петербург приехал "поиграть", а надо было сражаться.

Одесса вряд ли надеялась на выигрыш. Но она относилась к матчу и готовилась к нему серьезно. Если не выигрыш, то и не большой позорный проигрыш хотели взять южане. На матч они высматривали все, что могли, и побили растерявшийся Петербург. Недоразумения здесь не было. Пора столицам перестать считать нулями всех, а единицами себя.

Выигрыш Одессы показал, подтвердит это и будущее, что в провинции есть крупные игроки и сильные команды. И Петербург, и Москва должны считаться с этим..."





Тепер вкажемо як відреагували українські періодичні видання. Вже через тиждень після фінального матчу харківська газета "Южный край" опублікувала обурену статтю:

"В футбольных кружках Харькова с большим недоумением встретили известие о победе сборной команды Одессы над сборной командой Петербурга. Одесситы победили перербуржцев блестяще, при счете 4:2. Таким образом, первенство осталось за Одессой, 2-е место - за Петербургом, 3-е - за Москвой и только 4-е - за Харьковим. Следует протестовать против зачета Харькову поражения в матче с Одессой, так как на это имеются формальные основания, ведь на игру не явился назначенный Союзом рефери, и поединок реферировал одессит, отчего он должен считаться товарищеским. Таким образом, харьковские футболисты искусственно отодвинуты на 4-е место..."

Ось як писав київський журнал "Красота и Сила" №20 за жовтень 1913 року:

"20.10 на поле ОБАК одесская сборная команда побила петербуржскую и взяла первенство России на 1913 год.

Одесса: Каждан, Хатон (це Гаттон - Примітка автора), Мизерский, Иванов, Гизер, Карр, Дыхно, Злочевский, Богемский, Джекобс, Тауненд.

СПБ: Шаверин, Яковлев, Громов, Уверский, Хромов, Лагунов, Филлипов, Боде, Бутусов, Дятлов, Егоров.

Первый хавтайм петербуржцам удалось, благодаря игре Бутусова, свести на 1:1.

Второй хавтайм кончился в пользу Одессы из-за подножки, которую сделал петербуржский бек Яковлев Богемскому. После матча 2-на Белла участники качали - и по заслугам; реферировал отлично.

Публики на матче было больше 4-х тысяч. Эта победа местной командой заработана вполне заслуженно - тренировались наши футболисты изо всех сил. После матча был устроен товарищеский банкет, объединивший и победителей и побежденных".

Чемпіонами Російської імперії стали звісно ті, хто входив до складу збірної Одеси у фіналі чемпіонату, але не треба забувати, що в попередніх матчах II чемпіонату Російської імперії зіграли по одному матчу ще й захисник Родіонов, півзахисник Д.Поляков, нападаючі Блюм, Вігіс, Прокопов і Чорба, а серед резервних гравців були також Гробман, Фаленцький, Тихонюк, Геслер і Оуен. Звісно найкращим серед одеситів був незрівняний англієць Ернест Джекобс.



Е.Джекобс

Та й одесити з належним мабуть їм одним гумором відреагували в пресі на цю перемогу. Може й не треба було так про представників столиці, але що поробиш, коли радість аж переливалася через вінця (див. надрукований тут віршик з однієї з одеських газет).

Немного юмористики.

Нѣкій анонимъ пишеть:

Нѣтъ, не стоитъ и бельмеса
Въ спортѣ, говорятъ, Одесса,
И вдругъ въ ней, на самомъ дѣлѣ,
Вздули Питерь, какъ хотѣли!
Мендель Пендель.

Тут треба ще відмітити, що вже в наші часи, особливо на багатьох одеських сайтах в Інтернеті раптом з'явилося просто чудове фото начебто з фіналу чемпіонату Російської імперії 1913 року з вишуканими, добре вдягнутими трьома арбітрами й капітанами команд, серед яких, напевно ж можна зовсім не впізнати саме одесита Е.Джекобса (у синій сорочці) та й капітан їх супротивників з модною на той час стрижкою ну зовсім аж ніяк не петербуржець Бутусов (у білому тельнику -?).

А вже зовсім недавно в одеському музеї футболу з'явився й "унікальний" малюнок з сіткою розіграшу цього чемпіонату з зображенням переможців (чомусь у білих футболках), до того ж цей малюнок зроблений з фото юзівської команди, а крім усе ще й з досить багатьма помилками в результатах матчів (див. наведену трохи далі ілюстрацію - Примітка автора). І це вже, не кажучи, що скрізь друкують і наводять гарні фото чемпіонів імперії 1913 року, а насправді використовують відомі усім фото збірної Одеси або 1912, або 1914 років. Ми цього не будемо робити.

Підтасування фактів, підробка документів, "запозичення" недолугими істориками за вказівками футбольних функціонерів фото

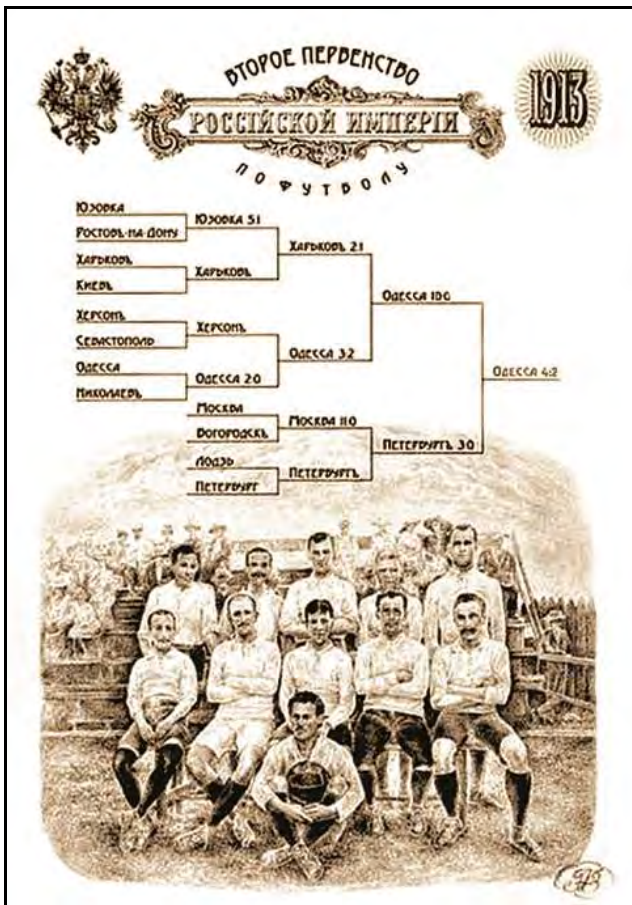


Начебто фото з фіналу чемпіонату Російської імперії 1913 р.





УЧАСТЬ У ДЕРЖАВНИХ СТРУКТУРАХ І ЗМАГАННЯХ



Сітка розіграшу II чемпіонату Російської імперії 1913 р.

матчу (див. ілюстрацію поряд).

І ось тут одразу про "чемпіонство" збірної Одеси написала харківська газета "Утро" за 15 грудня 1913 р.:

"Отголоски футбольного розыгрыша. Всем, конечно, известно, что Одесса считает себя победительницей футбольного первенства России на 1913 год, но многим, я думаю, это покажется немного странным. Вдруг сборная команда г.Одессы (состоящая исключительно из игроков "британского" клуба, неоднократно терпевшая поражения, встречаясь с Москвою, да и с Харьковом и вот эта команда, побив нашу сборную (на товарищеском матче), а затем (чудесным образом) и "питерцев", до сих пор "непобедимых"-выходит на первое место, являясь, таким образом, победительницей и остальных городов.

Видя необходимость успокоить обиженного спортсмена, можно смело сказать, что в ближайшем будущем настоящее положение мест, безусловно, нарушится и победы Одессы, а следовательно и первенство, ей засчитаны не будут... мы надеемся, что справедливость возьмет верх и дело примет несколько иной характер.

Сегодня, в воскресенье, в Москве состоится собрание членов Всероссийского футбольного Союза, на котором между иными вопросами, будет рассматриваться, это, так сказать, "футбольное недоразумение". В качестве представителей от Харькова едут в Москву Н.А.Арефьев, как член правления Всероссийского футбольного Союза и А.Л.Биндлер, как секретарь Харьковской лиги, которые и будут отстаивать права несправедливо осужденного, дорогого нам, Харькова".

Нового чемпіона імперії правління "Всероссийского Футбольного Союза", звичайно, визнавати дуже не хотіло. І дійсно вже в середині грудня в журналі "Къ спорту!" №44 за 15.12.1913 року сповіщалося про проведення цього дня у Москві засідання ВФС, де у порядку денному першим питанням було **"Рассмотрение протестовъ на розыгрышъ первенства России Харьковъ съ Киевомъ, Харьковъ съ Одессой, Петербургъ съ Одессой"**. А ще напередодні цих зборів ВФС і журнал "Русскій спортъ" писав:

"...Главной целью съезда было решение вопроса о правильности розыгрыша первенства России. После очень горячих дебатов был обнаружен и признан ряд таких данных, которые послужили основанием к

з іноземних видань - це скрізь тиражується й усіма чомусь вітається. Звісно, це через те, що одесити вважають, що у них вкрали чемпіонство. Та про ці незвичайні в історії футболу Російської імперії події піде розповідь далі.

Справа в тому, що одесити побули чемпіонами трохи менше двох місяців. Пригнічені петербуржці через деякий час, оговтавшись після матчу, подали протест до ВФС: **"считая признание победы за одесситами несправедливым в виду того, что в сборной одесской команде играли четыре англичанина"** (див. нарис "К победе одесской сборной" з газети "Одесскій листокъ" - Примітка автора). Вони перерахували число іноземців, які грали у фіналі у складі збірної Одеси, і їх виявилось на одного більше ніж це дозволялося - Гаттон, Е.Джекобс, Карр і Тауненд, а за правилами їх могло бути не більше трьох. По-перше, чомусь Гізера не порахували, тобто їх було не четверо, а п'ятеро. А по-друге, чогось журналісти вирішили, що зайвим був саме Тауненд, очевидно через те, що він зіграв дуже гарно. Але, якщо вже діяти "по закону", то була ще й вимога ВФС, як ми вже знаємо, залучати до збірної не більше трьох іноземців, які постійно мешкали та працювали в місті не менше ніж 1,5 року. Але такими були лише Е.Джексон (мешкав з 1906 року) та саме Тауненд (з 9 жовтня 1911 року був членом ОКФ), інші Гаттон, Карр та Гізер чітко підпадали під ліміт і грати взагалі не мали ніякого права.

Вперше про цей протест стало відомо читачам журналу "Къ спорту!" №39 за 10 листопада, тобто через 20 днів після

Протестъ Петербурга противъ Одессы.

Петербургская Футболь-Лига заявила Всероссийскому Футбольному Союзу протестъ противъ того, что Одесса выставила въ командъ, играющей на первенство России четырехъ иностранныхъ подданныхъ выесто трехъ, разръшенныхъ Союзомъ. Представители Петербурга еще передъ матчемъ обратили вниманіе одесситовъ на это нарушение правилъ Союза.

З журналу "Къ спорту!" №39 за 10.11.1913 р.





аннулированию матчем Харьков-Одесса, Харьков-Киев и Петербург-Одесса. Таким образом, первенство России на 1913 год оказалось неразыгранным. Фактически, конечно, победа Одессы так и останется победой, но официально первенство России за ней признано не будет... "

І ось 15 грудня 1913 року на своєму засіданні в ресторані "Боярский двор" ВФС таки розглянув не лише порушення Одеси з перебільшення кількості іноземців (хоча в попередніх матчах у багатьох командах приймала участь необмежена кількість іноземців, ніхто не протестував і лише у фіналі раптом згадали про регламент), а взагалі усі нібито масові порушення Положення про змагання, особливо у першості Півдня імперії. Таким чином, по-перше - нарешті "своєчасно" таки були розглянуті протести Києва на Харків та Харкова на Одесу. Ну і, по-друге, звичайно, протест Санкт-Петербургу на Одесу. Виявилося, що усі протести були на погляд ВФС досить таки слухні, тому "довелося" їх задовольнити.

Щоб конкретизувати та остаточно надати офіційну частину постанови ВФС погляньте на наведений в попередній частині цього підрозділу текст з журналу "Къ спорту!" (Москва) №45 за 22 грудня 1913 року у вигляді фото з нарисом в цьому виданні, а також і фото учасників цього засідання ВФС, щоб усі знали, хто саме конкретно прийняв це рішення і що без участі представників Півдня Російської імперії тут не обійшлося: були присутні М.О.Арефьев з Харкова, з Одеси підпоручик Є.Е.Месснер і з Києва В.В.Камінський.

А ось, як про все це поспішила повідомити своїх читачів харківська газета "Утро" №2181 за 28 грудня:

"Футбол. В Москве достоялось заседание правления всероссийского футбольного союза, под председательством Р.Ф.Фульда.

Интересы г.Харькова защищал председатель харьковской футбольной лиги Н.А.Арефьев - член правления всероссийского футбольного союза.

В первую очередь был рассмотрен вопрос о розыгрыше первенства России за 1913 год. При этом выяснилось, что матч Харьков - Одесса должен быть рассматриваем, как товарищеский, а вследствие этого таковым же должен считаться и матч Петербург - Одесса.

После баллотировки было постановлено считать первенство России за 1913 год неразыгранным".

Як ми бачимо, на цьому історичному засіданні правління ВФС був і представник Одеси Є.Е.Месснер, який, можливо, й заперечував і щось доводив, але більшість прийняла своє рішення і його вже змінити було неможливо. Молодому підпоручику Євгену Едуардовичу Месснеру нічого не залишалося, як виправдати свою нездатність протистояти петербуржцям і москвичам шляхом публікації саме в петербуржській газеті "Футболист" в березні вже 1914 року в рубриці "Ответ одесита петербуржцам" статті під заголовком "Почему мы выиграли?", з якою ми наведемо лише декілька цитат, які для читача, за нашою думкою, містять щось нове і цікаве:

"...Согласен, они (петербуржці - Примітка автора) были утомлены, но ведь поед пришел в 9 часов утра, а матч начался в 3 часа дня... секретар ОФЛ предлагал представителю Петербурга сыграть товарищеский матч в воскресенье, а матч на первенство - в понедельник, чтобы игроки могли отдохнуть. Петербуржцы ответили, что они ехали очень комфортно и совершенно не устали, а потому нет оснований откладывать матч... во-первых, добрая половина наших игроков имела тоже шипы (а не пластинки на подошвах - Примітка автора)...; во-вторых, почва поля вовсе не была так лишена травы..."

Упрек по адресу одесситов в том, что они долали коробки, незаслужен - после матча петербургские игроки в разговорах указывали на корректность нашей игры...

Почему же мы выиграли? Благодаря недоверию к своим силам... Да, хотя это и кажется абсурдом, но это так... играли с недоверием к себе, но с решительностью сделать все, что в их силах... Подобно тому, как страх заставляет людей жаться друг к другу, так и недоверие к своим силам заставило южан прибегнуть к общей, дружной игре...

...Красивая, подернутая дымкой снисходительности, личная игра петербуржцев оказалась бессильной против сплоченной игры провинциалов, добивавшихся чести стать в ряды имен. И им это удалось: отныне наряду с Бутусовым, Хромовым и др.. следует поставить Богемского, Гаттона, Джекобса, Злочевского, Карра, показавши, что они достойны включения их в число лучших игроков России..."

Однак легше від цього нікому не стало та й взагалі нічого доброго з усього затіяного 1913 року не вийшло. А петербурзька ілюстрована газета "Футболист" у статті "Еще несколько слов о матче Петербург - Одесса" з цього приводу писала:

"Одессу по формальным причинам лишили первенства, но... 16 декабря в Москве на обеде, данном Всероссийским футбольным союзом, был провозглашен тост за Одессу, хотя и не официальную, но моральную и фактическую победительницу первенства России".

Та й, не дивлячись ні на що, і російські футбольні довідники в більшості все ж визнають збірну Одеси





УЧАСТЬ У ДЕРЖАВНИХ СТРУКТУРАХ І ЗМАГАННЯХ

чемпіоном Росії 1913 року, бо усі добре розуміють, що тоді законодавцям дуже вже неприємно було віддавати корону якимось "малоросам" та визнавати, що футбол на півночі слабший ніж на півдні.

Одне тільки ще потрібно констатувати - з рішення ВФС чітко видно, що причиною вважати першість Російської імперії з футболу 1913 року не розіграною послужила практично виключно лише те, що було документально підтверджено - матч збірних Одеси та Харкова був не офіційним, а лише товарицьким. Усі інші протести, які здебільшого мали відношення до порушень щодо перебільшень використання в складах команд іноземних футболістів, особливого розгляду навіть не потребували через те, що практично усі команди ці порушення застосовували.

1914 року ВФС, готуючись до чергового **третього чемпіонату Російської імперії**, відмінив квоту на іноземних футболістів у цьому чемпіонаті, поставивши вимогу, щоб усі його учасники були **"постійними мешканцями"** тієї чи іншої місцевості. Через безліч скандалів, які не припинялись, та надмірному безладі черговий третій чемпіонат Російської імперії 1914 року не тільки не був закінченим, а фактично й не розпочинався, в усякому разі, на півдні.

Так як знову повинно було проводитися попереднє визначення переможців першостей Півдня й Півночі Російської імперії, то проведення першості Півдня було доручено Південно-Російському відділу ВФС, який було створено в Києві. Більш докладно й детально про цей відділ (або навіть союз чи лігу) піде розповідь далі в одному з наступних підрозділів цієї глави - "Спроби створення "Южна-Руссаго футбольного союзу".

В московському журналі "Къ спорту!" №10 вже за 16 березня 1914 року в великому нарисі під заголовком "О германскомъ Футбольномъ Союзѣ и о примѣненіи системы германской верховной організації къ Россіи" багато місця приділялося саме проблемі з півднем Російської імперії й вказувалось: **"...Южно-Русській Союзъ рядомъ матчемъ выяснитъ своего победителя и встретится съ победителемъ остальной части Россіи. Причемъ, таковыми (победителями) могутъ быть либо отдельные лиги, либо клубы"**.

І тільки 8 червня на зборах правління цього відділу в Києві було обговорено питання щодо проведення розіграшу першості Півдня Російської імперії, результати якого повинні були б увійти у залік III чемпіонату імперії. Це правління провело серйозну роботу щодо розбивки учасників на дві групи - "Південь" (5 команд) і "Захід" (7 команд) й визначило саму схему розіграшу, яка була досить складною. Були навіть визначені суперники в перших матчах і розпочатися вони повинні були наприкінці липня. В групі "Південь" в першому турі повинні були грати Сімферополь - Севастополь, Ростов-на-Дону - Юзівка, а переможця цієї четвірки чекав матч з Харковом. Більш складною була система в групі "Захід". У першому турі планувалася гра Кишинів - Херсон і Єлісаветград - Миколаїв. Переможець цього квартету виходив по сітці на переможця в матчі Київ - Чернігів. Але й це ще не все: просіяна команда попадала до півфіналу (початок вересня) на збірну Одеси. А на кінець вересня було призначено фінал між кращими командами груп "Південь" і "Захід" Півдня Російської імперії. Ось як про це сповіщала харківська газета "Утро" №2339 за 14 червня:

"...обсуждался порядок розыгрыша первенства юга России.

Розыгрыш начнется в июле. Первыми играют: Симферополь против Севастополя и Ростов н/Д против Юзовки. Победители играют между собою и против выигравших этот матч выступает Харьков.

На западе играют: Киев против Чернигова, Кишинев против Херсона и Елисаветград против Николаева. Победители последних двух игр играют между собой, а выигравший играет с победителем Киев - Чернигов.

Одесса вышла а бауе в полуфинал, где играет с победителем западного района. Полуфиналы в начале сентября, а в конце того же месяца состоится финал, после которого чемпион юга России играет с победителем севера для розыгрыша первенства всей России.

Судьи матчей будут назначаться из числа судей Одесской, Киевской и Харьковской лиг. Запись участников закрывается 1-го июля, это же число является последним сроком для подачи каких-либо протестов...

...На 6-е июля назначено в Харькове второе заседание комитета, которое окончательно утвердит порядок розыгрыша".

А от херсонька газета "Югъ" №1296 за 4 липня 1914 року в нарисі "Первенство Россіи" рубрики "Спортъ" писала:

"В настоящее время выяснилось окончательно, как будет происходить розыгрыш всероссийскаго первенства по футболу. По прошлогоднему, матчи разделены на два круга - Северный и южный. В первом, кроме Петербурга и Москвы записаны Богородск, Орехово, Тверь, Рига, Ржев. Матчи здесь начнутся 27 июля и будут разыгрываться по олимпийской системе. Первенство юга России, уже окончившееся записью, собравшею массу участников - всего 12 городов: Киев, Ростов-на-Дону, Юзовка, Чернигов, Симферополь, Севастополь, Херсон, Кишинев, Николаев, Елисаветград, Харьков и Одесса, начнут разыгрывать также в





конце июля. По расчету организаторов состязаний, финальный матч первенства между победителями северного и южного районов состоится в конце сентября месяца" .

Але це вирішальне засідання, призначене на 6 липня в Харкові не відбулося. Воно, і вже не "Южно-Русского Футбольного Союза", а "Южно-русского подотдела Всероссийского футбольного союза" - "Ю.-Р.О.В.Ф.С." було перенесено на 20 липня. Щоб бути в цьому питанні точним, наведемо нарис з тієї ж газети "Утро" №2373 за 19 липня 1914 р.:

"СПОРТ. Футбол. Завтра состоится общее собрание южно-русского подотдела всероссийского футбольного союза... Наступает осень, необходимо утвердить календарь розыгрыша первенства юга России... На розыгрыш первенства юга России записаны следующие города: Гомель, Елисаветград, Кишинев, Киев, Николаев, Одесса, Ростов-на-Дону, Севастополь, Симферополь, Харьков, Херсон, Чернигов и Юзовка..."

Але вже цього числа розпочалася війна з Німеччиною і це, безумовно, сприяла згортанню усіх передбачених спортивних заходів. Ось що ця ж газета писала вже в №2376 за 22 липня:

"Собрание Ю.-Р.О.В.Ф.С. Развернувшиеся важные события заставили отложить съезд... У нас на юге разыгрывает первенство 14 городов; на севере, значительно меньше..."

І фіналом цієї задумки було пояснення в газеті "Утро" №2388 за 3 серпня:

"СПОРТ. Футбол. Матчи на первенство Юга России. На днях правление всероссийского футбольного союза прислало запрос - сможет ли Харьков принять участие в розыгрыше первенств и каков взгляд Харькова на розыгрыш. Розыгрыш найден несвоевременным и от участия в нем харьковские спортсмены отказались, в виду тревожного времени и понижения интереса к спорту среди публики. В этом смысле и был послан ответ. Аналогичные ответы прислали и другие города, так что вопрос о первенстве следует считать ликвидированным".

Таким чином, першість Півдня Російської імперії була ліквідована. Однак майже скрізь міські першості проводилися й товариські матчі на рівні збірних міст продовжували відбуватися. Все більше знавці історії футболу схиляються до висновку, що Всеросійський Футбольний Союз просто побоявся продовжити проведення чемпіонатів імперії, добре розуміючи, що футбол на півдні (в Україні) вже давно став набагато сильнішим і змагатися з українськими командами їм вже не під силу. Але офіційно це визнати ніхто навіть і не зважувався - звісно, в першу чергу через імперські амбіції та й з позицій "старшого брата".

Назвати ж третім чемпіонатом Російської імперії турнір збірних Москви, Риги та Ревеля (нині Таллінн - столиця Естонії) в рамках **другої Російської Олімпіади** в Ризі з 6 по 22 липня 1914 року, звісно, абсурдно. Навіть петербуржців на цей чемпіонат "забули" запросити. Оце так "нравы" тих часів. Ми тільки що вели розмову про поганих харків'ян і не кращих за них петербуржців, а тут і москвичі такі ж, а може ще й крутіше. Усі один одного варті. Трохи більш докладніше про футбольний турнір цієї Олімпіади йде розповідь у наступній частині цього підрозділу - "Футбольні турніри державного рівня"

Наступного 1915 року чемпіонат Російської імперії планували розпочати 28 липня, і навіть за його розкладом збірних Києва мала їхати до Москви. Однак нічого цього не сталося.

1916 року лише щорічними загальними зборами представників членів ВФС аж 22 жовтня в Москві було прийнято рішення про відмову від проведення чемпіонату Російської імперії 1916 року знову ж таки через перебування держави у стані війни. Що ж до казусів, коли журналісти в місцевих газетах, захоплюючись тією чи іншою командою, величали її чемпіоном якогось регіону й навіть усього півдня імперії, то про це трохи докладніше піде розповідь далі в тому одному з наступних підрозділів цієї глави - "Спроби створення "Южно-Русского футбольного союза".

А от питання про чемпіонат наступного року вирішено було обговорити в березні 1917 року на чергових зборах ВФС у Петрограді. Але ці VI-ті й останні збори ВФС через події лютневої революції були перенесені до Москви на 21-22 травня, та там за участю представників лише трьох міст (з півдня нікого) питання проведення чемпіонату Російської імперії 1917 року взагалі не розглядалося.

Футбольні турніри державного рівня

Для популяризації Всеросійської промислової виставки 1913 року в Києві під час її роботи, а саме в серпні 1913 року, було заплановано проведення першої Російської олімпіади - комплексу спортивних змагань за зразком міжнародних Олімпійських ігор. У березні 1913 року дозвіл Російського Олімпійського комітету на





УЧАСТЬ У ДЕРЖАВНИХ СТРУКТУРАХ І ЗМАГАННЯХ

це був наданий виставковій секції фізичного виховання, спорту та полювання, під почесним головуванням самого генерала В.М.Воєйкова.

Підтвердження викладеного:

Олімпійські ігри на кievській виставке

“Секцією фізического воспитания, спорта и охоты, комитетом выставки получено разрешение Российского Олимпийского комитета на устройство в Киеве, во время выставки “Первой Российской Олимпиады”. Олимпийские игры на выставке будут устроены в августе и продолжаться целую неделю. Местом для устройства игр намечена нижняя площадь выставочной территории. Для участия в олимпийских играх будут командированы спортсмены от ряда гимнастическо-фехтовальных школ спортивных организаций России. В программу состязаний будет включена легкая атлетика, упражнения с гириями, борьба, бокс, фехтование, плавание, гребля, стрельба в цель, метание дисков, ядрь и т. п. Одновременно с играми, предполагается устроить на выставке состязание по игре въ футболъ на первенство в России.

(Газета “Кіевлянинъ”, 1913 р., №92, 2 квітня)

Як ми вже знаємо 20 січня 1913 року в Санкт-Петербурзі на II-их загальних зборах Всеросійського футбольного союзу було прийняте рішення першість Російської імперії 1913 року провести між переможцями чотирьох зон у фінальних іграх в серпні в Києві впродовж кількох днів під час I-ої Олімпіади Російської імперії.

Але, як про це вже відомо з вищенаведеного, нічого цього не відбулося. По-перше, в чемпіонаті Російської імперії одразу погодилися прийняти участь команди аж 13 міст, тому зібрати їх у Києві було практично неможливо, а по-друге, провести фінальну частину цього чемпіонату в Києві також важко було передбачити через практичну неможливість до серпня провести попередні змагання. Як вказують деякі серйозні спортивні видання (наприклад, книжка В.Внукова "1912-1935. Чемпионаты России и СССР" - **Примітка автора**) так як у Олімпіаді прийняли участь спортсмени з 24 міст імперії, то спочатку передбачалося, що й у футболістів виступлять команди спортивних осередків хоча б з деяких міст. Але якщо на інші змагання можна було надіслати двох-трьох учасників, то в футболі їх кількість повинна була б бути не менше 11-ти, а це потребувало значних фінансових витрат на їх переїзд. Та все ж очікувався приїзд команд з Санкт-Петербургу, Москви, Одеси, Харкова, Миколаєва та інших міст. Але з вказаної вже причини вони не приїхали. І довелося обмежитися зустрічами чотирьох кievських команд - "Любители спорта", "Політехники", "Слався" та "Спорт", які, звичайно, не викликали достатнього спортивного інтересу, властивого змаганням такого рангу. Все це, на жаль, було схоже більше на театралізовану виставу, ніж на спортивні змагання.

У організаторів Олімпіади сумнівів щодо місця її проведення не було. Київ мав придатний для проведення таких комплексних змагань стадіон, а саме "Спортивное поле". Але до кінця червня правління виставки не підписувало контракт з власниками цього стадіону. Під загрозою було закінчення робіт з приготування поля і перевлаштування трибун. До того ж, ще в лютому на "Спортивном поле" позаду трибун вже готувався ще один майданчик, розмірами 60x80 м, на якому планувалося проводити матчі по класу "С" (третіх команд). Через це спочатку місцем проведення Олімпіади була обрана нижня площа виставкової

території, тобто доріжки між павільйонами і водоймами. Змагання з футболу передбачалося влаштувати десь теж на виставці.

Але все скінчилося добре, за підписаним контрактом до 5 серпня мали бути розширені трибуни, а до 26 липня - приведені у належний вигляд поле. І стадіон до дня відкриття був готовий. Саме на ньому і відбулися основні турніри Олімпіади. Але деякі змагання проходили і в павільйонах виставки та на її території. У програму Олімпіади були включені 17 видів спорту, які в той час були поширені в імперії (10 видів склали залікову групу змагань, а 7 видів - незалікову).

Олімпіаду в Києві планували відкрити 15 серпня і провести протягом 10 днів. Про саму цю Олімпіаду 1913 року вже багато розповідалося в



Футболісти Києва на відкритті Олімпіади 1913 р.





попередній главі "Народження футболу України" в частині "Перші атлетичні та гімнастичні паростки на українських землях в складі Російської імперії" розділу "Передумови появи футболу на теренах України".

А тепер надамо інформацію про саме футбольний турнір на цій Олімпіаді, який було проведено 27-28 серпня (9-10 вересня за н.ст.) серед названих вище чотирьох київських команд.

У перший день у півфіналі зустрілися по парам команди: "Політехники" - "Любителі спорту" і "Славія" - "Спортъ". В зустрічі першої пари команд гра була дуже напруженою. Перший тайм закінчився перемогою "Любителей спорта" - 2:1. Мало того, після перерви вони збільшили рахунок до 3:1, але їх сили вже були на межі. Команда просто не розраховувала сили й пропустила один за одним чотири голи. Остаточний рахунок - 5:3 на користь політехників, а от в зустрічі другої пари в процесі цікавої гри, показаної обома командами, перемога дісталася "Славії" - 4:3.

Наступного дня спочатку відбувся матч за третє місце між "Спортм" і "Любителями спорта", який закінчився переконливою перемогою останніх - 6:2 (3:2). А ось фінальний матч був найбільш драматичним. Дуже добре грала "Славія", яка вже на 15-й хвилині повела в рахунку, на початку другого тайму залишилася вдесьятьох (один з нападаючих через серйозну травму залишив поле), але протрималася майже до кінця матчу. Проте в самому кінці гри політехникам вдалося зрівняти рахунок. Результат матчу - 1:1, але знесилені гравці "Славії" від подальшої боротьби відмовилися, і переможцями I-ої Російської олімпіади формально стала команда Спортивно-гімнастичного гуртка при Київському політехнічному інституті. Як писав в цьому році журнал "Русский спорт" №39 *"участники этих команд (тобто й приймаючих участь у футбольному турнірі - Примітка автора)*

получили соответственно также золотые, серебряные и бронзовые медали олимпийского образца", а команді "Політехники" було вручено приз переможця - великий Срібний Кубок.

Щодо самих медалей, то серед нагород в друкованих виданнях тих часів, крім пам'ятної, загальної для усіх медалі, були ще наведені нагородні жетони для призерів змагань з різних видів спорту. Але вже в наші часи раптом несподівано в засобах масової інформації почали з'являтися фото золотих, срібних та бронзових медалей призерів цієї Олімпіади, які просто повторювали малюнок відомої всім пам'ятної медалі (автор цього видання наводить таку ілюстрацію, але застерігає в можливості подробики з використанням сучасних технічних засобів - Примітка автора).



Нагородний жетон призерам Олімпіади



Начебто нагородні медалі призерів I Олімпіади 10913 р. в Києві

Результати зустрічей футбольного турніру I-ої Російської олімпіади 1913 року:

½ фіналу

"Славія" - "Спортъ" - 4:3

"Політехники"- "Любителі Спорту" - 5:3

матч за 3-є місце

"Любителі Спорту" - "Спортъ" - 6:2

фінал

"Політехники" - "Славія" 1:1, +/-

Крім офіційного футбольного турніру до дня закриття першої Російської Олімпіади 1 вересня були приурочені деякі лігові матчі чемпіонату Києва 1913 року, які були проведені як на "Спортивном поле", так і на майданчику Політехнічного інституту.





Підтвердження викладеного:

Всероссийская выставка в Кіеве Футбольная состязанія на первой Русской олімпіаде

“Не смотря на то, что не одинъ изъ видовъ спорта не получилъ въ Россіи такого широкого распространенія, какъ футболъ, на кіевской Олімпіаде футбольныя состязанія были самыми неудачными. Записались лишь четыре кіевскія команды, игра которыхъ не могла возбудить интереса благодаря общему низкому уровню кіевскіхъ игроковъ. 27 августа на “Спортивномъ поле” играли две пары: “Славія” - “Спорт” и “Политехники” - “Кружокъ любителей спорта”. Первые две команды не дали интересной игры: борьба шла безъ большого перевеса въ какую-либо сторону и окончилась съ результатомъ 4:3 въ пользу “Славіи”.

Встреча “Политехниковъ” съ “Кружкомъ” была гороздо оживленнее и эти команды въ первой половине матча дали картину интересной борьбы. Линія форвардовъ “Кружка” очень недурно комбинируетъ на середине поля, но у воротъ противниковъ теряется и упускаетъ много удобныхъ моментовъ.

У “Политехниковъ” не замечается хорошей осмысленной игры: ихъ спасаетъ энергія большинства игроковъ команды, порою доходящая до грубости приемовъ, всегда нежелательной.

Первый хавтаймъ кончается со счетомъ 2:1 въ пользу “Кружка”. После перерыва форварда “Кружка” проводятъ несколько недурныхъ комбинацій и улучшаютъ счетъ - 3:1. Однако, после этой удачи “Кружокъ” начинаетъ выдыхаться и больше не можетъ выдержать быстрого темпа игры “Политехниковъ”, которые забиваютъ одинъ за другимъ 4 гола. Игра кончается победой “Политехниковъ” съ общимъ счетомъ 5:3.

28 августа первой парой играли побежденные накануне команды “Спорт” и “Кружокъ любителей спорта”. Ихъ вялая игра оживляется къ концу первого хавтайма. Нападению “Спорта” удается загнать на 30-й минуте одинъ мячъ въ ворота противниковъ. Форварда “Кружка” показываютъ довольно хорошую игру и за 8 минутъ три раза проводятъ мячъ въ ворота “Спорта”.

За две минуты до перерыва, “Спорту” удается схватить одинъ шаръ, но все же счетъ 3:2 въ пользу “Кружка”. После перерыва “Кружокъ” нападетъ энергичнее и вся игра проходитъ съ большимъ перевесомъ на его стороне. Прекрасно играютъ оба бека, голкиперъ и левый край нападения. Игра оканчивается со счетомъ 6:2 въ пользу “Кружка”.

Во второй паре боролись изъ-за первого места команды “Политехниковъ” и “Славія”. Съ самого начала недурную игру показываетъ нападеніе “Славіи”, забивающее на 15-й минуте первый мячъ въ ворота “Политехниковъ”. Дальнейшему успеху “Славіи” кладется грань хорошей игрой голкипера Оттена. Вторую половину игры “Славія” играетъ въ составе 10 человекъ, безъ форварда, подбитого бекомъ “Политехниковъ”. Нападеніе “Славіи” ослабеваетъ и вся команда уходитъ въ защиту. Превосходную игру показываетъ голкиперъ Шило и правый бекъ Нагель. Однако, незадолго до конца “Политехникамъ” удается прорвать защиту “Славіи” и сравнять счетъ. Игра оканчивается въ ничью (1:1). Отъ продолженія ея “Славія” отказывается и первенство достается “Политехникамъ”.

Изъ всехъ командъ Кіева наилучшее впечатленіе производитъ “Славія”, игра которой отличается осмысленностью. Недурно играетъ вся линія хавбековъ, умеющая поддержать нападеніе. Вся линія форвардовъ недурно проводитъ комбинаціи. Особенно хороши оба края, обладающіе сильнымъ бегомъ. Очень хорошъ правый бекъ и голкиперъ”.

Ю. Л.

(Газета “Кіевлянинъ”, 1913 р., №238, 30 серпня)

Після закінчення першої Олімпіади Російський Олімпійський комітет ухвалив рішення другу Олімпіаду провести наступного року в Ризі. Однак довгий час Рига мовчала і офіційного сповіщення про бажання взяти на себе організацію Олімпіади 1914 року не давала. Вже в вересні 1913 року в Ризі відбулися збори представників ризьких спортивних товариств для вирішення цього питання, на яких було вирішено від організації цих змагань 1914 року відмовитися, так як порівняно короткий термін не давав їм можливості влаштувати Олімпіаду належним чином, і рижани клопотали про дозвіл перенесення змагань на 1915 рік. Але наступного дня там же в Ризі відбулися збори членів спортивного товариства "Аматор", на яких самостійно було прийняте рішення провести Олімпіаду все ж таки 1914 року, незважаючи на відмову інших товариств, а для змагань "приспосувати" поле цього товариства.

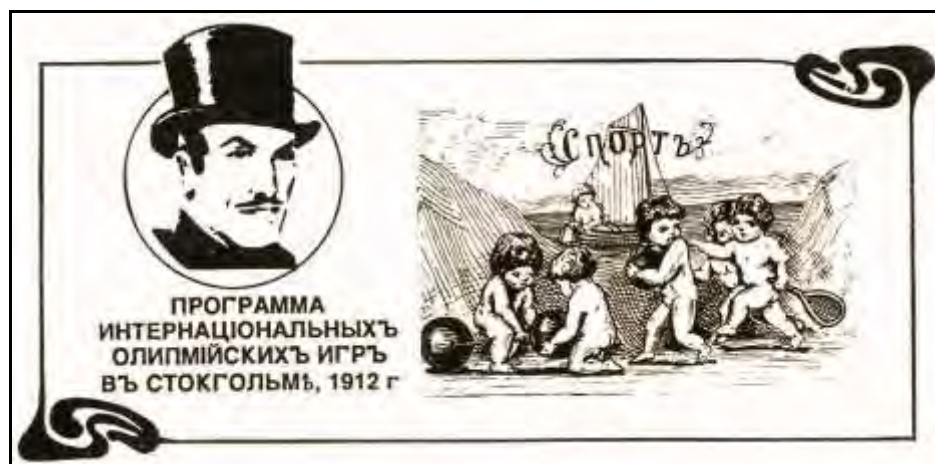
1914 року II-га Олімпіада в Ризі таки відбулася, але футбольний турнір на цій Олімпіаді, який відбувся тут з 6 по 22 липня між збірними Москви, Риги і Ревеля (нині Таллінн - Естонія), і який москвичам без підтримки петербуржців дуже хотілося вважати за першість Російської імперії 1914 року, звичайно, таким рахувати не можна. Москвичі були явно сильніше латишів і естонців. Петербуржці ж з зазначених вище причин ігнорували цей турнір явно з метою не дати приводу вважати його чемпіонатом Російської імперії. Футбольні ж збірні південних міст цю Олімпіаду проігнорували через фінансові проблеми. Через відсутність команд з теренів сучасної України, освітлювати цей турнір в повному обсязі немає сенсу. До речі, Олімпіад чи взагалі змагань державного рівня з футболу більше в Російській імперії не було. Історія цієї наддержави закінчувалася, однак не за горами починалася історія іншої імперії - СРСР.





УЧАСТЬ ФУТБОЛІСТІВ З УКРАЇНИ В СКЛАДІ ЗБІРНОЇ КОМАНДИ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

1912 року у Швеції в Стокгольмі повинні були пройти V Олімпійські ігри. На цей раз під тиском громадськості уряд Російської імперії прийняв рішення про участь російських спортсменів у цій Олімпіаді, в



Реклама V Олімпійських ігор 1912 р. у Стокгольмі в періодичних виданнях Російської імперії (з допущеною помилкою)

тому числі й у футбольному турнірі. Звісно, підготувати збірну Російської імперії з футболу доручили шойно створеному тоді Всеросійському Футбольному Союзу (ВФС), керівництво якого, а це представники Санкт-Петербургу та Москви, не мало жодного сумніву, що основу збірної повинні скласти саме гравці цих обох столиць Російської імперії, бо, начебто, саме в цих містах футбол був найбільше розвинутий. Про гравців з інших міст, наприклад, з Одеси, Києва чи Харкова, ніхто навіть і не заїкнувся - бажання "взяти за основу" вилилося в беззастережне ство-

рення збірної виключно з гравців Москви та Петербургу. Залишалось лише визначити кількість їх з того чи іншого міста. Для цього між збірними Москви та Петербургу провели 13 травня матч, який закінчився нічийним результатом (2:2) і не вніс ясності в це питання.

Але того ж дня після на черговому засіданні Всеросійського Футбольного Союзу в Санкт-Петербурзі було визначено попередній склад російської олімпійської збірної з футболу. До цього складу, звісно, не було включено жодного представника з півдня Російської імперії.

Та для уточнення складу збірної все ж таки вже наступного дня було проведено контрольний матч між "олімпійською збірною" (вже визначеною ВФС, фактично першою збірною Російської імперії) і просто "збірною" (фактично другою збірною Російської імперії), до якої увійшли усі інші претенденти. Матч закінчився перемогою першої збірної (5:4), що ще більше заплутало ситуацію. Та все ж збірну створили з 9 петербуржців та 8 москвичів.

Це, звичайно, обурило в першу чергу одеситів, бо до збірної цього міста залучалися дійсно прекрасні футболісти того часу. Узяти хоча б Григорія Богемського, Олександра Злочевського та Юліана Дихно. А кияни були просто ображені тим, що до збірної не запросили їх воротаря Василя Оттена, який ще два роки тому, коли жив і грав у Санкт-Петербурзі, був чи не найкращим у командах північної столиці імперії. І увесь Санкт-Петербург про це знав. Однак Оттену все ж не вибачили те, що він змінив місце прописки на Київ.

До того ж В.Оттен самостійно поїхав до Санкт-Петербургу на свій страх і ризик пошукати спортивного щастя, пропонуючи себе в якості кандидата до олімпійської збірної, але **"должен был вернуться обратно, не оправдав надежды киевлян"**. **Киянина Василя Оттена** пробували у тому самому **контрольному матчі першої та другої збірних Російської імперії 14 травня, 1912 року. За другий склад збірної він досить непогано відіграв увесь другий тайм, пропустивши усього один м'яч, і при його впевненій грі другий склад збірної, забивши аж три м'ячі, довів результат матчу з рахунку 1:4 до 4:5.** До речі, це був єдиний виступ гравця з Києва у складі збірної Російської імперії, хоча й в неофіційному, контрольному матчі.



Василь Оттен





УЧАСТЬ У ДЕРЖАВНИХ СТРУКТУРАХ І ЗМАГАННЯХ

Пізнавальна інформація:

ОТТЕН Василь Бернардович – відомий петербурзький і київський футболіст (воротар), один з найкращих воротарів Російської імперії, зріст 178 см.

Народився 20 липня (1 серпня за н.ст) 1892 р. у м. Баку (Бакинська губернія Російської імперії) – помер у Німеччині (?), рік смерті невідомий.

У футбол почав грати в дитячій команді (1904 р.). У 1909–10 (по травень) рр. грав у "Триумфі" (Санкт-Петербург), У 1910 (с вересня) по 1917 (по червень) рр. грав у команді Київського політехнічного інституту – "Політехники". Був членом ради "Киевской футбольной лиги" (КФЛ). Відпочиваючи в Жмеринці, грав за команду цього містечка проти команди Вінниці. Влітку 1917 р. емігрував до Німеччини.

Входив до складу збірної команди Києва, а 1912 р. був кандидатом до складу збірної команди Російської імперії на Олімпійські ігри у Стокгольмі.

Досягнення: неодноразовий чемпіон та призер змагань, запроваджених КФЛ; чемпіон 1-ої російської Олімпіади 1913 р..

Виділявся незвичною сміливістю при прийомів м'яча, точністю вибору позиції, високою технікою прийому м'яча, вмінням налаштуватися на гру й повести за собою товаришів по команді. Полюбила зіграти ефектно, призвести враження на публіку, міг зіграти в полі форвардом. Скрізь займався популяризацією футболу, ділився секретами гри воротаря.

Про цей в деякій мірі історичний для футболу України матч досить детальний звіт був надрукований у московському журналі "Къ спорту!" №25 за 19 травня 1912 року (див. наведену тут ілюстрацію з його повним тестом - **Примітка автора**). Зверніть увагу на недолік, який визнали у киянина:

"У Оттена есть и хорошая манера хватки мяча, есть ловкость и быстрота, но по видимому присутствуют всегда и думы о публике. Может быть высокие, но близки "свечки" и красивы, но безусловно и бесполезны". Ось за що його не включили до складу збірної імперії, навіть в число запасних гравців. Через гру "на публіку" (!).

У подальшому збірна Російської імперії 17 (30) червня і 18 червня (1 липня) на Олімпійських іграх у Стокгольмі "нахвотала" 18 голів у... 2-х матчах (!) - з Фінляндією прогала 1:2, а з Німеччиною аж 0:16. Голкіпер збірної москвич Фаворський у другому матчі **"не отбил ни одного верхового мяча, его как будто не было в воротах"**, так писалося в газетах. До речі, журнал "Къ спорту!" про матч збірної Російської імперії на Олімпійських іграх 1912 року писав:

"...Мы не только блеснули своим убожеством, но и торжественно в этом расписались. Мы оказались хуже всех, наша безалаберность, авось и небось, отсутствие дисциплины, отсутствие плана и умения его выполнять, дилетантство, недоделывание, - все это сказалось на нашей команде: она проявила свои качества во всей их полноте...".

6 КЪ СПОРТУ № 25

двухметровъ, столь необходимъ при всякомъ составленнѣхъ. Московскіе игроки только у себя въ гостиницѣ смогли промочь и забитыиъ полученныя многочисленныя пораненія.

Въ тотъ же день послѣ матча состоялось засѣданіе Всероссийскаго футбольнаго союза, наивнѣйшаго (на не окончательномъ) олимпійскому* командѣ и командѣ, должностную играть противъ нея 14-го мая.

Олимпійская* команда составилась слѣдующимъ образомъ:

Голкиперъ—Фаворскій.
Бекы: Ромъ, Соколовъ.
Хавбеки: Яковлевъ, Хромовъ, Кининъ.
Форварды: М. Смирновъ, Филипповъ (московскій), Бутусовъ, Житаревъ, Филипповъ (петербургскій).

Вечеромъ, въ 8 часовъ, состоялся въ Императорскій рѣзномъ яхт-клубѣ ужинъ, на который были приглашены московскіе гости.

На ужинѣ присутствовали представители Всероссийскаго футбольнаго союза и Петербургскій футбольный клубъ, а также и много виднѣхъ петербургскихъ спортсменовъ.

14-го мая.

Составленіе Олимпійской* команды со сборной*. Матчъ опять назначенъ на 2½ часа дня. Жара опять сильна, но къ счастью, маленькія освежающія вѣтры. Публики меньше вчерашняго.

Въ Олимпійской* командѣ участвуютъ всѣ назначенныя игроки, за исключеніемъ г. Ромы, не могущаго играть за поврежденіемъ наканунѣ ноги. Вѣсто него играетъ г. Марковъ.

Сборная* команда опредѣлилась слѣдующимъ составомъ:

Голкиперъ: Ильинъ (первая половина) и Оттенъ (вторая половина).
Бекы: Моссъ, Ринца.
Хавбеки: Акимова, Станфордъ, Константиновичъ.
Форварды: Эдвардъ, Вильберфорсъ, Монро, Минитинъ, Л. Смирновъ.

Реферируетъ москвичъ А. Н. Шулицъ.

Олимпійская* команда выступаетъ въ голубыиъ рубашкахъ, сборная*—въ бѣлыхъ.

Противъ солнца до хавтайна достается играть Олимпійской*. Начинаютъ въ 2 ч. 55 мин.

Нападаетъ по началу сборная и, сильно тѣся своихъ противниковъ, доставляетъ имъ зашитъ много работы. Сразу же сверно играетъ Марковъ и защита держится лишь на Соколовѣ и Фаворскомъ.

Черезъ 10 минутъ послѣ начала Соколовъ забиваетъ сборной* penalty-kick, правда не очень пластровамо, но сильно.

Черезъ минуту изъ толкучки Житаревъ забиваетъ еще голъ и на 25 минутѣ Бутусовъ хорошо принимаетъ пасъ.

Результатъ уже 3:0.

На 26-й минутѣ Кининъ сдѣлалъ faul въ штрафной площадкѣ, но Л. Смирновъ пробилъ penalty-kick неудачно, на голкипера и гола не было.

Черезъ 6 минутъ выпрывается красно съ левенъ Житаревъ и, обводя бековъ, соебно забиваетъ четвертый голъ въ сторону сборной*.

Только на 45-ой минутѣ shot Минитина проходитъ въ олимпійскую* ворота.

Пока счетъ 4:1.

Перерывъ. Послѣ перерыва въ голъ должны играть киевскій гострлеръ, выставлющій свою кандидатуру на олимпійскія ири, Оттенъ.

До хавтайна игралъ голкиперъ Ильинъ и, какъ и слѣдовало ожидать, не смогъ показать своей настоящей игры. Замѣтно была его долгаа нетренированность, каицался слѣдствіемъ сильно, до сего времени еще не прошедшаго, поврежденія руи и ноги. 14-го мая было послѣ долгаго перерыва выступленіе Ильина.

Чувствовалась неуверенность въ движеніяхъ, не шпкая хватка. Всероссийскій союзъ не учелъ всѣхъ причинъ, повлзавшихъ на игру Ильина и забраловалъ его, изъ голкипера.

Очень въ формѣ былъ Ринца и, имѣя слабую поддержку въ лицѣ другога бека Моссъ, игралъ на обиды сторонахъ. Хорошо зарекомендовалъ себя и хавбекъ Лейновъ, на этотъ разъ игралъ правого. Выше всякихъ похвалъ игра центр-хавбека англичанина Станфордъ. Хороши и средние английскіе форварды Монро и Вильберфорсъ. Немного лучше превадушаго они играли Минитинъ, хоть мало авалъ работы удачно играшему хорошиимъ пассамъ Л. Смирнову.

Въ олимпійской* командѣ очень хороши были голкиперъ Фаворскій, нѣсколько разъ перекрывавшій трудна для голкипера пассы, подвыжкою, но нѣсколько грубоватыиъ Соколовъ и вездѣущій Хромовъ.

Изъ форвардовъ обращали на себя внимание хорошей игрой Бутусовъ, М. Смирновъ и Филипповъ (петербургскій), но не Филипповъ московскій.

И такъ, къ перерыву 4:1.

Во второй половинѣ на 3 минутѣ выпрывается Вильберфорсъ и забиваетъ неотбитыиъ голъ.

На 10 минутѣ въ свою очередь мимо бековъ выпрывается Бутусовъ и сполною пластроуетъ мячъ передъ высочиниимъ голкиперомъ Оттеномъ.

Черезъ 5 минутъ хороши и сильныиъ по землѣ пасомъ Л. Смирнова принимается подставившій ногу г. Монро и рѣзанныиъ мячъ проходитъ въ олимпійскія* ворота.

Счетъ уже 5:3, игра дѣлается все оживленнѣе и оживленнѣе, изъ той авершней соиловой влосты, тройка английскихъ форвардовъ, хорошо комбинируя, подкаиваетъ насто къ воротамъ противниковъ.

На 20 мин. происходитъ несчастный случай съ олимпійскимъ, хавбекомъ Кининимъ, который, падая и выкинувъ никовъ суставъ ноги, выбываетъ изъ строя. Олимпійскія* теперь въ составѣ 10 человекъ.

Почти до самаго конца игра ведется безъ результата и ни той ни другою сторонамъ не удается измѣнить счета очкомъ, пока за 1 минуту до конца центръ сборной команды Монро не влетаетъ съ мячемъ въ ворота и мячъ, отлетая отъ Фаворскаго, бросившагося въ ноги Монро, не авивается вторичнымъ ударомъ Минитина.

Черезъ минуту свистокъ рефери объявляетъ окончаніе матча.

Выиграли олимпійскія* при счетѣ 5:4.

Остается сказать еще о голкиперѣ-киевчининѣ Оттенѣ.

У Оттенъ есть и хорошая манера хватки мяча, есть ловкость и быстрота, но по видимому присутствуютъ всегда и думы о публикѣ. Можетъ быть высокіе, но близкииъ "свѣчки" и красивы, но безусловно и бесполезны.

Очень хсерно игралъ бекъ Марковъ, изъ-за промаховъ котораго были сдѣланы большинство голловъ.

Реферировавшій А. Н. Шулицъ былъ очень внимательнымъ, подмѣчалъ почти всѣ, даже самыя тонкіе ofsides, не пропускалъ и многочисленные faul.

Въ Петербургѣ, поиманному А. Н. Шулицъ реферируетъ лучше, чѣмъ въ Москвѣ.

Послѣ матча было собраніе Всероссийскаго союза, на которомъ былъ зафиксированъ такой составъ олимпійской команды.

Голкиперъ: Фаворскій (Москва).
Бекы: Соколовъ (Спб.), Марковъ (Спб.).
Хавбеки: Лейновъ (Москва), Хромовъ (Спб.), Кининъ (Москва).
Форварды: М. Смирновъ (Москва), Л. Филипповъ (Москва), Бутусовъ (Спб.), Житаревъ (Москва), Филипповъ (Спб.).

Московскій бекъ Ромъ не попалъ въ олимпійскую команду въ видѣ наказанія за опозданіе на матчъ 14-го мая и позднее заявленіе о своей болѣзни.

Завѣсныя пока назначены: Борейша (Спб.), Ринца (Москва), Яковлевъ (Спб.), Л. Смирновъ (Москва), Минитинъ (Спб.).

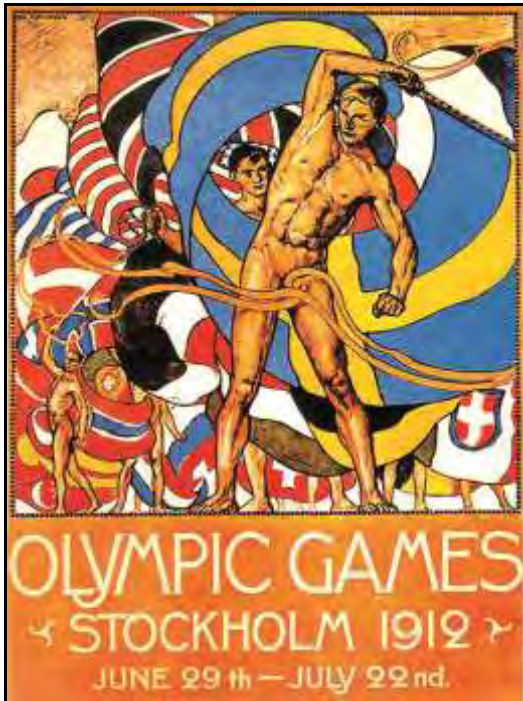
На собраніи авражено помеланіе объ устройствѣ матча олимпійской команды со сборной московской въ Москвѣ 22-го и 23-го мая. Послѣ этого уже должны быть окончательно опредѣлены составы олимпійской команды съ запасными.

А. В. Мавъ-Киббичъ.

З журнала "Къ спорту!" №25 за 19.05.1912 р.



ПЕРШІ КРОКИ ФУТБОЛУ УКРАЇНИ



Плакат V Олімпійських ігор
1912 р. у Стокгольмі

гравців. Але, напевно, тоді б усі вважали, що це вже не футбол, а якась інша гра. Ох, але це так і було.

Вже наступного 1913 року у матчі 21 квітня (4 травня) збірної Росії зі збірною Швеції у Москві було запрошено зіграти у той час петербуржця (гравця "Санкт-Петербуржского кружка любителей спорта", а потім "Спортъ" та збірної Санкт-Петербургу, чемпіона Російської імперії 1912 року), а через два роки вже постійного киянина, нападаючого **Івана Єгорова**.



Іван Єгоров (перший справа) в складі збірної Російської імперії в матчі зі збірною Швеції

про цей матч практично жодного слова про гру Єгорова не висловив. Та все ж інформацію про цього гравця потрібно читачу обов'язково надати:

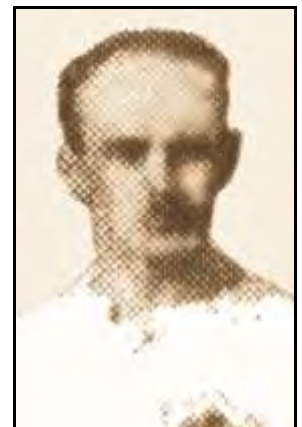
А одна з англійських газет писала ще більш різко: *"...ми впевнилися, що в Росії, по суті, немає футболу в сучасному розумінні цього слова"*

Навряд чи В.Оттен у матчі з німцями стільки б напропускав. Однак столичні чиновники, напевно, бачили краще, кого посилати захищати честь держави. Очевидно саме ці причини послужили тому, що на матч першого чемпіонату Російської імперії з футболу із збірною Санкт-Петербургу, який повинен був відбутися у Петербурзі 29 вересня, збірна Києва не поїхала.

Вже наступного року в київському журналі "Красота и Сила" за 2 квітня 1913 року Г.А.Дюпперон так пояснив відмову Оттену грати за збірну Російської імперії на Олімпійських іграх:

"...онъ былъ забракованъ, так как и Фаворскій, и Борейша показали Правленію Союза более сильными игроками; главную ошибку Оттена, въ общемъ обладающаго хорошей техникой, составляет его манера отбивать даже легкіе мячи высоко въ воздухъ, манера пагубная и совершенно недопустимая въ серьезныхъ матчах".

Важко сперечатися з такою оцінкою. Виходить, краще пропустити м'яч у ворота, ніж відбити його подалі. Але судити щодо тактики та існуючому в той час розумінню "манери" гри - це те ж саме, що й сперечатися про те, як можна захистити ворота двома захисниками й чому не відтягнути до захисту ще одного або навіть двох



Іван Єгоров

На жаль, у цьому матчі російська збірна програла - 1:4. А через те, що Єгоров тоді ще не був киянином, цей матч не потребує детального розгляду й, до того ж, навіть московський журнал "Къ спорту!" №11 за 28 квітня 1913 року в звіті





УЧАСТЬ У ДЕРЖАВНИХ СТРУКТУРАХ І ЗМАГАННЯХ

Пізнавальна інформація:

ЄГОРОВ Іван Васильович – відомий петербурзький і київський футболіст (правий крайній нападаючий), один з кращих нападаючих Санкт-Петербурга та Києва (в 10-20-х роках минулого століття).

Народився 1891 р. у м. Санкт-Петербурзі (Російська імперія) - помер 1943 р. в м. Києві (УРСР в складі СРСР).

У футбол почав грати 1905 р. у Санкт-Петербурзі в команді "Русского национального общества любителей спорта" ("Националы"), в 1907-14 рр. грав у команді "Спорт" Санкт-Петербург. **1915 р. переїхав до Києва і грав у командах "Сокола" (був капітаном цієї команди 1918 р.). У 1920-23 рр. грав у команді "Київського спортивного клубу" (КСК, з 1923 р. клубу ім. Леніна).**

В осінніх чемпіонатах Санкт-Петербурзької футбол-ліги провів 76 матчів. Гравець збірної Санкт-Петербурга (1906-14 рр.). Входив до складу збірної Російської імперії з 1908 р. (1 офіційний товариський матч - зі збірою Швеції).

Учасник матчів збірної Санкт-Петербурга зі збірою Москви (1907, 1908, 1910 рр.). Учасник міжнародних матчів з командами Швеції, Чехії, Англії та Німеччини, збірними Швеції, Угорщини та Лейпцига (Німеччина).

Досягнення: Чемпіон Росії 1912 р., фіналіст чемпіонату Росії 1913 р., чемпіон Санкт-Петербурга 1908, 1909, 1910, 1913 рр., **чемпіон Києва 1921 (весна та осінь) р.**, переможець Весняного кубка Санкт-Петербурга 1909, 1910, 1914 рр., **неодноразовий призер чемпіонатів Санкт-Петербурга та Києва.**

У Києві після революційних подій 1917 р. зіграв значну роль у футбольному житті міста: **у 1918-19 рр. - заст. голови Київської футбольної ліги, в 1923 р. - зав. господарством Київської футбольної ліги.**

До 1915 р. служив писарем Головного штабу Російської армії, 1915 р. переведений по службі в Київ. Після революційних подій 1917 р. залишився в Києві, працював на 1-му державному дряно-цвяховому заводі робітником-металістом.

А ось, нарешті, й саме той єдиний офіційний матч збірної Російської імперії, в якому до її складу було вперше залучено "иногородця" - гравця з півдня Російської імперії, тобто саме з земель сучасної України.

Це був матч **1 (14) вересня зі збірою**, уявіть собі, малесенької північної **Норвегії**, де **захистити честь усієї Російської імперії було довірено одеситу Григорію Богемському**. Може й завдяки йому цей матч

вперше у своїй історії збірна Російської імперії не програла, а звела до нічиєї - 1:1. Можете собі уявити якого рівня футбол був у ті часи на теренах Російського царства. До речі, з 9 проведених до революції матчів (щоправда, третій зі збірою Норвегії у Стокгольмі 20.06.1912 року ФІФА не рахує офіційним) збірна Російської імперії так жодного і не виграла, хоча грала у шести зустрічах з північними країнами - Норвегією, Швецією та Фінляндією. А у двох матчах з країнами, де клімат був трохи теплішим, програла: Німеччині - 0:16 (на виїзді) і Угорщині - 0:12 (у Москві). Без двох перших матчів цієї збірної на Олімпійських іграх 1912 року в Стокгольмі серед інших 7 товариських матчів збірну в чотирьох з них представляла збірна Москви. В ворота суперників було забито усього 4 м'яча, а пропущено аж 55... Важко навіть представити більш ганебне співвідношення. Ось вам і російський футбол тих часів (слава богу, що до цих матчів українські футболісти з півдня Російської імперії практично не мали ніякого відношення). І якщо ще хтось і після цього почне порівнювати футбол і його виконавців у дореволюційні чи навіть довоєнні часи минулого століття з футболом 60-90-х років часів СРСР, то це вже просто невиліковно. Усі ці Бутусови, Житарєви, Федотови та й наші Фоміни і Привалови у підметки не годяться провідним гравцям радянського футболу 70-80-х років. Хіба вони підлягають порівнянню? Пробачте, але співвідношення коефіцієнтів у рейтингу повинно бути щонайменше 1:2. Інакше тоді вирівняти оцінку майстерності футболістів різних часів не вдасться.

А тепер більш детально про цей матч. За день до матчу петербурзька газета "Футболисть" №6 за 31 серпня 1913 року на сторінці 2 надрукувала розповідь про кожного футболіста зі складу збірної Російської імперії. Ось що писала вона про одесита Богемського:

"...Центръ-форвардъ Богемскій, Одесса. Игрокъ еще не известнъй Москве. Какъ и все южане, быстро бегаеъ, но Богемскій, какъ бегунъ, выделяеъся среди одесситовъ. Техника не особенно богатая, такъ что Богемскій особенно ничего не покажеът Москве, кроме быстрого бега, натиска и умения прорываеъся; обладаеът также и приличнъмъ ударомъ въ голъ..."

А тепер слід визначитися, що це був за матч і чого саме у суперники була обрана начебто й зовсім не футбольного гатунку країна така як Норвегія. Щоб краще розуміти ситуацію з футбольною збірою Російської



Г.Богемський





імперії на світовій арені, не будемо шукати пояснення в російських спортивних джерелах, що вийшли друком саме в ті часи, а звернемося до періодичних видань півдня цієї імперії - тобто саме українських. Найбільш розсудливо й правдиво про це пише харківська газета "Утро" №2063 за 27 серпня на сторінці 6:

"СПОРТ. Футбол. "Москва - Норвегія". Москвичам надоело только проигрывать иностранцам. Одни немцы приехали - побили. Венгры приехали - побили. Другие немцы приехали - побили. Шведы - тоже побили. Захотелось им кого-нибудь такого пригласить, кого бы самим можно было побить. Вспомнили, что в Стокгольме на Олимпийских играх русские с норвежцами почти вничью сыграли и выписали норвежцев..."

Потім в цій же газеті "Утро" №2072 за 5 вересня розповідалося й про сам матч з цією самою збірною Норвегії:

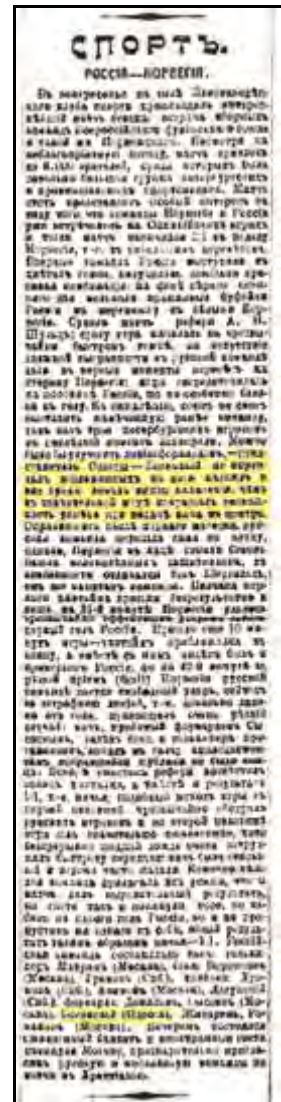
"Футбол. Матчи с Норвегией. ...В воскресенье 1 сентября на поле З.К.С. норвежская команда выступила против сборной команды всероссийского футбольного союза. На 33-й минуте первого хавтайма норвежцы издали забивающий эффектный гол. На 41-й минуте русским удается отквитаться. Со свободного удара, данного судьей за "fault", мяч попадает в норвежский гол, задев по пути бека и голкипера.

Второй хавтайм результата не изменил. Матч окончился вничью (1:1)... интересно, что впервые за "Россию" выступила команда, составленная исключительно из русских игроков. Goal".

(дивно, що така шанована в спортивному світі харківська газета не звернула увагу на те, що вперше за "Россию" грав гравець не з столиць імперії, а з її півдня - з Одеси. Напевно ця подія спортивне середовище абсолютно не цікавила, бо головне ж було лише одне - не програти хоча б норвежцям у себе вдома - Примітка автора).

Але найкращий звіт про цей матч був надрукований у газеті "Московские ведомости" №20 за 6 вересня:

"РОССИЯ - НОРВЕГИЯ. Въ воскресенье на поле Замоскворецкаго клуба спорта происходила интереснейшій матчъ сезона: встреча сборныхъ командъ Всероссійскаго футбольнаго союза и такой же Норвежскаго. Несмотря на неблагоприятную погоду, матчъ привлекъ до 6.000 зрителей, среди которыхъ была довольно большая группа петербургскихъ и провинціальныхъ спортсменовъ. Матчъ этотъ представлялъ особый интересъ въ виду того, что команды Норвегіи и Россіи уже встречались на Олимпійскихъ играхъ и тогда матчъ окончился 2:1 въ пользу Норвегіи, т.-е. съ небольшимъ перевесомъ. Впервые команда Россіи выступила въ цветахъ союза, получила довольно красивая комбинація: на фонѣ сераго осенняго дня мелькали оранжевыя фуфайки Россіи въ перемежку съ белыми Норвегіи. Судилъ матчъ рефери А.Н.Шульцъ; сразу игра началась въ чрезвычайно быстромъ темпе, но отсутствіе должной сыгранности въ русской команде дало въ первые моменты перевесъ на сторону Норвегіи; игра сосредоточилась на половине Россіи, но не особенно близко къ голу. Къ сожаленію, союзъ не смогъ выставить намеченную ранее команду, такъ какъ трое петербургскихъ игроковъ въ последній моментъ захворали. Можно было бы улучшить линію форвардовъ, - представитель Одессы - Богемскій не оправдалъ возложенныхъ на него надеждъ и все время ломалъ линію нападенія, чемъ въ значительной мерѣ сокращалъ возможность успеха при подаче мяча въ центръ. Оправившись после перваго натиска, русская команда перешла сама въ атаку, однако, Норвегія въ лице своихъ бэксовъ нашла великолепныхъ защитниковъ; въ особенности отличался бэкъ Біергольдъ, онъ же капитанъ команды. Полчаса перваго хавтайма прошли безрезультатно и лишь на 31-й минутѣ Норвегіи удалось чрезвычайно эффектнымъ ударомъ забить первый голъ Россіи. Прошло еще 10 минутъ игры - хавтаймъ приближался къ концу, а вместе съ нимъ виденъ былъ и проигрышъ Россіи, но на 42-й минуте за резкій приемъ (fault) Норвегіи русской команде дается свободный ударъ, сейчасъ за штрафною линіей, т.-е. довольно далеко отъ гола, произошелъ очень редкій случай: мячъ, пробитый форвардомъ Сысоевымъ, задевъ бэка и голкипера противниковъ, попалъ въ голъ; апплодисментамъ собравшейся публики не было конца. Вскоре свистокъ рефери возвестилъ конецъ хавтайма, а вместе и результатъ 1:1, т.-е. ничья; подобный исходъ игры въ первой половине чрезвычайно ободрилъ русскихъ игроковъ и во второй половине игра шла значительно оживленнее, хотя непрерывно шедшій дождь очень затруднялъ быстроту передачи: мячъ былъ скользкій и игроки часто падали. Конечно, каждая команда прилагала все усилія, чтобы матчъ далъ выразительный результатъ, но гости такъ и покинули поле, не забивъ ни одного гола Россіи, но и не пропустивъ ни одного къ себе; общій результатъ такимъ образомъ ничья — 1:1. Россійская команда составила такъ: голкиперъ Матринъ (Москва), бэки: Воронцовъ (Москва), Громовъ (Спб.), хавбэки: Хромовъ (Спб.), Акимовъ (Москва), Лагунскій (Спб.), форварда: Денисовъ, Сысоевъ (Москва), Богемскій (Одесса), Житаревъ, Романовъ (Москва). Вечеромъ состоялся оживленный банкетъ и иностранные гости покинули Москву, предварительно пригласивъ русскую и московскую команды на матчъ въ Христианію".



3 газети "Московские ведомости" 6.09.1913 р.





УЧАСТЬ У ДЕРЖАВНИХ СТРУКТУРАХ І ЗМАГАННЯХ

Наведемо ж обов'язково і гарний протокол цього історичного для українського футболу матчу:

Протокол матчу:



Міжнародний товариський матч.



збірна Російської імперії – збірна Норвегіїн – 1:1 (1:1)

1 (14 за н.ст.) вересня 1913 р., м.Москва, поле "Замоскворецкаго клуба спорта", у другому таймі постійний дощ, 8 (або біля 6) тис. глядачів.

Російська імперія (померанчові сорочки, блакитні брючки): **Матрін** (Москва) – **Громов** (СПб), **Воронцов** (к, Москва) – **Хромов** (СПб), **Акімов** (Москва), **Лагунов** (СПб) – **Денисов** (Москва), **Сисоєв** (Москва), **Богемський** (Одеса), **Житарєв** (Москва), **Романов** (Москва)

Норвегія (білі сорочки, блакитні брючки): **Омодт** – **М.Андерсен**, **Бьєркхольт** (к) – **В.Хансен**, **Халльберг**, **Г.Андерсен** – **Б.Хансен**, **Лаурітсен**, **Рууд**, **Педерсен**, **Хелльсен**

Суддя: **О.Шульц** (Російська імперія), **бокові** – **П.Андерсен** (Норвегія) і **Савостьянов** (Російська імперія)

Голи: 0:1 – **Лаурітсен** (30 хв.), 1:1 – **Сисоєв** (40 хв.).

Серед запасних у цьому матчі були: росіяни - **Воздвиженський**, **Караков**, **М.Смірнов**, **Троїцький**, **Бутусов**, **Л.Смірнов** і норвежці - **А.Андерсен**, **Хеллан**, **П.Андерсен**

Норвегія—Росія.				
Поле З. К. С., 1-го септября въ 4 часа дня.				
Составъ командъ.				
Норвегія.				
		Омодт. (Ларвігъ.)		
	А. Андерсенъ. (Ларвігъ.)		Віерноальт (капіт.) (Ларвігъ.)	
	В. Гангсентъ. (Ларвігъ.)	Халльбергъ. (Ларвігъ.)	Г. Андерсенъ. (Парегрювъ.)	
Б. Гансентъ. (Ларвігъ.)	Рюдъ. (Ларвігъ.)	Лаурітсень. (Христіанія.)	Педерсень. (Парегрювъ.)	Хелльсень. (Ларвігъ.)
Рефери А. Н. Шульцъ.				
Денисовъ. (Москва.)	Житаревъ. (Москва.)	Богемскій. (Одесса.)	Сисоєвъ. (Москва.)	М. Смірновъ. (Москва.)
	Воздвиженскій. (Москва.)	Хромовъ. (СПб.)	Акімовъ. (Москва.)	
	Воронцовъ. (Москва.)	Громовъ. (СПб.)		
Росія.				
		Д. Матрінъ. (Москва.)		
Знаменця: Норвегія—Хелланъ (Парегрювъ.), А. Андерсенъ (Ларвігъ), Г. Андерсенъ (Ларвігъ). Росія—Мартыновъ, Машинъ (Оба Москва), Бутусовъ (СПб.), Караковъ (СПб.), Троїцьскій, Романовъ. Д. Смірновъ (всѣ Москва).				
Цвѣта: Норвегія—бѣлыя рубашкы и борто, голубыя брючки. Росія—оранжевыя рубашкы, голубыя брючки.				

З журналу "Къ спорту!" №30 за 8.09.1913 р. (один з перших відомих протоколів матчу в пресі)

А також прикладемо й інформацію про першого футболіста з теренів України, який був удостоєний участі в офіційному матчі збірної Російської імперії:

Пізнавальна інформація:

БОГЕМСЬКИЙ Григорій Григорович – відомий одеський футболіст (нападаючий).

Народився 1895 р. в м. Одесі (Російська імперія, нині Україна) – помер 1957 р. у м. Празі (Чехословаччина, нині Чехія).

У футбол почав грати 1909 р. в Одесі в одній з клубних команд "Вега", потім у одеських командах: 1911 р. - "Вега", у 1912-14 рр. - "Спортинг-клубъ", у 1917-19 рр. - "Российское общество спорта". 1920 р. емігрував у Болгарію, потім переїхав до Чехословаччини, де грав у празьких командах "Русь" у 1923 р. і "Вікторія-Жижков" у 1924-27 рр.

Грав за збірну Російської імперії 1913 р. (1 матч), за збірну Одеси у 1911-19 рр. Учасник чемпіонату Російської імперії 1913 р.

Досягнення: чемпіон Російської імперії 1913 р. (неофіційний), чемпіон Одеси 1913/14 рр., третій призер Одеси 1912/13 рр., чемпіон Чехословаччини серед студентів 1923 рр..

Був неодноразовим чемпіоном Одеси з бігу на короткі та середні дистанції, в стрибках у висоту.





До того в журналі "Къ спорту!" №30 за 8 вересня 1913 року було наведено й фото усіх гравців збірної команди Російської імперії з одеситом Г.Богемським в тому числі (третій праворуч):



Збірна Російської імперії в матчі зі збірною Норвегії 1.09.1913 р. (з журналу "Къ спорту!" №30 за 8.09.1913 р.)

Вже 1914 року, як відомо з журналу "Къ спорту!" №24 за 22 червня, петербурзька газета "Вечернее Время" інформувала своїх читачів, що "Петербуржская футбольная лига" у визначений ВФС термін не записалася на участь в чемпіонаті імперії цього року і виявляється через те, що не отримала запрошення (в свою чергу москвичі завіряли, що таке запрошення було надіслане поштою). І, як було вже вказано вище з наведенням ілюстрації, через місяць на спробу москвичів створити свою збірну команду Російської імперії петербуржці в своїй газеті "Футболисть" №19 за 19 липня (за тиждень до початку першої світової війни) опублікували свій склад збірної імперії, до складу якої потрапили воротар Оттен з Києва, та форварди Ретінов з Харкова, Богемський та Злочевський з Одеси.

Про киянина Оттена та одесита Богемського мова вже тут велася, а от двох інших кандидатів належить гідно представити. Одесит **Олександр Злочевський** був в той час добре відомим форвардом і інформація про нього наведена в багатьох футбольних виданнях.

А от щодо харків'янина Ретінова (наведено лише прізвище, без імені) відомо, що їх було двоє - брати Сергій і Георгій - досить відомі харківські футболісти саме середини 10-х років минулого століття. Сергій був півсереднім у нападі, а Георгій - крайнім. До речі їх батьком був засновник харківського спортивного товариства "Маяк" - відомий футбольний функціонер Митрофан Іванович Ретінов. З пропозиції петербуржців залучити харків'янина Ретінова на місце півсереднього форварда в збірній, можна зробити висновок, що мався на увазі саме **Сергій Ретінов**. На жаль, інформації про нього замало, в усякому разі серед відомих харківських "зірок футболу" тих часів він не значиться.

А ось повну інформацію про О.П.Злочевського прикладаємо в досить повному обсязі:



Олександр Злочевський



Сергій Ретінов





УЧАСТЬ У ДЕРЖАВНИХ СТРУКТУРАХ І ЗМАГАННЯХ

Пізнавальна інформація:

ЗЛОЧЕВСЬКИЙ Олександр Петрович – відомий одеський футболіст (нападаючий), спорторганізатор.

Народився 17 (29) березня 1895 р. в м. Одесі (Російська імперія, нині Україна) – помер 13 квітня 1957 р. теж у м. Одесі (СРСР).

У футбол почав грати 1908 р. в Одесі в команді "Черное море", потім у одеських командах: 1910 р. - "Спортивный кружок Новороссийский" Одеса, у 1911-12 рр. - "Вега" Одеса, у 1913-14 рр. - ШКС (Шереметьевский кружок спорта) Одеса, у 1917-23 рр. - "Российское общество спорта" Одеса, у 1924-30 рр. - "Кожтрест" Одеса.

Грав за збірну Одеси у 1913-30 рр. Учасник чемпіонатів Російської імперії 1912 і 1913 рр. Учасник переможного міжнародного матчу з "Фенербахче" Стамбул (Туреччина) у 1914 р. і матчу збірних Одеси та Туреччини 1924 р.

Кандидат у збірну Російської імперії 1914 р.

Досягнення: чемпіон Російської імперії 1913 р., неодноразовий чемпіон Одеси.

По закінченню футбольної кар'єри приймав активну участь в роботі багатьох міських спортивних і футбольних організацій. Учасник першої та другої світових війн, кавалер декількох бойових нагород.

З 1979 р. в Одесі серед юнацьких команд розігрується приз пам'яті О.Злочевського.

А тепер ще безпосередньо до розгляду цього питання - енциклопедичний довідник "Российский футбол за 100 лет" 1997 року видання надає інформацію про наявність ще одного кандидата того ж 1914 року до збірної Російської імперії - одеського нападаючого Юліана Дихно. Звідки це видання отримало таку інформацію - невідомо і тому він нами не розглядається.

Таким чином, лише п'ятеро українських футболістів мають в тій чи іншій мірі безпосереднє відношення до збірної Російської імперії. Одеський форвард Г.Богемський провів один офіційний міжнародний матч, київський воротар В.Оттен приймав участь в одному контрольному матчі, а форварди одесит О.Злочевський і харків'янин С.Ретівов були неофіційними кандидатами до цієї збірної. Ще один киянин І.Єгоров також провів один офіційний міжнародний матч, але ще коли він був мешканцем Санкт-Петербургу.



Вболівальники Російської імперії 10-х років XX ст..





У РЕГІОНАЛЬНИХ ФУТБОЛЬНИХ СТРУКТУРАХ ПІВДНЯ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

"Футболь-лига Донецького басейна"

1912 року через те, що селища Донецького басейну в ті часи були малонаселеними й мали на своїх територіях невелику кількість підприємств, клуби або осередки не мали можливості проводити самостійні селищні чемпіонати, тобто, як кажуть, "не могли варитися в собственном соку", бо майже в усіх селищах Донбасу було тільки по одному спортивному товариству. До того ж командам дуже скоро просто набридло проводити лише товариські матчі поміж собою. Тому вже весною 1913 року за ініціативою краматорського КСО (за іншою інформацією за ініціативою Дружківки - **Примітка автора**) усі ці товариства вирішили створити свій Союз, об'єднавшись в **"Футболь-лигу Донецького басейна"**. Ініціатором її створення був голова "Краматорського Спортивного Общества" австрієць **Карл Йосипович Вюрфель**. Є інформація, що начебто установчі збори цього Союзу були проведені у Костянтинівці **31 березня (13 квітня) 1913 року**. Таким чином, була створена перша й єдина в Російській імперії регіональна футбольна ліга. І саме на цих зборах ще й обговорювалося проведення першого чемпіонату цього регіону.

Ось як про ці події наведено в Санкт-Петербурзькому журналі "Русский спорт" №52 за 1912 рік:

Пізнавальна інформація:

“ФУТЬ-БОЛЬ. Футь-боль вь Донецкомъ бассейнь. Ст. Краматорская южн. жел. дор.

...Чтобы нѣсколько урегулировать взаимоотношенія между командами Донецкаго бассейна и ввести большій порядокъ въ состязанія, по инициативѣ Дружковки предложено вь 1913 году учредить футъ-боль-лигу Донецкаго бассейна, вь которую бы вошли по возможности всѣ местныя команды (ихъ свыше 12) и организовать розыгрышъ переходящаго кубка Донецкаго бассейна. То и другое собраніемъ представителей нѣсколькихъ футбольныхъ командъ, съехавшихся вь Дружковкѣ, поручено осуществить Краматорскому спортивному о-ву...".

Треба зазначити, що до складу цього Союзу 1913 року увійшло 4 члени - спортивні осередки: Краматорської (КСО - "Краматорское спортивное общество"), Юзівки (ЮСО - "Юзовское спортивное общество", Дружківки (ДКЛФИ - "Дружковский кружокъ любителей футбольной игры") та Костянтинівки (КОС - Константиновское общество "Спорт"). Є ще, на жаль, документально нічим не підтверджена, інформація й про п'ятого фігуранта цього об'єднання - спортивний осередок Макіївки. Чому саме ці селища поєдналися? Однозначно через те, що усі вони розташовувалися на одній залізничній гілці, а це в значній мірі вирішувало транспортну проблему.

Штаб-квартира "Футболь-лиги Донецького басейна" розміщалася у Краматорській. Головою ліги було обрано інженера металургійного заводу Донецького товариства в Дружківці п.**Дреймана** (від ДКЛФИ, інколи прізвище вказується як Дреймор - **Примітка автора**), секретарем - п.**Тамбо** (КСО) і членами комітету ліги - п.**Гіллеспі** (ЮСО) і п.**Попсена** (КОС).

Саме цим комітетом ліги й були розроблені правила проведення чисто свого турніру - Кубка Донецького басейну (надалі - Кубка Донбасу - **Примітка автора**). Сам приз було придбано за рахунок внесків усіх членів ліги.

Цікавий факт:

Щодо п.Дреймана - голови "Футболь-лиги Донецького басейна", то в Інтернеті знайдена інформація (<https://ok.ru/vseodonets/topic/64380621316180>) від краєзнавця, директора музею історії Дружківського машзаводу Світлани Валер'янівни Кривоносової, в якій пояснено, що ім'я цієї людини **"кануло в Лету. В архивах машзавода, ставших богатым достоянием музея, упоминается лишь фамилия человека, явившегося, по сути, зачинателем профессионального футбола в регионе. Но полных данных об этом незаурядном человеке отчего-то не сохранилось. - Хотя есть сведения о доме семей инженеров Дреймана и Дешко в поселке, когда был построен и где находился... Кстати, после революции Дрейман не эмигрировал и остался на заводе. А осенью 1917 года даже вошел в состав поселкового исполкома... он курировал проблемы экономики, например, заказы для завода, остановившегося из-за революции, а также проект строительства технического училища... именно под его руководством команда Дружковки в 1923 году стала чемпионом Донбасса..."**





У СТРУКТУРАХ І ЗМАГАННЯХ ДЕРЖАВНОГО РІВНЯ

Більш детально про ці події було надруковано в газеті "Бахмутская копейка" (м.Бахмут) №121 за 20 серпня 1913 року на третій сторінці:

Підтвердження викладеного:

"Футбол в лиге Донецкого бассейна. В 1913 году по инициативе Краматорского Спортивного общества была учреждена футбольная лига (Союз) Донецкого бассейна, со специально выработанными правилами. Предложение о вступлении в лигу получил и Бахмутский спортивный кружок, но, к сожалению, в этом году вступить не мог, ибо некоторые условия лиги были не подходящи. Лигу же образовали в 4 спортивных обществах: Краматорское, Юзовское (Спортивные общества), Константиновское общество "Спорт" и Дружковский кружок любителей футбольной игры. Матчи разыгрываются по заранее составленному на весь сезон календарю. За выигранную игру лига записывает команде 2 очка, за ничью по одному очку каждой команде, а за проигрыш - 0. Комитет лиги находится в Краматорской и состоит из 4-х членов, по одному из каждого общества. Председателем состоит г.Дреймор (ДКЛФИ), секретарем г.Тамбо (КСО), членами комитета г.Гилеспи (ЮСО) и г.Попсен (КОС). Цель лиги - объединение футбольных организаций для выяснения первенства команды, а также развития футбольного спорта. С этой целью назначен переходящий приз - серебряный кубок, стоимостью около 200 рублей. Команда, получившая наибольшее число очков в течение первых трех сезонов, получает кубок в собственность... **Мичь.**"

Спирних питань при розробці регламенту розіграшу Кубка Донбасу не виникало - його було вирішено провести по круговій системі. А ось щодо матчу-реваншу або з вибуванням трохи посперечалися й віддали перевагу більш демократичній схемі.

Перший матч I-го розіграшу Кубка Донбасу відбувся 21 квітня (4 травня за новим стилем) в Краматорській, де зустрілася місцева КСО з юзівською ЮСО - перемогли гості з рахунком 1:0.

Ось що писав київський журнал "Красота и сила" №11 за 2.06.1913 року про цей матч: **"...21 апреля юзовка играла на стадионе Краматоровской и выиграла 1:0..."**. Відомі склади команд в цьому матчі: КСО: Кожелуг - Либіш, Лепнек - Шмідт, Тамбс, Бруннер - Сакович, Казимірський, Фукс, Гагалик, Вирва; . ЮСО: Джеймс - Гіллеспі, Мармазов - Ревільон, Масленников, Афонський - Лоз, Кін, Маргшталлер, Грищенко, Нестеров.

Маючи такий досить гарний матеріал про перший матч першого розіграшу Кубка Донбасу, гріх не створити протокол цього матчу:

Протокол матчу:

Перший матч I-го розіграшу Кубка Донбасу 1913 року

"Краматорское спортивное общество" - "Юзовское спортивное общество" - 0:1 (...)

21 квітня (4 травня за н.ст) 1913 р., м.Краматорська, спортмайданчик КСО.

КСО: Кожелуг - Либіш, Лепнек - Шмідт, Тамбс, Бруннер - Сакович, Казимірський, Фукс, Гагалик, Вирва.

ЮСО: Джеймс - Гіллеспі, Мармазов - Ревільон, Масленников, Афонський - Лоз, Кін, Маргшталлер, Грищенко, Нестеров

Арбітр: ... ?

Голи: 0:1 - ... ?

Збереглося наведене тут чудове фото з зображенням команд Юзівки та Краматорської в матчі 1913 року, на якому в руках гравця юзівської команди Кубок Донбасу. В багатьох виданнях вказано, що це фото після якогось особливого товариського матчу, запровадженого на честь перемоги ЮСО в першому розіграші Кубка Донецького басейну, а в деяких виданнях так взагалі вказано, що цей матч був проведений на честь дворазового чемпіонства Юзівки і начебто грала в цьому матчі з командою ЮСО Юзівка якась міфічна збірна Дружковки, Краматорської та Костянтинівки. І це без жодного документального підтвердження такого визначного матчу. Чого тільки не вигадують наші славні журналісти-репортери заради прославлення своїх улюбленців з Донецька, особливо коли такі вигадки знаходять фінансову підтримку, а може й замовлені, "хазяями" сучасних клубів. Та, насправді, на цьому фото зображені команди ЮСО та КСО перед першим матчем першого розіграшу Кубка Донбасу 1913 року в Краматорській 21 квітня, на якому був і проанонсований сам приз, за який велася боротьба в цьому турнірі. До речі, на цьому фото, крім вказаного, ще можна побачити й одного з перших засновників "Футболь-лиги Донецького басейна", а саме першого голову цього Союзу п.Дреймана - він зображений крайнім зліва, в кепі.





Команди Юзівки (в смугастих сорочках) та Краматорської (стоять) в першому матчі розіграшу Кубка Донбасу 21 квітня 1913 року (почесний приз цього турніру - срібний кубок у руках одного з гравців Юзівки, крайній зліва - п.Дрейман)

Про весняні матчі цього першого розіграшу Кубка Донбасу було викладено в тій же газеті "Бахмутская копейка" №121 за 20 серпня 1913 року і цей звіт слід тут обов'язково навести:

Підтвердження викладеного:

“Футбол в лиге Донецкого бассейна. ...Весенние матчи дали следующие результаты: Дружковка - Константиновка имели 2 матча: первый 9:0 в пользу Дружковки, второй 3:3 (ничья). Дружковка - Краматорская 1 матч 0:0. Дружковка - Юзовка 1 матч, 3:2 (или 2:1) в пользу Юзовки. Краматорская - Константиновка 2 матча: 1-ый 6:1 в пользу Краматорской, 2-ой 3:2 в пользу Константиновки. Краматорская - Юзовка 1 матч, 1:0 в пользу Юзовки. Итак, пока Юзовка занимает 1-ое место, имея за 3 матча 4 очка; Дружковка - 2-ое место за 4 матча 4 очка, а Краматорск - Константиновка за 4 матча по 3 очка каждая. Кандидатами в сезоне 1913 года на кубок является Юзовка, которая вероятно его получит. Бахмут, играя вне лиги по ее правилам, за 4 матча должен получить 2 очка. 18 августа в Константиновке состоялся лиговый матч с Юзовкой и с этого числа начинается розыгрыш осенних матчей для окончательного выяснения первенства... **Мичь.”**

Тут є можливість навести й загальний результат розіграшу Кубка Донбасу 1913 року після проведення вже й осінніх матчів, і все це завдяки ще одній нотатці, викладеній знову ж у газеті "Бахмутская копейка" №156 за 4 жовтня 1913 року на другій сторінці:

Підтвердження викладеного:

“Футбол в лиге Донецкого бассейна. Итак закончился розыгрыш лиговых матчей по календарю в сезоне 1913 года. Первенство лиги Донецкого бассейна и переходящий кубок ее достались, как и следовало ожидать, Юзовке (ЮСО). Юзовка не проиграла ни одного матча и лишь один сыграла в ничью, за что и получила наибольшее число очков - 11. Второе место заняла Дружковка, имеющая 7 очков. Краматорская и Константиновка по 3, по чему одновременно заняли третье и четвертое места **Футболист”.**

Цікаво, що за підсумками цього розіграшу було проведено 9 матчів з визначенням переможця та 6 нічийних, а голів було забито в ворота майже півсотні - 49. До того ж в той час краща за іншу команда при однаковій кількості набраних очок ще не визначалася за співвідношенням забитих і пропущених м'ячів або за більшим числом забитих м'ячів, інакше б третє місце записали б за Краматорською.





У СТРУКТУРАХ І ЗМАГАННЯХ ДЕРЖАВНОГО РІВНЯ

Підсумки першого розіграшу Кубка Донбасу Футбольної ліги Донецького басейну 1913 року

місця	команди	1	2	3	4	в	н	п	м'ячі	о
1	ЮСО (Юзівка)		2:1	4:0	2:1	5	1	0	12:3	11
2	ДКЛФИ (Дружківка)	1:1		4:3	9:0	2	3	1	18:9	7
3	КСО (Краматорська)	0:1	0:0		6:1	1	1	4	11:13	3
4	КОС (Костянтинівка)	0:2	3:3	3:2		1	1	4	8:24	3

Відомі ще декілька дат проведення матчів I-го розіграшу Кубка Донбасу: у весняних матчах - 28 квітня юзівська команда вдома перемогла команду Дружковки - 2:1 (в складі дружківської команди грало троє бельгійців, але інші усі були місцевими), 5 травня дружківська команда вдома перемогла команду Костянтинівки - 9:0 (7:0), 11 травня юзівська команда вдома обіграла команду з Дружківки - 2:1 (за юзівку грало 9 англійців і тільки двоє місцевих - К.Масленников і Г.Мармазов, а за Дружківку - 8 місцевих гравців і троє бельгійців); в осінніх матчах - 18 серпня костянтинівська команда програла вдома команді Юзівки - 0:2.

Відомий також і склад команди **"Краматорское спортивное общество"** в цьому турнірі: воротарі - Гурський та Кожелуг; захисники - Шмідт, Лепнек і Дидьє, півзахисники - Фукс, Вирва та Сухомлинов; нападаючі - Томбс, Казімирський, Сакович, Гагалік, Брунер, Грунте, Лібіш і Вюрфель.

Наступного 1914 року у другому розіграші Кубка Донбасу виявила бажання прийняти участь ще й команда Софіївки (яку зарахували начебто замість вибувшої Макіївки), а до того ж ще й передбачалася ймовірна участь команд Бахмута, Єнакієво та маріупольських "Нікополя" і "Русского Провиданса", хоча ще в травні ці 4 спортивні осередки до "Футболь-лиги Донецького басейна" так і не вступили (напевно все ж з причини транспортних проблем), тому їх прийняття до ліги Донбасу було перенесено на наступний рік. Зверніть увагу, що вже з квітня проводилися календарні матчі турніру, а намір залучення до участі у ньому інших учасників не заперечувався. Ось як про це та перші матчі писав Санкт-Петербурзький журнал "Русский спорт" за 25 травня 1914 року на сторінці 10:

Пізнавальна інформація:

Футболь-лига Донецького басейна. Вь составь футболь-лиги Донецького басейна входят слѣд. команды: "Юзовка", "Дружковка", "Краматорская", "Константиновка" и "Софіївка". Предполагается вступление вь лигу еще 4-хь команд: - "Бахмутъ", "Никополь", "Енакієво" и "Русскій Провидансъ". Съ апрѣля начались календарные матчи на переходящій призъ футболь-лиги. 20 апрѣля "Юзовка" победила "Дружковку" со счетом 5:2. 27 апрѣля "Юзовка" выиграла у "Краматорской" 7:1. 4 мая "Дружковка" выиграла у Краматорской 4:2. "Константиновка" победила "Софіївку" со счетомъ 5:1".

Далі в цьому ж журналі наведений звіт про вже другий матч 11 травня між Юзівкою та Краматорською:

Пізнавальна інформація:

"Матч Юзовка - Краматорская. 11 мая на полѣ Краматорскаго спортивнаго о-ва вь Краматорской (Донецького басейна) состоялся реваншный матчъ съ командой Юзовки на переходящій кубокъ лиги Донецького басейна. Команда Юзовки считается самой сильной вь лигѣ и потому неудивительно, что она и на этотъ разъ одержала побѣду над краматорцами со счетом 2:1. Первый матчъ съ этой же командой Юзовка выиграла при счетѣ 7:1.

Команды играли вь слѣд. составѣ:

Юзовка: голкиперъ - Локсли, беки - Линтеръ и Доре, хавбеки - Головешко, Мармазов и Масленниковъ, форварды - Маркшталеръ, Поповъ, Картрайнъ, Грищенко и Сафроновъ.

Краматорская: голкиперъ - Мосягинъ, беки - Ружичка и Иваненко, хавбеки - Томасъ, Табсъ и Либишъ, форварды - Саковичъ, Фуксъ, Гаталікъ, Казимирскій, Шенфельдъ".

Завдяки цьому звіту є можливість наведення ще одного протоколу матчу між тими ж командами, але вже в другому розіграші Кубка Донбасу:



ПЕРШІ КРОКИ ФУТБОЛУ УКРАЇНИ



Протокол матчу: Один з матчів II-го розіграшу Кубка Донбасу 1914 року

"Краматорское спортивное общество" - "Юзовское спортивное общество" - 1:2 (...)

11 (24 за н.ст) травня 1914 р., м.Краматорська, спортмайданчик КСО.

КСО: Мосягін - Ружичка, Іваненко - Томас, Табс, Либіш - Сакович, Фукс, Гаталік, Казимірський, Шенфельд

ЮСО: Локслі - Лінтер, Доре - Головешко, Мармазов, Масленников - Маркшталер, Попов, Картрайн, Грищенко, Сафронов.

Арбітр: ... ?

Голи: ... ?

Команди-учасниці провели усі весняні матчі за календарем (це про усі першого кола та по одному-двох з другого кола (на жаль не всі результати відомі), але через початок першої світової війни II-ий розіграш Кубка Донбасу завершити не вдалося. Після весняного сезону загальні результати матчів і становище команд надрукував той же журнал "Русській спортъ" за 20 липня 1914 року на сторінці 10.

Результати матчів другого незавершеного розіграшу Кубка Донбасу 1914 року

місця	команди	1	2	3	4	5	в	н	п	м'ячі	о
1	КОС (Костянтинівка)					5:1	4	0	1		8
2	ДКЛФИ (Дружківка)	1:0			4:2		4	0	1		8
3	ЮСО (Юзівка)	:-+	5:2		7:1		3	0	2		6
4	КСО (Краматорська)	:-+		1:2			2	0	4		4
5	Команда Софіївки						0	0	5		0

Примітка: Невідомі результати багатьох проведених весняних матчів

Таким чином, відомі дати проведення матчів:

20 квітня "Юзівка" - "Дружківка" - 5:2;

27 квітня "Юзівка" - "Краматорська" - 7:1;

4 травня "Дружківка" - "Краматорська" - 4:2;

11 травня "Юзівка" - "Краматорська" - 2:1.

29 червня "Дружківка" - "Костянтинівка" - 1:0

Цікаво, що лідери цього турніру зіграли між собою один матч і у Дружківці 29 червня перемогли хазяї (1:0). Ось як пише про це той же "Русській спортъ":

"...Матчъ между этими командами былъ очень интересень и долгое время не давалъ никакого результата; лиш за 15 минутъ до конца второго хав-тайма Дружковке удалось с корнера забить Константовке голъ, чемъ матчъ и закончился..."

Відоме фото після одного з переможних матчів КЛФИ Дружківка з КСО Краматорська, на якому футболісти Дружківки у білій формі.



Після матчу команд Дружківки (білі) та Краматорської (полосаті) за Кубок Донбасу 1914 року



ПЕРШІ КРОКИ ФУТБОЛУ УКРАЇНИ



- А так как последний решительный матч результата не дал, то был назначен повторный матч, привлекая публики около 1000 человек. Бердянск - Таганрог 2:1. Таким образом, Кубок 1912 года и Первенство, выиграла команда города Бердянска с одной ничьей. Второе место заняла команда Таганрога и третье - города Мариуполя".

До того ж змагання 1912 року проводилися по двом групам: "А" - для перших команд і "Б" - для других. До речі, до групи "Б" цього року були долучені перші збірні команди Олександрівська (нині Запоріжжя), Генічеська та навіть Новочеркаська, який портовим городом ніколи не був.

Результати в групі "А" зведені в таблиці:

Таблиця турніру на Кубок К.С.Левіна 1912 р. по групі "А"
(Феодосія , липень 1912 р.)

місяця	команди	1	2	3	4	6	в	н	п	м'ячі	о
1	Бердянськ		3:3	3:0	6:1	13:0	3	1	0	25:4	7
2	Таганрог	3:3		2:2	8:3	7:2	2	2	0	20:10	6
3	Маріуполь	0:3	2:2		8:3	7:0	2	1	1	17:7	5
4	Феодосія	1:6	3:8	3:8		4:1	1	0	3	11:23	2
5	Керч	0:13	2:7	0:7	1:4		0	0	4	3:31	0

Наведемо й відомі результати ще й групи "Б", змагання в якій проводилися за олімпійською системою ("на вылет"):

Чвертьфінали: **Феодосія-2 - Керч-2 - 4:1**
Бердянськ-2 - Олександрівськ-1 - 6:3
Таганрог-2 - Генічеськ-1 - 12:1
Маріуполь-2 - Новочеркаськ-1 - 7:4

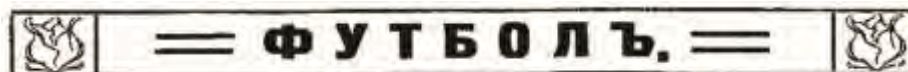
Півфінали: **Феодосія-2 - Бердянськ-2 - 3:1**
Таганрог-2 - Маріуполь-2 - 8:7

Фінал: **Таганрог -2 - Феодосія-2 - 2:1**

До того ж, ця ліга вже 1914 року після початку першої світової війни розпалася. Саме тому команди Маріуполя "Никополь" і "Русській Провидансь" подали заявку на вступ до "Футболь-лиги Донецького басейна", хоча перша світова війна перешкодила й цьому. Чому саме до донецької, а не до катеринославської, адже Маріуполь в ті часи входив до Катеринославської губернії - це залишається загадкою.



Майже уся існуюча інформація про цю лігу та її членів запозичена з брошури маріупольського футбольного історика та статистика Олександра Бояренка "На заре футболу Приазов'я. Ліга портових городів", виданій ним 2008 року, але й дещо доповнена інформацією з книги "Летопись крымского футбола" (упорядники Б.Балаян, А.Мутьєв і Є.Сапожніков), виданої вже 2018 року..





СПРОБИ СТВОРЕННЯ "ЮЖНО-РУССКАГО ФУТБОЛЬНОГО СОЮЗА"

Як вже про це було багато вказано, на теренах сучасної України на початку минулого століття футбол робив свої перші кроки. Якщо на західних українських землях, що в ті часи входили до Австро-Угорської імперії, вже був приклад існування навіть футбольного союзу, то на іншій частині українських земель, що належали Російській імперії, тільки почали у великих містах створюватися міські футбольні ліги. Першими були Одеська та Київська, які на початку 1912 року були серед засновників "Всеросійського Футбольного Союзу" (ВФС). Цього ж року до нього були залучені Харківська ліга та Миколаївський футбольний клуб. А роком пізніше в ранзі кандидата ще й Юзівське спортивне товариство. Та українські міські ліги свого незалежного футбольного союзу, звичайно, тоді і не мріяли створити.

Але було б некоректно вважати, що в ті часи на теренах України ще не робились якісь кроки на шляху до деякої самостійності на рівні спортивних організацій так званого "Півдня Російської імперії". Для прикладу оберемо хоча б Київ. Тут 12 грудня 1912 року був заснований орган на губернському рівні у вигляді "Секції фізического виховання, спорта и охоты", головою якої був відомий в ті часи в Російській імперії спортивний діяч О.К.Анохін. Ця секція була розділена на три підсекції. Головою підсекції фізичного виховання був В.К.Крамаренко, головою підсекції спорту - К.О.Клечинський. Але після проведення Першої Російської Олімпіади 1913 року в Києві цю губернську організацію ліквідували. Як свідчать документи, **"12 іюня состоялось ликвидационное заседание секции физического воспитания, спорта и охоты. Вь виду окончанія всехъ организационныхъ работъ секція постановила прекратить свою деятельность"** (див. газету "Кіевлянинъ" №163 за 15.06.1913 р.). Але є цікава інформація, що на одному з багатьох своїх засіданнях в цій секції вирішувалися й питання проведення розіграшів першостей не тільки Російської імперії в цілому, але й Південно-Західного краю з різних видів спорту й, до того, ще й навіть і проведення міжнародних Олімпійських ігор. А так як серед видів спорту футбол в ті часи займав вже одне з перших місць, то, звісно, мова обов'язково велась і про проведення першості з футболу на півдня імперії.

Однак ще до початку змагань Першої Російської Олімпіади в Києві було створено нове "Общество содействия физическому развитию и спорту", статут якого був зареєстрований 14 серпня 1913 року. А вже після закінчення Олімпіади 10 вересня відбулося організаційне зібрання, на якому було обрано Правління цього товариства. Головою товариства було обрано голову Київської Думи І.М.Дьякова, а віце-головою Є.Ф.Гарніч-Гарницького. До складу Правління увійшов і О.К.Анохін. Мета цього товариства була чітко вказана у його статуті й там же було зазначено про район, який охоплювала його діяльність - південь Російської імперії. Підтвердженням цього є §1 статуту цього товариства: **"Кіевское Общество содействия физическому развитию учреждается вь городе Кіеве сь целью объединенія лицъ, сочувствующихъ идее физического развития и для предоставления своимъ членамъ возможности пользоваться различными физическими упражнениями и всевозможными видами спорта... Районъ деятельности Общества распространяется на Юго-Западный Край"**. А в §2 вказувалося що **"Для достижения... цели Обществу, сь соблюденіемъ установленныхъ вь законодательномъ или административномъ порядке положеній и правилъ, предоставляется: ...открывать... спортивне поля, устраивать различные состязанія..."** (згідно з матеріалами Центрального Державного історичного архіву України - фонд №442, опис №636, справа №647, ч.9, аркуші 1263-1271).. Таким чином, влада намагалася спортивну діяльність у місті, а також і взагалі на території України підпорядкувати єдиному керівництву (щось подібне до Рад фізичної культури та спорту вже в радянські часи - Примітка автора). Тобто підгрунття до створення не тільки загального керівного органу щодо взагалі фізичної культури й спорту, але ще окремо й футболу, вже в ті часи існувало.

А якщо вести розмову конкретно щодо футболу, то після проведення першого чемпіонату Російської імперії висновки, які були зроблені, свідчили про те, що коли навіть при п'яти учасниках виникали великі проблеми з організації чемпіонату, то при збільшенні числа учасників потрібно було вживати якісь заходи. І тому при подачі заявок на участь у другому чемпіонаті Російської імперії вже команд 13 міст "Всеросійський Футбольний Союз" (ВФС) одразу приймає рішення про створення двох зон - північної та південної.

Проведення першості Півдня Російської імперії було доручено Харківській футбольній лізі. Але те, що сталося під її безпосереднім керівництвом і що призвело до анулювання результатів чемпіонату, не могло задовольняти керівників ВФС. До того ж число міст, які бажали стати учасниками вже третього чемпіонату 1914 року саме на півдні значно збільшилося - намічалось 12 команд. Тому у ВФС при зміні його керівництва





З газети "Московскія вѣдомости" №291 за 18.12.1913 р.

замислилися щодо створення окремого керівного органу на Півдні (тобто в Україні або, якщо когось це не задовольняє, то в Малоросії та Новоросії). І коли на черговому з'їзді ВФС в середині грудня 1913 року, як свідчить інформація з статті О.П.Вешке "Южно-Русская футбольная лига" в журналі "Русский спорт" №4 вже за 26 січня 1914 року (повний текст статті наведений нижче - Примітка автора) **"быль поднять по инициативе Киевской футболь-лиги, вопрос о желательности образования союза южных городов с целью внести порядок въ футбольную жизнь юга России"**, то як свідчить вже інформація з нарису "Всероссийський футбольний союз" в рубриці "Спорт" газети "Московскія вѣдомости" №291 за 18 грудня **"правление решило открыть подотделъ союза для южных городов с правленіем въ Кіеве"**. Саме на цей керівний орган покладалося проведення першості півдня Російської імперії. На той час вже були відомі перші його члени, а саме - крім Одеси, Києва, Харкова і Миколаєва, ще й точно Херсон, Юзівка, Ростов-на-Дону, Севастополь і Сімферополь.

Одразу ж вже на 27 грудня в Києві були призначені збори представників півдня Російської імперії, які повинні були бути погоджувального змісту. Та, напевно ж, зібрати преставників з більшості міст не вдалося, тому, як свідчить та ж стаття в журналі "Русский спорт" №4 вже за 26 січня 1914 р. **"объ этомъ собраніи ровно ничего не было сообщено Всер. Ф.Союзу. Киевск.Ф.Лига, не зная мненій южныхъ футбольныхъ организаций, не могла судить о томъ, насколько созрель югъ для возможности создания особаго отдела"**.

Значна кількість представників футбольних організацій з найбільших українських міст Києва, Харкова, Одеси та Херсону (та начебто й Миколаєва) зібралися **19 січня 1914 року** у Києві. На цих зборах, під головуванням представника Київської футбольної ліги **Миколи Олександровича Тананаєва**,

були присутні: від "Харьковской Футбольной Лиги" - М.О.Ареф'єв, від "Одесской Футбольной Лиги" - Д.Д.Герд, від "Херсонскаго спортивного кружка" М.О.Ходушин та від "Кіевской Футбольной Лиги" - М.О.Тананаєв, В.Ф.Вітачек, В.Б.Оттен, Д.Х.Френк, В.В.Камінський і, як представники "Всероссийскаго Футбольнаго Союза", його голова Георгій Олександрович Дюперрон з Санкт-Петербургу і кандидат в члени правління, киянин Олександр Павлович Вешке.

Як свідчить інформація з нарису "Кієвъ. Създъ представителей спортивныхъ организаций" в московському журналі "Къ спорту!" №4 за 25 січня 1914 року (повний текст наведений тут на ілюстрації - Примітка автора) навіть і не на "зборах", а на "з'їзді" вирішувалися питання організації навіть і не "подотдела", а саме **"союзу"**. До того ж тут вказано, що на з'їзді був представник і Миколаєва, а серед членів союзу вже натякається на Гомель та Чернігів. До того ж чітко проглядається загострення непорозумінь з Харковом, бо з членів виключаються Севастополь, Юзівка та Ростов-на-Дону, тобто **"весь юго-восток, тяготеюцій къ Харькову"**.

На зборах (або з'їзді) було також визначено, що місцем перебування правління союзу є Київ, і в цьому питанні киян підтримали одесити і... харків'яни (?). Також було визначено, що наступні збори (а не з'їзд) представників спорторганізацій відбудеться 2 березня у Харкові й там все вирішиться остаточно.

А наступного дня 26 січня в Москві в іншому журналі "Русский спорт" №4 на сторінках 5-6 побачила світло велика стаття вже самого представника ВФС Олександра Вешке під заголовком **"Южно-Русская футбольная лига"** (тобто ніякий ні "подотдел" і не "союз", а саме "ліга" - Примітка автора), який найдетальніше розписав усе, що коїлося в Києві 19 січня.

Вже з цієї статті видно, що на жаль, Київська футбольна ліга до зборів за такий короткий час, який на це був відведений, не встигла підготувати проекти рішення зборів та статуту створюваного союзу, не кажучи вже





У СТРУКТУРАХ І ЗМАГАННЯХ ДЕРЖАВНОГО РІВНЯ

Київ.

Съездъ представителей спортивныхъ организаций.

Въ воскресенье, 19-го января, въ Киевѣ состоялся съездъ представителей южно-русскихъ спортивныхъ организаций.

На съездъ прибыли представители Харькова, Херсона, Николаева, Одессы, Киева и отъ правления всероссійскаго футбольнаго союза.

Предстояло намѣтить рядъ вопросовъ по организаціи южно-русскаго футбольнаго союза. Важнѣйшій вопросъ—о районѣ дѣятельности союза—получилъ въ докладѣ Киева довольно странное освѣщеніе. Киевляне включили въ районъ дѣйствія союза Гомель, Черниговъ и др. города, лежащіе вокругъ Киева; въ то же время исключены Севастополь, Юзовка и Ростовъ-на-Дону, т. е. весь юго-востокъ, тяготящій къ Харьковѣ.

Районъ опредѣляетъ мѣстопребываніе правленія, Одесса и Херсонъ высказались за Киевъ, киевляне, разумѣется, гопосовали за себя.

Итакъ, этотъ вопросъ можно считать рѣшеннымъ въ отрицательномъ для Харькова смыслѣ (окончательное слово будетъ сказано на собраніи представителей спортивныхъ организаций въ Харьковѣ 2-го марта)

Затѣмъ былъ поставленъ вопросъ о представительствѣ въ правленіи.

Харьковъ, какъ извѣстно, имѣетъ шестнадцать клубовъ, объединенныхъ харьковской футбольной лигой, т. е. столько же, сколько Киевъ и Одесса вмѣстѣ.

Вотъ почему представители этихъ городовъ высказались противъ «посильнаго» представительства, находя болѣе разумнымъ, чтобы каждый городъ имѣлъ не болѣе одного голоса.

Послѣ долгихъ дебатовъ было постановлено: лига, насчитывающая не менѣе трехъ клубовъ, имѣетъ три голоса, а на каждые послѣдующіе три клуба прибавляется еще по одному голосу. Остальные города, не насчитывающіе трехъ клубовъ, имѣютъ одинъ голосъ.

Такимъ образомъ, Харьковъ будетъ имѣть 7 голосовъ, Одесса 4 голоса, Юзовка 1 голосъ. Проектъ устава поручено выработать кievской футбольной лигѣ и доложить 2-го марта общему собранію представителей Южно-русскихъ организаций въ Харьковѣ.

Нарис з журналу "Къ спорту!" №4 за 25.01.1914 р.

про погодження їх з бажаючими долучитися до союзу та, що головне, з правлінням "Всероссійскаго футбольнаго союзу".

Стаття достатньо змістовна й цікава, тому нижче крім ілюстрації загального вигляду цієї статті, текст її наведений майже в повному вигляді з зовсім незначними скороченнями. До того ж, в її тексті синім кольором виділена нова суттєва інформація, якої немає в жодному іншому відомому документі щодо "Южно-Русскаго Футбольнаго Союзу" і на яку потрібно звернути увагу, щоб мати повну й неупереджену інформацію щодо цієї значної історичної події.



З журналу "Русский спортъ" 26.01.1914 г.



Підтвердження викладеного:

ЮЖНО-РУССКАЯ ФУТБОЛЬНАЯ ЛИГА

...На собраніи Всероссійскаго союза въ Москвѣ, въ присутствіи представителей Киева и Харькова гг. В.Каминскаго, Н.Арефьева и представителя Одессы пор.Месснера, былъ поднятъ по инициативѣ Киевской футболь-лиги, вопросъ о желательности образованія союза южныхъ городовъ съ цѣлью внести порядокъ въ футбольную жизнь юга Россіи.

Всерос.Ф.С., обремененный самимъ разнообразнымъ матерьяломъ отъ всѣхъ клубовъ и лигъ всей Россіи, очень медленно разбирался въ грудѣхъ корреспонденціи. Различныя условія существованія и процвѣтанія футбола на сѣверѣ и на югѣ Россіи ставили дѣятелей правленія союза въ невозможность вполне объективно разбираться въ животрепещущихъ проявленіяхъ жизни на югѣ, правильно оцѣнивать ихъ вліяніе на развитіе футбола.

Слѣдствіемъ этого положенія явился, на примѣръ, неудачный розыгрышъ первенства Россіи по футболу, какъ въ 1912, такъ и въ 1913 году, въ которомъ Вс.Ф.С. съ большой готовностью пошелъ навстрѣчу предложенію малоопытной Харьковской футбольной лиги, передавъ ей руководство по розыгрышу первенствъ юга, какъ бы подчеркивая обременительность и невыгодность для себя всей этой серьезной задачи...

...Не вполне одобряла дѣйствія Вс.Ф.С. и Одесская Футб. Лига, энергично поддерживая осуществленіе мысли объ учрежденіи Южно-Русской Футболь-Лиги.

Собраніе представителей юга Россіи было назначено на 27 декабря въ Киевѣ и должно было носить исключительно совѣщательный характеръ, поэтому и объ этомъ собраніи ровно ничего не было сообщено Всер.Ф.Союзу. Киевск. Ф.Лига, не зная мнѣній южныхъ футбольныхъ организаций, не могла судить о томъ, насколько созрѣлъ югъ для возможности созданія **особаго** отдѣла.

Въ московскомъ собраніи союза послѣ обсужденія вопроса, было предложено назначить собраніе на 19 янв., въ присутствіи кого-либо изъ членовъ правленія Союза, близко стоящихъ у дѣла.

Собраніе состоялось 19-го января. Представителями В.Ф.С. были **Г.А.Дюперронъ** и А.П.Вешке.

Представителями были отъ Харьковск.Ф.Л. Н.А.Арефьевъ, отъ Одесской Ф.Л. Джонъ Гердь, от Херсонскаго Спортивнаго Кружка Н.Ходушинъ, отъ Киевской Футб. Лиги Н.Тананаевъ, В.Каминскій, В.Витачекъ, В.Оттенъ и Д.Френкъ.





Предсѣдателемъ собранія былъ избранъ Н.Тананаевъ, секр. – Каминскій.

Всѣ представители, за исключениемъ Х.Ф.Л. предполагали, что на собраніи будутъ **въ окончательной формѣ выработаны всѣ положенія, касающіеся Южно-Русской Лиги**, и лишь для соблюденія формальности представлены на утвержденіе общему Собранію В.Ф.С.

Отчасти потому, что Арефьевъ не былъ уполномоченъ Х.Ф.Л. признавать рѣшенія собранія окончательными, а главнымъ образомъ въ виду того, что Кіевская Футбол. Лига не представила собранію никакихъ соображеній до дня собранія и **не дала проспектовъ устава** и общихъ положеній, не было никакой возможности за нѣсколько часовъ въ окончательной формѣ зафиксировать Южно-Русскую Лигу и было предложено окончательныя детали разработать письменными переговорами.

Главнымъ предметомъ обсужденія явился вопросъ объ отношеніяхъ между Ю.Р.Лигой и В.Ф.Союзомъ, вѣрнѣе, о сфере дѣятельности и компетенціи.

Безусловно рѣшено признать Всер.Союзъ доминирующимъ въ тѣхъ вопросахъ, которые являются принципиальными, главнымъ образомъ въ тѣхъ вопросахъ, въ которыхъ мнѣніе Союза не должно расходиться съ мнѣніемъ всемірной федераціи, и обращаться къ В.Ф.Союзу въ тѣхъ случаяхъ, когда вопросъ желателно передать на рассмотрѣніе высшей инстанціи.

Район дѣятельности будетъ ограниченъ Кіевской, Полтавской, Харьковской, Екатеринославской, Херсонской, Таврической губерніями и Областью Войска Донского. По настоянію представителя Союза, въ виду особыхъ соображеній, должно быть испрошено мнѣніе Всеросс. Футб. Союза по этому вопросу и Временнаго Совѣта по дѣламъ физическаго воспитанія въ Россіи. Желателно, чтобы районъ не былъ чрезмѣрно увеличенъ, иначе теряется смыслъ образованія Ю.-Р.Союза, образуемого только для того, чтобы болѣе равномерно распределить работу и освободить В.Ф.С. отъ тѣхъ мелочныхъ вопросовъ и переписки, которые могутъ быть разрѣшены на мѣстѣ.

Собраніе намѣтило еще слѣдующія задачи Южно-Русскаго Союза:

1. Регулированіе розыгрыша первенствъ юга Россіи (участіе иностранцев).
2. Выборъ побѣдительницы юга (3 иностранца) путемъ розыгрыша ряда матчей, для первенства Россіи.
3. Календарь розыгрыша матчей южной лиги, между членами лиги (клубами и лигами).
4. **Приглашеніе иностранныхъ командъ.**
5. **Сборныя команды юга Россіи.**
6. Коллегія рефери при Южной Лиге.

Вопросъ объ уставѣ, правленіи и представительствѣ въ Всероссийскомъ Союзѣ, вылился въ слѣдующія формы: предполагается, что на общемъ собраніи Юга Россіи будутъ имѣть: 1 клубъ - 1 голосъ, 2 клуба - 2 голоса, 3 клуба - 3 голоса и больше 3-х клубовъ - по 1 голосу на каждые 3 клуба лиги.

Общее собраніе выбираетъ правленіе изъ предсѣдателя, товарища предсѣдателя, секретаря, казначея и двухъ членовъ правленія, къ нимъ два кандидата на случай выбытія кого-либо изъ дѣйствительныхъ членовъ, съ правомъ совѣщательнаго голоса. Болѣе или менѣе согласились съ тѣмъ, что **правленіе будетъ находиться** въ городѣ, въ которомъ будетъ регистрироваться уставъ, то-есть **въ Кіевѣ**.

На общемъ собраніи всероссійскаго союза предположено участвовать такъ, будто ничего не указываетъ на существованіе южной лиги (т.-е. такъ, какъ это практиковалось въ прошлые годы), но въ виду того, что въ остальное время, югъ представляетъ опредѣленную крупную единицу, то обеспечить себѣ въ правленіи союза два мѣста для делегатовъ, выбираемыхъ южной лигой.

Кіевской футбольной лигѣ поручено проредактировать высказанныя на съѣздѣ пожеланія и на основаніи этихъ данныхъ составить проектъ устава, который по одобреніи новымъ собраніемъ делегатовъ или инымъ путемъ, въ окончательной формѣ долженъ быть представленъ общему собранію союза **въ Харьковѣ второго марта**.

Общее настроеніе собранія указываетъ на то, что южно-русскій союзъ - организація, безусловно, жизненная, вызванная необходимостью, какъ слѣдствіе спортивнаго развитія страны и особенно юга.

Можно надѣяться, что федеративныя отдѣленія будутъ созданы не только на югѣ или, вѣрнѣе, на юго-западѣ, но и на крайнемъ югѣ (Кавказѣ), какъ и въ другихъ областяхъ Россіи. Идеаломъ въ этомъ отношеніи я считаю объединеніе хорошо организованныхъ, областныхъ союзовъ, подъ знаменемъ всероссійскаго футбольнаго союза и подъ его верховнымъ предводительствомъ.

Александр Вешке

журнал "Русскій спортъ" (Москва) за 26 січня 1914 р.- стор.5-6

Треба одразу відмітити, що в журналі "Къ спорту!" №4 за 25 січня 1914 року також було вказано, що ВФС своїм членам розіслав "циркуляри", в яких було чітко вказано про рішення **"несколько децентрализовать руководство делами Союза "ввиду полнейшей невозможности руководить всеми делами Союза изъ Петербурга. Для этой цели учреждается "Южно-Русскій Отдель Союза"**. Таким чином, ВФС офіційно заснував саме свій відділ, а не якийсь самостійний "союз" чи "лігу".

До того ж там же було вказано, що для розробки планів першості Російської імперії 1914 року **"правленіе приглашаетъ членовъ Союза на Общее собраніе, имеющее быть 2-го марта въ Харьковѣ"**. Таким чином стає зрозумілим, звідки в статті О.П.Вешке з'явилася дата 2 березня і місто Харків. Адже було дуже спокусливо остаточно вирішити усі питання щодо керівного органу на півдні саме на зборах ВФС.





У СТРУКТУРАХ І ЗМАГАННЯХ ДЕРЖАВНОГО РІВНЯ

Що ж до місцевих газет самого Півдня Російської імперії, то тут можна навести по-перше невеличкі нариси з херсонських газет:

"Родной край" №537 за 28.01.1914 р.:

"Южно русская футбольная лига. Только что закончился съезд представителей южно-русских футбольных организаций, на котором решено было образовать на юге России самостоятельную южную русскую футбольную лигу. Последняя, имея своих представителей во всероссийском футбольном союзе, будет пользоваться значительной самостоятельностью во всем, что касается спортивной жизни юга России. Юг будет самостоятельно устраивать международные матчи и в самом непродолжительном времени учредит коллегия судей. Район деятельности южно-русской лиги составляют: Херсонская, Киевская, Полтавская и Таврическая губернии и область Войска Донского".

"Югъ" №1172 за 31.01.1914 р.:

"Спортъ. Необходимость в образовании отдела Всероссийского футбольного союза, на попечении котораго находился бы юг России, давно уже назрела.

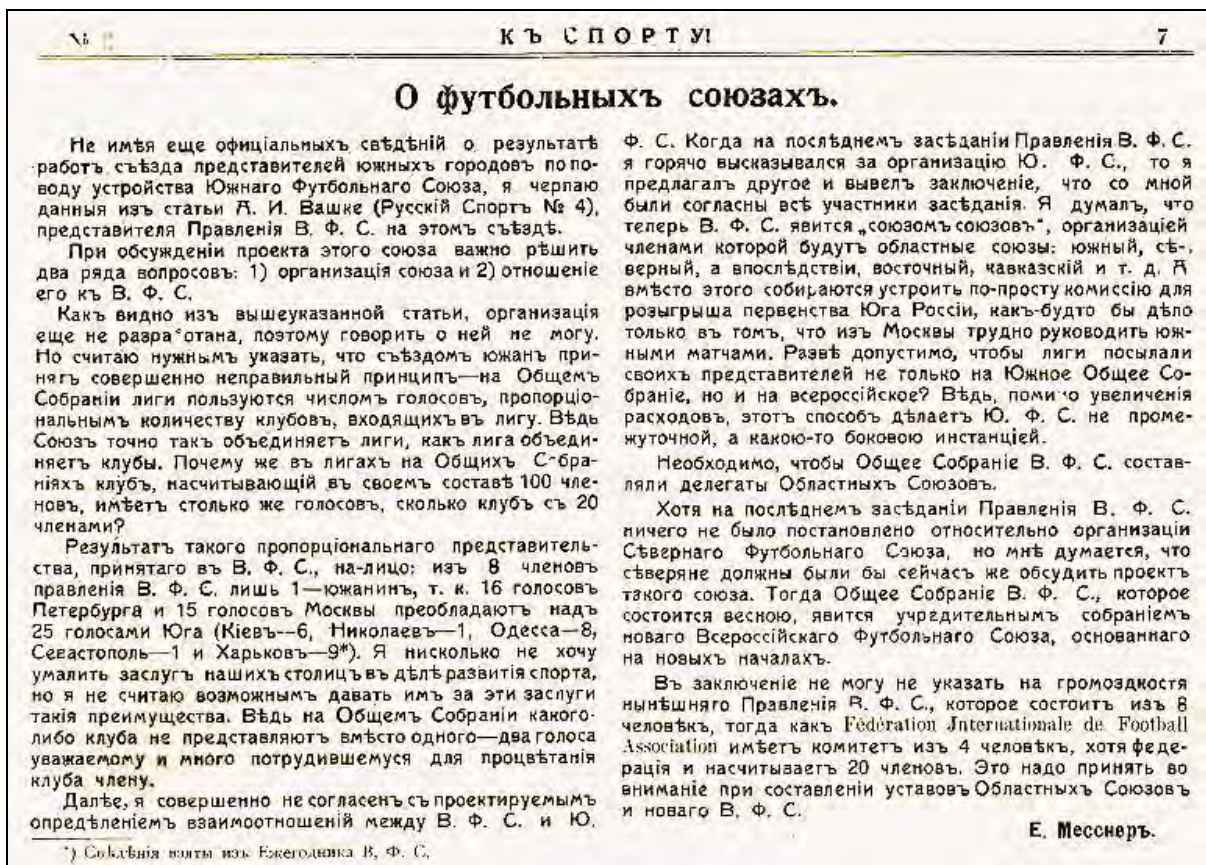
Всероссийский футбольный союз перегружен работой и не в состоянии с должным вниманием относиться к быстро прогрессирующему югу...

...19-го с. м. в Киеве состоялось собрание, на котором присутствовали: от Харьковской футб. лиги Н.А. Арефьев, от Одесской Ф. Л. Джон Герда, от Херсонск. спорт. кружка Н.А. Ходушин, от Киевск. ф. л. Н.А. Таначаев, В.Ф. Витачек, Д.Х. Френк, В.Б. Оттен, В.В. Каминский и представитель Всероссийск. футб. союза А.П. Вешке.

К концу заседания более или менее точно обрисовалась физиономия Южно-русской лиги. Южно-русская лига образуется с целью: регулирования устройства матчей, назначения союзных рефери, выбора сборной команды юга, устройство календарных матчей городов и лиг юга, розыгрыша первенства, привлечение иностранных команд.

Это лишь узко очерченный официальный кругозор, на самом деле Южно-русская лига является для юга России тем же, чем Всероссийск. ф. с. является по отношению ко всей России".

А щодо Одеси, то вже 8 лютого в московському журналі "Къ спорту!" №6 з'явилася стаття "О футбольныхъ союзахъ" поручика Є.Є.Месснера (на той час не настільки й відомого навіть в Одесі, бо він був 1913 року лише кандидатом до ревізійної комісії "Одесской Футбольной Лиги", а наступного року став секретарем "Шереметьевскаго Кружка Спорта" - Примітка автора):



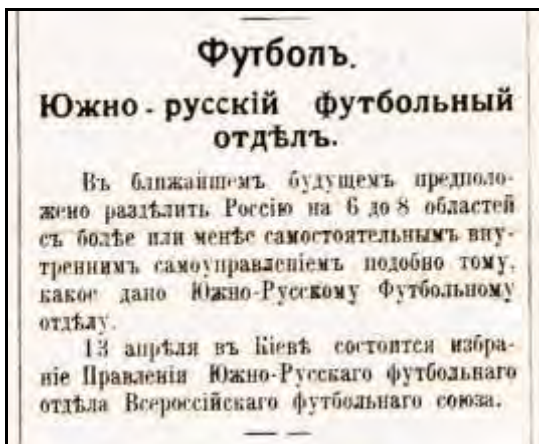
Нарис з журналу "Къ спорту!" №6 за 8.02.1914 р





Ця стаття, на жаль, розпочинається з прикрої помилки - представник ВФС на з'їзді "Южного футбольного Союза" в Києві поіменованій як А.І.Вашке - тобто москвич Андрій Іванович Вашке, теж кандидат до правління ВФС, як і киянин Олександр Павлович Вешке, справжній автор статті, на яку посилається одесит Є.Е.Месснер. Дивно, що московський журнал не звернув увагу на цю помилку. А щодо статті, то вона заслуговує на увагу, хоча б тому, що відображає погляд ще й одеситів.

Після цього вже 16 лютого 1914 року на чергових загальних зборах "Харьковской Футбольной Лиги" крім того, що були обрані представники від ліги на треті щорічні збори ВФС, проведення яких планувалося в березні в Харкові, також були обрані й представники до "Южно-Русской футбольной лиги" (запропоновані М.О.Ареф'єв, Д.Р.Гіллеспі, С.Ф.Баллодит і А.Л.Біндлер). Може саме тому в більшості великих українських міст це питання одразу було сприйняте, як дозвіл на створення самостійної ліги на півдні Російської імперії.



З газети "Футболист" №4 за 5.04.1914 р.

Заплановані на 2 березня у Харкові загальні збори ВФС, а до того ж ще й збори представників Півдня Російської імперії не відбулися. Як вказано в журналі "Къ спорту!" №9 за 1 березня *"Причина отмены собрания заключается въ невозможности участвовать въ немъ некоторыхъ членовъ Союза, присутствие которыхъ весьма важно. Отмененное собрание теперь назначается на 25-ое марта въ томъ же Харькове"*.

В цей час вже і в Санкт-Петербурзі відгукнулися щодо запланованого створення саме "Южно-русского футбольного отдела". В тамошній газеті "Футболист" №4 за 5 квітня вже натякається лише на більш-менш самосійне внутрішнє самоуправління такого відділу і вказується дата проведення саме в Києві виборів його правління 13 квітня.

І ось 25 березня в Харкові були проведені загальні збори ВФС, на яких був обраний новий склад його правління. До речі, одним з товаришів (заступників) голови ВФС було обрано харків'янина М.О.Ареф'єва. Та головне те, що на цих зборах питання "Южно-

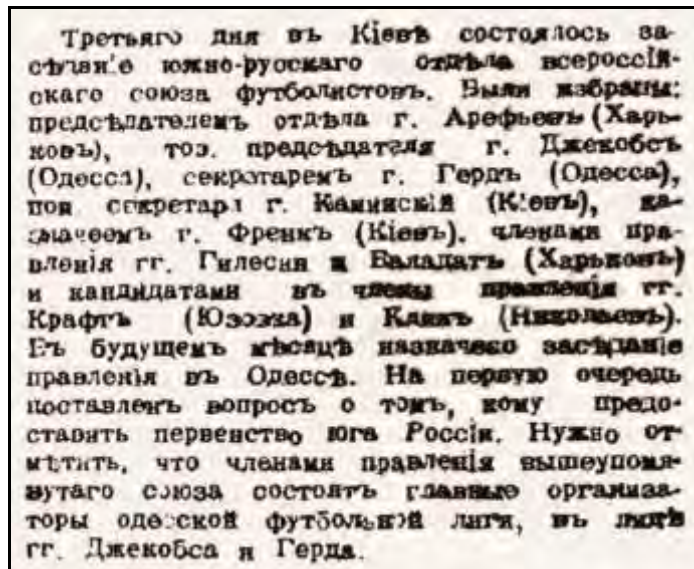
Русского отдела" не розглядалося, начебто за браком часу. Але все ж очевидно домовилися, щодо дати його установчих зборів в Києві і напевно їх перенесли з 13 на 27 квітня.

І от, нарешті, установчі збори **"Южно-Русского отдела ВФС"** були проведені **27 квітня** (це 10 травня за новим стилем) **1914 року в Києві**. Головою цього відділу було обрано харків'янина **Миколу Олексійовича Арєф'єва**, його товаришем (заступником) **Е.В.Джекобса** від Одеси, секретарем **Д.Д.Герда** - теж від Одеси, товаришем секретаря - **В.Б.Камінського** з Києва, скарбником -



М.О.Ареф'єв

Д.Х.Френка з Києва, членами правління - харків'ян **Д.Р.Гіллеспі** та **С.Ф.Баллодита** (або Балодать?), кандидатами - **О.П.Крафта** з Юзівки та **О.Клінча** з Миколаєва (див. газету "Одеський листок" №112 за 29.04.1914 р. на сторінці 5 в рубриці "Спорт" - Примітка автора). В цій же газеті сповіщалося, що **"...Въ будущемъ месяце** (тобто в травні - Примітка автора) **назначено засідання правління в Одессе. На первую очередь поставленъ вопрос о томъ, кому предоставить первенство юга Россіи..."**.



Нарис з газети "Одеський листок" №112 за 29.04 1914 р.





У СТРУКТУРАХ І ЗМАГАННЯХ ДЕРЖАВНОГО РІВНЯ

А ось як центральна московська преса прокоментувала збори у Києві. Наведемо повний звіт в журналі "Къ спорту!" №18 за 10 травня 1914 року в рубриці "Провінція" під заголовком "Собрание представителей футбольныхъ лигъ":



Собрание представителей футбольныхъ лигъ.

27-го апрѣля въ Кіевѣ состоялось второе собрание представителей южныхъ лигъ. На собраніи присутствовали гг. Каминскій, Тананаевъ, Френкъ (Кіевъ); г. Гердь (Одесса); гг. Баллодитъ и Биндлеръ (Харьковъ).

Обсужденію подлежали два кардинальныхъ вопроса: окончательная редакция устава Южно-Русскаго отдѣла Всероссійскаго футбольнаго союза и выборы правленія.

За исключеніемъ незначительныхъ редакціонныхъ поправокъ, уставъ былъ принятъ въ томъ видѣ, въ какомъ онъ былъ выработанъ Кіевскою футбольною Лигой и принципиально утвержденъ на общемъ собраніи В. Ф. С.

Послѣ этого было приступлено къ выбору членовъ правленія. По уставу предстояло избрать предсѣдателя и его товарища; секретаря и товарища секретаря, казначея, двухъ членовъ правленія и двухъ кандидатовъ.

Выборы вызвали страстныя и сильно затянувшіяся пренія. Делегаты Харькова требовали себѣ 4 голоса, ссылаясь на то, что Харьковъ, по ихъ убѣжденію, является самымъ крупнымъ футбольнымъ центромъ Юга.

При этомъ заявили, что неисполненіе ихъ требованія побудитъ ихъ отказаться отъ голосованія. Представители Кіева, при энергичной поддержкѣ представителя Одессы, считали наиболее справедливымъ предоставить Кіеву, Одессѣ и Харькову по 2 голоса, остальные же уступить въ пользу другихъ южныхъ городовъ. Одинъ изъ представителей Кіева указалъ на то, что излишняя концентрація голосовъ произведетъ отрицательное впечатлѣніе на остальные южные города и явится повтореніемъ ошибокъ, за которыя упрекаютъ В. Ф. С.

Послѣ продолжительныхъ преній собраніе остановилось на слѣдующемъ распредѣленіи голосовъ: предсѣдатель—г. Арефьевъ (Харьковъ), товарищъ предс.—г. Джекобсъ (Одесса); секретарь—г. Гердь (Одесса), товарищъ секретаря—г. Каминскій (Кіевъ); казначей—г. Френкъ (Кіевъ), члены правленія: гг. Гиллеспи, Баллодитъ (Харьковъ), 1-й кандидатъ—Крафтъ (Юзовка), 2-ой кандидатъ—Клигъ (Николаевъ). Кандидаты отъ Кіева предложены предположительно, такъ какъ комитетъ К. Ф. Л. можетъ назначить другихъ.

Первое собраніе членовъ правленія Ю. Р. О. должно состояться въ Одессѣ.

З журналу "Къ спорту!" №18 (Москва) за 10.05.1914 р.

Чи відбулося засідання в Одесі - невідомо, але вже 8 червня правління точно знову збирається в Києві та обговорює питання проведення розіграшу першості Півдня Російської імперії, результати якого повинні були б увійти у залік III чемпіонату імперії. Це правління проводить серйозну роботу щодо розбивки учасників на дві групи - "Південь" і "Захід" і визначення самої сітки розіграшу, яка була досить складною. Планувалося розпочати матчі в червні. В групі "Південь" в першому турі повинні були грати Сімферополь - Севастополь, Ростов - Юзівка, а переможців у цій четвірці чекав матч з Харковом. Більш складною була схема в групі "Захід". В першому турі тут планувалися матчі Кишинев - Херсон і Єлисаветград - Миколаїв. Переможець цього квартету виходив по сітці на переможця матчу Київ - Чернігів. Але й це ще не все: команда, яка пройшла це сито відбору, потрапляла у полуфіналі (початок вересня) на збірну Одеси. На кінець вересня було призначено фінал поміж кращими командами груп "Південь" і "Захід" півдня Російської імперії.

Саме це підтверджує нотатка "Первенство Россіи" у рубриці "Спортъ" знову ж таки в херсонській газеті "Югъ" №1296 за 4 липня 1914 року:

"СПОРТЪ. Первенство Россіи. В настоящее время выяснилось окончательно, как будет происходить розыгрыш всероссийскаго первенства по футболу. По прошлогоднему, матчи разделены на два круга - Северный и южный... Первенство юга Россіи, уже окончившееся записью, собравшею массу участников - всего 12 городов: Киев, Ростов-на-Дону, Юзовка, Чернигов, Симферополь, Севастополь, Херсон, Кишинев, Николаев, Єлисаветград, Харьков и Одесса, начнут разыгрывать... в конце июля. По расчету организаторов состязаний, финальный матч первенства между победителями северного и южнаго районов состоится в конце сентября месяца".

До того ж було вирішено друге засідання комітету вже "Южно-Русскаго футбольнаго союза" провести 6 липня в Харкові і на ньому остаточно затвердити порядок розіграшу. Але це засідання не відбулося, бо представники Києва (Франк і Камінський) та Одеси (Джекобс і Герд) в Харків не приїхали. Можливо це сталося з тієї причини, що на 11 липня були призначені екстрені збори ВФС у Москві (потреба обрання нових





членів комітету через відмову петербуржців приймати участь в роботі союзу).

Зверніть увагу, що деякі періодичні видання, наприклад, московський журнал "Къ спорту!" №24 за 22 липня 1914 року чітко вказав не те, що мова йде про якийсь відділ чи відділення, і навіть не про лігу, а саме про "Южно-Русский футбольный союз".

Також зверніть увагу, що засідання вже не "Южно-Русского Футбольного Союза", а "Ю.-Р.О.В.Ф.С." ("Южно-русского отдела Всероссийского футбольного союза") перенесли на 20 липня. Але, на жаль, усе зроблене перекреслила перша світова війна, яка розпочалася вже 19 липня.

Саме тому, та на цей раз, як писали газети "**развернувшиеся важные события заставили отложить съезд**" і нарешті вже аж на початку серпня стало відомо, що "**Розыгрыш найден несвоевременным и от участия в нем харьковские спортсмены отказались, в виду тревожного времени и понижения интереса к спорту среди публики... так что вопрос о первенстве следует считать ликвидированным**". Звісно ж, якщо першість ліквідували, то й ніякої мови про якийсь "Южно-Русский Футбольный Союз" вже не велося і про нього забули, в усякому разі в Харкові.

Але у ВФС не спішили з висновками, і ось як про це писала петербурзька газета "Футболист" за 23 серпня 1914 року в нарисі "Розыгрышъ первенства Юга Россіи":

"На состоявшемся въ Кіеве засіданіи Южно-Русского отдела Вс.Ф.С. выяснился порядокъ розыгрыша первенства Юга Россіи. Розыгрышъ, если не помешаютъ настоящія волненія, долженъ уже начаться.

Первыми играютъ: Симферополь с Севастополемъ и Ростовъ н./Д. противъ Юзовки.

Победители играютъ между собой, и выигравшій этотъ матчъ выступаетъ противъ Харькова. На западе играютъ: Кіевъ и Черниговъ; Кишиневъ съ Херсономъ и Елисаветградъ противъ Николаева.

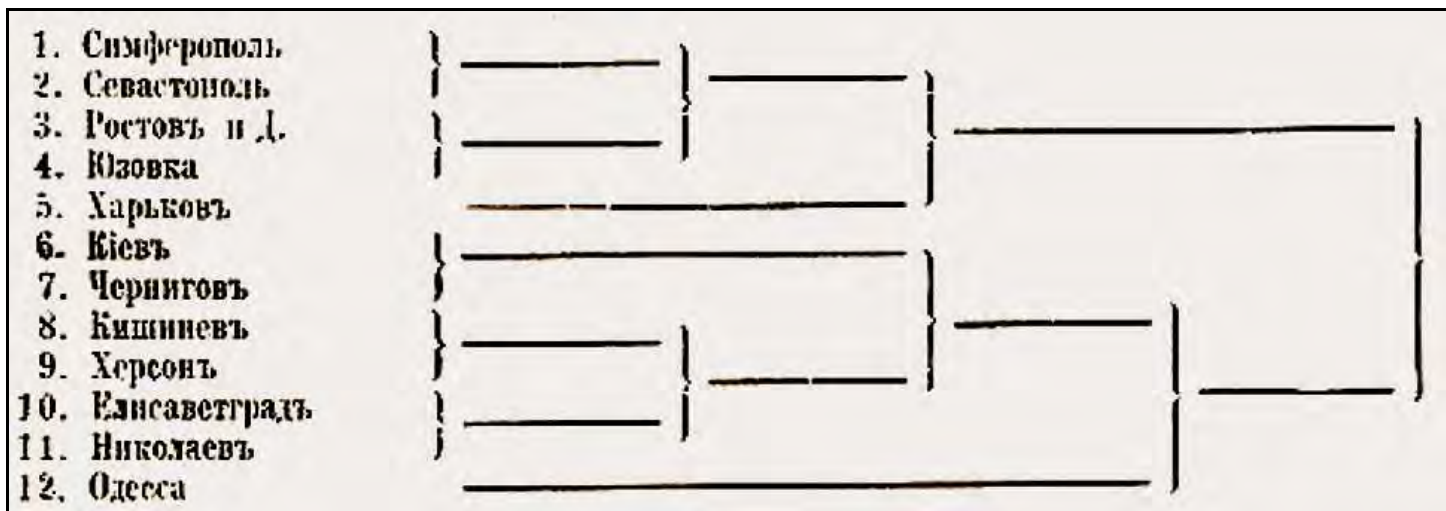
Победители послѣднихъ двухъ игръ встретятся между собой, а выигравшій играетъ съ победителемъ матча Кіевъ - Черниговъ.

Одесса вышла сразу въ полуфиналь и играетъ съ победителемъ западнаго района.

Финаль долженъ состоятся въ концѣ сентября, после чего победитель юга Россіи встречается съ победителемъ Севера для розыгрыша первенства всей Россіи.

Схематически розыгрышъ Юга Россіи представляется такъ: "

І тут в цій газеті була надрукована й сітка цього розіграшу першості півдня Російської імперії 1914 року:



Сітка змагань першості півдня Російської імперії 1914 р.





У СТРУКТУРАХ І ЗМАГАННЯХ ДЕРЖАВНОГО РІВНЯ

В подальшому питання створення у ВФС "підсоюзів", які б об'єднували декілька міських ліг, стояло й 1916 року на п'ятих щорічних загальних зборах ВФС в Москві 22 жовтня. В усякому разі, в порядку денному цих зборів точно стояло питання зміни статуту ВФС у зв'язку з необхідністю укрупнення членів Союзу, число яких значно збільшилося, й створенням так званих "підсоюзів", які б поєднували кілька міських футбольних ліг. Ця пропозиція знайшла підтримку й було прийнято рішення переробити статут ВФС, але крім балачок, практично так нічого так і не було створено. До речі, на цих зборах з півдня імперії нікого крім Харкова не було, та й харків'янина Д.Р.Гілеспі тут було обрали лише кандидатом у члени Правління союзу.

Є інформація, що на початку 1917 року на території півдня Російської імперії деякі спортивні організації планували відродити створення хоча б якогось спортивного союзу. В Катеринославі, як сповіщає журнал "Русскій спортъ" №6 за 5 лютого 1917 року на сторінці 5 в нарисі "Къ объединенію приднѣпровцевъ" мова йде



З журналу "Русскій спортъ" №6 за 5.02.1917 р.

про створення "Союза Юго-Зап.Россіи", до якого в цей час могли увійти придніпровські міста Херсон, Катеринослав, Київ, Могилів і Смоленськ. Але була проблема відсутності майданчиків для проведення спортивних змагань цього Союзу в цих містах, бо навіть Київ не мав тоді гідного стадіону. А майданчики належного впорядкування були лише у Харкові та Одесі, але ці міста, як і Миколаїв, не були придніпровськими.

А вже в журналі "Къ спорту!" №6 за 26 лютого мова йшла про відродження саме "Южно-Русскаго Футбольнаго Союзу", робота про заснування якого була розпочата миколаївцями та катеринославцями і навіть планувався з'їзд представників зацікавлених міст в Катеринославі. Та начебто харків'яни, посилаючись на ВФС, заборонили це робити (текст нарису тут наводиться - Примітка автора). Але вже цього

року в Катеринославі, як повідомляв журнал "Русскій спортъ" №27-28, секретарем "Екатеринославской Футбольной Лиги" **Абрамом Володимировичем Зіскіндом** був розроблений проект статуту цього союзу й направлений в інші міста для обміну думками щодо цієї пропозиції.

Тут треба ще відмітити цікаве повідомлення, яке було надруковане в тому ж журналі "Къ спорту!" №7-8 за 19 березня 1917 року в статті Л.Ангельма "Объ організації Союза спортивных о-въ Юга Россіи" про планування спорудження в Києві справжнього стадіону за вже затвердженою постановою міської думи. І з цього приводу автором статті пропонувалося своєчасне створення "Союза спортивных обществъ Юга" саме в Києві. І до цього союзу була надія залучити спортивні товариства Одеси, Харкова, Чернігова, Катеринослава, Миколаєва, Ростова-на-Дону, Юзівки та інших "дрібних" містечок.

А на останнє, залишається лише ознаямити читача з тим, що наступного 1918 року в Катеринославі (бо влітку цього року тут було значно спокійніше ніж у Харкові), були проведені ще одні установчі збори якогось "Всеукраинского (Южного) футбольнаго союза". Головою цього союзу було обрано харків'янина З.Агітона, секретарем - його земляка Б.Шифрина, а серед членів відомий лише миколаївець І.Соколов. Та на жаль, про цей останній осередок футболу півдня вже покійної Російської імперії інформації зовсім мало.



З журналу "Къ спорту!" №6 за 26.02.1917 р.





Взагалі, "Южно-Русский отдел ВФС" на землях сучасної України потрібно вважати провісником або прообразом сучасної Федерації футболу України, але ж не її первістком з тієї причини, що цьому органу керівництва футболом на українських землях так і не вдалося нормально повноцінно попрацювати - він не провів жодного спортивного заходу, який сприяв би об'єднанню українських міських футбольних ліг, клубів і осередків. Причиною цьому було те, що розпочалася перша світова війна й усі задумки не могли бути здійсненими.

Але дехто з футбольних функціонерів в Україні чомусь з незрозумілих жодному фахівцю і знавцю історії футболу причин вважає, що нині дату 10 травня 1914 року можна рахувати днем народження Федерації футболу України (а зараз вже Української асоціації футболу). До того ж і сама ФФУ ще в липні 2014 року піднімала це питання на прес-конференції у доповіді члена Виконкому І.Гітаулліна, де було чітко зазначено про розгляд на засіданні Виконкому ФФУ 3 липня пропозиції керманіча Львівської обласної федерації футболу Ярослава Грися про вшанування 100-річчя від дня створення ФФУ. Дивно, що тоді Виконком ФФУ прийняв рішення розглянути це питання, а перед тим направити його до Міністерства молоді та спорту України й навіть до Верховної Ради України. Про це з іронією було сповіщено в газеті "Український футбол" №50 за 8 липня 2014 року в статті дописувача цієї газети В.Баняса щодо довгоочікуваного засідання Виконкому ФФУ. В цій статті навіть її автор не витримав і написав: **"Чесне слово, я ледь зі стільця не впав, коли почув про цю цифру. Жаль що нам не пояснили звідки вона взялася"**.

Дивно, як можна навіть розглядати створення хай навіть і не відділу ВФС, а "Южно-Русской Футбольной Лиги", яка проіснувала менш трьох місяців й пішла у небуття з припиненням проведення чемпіонатів Росії через початок першої світової війни, народженням сучасної керуючої футбольної структури України? Адже навіть спроба її реанімації 1918 року в Катеринославі не сприяла її відродженню. І лише вже в УСРР 1932 року в Харкові була таки створена Секція футболу при Комітеті фізичної культури Наркомату УСРР, від якої вже все й пішло, хоча й на республіканському, а не на державному рівні.

І на жаль, це не перші казуси щодо безглуздої оцінки багатьох подій в історії футболу України. Узяти хоча б визначення з якихось дивних міркувань в деяких радянських і навіть сучасних друкованих виданнях чемпіоном півдня Російської імперії 1915 року команду "Юзовского спортивного общества" (ЮСО), хоча про який турнір йде мова - немає жодного навіть натяку. Факт "чемпіонства" тоді сповістила своїх читачів газета "Приднепровский край" в червні вже 1916 року. Напевно мався на увазі турнір у Катеринославі (нині Дніпро), на який прибули команди Юзівки (нині Донецьк) та Маріуполя і де перемогла... донецька команда. До того ж в Катеринославі цього року грали ще й команди Луганська, Харкова, Бердянська, Кам'янського. В цілому, якщо просумувати результати усіх матчів в цьому місті, збірна Юзівки тут виглядала найкраще. Але, звісно, вважати через це її чемпіоном півдня Російської імперії - це вже щось з світу фантастики.

Треба взагалі відмітити, що вже в ті часи, завдяки дописувачам газет, застосовувався захід, який дуже добре сприяв залученню глядачів на футбольні матчі. Наприклад, до Одеси приїхала слабенька команда з Сімферополя, але в пресі її анонсували як збірну Криму і вона... програла з рахунком 0:11 ! Але усі білети були розпродані, та й своя команда на тлі такого суперника виглядала дуже ефектно.

А як же тоді дивитись на результати турніру в серпні 1916 року в Харкові, про що "Николаевская газета" за 1 вересня 1916 року писала: **"Во вторник, 30 августа, из Харькова вернулась футбольная команда "Николаевского спортивного клуба". 28-го наша команда встретила со сборной командой Ростова и побил ее 6:0. В тот же день сборная Харькова выиграла у сборной Екатеринослава - 2:1. На следующий победенные играли между собой, а победители между собой. Екатеринослав победил Ростов - 5:0. "Николаевский спортивный клуб" победил Харьков. Имея победу над сборной командой Киева 4:2 и отказ Одессы выступить на состязании, "Николаевский спортивный клуб" фактически вышел победителем Юга России по футболу"**. Ось вам і чемпіон 1916 року за такою ж практикою визнання найсильніших нашими журналістами. До того ж, дуже дивним є й те, що "чемпіона" 1915 року - збірну Юзівки чомусь навіть і не запросили на цей престижний представницький турнір у Харкові.

Ось такі дивні метаморфози коїлися в футболі в ті часи, тому хотілося б, щоб сучасні засоби масової інформації та шанувальники й дописувачі історії футболу відносилися до отриманої ними інформації з мізерних джерел з розумінням і оцінюванням тих перших журналістських творінь на зорі становлення футболу на теренах сучасної України.





ДОВІДКОВІ МАТЕРІАЛИ







"...Ніколи не дозволяйте своїм вухам повірити в те,
чого не бачили ваші очі..."

Омар Хайям

ДОВІДКОВІ ПЕРЕЛІКИ

Перелік значних подій в світі та на теренах України до 1900 року, які в тій чи іншій мірі пов'язані з футболом

- 1856 р.** - на Закарпатті в Ужгороді (в ті часи - Унгварі) було створено перший в Україні відомий на цей час спортивний гурток - учнівський, в міській гімназії, засновником якого був викладач Антал Абт.
- 1863 р., 7 грудня** - день народження футболу на планеті Земля - Англійською футбольною асоціацією були започатковані перші офіційні правила цієї гри.
- 1866 р., осінь** - у Львові було створено перший гурток гімнастичного товариства "Сокол", засновником якого був львівський адвокат Клеменс Жукотинський
- 1867 р., 7 лютого** - у Львові затверджено статут гімнастичного товариства "Сокол", яке отримало назву "Towarzystwo Gimnastyczne "Sokół" we Lwowie".
- 1867 р.** - у Львові була видана перша на теренах України книжка спортивної тематики під назвою "Słownictwo gimnastyczne" ("Гімнастична лексика") польською мовою, автором якої був львівський доктор медицини Венанти П'ясецький.
- 1869 р.** - у Києві відкрився перший на півдні Російської імперії спортивний осередок під назвою "Яхт-клуб".
- 1878 р.** (приблизно) - в Одесі колонія англійців заснувала Одеський британський атлетичний клуб (ОБАК), до якого входили виключно піддані Великої Британії й де серед спортивних змагань через деякий час культивувалася, звичайно, й гра у футбол.
- 1881 р., 1 квітня** - у Львові почав видаватися перший на теренах України друкований періодичний орган спортивного напрямку - щомісячна газета "Przewodnik gimnastyczny" ("Гімнастичний путівник") польською мовою, редактором якої був львівський лікар Тадеуш Жулинський.
- 1887 р., 23 січня** - вперше на теренах України була знайдена інформація щодо саме гри у футбол на українських землях, а саме в Одесі (в газеті "Одесский вестник" №18 на сторінці 2 у розділі "Хроніка").
- 1889 р.** - у Чернівцях було видано перший на теренах України спортивний посібник українською мовою під назвою "Учебник гімнастики", автором якого був О.Попович.
- 1891 р., березень** - вперше було згадано про таку гру як "футбол" в друкованому періодичному органі львівського гімнастичного товариства "Сокул" газеті "Przewodnik gimnastyczny" ("Гімнастичний путівник") в розділі "Хроніка" в нарисі "Виховання англійської молоді".
- 1891 р.** - у Львові була видана перша книжка на теренах України під назвою "Gry gimnastyczne mlodziezy szkolnej" ("Гімнастичні ігри шкільної молоді") польською мовою, в якій був представлений опис і основні правила гри під назвою "футбол" і автором якої був львівський вчитель гімнастики Е.Ценар.
- 1892 р., 6 червня** - у Львові відкрито перший на теренах України гімнастичний стадіон, збудований у Стрийському парку міста до урочистостей на честь І злоту гімнастичного товариства "Сокул".
- 1892 р., 6 червня** - у Львові гру в футбол у виконанні місцевих гравців вперше побачила численна публіка на першому місцевому гімнастичному стадіоні в Стрийському парку під час І злоту гімнастичного товариства "Сокул".
- 1893 р.** - у Харкові за ініціативою хазяїна чавунно-ливарно-механічного заводу німця К.Трепке було створено перше на півдні Російської імперії гімнастичне товариство.
- 1894 р., 11 лютого** - у Львові створене перше українське спортивно-гімнастичне товариство під назвою "Руханкове і стрілецьке товариство "Сокул", старшиною якого було обрано львівського архітектора Василя Нагірного.
- 1894 р., 13 липня** - у Львові на загальних зборах представників усіх існуючих тоді в Галичині осередків гімнастичного товариства "Сокул" з різних міст краю було створено на їх базі "Związek polskich gimnastycznych towarzystw sokolich" ("Союз польських гімнастичних сокільських товариств"), головою якого обрали депутата Крайового сейму Тадеуша Романовича.





- 1894 р., 14 липня** - у Львові у Стрийському парку до II злоту гімнастичного товариства "Сокул" було відкрито перший на теренах України стадіон на 10 тисяч місць, розміри поля якого повністю вписувалися у вимоги тих часів для проведення футбольних матчів.
- 1894 р., 14 липня** - день народження футболу України - у Львові на виставковому стадіоні міста за програмою II злоту гімнастичного товариства "Сокул" проведено перший офіційний показовий футбольний матч між командами львівського "Гімнастично-співочого кола вчителів народних шкіл" та краківського "Сокола", який закінчився перемогою львівської команди з рахунком 1:0 (автор першого забитого голу - Владзімеж Хоміцький).
- 1894 р., жовтень** - в львівській газеті "Przewodnik gimnastyczny" №11 вперше на теренах сучасної України в засобах масової інформації надруковано футбольний репортаж про проведений перший футбольний матч, автором якого був головний редактор цього видання Ксавери Фішер.
- 1896 р.** - київський спортсмен Микола Сергійович фон Ріттер став першим і єдиним представником спортсменів Російської імперії на I Олімпійських іграх у Афінах (Греція).
- 1899 р.** - в Львові вперше на українських землях була організована викладачем Єугеніушем П'ясецьким справжня футбольна команда при IV-ій міській гімназії, яка постійно тренувалась і проводила матчі поміж гравцями, які входили до її складу.
- 1900 р., травень** - в Львові Йозеф Вейтруба (Jozef Veitruba) почав проводити тренування з футболу для усіх бажаючих (першими були кільканадцять вчителів з львівського ГТ "Сокул" та членів товариств циклістів і мотоциклістів), тобто фактично він був **першим відомим тренером з футболу на українських землях**.
- 1900 р., 7 жовтня** - в Львові вперше на українських землях матч між командами учнів IV-ої гімназії **обслуговувалися бригадою суддів** - арбітр в полі Є.П'ясецький і асистенти Фейгль і Хамерлінг.
- 1900 р.** - в Львові вперше на українських землях з'явилася книжка з правилами гри у футбол українською мовою під назвою "Копана (Association Football). Зошит перший", яку склав львів'янин Володимир Лаврівський.

**Перелік друкованих видань,
які побачили світло на теренах України до 1900 року та
сприяли появі футболу й були з ним пов'язані**
(у порядку за роком видання)

Книги і брошури:

1. Piasecki Wenanty (П'ясецький Венанти). **Słownictwo gimnastyczne** (Гімнастична лексіка) - Львів. 1867 р., польс. м.
2. **Gimnastyka dla użytku szkół ludowych** (Гімнастика для використання в народних школах) - Львів. 1870 р., 101 стор., польс.м.
3. Madejski Edward (Мадейський Едвард). **Plan i cel zakładu gimnastycznego - t.z.organopatycznego** (План і мета гімнастичного закладу - т.з.організаційного) - Львів. 1871 р., 15 стор., польс.м.
4. Бок К.Е. **Гигієна школы или о физическомъ и умственномъ развитіи ребенка въ школьномъ возрасте**. Переклад з німецької - Київ, 1872 р., рос. м.
5. Бекъ-де Фукьеръ Л. **Игры древнихъ**. Описаніє, происхождение и отношеніє ихъ к религіи, исторіи, искусствамъ и нравамъ. Съ гравюрами по антикамъ. Переведено съ 2-го франц. издания (1873 г.). Вип.1 - Київ, 1877 р., вид. "Кіевск. Народн. Календаря", під редакцією, з примітками та передмовою А.А.Іванова, 238 стор., іл., рос.м.
6. Żulinski Tad. dr. (Жулінський Тадеуш, д-р). **Kilka słów o gimnastyce i o szkole gimnastycznej Sokola** (Кілька слів про гімнастику та гімнастичну школу Сокола) - Львів. 1878 р., 15 стор., польс.м.
7. Madejski Edward (Мадейський Едвард). **Gimnastyka w szkołach ludowych, instrukcyя dla nauczycieli** (Гімнастика в народних школах, інструкція для вчителів) - Львів. Бібліотека для вчителів народних шкіл. Том VIII, накладом педагогічного т-ва, 1879 р., 82 стор., іл., польс.м.
8. Durski Antoni (Дурський Антоні). **Zarys nauki gimnastyki szkolnej i towarzyskiej** (Нарис гімнастики у школах і товариствах) - Львів, два видання - 1884 і 1885 рр., накладом автора, 84 стор., іл., польс.м.





ДОВІДКОВІ МАТЕРІАЛИ

9. **Dr. Tadeusz Żuliński** (д-р Тадеуш Жулінський), wspomnienie pośmiertne (посмертні спомини) - Львів, 1985 р., польс.м.
10. **O gimnastyce** (Про гімнастику) - Львів, 1886 р., польс.м.
11. **Инструкция для преподавания гимнастики въ мужскихъ учебныхъ заведенияхъ Ведомства Министерства Народнаго Просвѣщенія** - Одеса, 1889 р., рос.м.
12. **Лесгафт П.Ф. Рефератъ по физическому образованию** - Одеса, 1889 р., тираж 100 прим., 15 стор., рос.м..
13. **Попович О. Учебник гимнастики**. Чернівці. 1889 р., укр.м. (інформація умовна, підтвердження випуску цієї книжки не існує - **Примітка автора**)
14. **Бекъ-де Фукьеръ Л. Игры древнихъ**. Описаніе, происхождение и отношеніе ихъ к религіи, исторіи, искусствамъ и нравамъ. Съ гравюрами по антикамъ. Переведено съ 2-го французскаго изданія 1873 г.. Вип.1 - Київ, 1890 р., вид. Йогансона, під редакцією, з примітками та передмовою А.А.Іванова, рос.м.
15. **Madejski Edward** (Мадейський Едвард). **Nauka gimnastyki szkolnej** - teoretyczny podręcznik dla uczniów i uczenie seminaryów nauczycielskich, tudzież dla nauczycieli w szkołach ludowych pospolitych i wydziałowich (Гімнастика шкільна, теоретичний посібник для учнів і учениць вчительських семінарів, також для вчителів в народних школах селищних і окружних) - Львів. Бібліотека посібників для учнів семінарів і вчителів, том II, 1890 р., 168 стор., польс.м.
16. **Cenar Edmund** (Ценар Едмунд). **O urządzaniu sal i boisk gimnastycznych** (Про влаштування гімнастичних залів і майданчиків) - Львів, 1890 р., іл., польс.м.
17. **Cenar Edmund** (Ценар Едмунд). **Gry gimnastyczne młodzieży szkolnej: gry, walki, mocowania, zapasy, zawody, igrzyska i korowody** (Гімнастичні ігри шкільної молоді) - Львів: I związkowa drucarnia, 1891 р., 52 стор., іл., польс.м.
18. **Гриневський А.Ф. Къ вопросу о физическомъ воспитаніи детей**. Мысли и соображенія - Одеса, 1892 р., 36 стор., рос.м.
19. **Księga Pamiatkowa "Sokola" 1867-1892**. Ku uczczeniu dwudziestej piątej rocznicy założenia Towarzystwa gimnastycznego "Sokol" we Lwowie (Пам'ятна книга "Сокола" 1867-1892) - Львів: TG "Sokol", 1892 р., 262 стор., іл., польс.м.
20. **Fischer X. Złot sokoli. Pamiętnik I-go zjazdu polskich gimnastycznych towarzystw sokolich we Lwowie 5 i 6 czerwca 1892** (Соколиний зліт. Пам'ятка про I-ий з'їзд польських соколиних гімнастичних товариств у Львові 5 ш 6 червня 1892) - Львів, 1893 р., польс.м..
21. **Устав гімнастичного товариства "Сокіл" і устав Союзу сокільних товариств гімнастичних** - Львів, упорядник В.Лаврівський, друкарня наукового т-ва ім.Т.Шевченка, під зарядом К.Беднарского, 1893 р., 18 стор., укр. м.
22. **Гриневський А.Ф. Физическое воспитаніе въ школе** - Одеса, типографія С.І.Фесенко, 1894 р., 32 стор., рос.м.
23. **"Сокѳль". Календарь на рѳк 1895**. Справникъ Сокола львѳвского - Львів, СТ "Сокіл", 1894 р., упор. Лаврівський В., накладом автора, 113 стор., укр. (точніше - руською) м. (з статтею про правила гри в футбол).
24. **Kacz E. (Kacz E.). Gry i zabawy mlodziezowe oraz znaczenie ich w wychowaniu** (Молодіжні ігри і забави, а також їх значення у вихованні). Львів. 1895 р., польс.м.
25. **Лагранж. Реформа физического воспитанія** - Одеса, 1895 р., "Международная Библиотека" №24, вид. Г.Бейленсона і І.Юрковського, тираж 3000 прим., 64 стор., рос.м.
26. **Лагевницький В.Ф. Необходимость игръ и физическихъ упражненій при воспитаніи молодого поколенія** - Одеса, 1896 р., 28 стор., рос.м.
27. **"Сокѳл". Календарь на рѳк 1897**. Справникъ Сокола львѳвского - Львів, СТ "Сокіл", 1896 р., упор. Лаврівський В., накладом автора, 78 стор., укр. (руською) м.
28. **Cenar Edmund. Gry piłką** (Гра з м'ячем) - Львів: I Litografia Pillera i Spółka, 1896 р., польс.м.
29. **Dziędzielewicz A. (Дзедзелевич А.) Trzydziestolecie polskiego towarzystwa gimnastycznego "Sokol" we Lwowie. 1867 - 1897** (Тридцятиліття польського гімнастичного товариства "Сокул" у Львові. 1867 - 1897) - Львів: TG "Sokol", 1897 р., польс.м.
30. **Уставъ Одесскаго общества содействія физическому развитію** - Одеса, два видання - 1897 і 1900 рр., рос.м.





31. Уставъ Полтавскаго общества содействія физическому развитію. 2-ге видання - Полтава, 1898 р., рос.м. (перше видання вийшло без позначення року).

32. Уставъ Кіевскаго атлетическаго общества. - Київ, 1899 р., рос.м.

33. Лаврівський В. **Тіловправні гри. Копана (Association Football):** після Осипа Клєнки - Львів: Уділова, 1900 р., накладом автора, 18 с., укр. (точніше - руською) м.

34. **Sport piłky. Palant i piłka nożna** (Спорт м'яча. Палянт і пілка ножна) - Львів-Злочів, упорядник В.В.Зукерланд, 1900 р., польс м.

Періодичні видання:

1. **Przewodnik gimnastyczny** (Гімнастичний путівник), щомісячна газета TG "Sokol" we Lwowie" (умовно з 1905 р. TG "Sokol-Macierz") - Львів, 1881 (квітень) - 1939 рр., орган львівського гімнастичного товариства "Сокол", ред. д-р Т.Жулинський (Т.Żulinsky) у 1881-94 рр., наклад від 650 прим., польс.м.

2. **Kolo** (Коло), двотижнева газета клубу циклістів, Львів, 1895 (березень) - 1900 рр., редактор К.Хемерлінг (K.Hemerling), польс.м. .

3. **Спортъ**, двотижневий ілюстрований журнал - Київ, 1897-98 рр., ред. вид. І.І.Токарський. рос.м. (з вересня 1897 р. - №№1-8, 1898 р. - №№1-24).

4. **Спортсмэнь** (до цього іменувався "Спорт"), щотижневий ілюстрований журнал (з №13 - двічі на тиждень) - Київ, 1899 р. - №№1-26, ред. вид. В.И.Токарський. рос.м. з додатком до №№1-12 - "Хроника Спорта"

5. **Gazeta sportowa** (Спортивна газета), щотижнева газета Львів, 1900 - 1901 рр., редактор К.Хемерлінг (K.Hemerling), польс.м.



Титул щомісячника "Гімнастичний путівник"



Титул "Спортивної газети", Львів

Окремі статті та нариси

1. Сементовський, **обзоръ игръ въ Полтавской и Черниговской губ.** - Санкт-Петербург, журнал "Маякъ" т.ІІ, 1843 р., рос.м.

2. Нагірний В.С. **Працоймо, а Бог нам поможе!** - Львів, двотижневик "Батьківщина", 1886 р., укр. (точніше - руською) м.

3. Ісаєвич. **Детскія игры въ окрестностяхъ Переяслава** - Київ, журнал "Кіевская Старина", 1887 р., рос.м.

4. Іванов. **Игры крестьянскихъ детей въ Купянскомъ уезде** - Харків, "Сборникъ Историко-филологічнаго Общества при Харьковскомъ Университетѣ", 1890 р., рос.м.

Архівні документи:

1. **Sprawozdanie z czynności wydziału tow. gimn. Sokol we Lwowie za rok 1881/82 - 1890/91** (Діловодство з функціонування відділу товариства гімнастичного "Сокол" у Львові за роки 1881/82 - 1890/91) - Львів, 1883-91 рр., польс.м.

особливо - **Sprawozdanie z czynności wydziału tow. gimn. Sokol we Lwowie za rok 1884** (Діловодство з функціонування відділу товариства гімнастичного "Сокол" у Львові за рік 1884) - Львів, 40 стор., польс.м.

2. **Звіти дирекції Ц.К.Академічної Гімназії у Львові за рік шкільний** - Львів. 1896-1900 рр., укр. (точніше - руською) м.

3. **Sprawozdanie Dyrekcyi C.K. IV gimnazjum we Lwowie** (Діловодство дирекції IV гімназії Львова) - Львів, 1897 - 1900 рр., польс.м.

4. **Sprawozdanie Dyrekcyi C.K. Lwowskiego gimnazjum im. Franciszka Josefa** (Діловодство дирекції львівської гімназії ім.Франца Йозефа) - Львів, 1900 р., польс.м.

До уваги читача: Загальний перелік використаних джерел буде наведений в останньому томі цього видання.





ДОВІДКОВІ МАТЕРІАЛИ

Наведемо бібліотеки України, з яких більш за інші використано друкованих видань для цієї книги:



Національна бібліотека України ім. В.І.Вернадського



Філіал Національної бібліотеки України ім. В.І.Вернадського



Читальний зал Національної бібліотеки України ім. В.І.Вернадського



Одеська національна наукова бібліотека
(до 2015 р. - ім М.Горького)



Львівська національна наукова бібліотека
ім. В.Стефаника





"... Зри в корень. Нельзя объять необъятное"

Козьма Прутков - містифікація сатири

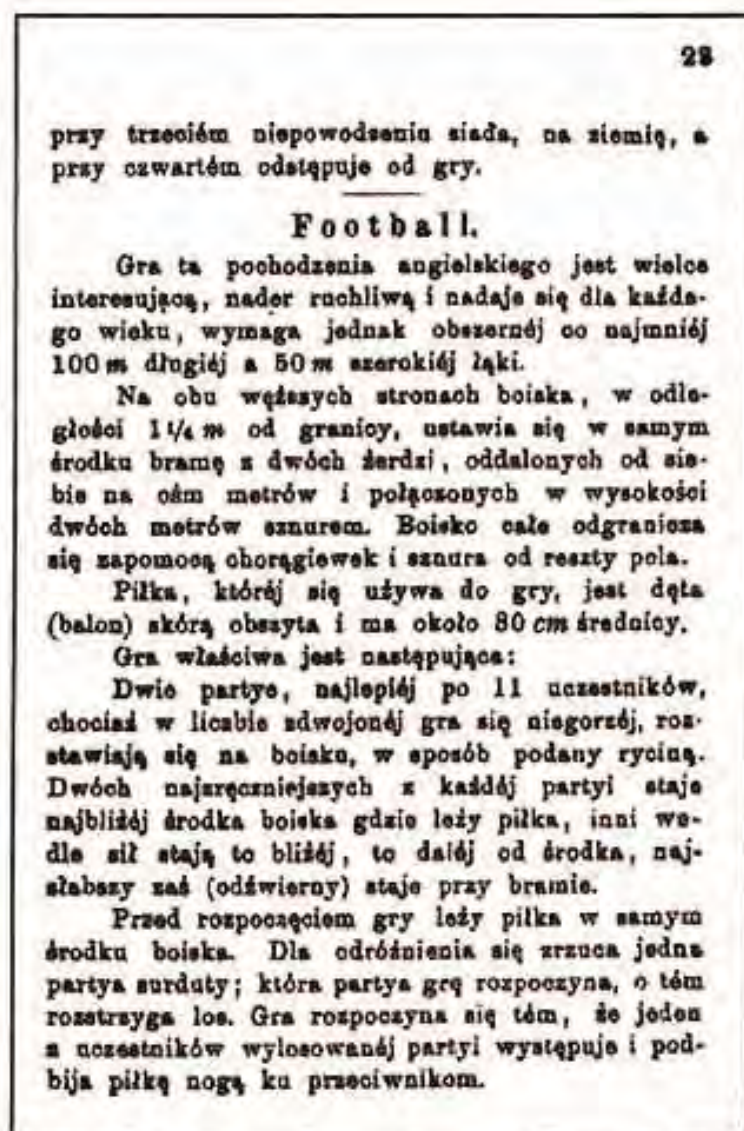
ДОДАТОК ТЕКСТУ ПЕРШОДЖЕРЕЛ І ЦІКАВИХ РОЗРОБОК

Перша відома на теренах України книга з правилами гри "футбол"

Це раритетне видання заслуговує того, щоб цікава нам інформація з нього була тут надрукована першою. Про цю першу на землях сучасної України книжку Е.Ценара "Gry gimnastyczne mlodziezy szkolnej" ("Гімнастичні ігри шкільної молоді"), виданої польською мовою 1891 року, в якій вперше були надруковані правила гри під назвою "футбол" мова вже велася в одному з попередніх підрозділів "" в частині "".

Там же наведений й повний переклад цих правил з сторінок 23 і 24, зроблений львівським футбольним істориком Б.М.Люпою і запозичений з його чудової книжки "Хроніки львівського футболу", виданої у Львові 2015 року.

А тут потрібно лише навести в збільшеному вигляді текст з цих сторінок в оригіналі:



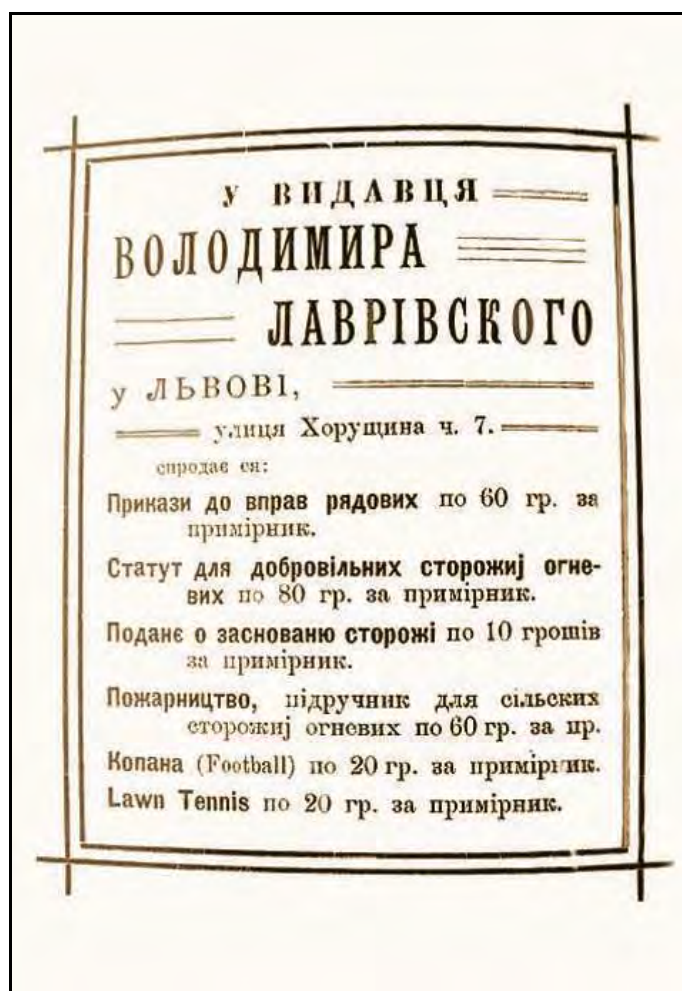


ДОВІДКОВІ МАТЕРІАЛИ



Перша відома книга про футбол на українській мові

А ось це раритетне видання заслуговує того, щоб бути опублікованим тут в повному вигляді - тобто усіх сторінок та й обкладинкою з обох сторін. Це ж, по-перше, 1900 рік, а на теренах сучасної України воно дійсно було першим на українській мові, хоча й умовно про це кажучи, бо алфавіту, словника й правопису такої мови в ті часи ще не існувало. Коли читач ознайомиться з наведеним текстом цієї книжечки, то одразу ж зверне увагу, що видана воно на якійсь незвичній мові та й ще з літерою "Ј" замість "Й", а також з застосуванням дуже великої кількості слів, які нині в українській мові не використовуються (як приклад, це "пивка" - м'яч, "брамки" - ворота, "колесо" - коло, "грачі" - гравці, "копати" - бити ногою, тощо). До того ж, потрібно добре розуміти, що українців тоді в Коронному краї Галичини й Володимирії Австро-Угорської імперії іменували офіційно "руськими", а частіше використовувалася назва "русини", тому й їх мову в ті часи на тих землях слід, напевно, все ж таки вважати "русинською".





Ф О Т Б О Л

(Association Football).

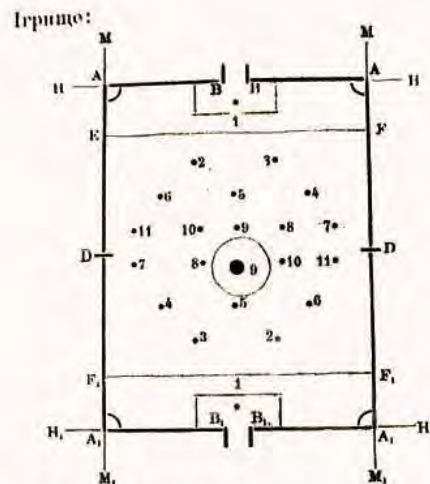
1. Ігрище: Найбільше в 180 метрів довге а 90 м. широке, найменше 90 м. довге а 45 м. широке.

Межі і границі визначають ся після придученого образка хоруговками, жердками, пеньками а в најгіршми разі і каміннями. Најліпше коли вирне ся на землі, або коли зазначить ся глинякою, або також розрідженим вапном, особливо коли грає ся на місци поростеним травником.

Брамки віставляють ся з 2 жердок, вбитих простопадно в землю во віддаленю 7.25 м., що суть во високости 2.4 м. звязані мотовязком, з малою хоруговкою в середині, або ліпше деревляною листовкою. Брамки суть в середині границь.

Середину цілого ігрища назапачить ся так, щоб можно јіјі видіти здалока і наоколо нејі парисує ся колесо о поперечнику 9 м.

4



П П, П₁ П₁ границі, замежені части А А = 45 м. довгі.

В В, В₁ В₁ брамки в двох жердок 7.35 м. від себе віддалених.

А А, А₁ А₁ вугли ігрища.

А А₁ межі 90 м. довгі.

Д Д середини меж.

М А А М, М₁ А₁ А₁ М₁ мети.

П А А₁ П₁ заміски.

5

1 — 11 гравці. ● середина ігрища коло него в колесо 9 м. в поперечнику.

Е Ф, Е₁ Ф₁ = рівнолегла прямота від границі во віддаленю 11 м.

Рівнолегло з кождою границею зробити ся прямоту через ціле ігрище во віддаленю 11 м., пинувленню во віддаленю 5 1/2 м. коло брамки (гляді образок) а в кождім вуглі ігрища зазначить ся чверт-круговий лук в поперечнику 0.9 м.

2. Знряди: Пивка надута або опука (баллон) гумова і шкіряною поволокою осмотрена, щоб ся надуті дала, є осмотрена гумовою трубкою, що ся по надутю підвьяже, щоб воздух з надуті пивки невиходив, і під шкіряну поволоку віткне, нащо зашнурує ся поволоку, котра є на однім місци осмотрена в тіј цілі розпором.

3. Гравці і јіх розставленє: Учасники гри (22) розділїть ся в якіј нибудь спосіб, најліпше жребом на дві сторони (дружини). Кожда з обох сторін має свого начальника (вожая, привідцю), котрому неі мають бути послушні; він править грою і бачить на те, щоб вороги не допускали ся похибок на шкоду его сторони. Если грає ся частіјше зістають обі сторони через ціліј час тісами а одиноким гравцям лишають ся також тривало јіх місци, щоб кождіј порядно вправив ся в здібности, що має зробити, если его сторона має виграти.

Щоби учасники гри могли ся рівнізнати, є доконечне назначити јіх в якіј нибудь спосіб, на пр.

6

одні роздвгнуть ся з сукман, або одні носять шапки — други капелюхи, або також розрїзняють ся по-семи привязаними на раменах.

Најліпше є если кожда сторона є одягнена в иншіј мундур.

Начальники межі собою рішають жребом, котрому належить ся вибір брамки і котріј має починати гру.

Головною річею по тих приготовлених є розставленє гравців. Тих розставляють начальники так: Најліпшого з гравців назначить за сторожа брамки „воротара“ (1.), 2. і 3. (англ. baks = „позадні“), котрі розумють добре пивку до далекости копати, назначить за сторожів границі; завданем јіх є безперестанно паглядувати гру, не віддаляти ся далеко від границі щоб завжди були приготовлені напад неприятельськіј відбити; оба стоять в переді по сторонах межі брамов і вуглами і місцем вправи. Вони суть другою залогою і мають старати ся копати далеко від границі до середини ігрища до својіх передових.

До першої залогои назначує ся гравців 4., 5. і 6. (англ. halfbaks = заложники (резервісти), котрі вмійють добре бігати і також в копаню визнають ся. Вони мають старати ся задержувати і копати пивку, бачити, щоб ся не дістала за межі, гнати јіјі назад в неприятельськіј окід, помагати як передовим так і позадним а іменно прикопнути (подавати) пивку передовим.

Останних гравців поставить ся в ряд розставленіј, творячіј приступну купу; назвемо јіх „гарцов-





7

никами⁴, або „черговими“ (= forwards). Головним етапом їх є задержування, копання і подавання пивки, боронити ворогам в поступі проти лютимі бранці; з тої причини є їх повністю пенастапно бути близько пивки і з нею враз назад її або по-сувати ся наперед.

Начальник поставит ся посеред першої залоги, або если є досить гравців, за першою залогою, щоб і з віден легко міг правити грою.

4. Гра. Цілю гри є оборона брамки домашної і здобути неприятельскої. Брамку добуде ся, коли якогось ся пивку „брамкою“, т. є. межі жердками, за границю до околу неприятельскої.

Коли грає ся о заклад, визначит ся час, як довго має ся грати. По упливі половини часу визначеного змінять ся сторони брамки і гру починає сторона, котра з початку гри не мала першого копненя. По кожнім здобуттю брамки має перше копненя про-гравши сторона.

Зачинає ся грати з середини ігрової, куди по-кладає ся пивку. Начальник, або той, кого начальник іменує, розбігши ся около трема кроками, конче зі споду пивку проти межі неприятели, котрі в віддаленю 9 м. мають своїх гарцівників розставлених; тоті старають ся, щоби пивку тілом задержити, або її назад копнути. Коли їм се не вдаєть ся і коли пивка перелетить їм над головами, старають ся грати в залогі, щоби пивку до переду гнати, або скорим копненем дістати її на овіа неприятельскої. Обі

8

сторони як вієко поступають і уступають, аж одинь вдаєть ся дістати пивку до брамки неприятели.

Задача товариських гравців:

Передові (гарцівники) граїте в хосен цілости і подаваїте собі добре пивку, іменно щоби зіграли ся оба крила з середним передовим, що є завжди најоборотнішій передовій, котрій вміє добре пивку гнати і непохибно копати, щоби міг при нагоді пивку до брамки вкопати. Томуто середному передають оба крила мірними копами пивку, щоби він її до переду гнав, причім її правій і лівій сусід єму помагає тим, що поступають в малим віддаленю по стороні перед ним, пригосвлені приймати кожної хвилі від него пивку і гнати її дальше будь на крилі правим (л.) а після припадку знов її подати середному і т. д. Так поступають і подають собі крилові зі середним пивку, щоби минули ся з неприятелими аж близько до границі неприятели, где доперва непохибним копненем глядять дістати пивку до брамки. Часом при тімто подаваню помагають також заложники, щоби дістати пивку з одного крила до другого, потім їде пивка за середним передовим. Заложники щоби вміли добре копати до далекости і добре бігати аби успішно могли помагати передовим при тім нападі, що їм скоро пивку подають і помагають позадним при обороні; вони не мають пивки головою відбивати, но завжди копненем подавати передовим, що є вигідніше як наганяти їм пивку. Заложники подають собі також часом пивку друг другу після потреби. Позадні поступають

9

за заложниками і помагають їм в малим віддаленю. Коли брамка є загрожена, боронять її з воротарем, однако їм не вільно єму ніколи перешкаджати; вони не гонять ніколи пивки, але завжди лише копають подаючи її до переду будь заложникам або передовим своїм.

Воротар має бути оборотній, певний, дуже добрий гравець. Негай вживає до оборони брамки завжди обох рук, щоби міг непохибно зхопити пивку або відбити її далеко. Воротареві треба вийти копати пивку на землі і в леті а то споро.

Від кожного гравця жадає ся:

а) безвимінкового послуку начальникові; бо виграти може лише та сторона, котра визначає ся ліпшою карністю;

б) кожній негай грає в хосен цілости, т. є. своєї сторони а не для себе; бо сама оборотність товаришів не є для сторони хосенна, если не сподучить ся в спільну гру всіх;

в) задержанє правил гри. Если хтобудь зробив похибку, має начальник сторони неприятельскої право гру понехати і жадати, щоби пивку положити на місце, где похибку зроблено, і з відти щоби дістала ся копненем до гри, то є начальник сторони неприятельскої має право жадати вільного копненя з місця, де похибку зроблено. При копненю тім не вільно нікому перешкаджати.

г) справедливе поведєня з неприятелими. Зупин друженє, бите, приставлєня ніг або конанє неприятели строго закупає ся. Подібно качати ся по авелі

10

також не дозволяє ся. Хтоби, повторно ушненим, на значаїне поведєня незначив, негай буде зі гри виключений.

Крик, суперечка і напаминанє других є закупає, право напаминати належить лише начальникові.

Уваги з огляду на здоровє.

Гру заводить ся — лише вчасно на веспу і в осени — в студеных порах року, а задля того потрібно бачити на слідуєчі правила здоровя, щоби запобігти можливого перестужєню.

1. В грі не вільно брати участі людям нездоровим, або по хоробі перебутії, іменно: терпячі на ваду серця, легких, або яку нибудь ваду в носі, що їм перешкаджає дихати лише носом; дальше терпячі на наплив крови до голови, кольки в боку, біль голови, крвотоки з носа і подібні недуги.

2. Гра є призначена для здорових і вдержалих людей.

3. Ігрище негай буде так заложєне, аби не мусило ся бігати проти вітру, іменно північного або сходуєця.

4. Лягати, сидати або стояти на місці вправ не є позволенє. Кафтани роздягати позволяє ся лише тим, хто має вовняну сорочку; хто має сорочку полотняну, негай кафтана не роздягає.

5. Гравці негай будуть легко одити; најліпшою одежею є вовняна сорочка.

6. По грі, що ніколи через дві години продовжати ся не сміє, кожній негай обирне ся ві верхню одяг і їде до дому.





11

7. Обуває нехај буде без великих гвоздів, або великих цвяхів а не носити кінців окованих, аби гравці не потерпіли зраненя. Часто вживає ся з тої причини до охорони осібних холяв хоч на поаі, котрою грач більше копає.

Коли грає ся о заклад, виберуть собі обі сторони трох судіїв, котрі рішаєть безсторонно і правдолюбно в кождим сумнівим приключачю. З тих то трох є один головою роземників, котрому оба останні суть підрідні. Голова рішає во всіх приключачх в середині ігрища а оба останні „судїї межоні“ пильнують межі і пивки, коли виїде а гри, аби знали, хто має право пивку до гри вкинути а межі, або хто має вкопнути її до середини а границі. Голова має право виключити з гри неслужилого грача, котрого вже раз напіннув без вислідку, або задержати гру, коли се визнаєть за добре. Коли хто домагає ся від роземника, аби задержав гру, продовжають останні гру, доки голова не даєть знаку, щоби задержати гру. Голова дєє знаки свисталкою а оба межоні судїї хоруговками. При грах о заклад бачить ся строгое на правила подрібні, що наводимо ту в прикладах.

Закладові правила гри „копана“.

1. Ігрище є простокут, котрого найбільша довгість буває 180 м., найменша 90 м., а найбільша ширина 90 м., найменша 45 м. Боки того простокута нехај будуть витчені хоруговками і означені на землі (борознами або розрідженням виплою); крім тихто чарок нехај будуть вирисовані рівнолегло

12

з короткими боками простокута прямота во віддаленю 11 м. а во віддаленю 5-5 м. від жердок брамки вирисовує ся лентою навкруги брамки. Середину ігрища означаєть ся очевидно а коло него вирисовує ся круг о поперечнику 9 м. (гляди обр.).

Брамки складають ся з двох жердок, вбитих до землі простопадно, во віддаленю 7-35 м. від себе, що суть звязані во висоті 2-43 м. поперечним деревом. Окля пивки нехај не буде більшиј як 55 см. а не меншиј як 52 см., не сміє вжикати ані більше як 425-15 г. ані менше як 368.55 г.

2. Перед початком гри метася жеребе а в чю користь рішила доля, тој вибирає або перше копнене, або брамку. Гру зачинає ся копненем з місця, котре робить ся з середини ігрища, в напрямі проти границі неприятелів, при чім товариство неприятелів не сміє більше приблизити ся як на 9 м. до пивки а також не сміє ніхто з гравців перед копненем перекрочити середину іграца в напрямі до границі неприятелів.

3. Брамки виміняють товариства по упавні по ловини часу назначеного до гри. По здобутю брами має копнене з місця програвше товариство, по упавні половини часу копає товариство, котре на початку гри не мало копненя а втім після правила другого.

4. Брамка є здобута, коли пивка перелетить брамкою т. є. межі обома жердками і під поперечним деревом брамки, хотяј би не була кивена, відбита або несена через кого вибудь з неприятелів. Відбєє ся пивка від жердки або поперечного дерева і влє-

13

тить назад до ігрища — а в гри; дістане ся пивка через границі або через межі ігрища, чи ані порушає ся по землі або летить в воздуху, а за грою.

5. Коли пивка дістане ся через межі ігрища, вкине її до ігрища грач товариства, котре того не провинило, а місця где ся дістала через межі. Кидаючи нехај оберне ся лицем до ігрища, внесе обома руками над голову пивку і вкине її в напрямі довольним до ігрища. Пивка є зараз в гри, як тільки була кивена до ігрища.

Грач, котрий вкинув до ігрища пивку, не сміє скорше грати, аж діткне ся пивки хтонебудь з останних.

6. Коли грач копне пивку, або коли киде її через межю, а при тим кождий грач „за грою“, що стоїт ближше границі неприятелів, аніж граючи в тому не сміє діткнути ся пивки, ані жадному грачеви перешкаджати, скорше аж буде ним грою (т. є. аж її хто вибудь діткне ся), хіба, коли а хвилі копненя або кивеня суть три грачі игромі ближше границі.

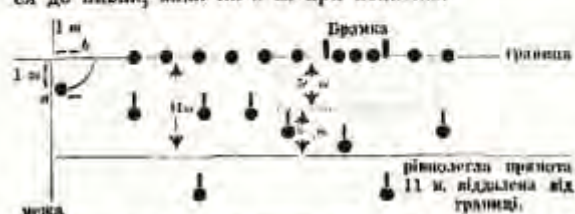
Ніхто не є „за грою“ при копненю з кута (§. 7.), при копненю а границі, або коли грав пивкою перед тим хтонебудь з неприятелів.

7. Коли хто копне пивку до мети неприятельскіј через границі, принесе і вкопне її до гри хтонебудь а товариства, котрого границі перелетіла, змісця 5 1/2 м. віддаленого від ближшеј жердки брамки.

Коли хто копне пивку до мети питомој через границі дістане ся до гри копненем „з кута“ т. є.

14

з місця 1 м. віддаленого від најближшого кута ігрища через грача з товариства неприятелів. (Гляди образок). Неприятелям не є дозволено приблизити ся до пивки, аніж на 5 м. при копненю.



„Лук а б, звідси копає пивку хтонебудь з зачіпки (●), если же хтось з гравців вкопнув її (●) до мети питомој.“

8. Ніхто з гравців не сміє носити, вдарити, стожити або дотирати ся рукою пивки, крім „воротаря“, котрому є позволене дотти доки находить ся на питомій половині ігрища ядля оборони брамки, будь руками вдарити або кидати пивку, не є але ему позволене носити її.

Воротар може ся змінити ніж грами; ріночасно не можуть ніколи два грачі бути воротарями а тому не сміє ніхто скорше наступити як воротар, доки бувашиј воротар не наступить.

9. Здобуте брамки є неважкє, коли стало ся вільним копненем, крім припадку наведеного в §. 13; грач що зробив вільне копнене, не сміє діткнути ся





ДОВІДКОВІ МАТЕРІАЛИ

15

півки скорше, доки не діткне ся її хтось з гравців останніх.

Копнене з середини, від границі і з кута ігрища суть вільними копненнями в зміслі того правила і стосуємо ся при них після ніго.

10. Нікому не є позволене підставляти комусь ноги, руками вдаряти, тручати когось, або руками зупиняти, або також тиснути когось з неприятелів.

Гравець не сміє перебігати зі заду неприятеля, крім тогді, коли неприятель є обернений лицем до своєї мети і коли перешкаджає так парочно після думки судді.

11. Ніхто з гравців не сміє мати на обувлю вистаючих цвяхів, хиба би тіто приставали тісно голівками на підшву; також не є позволене носити на обувлю або холявах (до охорони голена вживаних) лубків бляшаних або гутаперхових. Коли хто має на обувлю будь на підшві, або на підпятку рубці або лубки, то мають ті приставати тісно до шкіри і не сміють виставати. Рубці і лубки такі не мають бути ширші ані довші аніж 1-2 см., рівнож не сміють більше виставати і не можуть бути виду кружильоватого ані острокінчастого. Хтоби против тому правилу ділав і о тім був переконаний, нехай буде виключений з гри.

12. До гри вибере ся роземника, котрого повинністю є звертати увагу гравців на правила, сторожити над виконанем їх і рішати во всіх спірних справах гравців. Єго повинністю є бути безсторонним і зробити справоздане о пробігу гри.

16

Коли хто не веде ся звичайно, напимне єго роземник і коли повторне ся єго незвичайне поведіння, або коли хто поступає зневажно або над міру загнєто в спірних справах, має право єго і інших таких гравців без попередного напимання виключити з гри і оновити імена їх начальникам їх, котри потім управнєні є їх боронити.

Роземник має право спинити гру, коли є впасть за добре, чи се є в наслідок смеркани єго або що люди перешкаджають в гри, або також з інших причин і є обовязаний звістити про се вишого судию закладу, під котрого доглядом заклади робять ся, аби тіже правоважно рішили кождий приключай.

Дальше назначить ся двох судійів граничних, котрих повинністю є сторожити над тим, коли півка є поза грою і котрому товариству належить ся копнати з кута, або від брамки, або також вкинути до ігрища з межі півку; вони суть підвластні виречєню роземника про кожде неправнеє нарушенє гри через тихто судійів нехай буде завідомленій верхній судія закладу, котрий рішає в кождим приключаю правоважно після своєї доброї думки.

Роземник має право в кождим приключаю позволити на вільне копненє хотія би жаден з гравців єєго не жадав; коли єму поведєне котрого нибудь гравца здає ся небезпечним, або що мігби во гри стати ся небезпечним глядить чи не має права вдати єго як се наведєно передже.

13. Коли гравець затримає когось з неприятелів, або коли підставить єму парочно ногу, або також

17

коли діткне ся неправним способом півки і втім в віддалєню 11 м. від мети питомої, має роземник приказати вільне копненє, коли того домагають ся капастники. Тоєто вільне копненє робить ся з котрого нибудь місця віддалєного від мети 11 м. такто: всі гравці стоять найменше 5 1/2 м. віддалєні від півки крім гравца, котрий копненє перевєсти має і крім воротаря, котрому позволенє є приблизити ся до півки аж на 5 1/2 м. Півка є во гри як скоро була відкопнена; здобутє брамки тимто копненєм є важне.

14. Коли стала ся похибка і коли було жаданє о рішенє, є півка так довго во гри, доки непорішить о тім роземник.

15. Судія має право кождої хвилі остановити гру, коли впасть се за добре.

16. Коли була гра остановлена і півка не дітала ся за межі, до мети або до брамки, дітєне ся півка назад до гри тим способом, що її викине роземник в гору на місце, где була в хвилі, коли гру остановлено, а при тім ніхто з гравців не сміє скорше діткнути ся півки, доки не впаде на землю.

17. Коли хто грав похибно, нарушивши правила 2., 5., 6., 8., 9., 10., або 16. має бути позволенє вільне копненє товариства неприятелів на місце, где стала ся похибка.

Вияшенєя.

Копненє а місця робить ся тим способом, що півку положить ся на землі а гравція стїючи або з розбігом копне півку.

18

Копненє вільне робить ся в котру нибудь сторону; коли положить ся півку на землю, не сміє ся до неї ніхто з гравців приблизити більше як на 5 1/2 м. півка є потім в гри, єсли відкотить ся а місце хоч на віддалєна обсягу своєго. Перед переведєнем копненя дасть завжди знак роземник.

„Друленє“ є парочне трученє руками на претивника при гри.

„Підставляне ніг“ є парочна постава гравца така, аби хтось з неприятелів впає через ногу єго.

„Зупин“ є парочне затриманє гравца за помочию рук, або рамен во гри.

„Рука“ є діткнути ся півки рукою, або раменами во гри.

„Замєжі“ є часть ігрища, находяча ся поза межами ігрища.

„Носєне півки“ стає, коли гравець (воротар) держить її довше, аніж зробить два кроки.

Півку жєне ся (гонить), коли гравець копає її в бігу малими копненнями перед собою, або вона сама котила ся перед ним по землі.

У Львові 10. серпня 1900.





Футбольна термінологія в часи появи і становлення футболу на теренах України

Розпочати розмову щодо термінології футболу в перші роки появи цієї гри, звичайно ж, треба з розповіді про саме англійські терміни, які громадяни, що мешкали на землях сучасної України, почули при знайомленні з цією грою. З усіх відомих публікацій найкраще про це розповів чудовий письменник з Дніпра Владислав Рибаків у своїй першій книзі "Футбол, Днепропетровск, и не только... 1911-1962 г.г":

Футбольна термінологія

У нашому, багатомовному світі, у коханого нами футболу, дуже багато назв. Це і "сокер", "кальчіо", "копана", "пилка ножна", "фустбаль", "лабдаруга", "ногомет" і ще багато і багато інших.

Але всім без виключення, ця гра зрозуміла і без перекладачів.

Але оскільки сучасний футбол бере свій початок в Англії, не дивно, що більшість термінології його, має англійське походження.

У роки зародження футболу, як в Росії, так і на Україні, та і взагалі, в усіх країнах світу, користувалися тільки чисто англійськими термінами. Тільки у 1915 році... в Москві... футбол-ліга... уперше, запропонувала переклад англійських футбольних термінів.

Ось що писала тоді петербурзька газета "Новий час": "...Русская футбольная терминология делит всех игроков на четыре линии: вратарь, защитники, полузащитники и передовые. Отдельные названия, применяемые в футболе, переводятся так: „офсайд“ - вне игры, „хендс“ - рукой, „фауль“ - грубо, „пасс“ - передай, „хавтайм“ - перерыв, „матч“ - состязание, „аут“ - за чертой...".

Та все ж англійська термінологія практично досі живе... на рівних правах з російською, хоча і нові держави вже намагаються внести в них свій національний колорит. Сьогодні і, напевно, ще надовго, походження і точний переклад, а зрештою і сенс багатьох футбольних слів, представляють певний інтерес.

Отож, зупинимось на окремих найважливіших футбольних термінах.

"Гол" - англійське слово, що означає ворота, встановлені на футбольному полі (переклад - "ціль").

У цього найважливішого футбольного терміну дуже цікава і своєрідна історія. Ще в середині 19 століття, коли починали грати в сучасний футбол, про ніяких футбольні ворота ніде навіть і не згадувалося. Гравці повинні були провести м'яч за лицьову лінію між двома стійками, тобто потрапити в ціль. І тільки 1875 року, коли над стійками з'явилася перекладина (мається на увазі що цього року перекладина почала де не де з'являтися в Англії, а в інших країнах про це нове правило стало відомо значно пізніше - Примітка автора), утворилися і ворота.

Але ворота, по-російськи, при попаданні м'яча за їх лицьову лінію між стійками називали "гол", а не "гейт", що насправді з англійської означає - "ворота". Ось так, з часом, кожен забитий "в гол" м'яч, стали іменувати у нас "голом".

"Аут" з англійської - це "поза чимось" або "вийшов геть", що й символізує положення в грі, коли м'яч вийшов за бокову лінію. Але, досі, у нас синоніма цьому терміну так і не придумано.

А ось замість слова "корнер", ми говоримо "кутовий удар", хоча в перекладі з англійського, це слово переводиться як "гол" (тут помилка, насправді означає "кут" - Примітка автора). У Англії, кутовий сектор футбольного поля, називається "корнер-ареа", а "кутовий удар" - "корнер-кік". "Кік", в перекладі з англійської, це "удар". Тому і не вимагає додаткового роз'яснення англійського поняття "пенальті-кік", хоча і уточнимо, що "пенальті" означає "кара, покарання".

Тепер в нашому футбольному лексиконі пропали "кіки", які раніше широко застосовувалися. У нас вже забуто, поширене в 20-30 роках минулого століття, поняття "шют", яке означало сильний і точний удар по воротах. А запозичений був цей термін з англійського футболу, де він вживається і зараз і означає "бити по воротах", а походить, при цьому, від дієслова "стріляти".

Все рідше і рідше ми вимовляємо англійське слово "офсайд", що дослівно означає "проміжок між м'ячем і голом" супротивника.

Захисника в англійському футболі називають "бек", що дослівно означає - "задній", а "півзахисник", аналогічно попередньому поняттю - "хавбек". У нас його часто скорочують і вживають тільки частину - "хав".

Досить поширено слово "стоппер" - центральний захисник, яке походить від англійського слова "стоп", що означає перегороджувати шлях.

"Інсайд" в перекладі означає "внутрішній". Раніше, так називали не "крайніх"... нападаючих і не центральних, а саме напівсередніх нападаючих, які в сучасному футболі відсутні.





ДОВІДКОВІ МАТЕРІАЛИ

Замало у нас сьогодні поширений і інший термін - "аутсайд", так називали в Англії зовнішніх, тобто крайніх нападаючих. Зате ми, дуже часто, і не лише у футболі, вживаємо слово "аутсайдер", маючи на увазі, при цьому команду або спортсмена, які під час змагань знаходяться на останньому місці.

"Воротар" - російське слово, яке придумав і запропонував в кінці 19-го століття відомий російський фігурист А.П.Лебедєв. Але, і в сучасному футбольному житті не втратило, свого значення й громадянства, як англійський синонім цього слова - "голкіпер", що в перекладі, означає той, що "охороняє ціль".

Короткий вислів "хетт-трик", що означає три голи, забитих гравцем в одному матчі, міцно увійшло до нашого життя, а особливо, в словниковий запас репортерів і статистиків. Але не усі, напевно, знають, що воно буквально переводиться як "фокус з капелюхом". Адже "хетт" ("hat")/ - капелюх, а "трик" ("trick") - хитрість, обман. Так що ж загального між трюком з капелюхом і трьома забитими м'ячами?

Пошуки, фахівців і футбольних дописувачів в різних англо-російських словниках і мовних тлумачниках (також виданих і в Англії), ні до чого не призвели: там не виявилось навіть тлумачення терміну "hat-trick".

Футбольний м'яч

...У 1855 році американський хімік Чарльз Гудієр представив загалу перший м'яч з каучуку. До того спортсмени штовхали м'ячі виготовлені з різних матеріалів, у тому числі й обтягнуті шкірою свинячі міхури. М'яч спроектований Гудієром й досі зберігається в Нью-Йорку в Національному футбольному музеї слави.

М'ячі, виготовлені зі свинячих сечових міхурів, були недовговічні і лопалися від кожного сильного удару по них ногою. Конструкція м'ячів зазнала істотну зміну і отримала міцність після того, як 1862 року винахідник Луйндон розробив гумову камеру.

З 1872 року членами Англійської футбольної асоціації було встановлено стандартне коло для сфери головного футбольного снаряда - 68,6-71,1 см і з того часу цей параметр м'яча залишається незмінним.

З 1888 року англійці освоїли виробництво найбільш якісних у той час м'ячів, шкіра для м'ячів бралася з огуків коров'ячих туш.

Але вдосконалення головного футбольного снаряда тривало. І, 1900 року, були розроблені й виготовлені футбольні камери, які витримували сильний тиск. З того часу шкіряна сфера м'яча почала виготовлятися з 18-ти секцій (кожні три смуги входили в шість її груп, що й утворювали м'яча). На шкіряній поверхні м'яча робився розріз, в який вставлялася здута камера. Після надування цієї камери, м'яч шнуровався.

* * *



Перевидання книжечки 2019 р.

А ось 1900 року у Львові В.Лаврівський у своїй книжечці про футбол, вперше надрукованій на українській мові (в той час вона на західних землях нинішньої України іменувалася "руською") і текст якої викладений вище, використав переклад правил футболу з чеської мови, тому багато слів запозичено з чеської мови, а також з домінуючої у Львові польської мови.

І по-перше він переклав саму назву гри "футбол" цією "руською" мовою як "копана" (з чеської - "korane"). А потім і футбольні терміни ним були перекладені досить оригінально (наведені в порівнянні з сучасними - **Примітка автора**):

гра (матч) - гра	м'яч - пивка	поле - ігрище
гравець - грач	ворота - брамки	штанга - жердка
коло - колесо	команда - дружина	суддя - судия
суперник - ворог або неприятель	бити ногою м'яча - кóпати	

воротар - воротар (сторож брамки)	захисник - позадній (сторож границі)
півзахисник - заложник (резервіст)	нападаючий - гарцівник або черговий
капітан команди - вожай або провідець	

А вже 1906 року у Львові була видана книжка вчителя гімнастики в академічній українській (руській - на той час) гімназії професора Івана Боберського - третя частина його трьох-томного підручника українською мовою "Забави і гри рухові" під назвою "Копаний м'яч".

Безумовно він використав напрацювання попередника - В.Лаврівського, особливо у визначенні футбольних термінів, але й досить досконально їх змінив і поширив. Саме ця невеличка книжечка внесла нове





Обкладинка книжки



Титульний лист книжки

життя в гру серед української молоді та нові поняття про цю гру. Крім того, що І.Боберський в цій книзі подав українською (руською) мовою назву цієї гри у вигляді не інакше як **"копаний м'яч"** (хоча в той час серед українців міста була поширена назва цієї гри - **"союзняк"**).

Звісно, українська мова на західних (галицьких) землях, особливо в ті часи, досить суттєво відрізнялася від мови центральних наддніпрянських регіонів, до того ж вона тут на державному рівні й іменувалася не інакше як "руською" мовою, тому деякі придумані І.Боберським терміни в подальшому аж ніяк не "прижилися" на теренах усіх українських земель. Але треба віддати належне цій людині, яка зробила все можливе для початку нової ери саме українського спорту в Галичині й навіть через запровадження, на його погляд, більш

зрозумілих для народу термінів з англійської гри "футбол".

Щоб не бути голослівними, наведемо декілька термінів, які запровадив і в подальшому наполегливо рекомендував для використання І.Боберський у порівнянні з термінами сучасної української мови:

- матч - **гра** тайм - **грайка** поле для гри - **грище** поле суперника - **гряда** бічна лінія - **побочина**
 гравець - **копун** або **грач** гол - **почислити** (здобути) **ворота** штрафний майданчик - **привороте**
 офсайд - **відсторонь** кутовий удар - **наріжняк** аут (а також і вихід м'яча за ворота) - **на дворі**
 штрафний та вільний удари - **копняк** удар від ворот - **грядяк** штовхати суперника - **друляти**
 вкидання аути - **вмет** пенальті - **займак** або **карний** удар по м'ячу (введення в гру та ін.) - **закоп**
 арбітр в полі - **судия** асистенти арбітра (на лінії) - **підсудні** свисток - **свиставка**

Надзвичайно ж цікавими були "нововведення" у назви гравців за їх позиціями на полі (тоді практикувалася за чіткими правилами гри тактична схема 1-2-3-5, яку дехто іменував "пірамідою"):

- воротар - **воротар** (назва знайшла поширення й збереглася й донині) захисники - **заложники**
 півзахисники - **помічники** (**середовик** і **бічники**) нападаючі - **нападчі** (**чільник**, **злучники** та **крайники**)

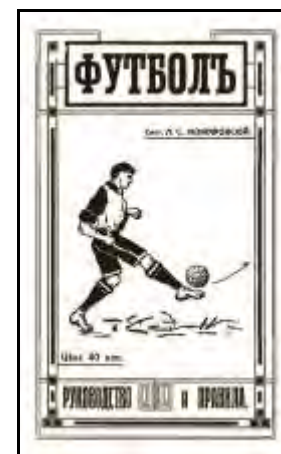
* * *

ТЕХНИЧЕСКИЕ ВЫРАЖЕНИЯ.	
Association Football	футболъ съ поднимак мяча.
Back (s)	защитникъ.
Captain	капитанъ.
Centre	передня.
Centre forward	центральный форвардъ.
Combination	совмѣстная игра.
Corner	уголъ.
Corner-Kick	угловой ударъ.
To dribble	вести мячъ.
Fair	правильно.
Football	футболъ.
Forward	боекъ (форвардъ).
Foul	неправильный ударъ.
Free-Kick	свободный ударъ.
Goal	ворота.
Goal-Keeper	артираръ.
Goal-Kick	ударъ изъ воротъ.
Goal-Shot	ударъ въ ворота.
Goal-line	линия воротъ, линия еникъ.
Halfback (halves)	забѣга.
Kick	ударъ.
Linesman	судья на чертѣ.
Off-Side	вѣкъ игры (въ сторону).
To pass	пассировать.
Penalty Kick	штрафной ударъ.
Play	играть.
Player	игрокъ.
Referee	посредникъ (судья).
Team	команда.
Umpire	посредникъ.
Unfair	противъ правилъ.

Сторінка 51 з книжки Л.С.Можаровського

А на українських землях півдня Російської імперії, звісно ж, дослухувалися до вказівок зі столиць імперії й в першу чергу з рішень, прийнятих "Всеросійским Футбольным Союзом". А там перекладати англійські терміни не дуже поспішали, адже навіть з проблемами організації чемпіонатів імперії не могли впоратися. Та значно раніше, ще 1909 року в чудовій книжці Л.С.Можаровського "Футболъ. Руководство и правила" (видана газетою "Одесские новости" на 51 сторінці накладом у 600 примірників) - переклад з німецької мови, з додатком правил гри, вже прийнятих на той час "Санкт-Петербургской футболь-лигой", вже з цих правил було відоме пояснення усіх футбольних термінів на англійській мові (див. наведену тут ілюстрацію - **Примітка автора**).

А вже в квітні 1915 року і "Московская Футбольная Лига" прийняла майже таку ж таблицю термінів, яка була опублікована в журналі "Къ спорту" №18 за 3 травня цього року на сторінці 3. До того ж в цьому журналі за 24 травня в нарисі "Къ замене английскихъ терминовъ русскими" було вказано, що **"Къ предложенію М.Ф.Л.... Петроградъ отнесся очень одобрительно"**, хоча й з деякими зауваженнями.



Обкладинка книжки Л.С.Можаровського





ЗМІСТ

ФУТБОЛУ УКРАЇНИ - 125 РОКІВ !	3
ПЕРЕДМОВА	9
НАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ УКРАЇНИ	23
ПЕРЕДУМОВИ ПОЯВИ ФУТБОЛУ НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ	25
КОРОТКА ДОВІДКА ПРО ПЕРШІ КРОКИ ТА РОЗВИТОК ФІЗКУЛЬТУРИ І СПОРТУ В СВІТІ	25
ІСТОРИЧНІ ПОДІЇ ТА РОЗВИТОК ФІЗКУЛЬТУРИ І СПОРТУ НА ТЕРЕНАХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ З ДАВНІХ ЧАСІВ	29
<i>Перші паростки фізичної культури в Стародавній Русі</i>	29
<i>Розвиток фізичної культури в державі Київська Русь</i>	31
<i>Розвиток фізичної культури під час первістків української державності в Україні-Русі</i>	34
<i>Розвиток фізичної культури під час входження українських земель до складу Російської та Австро-Угорської імперій</i>	36
СТВОРЕННЯ ПЕРШИХ ФІЗКУЛЬТУРНИХ ОСЕРЕДКІВ НА ТЕРЕНАХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ	38
<i>Перші атлетичні та гімнастичні паростки в західній частині України в складі Австро-Угорської імперії</i>	38
<i>Перші атлетичні та гімнастичні паростки на українських землях в складі Російської імперії</i>	57
ЗАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ	91
НАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ В СВІТІ	91
ПОЯВА ФУТБОЛУ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ	98
<i>З'явлення футболу на півдні Російської імперії</i>	98
<i>Дослідження фактів створення легенди про Одесу за радянських часів</i>	110
<i>Трохи цікавого щодо дат народження футболу в деяких регіонах України</i>	117
<i>З'явлення футболу на українських землях Австро-Угорської імперії</i>	122
ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ	129
ПЕРША ОФІЦІЙНО ПІДТВЕРДЖЕНА ДАТА	129
<i>Документальне підтвердження події першого футбольного матчу</i>	131
<i>Інформація за радянських часів про перший матч на теренах України</i>	136
<i>Проведена робота за часів незалежності України щодо визнання першого матчу</i>	138
<i>Спроби відсвяткувати 100-річчя футболу України</i>	143
ОФІЦІЙНЕ ВИЗНАННЯ ДАТИ 14 ЛИПНЯ 1894 РОКУ - ДНЕМ НАРОДЖЕННЯ ФУТБОЛУ УКРАЇНИ ...	151
НЕ СОТВОРИ СОБІ КУМИРА	166
<i>Пам'ять не виухне</i>	166
<i>Суперечні погляди щодо дати й місця народження футболу України</i>	168
СВЯТО 125-РІЧЧЯ ФУТБОЛУ УКРАЇНИ	177
<i>Підготовка до свята</i>	177
<i>Проведення святкування</i>	182
ПЕРШІ КРОКИ ФУТБОЛУ УКРАЇНИ НАПРИКІНЦІ ХІХ СТОЛІТТЯ	193
<i>Футбол до 1900 року в Західній Україні</i>	193
<i>Футбол до 1900 року в Східній Україні</i>	200





УЧАСТЬ У ФУТБОЛЬНИХ СТРУКТУРАХ ТА ЗМАГАННЯХ ДЕРЖАВНОГО РІВНЯ	203
У ФУТБОЛЬНИХ СТРУКТУРАХ АВСТРО-УГОРСЬКОЇ ІМПЕРІЇ	205
В АВСТРІЙСЬКОМУ ФУТБОЛЬНОМУ СОЮЗІ	205
<i>Створення "Österreichischer Fussball-Verband"</i>	205
<i>Створення футбольного союзу в Галичині</i>	208
<i>Створення "Українського змагального союзу"</i>	215
УЧАСТЬ КОМАНД СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ В ОФІЦІЙНИХ ЗМАГАННЯХ КОРОННОГО КРАЮ ГАЛИЧИНИ ТА ВОЛОДИМИРІЇ	215
<i>I Польські ігри</i>	215
<i>Чемпіонати Коронного краю Галичини та Володимирії</i>	217
<i>Першості Галичини серед українських команд</i>	222
<i>Розіграші Кубка Желенського</i>	225
<i>Створення збірної команди Галичини та залучення до її складу гравців з теренів України</i>	227
В УГОРСЬКІЙ ФУТБОЛЬНІЙ ФЕДЕРАЦІЇ	229
<i>Створення "Magyar Labdarúgó-szövetség"</i>	229
<i>Участь команд Закарпаття в чемпіонатах Угорщини</i>	229
У ФУТБОЛЬНИХ СТРУКТУРАХ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ	231
У ВСЕРОСІЙСЬКОМУ ФУТБОЛЬНОМУ СОЮЗІ	231
<i>Створення "Всеросійського Футбольного Союзу"</i>	231
<i>Вирішення поточних питань у "Всеросійському Футбольному Союзі"</i>	233
УЧАСТЬ КОМАНД УКРАЇНСЬКИХ МІСТ В ОФІЦІЙНИХ ЗМАГАННЯХ	241
<i>Чемпіонати Російської імперії</i>	241
<i>Футбольні турніри державного рівня</i>	256
УЧАСТЬ ФУТБОЛІСТІВ З УКРАЇНИ В СКЛАДІ ЗБІРНОЇ КОМАНДИ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ	260
У РЕГІОНАЛЬНИХ ФУТБОЛЬНИХ СТРУКТУРАХ ПІВДНЯ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ	268
<i>"Футболь-лига Донецького басейна"</i>	268
<i>Ліга портових міст Приазов'я</i>	273
СПРОБИ СТВОРЕННЯ "ЮЖНО-РУССКАГО ФУТБОЛЬНОГО СОЮЗА"	275
ДОВІДКОВІ МАТЕРІАЛИ	285
ДОВІДКОВІ ПЕРЕЛІКИ	287
<i>Перелік значних подій з футболом в світі та на теренах України до 1900 року, які в тій чи іншій мірі пов'язані з футболом</i>	287
<i>Перелік друкованих видань, які побачили світло на теренах України до 1900 року та сприяли появі футболу й були з ним пов'язані</i>	288
ДОДАТОК ТЕКСТУ ПЕРШОДЖЕРЕЛ І ЦІКАВИХ РОЗРОБОК	293
<i>Перша відома на теренах України книга з правилами гри "футбол"</i>	293
<i>Перша відома книга про футбол на українській мові</i>	294
<i>Футбольна термінологія в часи появи і становлення футболу на теренах України</i>	298



Науково-популярне видання

КОЛОМІЄЦЬ Анатолій Федорович
ПЕРШІ КРОКИ ФУТБОЛУ УКРАЇНИ
Том I

Підбір ілюстрацій та оформлення цього видання - Коломієць А.Ф.

Це добре ілюстроване історико-довідкове видання досить докладно знайомить з передумовами появи футболу та історією його зародження на землях сучасної України наприкінці XIX століття. В цьому виданні представлена численна інформація щодо первістків, які сприяли народженню цієї найулюбленішої в усьому світі спортивної гри саме в Україні; широко представлений довідковий узагальнений матеріал щодо визначних дат подій тих часів та перших побачивши світло друкованих видань на тему футболу. До того ж приділена значна увага участі футбольних команд та визначних осіб з українських земель у футбольних структурах Австро-Угорської і Російської імперії та змаганнях державного рівня тих часів.

Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 93996, зареєстроване Департаментом інтелектуальної власності Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України на ім'я **Коломійця Анатолія Федоровича 15 листопада 2019 р.**

Тираж 50 примірників



Спорт – це здоров'я (з моїх порад онуку Андрію – Примітка автора)

КОЛОМІЄЦЬ Анатолій Федорович - історик з футболу

України та письменник, голова Правління Українського товариства колекціонерів-футболофілів, організатор Об'єднання любителів історії і статистики футболу, за фахом - інженер-електрик

1944 року народження, уродженець м. Київ, освіта - вища (закінчив Київський технікум радіоелектроніки та Київський політехнічний інститут). Працював в 1962-94 рр. в оборонній промисловості (Київський НДІ гідроприладів) щодо забезпечення новою технікою ВМФ СРСР. З 1994 р. - на керівних посадах в відомчій воєнізованій охороні та залізничному транспорті України, пішов на пенсію з посади начальника сектора кадрових, соціальних питань та охорони праці Управління воєнізованої охорони Укрзалізниця. Загальний трудовий стаж - 50 років.

Одружений, має 3-х синів і 5 онуків.

Автор-упорядник чотирьох томів книги "Київський футбол на межі часів" (2007, 2010, 2011 і 2013 рр. вид.); "Динамо" Київ (Футбольні клуби світу) - 1994 р. вид.; брошур "Бюлетень футболофіла" (три випуски - 1991 і 1992 рр. вид.); журналів "Футболофіл" (1993 і 1996 рр. вид.); редактор щомісячної газети "Футболофіл-ревію" (2000-2001 рр. вид.); автор багатьох статей в газеті "Український футбол", журналах "Динамо" Київ і "Футбольна правда" (Росія). Один із співавторів мультимедійної енциклопедії "Динамо" Київ - XX століття" (на 3-х дисках CD) і "Динамо" Київ - 2001-05".

Нагороджений медаллю "Ветеран праці", відомчими нагородами - "Залізнична слава" і "Відмінник воєнізованої охорони Укрзалізниця", почесними нагородами Федерації футболу України - "За заслуги", Федерації футболу м. Київ - "За заслуги", медалями I, II і III ступеня та "За розвиток динамічного руху". Колегії футбольних арбитрів і інспекторів України - "За заслуги".

